

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	III
ÖNSÖZ	V
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ	1

I.BÖLÜM

BÖLGENİN DOĞAL YAPISI VE JEOPOLİTİK ÖNEMİ

I .BÖLGENİN DOĞAL YAPISI	7
1. Irak'ın Coğrafi Konumu	7
1.1 Irak'ın Yüzey Şekli	7
1.2. Irak'ın İklim ve Bitki Örtüsü	8
1.2.1. İklim	8
1.2.2. Bitki Örtüsü	8
2. Irak'ın Tarım, Ticaret Sanayi ve Ekonomik Durumu	8
2.1. Irak'ta Tarım	8
2.2. Irak'ta Ticaret	9
2.3. Irak'ta Sanayi ve Ekonomi	9
2.4. Irak'ta Yeraltı Kaynakları	10
2.5. Irak'ta Hayvancılık	10
3. Tarihçe	10
II- IRAK'IN JEOPOLİTİK ÖNEMİ	19

İKİNCİ BÖLÜM

BATILI DEVLETLERİN BÖLGE ÜZERİNDEKİ SİYASİ EMELLERİ VE POLİTİKALARI

I. ALMANYA	21
II. İNGİLTERE	21
III. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ	22
IV. İRAN	23
V. FRANSA	24
VI. RUSYA	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA BÖLGENİN DURUMU

I. 1914-1918 YILLARI ARASINDA IRAK CEPHESİ ÜZERİNE YAPILAN GİZLİ ANTLAŞMALAR VE MUSUL-KERKÜK'ÜN KONUMU	27
1. Sykes-Picot Andlaşmasında Musul -Kerkük	27

2. Paris Barış Görüşmelerinde Musul-Kerkük	27
3. San Remo Görüşmelerinde Musul-Kerkük	28
II.: BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA IRAK CEPHESİ	28
1.Savaşın Sebepleri	28
2. Savaşın Başlaması	29
3. Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girmesi	30
4. Savaşın İlk Yıllarında Irak Cephesi	31
5. Savaşın Son Yıllarında Irak Cephesi	33

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MUSUL VE KERKÜK MESELESİNİN IRAK DEVLETİNİN TARİHİ BOYUTU İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

I. MUSUL- KERKÜK'ÜN ETNİK, NUFUS, DİNİ, VE DİL DURUMU	35
1. Etnik Durumu	35
2. Demografik Yapısı	36
3. Sosyal Yapı ve Yerleşim	37
4. Cemaatler	37
5. Türkmen Boy ve Oymakları	37
II. DİN VE İNANIS	39
III. DİL	40

BEŞİNCİ BÖLÜM

MUSUL - KERKÜK MESELESİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

I. TARİHİ GELİŞİM SÜRECİNDE MUSUL - KERKÜK MESELESİ	41
1.Selçuklu Devleti Yönetiminde Musul-Kerkük	41
2. Osmanlı Devleti Yönetiminde Musul-Kerkük	42
3. Mondros Mütarekesi Öncesi ve Sonrası Musul-Kerkük Meselesi	44
4. Lozan Antlaşmasında ve Lozan Sonrası Musul - Kerkük Meselesi	47
5. Milletler Cemiyetinde ve Sonrası Musul – Kerkük Meselesi	51
6. Yakın Dönem(1950-1980) Yılları Musul-Kerkük Meselesi	58

ALTINCI BÖLÜM

SADDAM HÜSEYİN DÖNEMİ VE KÖRFEZ SAVAŞLARINDA BÖLGENİN DURUMU

I :SADDAM DÖNEMİ BAŞLAYAN OLAYLAR VE KUZEY IRAKTA SİYASİ YAPILANMA	65
II. KÖRFEZ SAVAŞLARI	67
1. Birinci Körfez Savaşı	67
1.1. Birinci Körfez Savaşının Nedenleri	67
1.2. Birinci Körfez Savaşının Tarihi Gelişimi	70
1.3. Birinci Körfez Savaşının Sonuçları	73
2. İkinci Körfez Savaşı	76
2.1. İkinci Körfez Savaşının Nedenleri	76
2.2.İkinci Körfez Savaşının Tarihi Gelişimi ve Sonuçları	78

YEDİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ KÖRFEZ SAVAŞI SIRASINDA MUSUL VE KERKÜK MESELESİNİN TÜRK BASININDAKİ YANSIMALARI

I. 2000 YILI BASINDAN ÖRNEKLER	83
1. 2000 Yılına Ait Musul-Kerkük İle İlgili Gazete Yazıları	83
2. 2000 Yılına Ait Körfez Savaşı İle İlgili Gazete Yazıları	88
II. 2001 YILI BASINDAN ÖRNEKLER	89
1. 2001 Yılına Ait Musul-Kerkük İle İlgili Gazete Yazıları	89
2. 2001 Yılına Ait Körfez Savaşı İle İlgili Gazete Yazıları	99
III. 2002 YILI BASINDAN ÖRNEKLER	111
1. 2002 Yılına Ait Musul-Kerkük İle İlgili Gazete Yazıları	111
2. 2002 Yılına Ait Körfez Savaşı İle İlgili Gazete Yazıları	136
IV. 2003 YILI BASINDAN ÖRNEKLER	161
1. 2003 Yılına Ait Musul-Kerkük İle İlgili Gazete Yazıları	161
2. 2003 Yılına Ait Körfez Savaşı İle İlgili Gazete Yazıları	185
V. 2004 YILI BASINDAN ÖRNEKLER	222
1. 2004 Yılına Ait Musul-Kerkük İle İlgili Gazete Yazıları	222
2. 2004 Yılına Ait Körfez Savaşı İle İlgili Gazete Yazıları	232
VI. 2005 YILI BASINDAN ÖRNEKLER	240
1. 2005 Yılına Ait Musul-Kerkük İle İlgili Gazete Yazıları	240
2. 2005 Yılına Ait Körfez Savaşı İle İlgili Gazete Yazıları	259
SONUÇ	265
KAYNAKLAR	269
EKLER	275
Resimler ve Harita	276
ÖZGEÇMİŞ	281

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı gecen eser
a.g.m.	:Adı gecen makale
Ank.	:Ankara
ADD	: Avrasya Dosyası Dergisi
C:	:Cilt
Gn. Kurm	:Genel Kurmay
İ.A.	:İslam Ansiklopedisi
İst.	: İstanbul
TDTD	:Türk Dünyası Tarih Dergisi
TKD	: Türk Kültürü Dergisi
(TSKD)	: Türk Silahlı Kuvvetler Dergisi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
Yy	:Yüzyıl

ÖNSÖZ

Şu an Irak sınırları içerisinde bulunan Musul-Kerkük'te petrolün bulunması, batılı devletlerin dikkatlerinin bu bölgede yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Musul-Kerkük petrollerinin bulunduğu sahaları özellikle İngiltere, hem zengin petrol, hem de sömürgesi olan Hindistan'ın güvenliğini nüfuzu altına alabilmek amacıyla I. Dünya Savaşı sırasında ve gerekse daha sonra bir hayli çaba harcamıştır.

Nitekim I. Dünya Savaşı sonrası Osmanlı Devletinin düştüğü zayıf durumdan istifade ile Lozan antlaşması sonrası bölgenin Türkiye'ye verilmemesi için büyük oyunlar dönmüş ve Milletler Cemiyeti kararları sonrası Batılı devletlerin sömürge alanı haline getirilmeye çalışılmıştır.

Saddam dönemi Irakta yanlış yönetimler ve bölgede otorite olma gösterileri yanında zulüm ve katliam boyutlarına varan olayların sonrası içinde olan bozukluk bölgenin petrol zenginliklerinde gözü olan ABD'nin terör ve biyolojik silahlara sahip oldukları iddiası ve sözde ülkeye demokrasi getirecekleri gerekçesiyle Irak'ı işgal etmeleri gerçekleşmiştir.

Bölge II.Körfez harbi sonrası ABD ve diğer Avrupa devletleri de kendi menfaatleri doğrultusunda boş durmamış bölgeye hakim olabilmek için bazen birlikte, bazen de tek olarak müdahale etmişlerdir.

Bu aşamada çalışmamızda, Kuzey Irak ve onun bir parçası olan Musul - Kerkük toprakları üzerinde oynanan oyunları, zengin petrol rezervlerine elde edebilmek için meydana gelen çekişmeleri ve doğurduğu sonuçları Türk basınındaki yankı ve yansımalarından hareketle anlatılmaya çalışılması düşünülmüştür.

Burada basınının köşe yazıları ve normal haberleri çerçevesinde elde ettiğimiz bilgiler ile bölgedeki olaylara basında çıkan bilgiler doğrultusunda yorumlar getirmeye çalışılacaktır. Elbette bu bilgiler sosyal kültürelisiyasi ve ekonomik olarak ele alınmak suretiyle belirlenen tarih sürecinde değerlendirilerek istfadye sunulacaktır.

Sonuçta, bu konuda yapılan araştırmaların stratejik noktada önem arz etmesi konuyu seçmemizin sebebini teşkil etmiştir.

Araştırmamızın elbette bir takım eksiklikleri olmuştur. Öncelikle birinci dereceden kaynaklar olarak gazeteler incelenmeye alındığından detaya inilmeden

ancak, giriş kısmında tarihi temellere anlatılmıştır. Nitekim bu konuda yazılmış belge ve tetkik eserlerden faydalanarak olayları biraz daha farklı açılardan değerlendirmeye çalışılmıştır.

Bu sebeplerden esas konumuz, II.körfez savaşı sırasında Kerkük bölgesi olayları basından irdelenmiş ve değerlendirilmiştir. Böylece Türk Basınındaki yansımalarının önemi ve çıkarılacak dersler ön plana çıkarılmıştır.

Bu çalışmamda yardımlarını esirgemeyen tez danışmanlığımı yapan kıymetli hocam, Yrd. Doç.Dr. Ergünöz Akçora'ya teşekkürlerimi arz etmeyi bir borç bilirim.

ELAZIĞ - 2007

GİRİŞ

Irak " Mezopotamya " coğrafi bölgesi adıyla tarihin ilk çağlarından beri Fırat ile Dicle arasında hayat için lüzumlu toprak, su ve güneş devamlı olarak insanların ilgisini çekmiş verimli topraklar olarak anılmıştır. Her dönem savaşlar sonrası devamlı el değiştiren bu verimli topraklar 20.yüzyıla gelindiğinde zirai ürünler yanında yeni bir ürün ile "Petrol" ile tanışmış böylece bölgenin yine odak noktası olmaya devam etmiştir.

Dünyanın en kudretli ve rakipsiz ham maddesi haline gelen petrol, yeryüzüne çıkarıldığı bölgelerde sömürgeci zihniyetin temsilcileri tarafından maalesef petrole sahip memleketlerin halklarına hiç bir zaman mutluluk getirmemiş, saadet yerine zulüm, ölüm ve acı ızdırıp getirmiştir.

Bilhassa konumuzu teşkil eden Kuzey Irak'ta, Musul-Kerkük ve bazı şehirler bu acı ve ızdırıplı günleri çeken insanların yaşadıkları bölge lerden birisini teşkil etmiştir

Avrupalı sömürgeci devletlerin Musul üzerindeki emelleri , bu bölgenin çok önemli bir petrol yatağı olduğunun anlaşılmasıyla başlamıştır. Özellikle İngiltere, 1910'lu yılların başından itibaren, gerek petrol kaynakları gerekse Hindistan yolu açısından taşıdığı stratejik yol nedeniyle Irak'ın geneline ve özellikle de Musul vilayetine göz dikmiştir

I. Dünya Savaşı, Avrupalı sömürgeci devletlerin hayallerini gerçekleştirmeleri için büyük bir fırsat olmuştur. Henüz savaş devam ederken İngiltere ve Fransa, gizlice imzalanan Sykes-Picot Anlaşması ile Ortadoğu'yu bölüşmüşler, bununla Irak'ın İngiliz sömürgesi olması karara bağlanmıştı.

İngiltere'nin Irak politikası 30 Ekim 1918 de Mondros Mütarekesi ile daha belirgin hale gelmişti. İngiltere Musul vilayeti ve petrollerini ele geçirmeye çalışmıştı. Böylece İngiltere tarihte ilk defa olarak Musul'u ve petrol bölgesini elde etmiş, İlerde Musul üzerine Türkmenler ve İngilizler arasında çıkacak tartışmaların ana noktası bu işgal üzerine dayandırılmıştı..

Bu durum 28 Ocak 1920 de İstanbul toplantısında Misak-ı Milli kararlarına göre Musul vilayeti Türk sınırları içerisin alınmıştı.

Mudanya mütarekesi sonrası Lozan'da toplanan İngilterenin önderliğinde bulunan Batılılar, Musul'u vermemek için her türlü diplomatik manevralara girişmişti. İngiltere Lozan'da yapılan konferansta Musul'u hiç bir zaman elden çıkarmayı düşünmemiş ve Musul ve petrolerini tehlikeye düşürebilecek herhangi bir girişimde bulunmamışlardır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Almanya safında savaşa katılması, İngiltere ile Osmanlı'yı Ortadoğu'da karşı karşıya getirmişti. İngiliz saldırısı ile açılan Irak Cephesi'nde, özellikle 1916 yılındaki Kut'ul-Amera zaferi ile büyük önem kazanmıştır. Dicle nehrinin kıyısındaki bu kasaba, İngilizler tarafından ele geçirildikten sonra Halil Paşa komutasındaki Osmanlı ordusunca kuşatılmış ve İngilizler ağır kayıplar vererek teslim olmak zorunda kalmışlardır.

Bu zaferin en önemli yönlerinden biri ise, bölgedeki Araplar İngilizlere karşı Osmanlı ordusunun yanında yer almış, hatta bazılarının çatışmaya katılmış olmasıdır. Kut'ul-Amera, Osmanlı'nın Türk olmayan Müslüman tebaasının, Osmanlı'ya sadakatini gösteren çok önemli bir tarihsel gerçektir ve tüm Arapların Osmanlı'ya ihanet ettikleri yönündeki asılsız söylemi geçersiz kılmaktadır.

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı orduları büyük kahramanlıklar ve başarılar göstermelerine karşın, mensup oldukları İttifak'ın yenilmesi nedeniyle, yenik sayılmışlar ve Osmanlı Devleti ile Müttefikler arasında ateşkes görüşmeleri 30 Ekim 1918'de Limni Adası'nın Mondros Limanı'nda bulunan Agamemnon zırhlısında başlamış, Müttefikleri temsilen İngiliz amiral Arthur Calthorpe ile Osmanlı heyeti (. Rauf Bey (Orbay), yanında müsteşar Reşat Hikmet, Ali Bey (Türkgeldi), Tefik Bey ve Bahriye yaveri Sait arasında imzalanan antlaşma çok ağır maddeler içerimiştir.

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından galip devletler hemen işgale girişti. İngilizler, Musul ve civarıyla İskenderun'u ele geçirdi. 13 Kasım 1918'de Müttefik donanmalarına ait gemiler İstanbul Limanı'na demirleyip, karaya 3500 asker çıkardı. Fransızlar Dörtyol'u, Mersin'i ve Pozantı'yı ele geçirdi. İtalyanlar ise Antalya'ya, Fethiye'ye ve Kuşadası'na girdi.

Sonra da Türk Milleti, Misak-ı Milli'de çizilen hudutları korumak ve işgalden kurtarmak için, yine Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde, Milli Mücadele'yi başlattı.

Nitekim Doğu Anadolu'yu işgal eden Ermeniler, Kazım Karabekir Paşa komutasındaki ordumuz tarafından püskürtüldü. Güneydoğu Anadolu'ya el uzatan

Fransızlar, yerel halkın gösterdiği kahramanca direnişle durduruldu. Batı Anadolu'yu işgal eden Yunan kuvvetleri ise, önce yerel Kuvay-ı Milliye grupları, ardından Ankara Hükümeti'nin kurduğu düzenli ordu tarafından yenilgiye uğratıldılar.

Ancak Misak-ı Milli sınırları içinde olmasına rağmen kurtarılamayan, oyun ve hilelerle Türkiye'den gasp edilen bir vatan toprağı vardı. O da , Musul Vilayeti.

Musul, Kerkük ve Süleymaniye sancaklarını içeren bu Osmanlı vilayeti, Mondros Ateşkesi yürürlüğe girdiğinde Osmanlı ordusunun kontrolündeydi. Ali İhsan Paşa'nın komutasındaki Türk ordusu, İngiliz ilerleyişini durdurmuş ve Musul'u güvenceye almıştı. Ancak İngilizler, detaylarını ilerleyen sayfalarda inceleyeceğimiz bir hile ile, Musul'a yürüdüler ve savaşın yeniden başlamaması için geri çekilen Osmanlı ordusundan kenti gasp ettiler. Haksız bir şekilde elde ettikleri vilayetten bir daha da çıkmadılar.

Kurtuluş Savaşı sonrasında ise, bölgenin Türkiye'ye değil, kendi mandaları altındaki Irak'a verilmesi için diplomatik baskılar, manevralar ve oyunlar yaptılar. Türkiye'nin bölgede halk oylaması yapılması istediğine karşı çıktılar ve konuyu kendilerinin büyük nüfuzu altında olan - Türkiye'nin ise üye bile olmadığı - Milletler Cemiyeti'ne havale ettiler.

Milletler Cemiyetine getirilen sorun için Uluslararası bir komisyon kurulmuş ve sonuç gene olumsuz yönde bitmiştir. Buna mukabil Milletler Cemiyeti'nin Hudutlar Komisyonu fevkalâde bir şekilde çalışmış ve Türkiye-Irak hududunu tespit etmiştir. Fakat Milletler Cemiyeti'ne tamamen hakim olan İngiltere, burada da Türkiye'ye cephe olarak, petrol sahaları hudutlarını Türkiye hudutları dışında bırakılmasını sağlamıştır.

Nihayet Türkiye Ankara, Antlaşmasıyla Musul petrolerinden 25 yıl için %10 hisse alabileceken bilahare 500.000 sterling alarak bu hissesinden de vazgeçmiştir. Böylece Musul meselesinin gündemden çıkarılması Musul meselesinin kaybedildiğinin ilk işareti olmuştu. Nitekim 5 Haziran 1926 tarihli Ankara Antlaşması ile Musul vilayeti kayıtsız ve şartsız İngiltere'ye terk edilmişti.

Bu tezi mümkün kılan en önemli etken, bugün "Kuzey Irak' olarak bildiğimiz coğrafyada yaşayan üç önemli etnik grubun da Türkiye ile yakın tarihsel, dini ve kültürel bağlarının oluşudur. Bu üç grup, sırasıyla, Kuzey Irak'lı Kürtler, Türkmenler ve Sünni Araplar'dır.

Kürtler, asırlardır Türkmenlerle birlikte ortak bir yaşam kurmuş, ortak bir geçmişi paylaşmış bir halktır. Özellikle Osmanlı döneminde Türkmenler ve Kürtler arasındaki birliktelik perçinlenmiştir. Kürtler Osmanlı'ya sadakat göstermeye devam etmişler, İngilizlerin kışkırtmalarına karşı Türk ordusunun yanında yer almışlardır.

Kuzey Iraklı Kürtlerin akrabaları, bugün hala sınırın kuzeyinde, Türkiye'de yaşamaktadır. Kürtleri Türkiye ve Türk Milleti aleyhinde kışkırtmak için yıllardır sürdürülen çeşitli propagandalara rağmen, tarihsel olarak Türkmenlerle kardeş bir millet olan Kürtlerin Türkiye tarafından kazanılmaları mümkündür. Kürtler genelde Müslümandır. Çoğunluğu ise Sünni'dir

Kuzey Irak'taki ikinci önemli etnik unsur ise, nüfusları 3 milyonu aşkın olmasına rağmen uluslararası topluluğun ve kamuoyunun hemen hiç ilgi göstermediği Türkmenler'dir. Türk dilini konuşan, etnik olarak Türk olan ve Türkiye'den 80 yıl önce kopmuş olmalarına rağmen hala bu ülkeye anavatan gözüyle bakan Türkmenler, hiç kuşkusuz Türkiye'nin bölgedeki en önemli stratejik ortağıdır.

Türkmenler genelde Irak'ın Kuzey batısından güney doğuya doğru uzanan bölgede Araplar ile Kürtler arasında yaşarlar. Bölgenin yerli halkıdır.

Türkmenlerin yerleşme merkezleri Kuzeyde Türk hududuna yakın ve Musul vilayetine bağlı kazalarına kadar devam eder. Yani Irak Devletinin idari taksimatia göre Türkmenler, Kuzeyden Güneye doğru Musul, Hanıkın, Mendeli, Erbil, Kerkük ve kısmen Diyale vilayetleri dahilinde yaygın bir iskan yapısına sahiptirler.

Kuzeyde 40.000 nüfuslu bir kaza merkezi Telafar ile başlayan Türk nüfus Musul'a doğru uzanan köyler boyunca devam eder. 250.000 nüfuslu Musul'a sonradan yerleştirilen Araplar ve Kürtler de bulunmakla beraber bunun yaklaşık 100.000 ni Türkmenlerden oluşmaktadır. Kelek ve Selimile de bölgenin Türkmenlerden meskun olan yerleşme yerlerindedir

Erbil ise nüfusu 100.000 ni geçen şehirlerdendir. sonradan Arap ve Kürtlerde yerleştirilirse de nüfusun çoğunluğunun Türkmenlerin temsil etmesi engellenemediği görülür. Yine Erbil vilayetine bağlı; 15.000 nüfuslu Köysancak ve 5.000 nüfuslu Mahmur, Erbil çayı üzerinde Yarımca nahiyesi,

Diğer önemli bir şehirde 200.000 nüfuslu Kerkük şehridir. Çevresinde Hasa Çayı, Ulu Çay bulunan Kerkük tam anlamıyla bir Türk şehridir. 5000 nüfuslu Taze-Hurmatu 15000 nüfuslu Kıfri ve 20.000 nüfuslu Tuz-Hurmatu önemli Türk yerleşim yerleri olmuştur.

Ancak Türk yerleşim yerleri bununla da kalmamış, Kurkü'nün sınırlarının bittiği yerde güneyde Diyale (Nufusu 637.778) vilayetinde devam etmiştir. Yine 80.000 nüfuslu Tilafer, 20000 nüfuslu Altunköprü, 5.000 nüfuslu Hanikin, 15.000 nüfuslu Mendeli ve buna bağlı; Ali-Ağa, Çukurlu, Türk yerleşim yerleri arasında gösterilmiştir

Bölgede bulunan üçüncü etnik unsur ise Araplar'dır. Türk Milleti ile aynı dini anlayışa sahip olan bu insanların çoğunun akrabalarının ülkemizde yaşadığının hep akılda tutulması gerekir. Irak'ta onyıllardır süren Sünni Arap iktidarının ABD'nin ikinci Irak savaşı ile birlikte tarihe karıştığı ve Irak'ın geleceğinin büyük olasılıkla ülkenin çoğunluğunu oluşturan Şii Araplar tarafından belirleneceği hesaba katılırsa, Kuzey Irak'taki Sünni Arapların da kendilerini kucaklayacak bir Türkiye'ye sıcak bakacakları sonucuna varmak güç olmaz.

Bütün bu uğraşmalara rağmen Irak'ın 1932 de Milletler Cemiyetine girmesi ile manda yönetimi de son bulmuştu. Böylece Irak İngiliz manda idaresinden kurtulmuş, Türk-İrak ilişkileri daha rahat bir gelişme göstermeye başlamıştır.

Türkiye ile ilişkiler uzun bir zaman askıya alınmıştır. Nihayet 6-14 Ocak 1955 tarihleri arasında Türkiye ile köprüler yeniden atılmaya başlanmış Türkiye Başbakanı Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü Irak'ı ziyaret etmiş ve bazı görüşmelerden sonra ortak bir güvenlik antlaşması yapılması konusunda görüş birliğine varılmıştır.

Türkiye ile Irak arasında 24 Şubat 1955 te ise yine Bağdat'ta bir işbirliği antlaşması imzalanmış ve iki devlet arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi hedef alınmıştır.. Bu ilişkiler 14 Temmuz 1958 tarihine kadar devam etmiş nihayet General Abdulkerim Kasım İngilizlere bağlı krallığı devirmiş ve cumhuriyeti ilan etmiştir. Bir kaç ay sonra Sovyetler Birliğinin güdümünde Irak komünistleri iktidarı ele geçirmişler ve Sovyetler Birliğinde askeri ve siyasi eğitim alan Molla Mustafa Barzani bir kahraman edasıyla karşılanmış ve Kerkük "Kürdistan'ın" başkenti ilan edilmişti. 1959 da ise Türkmenlere karşı komünist Kürtler büyük bir katliam başlatmış 33 kişi katledilmişti.

8 Şubat 1963 yılında Kasım devrilmiş Abdusselam Arif yönetimi ele geçirmiştir. General Abdusselam Arif Devrim konseyi başkanı olurken Baas partisi mensupları da yönetimde kilit noktalara gelmişlerdir.

Bu dönemde Türkmenler biraz rahat etmeye başlamış, ancak 14 Nisan 1966 da Abdusselam Arif bir helikopter kazasında ölünce yerine kardeşi General Abdurrahman geçmiş ise de 17 Temmuz 1968 de General Arif de bir darbe ile uzaklaştırılmış, başa General Hasan El Bekr gelmiştir. Baas partisi 24 Ocak 1970 yılında Irak Türkmenlerine bir takım kültürel haklar tanınmış ve Türk-İrak ilişkilerinde hissedilir bir iyileşme başlamıştı.

1974 yılında Ahmet Hasan Elbekir iktidarda olmasına rağmen yönetimi Saddam Hüseyin ele geçirmiş neticede 16 Temmuz 1979 tarihine gelindiğinde Baas partisinden ve devlet başkanlığından istifa eden Hasan el Bekr yerine geçen Saddam Hüseyin devri başlamıştır.

İşte konumuzu teşkil eden Musul_kerkük meselesi bu günlerde yeniden gündeme gelmeye başlamıştır Her şeyde birden değişimler başlamıştır Nitekim Kerkük ismi " El-Tamim" olarak değiştirilmiş, bu yörede yaşayan Türkmenlerin mal alıp satmaları yasaklanmış, başka bölgelerden getirilen onbinlerce Arap, Türkmenlerin elinden alınan topraklara yerleştirilmeye başlanmış, daha büyük mekan ve nüfusu olan Türk şehirlerinden Tuzhurmatı, Kirfi gibi yerleşim yerleri bir Arap şehri olan Tikrit isimli yerleşim yerine bağlanmıştır.

Bunlarda yetmemiş 1980 yılından itibaren asimilasyon kanlı eylemlere dönüşmüş ve Irak Türkmenlerinin ileri gelenlerinden emekli Albay Abdullah Abdurrahman, Doç.Dr Necdet Koçak, iş adamı Adil Şerif casusluk suçuyla idam edilmişler,

Şüphesiz Irak Türkmenlerinin en sıkıntılı dönemleri en ağır sıkıntılar 1980 yıllardan sonra olmuştur. Uzun süren Irak-İran ve Körfez savaşına ve Irak yönetiminin geçirmiş, Türkmenlere daha da insanlık dışı uyguladıkları asimilasyon ve baskı ve yargısız infazlarıyla katliamlara devam etmişlerdir.

1990 yıllarından itibaren I. Ve daha sonra II.Körfez savaşı sonrası demokrasinin geleceği söylentilerinin ne derecede inandırıcı olacağı şüphesiz Irak'ın parçalanmasını da gündeme getirmiş bulunmaktadır.

Yeni Anayasa taslağı ile iç harbin çıkması önlenmeye çalışılması Türk Devletinin Irak'ın üniter yapısının korunması çabalarını arttırmış ve bölgedeki iç çatışmaların çıkmaması için bazı teklifler getirmesine sebep olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

BÖLGENİN DOĞAL YAPISI VE JEOPOLİTİK ÖNEMİ

I .BÖLGENİN DOĞAL YAPISI

1. Irak'ın Coğrafi Konumu

Yüzölçümü 446.713 km² dir. Kuzeyden güneye 1390 km, doğudan batıya 1250km, kara sınırları 3680, kıyıları ise 90km uzunluğundadır.

Araplar, Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan kuzey kısmına " El-Cezire" eskiden Babil olarak bilinen kısmına ise "Irak" ismini vermişlerdir. Bölgenin kuzey bölümüne 'Iraku'l-Acem' (Acem İrak'ı) güney bölümüne 'Iraku'l Arap' (Arap İrak'ı) denilmekte idi.

Bu toprakların taksiminde arazi yapısının büyük etkisi olmuştur. Bu meyanda, kuzey kısmın arazisi bataklık, vadiler, tümsekler, tepeler ve dağlar ile kaplı olup, ülkenin güney kesimi kuzeyin tam tersine geniş ve düz ovalardan müteşekkildir.¹

Resmi adı ABD'nin II.Körfez hareketinden önce " Irak Cumhuriyeti " ve Arapça, "El-Cumhuriyetü'l-Irakiye", olarak bilinen bu ortadoğu ülkesi, Basra Körfezinin kuzeybatısında yer alır.

Kara sınırlarının uzunluğu 364 Km, Arap körfezindeki deniz sınırının uzunluğu ise 60 Km dir. Kuzeyinde Türkiye, Doğusunda İran, Güneyinde Basra Körfezi, Kuveyt ve Sudi Arabistan, batısında Suriye ve Ürdün Bulunmaktadır.

1.2. Irak'ın Yüzey Şekli

"İrak'ın yeryüzü şekilleri, üç ana bölümde incelenir. Birinci bölümü, ülkenin Türkiye ve iran sınırlarını oluşturan dağlık alanlar oluşturur. Torosların güney etekleri ile Zagrosların Irak'a bakan yamaçlarından müteşekkil dağların yükselteri, 1000-2000 m. arasında değişir. En yüksek nokta, Erbil'in doğusunda, 3600 m'ye ulaşır. Genelde bu dağlar, Büyük Zap, Hezil, Küçük Zap ve Diyale ırmakları tarafından yarılmış ve derin vadiler oluşmuştur,

İkinci bölüm Buradaki arızalı araziden kuzeye doğru Fas Kaburda Dohuk, Akra, ve Çemçemal üzerinden Haniki'ne uzatılan hattın arasında kalan arazi kısmıdır.

---

¹ Akay; **Hicri I.Yüzyılda Irak**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, s.2-3.

Üçüncü bölüm ise Yukarı Irak ise : Bu hattın kuzeyinde kalan oldukça yüksek bir arazi parçasıdır. Yine bölgeyi; a) Dicle-Fırat Havzası, b) Kuzeydoğu Yükselteleri ve c) Güneybatı çölü olarak üç bölümde incelemek mümkündür."².

Bölgenin içerisinde iki nehir büyük önem arzeder. 1: Büyük Zap: Bir bölümü İran'dan, öteki bölümleri Hakkari dağlarından gelen bu nehir, Revandüz kazasının ortasından geçtikten sonra Dicle'ye akar. 2: Küçük Zap: Köy-sancak, Raniye ve Merge dağlarından gelen bu nehir, Köprü kasabasından geçerek Mahlat adlı yerde Dicle'ye karışır.

1.3. Irak'ın İklim ve Bitki Örtüsü

1.3.1. İklim

Irakta Yazları sıcak geçen kara iklimi hüküm sürer ancak düzlükler ile kuzeydeki yükselteler arasında bazı farklılıklar görülür. Düzlükler son derece sıcak ve kurak olması yanında dağlık kısımlarda ısı daha düşüktür. Kuzeyden güneye doğru indikçe yağışlar azalır sıcaklar artar. Kışın hava durumu daha değişik bir yapı gösterir.

1.3.2. Bitki Örtüsü :

Sincar dağlarında seyrek ve orta boyda meşelikler vardır. Dağ yamaçlarında yağmur alan kısımlarda bodur koruluk ve otlaklıklar görülür. Su boylarında; meşe, çınar yetişirken, nemli yerlerde kavak ve söğüt, su boylarında Zakkum ağaçları bulunur. Diğer önemli bir ağaç ise Hurma ağacıdır. Ülkenin %5 i çöl, %80 ni Step %7.5 i bataklık, %7.5 de tarıma elverişli alanlardır.

2. Irak'ın Tarım, Ticaret Sanayi ve Ekonomik Durum

2.1. Irak'ta Tarım

Irak arazisinin %55'i tarıma elverişli olduğu halde, bunun ancak %25'inden faydalanabilmektedir. Barajların çoğalması ve sulama kanallarının yaygınlaştırılması ile bu nispetin artırılmasına çalışılmaktadır. Arpa, buğdayı birine, kavun, karpuz, zeytin, pamuk, susam, fasulye başlıca tarım ürünleridir. Arpa, Hurma. Buğday gibi ürünlerin

---

²:Ferhat Başdoğan; "Türk-Irak İlişkileri ve Bugünkü Irak", **Türk Silahlı Kuvvetler Dergisi (TSKD)**,S.45, Ankara, 1985, s.299.

büyük bir kısmı da içte ve ihraç ürünü olarak tüketilir. Nufusun azlığı sebebiyle toprakların tamamı işlenemez.³

1958 yılında yapılan toprak reformu ile, mülkiyeti sulu arazide bin, kuru arazide iki bin dönüm olarak sınırlandırılmıştır. Ayrıca yapılan barajlar ile tarım ürünlerini arttırmaya gayret gösterilmektedir. Önemli ürünler arasında buğday başta olmak üzere arpa, pirinç, mısır, tütün, çay, şeker pancarı, şeker kamışı, haşhaş, sınırlı düzeyde pamuk, keten tohumu, susam ve mercimek üretilmektedir. Önemli bir ürünü teşkil eden hurma ise şattü'l-Arap bölgesinde elde edilmektedir.

2.2. Irak'ta Ticaret:

Büyük oranda devletin kontrolünde olmuştur. Özel sektöre bırakılanlar arasında küçük çapta imalat, el sanatları lokanta ve otel işletmeciliği bırakılmıştır Kuzey Irak bölgesindeki şehirlerin bilhassa Musul'un Suriye ve İran'ı birbirine bağlayan önemli bir kavşak noktasında olması önemini daha da arttırmıştır.

İhracatı büyük çapta petrole dayanır. Bunun yanın da bir miktar hurma, sebze, yün, deri gübre ve çimento da ihraç eder. Ancak dışarıdan daha çok elektrikli ve mekanik makineler, ulaşım araçları, uçak ve ilaç ithal edilir.

Ancak önemli olan diğer bir husus ticari yönden çok önemli bu yolların askeri yönden de stratejik önemi olmasıdır. Bu bakımdan tarihi bir konuma sahip bölge kendisini ekonomik bir zenginlik olarak göstermektedir.⁴

2.3. Irak'ta Sanayi ve Ekonomi

Sanayisine baktığımızda büyük bir gelişme görülmektedir. 1976 yılında başlayan ilk beş yıllık kalkınma planının uygulanmasında çıkan savaş büyük bir engel teşkil etmiştir. Diğer önemli sanayi merkezleri arasında, Basra, Musul ve Süleymaniye'yi göstermek mümkündür. Başlıca sanayi ürünleri; işlenmiş petrol ürünleri, çimento, demir, ham çelik, azotlu gübre, ham şeker pamuklu ve yünlü dokuma ürünleridir.⁵

---

³ Ferhat Başdoğan; "Türk-Irak İlişkileri ve Bugünkü Irak", **Türk Silahlı Kuvvetler Dergisi(TSKD)**, S.45, Ankara,1985, s.299.

⁴ Ayhan Aydın; **Musul Meselesi**, İstanbul, 1995, s.123-127.

⁵ Enver Yakupoğlu; **Irak Türkmenleri**, İstanbul, 1976, s.83.

2.4. Irak'ta Yeraltı Kaynakları

Bölge yeraltı kaynaklarının zenginliği ile dikkati çeker. Bu bölge de civa ve maden kömürünün olduğuna dair bilgiler vardır. Bölgenin asıl zenginliği petrolden ileri geldiği bilinmektedir İngilizler, Musul bölgesinin zirai değer yanında petrol zenginliği değerini de önceden fark etmişlerdir.

Büyük bir petrol sahası olan Musul-Kerkük bölgesinde petrol bulunabileceği fikrini ilk defa Willam Knox D'orcy adında Yeni Zelandalı bir mühendis ortaya atmıştır. Ancak günümüze gelinceye kadar, 1980 yılında patlak veren Irak-İran savaşı, I. Ve II. Körfez savaşları petrol üretimini etkilemiş ve halkın gelir seviyesi yanında ekonomide büyük durgunluk yaşadıkları bilinmektedir.⁶

2.5. Irak'ta Hayvancılık :

Önemli bir gelişme göstermekle birlikte henüz yeterli bir seviyeye geldiği söylenemez, Koyun, keçi, sığır ve manda miktarlarında devamlı artışlar kaydedilmekte ancak, yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.⁷

3. Tarihçe

M.Ö.4000 yıllarına kadar inen, Dünya uygarlığının beşiği sayılan bölgenin ilk çağ tarihine baktığımızda, ilk yazı sistemini, hukuk kurallarını, ilim, inanç yönünden ilginç durumların olduğunu ve eski ve köklü bir medeniyetin yaşandığını görmek mümkündür. Nitekim yaşayanlar arasında M.Ö 4000-2000 Sümerler, M.Ö 2500-2350 Akat, M.Ö.1800-539 Babil lerde, M.Ö 900-600 Urartu, M.Ö.1600 Huriler, M.Ö.2000-609 Asurlar ve M.Ö.1800-1200 Hititler bölgede hakimiyet sürmüşlerdir.⁸

Bölge İslamiyet'in yayılması sırasında 642 tarihinde Halife Ömer zamanında, Müslümanlar tarafından ele geçirilmiştir. Muaviye zamanında Araplar Horasan bölgelerini ellerine geçirdikten sonra Türk-Arap ilişkileri daha kritik duruma girmiştir.

VII. Yüzyıldan itibaren bölge " Irak" olarak anılmaya başlamış, daha sonra Emeviler'in yönetimi altında kalan Irak'ta Abbasi Devleti'nin kurulması üzerine bu devletin hakimiyeti altına girmiştir. Türk'lerin Çin ile Arap'ların arasındaki savaş

---

⁶ Kemal Melek; **İngiliz Bölgeleriyle Musul Sorunu (1890-1926)**, İstanbul, 1983, s.7-11.

⁷ **Cumhuriyet Ansiklopedisi**, C.6, İstanbul, 1970, s.1714.

⁸ Nadir Devlet; **Doğuştan Günümüze İslam Tarihi**, C.Ek, İstanbul, 1993, s.443.

sırasında Arapları tutmaları ile yeni bir dönem açılmıştır. Türk'ler bu zaferden sonra geniş ölçüde Müslümanlığı kabul etmişlerdir.

Daha sonra Irak topraklarında Hamdaniler, Büveyhiler hakimiyet sağlamışlar, ancak Tuğrul bey Büveyhi hakimiyetine 1055 yılında son vermiştir.⁹ kısa bir müddet sonra Tuğrul toparlanmış ve Sincarı, Cizreyi almış, İbrahim Yinal'ı Musul'a tayin etmiş ve Bağdad'a 1057 yılında geri dönmüştür.¹⁰

Musul'da ilk Türk hakimiyeti Türkistan Türkleri'nin batıya yönelmeleri, Tuğrul ve Çağrı Beylerle başlayıp, AlpArslan ile sonuçlanan Malazgirt Meydan Savaşı, Anadolu üzerine yapılan akınlar sonucu Musul-Kerkük de bir Türk yurdu haline gelmiştir. Nihayet, Sancerin, Sultan Mahmut'a Hamedan, Kirmanşah, ve İsfahan'dan oluşan Batı İran, Irak ve güneydoğu Anadolu'yu bırakması ile Irak Selçukluları Devletinin temelleri atılmıştır.¹¹

Selçuklular ile başlayan Türk hakimiyeti ve göçleri sayesinde Irak'ta özellikle Musul, Kerkük ve Erbil sancaklarında Türk nüfusu ve kültürü kuvvetlenmiş, Büyük Selçuklu'dan sonra Anadolu Selçukluları, Atabekler, İlhanlılar ve Kara-Koyunlular zamanında daha geniş bir şekilde gerçekleşmiştir.¹²

Irak bölgesinde ki bu hakimiyet uzun zaman korunabilmiş ancak Harzemşah Sultanı Alaeddin Tekiş tarafından 1194 tarihinde Irak Selçuklu sultanı III Tuğrul'u yenmesiyle son bulmuştur.¹³

Büyük Selçuklu devletinin parçalanmasından sonra kurulan beyliklerden birisi de Musul Beyliğidir.(1129-1259).İlk kurucularından İmadeddin Zengi hayatı boyunca haçlı ordularıyla savaşması, bu bölgedeki Türkmenlerin ününü arttırmıştır. Daha sonra oğullarından I.Seyfeddin Gazi Türk hakimiyetini devam ettirmiştir. Bu hakimiyet daha sonra Erbilde devam etmiştir. Büyük Türk komutanı Muzafferiddün Gökbörü 44 senelik bir yönetimden sonra buralarda Türkmenlerin yerleşmelerini kolaylaştırmıştır.

Bundan sonra kısaca Cengiz Hanın torunu Hülagü Han 1258 tarihinde başkent Bağdat'ı yakıp, yıkmış ve Bağdat'ı ele geçirmiştir (1336-1432) Celayirliler hakim

---

⁹ M.Altay Köymen; **Selçuklu Devri Türk Tarihi**, Ankara, 1963, s.190.

¹⁰ Suphi Saatçı; **Tarihi Gelişim içinde Irak'ta Türk Varlığı**, İstanbul, 1996, s.48, 54.

¹¹ Ali Sevim; **Anadolu'nun Fethi, Selçuklular Dönemi**, Ankara, 1988, s.15; Mesut Aydın; **Türkiye ve Irak Meselesi**, Ankara, 2001, s.2.

¹² Zekeriya Yıldız; **Kürt Gerçeği Olaylar Oyunlar Çözümler**, İstanbul, 1992, s.28, 30.

olmuştur ¹⁴ 1432 yıllarından sonra Karakoyunlular Bağdatı ele geçirmiş ve 1468 yılına kadar hakimiyet sürüştür. Daha sonra 1502 de Akkoyunlular devride son bulmuş, Irak bölgesi nihayet Safavi hükümdarı Şah İsmail'in eline geçmiş ise de kısa bir müddet sonra Osmanlı hakimiyeti başlamıştır¹⁵

1514 yılında Yavuz Sultan Selim Çaldıran zaferi ile Safavi'leri yenmiş, Dicle'nin doğusundaki bazı yerleri ele geçirmiş. Neticede Çaldıran seferi sonucu Musul-Kerkük'te Osmanlı Devleti hakimiyetine girmiş ise de Kanuni Sultan Süleyman döneminde Musul eyalet haline getirilmiştir¹⁶

Irak'ın büyük bir bölümü 1578-1588 tarihleri arasında Osmanlı idari sistemine uygun olarak Bağdat'a bağlanmıştır¹⁷ 1638'de IV. Murat döneminde ise, Bağdat seferi ile bölgede düzen sağlayabilmiştir. 17.yüzyılda Irak'ta yeni bir idari sistem oluşmuştur.¹⁸

Irak hakimiyeti II Abdulhamid döneminde 1876 yıllarından itibaren önem kazanmış, ancak Arap milliyetçiliği körüklenmeye, Osmanlı Devletine karşı isyan hareketlerine gidilmeye çalışarak batılı devletlerin bu bölgedeki petrol çıkarları doğrultusunda işlenmeye çalışılmıştır¹⁹ Bölge, daha önce de belirtildiği gibi sahip olduğu yeraltı kaynaklarının zenginliği ile, bilhassa petrolden dolayı son yüzyılda dikkatleri üzerine çekmiştir. Nitekim İngilizler bu zenginlikleri ellerinden kaçırmamak için pek çok siyasi entrikalar içine girmekten kaçınmamıştır.

1908 II.Meşrutiyet yıllarında Irak toprakları eski Bağdat eyaletinin yerini almak üzere Osmanlı Devletinin mülki taksimatı arasında üç vilayete ayrılmış bulunuyordu: Bağdat Vilayeti(Bağdat-Divaniye ve Kerbela Sancakları), 2: Basra

---

¹³ İbrahim Kafesoğlu- Altan Deliorman; **Tarih II**, Ankara, 1976,s.112.

¹⁴ Suphi Saatçı; **Tarihi Geşim İçinde Irak'ta Türk Varlığı**, s.61-64.

¹⁵ Hakkı Dursun Yıldız; İslam Devleti Hizmetinde Türkmenler, **Doğuştan Günümüze İslam Tarihi C.13**, İstanbul, 1989, s.173-174: M.Altay Köymen; "Son Irak Selçukluları Hükümdarı II Tuğrul ve Zamani", **A.Ü.Fen, Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi**, Ankara, 1985, s.215.

¹⁶ Mesut Çaşın; "Ortadoğu'da Bitmeyen Mücadelenin Son Hamlesi Körfez Savaşının Stratejik Sonuçları", **Avrasya Dosyası Dergisi (Kuzey Irak Özel Sayısı)(ADD)**, C.3 S.1, Ankara, 1996, s 229.: Yaşar Yücel; **Kununi ile 46 yıl**, Ankara,1987, s.46.

¹⁷ Suphi Saatçı; **Tarihi Geşim içinde Irak'ta Türk varlığı**, s.87-94.

¹⁸ İsmail Hakkı Uzun Çarşılı, Osmanlı Tarihi C.II, Ankara, 1983, s.348-353.

¹⁹ Besim Darkot; Irak, **İslam Ansiklopedisi (İA)**, C.5/2, İstanbul, 1988, s.670: Suphi Saatçı; **Tarihi Geşim içinde Irak'ta Türk varlığı**, s.106-108.

Vilayeti (Basra-Amara-Muntafik ve Al-Hasa Sancakları); 3: Musul Vilayeti(Musul-Süleymaniye ve Kerkük Sancakları)

Birinci Dünya Savaşı başlangıcı ile Osmanlı Devletinin Birinci Dünya Savaşına girmesi ve bir anda pek çok cephede çarpışmaya başlaması için yönünü Irak cephesine de taşınmasını sağlamıştı. Nitekim İngilizler kuvvetli bir ordu ile Bahreyin'e çıkmışlardır. General Bareft idaresindeki bir kuvvet ile Basra bölgesini işgal etmiş, Türk kuvvetlerinin komutanı Albay Suphi Bey 989 kişilik birliği ile esir düşmüştür.

İngilizler elde ettikleri başarılar ile general Tawnsend birlikleri 28 Eylül 1915 te Kut al-'Amara'yı almaya çalışmış ise de bu sırada Kafkasyadan kaydırılan yeni Türk kuvvetlerinin sayesinde, şiddetli çarpışmalardan sonra bunlar bozguna uğratılmış ve büyük bir kısmı generalleri ile birlikte 13.000 esir düşmüştür²⁰.

Güneydoğ cephesinde Kut'ül-Ammare zaferi kazanılırken Ruslara karşı da Ali İhsan (Sabis) Paşa komutasındaki kuvvetler parlak zaferler kazanmıştır²¹. Her ne kadar 1916 yılında muharebeler Türkmenlerin lehine cereyan etmiş ise de İngilizler büyük kuvvetler toplayarak 1917 yılı başlarından itibaren, Türk Ordusunun insan üstü gayretlerine rağmen Dicle, Fırat, İran hududu üzerinde Diyala vadisinden taarruza geçmişler ve Kut al-Amara'yı 25 Şubat 1917 de geri almışlardır.²²

1918: senesi baharında Musul istikametinde başlayan taarruz, Kerkük'e kadar uzanmış ise de Türk kuvvetleri tarafından ilerlemeleri başarıyla durdurulmuştur..Ancak mütarekenin imzalanmasından sonra Musul'a girebilmişlerdir.

Daha sonra 1921 de İngilizler Mondros mütarekesinin 7.maddesine dayanarak 3 Kasımda Musul'a girmişler ve derhal Musul'un 15 Kasıma kadar boşaltılmasını istemişlerdir. Bundan sonra bölgeyi elinden çıkarmak istemeyen İngiltere, daima uyanık hareket etmiş, her türlü yıkıcı ve ayrımcı rolü üstlenmiştir. Ancak halk zaman zaman mandaya karşı tepki göstermeye başlamıştır. Bunun üzerine İngiltere, Mekke Emiri Şerif Hüseyin'in oğlu ve eski Osmanlı Mebusan Meclisinin üyesi olan Emir Faysal ile anlaşıp onu 23 Ağustos 1921 de krallığa getirmişlerdir²³

---

²⁰ Hamza Eroğlu; **T.C.İnkılap Tarihi**, Ankara, 1985,s.102.

²¹ Kadir Mısırlıoğlu, **Musul Meselesi ve Irak Türkmenleri**, İstanbul, 1975, s.72-75; Hikmet Bayur; **XX.Yüzyılda Türklüğün Tarih ve Acun Siyaseti Üzerindeki Etkileri**, Ankara, 1974, s.133.

²² Fahir Armaoğlu, **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)**, Ankara, 1989, s.122 .

²³ Yılmaz Daşcıoğlu; Irak, **Doğuştan Günümüze İslam Tarihi**, C.13, İstanbul, 1989,C.3 s.175.

Lozan öncesi Mudanya Mütarekesinde ki oturumda, 1922 yılında Musul meselesi gündeme gelmiştir. Bu görüşmeler sonunda 21 Ekim 1922 de Mudanya Mütarekesi imzalanmıştır. Neticede üç müttefik devlet (İngiltere, Fransa ve İtalya) 27 Ekim 1922 günü bir nota ile, kesin bir barış amacı ile diğer meseleler ile birlikte Türkiye'yi, Lozan'da tarihi görüşmelere çağırılmıştı.²⁴

Lozan görüşmelerinde Türkiye'nin yetkili temsilcileri Delegasyon Başkanı Dışişleri Bakanı İsmet Paşa, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Rıza Nur, Trabzon Milletvekili Hasan Saka, ve yardımcı üyeler katılmıştır. Pek çok meselenin tartışılmasının yanında Nihayet 23 Ocak 1923 tarihindeki oturumda Musul meselesi gündeme gelmiş İsmet Paşa etnografik, siyasal, tarihi, coğrafi, ekonomik ve askeri açılardan İngilizlerin ileri sürülen tezinin ne kadar dayanaksız olduğunu uzun bir açıklamayla Curzan'a ve diğer temsilcilere açıklamaya çalışmış ve meselenin Milletler Cemiyetine gitmesine de karşı çıkmıştır.

Çeşitli sebeplerden Lozan görüşmeleri kesintiye uğramış ve ancak 23 Nisan 1923 tarihinde görüşmeler tekrar başlayabilmiştir. Lozan görüşmelerinin ikinci devresinde de Musul sorunu çözümlenmemiş ve ikinci toplantıda İngiliz heyeti, meselenin Cemiyet-i Akvamin hakemliğine bırakmış, Fransa ve İtalya'da bunu desteklemişlerdir.²⁵ Bütün görüşmeler sonunda meselenin halledilmesi mümkün olmamış ve mesele Milletler Cemiyetine havale edilmiş ancak, 24 Temmuz 1923 yılında Milletler Cemiyetinin kararı ile Irak İngiltere'nin mandasına verilmesiyle Türkiye istediğini alamamıştır.²⁶

19 Mayıs-5 Haziran 1924'de İstanbul'da Haliç Konferansı olarak bilinen toplantı yapılmıştır. Bundan sonuç alınamayınca 6 Ağustos 1924'te Milletler Cemiyeti Konseyine götürülmüş ve Musul Sorunu'nun gündeme alınması istenmiştir. Nihayet

---

²⁴ Ömer Kürkçüoğlu; **Türk-İngiliz ilişkileri (1919-1926)**, Ankara, 1978, s.277.

²⁵ Aptülâhat Akşin; **Atatürkün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasi**, Ankara, 1991, s.127; Mahmut Goloğlu, **Cumhuriyete Doğru**, Ankara,1971, s.11,12 : İsmail Soysal; **Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları, C.1**, Ankara, 1983, s.695.

²⁶ Vasfi Şenözen; **Osmanoğulları'nın Varlıkları ve II. Abdülhamid'in Emlâki**, Ankara. 1982, s.97. Enver Esenkova; "İnsan Hakları Yönünden Irak Türkmenleri", **Türk Dünyası Tarih Dergisi, (TDTD)**. S.19, İstanbul, 1970, s.5: Raif Karadağ, **Petrol Fırtınası**, İstanbul. 1979, s.240.

Milletler Cemiyeti Meclisi 30 Eylül 1924'te toplanarak, Musul sorununu inceleyebilmiş ve bir komisyon kurulmasını kararlaştırmıştı.²⁷

Görüşmelere 5 Haziran 1926 tarihinde Ankara Antlaşması ile Musul meselesine son verilmişti. Antlaşmaya göre Türkiye ile Irak arasında sınır, esas itibarıyla Milletler Cemiyeti tarafından tespit edilen çizgi olmuştu.²⁸

1931 yılında ise Türkiye dış politikada daha uyumlu olmaya çalışmış, Irak ile ikili ilişkiler için bir adım atılmıştı. Irak'ın 1932 de Milletler Cemiyetine girmesi ile İngiliz manda idaresinden kurtulmuş, Türk-Irak ilişkileri daha rahat bir gelişme göstermeye başlamıştır. Nihayet 30 Ekim 1932 de Irak bağımsız bir devlet olarak Milletler Cemiyetine girmiştir.²⁹

Kral I. Faysal ve Nur Said İngilizlerin adamı olarak nitelenmesi sonucu. Musul-Kerkük Türkmenleri arasında beliren memnuniyetsizlik her geçen gün biraz daha artmıştı Nitekim Irak Kralı Faysal, İngiltere ziyaretinde Londra'da 7 Eylül 1933 günü ikâmet ettiği otel odasında ölü bulunmuştu. Kral Faysal'ın ölümü üzerine oğlu Gazi, I. Gazi unvanıyla, Irak Kralı olmuştur. Faysalın ölümünden sonra Türkiye ile iyi ilişkiler devam etmiş, Kral Gazi döneminde bazı önemli adımlar da atılmıştır.³⁰

Bu şartlar içinde Türkiye-İran-Irak 3 Ekim 1935 günü Cenevre'de bir dayanışma paktı imzaya açılmış ancak, İran ile Irak arasındaki sınır uyuşmazlığında halledilemeyince imza iki yıl gecikme ile Afganistanın da katılımıyla 8 Temmuz 1937 de Tahran'da İran şahının yazlığı Sad-Abat'da dört devletin temsilcileri tarafından imzalanmıştır. Pakt Türkiye tarafında 25 Haziran 1938 de yürürlüğe girebilmiştir.³¹

---

²⁷ Selahi Sonyel; **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politikası**, Ankara, 1986, s.382; Ali Naci Karacan; **Lozan**, Ankara,1943,s.243.

²⁸ Suna Kili, **Türk Devrim Tarihi**, İstanbul, 1982, s.186; Paul Dumont; **Mustafa Kemal**, Ankara, 1993, s.107; Mehmet Cemil: **Lozan, C.II**, İstanbul, 1937, s.240.

²⁹ Yılmaz Daşcıoğlu; Irak, **Doğuştan Günümüze İslam Tarihi, C.I3**, s.176.

³⁰ İsmail Soysal; **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları, C.I**, s.583; Raif Karadağ; **a.g.e.**, s.282,285. Şevket Koçsoy; **Irak Türkmenleri** s.17; Yılmaz Daşcıoğlu; Irak, **Doğuştan Günümüze İslam Tarihi, C.3**, Ankara,1992 s.176.

³¹ Şevket Koçsoy; **Irak Türkmenleri** , s.21,Fahir Armaoğlu; **20. yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)**, Ank. 1983, s.346.

Ancak Gazi'nin de şansı yaver gitmemiş, nihayet bir araba kazasında, 4 Nisan 1939'da ölmüş ve yerine II Faysal geçmiştir. İngilizler 1941 yılında Irak'ı işgal etmiş ve Raşit Ali hükümeti yerine sözlerini dinleyen Nuri Sait Paşa'yı iktidara getirdiler..³²

1945 yılında maalesef Türk-Irak ilişkileri Türkmenler dolayısıyla kötüye gitmeye başlamıştır. Nuri Paşa zamanında Türkmenlere olan baskı daha da arttırmış.³³

Türkiye ile ikinci Dünya savaşı sonrası iyi ilişkilerin başlaması barış için ümit vermiştir. Nitekim 1950 yıllarında Irak ile yapılmış olan kültür antlaşmaları sonucu pek çok öğrenci mübadelesi yapılmıştır. Ancak bu iyi niyet ve dostça ilişkiler fazla sürmemiş, Iraklı Türkmenlere baskılar daha da artmaya devam etmiştir.³⁴

Yine 1954 yıllarında Türkiye ile Irak'ın münasebetlerinin 24 Şubat 1955 te Bağdat Paktının imzalandığı, Paktın iktisadi ve kültürel alanlarda önemli bir rol oynayacağı ve iyi gelişmeler sağlayacağı için büyük önem arz etmiştir.

1958 yılı önemli durumların ortaya çıktığı bir dönem olmuştur Öncelikle Irak Başbakanı Nuri Said, ABD'ye yanaşma politikası gütmeye başlamıştır., 14 Temmuz 1958 ihtilali ile Irak'ta kraliyet devrilmiş , Eski Anasanın yerine 26 Temmuz 1958'de Geçici bir Anayasa yürürlüğe konulmuş, bütün vatandaşlar kanun önünde, resmi görev ve sorumluluklarda eşitliğini ortaya koymuş, ırk, menşe, dil, din ve inanç bakımından bir ayırım yapılmayacağı belirtilmiş ve Cumhuriyet rejimi ilan edilmiştir.³⁵

1959 da General Abdulkerim Kasım diktatörlüğünü ilan etti. Ordu da karşı olabilecekler emekliye sevk edilmiş ve yerlerine yandaşlarını getirdi. Devlet dairelerini kendi adamlarıyla doldurulmuştur.³⁶

Türkiye Irak ilişkilerinde yenibir dönemin başlayacağı ümidi 7-9 Ekim 1959 tarihinde ABD Dışişleri Bakanlığında kısa adı CENTO olan bir teşkilat oluşturulması ile gündeme gelmiş ancak bir müddet sonra 8 Şubat 1963 senesinde General Kasımın durumu ciddi bir şekilde tehlikeye girmiş, kanlı bir darbe gerçekleştirilerek General

---

³² YılmazDaşcıoğlu; a.g.e.s.176.

³³ Ferhat Başdoğan; Türk Irak İlişkileri ve Bu günkü Irak, **Güncel Konular**,S.7, s.119, Ankara,1986.

³⁴ Şevket Koçsoy; **Irak Türkmenleri** .s,Ankara,1991,s. 77-82: Ümit Akkoyunlu; Irak Türklüğünün Meseleleri, **Türk Kültürü Dergisi (TKDD)**, S.165, Ankara, 1976, s.552.

³⁵ Ferhat Başdoğan; “Türk-Irak İlişkileri ve Bugünkü Irak”, Gnkur, **Güncel Konular**, S.7, s119)

³⁶ Tuğrul Keskingören; “Unutulan Türkmenler ve Irak'ta Demokrasi”, **TDTD.**, S.81,İstanbul,1993 s.45

kasım ve kurmayları idam edilmişlerdir. Abdusselam Arif yönetimi ele geçirmiştir. Türk -Irak münasebetlerinde pek iyileşme görülmemiş³⁷

General Abdusselam Arif Devrim konseyi başkanı olurken Baas partisi mensupları da yönetimde kilit noktalara gelmişlerdir. Bu dönemde 14 Nisan 1966 da Abdusselam Arif bir helikopter kazasında ölünce yerine kardeşi General Abdurrahman Arif geçmiştir.

17 Temmuz 1967 yılında Baas Partisinin idareyi tam manasıyla ele geçirildiği görülmüştür. 17 Temmuz 1968 de General Arif de bir darbe ile uzaklaştırılmış, başa General Hasan El Bekr gelmiştir. Bu dönemde Baas Parisi yönetimi yine elde tutabilmiş ve Türkmenlere olan baskılar yeniden çoğalmıştır..³⁸

Yine İhtilal Konseyi 24.1.1970 tarihinde aldığı bir kararla Türkmenlere kültürel alanda da bazı haklar tanınmış, Radyo ve Televizyonda Türkçe yayınlar çoğaltılmıştır. Türkmenler memnun edilmiş, ancak bu durum fazla süsmemiş, Barzani yenilip İran' kaçıktan sonra Türkmenlere verilmiş olan pek çok hak geri alınmıştır. Ayrıca Kerkü'ün adı “ El-Tamim “ olarak değiştirilmiştir. Türkçe konuşulması yasaklanmıştır.. 11 Mart 1970 de Kuzey Irak'ın iki zap arası ve süleymaniye bölgesi" Kürdistan Otonom Bölgesi " adı ile Anayasaya yeni bir madde olarak eklenmiştir.³⁹

16 Temmuz 1979 tarihine gelindiğinde Baas partisinden ve devlet başkanlığından istifa eden Hasan el Bekr yerine geçen ve günümüze kadar devam eden Saddam Hüseyin devri başlamıştır. Saddam ilk iş olarak kendisine oy vermeyenleri kurşuna dizdirmiştir. 16 Ocak 1979 da Saddam'ın beklediği bir olay gelişmiş, İran Şahu Fransa'da oturan Humeyni'nin İran'a gelmesi sonrası İranda yeni bir dönem ve rejim başlamıştı.

Yüksek rütbeli subayların çoğu idam edilmişlerdir. Böylece tecrübeden, teknolojiyen yoksun bir ordu kalmıştı. Nihayet 22 Eylül 1980 günü bunu fırsat bilen Irak ordusu İrana çeşitli bölgelerden girme ve saldırılarını sürdürme emrini almıştı.(İran-Irak Savaşı) Bu durum 8 sene devam etmiş, Yaralılar ve sakatlar ile

---

³⁷ Şevket Koçsoy; **Irak Türkmenleri**, İstanbul, 1991,,s,122,123; Muzaffer Aslan; “Irak Milli Türkmen Partisinin Görüşleri”, **Avrasya Dosyası Dergisi (Kuzey Irak Özel Sayısı)(ADD)**, C.3 S.1, Ankara, 1996, s.219.

³⁸ Ümit Akkoyunlu; Irak Türklüğünün Meseleleri, **TKD**,S.165, s.554-556.

³⁹ İlhan Şahin; “Irak Türklüğünün Kaderi Üzerinde Oynanan Oyunlar”, **TKD**,S.169,Ankara,1976, s.24; Enver Yakupoğlu; **Irak Türkmenleri**, İstanbul, 1976,s .45.

birlikte iki milyon insan telef olmuştu. Sadamı destekleyen Avrupa sonunda iranı ekonomik ve sosyal yönden bir girdabın içine sokmuş, Saddam kendini Arap Aleminin lideri olarak görmeye başlamıştı. Hatta Türkiye'ye dahi tehditler savurmaya başlamıştı

016 Ocak 1980 yılında Türkmenlere yine baskı ve zulüm devam etmiştir. Türkmenlerin lider konumundaki insanlar göz altına alınmış pek çok öğretmen, idam edilmişlerdir. ⁴⁰ 1981 yılında Saddam Kürt ve Türkmen köylerini, okullarını ve camilerini yerle bir etmiş. Bu arada kuzey doğuda Irak- İran savaşı daha öncede belirtildiği gibi sekiz yıl sürmüş, 20 Ağustos 1988 de iki devlet ateşkes imzalanmıştı. İşte bunu fırsat bilen Kürtler " Irak Kürdistan Cephesi " adıyla bir direniş örgütü kurmuştur.. Buna mukabil Saddam'da boş durmamış, 25 Ağustos 1988 de Kürtlere karşı saldırı başlatmıştır..kaçabilen pek çok sivil Kürt Türkiye'nin izniyle sığınmak zorunda kalmış ve daha büyük bir katliamın önüne geçirmiştir.⁴¹

11 Mart 1991 de bu sefer Erbil'de Kürt-Türkmen birlikte bir ayaklanma başlatmış, kısa zamanda isyan başarıya ulaşmış ancak Kürt peşmergeler öncelikle Tapu dairesini ve daha sonra Erbil milli kütüphanesini yakarak işe başlamış ve Türkmenleri geri planda bırakmak istemişlerdir.

Saddam bunun üzerine hareket geçmiş ve en büyük katliamı 28 mart 1991 de Altunköprü kasabasında gerçekleştirmiştir. Erbilin akibeti de bunn geri kalmamış, 3 günde 600 kişinin öldürüldüğü, Süleymaniye'den kaçabilenlerin de İran'a, Dohuklu Kürtler'in de Türkiye'ye sığındıkları görülmüştür. ⁴²

1991 ile 4 Ekim 1992 de de Erbil'de toplanan parlamento Kuzey Irak'ta bir Federe devlet kurma kararına almıştır. 1995 yılları arasında zaman zaman Kuzey Irak'a Türkiye güvenliğini temin için operasyonlar başlatmıştı. Türkiye daha sonra 5-11 Temmuz 1995 te ikinci operasyon ile Kuzey Irak'a 15 km girmiştir. Çatışmalar 10 Aralık 1995 te tarafların ateşkesi ile durmuştur. PKK'nın Türkiye'ye sızma çabaları 1996 yılında da devam etmiş, Türkiye bunu onaylamamış ve 12 Ekimde 15.000 kişilik bir askeri güçle Kuzey Irak'a girilmiştir.

---

⁴⁰ Tuğrul Keskingören; "Unutulan Türkmenler ve Irak'ta Demokrasi", **TDTD**, S.81, İstanbul, 1993, s.47.

⁴¹ Koray Düzgören; "Türkiye Türkmenleri ve Kuzey Irak" **ADD**, (Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1, Ankara, 1996. s.295.

⁴² Ümit Akkoyunlu; "Irak Türklüğünün Meseleleri", **TKD**, S.165, s.554.

Türkiye genelde bir kürt devletinin kurulmasını engellemek için Kuzey Irak'ın tam manasıyla Irak egemenliği altına girmesi fikrini benimsemiş ve bu hususta güvenlik bölgesindeki çekiş gücün bulunmasına da karşı çıkmıştı.. Ancak 2001 li yıllara gelindiğinde Irak'ta fiili bir kürt hükümeti olduğu gerçeği inkar edilemez bir hal almıştır. ⁴³

II. IRAK'IN JEOPOLİTİK ÖNEMİ

Bu bölge tarih boyunca " Mezopotamya" adıyla Orta-Şark'ın en çok mahsul alınan arazisinin teşkil etmiş ve bu özelliğiyle beşeri tarihte ilk zirai ve madeni gelişmelere sahne olmuştur. Bölgenin stratejik önemi ve topraklarının bereketli oluşu sebebiyle buralarda savaşlar eksik olmamıştır.

Stratejik ve jeopolitik yönden Kuzeyden ve Kuzeybatıdan gelerek Basra körfezinden açık denizlere ulaşan veya aynı yönlerden gelerek İran ve Afganistan üzerinden Hindistan'a kavuşan yolların, baştanbaşa Irak'ı geçmek zorunda kalmaları, bölgenin önemini ortaya koymaktadır

20.Yüzyıl başlarından itibaren ise Sömürgeci devletler, bir taraftan Basra Körfzine inmek suretiyle açık denizlere ulaşmış, diğer taraftan İran ve Afganistan üzerinden Hindistan'a kadar olan topraklarda çıkarlarını rahatlıkla korunmasını temin etmişlerdir. ⁴⁴

Bölge yeraltı kaynaklarının zenginliği ile de dikkati çeker. Bölgenin asıl zenginliği petrolden ileri gelmektedir. Mezopotamya bölgesinde, tarihi bir yol ve geçiş mevkii içinde yer alan dünyanın en önemli kültür ve medeniyetlerinin doğup geliştiği çok önemli bir merkez, ayrıca sahip olduğu yeraltı kaynaklarının zenginliği ve stratejik konumu dolayısıyla her zaman toplumlar ve devletler için bir cazibe merkezi olmuştur. ⁴⁵

---

⁴³ Kemal Kirişçi; "Türkiye Kuzey Irak'ta ki Kürt Güvenlik Bölgesi", **ADD**, (Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3, S.1, Ankara, 1996, s.19, 20.

⁴⁴ Ferhat Başdoğan; "Türk Irak İlişkileri ve Bugünkü Irak", Gn.Kurm. **Güncel Konular**, S.7, s.112; Genel Kurmay; **İran-İrak Cephesi**, Ankara, 1975, s.242.

⁴⁵ Funda Sürücü; "Musul Meselesi", **Kerkük Dergisi**, S.17, Ankara, 1995, s.11,12.

İKİNCİ BÖLÜM

BATILI DEVLETLERİN BÖLGE ÜZERİNDEKİ SİYASİ EMELLERİ VE POLİTİKALARI

I. ALMANYA

Almanya'nın orta doğu politikasının altında, Baltık Denizi'nden Basra Körfezi kıyılarına kadar yayılacak bir dünya imparatorluğu kurmak yatmıştır.

Almanya, verimli Anadolu yaylası ve Musul ovalarını, yeni sanayileşmiş ekonomisini, hammadde kaynakları ve dışa satımı için pazar kapılarını açabilecek önemli bir bölge konumunda görmüştür.

Almanya, 1899 yılında "Berlin-Bağdat demir yolu projesi "ile maden aramacılığından, petrol yataklarını işlemeye, sulama tesislerinin yapımından, ticari ayrıcalıklara kadar külliyetli bir çıkar paketi sağlamıştır⁴⁶

Nitekim Almanlar daha sonra Temmuz 1904'te Sultan Abdulhamid'den Anadolu Demir yolları şirketi ve Musul-Kerkük bölgesinde petrol arama izni almayı başarmışlardır⁴⁷

II. İNGİLTERE

İngiliz dış politikasının ana amacı, Britanya İmparatorluğu'nun güvenliğini korumak ve refahını devam ettirmek, üzerinde güneş batmayan ülke konumunu devam ettirmek olmuştur.

Ayrıca İngiltere, Hindistan'a olabilecek bir dış saldırıya karşı açılan tüm ulaşım yollarını kara ya da deniz-denetimi altında tutmayı amaçlamıştır.

İngiltere'nin çıkarları açısından kilit konum Osmanlı ülkesi idi. Haliyle coğrafi açıdan Boğazlar ve Anadolu, Avrupa'nın Asya'ya açılan bir köprüsü durumunda olduğuna göre, Osmanlı Devleti ile ilişkilerin iyi olması ve Osmanlıya yapılacak herhangi bir saldırıda Türkmenlerden taraf olmak zorundaydı⁴⁸

---

⁴⁶ Kemal Melek; **İngiliz Belgeleriyle Musul Sorunu** (1890-1926), İstanbul, 1983, s.11-12; Ayhan Aydın; **Musul Meselesi**, İstanbul,1995, s.16.

⁴⁷ Ayhan Aydın; **a.g.e.** s.16.

⁴⁸ M.Kemal Öke; **Şark Meselesi ve II. Abdülhamit'in Garp Politikaları** (1876-1909), İstanbul, 1982, s. 251.

İngiltere aynı politikasını Ortadoğu'da da başarıyla uygulamıştır. Araplar ile Türkmenlerin arasını açmak için milliyetçilik siyasetini de uygulamak suretiyle bölgede söz sahibi olmaya başlamıştır. İngiltere, Bu maksatla ve Almanya rekabeti sonucu 1901'de İran'dan petrol imtiyazını elde etmiş⁴⁹ Bununla Hindistan'ı işgal etmelerinin doğal bir sonucu olarak Orta Doğuyla bağlantılarını ve Hindistan'a olabilecek bir dış saldırıya karşı açılan tüm ulaşım yollarını kara ya da deniz denetimi altında tutmayı amaçlamıştır.

İngiltere'nin I. Dünya Savaşı'na girmesinin en önemli nedenlerinden birinin Almanların, Berlin-Bağdat demiryolu inşasıyla Basra Körfezine doğru yaklaşması ve İngiliz İmparatorluğu'nun Hindistan yolunun tehlikeye düşebilmesi ve aynı zamanda Musul petrollerinin elden geçirilmesi düşüncesi olmuştur.⁵⁰

İngilizlen, Musul'a göz koydukları andan itibaren Kuzey Irak bölgesinde Kürtçülük hareketlerini de işlenmeye başlamışlar, isyanlar çıkartmışlardır. Sebebi Kürtleri sevmelerinden değil, Türkiye'ye karşı kışkırtıcı bir üs olarak kullanmak istemelerinden olmuştur. Anadolu'daki Kürtçü ayaklanmalarda Noel adlı bir binbaşının büyük rolü olmuş, bir Kürt devleti kurdukmakla Kuzey Irak bölgesini, dolayısıyla petrolü ellerinde bulundurmak imkanını sağlamayı düşünmüşlerdir.

İngiltere bu sebeplerle bölgedeki çıkarlarını koruyacak kukla devletlerin kurulması için bu fikirleri yaymaya çalışmışlardır.

Birinci Dünya Savaşı ve Mütareke sonrası Kürtler ile yakın ilgiyi sürdürmüş, bölgede çıkarılacak Kürt isyanlarına maddi, manevi desteği esirgememişlerdir.⁵¹

III. AMERİKE BİRLEŞİK DEVLETLERİ

Amerika Birleşik Devleti 1850 yıllarından itibaren Osmanlı Devleti ile iyi ilişkiler büyük elçilik seviyesinde kurulmaya başlamıştı. Öncelikle misyoner faaliyetleri ön politikasını teşkil etmiş, azınlıklar ile ilgilenmeye ve milliyetçilik duyguları ile Ermeni ve daha sonra Kürt ve diğer azınlıkların birer devlet olabilme sürecine yardım etmeye başlamıştır.

---

⁴⁹ M.K. Öke, **Musul ve Kürdistan Sorunu** (1918-1926), Ankara. 1992, s.3.

⁵⁰ Kemal Melek, **İngiliz Belgeleriyle Musul Sorunu** (1890-1926)", s.13.

⁵¹ Zekeriya Yıldız; **Kürt Gerçeği Olaylar Oyunlar Çözümler**, s.139.

Amerika Birleşik Devleti Osmanlı Devletinden 1907 yılından sonra bazı imtiyazlar elde edebilmek için büyük gayret sarf etmişlerdir. Nitekim 1908 yılında Amerika'nın Halep Konsolosu, Amerikan Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği bir raporda Amerikan firmalarının Osmanlı topraklarında demiryolu ve liman yapımı ve işletmeciliğiyle beraber maden işletme imtiyazları olmak istediğini belirtmiştir.⁵²

Amerika Birleşik Devleti I.Dünya savaşı sırasında bölgedeki menfaatlerini alabilmek için İtilaf devletleri yanında yer almış bilhassa sözde Ermenilerin katledildikleri iddiaları yönünde raporlar düzenletmiş sonuçta bu durumdan ABD'deki Ermeni lobilerinin baskılarıyla zaman zaman siyasi çıkarlar elde etmeye çalışmıştır.⁵³

ABD bölge üzerindeki etkinliğini II.Dünya savaşından sonra hissedilir bir şekilde arttırmıştır. Bilhassa Ortadoğu'nun petrol kaynakları ABD'nin de dikkatleri bölge üzerine çevirmiştir.⁵⁴

ABD'nin 1990 lı yıllardaki politikası ise Körfez ülkeleri, İsrail ve Süveyş kanalı ekseninde şekillenmiştir. ABD Türkiye'nin de içinde bulunduğu kuşağı; Körfez, Arap yarımadası ve Süveyş kanalını koruyan bir kalkan olarak istekleri teşkil etmiştir..⁵⁵

IV. İRAN

Bölge ile ilgili ilişkiler Osmanlı dönemi 16.yüzyıla kadar inmektedir. 1925 ten 1930 lu yıllara kadar çıkmış olan isyanlarda Rusya ve İngiltere'nin yanında Türkiye'nin aleyhinde olmuştur.

Şahın devrilmesinden sonra gelen Humeyni döneminde de değişen bir şey olmamış zaman zaman Türkiye'nin aleyhine olan olaylarda kendisini göstermiştir. Bilhassa PKK olaylarında açıktan veya gizli ilişkiler Türkiye tarafından tespit edilmiştir.⁵⁶

---

⁵² Ayhan Aydın; **Musul Meselesi**, İstanbul,1995,s.16.

⁵³ Ergünöz Akçora; "Ermeni Terör Örgütlerinin Dünü Bugünü ve PKK örgütü ile İşbirliği" **Forum Dergisi**, S.296, Ankara,1994,s.41-43.

⁵⁴ Zekeriya Yıldız : **Kürt Gerçeği Olaylar Oyunlar Çözümler**, s. 82.

⁵⁵ Mehmet Atay; "ABD ve Rusya'nın 1990-1991 Körfez Krizi ve Savaşında Ortadoğu ve Irak'a İlişkin Stratejik Perspektifleri", **ADD** (Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1,s.175,176.

⁵⁶ Zekeriya Yıldız : **Kürt Gerçeği Olaylar Oyunlar Çözümler** s.82-87.

V. FRANSA

Dış politikasına bakıldığında, ekonomik imtiyazlar konusunda Osmanlı tarafından en çok imkan sağlanan ülkenin Fransa olduğu görülmüştür.1535 yılında verdikleri ilk kapitülasyon olup, daha sonra siyasi yönden isteklere başlanmış 1740 kapitülasyonları ile bunun sürekliliğini sağlamış ancak sanayileşme sürecinde ham madde yönünden bilhassa tekstil ham maddesi pamuk elde etmek konusunda önemli ekim alanlarını ele geçirmek için Osmanlı devletini arkadan vurmaya başlamıştır.⁵⁷

1878 Osmanlı Rus harbinden sonra Ermeni ve diğer azınlıkların haklarını diğer Batılı devletler gibi Fransa'da korumaya ve kışkırtmaya başlamıştır. Bundaki en önemli sebep Kuzey Afrika, Mısır ve Suriye topraklarında elde etmek istediği imtiyazlar olmuştur. Fransa'da bölgedeki çıkarları doğrultusunda Osmanlı mirasından fazla pay alabilmek için Kürt ve Ermeni meselesine sıcak bakmaktan, onlara destek vermekten çekinmemiştir.⁵⁸

VI. RUSYA

Rusya 1820 li yıllardan itibaren güneye ve güneybatı'ya yayılma planını başlatmış, azınlıklara bilhessa Rum ve Ermenilere devlet kurma vaatleriyle Osmanlı Devletini köşeye sıkıştırmaya çalışmıştır.

1863 yılından itibaren kendi esareti altındaki toplumların Ruslaştırma çabaları ve Ermenilere Kafkaslardan Kuzey Irak ve Akdenize inme politikasını güderek isyanlar çıkarmalarına yardımcı olma durumuna gelmiştir

Çar Deli Petro ve II.Katerinanın Osmanlı üzerindeki emelleri açığa çıktıktan sonra 1774 tarihinde Kırım'a inmeleri ve 1783'te Kırım'ı tamamen almaları sonrası 1877-1878 Rus-Türk savaşı ile Ruslar Balkanlarda ve Kafkas ya'da daha fazla toprak elde ederek " Şark Sorunu"nda söz sahibi olacaklarını ortaya koymuşlardır⁵⁹

Konunun ana hedefi olan Kuzey Irak üzerindeki çıkarlar devamlı olarak Rusyanın sıcak denizlere inme politikasının bir parçasını teşkil etmiştir. Bunda öncelik yolların geçiş noktası olması ticaret yolları petrolün ortaya çıkması ile hedef değiştirmiş ve Rusya'nın faydalanmak istediği bir bölge olmuştur.

---

⁵⁷ Ergünöz Akçora; "Ermeni Terör Örgütlerinin Dünü Bugünü ve PKK Örgütü ile İşbirliği" **Forum Dergisi**, S.296,s.43-45: Hakkı Yenisoay; **Osmanlı Borçları Tarihi**, Ankara. 1936, s.48.

⁵⁸ Zekeriya Yıldız **a.g.e**, s. 81.

⁵⁹ Kemal Melek; **a.g.e**. s.11.

Bunu bilen Batılı devletler Ortadoğu petrolünü güvenliğini korumak, bölgedeki deniz ulaşım hatlarının bağımsızlığını temin etmek, Batı yanlısı ülkeler ile ilişkilerini kuvvetlendirerek Sovyetlerin etkisini sınırlamak istemişlerdir.⁶⁰

Sovyetler birliği döneminde ise Afganistan dışında hiç bir Müslüman ülkeye müdahalede bulunmamış ve İran -Irak savaşında da İran'ı dolaylı olarak desteklemiş ancak açık bir şekilde taraf olmamıştır. Böylece İslam ülkeleri ile diyalogdan yana olarak sıcak denizlere inmeyi tehlikeye sokmamaya çalışmıştır.

Sovyetler Birliğinin Ortadoğu ve körfez bölgesine yönelik askeri tehdit potansiyel olarak halen mevcut olan bir durum olmuştur. Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra Ortadoğu'da ki olayların iki süper devletin Ortadoğu politikalarında meydana gelen değişiklikleri ve bunun Türkiye üzerindeki etkilerini değerlendirmek elbetteki politik ve askeri strateji açısından büyük önem taşımaktadır.⁶¹

---

⁶⁰ Zekeriya Yıldız a.g.e s79-80.

⁶¹ Mehmet Atay; "ABD ve Rusya'nın 1990-1991 Körfez Krizi ve Savaşında Ortadoğu ve Irak'a İlişkin Stratejik Perspektifleri", **ADD (Kuzey Irak Özel Sayısı)**, C.3 .S.1,s.173-175.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA BÖLGENİN DURUMU

I. 1914-1918 YILLARI ARASINDA IRAK CEPHESİ ÜZERİNE YAPILAN GİZLİ ANTLAŞMALAR VE MUSUL-KERKÜK'ÜN KONUMU

1. Sykes-Picot Andlaşmasında Musul -Kerkük Meselesi

Anadolu dışında kalan topraklarla ilgili gizli görüşmeler, I.Dünya Savaşı başlarında İngiliz Dışişleri Bakanlığından Sir Mark Sykes ile Fransız Dışişleri Bakanlığından François Georges Picot arasında başlamıştır. Neticede 16 Mayıs 1916 tarihinde varılan antlaşma sonucu Fransa'nın payına; Suriye ve Musul dahil olmak üzere Kuzey Irak, ayrıca nufuz bölgesi olarak Antep, Urfa, Mardin, Diyarbakır, Adana Vilâyeti, Kilikya ve Harput dahil Anadolu'nun güney-doğu bölgesi de verilmişti. (Mavi Bölge). Bununla Fransa düşündüğü gibi olmuş, Suriye ve Lübnan'a sahip olduğu gibi petrol bulunan Musul'u yönetimi altına almış,

Rusyanın payına; Erzurum, Trabzon, Van, Bitlis ve Güneydoğ Anadolu'nun bazı bölgeleri,

İngilterenin payına ise; Bağdat-Basra arasındaki Dicle ve Fırat bölgesi, Mezopotamya, Akka ve Hayfa limanları düşmüştü (Kırmızı Bölge)⁶² Sykes- Picot gizli antlaşması ile İngiltere, Musul hariç bütün Irak'ı hemen hemen kendine ayırmış, sadece Musul Fransaya bırakılmıştı. Buna rağmen Sykes-Picot anlaşması Doğu Anadolu'daki Arap dünyasının savaş sonrası durumunu geçici olarak çözümleyebilmişti⁶³

2. Paris Barış Görüşmelerinde Musul-Kerkük

İngilizler Sykes Picot Antlaşmasından pek de memnun olmamıştı. Bu durumun düzeltilmesi gerekmiş, bu düzeltmenin ancak Musul'un İngiliz bölgesinde kalması, Filistin sınırının ve statüsünün yeniden tesbit edilmesi ile olacağı anlaşılmıştı

Böylece Fransız'lar Musul Petrollerinden hisse alacak ve bir boru hattı ile petrol, İskenderun şehrine akıtılacaktı. Paris Barış Konferansı çerçevesi içerisinde ikinci safha, 18 Nisan 1919'da, iki devlet arasında varılan Berengec-Long petrol antlaşmasıdır.

---

⁶² Hikmet Özdemir; "Irak'ın Doğuşu ve Lozan'da Kurtlarla Dans(1916-1923)", ADD (Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1.s.107.

Bu görüşme 8 Nisan'da Paris'te başlamış, böylece Orta Doğu'daki ve Akdeniz'e yakın ülkelerdeki ortak petrol politikası üzerinde anlaşmaya varmışlardır. Yine bu antlaşma ile İngiltere Mezopotamya'yı manda yönetimi altına alacak ve Türk Petrol Şirketi de yeniden örgütlenilecekti. Bu yeni plâna göre İngiltere %70, Fransa %20 ve yerel hükümette %10 hisse olacaktı. Fransızlar aynı zamanda Musul ve İran'dan petrolün bir boru hattı ile Akdeniz'e bağlanmasını sağlayacaklardı. ⁶⁴

3. San Remo Görüşmelerinde Musul-Kerkük

19-26 Nisan 1920 de Versailles anlaşmasının yürürlük şartlarını görüşmek ve ortaya çıkan sorunları incelemek için, özellikle Sevr anlaşmasını hazırlamak üzere Fransadan Mitteran, İngiltereden Lloyd Gorge ve İtalyadan Nitti gibi hükümet başkanları ile Japonyadan, Yunanıstandan ve Belçikadan temsilciler katılmışlardır.

23 Ocak 1919'da Başbakanlık Konutu'nda yapılan görüşmede sonunda Berthelot'un Lloyd George'a gönderildiği 12 Aralık 1919 tarihli yazıyla, Fransa, Musul petrollerinden %50 oranında bir hisse istediğinde bulunmuştur.⁶⁵ Ancak 29 Aralık 1919 tarihinde İngiltere Petrol İşleri Başkanı ile Senatör Henry Berenger arasında yapılan anlaşmaya göre; Fransız hissesi yine eski %25 oranına dönmüştür.

II. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA IRAK CEPHESİ

1. Savaşın Sebepleri

Fransız ihtilali sonucunda oluşan milliyetçilik fikri 19. yüzyılda milli devletlerin kurulmasına sebep olmuştur. Sanayi inkılabının ortaya çıkışıyla da hammadde bulma mücadelesi başlamıştır. Tabiatıyla bu devletlerin kendi aralarında menfaat çatışması başlamıştır. Nitekim 1871'de Alman birliğinin kurulmasından sonra Başbakan Bismark Almanya'yı, Fransız - Rus birleşmesi karşısında bırakmamak ve Fransa'nın Alsaslören'i geri almak için bir intikam savaşı çıkarmasına fırsat vermemek için barışçı bir politika izlemişlerdir.⁶⁶

---

⁶³ Kemal Melek; **Doğu Sorunu ve Milli Mücadelenin Dış Politikası**, İstanbul 1978, s.31-95.

⁶⁴ Ayhan Aydın; **Musul Meselesi**, s.32.

⁶⁵ M. Kemal Öke; **Musul ve Kürdistan sorunu** (1918-1926), s.76.

⁶⁶ Ergun Aybars; **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, C. 1. İzmir 1984, s. 53.

Bu amaçla 1872'de Rusya, Avusturya ve Almanya İmparatorları Berlin'de toplanarak Avrupa barışını korumak için " Üç İmparatorlar Birliğini" kurmuşlardır. Bu sırada İtalya'nın Fransa ve Avusturya ile arası iyice açılmıştır. Çünkü İtalya; Fransa'dan Korsika, Nis ve Savna'yı Avusturyadan Tirieste, Fiume ve Tinolet gibi bazı yerleri istemiştir. Bununla Fransa, İtalya'nın Almanya tarafına geçmesine sebep olmuştur. Daha sonra Almanya Avusturya ile İtalya arasındaki anlaşmazlığı gidermişler ve aralarında 1883'de bir saldırıya karşı korunmak amacı ile " üçlü ittifak " anlaşmasını yapmışlardır. Böylece Almanya en büyük düşmanı olarak gördüğü Fransa'ya karşı ittifak zincirini kurmuştu.⁶⁷

Almanya'nın bu tutumu Fransa'yı da ittifak arayışına sevk etmiş, Fransa'nın çabaları sonucunda 1894 Ocak ayında Rusya ile Fransa aralarında bir antlaşma imzalamışlardır. Bu arada İngiltere pazarlarına Almanya'nın mal göndermesi sonucunda İngiltere sanayiinin duraklamaya girmesi, II. Wilhelm'in konuşmalarında İngiliz sömürgelerinde Almanya'nın gözünün olduğunu ima etmesi İngiliz-Alman rekabetini daha da kızıştırmıştır. Bundan faydalanan Fransa, İngiltere'ye yaklaşmış, 8 Nisan 1904'de İngiltere ile aralarında bir antlaşma yapılmıştır. Daha sonra İngiltere 1907'de Rusya ile antlaşma yapmıştır. Böylece "üçlü ittifak" grubu oluşmuştur⁶⁸ neticede "Üçlü ittifak" ve "Üçlü ittifak" devletleri arasındaki silahlanma rekabetinden dolayı bir savaşın çıkması kaçınılmaz olmuştur⁶⁹

2. Savaşın Başlaması:

Bilindiği üzere, 28 Haziran 1914 günü Avusturya-Macaristan veliahdı Arşidük François Ferdinand'ın Saraybosna'da bir Sırp tarafından öldürülmesi sonucu Avusturya, Sırbistan'a savaş ilân etmiştir. Neticede Rusya'nın Sırbistan'ın ve Almanya'nın da Avusturya'nın arkasında yer alması, Avrupayı bir hafta içinde dünya çapında bir savaşa sürüklemiştir. Daha sonra Rusya ve Sırbistan'ın yanında İngiltere, Fransa, Bulgaristan, Japonya da yer almıştır⁷⁰

---

⁶⁷ Mehmet Alpargu, İsmail Özçelik, Nuri Yavuz; **Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri**, Ankara 1993, s. 46.

⁶⁸ Bayram Kodaman; **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, C.12, İstanbul 1989 s. 170-172.

⁶⁹ Ercüment Kuran; "1. Dünya Savaşı" **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.6, İstanbul 1992, s.196.

⁷⁰ Bayram Kodaman; **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, C.12, İstanbul 1982, s. 175.

Avusturya, Almanya ittifakına ise tarafsızlığını ilân eden fakat daha sonra İngiliz donanmasından kaçan iki Alman gemisinin Çanakkale boğazına sığınması, karadenize açılan bu gemilerin izinsiz olarak Rus limanlarını bombalaması ile Osmanlı Devleti'de savaşa Almanya yanında girmiştir.

Elbette savaşın asıl sebepleri arasında; ekonomik çıkar, Alsas-Loren bölgesinde üstünlük kurma, büyük çapta silahlanma, Fas buhranları ve Bağdat Demiryolu üzerindeki rekabeti göstermek mümkündür.⁷¹

Savaş öncesi Almanya'nın bütün uyarılarına rağmen Rusya'nın 30 Temmuz'da seferberlik ilan etmesi üzerine, Almanya Rusya'ya karşı bekleneni gerçekleştirmiş ve savaş ilan etmiştir. Bu arada 3 Ağustos 1914'te Almanya Belçika'ya saldırmış, İngiltere'de Almanya'nın Belçika'ya saldırısına karşı gereken tepkiyi göstermiş ve derhal savaş ilan etmiştir.⁷²

3. Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girmesi

Bu sırada ülke ittihat ve terakki partisi tarafından yönetilmekteydi. 1914 yılında herhangi bir Rus saldırısına karşı Almanya Osmanlı İmparatorluğu ile bir antlaşma yapmaya yanaşmamıştı. Osmanlı devleti Almanyadan evvel ilk ittifak çağrısını itilaf devletlerinden İngiltere'ye daha sonra da Fransa'ya teklif etti. Ancak bu girişimler bir sonuç vermedi.⁷³

Bu arada Osmanlı İmparatorluğunu I. Dünya savaşına sokarak savaş cephelerini genişletmek, Boğazları kontrol altına almak için Almanya harekete geçti. Beklenen durum 10 Ağustos 1914'te Akdeniz'den İngiliz donanmasının takibinden kaçan Goeben(Yavuz) ve Breslav(Midilli) adlı Alman kruvazörlerinin Çanakkale Boğazına girerek Osmanlı Devletine sığınmaları ile mümkün olmuştu.⁷⁴

Aynı zamanda 9 Eylül 1914 tarihinde Osmanlı Devleti kapitalüsyonları kaldırdığını ve 1 Ekim'de geçerli olacağını söyleyerek savaşa ikinci bir adım daha atılmıştı. Böyle bir ortamda Amiral Suşan komutasındaki Yavuz ve Midilli gemileri Karadenize çıkmış,, 20 Ekim'de Rus'ların Sivastopol, Odesa, Kefe, Novorosisk liman ve

---

71 Yılmaz Öztuna; **Osmanlı Devlet Tarihi**, C.1, İstanbul 1986, s.653.

72 Ergun Aybars; **a.g.e**, C 1, s. 54-55.

73 Mehmet Allpargo, İsmail Özçelik, Nuri Yavuz; **a.g.e**, s.48-49.

74 Ercüment Kuran; **1. Dünya Savaşı" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.6, s.197.

şehirlerini bombalamışlar. İki Rus gemisini batırmışlardı. Böylece Osmanlı Devleti fiilen savaşa girmişti.⁷⁵

Savaşın fiilen başlaması, Rus'ların 31 Ekim'de Doğu Beyazıt'e saldırımları ile oldu. İngilizler ise 1 Kasım'da Akabey'i bombaladılar. 3 Kasım'da ise Rusya, 5 Kasım'da da İngiltere ile Fransa Osmanlı Devletine savaş açtı. Osmanlı Devleti ise itilaf devletlerine, 11 Kasım 1914'te resmen savaş ilan etti.⁷⁶

Osmanlı Devleti I.Dünya savaşında; Kafkaslar, Galiçya, Irak, Kanal Cephesi ve Çanakkale cephei olmak üzere başlıca beş cephede savaşmıştır. Ancak bunlardan sadece konumuzu ilgilendirdiğinden dolayı Musul'u olayını içine alan " Irak cephesindeki" gelişmeleri ve Musul'un kaderini tayin eden antlaşmalara yer verilmeye çalışılacaktır.⁷⁷

4. Savaşın İlk Yıllarında Irak Cephesi

Yukarıda da açıkladığımız gibi Osmanlı Devleti 30 Ekim 1914'te Almanya'nın yanında savaşa girdiğini resmen açıklamasından sonra Rusya, İngiltere ve Fransa'ya karşı pek çok cephede savaş yapmıştır. Bu cephelerden birisi de Irak Cephesi olmuştur.⁷⁸

Osmanlı Devleti bu bölgeyi Çanakkale cephesine verilen önem dolayısıyla askeri alanda boş bırakmıştı. Ancak 8000 kişilik bir Tümen bulundurmuş ve savunmayı aşiretler ile yapılmasını düşünmüştü.⁷⁹

Bu dönemdeki sosyal yapı da pek iç açıcı değildir. Basra Körfezindeki Başkanlar İngilizler bağlı kalmışlar, Halifenin Cihad-Ekber çağrısına dahi katılmamışlardır (Bunlar Necd Emiri, Abd-ül-Aziz Es- Suud, Seyyid Talib, Zübeyr şeyhi İbrahim, Kurma şeyhi Ukbaşi, Harise, Muhammara şeyhi Hazal,vs. sayılabilir)

7 Kasım 1914'de İngilizlerin karaya çıkmaları ile açılan Irak cephesinde kolayca ilerlenmiş ve 21 Kasım 1914 de Basra İngilizler tarafından rahatlıkla ele geçirilmiştir. Süleyman Bey Nisan ayında Nasiriye cephesinde büyük yararlıklar

---

⁷⁵ Ayhan Aydın; **Musul Meselesi**, s.19.

⁷⁶ Bayram Kodaman; **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, C.12, s. 179-180.

⁷⁷ Y. Hikmet Bayur; **Türk İnkılabı Tarihi**, C. 3, Kısım I Ankara 1991, s. 399

⁷⁸ Fahir Armanoğlu, **20. yüzyıl Siyasi Tarihi** (1914-1980), Ankara. 1983. s.112.

⁷⁹ Yusuf.Hikmet Bayur ; **1914-1918 Genel Savaşı**, Ankara, 1983, s.88-91

göstermesine rağmen mağlup olmuş ve intihar etmiştir. 17 Nisan 1915'te İngiliz ordusu ile Şuaybe civarında yaptığı savaş, iyi hazırlanılmaması nedeniyle kaybedilmiştir.⁸⁰

28-29 Eylül 1915'de ise savunması zayıf olan Kut'ül-Emare İngilizler tarafından alınmış buradan hareketle tekrar Bağdat sarılmış ve ele geçirilmiştir. Nihayet Nurettin Bey 25000 kişilik kuvvetiyle 9 Aralık 1915 te Kut-el-Amara'ya saldırmış, kuşatmış uzun bir zaman mücadele edilmiş 1000 şehit, 7000 yaralı verilmiş⁸¹

1916 yılında İngiliz kuvvetleri Kut-el-Amara'da Türk kuvvetleri tarafından sarılmış, İngilizler birkaç ay sonra bu muhasarayı yarmak için teşebbüste bulunmuşlarsa da başarılı olamamışlardır. Bunun üzerine 38.000 kişilik kuvvetiyle 1916 Nisanında, Türkmenlere teslim olmak zorunda kalmışlardır..⁸²

1916 yılında durumun Osmanlı lehine olmasına rağmen sayıları 275.000 i bulması ile İngiliz birlikleri Aralık ayında büyük bir taaruzla geçmiştir⁸³

Saldırıları 1917 Mart ayına kadar devam etmiş ve İhmal edilen Irak cephesinde İngilizler yeniden başarılı olmuştur. Neticede 10 Şubat 1917 de Küt-ül Amera'ya nihayet 19 Mart 1917'de de Bağdat'a girmeyi başarmışlardır⁸⁴

İngiltere savaşın ilk günlerinde Osmanlı Devletini'ni arkadan vurmak için bütün Arap alemini Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandırmak istemiştir.

Yine Osmanlının Musulu geri almak istemesini önlemek için sınır komşusu olan Erbil ve Musulda casusları vasıtasıyla Türkmenlerin aleyhine propaganda başlamışlardır.⁸⁵

Bu casus ve Türk Dümanlarından bazılarını örnek vermek gerekirse: Abdullah Scot, 1880 İskoç doğumlu olup 1916 da müslüman olmuş, 1920 de İngiliz askeri istihbaratında görev yapmıştır.

Yine bir Türk Düşmanı Reşit Kaban: 1890-1950 yılları arasında Süleymaniyede yaşamıştır. İngiliz kuvvetlerine gönüllü katılmış, 1873-1928 yılları arasında Erbilde yaşamıştır. İngilizler tarafından Türkmenlere karşı gösterdiği başarıdan dolayı ödüllendirilmiş ve Erbil valisi tayin edilmiştir. Görevi Kuzey Irak'ta Türk ruhunu

---

80 Yusuf.Hikmet Bayur ; **a.g.e.** ,s.91-93

81 Yusuf.Hikmet Bayur ; **a.g.e** s.100-103

82 Ergün Aybars; Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, s.72 : Suphi Saatçı; **a.g.e** , s110-112

83 Yusuf.Hikmet Bayur ; **1914-1918 Genel Savaşı** ,s.109-112

84 Mehmet Alpargu, İsmail Özçelik, Nuri Yavuz;**a.g.e**, s.52

ve nufuzunu kırmak, Kürt milliyetçiliğini bölgede aşlamak dağlardaki kürt aşiretlerinin Erbil'de yerleşmeleri için teşvik etmek olmuştur..

Bir diğeri Civ-Mugur 1919-1960 yılları arasında Erbil'de yaşamış ve yayınları Türkmenler aleyhine yanlış bilgi vermek Kürt milliyetçiliğini aşılacaktır.

Bir diğeri ise Result Naci, İngilizlerin aşırı itimatını kazanmış bir kişi olup Türkmen çocuklarını kürtleştirmek ve Türk ruhunu kırmak:

Ayrıca Avni Yusuf'ta 1900-1988 yılları arasında yaşamıştır. İngiliz hayranı olup, aslının Türk olmasına rağmen Türkmenlere düşman yetiştirilmişti. 1959 Musul katliamında görev almış, 1983 te kanserden ölmüştür.

Bir başka önemli bir casus ise Thomas Edward Lawrance idi. Bu kişi 1888'de Galler'de doğmuştur. Arkoloji ile ilgilenmiş, Filistin ve Suriye'ye gitmiş, Arapça öğrenmiştir. Casusluğu Mısır'da I.Dünya Savaşı sırasında asker iken başlamıştır. Arapların davasını samimi olarak destekler görünmüş, imamlık yapmış ve kendisini sevdiren kabul ettirmiş, dolayısıyla Arapların isyanlarında Osmanlıya karşı kışkırtmış, İngiltereye bağlı hale getirmiştir. 1917 de Faysal'ın irtibat subayı olmuş, İngiliz Generali Alenby'nin kuvvetleriyle işbirliği yapmış ve cephelerde çarpışmıştır. Bir ara Osmanlı birliklerine esir düşmüş fakat kaçmayı başarmıştır. Bunun üzerine Araplar milli kahraman ilan etmişler,

5. Savaşın Son Yılında Irak Cephesi

1918 yılı başlarında Osmanlı ordusu artık bir kuvvet olmaktan çıkmış, nisan başlarında bu durumdan istifade eden İngiliz birlikleri yeniden saldırılara başlamış, Temmuz 1918 tarihine gelindiğinde 6. Ordu'nun bütün mevcudunun 29.000, silah sayısında 8000 olduğu görülmüştür. Bu zayıflıktan istifade etmek isteyen İngiliz birlikleri 26 Ekim'de yeniden saldırıya geçmişlerdir. ⁸⁶

1918 yıllarında Irak'ta güneyden kuzeye Arapların çoğunlukta bulunduğu Bağdat ve Basra,yine Kerkük şehri ve bir kaç gün sonra Süleymaniye İngilizler tarafından işgal edilmiştir. Sonunda Mütareke'nin imzalanmasına kadar Musul'u düşmana kaptırmamaya çalışan Türk kuvvetleri Cebel-i Hamran'ı boşaltmıştır. ⁸⁷

---

85 Zekeriya Yıldız ; **Kürt Gerçeği Olaylar Oyunlar Çözümler**, s.142,143)

86 Yusuf.Hikmet Bayur; **1914-1918 Genel Savaşı**, s.114-117

87 Enver Ziya Karal, **Türkiye Cumhuriyeti tarihi (1918-1965)**, İstanbul. 1969, s.3.

Bu arada "13.Kolordu ile İran üzerinden Ruslara karşı başarılı muharebeler yapan Ali İhsan Paşa "Mondros Mütârekesi"nin imzalanmasından birkaç gün önce Irak'dan ayrılmış olan Halil Paşa'nın yerine Musulda bulunan Altıncı Ordu Kumandan'lığına tayin edilmiştir.⁸⁸

---

⁸⁸ Yusuf.Hikmet Bayur ; **1914-1918 Genel Savaşı**, .s.91-93

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MUSUL VE KERKÜK MESELESİNİN İRAK DEVLETİNİN TARİHİ BOYUTU İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

I. MUSUL- KERKÜK'ÜN ETNİK, NUFUS, DİNİ, VE DİL DURUMU

1. Etnik Durumu

Kerkük bölgesinin ilk yerleşik halkı Asurilerdir. Irak, tarihinin en erken dönemlerinden itibaren Arap yarımadasından göç alan bir ülke konumundadır. İslamiyet'ten sonra buraya Türkmenler ve Araplar yerleşmişlerdir.

İslâmiyet'in ilk yıllarında Necid bölgesinden pek çok kabile buraya göçmüştür. Fetihlerden sonra da bu göçler artarak devam etmiştir. İlk yıllarda yeni kurulan şehirlere yönelen göçlerin zaman içerisinde bölgenin tamamına yayıldığı görülür.

Kerkük Türkmenlerinin kökü, takribi 900 yıl önce Elcezire bölgesine yerleşmiş olan 24 oğuz boylarından teşekkül etmiştir. Bilhassa Bayat. Yıva, Döger, Beğdili, Bayındır, boyları çoğunluk teşkil etmiştir.

Bu gün yerleşik hayata geçen Türkmen boy ve oymaklarından aşiret hayatını en son terkedene Bayatlar olmuştur.

Batıda Balkanlardan başlayarak Anadolu, Azerbaycan ve Hazar ötesindeki Türkmenistana kadar uzanan 60 milyonluk Türkmen ilinin bir parçası da Kerkük Türkmenleridir. İşte bu coğrafi mekanda konuştukları Oğuz Türkçesinin iki ana şubesi olan Anadolu ve Azeri şubesinden Kerkük Türkçesi hususiyetler almıştır.

Musul -Kerkük ve diğer bölgeye Irak Türkmenleri tabiri kullanılmış ancak, Irak'ın tamamında Türkmenlerin olmaması sebebiyle " Musul Türkmenleri" tabirine dönülmüştür. Yine Kerkük son zamanlarda Türkmenlerin bir Kültür merkezi haline geldiğinden " Kerkük Türkmenleri " Musul Türkmenleri " yerine kaim olmaya başlamıştır.

XX.Yüzyıl başlarında bölgenin nüfusunun iki milyon olduğu bunun çoğunluğunun dini yönden Müslüman Araplar, Kürtler ve Türkmenler, az da olsa; Süryani, Ermeni, Keldani ve Nasturi grupları da mevcut olduğu ve etnik yönden yine Araplar, Türkmenler, Kürtler ve İranlılar gibi önemli grupları oluşturmuştur.

2. Demografik Yapısı

Irak'ta Türkmen, Musul Türkmenleri ya da Kerkük Türkmenleri adlarıyla bilinen ve Kuzey Irak'ta Musul yahut el-Cezire denilen bölgede ve kuzeybatıdan güneydoğuya doğru uzanan bir şerit üzerinde Musul, Kerkük, Erbil, Diyala ve Süleymaniye şehirleriyle bunların mücavir alanlarında yoğunlaşmış bulunan Türkmenler, 1990 yılı tahminlerine göre yaklaşık 2.130.000 kişilik nüfuslarıyla halkın % 12'sini ve Kürtler'den sonra ikinci büyük azınlık grubunu teşkil ederler. Kerkük Türkmenleri Oğuzların Bozok koluna bağlı Bayat Boyundandır. Büyük Selçuklular tarafından getirildikleri, Moğol akınları sonrası da devam ettikleri, Osmanlı zamanında Bağdat yolunu korumak maksadıyla faydalandığı, Şah İsmail'in ise Mereg'a'dan getirip yerleştirdiği ve Nadir Şahın Azerbaycanda ki Türk ganizonlarından getirtildiği gibi tezler mevcuttur. Ayrıca başşehir Bağdat'ta da Karakol, Azamiye ve Ragıbe Hatun semtlerinde yerleşmiş yaklaşık 300.000 kişilik bir Türk nüfusu mevcuttur.⁸⁹

1920 yılında İngiliz hükümetinin neşrettiği "Handbook" ta verilen bilgilere göre: Kürt: 380.000, Türk: 110.000, Asuri: 60.000, Yezidi: 21.000 ve Şebaki: 10.000 olarak gösterirken, etnik ve dini yönden ise Arap: 1.450.000, Acem: 70.000, Musevi: 60.000, Ermeni: 85.000, Çerkes: 8.000, Sebai: 2.000, ve muhtelif 10.000 kişi olarak belirtmiştir

Türkmenlerin İslamiyet'i kabul etmelerinden sonra IX.Yüzyılda toplu olarak bölgeye gelip yerleşen ve Osmanlı yönetiminde çeşitli tarihlerde bu bölgeye gelerek bölge halkıyla kaynaşan Türkmenler ise toplam nüfusun %1,4'ünü oluşturur. Türkmenlerin en yoğun oldukları bölge Orta ve Kuzeybatı Irak'tır.

Nüfus durumuna bakıldığında değişik bilgiler ışığında 1935 yılında; 3.35.000, 1947 yılında 4.770.000, 1957 yılında, 6.340.000, 1965 yılında 8.200.000, 1968 yılında 8.700.000, 1981 yılında 13.669.689, 1987 yapılan sayımda 16.milyon olduğu anlaşılmıştır. Bir başka değerlendirmeye göre 1990 yılı toplam nüfusun 17.215.000 olup halkının ; % 78 i Arap, % 18 i Kürt, %1,2 Türk, %1, 2 İran kökenli,% 0,5 Süryani, %1.5 diğerleri gruplardan oluşmaktadır.2000 li yıllarda 23.000.000 olduğu fakat son çatışmalar ve işgal sonrası nüfusun düştüğü sanılmaktadır.

---

⁸⁹ Enver Yakupoğlu, **Irak Türkmenleri**, İstanbul, 1976, s.9,10

3. Sosyal Yapı ve Yerleşim

Türkmenlerin Irak'ın Müslümanların eline geçmesinden hemen sonra bölgeye yerleştikleri bilinmektedir. Irak'ta ilk Türk yerleşimi 674 yılında Emevi Halifesi Muaviye tarafından Horasan'a gönderilen Ubeydullah bin Ziyad'ın Basra'ya 2.000 Türk getirmesiyle gerçekleşmiştir. Abbasi Devleti'nin kurulmasıyla Bağdat ve Samarra şehirlerindeki Türk asıllı askerlerin nüfusu gittikçe artmıştır. Bu arada Samarra'nın hemen kuzeydoğusunda bilinen ilk Türk kasabası Dakuk kurulmuş ve burada ilk Türk yerleşmesi meydana gelmiştir.

Selçuklular devrinde bölgedeki Oğuz boyları hakkında pek az bilgimiz vardır. Bu devir kaynaklarında ancak birkaç Oğuz boyundan bahsedilir. Kerkük yöresinde yaşayan Döğer oynağına Selçuklular zamanında bu bölgede yaşayan kesif Döğer varlığının kalıntısı nazarı ile bakılabilir.

4. Cemaatler

1-Lik taifesi: 2-Sulduz taifesi: 3-Döğer taifesi: 4-Karaca Bayad taifesi

5-Gilevan taifesi: 6-Siyah Mansur taifesi 7-Zengene taifesi: 8-Nilkaz taifesi:

5. Türkmen Boylar ve Oymaklar :

Varlıklarını, dilini, dinini, kültürünü, gelenek ve göreneklerini büyük çile ve zorluklarla devam ettirebilmişlerdir. Nitekim bunların bir kısmı Irak'ın büyük kentlerinde Türkçeyi unutmuş, bazıları araplaşmış, kürtleşmiş, aile adları ve kültürleri unutanlar olmuştur. Nitekim Bunlar:

Bayat : BoyuBölgede halen yaşayan oymak, soy ve aile adları ile, yer, akarsu, tepe, dağ ve dere adları Türk kökenli toplulukların geçmişten günümüze izlerini taşıdığı ve yaşadığı görülmüştür

Yıva Boyu : Oğuz boylarından olup 12.yüzyılda Hamedan'ın kuzeyinden Şehrizer'a kadar uzanan Musul -Kerkük bölgesinde yaşadıkları anlaşılıyor.

Karakoyunlu Omağı : Bu oynağın hangi Oğuz boyundan olduğu konusu tartışmalıdır. Ancak Yıva boyuna mensubiyetleri kuvvet kazanmıştır.

Döğer Boyu:14.yüzyılda isimleri suriye ve Irak bölgelerinde geçiyor Günümüzde Kerkük bölgesinde bulunan Tuzhurmatu ilçesine bağlı iki Türkmen köyünde döğerler adı ile iki topluluk yaşıyor

Çepni Boyu :Tarihleri Kununi dönemine kadar inmektedir. O dönemlerde Doğu Anadolu ve Irak'taki kalelerde gönüllü gediğinde görev yaptıkları belirtilmiştir.

Eymür Boyu :16.Yüzyılda Eymür boyuna ait 71 yer adına raslanmıştır.

Harbedli oymağı:Hangi boya mensup oldukları bilinmemekle birlikte Yazın Sivasın güneyinde Uzunyaylada, Kışın Halep bölgesinde yaşayan Türkmenlerin Beğdili, harbendelu ve inallı gibi oymakların kollarından meydana geldiği belirtilmektedir

Şebek Oymağı : Şebek oymağı Musul bölgesinde günümüze kadar varlıklarını muhafaza edebilen oymaklardan oldukları biliniyor.

Salur Boyu : Salgurlu ve Salguzcu da denilmiştir iran ve Irak bölgelerinde yaşadıkları görülmüştür. Selçuklular zamanında Selçuklu gelişmelerine yardımcı olmuşlardır

Beğdili Boyu : Oğuz boylarından birisi olan Beğdili Kanuni döneminde Halep Türkmenleri arasında bulunan ana Beğdili kolu bu Türkmen topluluğunun en büyük kuruluşu sayılmıştır.

Aluşlu Oymağı :Dulkadir ulusuna mensup olduğu ileri sürülmektedir. Aslında Çukurova'nın en ileri beylerinden olan Ulaş Beyin adına verildiği zannedilmektedir

Ocuşlu Oymağı: Musul'a ait tapu tahrir defterlerinde Ocuşlu Oymağının bulunduğunu görüyoruz.

Gökçeli Oymağı : Kesin bilgiler olmamakla birlikte Tarsus bölgesinde 14-16.Yüzyıllarda yaşayan Varsak isimli boydan ayrıldığı biliniyor.

Biravcılı Oymağı : Hangi boya dayandığı hususunda net bir bilgi ulaşmamıştır. Moğol istilası esnasında Irak'a göç eden Bayat boyuna mensup oldukları ileri sürülmüştür

Karanaz oymağı : Irakta yerleş olan Bayat'ın bir kolu olduğu anlaşılmıştır

Muradoğlu (Muradiye) Oymağı: Bayat Boyunun bir kolu olduğu ileri sürülmektedir

Bacvanlu(Bacvan) Oymağı: Bacnak yani Bac alan anlamına gelmektedir. Kerkük yöresinde Bacalan olarak bilinmektedir.

Ulus-Tatar Oymağı : Bu olmak Tataran şeklinde de anılır. Türk boyundan olduğu kabul edilmektedir

Karaboğa Oymağı : 16.yüzyıla kadar kayıtlarda raslanan Karaboğa oymağı bölgede yaşayan önemli bir Türk oymağı olduğu belirtilmiştir.

Salihi Oymağı : 16.yüzyılda varlığı tesbit edilmiştir.III.Murad döneminde iki küme olan bu topluluğunbiri Musul'da diğeri de Kerkük'te yerleşmiştir.

Yağmur Tatalu(Tatlu) Oymağı : Yıva boyunun beş kolundan biri olan bu oymağın Kanuni döneminde 40 obadan oluşan Beğ Dili boyunun Halep Türkmenleri arasında en kalabalık topluluğu olduğu görülmektedir.

Mavıllı(Mavili) Oymağı : Günümüzde Lelafer'de yaşayan Türkmen cemaatine verilen addır.

Sarıllı(Sarılı) Oymağı : 13. Yüzyılda yaşayan Şehrizer hakimi Mehmet Saru buyruğundaki Türkmen oymağının kendisinden sonra Sarulu adıyla anıldığı ve oymağın günümüze kadar geldiği bilinmektedir.

Yağcı Omağı : Kanuni ve III. Murat döneminde kaynaklarda isimi geçmektedir.

II. DİN VE İNANIŞ

Durumundan Irak büyük bir zenginliğe sahiptir. Hıristiyan, Müslüman, Yahudi, Ermeni, Asuri, Süryani, ve Yakubiler de dini yönden zenginliği sergilerler

Bölgede Araplar, (Şii Araplar, Hıristiyan Araplar olup ülke nüfusunun dörtte üçünü teşkil ederler),

Kürtler (Müslüman Kürtler, Hıristiyan Kürtler olup ülke nüfusunun 1/5 şini teşkil ederler. Osmanlı arşiv belgelerinde ise " Kürt Terimi " konar-göçer göçebe toplulukları olarak ifade edildikleri, "Etrek" ve " Ekrad" gibi terimlerin ise Türk veya Kürt anlamında yani, etnik manada bir terim olarak kullanılmayıp "Yerleşik " ve "Göçebe " anlamında kullanıldığı görülmüştür Irak'ın diğer bir dini yönden farklılığı Musul'un batısında Sincar'da oturan ve Kürtçe konuşan Yezidilerdir. Bunlara şeytana tapanlar da denilir. 90

Türkmenler(Sünni ve Şii Türkmenler olup Sünniler ülke nüfusun %1,4nü teşkil ederler). Türkmenlerin %80 si Sünni, %20si Şiidir. Bir miktar Hıristiyan Türkmenlerde bulunmaktadır. Irak Türkmenler, Irak'ın kuzey batısından güneydoğuya doğru uzanan ve araplarla kürtler arasındaki bölgelerde yaşarlar.

Irak'ta bulunan Türkmenlerin nüfus bakıldığında dört milyon civarında olan toplumun sünniler ağırlıkta olsa da şii mezhebinde olanlardan küçümsenecek rakamlarda değiller, sevindirici hadise ise pek çok aileler arasındaki bağ mezhepçilik yerine milliyetçilik esasını ön planda tutularak evlilikler gerçekleştirilmektedir. ayrıca kerkük'ün kalesinde oturan Türkmen Hıristiyanlar da mevcuttur. Bunların nüfusu yirmi

---

90 İbrahim Yılmazçelik, Ahmet Halaçoğlu; "Doğu Anadolu Aşiretleri ve Gerçekler" **Yeni Forum** Dergisi, S.302, s.29.

bin civarında tahmin ediliyor. Ayrıca daha öncede belirtildiği gibi Nesturiler, Keldaniler, Süryaniler, Asuriler, Yahudiler, Ermeniler, Çerkezler bulunmaktadır.⁹¹

III. DİL

Bu bölge Türkmenleri yüzyıllardan beri Azeri Türkçesiyle konuştukları halde, yazı ve edebiyat dilleri tamamıyla Anadolu lehçelerinin en eski ve öz şeklini konuşan grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüze kadar Irak'ta Türkçe yayınlanmış bütün ilmi, edebi, dini ve tarihi eserler daima Anadolu Türkçesiyle kalame alınmışlardır.

Bölgede Resmi dil Arap çanın yanında Türkçe ve Kürtçe konuşulmaktadır. Kürtçede Bölge halk arasında tabir edilen " Soran" ve "Bahdinan " olarak ta ikiye ayrılmıştır. Bu iki bölgeyi Zap suyu ikiye böler. Bunun doğusu Soran, batısı ise Behdinan'dır. Dilleri de Behdinan ve Soran Kürtçesi olarak adlandırılmışlardır. Bazı araştırmacılar bunu Behdinan Kürtlerinin Türkiye'de de konuşulan "Kırmanç" , Soran kürtleri ise İran'da konuşulan Kürtçeyi konuştuklarını belirtmişlerdir. KYB, Kürt dilinin en gelişmiş lehçesi olan Sorani'yi kullandığı, KDP'nin ise Hakkari yöresinde de yaygın olan Kırmançı lehçesinin konuşulduğu Türkiye sınırına yakın bölgelerde güçlü olduğu bilinmektedir.⁹² konuşulmaktadır. Türkmenler ve Kürtler anadillerini korumuşlardır. Nüfusun takriben %85'inin ana dili arapçadır.

Türkmenlerin çoğunlukta oldukları Musul, Kerkük başta olmak üzere diğer bölgeye Irak Türkmenleri tabiri kullanılmış ancak, Irak'ın tamamında Türkmenlerin olmaması sebebiyle " Musul Türkmenleri" tabirine dönüşmüştür. Yine Kerkük son zamanlarda Türkmenlerin bir Kültür merkezi haline geldiğinden " Kerkük Türkmenleri " Musul Türkmenleri " yerine kaim olmaya başlamıştır.

Bu coğrafi mekanda konuştukları Oğuz Türkçesinin iki ana şubesi olan Anadolu ve Azeri şubesinden Kerkük Türkçesi hususiyetler almıştır.. Alkin köprü ve Erbil bölgelerinde Türkçe konuşulmaktadır. ⁹³

---

⁹¹ Ejder Açıkkapı; Osmanlı Devletinde Dağılım Sürecinde Irak, (**Basılmaamış Yüksek Lisans Seminer çalışması**), s.12-13.

⁹² İrfan Kaya Ülger; "Kuzey Irak'taki Düşman Kardeşler", **ADD** (Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1, Ankara,1996 s.213.

⁹³ Mustafa Kafalı; "Kerkük Türkmenleri", **Töre Dergisi**, Ankara, 1972.S.17.s.46.

BEŞİNCİ BÖLÜM

MUSUL - KERKÜK MESELESİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

I. TARİHİ GELİŞİM SÜRECİNDE MUSUL - KERKÜK MESELESİ

Milattan önceki yıllarda Musul bölgesinin de içinde bulunduğu Mezopotamya üzerinde çok önemli uygarlıklar kurulduğu bilinmektedir. Bunarın en önemlileri Asur ve Babil uygarlıklarıdır. Asur devletinin merkezi olan Ninova ve Dicle nehrinin karşısında ve doğu yönünde Musul'un yanı başındadır.. Asur devleti yaklaşık 1300 yıl varlığını korudu. Asurlulardan sonra Babil ve persler hakim olmuştur.

İskender'in işgaline maruz kalan Musul bölgesi ahalisi Hristiyanlığın ortaya çıkışıyla bu dine yönelmişlerdir. Hristiyanlığın nüfuz ettiği Musul, II. yüzyıl başından itibaren Asurluların dini merkezi Ninova'nın yerini almıştır.

Halife Ömer zamanında Utba bin Furkat komutasında Dicle Fırat havzasına yapılan sefer neticesinde 642 tarihinde Musul fethedilmiştir. Müslümanlar ahaliye baskı yapmayıp isteyenlerin istedikleri yere göç edebileceklerini veya isterlerse bölgede kalabilecekleri konusunda serbestlik tanımışlardır. Musul yönetimine tayin edilen Harsama buraya Arapları yerleştirip onlara ev ve toprak vererek Musul'u askeri bir şehir haine getirdi ve şehirde ilk cami yaptırdı.

1. Selçuklu Devleti Yönetiminde Musul-Kerkük

Türkmenlerin bölgeye girişleri çok eskiye dayanmaktadır. Bu Türkmenlerin Anadolu'ya gelmelerinden daha eski bir zamana rastlamaktadır. Bazı tarihçilere göre Emevi devleti zamanında Türkmenler bölgeye gelmiştir. Şehir daha sonra Abbasilerin hâkimiyeti altına girmiştir. Abbasiler döneminde de halife Cafer el Mansur Bağdat'ı inşa ettirdikten sonra özel bir garnizon kurarak Türkmenlerden bir alay oluşturmuştur.

Halife Mu'tasım (754-775) döneminde de Türk birliklerinin bozulmamaları için özel bir şehir yapılmasına karar verilmiş ve Samarra şehri inşa edilerek 40 bin Türk buraya yerleştirilmiştir.. Abbasilerden sonra Musul bölgesinde 929-996 tarihlerinde Şemdaniler, 996-1096 yılları arasında Ukaydilerin hüküm sürdüğü görülmektedir. 94.

---

94 Fazıl Demirci, **Irak Türklerinin Dünü Bugünü** , Ankara, 1991, s. 7-8.

Musul bölgesi 1057 tarihinden itibaren Selçukluların hâkimiyetine girmiştir. Tuğrul beyin ölümüyle tahta Alparslan geçti ve Musul'un idaresini Şerefüddeve Kureyş'e verdi (1067)Musul Zengi'lerden sonra sırayla Karakoyunlu, Akkoyunlu ve Safevi'lerin himayesine girmiştir. Safevi'lerden sonrada bölgede 400 yıllık Osmanlı hâkimiyeti başlayacaktır..

Musul-Kerkük tarihi boyunca Musul'un tarihinden ayırmak mümkün değildir. Hatta birbirleriyle özdeştir diyebiliriz. Çünkü iki şehirde tarih boyunca aynı devletin bir egemenlikleri altında kalmış aynı aşamalardan geçmiştir.

2. Osmanlı Devleti Yönetiminde Musul-Kerkük

Ortadoğu'da önemli bir mevkide bulunan Musul-Kerkük bölgesi tarihin her döneminde önemli uygarlıkların doğup yayıldığı muhtelif Milletlerin ve devletlerin yaşadığı bir coğrafya olmuştur. Musul-Kerkük Türk tarihinde çok önemli bir yere sahiptir..

Osmanlı devleti Musul bölgesini yavuz sultan selim zamanında idaresi altına almıştı. Bölge İran sınırında yer almasından dolayı askeri ve stratejik bir öneme sahip olması kadar tabii kaynaklarının zenginliği ile de Osmanlı devletinin en hassas ve mümtaz bölgelerinden biri olma özelliğini de aksettirmektedir.

1560'lı yıllarda Kerkük, Dakuk ve Nilkaz nahiyelerinden meydana gelmiş olan Kerkük sancağı Kuzey Irak bölgesinde Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan "Cezire" bölgesinin doğusunda yer almaktadır.

Moğol istilası sırasında bir kısım Yıvaların oturdukları Musul Kerkük bölgesinin Karakoyunlu oynağının kışlak sahası olduğunu biliyoruz. Bunlara ilave olarak Karakoyunlular, Moğol kudretinin çökmesinden sonra adı geçen bölgelerde siyasî bir kuvvet olarak ilk defa görülen Türkmenlerdendir. Karakoyunlular, XV. yüzyılın ortalarında Doğu Anadolu'da bazı dağlık kesimler ve Horasan hariç bütün İran ve Irak'ı içine alan bir devlet kurdular

Karakoyunluların ilk hakimiyet alanları da Musul bölgesiyle Doğu Anadolu'daki Erciş civarındır. Kuzey Irak'a Türkmenlerin en yoğun biçimde yerleştikleri dönem Karakoyunluların bölgeye hakim olduğu dönemdir.

Daha sonra Cihan Şah'ın Uzun Hasan'a yenilmesiyle Akkoyunlu idaresine giren bölge, Yavuz Sultan Selim devrinde, Osmanlı Devleti'nin siyasetinde kesin bir

değişiklik görülmektedir. Yavuz ilk defa ciddi bir şekilde doğuya yönelerek Asya ve Afrika kıtalarında geniş topraklar ele geçirmiştir.

Akkoyunlu Devleti'nin yıkılışı ile. Şah İsmail ve taraftarları Anadolu'da Şia propagandası yaparak Osmanlı devletinin birliğini tehdit etmeye başladılar. 1508 yılında Şah İsmail'in Bağdat'ı almasıyla birlikte Safeviler'in hakimiyetine geçmiştir.

Ülkede dinî birliğin sağlanması ve doğuda Safevi tehlikesinin önlenmesi için Yavuz İran üzerine yürüdü. Çaldıran'da 1514 Ağustosunda Şah İsmail'i ağır bir mağlubiyete uğrattı Netice olarak Şiilik bugünkü gibi sırf İran ve civarında kalmaya mahkum edildi. Ancak bu olay iki Türk devletini uzun yıllar uğraştıracak ve güç kayıplarına sebep olacak olayların başlangıcı olmuştur.

İşte bu dönemde Yavuz Sultan Selim'in bölgenin fethi için görevlendirdiği Bıyıklı Mehmed Paşa Mayıs 1516'da Mardin Koçhisarı yakınlarında Safevileri yenilgiye uğrattı Kerkük de dahil Mardin, Musul, Hısn-ı Keyf ve Rakka gibi yerleri alarak bölgede Osmanlı hakimiyetini sağladı. Fakat bölge üzerindeki Osmanlı-İran mücadelesi sırasında sık sık el değiştiren şehir, Kanuni Sultan Süleyman'ın 1534 tarihinde düzenlediği İrakeyn Seferi'nin ardından tam olarak Osmanlı idaresine girdi. 95.

1623'te Bağdat'la beraber Kerkük de Safevilerin eline düşmüş ise de Kerkük Hüsrev Paşa tarafından 1630'da geri alınmıştır. 1638'de IV. Murat Bağdat'ı almak için çıktığı seferde buradan geçti.

IV. Murat'ın bu seferi esnasında 1630'da başlayıp 1638'e kadar Âzerbaycan ve Irak cephelerinde devam eden savaşların sona ermesini her iki taraf da arzu etmekteydi. 17 Mayıs 1639 'da Kasrı-şirin antlaşması imzalandı. Bu antlaşmaya göre Irak-ı Arap denilen Bağdat, Basra ve Şehrizol bölgesi Osmanlılarda kalmış Revan ise Safevilere bırakılmıştır.

1732 senesinde Nadir Kuli (sonra Nadir Şah) Kerkük'ü boş yere muhasara etti. Ertesi sene Kerkük civarında meydana gelen muharebede Osmanlılar yenildiler ve Serasker Topal Osman Paşa da bu savaşta öldü.

1743'te Kerkük tekrar İranlıların eline geçti. 1746'daki barış antlaşmasıyla Osmanlı Devleti'ne iade edildi. I. Dünya Savaşı sonlarına kadar bölge Osmanlı idaresinde kaldı.

---

95 www.devlet-arşivleri.gov.tr/yayin/osmanli/Musul/1b-bgd.htm.

3. Mondros Mütarekesi Öncesi ve Sonrası Musul-Kerkük Meselesi

Müttefiklerinin ağır şartlar ile barış yapmasından sonra Osmanlı Devleti ve müttefikleri birer nota ile Birleşik Amerika Cumhurbaşkanı Wilson'a başvurarak barış işini ele almasını rica etmişti. Fakat bu sırada Talât Paşa'nın istifası üzerine iktidara gelmiş olan İzzet Paşa hükümeti; Wilson'a yapılmış olan müracaatın cevabını beklemeden, ayrı mütareke için teşebbüse geçti.

Eylül 1918 de Osmanlı Devletinin müttefiki Almanya, Bulgaristan ve Avusturya kesin yenilgiyi tatmış bir an önce barış yapmak arzusunu taşımaktadır. Nitekim 30 Eylülde Bulgaristan, 4 Ekimde Almanya, 5 Ekimde Avusturya Ateşkesi kabul etmişlerdir. Osmanlı Devletinde önünde başka seçenek kalmamış ancak müttefiklerinin düştüğü ağır şartlardan kurtulmayı ümit emiş, İngiltereye güvenmiş fakat, bu da olmamış ve ağır şartlarla imzayı atmıştır. Osmanlı tarafını Bahriye Nazırı Rauf (Orbay)Bey,Hariciye müsteşarı Reşet Hikmet Bey ve Miralay Sadullah Bey temsil eden, İtilaf Devletlerini temsilen Amiral Arthur Gough Calthorpe temsil etmiştir. 24 madde olan mütarekenin 7. ve 24 maddeleri Anadolunun işgalini hazırlayan maddeler olmasına rağmen bu Osmanlı tarafından anlaşılammış ve imza atılmıştır. Böylece boğazlar ve İstanbulun işgali ile itilaf devletleri Anadolunun paylaşılmasını gerçekleştirme imkanını elde etmişlerdir.

İngilizler mütareke masasına oturmadan el çabukluğuna getirerek Musul'u işgal etmek istemişler, bir an önce barışın yapılmasını isteyen Osmanlı devleti ise İngiliz heyetinin göstermiş olduğu aşırı nezaket sonrası Mondrosa gitmiş olan Hüseyin Rauf Bey' ve heyetinde şartların ağır olmayacağı kanaatini uyandırmış ancak durumun vahameti, Mondros Mütarekesinin 30 Ekim 1918 de imzalanmasından sonra ortaya çıkmış ancak iş işten geçmişti.

Nitekim çok ağır şartlar taşıyan mütarekenin 7. Maddesi ile, "Batılı devletleri güvenlikleri bakımından kendilerini tehlikede hissettikleri takdirde, Osmanlı topraklarının stratejik yerlerini işgal etme hakkını alması", aynı şekilde. 24. maddeye göre de "Vilâyet-i Sittede; (Erzurum, Elazığ, Van, Diyarbakır, Sivas, Bitlis) bir karışıklık çıktığı takdirde bu illere asker çıkarma hakkı verilmesi." durumun vahametini anlamalarına yetmemişti. Neticede bu maddeler uyarınca silahlarımız bırakılmış, ordularımız terhis edilmiş ve birçok yerler işgal edilmişti.⁹⁶

---

⁹⁶ İsmail Soysal; **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, C.I.,s.13.

Bu durumdan faydalanmak isteyen İngiliz Ordusu General Cassel komutasında, birliklerini kuzeye Musul'a doğru sevk etmişlerdir.⁹⁷ Yine İngilizler 31 Ekim günü ileri harekâta devam etmişler ve 1 Kasım 1918'de Hamam-ı Alil'e girmişlerdir.⁹⁸

Bu davranış karşısında Marshall 8 Kasım 1918 günü Ali İhsan Paşa'dan Musul'u terketmesini aksi takdirde Mondros Mütarekesinin 16. Maddesini uygulayacağını bildirdi.⁹⁹ Nitekim aynı gün bir bahane ile 8 Kasım 1918'de Musul'a girmek suretiyle ilk iş olarak hükümet konağına, Türk bayrağını indirerek İngiliz bayrağı çektiler.¹⁰⁰

İngilizler 8 Kasım'da Türk ordusunun çekilmesini hızlandırmak için tecavüzlere başladılar. Ayrıca Cephaneliklere, telsiz, telgraf istasyonlarına el koydular.¹⁰¹

sonuçta bu baskılara karşı Ali İhsan Paşa, Dadaylı Halit Bey ve 2.Tümen Kumandanı Aşir Bey'i 15 Kasım gününe kadar Musul'da kalmak üzere bırakarak, bir piyade taburu ile iki batarya olarak Nusaybin'e doğru yola çıkmıştır.¹⁰²

9 Kasım'da İstanbul'dan Musul'u tahliye emri alınmış, Binbaşı Halit Bey İngiliz karargâhına giderek Musul'u boşaltmak için gereken emri aldıklarını bildirmiş, bunun üzerine 15 Kasım 1918 günü öğleye kadar Osmanlı kuvvetleri Musul'u terketmişlerdir. Böylece Musul, hiçbir silahlı çatışma olmadan İngilizler tarafından işgal edilmiştir.¹⁰³

1918 Aralığında ise Irak yüksek Komseri Arnold Wilson aşiret reisleriyle görüşmek için Süleymaniye'ye gelmiş, 1919 Nisanında İngilizlere karşı hoşnutsuzluk sonucu Zaho Bölgesinde Goyan Aşireti Şeyh Mammud Berzenci idaresinde silahlı bir iyan başlattı. Arkasından Barzan Bölgesinde Ahmed Barzani yönetiminde ikinci bir ayaklanma görüldü. 23 Mahmud Berzencinin gayretleri boşa çıkmış oldu..¹⁰⁴

Şüphesiz bölgenin petrol yönünden önemini bilen batılı devletler bilhassa Almanların, henüz savaş bitmeden Musul petrollerinin ne şekilde kontrol

---

97 Yusuf Hikmet Bayur, **Türkiye Devleti'nin Dış Siyasi**, s.162-163.;

98 Selahettin Tansel; **Mondorostan Mudanya'ya Kadar**, C.I, Ankara 1977, s.33

99 Heyet, **Musul-Kerkük ile ilgili Arşiv Belgeleri** (1525-1919), Ankara, 1993. s.36.

100 Fahri Belen; **Türk Kurtuluş Savaşı**, Ankara, 1983, s.33; Mesut Aydın ; **a.g.e.**, s.15.

101 Selahettin Tansel; **a.g.e.**, s.33-35; M.Kemal Öke; **Musul ve Kürdistan Sorunu(1918-1926)**, s.11

102 Ali İhsan Sabis; **Harp Hatıralarım**, C.5, İstanbul, 1993, s.23 ; Hamza Eroğlu; **Türk İnkılap Tarihi**, Ankara, 1985, s.102:

103 Ayhan Aydın; **a.g.e** s.28

104 Mesut Aydın ; **a.g.e** , s.18

edilebileceğini Berlin'de görüşmeye başlaması Fransa ve İngiltere'yi de harekete geçirdi. 105

Irak 19.yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğunun bir parçası iken, I. Dünya savaşı ve San Remo Konferansından (1920) sonra Milletler Cemiyeti tarafından İngiltere'nin mandası altına verilmişti. 106

Siyasi cephede bunlar olurken, 23 Nisan 1920 yeni Türk Hükümeti, İstanbulda kabul edilmiş olan Misak-ı Milli maddelerinin ön plana çıkması sağlamış, Mustafa Kemal " Hep kabul ettiğimiz esaslardan birisi ve belki birincisi olan, hudut meselesi tayin ve tesbit edilirken hudud-ı Millimiz İskenderun'un cenubundan geçer, şarka doğru uzanarak Musul'u, Süleymaniye'yi ve Kerkük'ü ihtiva eder.İşte hudud-ı Millimiz budur dedik." diyerek oldu bittilek karşı gelmiş ve sessiz kalmamıştır.107

10 Ağustos 1920'de ortaya sürülmüş olan "Sevr Antlaşması" Türk Devleti tarafından belirlenmiş sınırları yok saymış, Anadoluyu aralarında taksim etmişler, azınlıklara çeşitli haklar adı altında Türkmenlere karşı kıskırmışlar ve Türkmenlerin sonunu hazırlamaya çalışmışlardır. Bu durumla ile hiç olmayacak bir şeyi zorla Türk Milletine kabul ettirmeye çalışmışlardır.Ancak yukarıda da belirtildiği gibi 23 Nisan 1920 de Büyük Millet Meclisinin açılışı ile yeni bir Türk Devleti ortaya çıkmış, Türkmenler için bir ölüm fermanı olan bu anlaşmayı bağımsızlık prensipleriyle bağdaşmayan şartları Mustafa Kemal ve Misak-ı Milliciler reddetmişlerdir. 108

Bütün bunlara rağmen bu antlaşma, Ankara hükümetinin asla kabul etmemesine rağmen, İstanbul'da bulunan Osmanlı Hükümetinin temsilcileri tarafından 10 Ağustos 1920'de imzalanmıştır. Bu antlaşmada Musul'un kaderi şöyle belirlenmişti; Doğu'da bir Ermeni devleti, ayrıca bağımsız bir Kürdistan devleti kurulmuş, Musul ve Kerkük sözde Kürdistan devletine bırakılmıştı109

Halbuki daha 23 Nisan 1920 de B.M.Meclisinde Mustafa Kemal Atatürk yaptığı bir konuşmada; milli hudutlarımızın İskenderu'nun güneyinden şarka doğru uzandığı ve Musul'u Süleymaniye'yi Kerkük'ü de içine alacak şekilde olduğunu açıkça belirtmişti.110

---

105 Kemal Melek; **Doğu Sorunu ve Milli Mücadelenin Dış Politikası**,İstanbul,1982 s..29.

106 Mustafa Kafalı; **Kerkük Türkmenleri**, TD ,s.44Ankara,1972

107 Mesut Aydın ; **a.g.e** ,s.21

108 Yahya Akyüz; **Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu (1919-1922)** Ankara. 1975, s.85-87

109 Celâl Erikan; Kurtuluş Savaşımızın Tarihi, İstanbul. 1971, s.80-83.

110 M.Kemal Öke; Kerkük-Musul Dosyası, s.29

Lozan öncesi Mudanya Mütarekesinde ki oturumda, Musul mes'elesi gündeme gelmiştir. Boğazlar sorunuda Türk-İngiliz yakınlaşmasına mukabil Musul sorununda çok ateşli konuşmalar yapılmış, İsmet Paşa Musul ve Kerkük bölgelerini istemiş ise de Lord Curzon buna şiddetle karşı çıkmıştır Bütün bunlara rağmen 21 Ekim 1922 de Mudanya Mütarekesi imzalanmıştır ¹¹¹

Neticede üç müttefik devlet (İngiltere, Fransa ve İtalya) 27 Ekim 1922 günü bir nota ile, kesin bir barış amacı ile diğer meseleler ile birlikte Türkiye'yi, Lozan'da görüşmelere çağırılmıştı.¹¹²

Boğazlar sorunuda Türk-İngiliz yakınlaşmasına mukabil Musul sorununda çok ateşli konuşmalar yapılmış, İsmet Paşa Musul ve çevresin istemiş ve nedenlerini sıralamıştı. Lord Curzon, bu nedenlerle karşı çıkmıştır.¹¹³

İsmet Paşa 27 Kasım 1922 akşam Lord Curzon ile, 6 Aralık sabahı ise Türk delegesi Rıza Nur, Curzon'u otelinde ziyaret ederek, Musul konusunda özel bir görüşme yapmış ve Rıza Nur Musul vilayeti Türkmenler'e verildiği takdirde İngilizlerle tatmin edici bir antlaşma yapabileceklerini bildirmiştir¹¹⁴

Curzon Türkmenler'e petrolün olmadığı ve aşiretlerle iskân edilen Kuzey Musul'u verip bu oyunu bozmayı düşünür. Bununla birlikte Lord Curzon'unda kabul ettiği gibi, dünyanın petrol işlerine duyduğu ilginde görmemezlikten gelmeyeceğini de belirtmiştir¹¹⁵.

4. Lozan Antlaşmasında ve Lozan Sonrası Musul - Kerkük Meselesi

Lozan Barış görüşmelerine Türkiye'nin karşında İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya katılmıştır. Lozan'da Türkiye'yi, Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşa ve heyeti temsil etmiştir¹¹⁶.

Lozan görüşmelerinde Türkiye'nin yetkili temsilcileri Delegatesyon Başkanı Dışişleri Bakanı İsmet Paşa, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Rıza Nur, Trabzon Milletvekili Hasan Saka, ve yardımcı üyeler katılmıştır¹¹⁷

---

¹¹¹ Yusuf Hikmet Bayur; **Türk Devletinin Dış Siyaseti**, s.167: Ömer Kürkçüoğlu; **Türk-İngiliz ilişkileri** (1919-1926), Ankara, 1978. s.277.

¹¹² İsmail Soysal; **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, C.I, s.68

¹¹³ Yusuf Hikmet Bayur; **Türk Devletinin Dış Siyaseti**, s.167: Ömer Kürkçüoğlu; **a.g.e** (1919-1926) s.277.

¹¹⁴ M.Kemal Öke; **Musul ve Kürdistan Sorunu** (1918-1926), Ank. 1992, s.105.

¹¹⁵ Ömer Kürkçüoğlu; **a.g.e.**, s.47.

¹¹⁶ Mehmet-Gönlübol, Cem Sar; **Olaylar ile Türk Dış Politikası**, (1919-1973), C.I., Ankara, 1982, s.47; Suphi Saatçı; **Tarihi Geşim içinde Irak'ta Türk varlığı**, s.128.

Pek çok meselenin tartışılmasının yanında Nihayet 23 Ocak 1923 tarihindeki oturumda Musul mes'alesi gündeme gelmiş İsmet Paşa etnografik, siyasal, tarihi, coğrafi, ekonomik ve askeri açılardan İngilizler'in tezinin ne kadar dayanaksız olduğunu uzun bir açıklamayla Curzan'a ve diğer temsilcilere açıklamaya çalışmış ve meselenin Milletler Cemiyetine gitmesine de karşı çıkmıştır.¹¹⁸

İsmet Paşa yirmi iki sayfalık bir bildiri ile Türkiye'nin görüşlerini izah ederken, Musul ve çevresindeki yerleşik halkın 503.000, göçebe halkında sayılarının 170.000 olduğunu belirtmiş ve yine bu bölgenin toplam nüfusunun 263.830 Kürt, 146.960 sının Türk ve 43.210'nunu Arap, 180.000 ni Yezidiler ve 13.000 kişinin de Müslüman olmayanların teşkil ettiğini anlatmaya çalışmıştır.¹¹⁹

Musulun durumu Erbil'den farklı idi. Burada ise Arap sayısı Türk sayısından fazla olduğundan burayı da Araplaştırma çabasına girdiler. Böylece İngilizler bölgede Türkmenlere karşı politikasının ana hedefini, siyaseti ve baskıyı arttırmak, kültürlerini, tarihlerini herşeylerini yoketmek olarak belirledi.

1 Şubat 1923 te Lord Curzon'a bir muhtıra sunan İsmet İnönü, 4 Şubat 1923 te İngiliz Temsilci heyeti başkanına yazdığı bir yazıyla, bir yıl içinde çözülmek üzere konferans programında çıkarılmasını önermiş, bu kabul görmüş ve konferans kesintiye uğramış ve Türk heyeti Ankara'ya dönmek zorunda kalmıştı.

Görüşmelerin kesilmesinde Mustafa Kemal Atatürk'ün görüşleri ve beyanatları etkili olmuştur. Mütareke sonrası İngilizlerin Musul'un işgal etmesi Türk milleti üzerinde üzüntü ve kızgınlık yaratmış, Atatürk ise 28 Aralık 1919 da bu konudaki görüşlerini özetle şöyle açıklamıştı." Mütareke imzalanır imzalanmaz İngilizler Musul'u işgal ettiler.Mütareke imzalandığı gün ordularımız benim çizdiğim sınırlar üstünde idi.. Bu sınır İskenderun körfezi güneyinden Antakya'dan Halep ile katma istasyonu arasındaki Carablus köprüsü güneyinden geçerek Fırat Nehrine ulaşır. Oradan Deyrizor'a iner, daha sonra doğuya uzanarak Musul, Kerkük, Süleymaniye'yi içine alır. Bu sınır ordularımız tarafından savunulduğu gibi bizim insanlarımızın oturduğu vatan parçalarıdır." derken Musul'un Misak,¹ Millinin bir parçası olduğunu, 1 Mayıs 1920 de yaptığı konuşmada şöyle açıklamıştı" Hep kabul ettiğimiz eseslerden birisi ve belki

---

117 İsmail Soysal; Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları, C.I, s.70.: Mahmut Goloğlu, Cumhuriyete Doğru, Ankara,1971,s.11,12

118 İsmail Soysal; **Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları**, C.1, s.695:

119Mesut Aydın ; **a.g.e**, s.27-47

birincisi olan, sınır meselesi tayin ve tesbit edilirken milli sınırimız İskenderun'un güneyinden geçer, doğuya doğru uzanarak Musul'u Süleymaniye'yi ve Kerkük'ü içine alır. İşte milli sınırimız budur". 120

Gelişmeler, başta İngilizler ve Fransızlar olmak üzere Musul Petrolünü paylaşan şirketleri telâşlandırmış, ve 1 Şubat'ta Curzon'a yazan Churchill " Amerikalılar dışlandıği sürece Musul petroleri meselesi çözümlenemez " denmişti.121.

Çeşitli sebeplerden Lozan görüşmeleri kesintiye uğramış ve ancak 23 Nisan 1923 tarihinde görüşmeler tekrar başlayabilmiştir.122

Lozan Barış Antlaşmasının ikinci devresi açılırken İngiltere adına Lord Curzon, yerine İngiliz Yüksek Komiseri Sir. Harace Rumbold gönderilmişti. Rumbold'un Lozan'a gönderilmesi İngiliz politikasının yumuşayacağı kanaatini uyandırmıştı. Fakat ümit edilen hiç de doğru çıkmamıştı.. Lozan görüşmelerinin ikinci devresinde de Musul sorunu çözümlenmemiş ve ikinci toplantıda İngiliz heyeti, meselenin Cemiyet-i Akvamin hakemliğine bırakmış, Fransa ve İtalya'da bunu desteklemişlerdir.123

Ancak İsmet Paşa'nın Musul'suz Ankara'ya dönmeyeceğini vurgulaması ve uzun görüşmelerden sonra Türk heyetinin ikinci reisi olan Rıza Nur'un ısrarı ile sözde İngilizler'in bir lütfu olarak, Irak'ın bu petrollerden aldığı yüzde 25 hissedenden Türkiye'ye sadece yüzde 10 luk bir hak verilmesi sağlanabilmişti. 124

Aslında Musul meselesi üzerinde en çok tartışılan konu plebisit(oylama) olmuştur. Türkiye iddiasını bu fikre dayandırmış ise de müttefikler Wilson prensibine dayandırarak bu tezi çürütmeye çalışmışlardır. Konuyu inceleyen tahkik komisyonu plebisitin uygulanmasında bazı güçlüklerin çıkabileceği yolundaki İngiliz görüşünü kabil etmiş ve oylamadan vaz geçilmişti.125

Bütün görüşmeler sonunda meselenin halledilmesi mümkün olmamış ve mesele Milletler Cemiyetine havale edilmiş neticede, 24 Temmuz 1923 yılında Milletler Cemiyetinin kararı ile Irak İngiltere'nin mandasına verilmiştir, İngilterenin yardımıyla

---

120 Suphi Saatçı; **Tarihi Geşim içinde Irak'ta Türk varlığı**, s.130,162

121 Mesut; Aydın a.g.e, s.27-42; M.Kemal Öke; **Musul ve Kürdistan Sorunu** (1918-1926), s.108.

122 Afet İnan; Türk İstiklâli ve Lozan Muahedesi ,**Bellekten**, C.II,S.7/8, s. 281

123 Ahmet Özgiray; **Türkiye-İngiltere Münasebetleri ve Musul** (1924-1930), TKD, S.299, Ankara, 1988, S.299, s.133; Aptülahat Akşin; **Atatürkün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasi**, s.127; Mesut Aydın ; **a.g.e**, s.27

124 M.Kemal Öke ;**Musul ve Kürdistan Sorunu** (1918-1926), s.106. Mesut; Aydın **a.g.e.**, s.43

125 Yusuf Hikmet Bayur; **Türk Devletinin Dış Siyaseti**, s.168:

da kendi taraftarı ve Türk düşmanı olan olan Emir Faysal tahta geçirilmiş, bununla İngiltere Hindistan yolu üzerinde stratejik bir nokta ele geçirdi.

Lozan görüşmelerinin ikinci devresinde de Musul sorunu çözümlenemişti. Tekrar görüşmeler ile hal çaresi düşünölmeye başlanmıştı. Bu maksatla İstanbul'a Irak'ta yüksek komiserlik yapmış olan Sir Percy Cox başkanlığında bir İngiliz heyeti gelmiş, Türkmenler ise buna karşı Fethi Okyar başkanlığında bir heyet çıkarmıştır.

Fethi Bey'e 26 Nisan 1924 tarihinde hükümetce verilen talimatta Süleymaniye, Kerkük ve Musul şehirlerini Türkiye'ye bırakan bir sınır istenmişti. Buna karşılık İngilizler'e petrolerde ortaklık teklifinde bulunulmuştu. Bu durumda 19 Mayıs 1924 tarihinde " Haliç Konferansı " başlatılmış, ikinci celsesi ise 24 Mayıs 1924 te devam etmişti 126

Sir Percy Cox, daha açış konuşmasında " Anlaşma olmadığı takdirde Musul Sornu'nu görüşmek üzere Milletler Cemiyetine götürülecektir " demekle Cox'un İstanbul'a anlaşmak için gelmediklerini ortaya koymuştu

Fethi Bey, Türk görüşünü açıklarken Musul'un Türkiye için, ne kadar hayati bir öne taşıdığını daha önce Lozan'da belirttiğini ve bu bölgenin çoğunluğunun Türk ve Kürtlerden teşkil olduğunu söylemek suretiyle hassasiyetini vurgulamıştı.

Ayrıca Musul vilayetinde (Erbil-Kerkük- Musul-Süleymaniye -Hanekin) bir plebisit yapılmasını istedi. Ancak İngiltere buna karşı çıktı.Gereke ise gayet basitti. Bölge halkının cahil olması sebebiyle plebistin gerçeği yansıtmayacağı görüşünü savunuyordu.

Bu arada bölgede İngilizler bir takım karışıklıklar çıkarmaktan geri kalmadı. Mardin'in dağlık kesiminde yaşayan Marunilari daha sonra da 4 Mayıs 1924 te Ermenileri Kerkük Türkmenlerinin katledilmesine göz yumarak teşvik etti.

İngilizler Musul'u Türkiye'ye geri verilmesi bir yana Hakkari dahi istenmişti. Fethi Bey ise bu isteklere " Musul'da ki Kürt ve Türk çoğunluğun bir avuç hıristiyan azınlığa feda edilemeyeceğini belirtmiş " ve 5 haziran 1924 te yapılan görüşmede de bir sonuç alınamıyınca müzakerelere aynı gün son verilmiştir.127

---

126 Ayhan Aydın; a.g.e, s62

127 Mesut; Aydın a.g.e, s.48 : 30 Ocak 1924 te Musulun Türkmenlerin elinden alınacağı söylentileri başlayınca bu dedikodulara karşı Mustafa Kemal görüşlerini şu kesin ifadelerle açıklamıştı." Musul Vilayeti, Türkiye Devletinin milli sınırları içindedir. Buraları anavatandan koparıp şuna buna hediye etmek hakkı kimseye ait olamaz." (Suphi Saatçı; **Tarihi Geşim içinde Irak'ta Türk varlığı**, s.151,152)

Aynı günlerde İngiltere manevi baskı yapabilmek için Lozan Antlaşması'nın 3. maddesine göre; askeri harekatta bulunma yasak edilmesine rağmen Süleymaniye havadan bombardıman etmişti. Ancak bütün baskılar boşa çıkmış Neticede Konferans, 5 Haziran 1924'de başarısızlıkla sona ermiştir 128

Bütün bu gelişmelerden sonra mesele konferans gündeminden çıkarılmış meselenin Milletler Cemiyetine götürülmesi hususunda mutabakat sağlanmıştı 129

5. Milletler Cemiyetinde ve Sonrası Musul – Kerkük Meselesi

19 Mayıs-5 Haziran 1924'de İstanbul'da Haliç Konferansı olarak bilinen toplantısıyla yapmış ancak bundan sonuç alınamıyınca 6 Ağustos'ta Milletler Cemiyeti Konseyine götürülmüş ve Musul Sorunu'nun gündeme alınması istenmişti 130

Nihayet 30 Ağustos'ta başlayan görüşmelerde Türkiye'yi Fethi Bey, İngiltereyi ise Lord Parmoor temsil etmiştir Burada yaptığı konuşmada meselenin Musul'un mukadderatı olmayıp Türkiye-İrak hududunun tesbiti olduğu vurgulamış, şimdi bu hududun çizilmesi gerektiğini açıklamıştır. Ancak, Fethi bey son söz olarak hududun tesbiti ve bir plebisite gidilmesini de kabul edeceklerini belirtmiştir.131

Milletler Cemiyeti Meclisi 30 Eylül 1924'te toplanarak, Musul sorununu inceleyebilmiş ve bir komisyon kurulmasını kararlaştırmıştı. Bu komisyon verilecek kararların önceden taraftarlarca kabul edilmesi ve herhangi bir askeri harekattan kaçınmamaları istenmişti.132

Ayrıca 30 Eylül 1924 te Cemiyeti Akvam tarafından alınan karara istinaden hazırlatılan komisyon raporu Türkiye-İrak hududu meselesinin nihai karara ulaşmasında önemli bir amil olmuştur133

---

128 Mustafa Kafalı; Kerkük Türkmenleri, **TD**, s. 45: Yakupoğlu, **İrak Türkmenleri**,s16

129 Şükrü S.Güral; **Ortadoğu Petrolünün Uluslararası Politikadaki Yeri**, Ankara. 1980, s.60-61: Ahmet Özgiray: **Türkiye-İngiltere Münasebetleri ve Musul** (1924-1930),TK, S.299, s.135:.

130 Selahi Sonyel; Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politikası, Ankara, 1986, s.382: Suphi Saatçı; a.g.e, s.166 : Hikmet Özdemir; Irak'ın Doğusu ve Lozan'da Kurtlarla Dans (1916-1923), **ADD.(Kuzey Irak Özel Sayısı)**, C.3 S.1, s.125

131 Yusuf Hikmet Bayur, **Türkiye Devleti'nin Dış Siyasi**, s.164: Suphi Saatçı; a.g.e, s.167

132 Ali Naci Karacan; Lozan, Ankara,1943,s.243: Suphi Saatçı; Tarihi Geşim içinde Irak'ta Türk varlığı, s166-170

133 Türkiye ve Irak Meselesi adlı eserinde " raporun tamamını aslına uygun kalarak yeni hâflere çevirmiş ilmin hizmetine sunmuştur. 252 sayfalık raporu 54 sayfalık bir ön bilgi ile değerlendirmiştir. Bu bakımdan bu raporun iyi incelendiğinde bu bölgenin Türk Devletinden nasıl koparıldığının gerçek sebeplerini daha açık olarak görmemiz sağlanmıştır.(Mesut; Aydın a.g.e)

Türkiyenin talebi üzerine ise Milletler Cemiyeti bölgede geçici bir sınır tesbit etme kararı almış, 29 Ekim 1924 te Bürüksel Hattı denilen bir geçici sınırı Musul vilayeti sınırı olarak tesbit etmiştir.

Yine heyet 13 Kasım 1924 tarihinde Cenevrede toplanarak önce İngiliz resmi makamının görüşlerini tesbit ve ibraz ettikleri vesikaları incelemişler,134 fakat komisyon çalışmalarını sürdürürken bölgede Nasturi isyanı çıkmış, Cafer Tayyar Paşa isyanı bastırılmış, Musul'a kadar inmiş, Türkmenlerin coşkun gösterileri ile karşılanmış ancak İngilterenin sert tepkisi sonucu Musuldan çıkmak zorunda kalınmıştır135

İngilizler bu olayları bahane etmiş, Irak'ta Türkmenlere karşı sıkı takibat ve sert hareketlere gitmeye başlamış, ayrıca 1924 yılında Kerkükte bir de katliam tertiplemiş ve yüzlerce masum Türkü bütün dünyanın gözü önünde öldürmekten çekinmemiştir136

İngilizlerin baskısı altında hazırladıkları raporu 16 Temmuz 1925 te Milletler cemiyetine sunulmuştu. Sonuçta; Bürüksel itibari hattına uyulması, Irak'ın 25 sene İngiliz mandasına bırakılması ve İngiliz mandası devam etmeyecekse Türk idaresine bırakılması belirlenmişti 137

İngiltere raporu kabul ederken Türkiye reddetti. Türkiye'nin yapmış olduğu itiraza, Milletler Cemiyeti, 19 Eylül 1925 tarihinde Uluslararası Daimi Adalet Divanı'na başvurarak istişare yorumunu istedi..

Milletler Cemiyeti Meclisi 30 Eylül 1925'te toplanarak, Musul sorununu incelemiş ve bir komisyon kurmasını kararlaştırmıştır. komisyona; Belçika'dan A.Paulis, İsveç'ten A.Wirsén, Türkiye'den ise Cevat Paşa seçilmişlerdir.

İngilizler Musul'da Türkiye aleyhtarı propagandaya devam ederken Türkiye'de de, İngilizler'in parmağı olduğu sanılan Şeyh Sait'in başlattığı bir Kürt isyanı138 başgöstermişti.

---

134 Mesut; Aydın **a.g.e**,s.50-54

135:Tuğrul Keskingören; Unutulan Türkmenler ve Irak'ta Demokrasi,**Türk Dünyası Tarih Dergisi (TDTD)**., S.81, İstanbul, 1993, s.45 :Hikmet Özdemir; Irak'ın Doğuşu ve Lozan'da Kurtlarla Dans(1916-1923), **ADD. (Kuzey Irak Özel Sayısı)**, C.3 S.1, s.115

136 Paul Dumont.; **Mustafa Kemal**, Ankara, 1993,s.107: Şevket Koçsoy; **Irak Türkmenleri** , İstanbul, 1991,s.15

137 Ali Fuat Cebesoy; **Siyasi Hatıralar**, C.II, İstanbul, 1960, s.135

138 "

" Bu isyanın lideri Piranlı Şeyh Saittir. Kimileride Palu'lu Şeyh Sait derler. İsyanı Şeyh Sait çıkarmış, İsyan belirlenen günden önce patlak vermiştir. İsyan başarıya ulaşamayınca pek çok isyancı Irak'tan sığınma hakkı istemiş, Şeyh Sait ve yakalananların çoğu idam edilmişlerdir. Bu olayda İngiliz parmağı

İngilizlerin tahrik ve desteği ile para ve silah yardımı yapılmış ve 1925 yılında Şeyh Said'in Doğu Anadolu'da çıkarmış olduğu isyan geniş bir alana yayılmıştı. Çok sayıda askeri doğu Anadolu'ya sevk etmek zorunda kalan Türkiye isyanı Mart ayı sonunda bastırabilmiş, elebaşları yakalanıp yargılanmaları mümkün kılınmıştır¹³⁹

İngiltere böylece Türkiyenin meşguliyeti ile Musul üzerinde askeri bir hareketi önlerken meseleyi Milletler Cemiyetine götürmeyi sağlamıştır. Türk hükümeti ise burada ısrarla Musul halkının oyuna mürcaat edilmesini belirtilmiş, ancak, İngiliz görüşü desteklenmiş ve bir oldu bittiye getirilmek istenmiştir.¹⁴⁰

Neticede Milletler Cemiyeti 16 Aralık 1925 tarihinde üçlü komisyonun raporunu benimseyerek, Brüksel hattının güneyini Irak'a, kuzeyini de Türkiye'ye vermiştir. Ayrıca. Komisyonun önerisi ile Irak'taki manda yönetiminin 25 yıl uzatılmasını ve bu hususta Irak'la yeni bir antlaşma yapılması, İngiltere'nin mandater devlet olarak Kürt halkının gelişmesi için, gerekli kültürel, yönetsel, eğitimsel, sosyal ve ekonomik tedbirler alması önerilmiştir.¹⁴¹

Türkiye'nin Milletler Cemiyeti kararına tepkisi çok sert olmuştu. Çünkü, Milletler Cemiyeti'nin kararını kabul etmek Türkiye için 1918'den beri süre gelen Musul üzerindeki İngiliz oldu bittisine boyun eğmek demek olacaktı.

Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'nin kararlarına dolaylı cevabı hemen bir gün sonra 17 Aralık 1925'te Paris'te Sovyetler Birliği'yle bir dostluk ve tarafsızlık antlaşması imzalaması ile vermiştir. Yine aynı tarihte Konseyin Türkiye'nin gıyabında vermiş olduğu kararla, bu günkü Irak sınırı kabaca belli olmuştu. Bu karar uyarınca Musul-Kerkük Irak'a bırakılmıştı.¹⁴²

---

düşünölmüş ancak, bazı yazarlar ise, bir Kürt hareketi olarak algılamışlardır.Sovyet kaynaklarının İngilizleri suçlaması her ne kadar ispat edilememiş ise de bu olayın İngilizlerin işine yaradığından kimsenin şüphesi yoktur Bak.geniş bilgi için, (M.Şerif Fırat; **Doğu İlleri ve Varto Tarihi**, İstanbul, 1998 s.193-233) adlı eserinde isyanı daha çok din ve şeriat adına yapıldığını vurgulamaktadır

139 Ahmet Özgiray: **Türkiye-İngiltere Münasebetleri ve Musul** (1924-1930), TK, S.299, s.140

140 Mustafa Kafalı; Kerkük Türkmenleri, **TD** ,s.45

141Naci Karacan; **Lozan, Konferansı ve İsmet Paşa**, Ankara, 1943, s.243: Ahmet Özgiray: **Türkiye-İngiltere Münasebetleri ve Musul** (1924-1930), **TK**, S.299, s.133 ::Ayhan Aydın ; **a.g.e**, s.75 : Zekeriya Yıldız **Kürt Gerçeği Olaylar Oyunlar Çözümler**, s.233-252

142 Mesut Çaşın; Ortadoğu'da Bitmeyen Mücadelenin Son Hamlesi Körfez Savaşının Stratejik Sonuçları, **ADD, (Kuzey Irak Özel Sayısı)**, C.3 S.1,Ankara,1996, s231 : Suphi Saatçı; **Tarihi Geşim içinde Irak'ta Türk varlığı**, s.170-173

Türkiye'nin Musul konusundaki yalnızlığı Milletler Cemiyeti'nde açıkça görülmüştür. Şüphesiz burada önemli olan husus Türkiye'nin Milletler Cemiyetine üye olmayışı idi. Halbuki İngiltere ise bu örgütte en çok sözü geçen devletti.¹⁴³

Ancak Milletler Cemiyeti'nin Hudutlar Komisyonu fevkalâde bir şekilde çalışma ile Türkiye-İrak hududunu tesbit etmiştir Gerek Türkiye'nin gerek Irak'ın mümesilleri komisyonda hazır bulunmuş, buna rağmen son söz bu heyetlerin olmamış, Milletler Cemiyeti'ne tamamen hakim olan İngiltere, burada da Türkiye'ye cephe olarak, hudutlar ve petrol sahaları Türkiye hudutları dışında bırakılmasını sağlamıştır. Böylece yeni kurulmuş olan Türkiye Devleti de bu hudutları kabule mecbur bırakılmıştır.¹⁴⁴

Bu oldu bittiyi kabullenmeyi ise Türk Dışişleri Bakanı Tevrik Rüşti Aras B.M.M' nin 9 Ocak 1926 tarihli özel oturumunda meseleyi özetle şöyle açıklamıştı; ” *Musul hakkındaki kararı tanımamak bizi ister istemez bir savaşı sürükleyecekti. Buna takatimiz yoktu. Bunun içindir ki bağrımıza taş basarak Musul'u bırakmaya razı olduk* „¹⁴⁵

İngiltere'nin Türkiye Büyükelçisi Sir Ronald Lindsay, 26 Ocak 1926 tarihinde Başbakan İsmet Paşa ile görüşmüş ve durumunu Londra'ya bildirmişti. 1926 yılında Musul vilayeti manda idaresi ile birlikte Irak'a dahil edilmiştir.

Bundan sonra İngiltere petrol ülkesini elinde bulundurmak için suni problemler çıkarmış, bölgede bir Türk ve Kürt tefriki siyaseti gütmüş; Kürtlere bazı kültürel ve idari haklar, Kürtçe neşriyat hakları vermiştir. Ancak Türkmenleri bunlardan mahrum kıldıktan başka bir takım baskı hareketlerine girişerek Türkmenlerin kendi imkânlarına göre gelişmelerine de müsaade etmemiştir.

Sir Ronald Lindsay, ayrıca Tevfik Rüşti Bey'le yaptığı görüşmede bilhassa Irak petrolünden Türkiye'ye hisse verilmesi üzerinde durmuş, 2 Mayıs tarihli raporunda ise, Sir

Ronald Lindsay'ın mali yönden güç durumda bulunan Türkiye'ye 500.000 sterling bir ödeme teklifinde bulunduğunu, buna karşılık, Ankara Hükümetinden toprak ve petrol hissesinden vazgeçmelerini istemiştir Türk Hükümeti istediği takdirde %10

---

143 Ömer Kürtçüoğlu ; **Türk-İngiliz ilişkileri** (1919-1926),s.301-302.

144 Raif Karadağ; **Petrol Fırtınası**, s.276-278.

145 Aptülâhat Akşin; **Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasi**, s.129; Mustafa Kafalı; Kerkük Türkmenleri, **TD**, s.45 : Ahmet Özgiray: Türkiye-İngiltere Münasebetleri ve Musul(1924-1930), **TK**, S.299, s.141; Suphi Saatçı; **Tarihi Geşim içinde Irak'ta Türk varlığı**, s.176-178

hissenin yerine, 500.000 sterling'lik parayı alabilecekti. Bu anlaşma ile Musul Irak'a teslim edilmiş ve bu bölgede yaşayan Türkmenler için her hangibir hak elde edilememiş ve Türkmenler ilerisi için daha zor günlere itilmiştir.¹⁴⁶

Bunun neticesi 1926 yılında sürgün ve hapislerin daha da arttığı görülmüş, savunmasız durumudaki Türkmenler kaderleriyle başbaşa kalmışlardır. Burada önemli bir husus ta İngiltere'nin "Kürt Mesele" adı altında bir nifak ve bölücü hususu bölgede başlatmış olmasıdır. Bunda da başarıya ulaşmış uzantısı Anadolu'da yer bulmaya başlamıştı¹⁴⁷

Musulun Irakın insafına terkedilmesinden sonra 30 Haziran 1930 da İngiltere Irak'la 25 yıllık bir ittifak yapmış, buna göre İngiltere Şuaybe ve Habaniye hava üssünün kullanılmasına devam etmeyi garantilemiş, askerlerinin Irak topraklarında serbestçe yer değiştirmesini sağlamıştı.

1931 yılında Kral Faysal milletinin tepkisini dindirmek için bu antlaşmayı kaldırmak istemiş, bunu bahane eden Kuzey Irak'ta ki Barzani aşiretinden Şeyh Ahmet isyan çıkarmıştı. Küçük kardeşi Molla Mustafa'nın bu ayaklamada büyük payı olduğu görülmüştü.

Molla Mustafa Barzani; 1940-1979 yılları arasında yaşamış Washington'da ölmüştür. Irak Kürt hareketinin önderidir. 1932 de Barzan aşiretinin başkanı olmuş, 1945 isyanının bastırılması üzerine İrana geçmiş, 13 Ocak 1946 da Sovyetler Birliğinin ve İngilterenin desteği ile Muhamad'da ilan edilen Kürt cumhuriyetinin başkomutanlığına getirilmiştir. 1947 İran tarafında Kürt cumhuriyeti yok edilmiş, 500 kişi ile Sovyetler Birliğine iltica etmiştir. Rusyada eğitim almış, Kore savaşına katılmış, gerillacı orgeneral rütbesini almıştır. Abdülkerim Kasımın krallığı devirmesinden sonra Irak'a dönmüştür. Gelir gelmez isyanetti.Kuzey Irak'ta hakimiyeti sağlamış ve Kuzey Irak'ta Kürt Devletini kurabilmek için ilk adımı atmıştır. Irak isyanları devam etmiş ancak Pehlevinin Irak'la anlaşip silah yardımı kesince durumu kötüye gitmiş ve 1976 da ABD'ye gitmiştir. Orada ölmüştür.

Irak hükümeti zor durumda kalmış, Faysal bu defa İngilizlerden isyanın bastırılması için yardım istemişti.. İngilizler kraldan kendilerine karşı tutumun

---

146 Şevket Koçsoy; **Irak Türkmenleri** s.15: Mehmet Gönübol; **Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası**, Ankara, 1990, s.67-70: İsmail Soysal.; **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, s.305: Enver Esenkova; İnsan Hakları yönünden Irak Türkmenleri, **TDTD**, S.19, s.6: Mehmet Cemil, **Lozan**, C.II, s.240
147 Ümit Akkoyunlu; Irak Türklüğünün Meseleleri, **TK**, S.165, s.552

vazgeçilmesi şartıyla yardıma evet demişlerdir. Böylece kısa zamanda Şeyh Ahmet isyanı son bulmuş, Basraya sürgün edilmiş yerine Molla Mustafa Barzani getirilmişti.¹⁴⁸

1931 yılında ise Türkiye dış politikada daha uyumlu olmaya çalışmış, Başbakan Nuri Paşa ve Kral Faysal ile karşılıklı ziyaretlerde bulunmuşlar, böylece Irak ile ikili ilişkiler için bir adım atmıştı.¹⁴⁹

Irak'ın 1932 de Milletler Cemiyetine girmesi ile manda yönetimi de son bulmuştu. Böylece Irak İngiliz manda idaresinden kurtulmuş, Türk-İrak ilişkileri daha rahat bir gelişme göstermeye başlamıştır.¹⁵⁰

Fakat, İngiliz nüfuzu hiçbir zaman azalmamıştır. Irak üzerindeki mandasına, milliyetçi hareketler karşısında 1932 de İngiltere son vermek zorunda kaldı. General Nuri Said başkanlığında kurulan yeni hükümet İngilizler ile yeni bir ittifak antlaşması imzaladı. Arkasından 30 Mayıs 1932 de Bağdat'ta bir deklarasyon yayınlandı. Nihayet 30 Ekim 1932 de Irak bağımsız bir devlet olarak Milletler Cemiyetine girdi.¹⁵¹

Kral I. Faysal ve Nur Said İngilizler'in adamıydılar. Nitekim, petrol sayesinde Irak krallığına getirilen Faysal, halk tarafından hoş karşılanmamış¹⁵²

Kral Faysal, 1933 yılında İngiltere Kralı tarafından davet edilmiş, ancak daha Kral ayrılmadan Musul ve Kerkük'te ayaklanmalar başlamış, bunun üzerine Nuri Said Paşa'nın telkin ettiği fikirle Musul ve Kerkük'te askeri harekâta girişerek korkunç bir katliam gerçekleştirilmişti. Onbinlerce Türk sebepsiz yere öldürülmüştü.

Irak Kralı Faysal, Londra'da bir müddet kalmış, her gününü Sir Henry Deterding ve onun adamlarıyla müzakere yaparak geçirmiştir.¹⁵³ Faysal, müzakerelerden çok memnun kalmıştı. Bu görüşmelerden sonra Irak Kralı Faysal "The

---

148 Enver Esenkova; İnsan Hakları yönünden Irak Türkmenleri, **TDTD**, S.19,s.6 : **Meydan Larousse Ansiklopedisi** " Irak" C.6, s.110-119

149 Mehmet Gönübol; **Atatürk ve Türkiyenin Dış Politikası**, s.88

150 Genelkurmay ; Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı (ATASE), **Irak-İran Cephesi**, Ankara, 1975 : İsmail Soysal; **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, C.I, s.307

151 Yılmaz Daşcıoğlu; Irak, Doğuştan Günümüze İslam Tarihi, C.I3, s.176: ATASE, **Irak-İran Cephesi**,s.245 Ömer Turan; Irak'ın Milletler cemiyetine girerken yayınladığı deklarasyonda ve Anayasaların da Türk ve Diğer Azınlıkların Hakları, **ADD, (Kuzey Irak Özel Sayısı)**, C.3 S.1,s.29-31
152 Genelkurmay; ATASE, **Irak-İran Cephesi**, s.247: Enver Esenkova; İnsan Hakları yönünden Irak Türkmenleri , **TDTD**.S.19, s.6

153 Raif Karadağ; **Petrol Fırtınası**, s.282.

Irak Petraleum Company"nin davetlisi olarak Cenevre'ye gitmiştir. Faysal, Londra'da aldığı iyi neticeyi burda da almayı başarmış, %40 üzerinde bir hisseyi koparmıştı¹⁵⁴

Kral Faysal işlerdin istediği gitmesinden mennun olmakla birlikte 7 Eylül 1933 günü ikâmet ettiği otel odasında ölü bulunmuştu. Kral Faysal'ın ölümü üzerine oğlu Gazi, I. Gazi ünvanıyla, Irak Kralı olmuştur..¹⁵⁵

Yine bu yılda Türkiye, İran ve Afganistanın yer aldığı " Sâdabad Paktı" imzalandı. Irak ayrıca Suudi Arabistan ve Yemenle imzalanan saldırmazlık paktı ile Arap devletleriyle olan işbirliğini arttırdı.¹⁵⁶

Bu arada 2 Ekim 1935 te Faşis İtalya'nın Asya ve Afrika'ya yayılma politikası karşısında Cenevrede üçlü bir anlaşma imzalanmış ve buna sonradan Afganistan da katılmıştır..¹⁵⁷

Neticede yukarıda da belirtildiği gibi Afganistanın da katılmasıyla 8 Temmuz 1937 de Tahran'da İran Şahının yazlığı Sad-Abat'da dört devletin temsilcileri tarafından imzalanmıştır. Pakt Türkiye tarafında 25 Haziran 1938 de yürürlüğe girebilmiştir¹⁵⁸

Paktın imzalanmasından sonra imzayı atan devletlerin başkanları birbirlerine tebrik telgrafları göndererek paktan duydukları memnuniyeti dile getirmişlerdir.

Ancak 1937 yılında ise Sadabat Paktı vesilesiyle Kerkük'ü ziyaret eden Türkiye heyeti halk tarafından coşku ile karşılanması, Irak yönetimini ürküttüğü için daha sonra ki ziyaretlerde bu bölgelerin ziyarete yasaklanmasını getirdiği gibi Türkçe gazetelerin girmesi ve okunması dahi yasaklanmıştır.¹⁵⁹

Ancak Gazi'nin de şansı yaver gitmemiş, yönetimi sırasında yedi defa darbeye şahit olmuş, babasının ölümünden sonra dünyanın yeni bir cihan harbine hazırlandığı

---

154 Raif Karadağ; **a.g.e.**, s.285.

155 Şevket Koçsoy; **Irak Türkmenleri** , İstanbul, 1991s.17: Yılmaz Daşcıoğlu; Irak, **Doğuştan Günümüze İslam Tarihi**, C.13, s.176

156 YılmazDaşcıoğlu;**a.g.e.s.**176

157 İsmail Soysal; **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, C.I, s.583

158 Ömer Turan; Irak'ın Milletler cemiyetine girerken yayınladığı deklarasyonda ve Anayasalarında Türk ve Diğer Azınlıkların Hakları, **ADD, (Kuzey Irak Özel Sayısı)**, C.3 S.1, s 17: Soysal;, İsmail **a.g.e.**, C.1, s.583: Şevket Koçsoy; **Irak Türkmenleri** , s.21

Fahir Armaoğlu; 20. yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980), Ank. 1983, s346

159 Şevket Koçsoy; **Irak Türkmenleri** s.28 :Enver Yakupoğlu; **Irak Türkmenleri**, s.20:İsmail Aka; Irak Selçukluları, **Türk Kültürü Dergisi (TKD)** ,S.312, Ankara,1975, s.227-235

dönemde Almanlar'ın siyasetinin kurbanı olmuş, nihayet bir araba kazasında, 4 Nisan 1939'da ölmüştür.¹⁶⁰

Gazi'nin ölümü Irak'ın yeni bir sayfasını açmıştı. II Faysal başa getirildi. Ancak yaşının küçük olması sebebiyle amcası Emir Abdullah naibi olarak idareyi ele aldı. Başbakan olarak Nuri Said'i atadı..¹⁶¹

Bu sırada ülkelerinden kaçmak zorunda kalan Emir Abdullah ve Nuri Said geri dönerek İngilizlere yakın yeni bir hükümet kurdular.¹⁶²

Nuri Paşa Türkiye'den döndükten sonra Türkmenlere olan baskıyı daha da arttırmış Türkmenlere baskı. II.Dünya Savaşı sırasında da devam etmiştir.¹⁶³

1946 yılı Türk Irak ilişkileri yönünden önemi, 29 Mart 1946 da imzalanan Dostluk ve iyi Komşuluk andlaşmasının imzalanmasından sonra 1945 yılındaki Kral naibi Abdullahın ve Nuri Said Paşanın ziyaretine büyük önem vermiş ve ilişkilerde bir iyileşme belirmişti.¹⁶⁴

6. Yakın Dönem (1950-1980) Yılları Musul-Kerkük Meselesi

Türkiye ile ikinci Dünya savaşı sonrası iyi ilişkilerin başlaması barış için ümit vermişti. Nitekim 1950 yıllarında Irak ile yapılmış olan kültür antlaşmaları sonucu pek çok öğrenci mübadelesi yapılmıştır. En iyi niyetle dostluk eli uzatılıyordu. Ancak bu iyi niyet ve dostça ilişkiler fazla sürmemiş, Iraklı Türkmenlere baskılar daha da artmaya devam etmiştir. Uzun zaman devam eden huzursuzluk 1952 yıllarında da devam etti. Gösteri ve ayaklanmaların çoğalması üzerine sıkıyönetim ilân edildi.¹⁶⁵

1954 yıllarında Türkiye ile Irak'ın münasebetlerinin daha güçlendiği hatta 24 Şubat 1955 te Bağdat Paktının imzalandığı ancak 1955 yılında sivil idareye geçilmesine rağmen gerginliklerin giderilemediği görülmüştür.

Pakt fikrine olumsuz görüşler (Mısır, Suriye vs) olmasına rağmen Türkiye ve Irak 24 Şubat 1955 günü Bağdat'ta imzalanmıştır. Paktın iktisadi ve kültürel alanlarda

---

160 Şevket Koçsoy; **Irak Türkmenleri** s.38

161 Şevket Koçsoy; **Irak Türkmenleri**,s.38 : YılmazDaşcıoğlu; **a.g.e.s.**176

162 Yılmaz Daşcıoğlu; **a.g.e.s.**176

163 Şevket Koçsoy; **Irak Türkmenleri** .s, 55: Ferhat Başdoğan; **Türk Irak İlişkileri ve Bu günkü Irak, Güncel Konular**,S.7, s.119

164 Hasan Celayir; **Kuzey Irak,Batılılar ve Türkiye Üzerine Düşünceler**, Erbil,1994, s.13 : Aydın Beyatlı; **Batı-Ortadoğu ve Türkmenler Kerkük Dergisi**, .S.13, Ankara, 1998, s.20

165 Ümit Akkoyunlu; **Irak Türklüğünün Meseleleri**, **TK**, S.165, s.552

önemli bir rol oynayacağı ve iyi gelişmeler sağlanacağı büyük önem arzemiştir. Irak'ın Bağdat paktına sıcak bakması ve bağı kalmasında Nuri Said Paşanın rolü çok olmuştur. Pakta karşı Mısır ve Suriye boykot kararı alırken bunun batı Emperyalizmine ve İsraille hizmet vereceğı iddiası ile bozmaya çalışılmıştır. Ancak buna rağmen 4 Nisan 1955 te İngiltere, 23 Eylül 1955te Pakistan ve 3 Kasım 1955 te İran Bağdat paktına katılmışlardır.Bu arada Kral Faysal yönetimi resmen üslenmiştir..¹⁶⁶

1958 yılı önemli durumların ortaya çıktığı bir dönem olmuştur Öncelikle Irak Başbakanı Nuri Said, ABD'ye yanaşma politikası gütmeye başlamıştır. Bunun meyvesi olarak ABD'nin onayını alarak Suriye'yi işgal kararı almıştır.

13 Temmuz günü kararı uygulamaya başladı. General Abdulkerim Kasım Suriyeye yürüdü, ancak durum tam tersine döndü kanlı bir ihtilal gerçekleşti. Kral ailesinin tümü kurşuna dizildi. Başbakan Nuri Said sokaklarda parçalanarak öldürüldü ve Irak'ta Cumhuriyet ilan edildi¹⁶⁷.

Böylece 14 Temmuz 1958 ihtilali ile Irak'ta kraliyet devrilmiş Cumhuriyet rejimi ilan edilmiştir. General Abdulkerim Kasım ile Abdusselam Arif'in konuşmaları Türkmenleri sevindirmiş, hür ve demokratik idarenin kurulacağı belirtilmiş, Irak'ın üç etnik gruptan meydana geldiğı ve Türkmenlerin de bunlardan biri olduğunu açıklamları büyük sevinç yaratmış, her yerde şenlikler yapılmıştı. 26 Temmuz 1958'de Geçici bir Anayasa yürürlüğe konulmuş, bütün vatandaşlar kanun önünde, resmi görev ve sorumluluklarda eşitliğini ortaya koymuş, ırk, menşe, dil, din ve inanç bakımından bir ayırım yapılmayacağı belirtilmişti.¹⁶⁸

14 Temmuz 1958 İhtilâli ve Irak Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra petrol konusu araştırmaya sunulan önemli konulardan birisi olmuştur. Böylece bu konuya gereken önem verilmiş ve Irak'ta çalışan İngiliz şirketlerinin durumu yeniden gözden geçirilmiştir.

---

166 Ümit Akkoyunlu; Irak Türklüğünün Meseleleri, **TKD**, S.165,s.552

167 Ferhat Başdoğan; Türk -Irak İlişkileri ve Bugünkü Irak, Gnkur, **Güncel Konular**, S.7, s.119

168 Ömer Turan; Irak'ın Milletler cemiyetine girerken yayınladığı deklarasyonda ve Anayasalarında Türk ve Diğer Azınlıkların Hakları, **ADD, (Kuzey Irak Özel Sayısı)**, C.3 S.1,28

Aslında 14 Temmuz ihtilali ile Türkmenler daha iyi bir hayat şartlarına kauşacaklarını sanmışlar, fakat hayal kırıklığına uğramışlar, hatta daha büyük bir katliama maruz kalmışlardır.¹⁶⁹

1958 Irak ve Ürdün'ün birleşme kararına Mısır sert tepki göstermiş, 14 Temmuz 1958 gecesini ani bir darbeye girişilmiş daha öncede belirtildiği gibi Kral Faysal ve naibi prens Abdulillah öldürülmüş, Başbakan Nuri Sait paşada halk tarafından linç edilmiştir.¹⁷⁰

Bu durumu kabul etmeyen Türkiye-Pakistan ve İran devlet başkanları İstanbul'da toplanmışlar ve aldıkları kararda Irak ihtilalini " Milletlerarası haydutluk ve bir vahşet " olarak vasıflandırmışlardır. Daha sonra Amerika Birleşik Devletlerine başvurarak Irak'a müdahalede bulunmak isteği bildirilmişti. Ancak bunu da Sovyetler Birliği kabul etmemiş ve Türkiye uyarılmıştır. Aynı uyarı A.B.D. ve İngiltere'ye de yapılmış, böylece bir Doğu-Batı gerginliği ortaya çıkmıştır. A.B.D. bu müdahaleye taraftar olmamıştır. Türkiye'nin müdahalesi muhalefet tarafından da destek görmeyince bu işten vazgeçilmiştir.¹⁷¹

1959 yılında daima devletine bağlı vatanperver ve karakteri sağlam Türkmenler, İngilizlerin siyasetlerinden sonra yeni işbaşına gelmiş ihtilal komitesinden bazı iyileşmeler beklemiş, ancak bunda da büyük bir hayal kırıklığına uğramıştır.

İhtilal konseyi baştan Türkmenlere güler yüz göstermiş, Barzani'lere muhtariyet verirken Türkmenlere de bazı kültürel, hukuki ve sosyal haklar tanıdığını ilan etmiştir. Irak Türkmenlerinin ilk defa varlıkları tanınmıştı. Bağdat radyosunda Türkmençe yayına başlamıştır. Bu durum 1958'den 1961'e kadar devam etmiştir.¹⁷²

General Abdulkerim Kasım diktatörlüğünü ilan edebilmek için Irak'ta çoğunluğu teşkil eden Arapları ikna edebilmesi kolay olmadı. Daha sonra

---

169 Ümit Akkoyunlu; Irak Türklüğünün Meseleleri, **TKD**, S.165, s.552,553: Zekeriya Yıldız: **Kürt Gerçeği Olaylar Oyunlar Çözümler**, s.147

170 Şevket Koçsoy; **Irak Türkmenleri** .s, 115: Suphi Saatçı; **Tarihi Geşim içinde Irak'ta Türk varlığı**, s.209: Hüseyin Işık: Türkiye ve Koşuları,, **Gn.Kur.Stratejik Etütler Bülteni**, S.85, s.19

171 Fahir Armaoğlu,**20.Yüzyıl Siyasi Tarihi**, s .512-514

172 O.Turan;Selçuklular ve İslamiyet, s.203: Ümit Akkoyunlu; Irak Türklüğünün Meseleleri, **TKD**, S.165, s.553: Muzaffer Aslan; Irak Milli Türkmen Partisinin Görüşleri, **Avrasya Dosyası Dergisi ADD** (Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1, s. 219

diktatörlüğünü ilan etti. Ordu da karşı olabilecekler emekliye sevkedildi ve yerlerine yandaşlarını getirdi. Devlet dairelerini kendi adamlarıyla doldurdu.¹⁷³

Her şeye rağmen Irak hükümeti ikinci sırada olan Türkmenlere baş eğdirmenin zorluğu bildiğinden katliam planının ustaca ortaya koymaya çalıştı. Bunun için öncelikle Musul ve Kerkük için de 1959 yılında katliam başlatıldı..¹⁷⁴ Nihayet belirtildiği gibi 14 Temmuz 1959 Pazar günü Türkmenler katliama tabi tutuldular.¹⁷⁵

Nitekim Tavuk, Tuz, Hurmatu, Selahiye, Şah Sivan, Nişa, Şeyh Muhsin, Ömerbil vs. mıntıklarında bu katliamı görmek mümkün olmuştur¹⁷⁶

14 temmuz 1959 akşamı Irak'ta Cumhuriyetin ilanının birinci yıldönümü için kutluma şenliklerine hazırlanan Türkmenler, bir anda korku şeklinde tezgahlanmış bir katliamla karşı karşıya geldiler. Silahların patlamasıyla başlayan bu faciada, hemen sokağa çıkma yasağı ilan edilince her zaman yasalara saygılı olan Türkmenler hazırlanan tuzaklardan habersiz evlerine çekildiler. Arkasından Kerkük'ü dolaşan şer mihrakları çeşitli bahaneler ile ileri gelen Türkmenleri evlerinden alarak, bir kısmını kurşuna dizmeye başladılar

Türkmenlere baş eğdirmenin zorluğu bildiğinden katliam planının ustaca ortaya koymaya çalışmıştır. Evlerinden alınan bazı Türk liderleri, ailelerinin gözleri önünde makinalı tüfeklerle şehit edilmiş, daha sonra ayaklarına ipler takılarak, motorlu araçlarla cesetleri sokak sokak sürüklenmişlerdir. kadın, erkek, çoc ak yaşlı demeden öldürülmüş, çeşitli iş yerleri ve evler tahrip edilmiş ve yakılmış, üç gün üç gece bu mezalim devam etmiştir Türkiye şüphesiz buna sessiz kalmamıştır. Ancak sadece kınamakla yetinmişti..¹⁷⁷

---

173 Zekeriya Yıldız : **Kürt Gerçeği Olaylar Oyunlar Çözümler**, s.148: Enver Yakuboğlu, **Irak Türkmenleri**, s.17-18

174Tuğrul Keskingören; Unutulan Türkmenler ve Irak'ta Demokrasi,**TDTD** S.81, s.45 :Enver Yakupoğlu; Irak Türkmenleri, s.20-23: Ümit Akkoyunlu; Irak Türklüğünün Meseleleri, **TKD**, S.165, s.553

175 Suphi Saatçi; Tarihi Geşim içinde Irak'ta Türk varlığı, s.217-220 : (Suphi Saatçi; Kerkük Katliamının Düşündürdükleri, **Kerkük Dergisi.**, S.5, Ankara,1991, s.2,3): (Ekrem Pamukçu; Kerkük Katliamı ve Kürt Senaryoları, **Kerkük Dergisi.**, S.5, s.5-7)

176 Haycani Ilgar; Cihan İçinde Türklük(Irak Türkmenleri), **Türk Birliği Dergisi**, S.40, İstanbul, 1969, Ziyat Köprülü, **Irak'ta Türk Varlığı**, s.39, 40: Şevket Koçsoy; **Irak Türkmenleri** .s,131

177 Ekrem Pamukçu; Kerkük Katliamı ve Kürt Senaryoları, **Kerkük Dergisi.**, S.5, Ankara,1991, s.5-7 Tuğrul Keskingören; Unutulan Türkmenler ve Irak'ta Demokrasi,**Türk Dünyası Tarih Dergisi (TDTD)**, İstanbul, 1993, S.81, s.45

Türk Basını ise üzerine düşeni yerine getirmiş ve katliamı dünya kamu oyuna duyurmaya çalışmıştı.¹⁷⁸

1960 ve 1961 yıllarında Irak Hükümeti ile şirketler arasındaki ihtilaflar giderilmeye çalışılmış, ancak şirketlerin bu işe yanaşmadıkları görülmüştür. Yine Türkmenler ile iyi ilişkilere gidilme görülmüş, nitekim Irak Türkmenlerinin kültürel ve sosyal haklar çerçevesinde " Türkmen Kardeşlik Ocağının " kurulmasına izin verilmiştir.¹⁷⁹

Ancak Barzani öncelikle Anayasanın değişmesini, toprak reformunu ve " Kürtlerle Araplar devlet yönetiminde ortaktır " maddesini ekletmiştir. Böylece kuzeyde çiftçilikle uğraşan Türkmenlere her aileye 1000 dönüm bırakarak diğerlerini Kürtlere dağıtılmış, Barzaninin hayelleri gerçekleşmiş ve Kuzey Irakta toprak sahibi olmuş bir Kürt Devletinin temelleri atılmıştı¹⁸⁰

Irak ihtilalinden sonra Kasım'a muhalif olarak Abdusselam Arif olmuş bunun üzerine Batı Almanya'ya büyük elçi tayin edilmişti. Ancak 4 Eylül 1958 de geri gelmişti. Bunun üzerine tutuklanmış ve durum vahim bir hal almıştı. Bu sırada ülke de de sağ-sol çekişmeleri başlamış daha sonra da Baasçılar General Kasıma suikast düzenlemiş, bunda başarılı olamamışlardır

General Kasımın durumu ciddi bir şekilde tehlikeye girmiş, nihayet, Şubat 1963 senesinde Baas Partisine Mensup subaylar tarafından kanlı bir darbe gerçekleştirilerek General Kasım ve kurmayları idam edilmişlerdir.¹⁸¹

8 Şubat 1963 yılında Kasım devrilmiş Abdusselam Arif yönetimi ele geçirmiştir. Türk-İrak münasebetlerinde pek iyileşme görülmemiş ve Kerkük katliamını gerçekleştirenlerden yakaladıklarını idam ettirmiş, kaçanlar ise Barzaniye sığınmıştır. 182

General Abdusselam Arif Devrim konseyi başkanı olurken Baas partisi mensupları da yönetimde kilit noktalara gelmişlerdir. Bu dönemde Türkmenler biraz

---

178 Ümit Akkoyunlu; Irak Türklüğünün Meseleleri, **TKD**, S.165, s.553: Enver Yakupoğlu; **Irak Türkmenleri**, s.37

179 Muzaffer Aslan; Irak Milli Türkmen Partisinin Görüşleri, **ADD**, (Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1, s.219

180 Hasan Celayir, **Kuzey Irak, Batılılar ve Türkiye Üzerine Düşünceler**,s.15-16

181 Hasan Celayir, **Kuzey Irak,Batılılar ve Türkiye Üzerine Düşünceler**, s.16-25: Şevket Koçsoy; **Irak Türkmenleri** .s,122,123

rahat etmeye başlamış, ancak 14 Nisan 1966 da Abdusselam Arif bir helikopter kazasında ölünce yerine kardeşi General Abdurrahman Arif geçmiştir.

17 Temmuz 1967 yılında Baas Partisinin idareyi tam manasıyla ele geçirildiği görülmüştür. Ancak bu dönem içte ve dışta pek çok sorun ile de karşı karşıya kalmıştır.

Baas partisi 24 Ocak tarihinde İhtilal komite Konseyi'nin imzasını taşıyan bir bildiri ile geniş kültürel haklar almıştır. İlk defa Türkçe alfabe dersi tanınmıştır. Ancak bu geniş haklar hiçbir zaman verilmemiştir.¹⁸³

Ancak bu seferde 17 Temmuz 1968 de General Arif de bir darbe ile uzaklaştırılmış, başa General Hasan El Bekr gelmiştir. Bu dönemde Baas Parisi yönetimi yine elde tutabilmiş ve Türkmenlere olan baskılar yeniden çoğalmıştır.

Barzani meselesi halledildikten sonra Baasçılar bütün güçleri ile Kerkük Türkmenleri üzerine gitmişler, onları tamamen haritadan silmek kararı almışlardır. Nitekim; Arapların Kerkük bölgesine yerleştirilmesi sonucu Türk nüfusu azalmaya başlamış, Türkmenlere ait arazilere el konulmaya başlanmış, Türkmenlere arazi ve mülk satışı yasaklanmış, Kerkük'te Türk asıllı memur ve öğretmenler arap bölgesine nakledilmeye başlanmış, bölgeye gitmek istemiyenler cezalara çarptırılmıştır.¹⁸⁴

Yine İhtilal Konseyi 24.1.1970 tarihinde aldığı bir kararla Türkmenlere kültürel alanda da bazı haklar tanınmış, Radyo ve Televizyonda Türkçe yayınlar çoğaltılmıştır. Türkmenler memnun edilmiş, ancak bu durum fazla süsmemiş, Türkmenlere verilmiş olan pek çok hak geri alınmıştır. Ayrıca Arap nüfusu yeni yerleştirilenler ile arttırılmaya çalışılmıştır. Kerkük'ün adı " El-Tamim " olarak değiştirilmiştir. Türkçe konuşulması yasaklanmıştır..¹⁸⁵

Bu tarihlerde 1963 ten beri sürdürülen Kürt isyanları amacına yavaş yavaş yaklaşmış, Irak Baas partisinin de çaresizliği sonucu 11 Mart 1970 de Kuzey Irak'ın iki zap arası ve süleymaniye bölgesi" Kürdistan Otonom Bölgesi " adı ile Anayasaya yeni bir madde olarak eklenmiştir.

---

182 Ümit Akkoyunlu; Irak Türklüğünün Meseleleri, **TKD**, S.165, s.553: Ferhat Başdoğan; Türk -Irak İlişkileri ve Bugünkü Irak, Gnkur, **Güncel Konular**, S.7,s.119

183 Ümit Akkoyunlu; Irak Türklüğünün Meseleleri, **TKD**, S.165,s.554

184 Ümit Akkoyunlu; Irak Türklüğünün Meseleleri, **TKD** ,S.165, s.554-56: Enver Hüseyin Işık;Türkiye ve komşuları,**Gn.Kurmay Stratejik Etütler Bülteni**, S.85, s.1 : EnverYakupoğlu; s.40: Nazlı Peri; Irak Rejimi Hala Kin ve Nefret Kusuyor, **Kerkük Dergisi**, S.6, Ankara, 1991,s.12-14

Ancak istek bitmiyor günün şartlarına göre Barzani yeni bir toprak reformu istiyordu. Türkmenlerin arazileri 1000 dönümden 300 dönüme düşürülüyor, 700 dönümü Kürt ahaliye dağıtılıyordu. Böylece Kuzey Irakta topraksız Kürt aile kalmıyor ve sıra Erbil'in özellikle otonom bölge başkenti olmasına geliyordu. Buradan asıl amaç ise yoğun Türk nüfusunu kırmak, asimile etmek, Musulu coğrafi yönden Türkiye ile olan bağlantısını kesmekti. Neticede Musulun kazası Dohok'u vilayet yapıyor ve otonom bölgeye dahil ediliyordu.¹⁸⁶

Diğer bir durum ise 16 Temmuz 1970 tarihli başka bir Anayasa izlemiş, burada Irak halkını Arap ve Kürtlerden teşkil ettiği, resmi dilinin Arapça olduğu Ancak Kürtçe'nin de Kürt bölgesinde Arapçanın yanında resmi dil olduğu açıklanmasına mukabil, Türkmenlerden ve onların kanuni haklarından bahsedilmemiştir.¹⁸⁷

---

185 İlhan Şahin; Irak Türklüğünün Kaderi Üzerinde Oynanan Oyunlar, **TKD**,S.169,s.24 Enver Yakupoğlu; **Irak Türkmenleri**, s.45:Ümit Akkoyunlu; Irak Türklüğünün Meseleleri, **TKD** S.165,s.557 :

186 Ferhat Başdoğan; Türk -Irak İlişkileri ve Bugünkü Irak, Gnkur, **Güncel Konular**, S.7,s.120

ALTINCI BÖLÜM

SADDAM HÜSEYİN DÖNEMİ VE KÖRFEZ SAVAŞLARINDA BÖLGENİN DURUMU

I. SADDAM DÖNEMİ BAŞLAYAN OLAYLAR VE KUZHEY IRAKTA SİYASİ YAPILANMA

Saddamı destekleyen Avrupa sonunda İranı ekonomik ve sosyal yönden bir girdabın içine sokmuş, Saddam kendini Arap Aleminin lideri olarak görmeye başlamıştı. Hatta Türkiye'ye dahi tehditler savurmaya başlamıştı. O kadar ileri gitmişti ki Türkmenlere "Türkiyenin gücü varsa gelsin alsın" demiş, zamanın başbakanı Turgut Özal'ın İranı resmi ziyareti esnasında Tahranı füze atışı ile bu ziyareti protesto etmişti.¹⁸⁸

Bu arada İran'daki kürt lideri Kasım Lo isyan hareketini başlatmış ve büyük bir boyut kazanmıştı. Bunun üzerine Humeyni "Kürdistan Demokrat Partisinin"(KDP)¹⁸⁹ Başkanı Mesut Barzani'den Kasım Lo'nun isyanını bastırmasını istemiştir. Ancak Barzani isyanı bastırma karşılığı her türlü yardıma açık olduğunu belirtmişti. Humeyni kabul edince Barzani harekete geçmişti.

Mustafa Barzani 14 Temmuz 1958 ihtilali sonrası Irak'a geri döndükten sonra, bazı kaynaklar 1947, bazıları ise 16 Ağustos 1946 yılında Kuzey Irak'taki beklentilerini gerçekleştirmek için Molla Mustafa Barzani tarafından Kürdistan Demokratik Partisi (KDP)nin kurulduğu ve Kürtçü grupların büyük ölçüde bu kuruluşa katıldıkları belirtilmiştir.¹⁹⁰

1958 ihtilalinden sonra Barzani Irak'a geri döndü ve 14 Temmuz 1958 de Irak Cumhuriyetinin ilanı sonrası çıkarılan dernekler yasasından istifade ile 1960 yılında meşru bir parti izni olarak verilmiştir. Ancak 1961 yılında Abdul Kerim Kasım'ın Kürt

---

187 Ömer Turan; Irak'ın Milletler Cemiyetine girerken yayınladığı deklarasyonda ve Anayasa ların da Türk ve Diğer Azınlıkların Hakları, **ADD, (Kuzey Irak Özel Sayısı)**, C.3 S.1,s.28-29

188 Hasan Celayir, **Kuzey Irak,Batılılar ve Türkiye Üzerine Düşünceler**, s.27, 28

189 Sa'di Berzenci; Irak Kürdistan'ında Mevcut Durum Hakkında Görüş, **ADD, (Kuzey Irak Özel Sayısı)**, C.3 S.1, Ankara,1996, s.193-195 : Koray Düzgören : Türkiye Türkmenleri ve Kuzey Irak; **ADD, (Kuzey Irak Özel Sayısı)**, C.3 S.1,Ankara,1996, 292)

190 İrfan Kaya Ülger; Kuzey Irak'taki Düşman Kardeşler, **ADD, (Kuzey Irak Özel Sayısı)**, C.3 S.1,Ankara,1996 s.210) Koray Düzgören : Türkiye Türkmenleri ve Kuzey Irak ; **ADD, (Kuzey Irak Özel Sayısı)**, C.3 S.1, 291)

halkını yoketme planları karşısında silahlı mücadeleye başladığı açıklanmıştır. 1993 yılında 11. kongresin yapan KDP nin halen parti başkanlığını Mesut Barzani yapmaktadır. (

Fakat " Kürdistan Yurtsever Partisi"(KYP)¹⁹¹Başkanı Celal Talabani ¹⁹² Barzaniye karşı çıktı.

Celal Talabani 1934 yılında Süleymaniyede doğmuştur. Bağdat Hukuk fakültesini bitirmiştir. Öğrenciliği döneminde siyasete atılmıştır. 1958 de Kürtçe yayınlanan bir gazetede baş yazarlık yapmıştır. 1961 yılında yönetime karşı mücadele eden peşmergelerin sorumluluğunu üstlenmiş, 1964 yılına kadar İran'da kalmış, 1975 yenilgisinden sonra Talabani sertlik yanlısı çevresi ile birlikte KDP'ye karşı Marksist

Saddam ile anlaşıp 6000 kişilik adamıyla İrani vurmaya başladı. Barzani bölgede galip geldi ve İrandan Irak'a göç başladı.

Humeyninin tam desteğini alan Barzaniye bir müddet sonra Celal Talabani de katıldı. Kürt hareketi birden çok geniş bir alana yayıldı. Kuzey Irak'ın büyük bir kesimine hakim oldular.¹⁹³

Bu dönemde Türkmenlere yine baskı ve zulüm devam etmiştir. İdam olaylarında sıklaşmıştır. Nitekim 16 cık 1980 yılında Irak Türkmenleri liderlerinden Nejdet Koçak, Adil Şerif ve Emekli albay Abdullah Abdurrahman ve diğer arkadaşları, yine 9 Temmuz 1980 günü Mehmet Korkmaz , Rüştü Reşad, İzzet Celil Terzi ve pek çok öğretmen, 11 Şubat 1980 de Halit Akkoyunlu ve arkadaşları idam edilmişlerdir. ¹⁹⁴

Bu arada 16 Ocak 1980 de Türkmenlerin lider konumundaki insanlar göz altına alındı. Ağır işkenceler yapıldı. Baasçılar Türkmenlerin sevilen liderlerini insanlık dışı işkencelerle yok etmeye çalıştı. Ayrıca Temmuz 1980 de idamlarda gerçekleşti

Ocak 1981 de haksız suçlamalar ile pek çok Türk aydını sehpalarda sallandırıldı. Tuzhurmat, Beşir ve Tisin bölgelerinde bu durum acımasızca devam ettirildi¹⁹⁵

---

191 Sa'di Berzenci; Irak Kürdistan'ında Mevcut Durum Hakkında Görüş, **ADD**, (Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1 Ankara,1996, ,s.197-201)

192 İrfan Kaya Ülger; Kuzey Irak'taki Düşman Kardeşler, **ADD**, (Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1, s.212)

193 İrfan Kaya Ülger; Kuzey Irak'taki Düşman Kardeşler, **ADD**, (Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1,s.Ankara, 1996, s.209-213)

194 Servet Avcı; Irak Türkmenleri Kronolojisi, **Bizim Ocak Dergisi**,S.83, Ankara,1991, s.11: Tuğrul Keskingören; Unutulan Türkmenler ve Irak'ta Demokrasi, **TDTD**, S.81, s47

195 Suphi Saatçı; **Tarihi Geşim içinde Irak'ta Türk varlığı**, s.243-244

1981 yılında Saddam Kürt ve Türkmen köylerini, okullarını ve camilerini yerle bir etti. sayıları 800.000'ni bulan Kürtleri Erbilde bir kampa yerleştirdi. Türkmenler daha kötüsü ile karşılaştı. 1981 yılında KDP Türk sınırına yakın geniş bir bölgeyi kontrol altına alırken KYB kendi üstünlüğün bariz bir şekilde sağlamlaştırmıştı.

Bu arada PKK'nın¹⁹⁶ kuzey Irak'ta gösterdiği faaliyetlerden rahatsız olan Türkiye, 1983 kışında Irak ile bir sınır Güvenliği ve İşbirliği antlaşması imzalanmış, ancak 10 Mayıs'ta üç askerin şehit edilmesi üzerine Irak sınırı içine 10 km içine kadar bir operasyon düzenlemiştir. Türkiye'nin bu hareketinden hemen sonra Temmuz 1983'te Abdullah Öcalan ile Mesut Barzani arasında " KDP ile PKK Dayanışma ilkeleri " antlaşması imzalanmış, Türkiye'ye karşı PKK'ya destek vereceğini açıklamıştır..¹⁹⁷

1984 yılında PKK'nın toplam gücünün 5000 civarında olduğu belirtilmiş ve Hakkâri ile Erzurum-Şırnak Bölge komitesinde yerleşmesi sağlanmıştı. Bu birlikler ile Türkiye Cumhuriyeti hükümetine karşı silahlı eylemlere başlandığını da bütün dünyaya duyurmuştu.

1987 yılında da PKK'nın sivil yerleşim yerlerine olan saldırılarına devam etmiş, 242 vatandaşı ölmüş, 115 kişi yaralanmıştır. Türkiye bunun üzerine 4 Mart 1987'de kamplara hava saldırısını sürdürmüş yoğun baskı sonucu Barzani PKK ile yapmış olduğu anlaşmayı feshetmiştir.

II – KÖRFEZ SAVAŞLARI

1. Birinci Körfez Savaşı

1.1. Birinci Körfez Savaşının Nedenleri

Birinci Körfez Savaşı (1990-1991), ABD öncülüğünde, İngiltere, Fransa, Sudan, Arabistan, Suriye ve Mısır gibi 28 devletin askeri koalisyonuyla Irak Devleti arasında yapılan savaştır. Bu savaşa, Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in çıkardığı Körfez Krizi sebep olmuştur. 1980-1988 yıllarında İran ile savaştan Irak, ekonomik yönden ağır zararlara uğramış ve bu savaş sonrası kolay kolay ödeyemeyeceği bir dış borç yükü altında kalmıştır. Bu durumdan kurtulmak isteyen Saddam Hüseyin, çareler aramaya

---

196 Bkz.geniş bilgi için Ergünöz Akçora " Ermeni Terör Örgütlerinin Dünyü Bugünü ve PKK örgütü ile işbirliği " **Forum Dergisi**, S.296, s.41-47

197 Ümit Özdağ; Kuzey Irak ve PKK,ADD,(Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1, Ankara,1996, s.81-84

başlamış ve 1991 yılı ilk yarısında Ortadoğu'da huzursuzluğa yol açacak bazı iddialar ortaya koymuştur. Bu iddialar Körfez Krizinin ilk filizleri olmuştur.

Ortadoğu bölgesinde çıkarları bulunan büyük devletler, bu bölge üzerindeki emellerini gerçekleştirmek amacıyla bölgenin istikrarsızlaştırılması yolunu tercih etmişlerdir. Bölgenin istikrarsızlaştırılması sonucunda ise, bu bölgeye daha kolay müdahale edebileceklerini düşünen büyük devletler, yeri ve zamanına göre bölge ülkeleri arasında savaşlar çıkararak, savaşa giren ülkelerin zayıflamalarına, bunun sonucunda da kendi emelleri doğrultusunda bu ülkeleri daha kolay kullanabilme yoluna gitmişlerdir.

1979 yılında İran'da meydana gelen ihtilal sonucunda ABD'nin bölgedeki en önemli müttefiki durumunda bulunan Şah rejiminin sona ermesi ve İran'da oluşan yeni yönetimin ABD'nin çıkarları aleyhine faaliyetlere girişmesi sonucunda, ABD'nin etkin desteği sonucunda Irak, İran'da oluşan yeni rejime karşı harekete geçmiş ve 1988 yılına kadar sürecek olan İran-Irak savaşı başlamıştır.

Bu savaş sırasında ABD başta olmak üzere Avrupa'daki büyük devletler, Körfez ülkeleri ve Arap ülkelerinin çoğunluğu Irak'tan yana tavır koymuşlardır. ABD ve Avrupalı devletler Irak'a gerek maddî gerekse silah ve teknoloji alanlarında büyük miktarlarda yardımlarında bulunmuşlardır. Savaş sırasında İran tarafından kışkırtılan Şiiler ve Irak'ın kuzeyindeki Kürtlerin isyanlarını kimyasal silah kullanma da dahil olmak üzere sert tedbirlerle bastırma yoluna giden Irak'ın bu tavırlarına, destekçileri olan diğer ülkeler büyük bir suskunluk göstererek onaylama yoluna gitmişlerdir¹⁹⁸.

1988 yılına kadar devam eden İran-Irak savaşı, bu yılın Ağustos ayı içerisinde ABD'nin müdahale ederek, İran'a ait bir yolcu uçağını düşürmesi ve bazı İran hedeflerini vurması sonucunda İran'ın eski sınırları kabul eden BM teklifini kabul etmesi ile sona ermiştir. Savaşın sona ermesinden sonraki dönemde Irak, bir taraftan savaşın zararlarını gidermeye çalışırken, bir taraftan da silahlı kuvvetlerini güçlendirmeye ve en gelişmiş silahlarla donatmaya başlamıştır. İran-Irak savaşının sona

---

¹⁹⁸ Nuri Ersoy; "İran-Irak Savaşı'ndan Günümüze ABD'nin Irak Politikası", <http://www.bgst.org/keab/ne20051114.asp>

ermesinden sonraki birkaç yıl içinde Irak ordusu bölgede büyük bir tehdit unsuru olarak ortaya çıkmıştır¹⁹⁹.

İddiaların başlıcaları şunlardır:: Körfez ülkelerinin 1981-1990 arasında petrol fiyatlarını sürekli düşürerek Irak'ı zarara sokmaları; Kuveyt'in Rumeyla bölgesindeki Irak'a ait petrollerden de faydalanmış olması; Kuveyt toprakları üzerinde tarihi hakkı olduğunda ısrar etmesi ve Irak-İran savaşı sırasında Kuveyt'in Irak'a yaptığı para yardımını silmesini istemesiydi

Krizin ortaya çıkması esas itibariyle Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in 17 Temmuz' 1990 da Kuveyt ve diğer Arap ülkelerinin aşırı üretim yaparak Irak'ı 14 milyar dolar zarara uğrattıklarını ileri sürmesiyle birlikte başladı. Ayrıca Irak, Kuveyt'in kendi topraklarında petrol kuyuları açarak petrolünü çaldığını iddia etmekte ve bunlara karşılık 2.4 milyar dolar tazminat istemekteydi.

1990 yılına gelindiğinde Irak, Kuveyt'ten Irak-Kuweyt sınırındaki petrol yataklarının Irak'a ait olduğunu ve Kuveyt'in kotalara uymayarak petrol ürettiğini ve Irak'ı zarara uğrattığını öne sürerek, 2.4 milyar dolar tazminat istemiştir²⁰⁰. Irak'ın bu talebine karşı Kuveyt'in olumsuz cevap vermesi üzerine²⁰¹, Irak 2 Ağustos 1990 tarihinde bu ülkeyi işgal ederek bu ülkeyi ilhak ettiğini ilan etmiştir. Ortaya çıkan bu durum üzerine, BM Güvenlik Konseyi, 9 Ağustosta toplanarak 662 sayılı kararı ile

---

¹⁹⁹ Mustafa Taşar; "Körfez Savaşı Ve Etkileri", http://www.mustafatasar.gen.tr/yayinlar/dusunce_g/korfez_savasi.htm.

²⁰⁰ Irak-Kuweyt problemi Irak yönetiminin Arap Birliği genel sekreterliği nezdinde tartışmalı bölgeden çıkararak Irak'ın petrolünü çaldığı ve petrol fiyatlarını düşük tutmak suretiyle zarar verdiği gerekçesiyle Kuveyt'e ultimatov vermesiyle başlamıştır. Tartışmalı bölge denilirken kastedilen bölge buraları daha önce bir süre işgalinde tutan İngiltere'nin çekilirken Irak'a mı Kuveyt'e mi ait olduğunu kesin belirtmeksizin gerektiğinde kullanılmak üzere problem olması için bıraktığı bölge idi. Bu bölge yüzünden Irak ile Kuveyt arasında daha önce de değişik dönemlerde sürtüşmeler ve kavgalar olmuştu. <http://www.vahdet.com.tr/isdunya/dosya4/1144.html>.

²⁰¹ Irak'ın Kuveyt'ten tazminat talebi etmesi üzerine, kendisi için iyi bir fırsat ortaya çıktığını gören ABD, Kuveyt'in Irak karşısında direnmesini sağlayabilmek için bu ülkeye her bakımdan destek vereceğini ve bu ülkenin işgal edilmesine müsaade etmeyeceğini açıklamıştır. ABD, Irak'ın Kuveyt'e ultimatov vermesinin hemen arkasından yaptığı açıklamada Kuveyt'e bir saldırı olması halinde bu ülkenin yanında yer alacağını ve bu ülkeyi dış tehditlere karşı koruyacağını bildirmişti. Hatta bu amaçla Körfez'e savaş gemileri bile göndermiştir. Öte yandan Irak'ın Kuveyt'le ilgili iddiasında ısrar etmesini sağlayabilmek için de Bağdat büyükelçisi vasıtasıyla Irak'la Kuveyt arasındaki meselenin bu iki ülkenin kendi aralarında çözmeleri gereken bir mesele olduğunu bildirmiştir. İtalya'da yayınlanan Panorama dergisi, Irak ile Kuveyt arasında sınır meselesinin gündeme gelmesinden sonra ABD'nin Bağdat büyükelçisi bayan Glaspie'nin Irak devlet başkanı Saddam Hüseyin'le bir görüşme yaptığını ve kendilerinin Araplar arası anlaşmazlıklar karşısında resmi bir tavırlarının bulunmadığını söylediği, sonuçta da Kuveyt'in işgaline yeşil ışık yaktığı yolunda bir haber yayınlamıştır. <http://www.vahdet.com.tr/isdunya/dosya4/1144.html>.

Irak'ın Kuveyt'i ilhakını tanımadığını bildirmiştir. BM, bu kararında; Irak'a ekonomik, malî ve askerî ambargo uygulanmasına da karar vermiştir²⁰². BM, daha sonra aldığı 678 sayılı kararıyla, Kuveyt ile işbirliği içerisinde olan tüm ülkelere; 15 Ocak 1991 gününe kadar BM tarafından alınan kararlara Irak uymadığı takdirde gereken tüm önlemleri alma ve uygulama imkânı tanımıştır²⁰³.

1.2: Birinci Körfez Savaşının Tarihi Gelişimi

Irak'ın Kuveyt'ten çekilme yönünde herhangi bir teşebbüste bulunmaması üzerine, ABD'nin önderliğinde büyük bir askerî güç Suudi Arabistan'a konuşlandırılmıştır. Yapılan bütün uyarılar ve alınan kararlara rağmen Irak'ın geri adım atmaması üzerine 16 Ocak 1991 tarihinde savaş başlamıştır. O dönemde “Körfez Savaşı” veya “Çöl Fırtınası Harekatı” olarak adlandırılan bu savaş sırasında, ABD önderliğindeki kuvvetler, Irak güçlerini Kuveyt'ten çıkarmak için üstün teknolojiye sahip bütün modern silahları, akıllı bombaları ve radara yakalanmayan uçakları ile Bağdat'ı vurmaya başlamış, ABD ve İngiliz uçak gemilerinden ateşlenen füzelerin ardından Suudi Arabistan'dan ve diğer bölgelerden kalkan uçaklar ve helikopterler Irak'a ait bütün mevzileri vurmaya başlamıştır. 678 sayılı Güvenlik Konseyi kararı uyarınca başlayan hava saldırıları 24 Şubatta kara hareketına dönüşmüştür.

Savaşın devam ettiği günlerde Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin “kesin zaferin kendilerinden yana olacağını” iddia ederek, “bütün Arap ve Müslümanların Amerika'ya karşı mücadele içine girmeleri” yönünde çağrılarda bulunmuştur. Bunun yanında Arap ve İslam dünyasında mevcut olan İsrail aleyhtarı havayı kendi tarafına kazanmak amacı ile İsrail'e yönelik olarak, Irak tarafından füze saldırılarında bulunulmuştur. Yaptığı teşebbüslere rağmen Irak başarılı olamamıştır. Bunun

---

²⁰²<http://ilef.ankara.edu.tr/gorunum/yazi.php?yad=1694>;<http://www.tarihsayfam.com/ilginc-olaylar/korfez-savasi-ve-ozal.html>. BM'nin bu kararına ilk uyan ülke Türkiye oldu ve ham petrol ihtiyacının yüzde 40'ını karşıladığı Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattını kapattı. Mustafa Taşar; “Körfez Savaşı Ve Etkileri”, http://www.mustafatasar.gen.tr/yayinlar/dusunce_g_korfez_savasi.htm.

²⁰³ <http://www.vahdet.com.tr/isdunya/dosya4/1144.html>. Irak'ı Kuveyt'ten güç kullanarak atmaya karar veren ABD'nin tüm dikkati bölgeye yönelmiştir. NATO üyesi olan, üstelik Irak'ın kuzey komşusu olan Türkiye, NATO üslerine de sahip olduğu için ABD ve Türkiye arasındaki diplomatik trafik bu dönemde büyük bir yoğunluğa ulaşmıştır. Dönemin Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal ve ABD Başkanı George Bush sürekli telefon konuşmaları yaparken, ABD Dışişleri Bakanı Türkiye'nin Körfez Krizi'nde daha aktif rol oynamasını istemiştir. İncirlik Üssü, Körfez Krizi'nde hem Türkiye'nin hem de dünyanın gündemine oturmuş, Türkiye aktif olarak katılmadığı savaşta, dolaylı

sonucunda 27 Şubat tarihinde Irak kuvvetleri geri çekilmeye başlamış ve I. Körfez Savaşı sona ermiştir. 40 gün süren savaş sırasında, dönemin en önemli silahlarından olan cruise füzelerinden 350 tanesi ABD kuvvetleri tarafından kullanılmıştır. Irak toprakları üzerine uygulanan ağır bombardıman sonucunda yüz bine yakın sivil ve asker hayatını kaybetmiştir.

Savaş sırasında Türkiye içerisinde de büyük bir hareketlilik meydana gelmiştir. Savaş sırasındaki gelişmeleri yakından takip eden ve TBMM'den savaşa girme yetkisi alan Özal, İncirlik üssünden kalkan uçakların Irak'ı bombalamasına izin vermiştir. Bu süreç içerisinde Türkiye'nin savaşa girme ihtimali nedeniyle Irak sınırındaki kentlerden yüz binlerce kişinin Türkiye'nin batısına göç etmiştir.

Bu durum karşısında Irak 2 Ağustos 1990 günü Kuveyt'i önce işgal ve daha sonra ilhak ettiğini açıklamıştır. Bütün dünya bunu kınamakta gecikmemiş ve BM'e bağlı Güvenlik Konseyi derhal toplanarak Irak'a ambago ve Kuveyt'ten çıkarma kararı almıştır. Türkiye ise bu durumda Nato dışı taahhütler olmasına rağmen Körfez savaşında Batılıların yanında yer almıştır.

Türkiye'nin Batılı devletlerin yanında yer almasının çok çeşitli nedenleri olduğu belirtilmektedir. Bunlar öncelikle 1990 da Sovyetler Birliğinin dağılma sürecine girmesi Türkiye'nin Batılılar gözündeki önemini azaltmıştır.²⁰⁴

Irak'ın Kuveyt'i işgali ABD'nin bölgedeki çıkarlarını ve temel politikasını her açıdan olumsuz yönde etkilemekteydi. Irak bu hareketi ile dünya petrol rezervlerinin %20'sini elde etmiş oluyordu. Bu da ABD'nin hoş karşılayacağı bir durum olamazdı ve Irak'ın derhal Kuveyt' ten çıkartılması gerekiyordu.

Girişilen diplomatik temaslar sonuç vermeyince, Irak'ın inatçı tavrı üzerine Güvenlik Konseyi'nin 678 sayılı kararında öngörüldüğü gibi, 15 Ocak 1991 gece yarısına kadar Irak'ın Kuveyt'ten çekilmemesi üzerine, 17 Ocak 1991 sabahı Bağdat saati ile 2:30 dan itibaren, Suudi Arabistan'dan kalkan yüzlerce Amerikan ve İngiliz uçağı, Irak'taki askeri hedefleri bombalamaya başladılar.

“ Çöl Fırtınası Harekatı ” denen, Irak'a karşı girişilen bu savaşın birinci aşamasını teşkil eden hava bombardımanları, 'çağın en üstün silah teknolojisi

---

olarak da olsa savaşın sıcaklığını en fazla yaşayan ülke olmuştur. Mustafa Taşar; “Körfez Savaşı Ve Etkileri”, http://www.mustafatasar.gen.tr/yayinlar/dusunce_g/korfez_savasi.htm
204 Hasan Köni, Körfez Savaşı Sonrası Türkiye ve Ortadoğu, ADD, (Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1, Ankara, 1996, s.133, 134)

kullanılarak 24 Şubat'a kadar devam etti. Çok uluslu güç, hava akınlarıyla Irak şehirlerinin stratejik hedeflerini vurmaya başladı. İlk hedef, Irak'ın, bütün nükleer, biyolojik ve kimyasal tesisleri, hükümet idare ve komuta kontrol merkezlerini, radar ve hava erken uyarıcı sistemlerini yok etmek şeklinde gerçekleşti.

Nihayet 17.1.1991 de 500000 kişilik müttefik ordusu dünya kamuoyunda desteğini alarak Kuveyt'i kurtarmak için harekete geçti. Yapılan hareket sonrası Saddam geri adım atmak zorunda kaldı. İçte muhalifleri ayaklanma durumuna geldi.

Saddam stratejik ve kimyasal silahları imhayı, savaş tazminatı ve kuveyte ait perol kuyuları teslim etmeyi kabul ederek hayatta kalmayı başardı. Ancak bu durum içteki karışıklığı ve isyan hareketlerini önleyemedi. Durum daha da vahim bir hal aldı.²⁰⁵

Sonuçta 17 Ocak 1991'deki hava saldırısı ile hareket 28 Şubat 1991'de bitmiş ve Irak Kuveyt'ten çekilmeyi, BM kararlarına uymayı taahhüt etmiştir. Savaş sonrası, ABD'de gerçekleşen başkan değişimi ile ABD'nin Irak politikası yeni bir şekil almıştır.

Bu arada 11 Mart 1991 de içteki zaafiyetten istifade eden Erbildeki Kürt-Türkmen halkı birlikte bir ayaklanma başlattı. Kısa zamanda isyan başarıya ulaştı. Ancak Kürt peşmergeler öncelikle Tapu dairesini ve daha sonra Erbil milli kütüphanesini yakarak işe başlayıp Türkmenleri geri planda bırakmak istediler.

Mart isyanı başarısızlıkla sonuçlanınca 1 Nisan 1991 günü Türkiye, İran ve Suriyeye ilticala başlamıştır. Türkiye'ye iltice edenlerin sayısının 500000 kişiden fazla olduğu ve bunların 100.000 ni Zaho, Zaho ve Duhak Kürdü, 400.000 ne yakını ise Erbil, Kerkük ve Musul Türkmeniydi.

Daha sonra Musul'da isyan aynı şekilde devam etti. Tuzhurmatu, Taze Hurmatu, Kızılubat, Mendeli gibi şehirler Saddam güçlerinden temizlendi. Bu durum Nisan ayına kadar devam etti. Saddam bunun üzerine hareket geçti ve güneyi kana buladıktan sonra Kuzeye Türk bölgelerine doğru harekete geçti. Madeliden Kerkük'e kadar geçtiği her yeri yakıp yıktı. Daha sonra en büyük katliamı 28 mart 1991 de Altunköprü kasabasında gerçekleştirdi. Erbilin akibeti de kötü oldu. 3 günde 600 kişinin öldürüldüğü anlaşıldı.

Süleymaniyede kaçabilenler İran'a sığınırken Dohuklu Kürtler Türkiyeye Şırnak'a sığınabildiler. Diyale Türkmenleri kaçamazken Erbil ve Kerküten 400.000

peşmerge Türkiyeye sığınabildi. Türkiye elinden geldiği kadar Kürt ve sığınmacılara yardımcı oldu. Ancak Türkmenler devletten umduklarını bulamadılar Yine ikinci planda kaldılar ve acıklı durumları dünya kamu oyuna yeterince duyurulamadı. 206

1.3. Birinci Körfez Savaşının Sonuçları

ABD önderliğinde gerçekleştirilen müdahale ile Irak, işgal ettiği Kuveyt'ten çekilmek zorunda kalmıştır. Geri çekilen Irak kuvvetlerini takip eden ABD kuvvetleri ise Irak içlerine doğru ilerlemeye başlamıştır. Bu ilerleme sırasında aylarca mücadele edebileceği iddia edilen Irak askerleri, çoğu yerde bir tek kurşun bile atmadan ABD kuvvetlerine teslim olmuşlardır. Bu savaşın sonucunda Saddam Hüseyin'in sonunun geldiğini düşünen ve daha önceki dönemde sindirilmiş olan Irak içindeki bazı guruplar, ortaya çıkan durum üzerine iç muhalefet hareketini başlatmışlardır. Bağdat yakınlarına kadar ilerleyen ABD kuvvetleri ise, Irak içinde ortaya çıkan durumun, Saddam Hüseyin'in yönetimden uzaklaştırılmasının kendileri açısından daha da kötü bir durum ortaya çıkaracağı gerekçesi ile ilerlemelerini durdurmuşlar ve geri çekilmeye başlamışlardır.

Savaşın sürdüğü sırada ABD Başkanı Bush, Irak içinde çıkabilecek karışıklıkların kendi işlerini daha da kolaylaştıracağını düşünerek, Irak'ta yaşayanların "Diktatör Saddam Hüseyin idaresine karşı ayaklanmaları" yönünde açıklamalarda bulunmuştur. Irak kuvvetlerinin geri çekilmeye başlaması sırasında, Saddam Hüseyin yönetiminin sonunun geldiğini düşünen Irak'ın güneyinde yaşayan Şiiler ile Irak'ın kuzeyinde yaşayan Kürt gurupları Irak yönetimine karşı harekete geçmişlerdir. Ancak Bağdat yakınlarına kadar ilerleyen Amerikan kuvvetlerinin geri çekilmeye başlaması sonucunda, Saddam Hüseyin, ayaklananlara karşı harekete geçmiştir. ABD Başkanı Bush'un açıklaması sonucunda ayaklananlar, yine bu kişinin herhangi bir müdahalede bulunmaması, hatta açıkça göz yumması sonucunda kısa bir süre içinde başarısız olmuşlardır. Saddam Hüseyin kuvvetleri güney ve kuzeyde ayaklanan gurupları sindirmiş, on binlerce kişinin ölümüne neden olmuştur. Bu olaylar sırasında güneyde yaşayan Şiiler İran'a doğru, kuzeyde yaşayan Kürtler ise İran ve Türkiye sınırlarına doğru kaçmak zorunda kalmışlardır.

Durumun bu hale gelmesi üzerine Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından, Nisan 1991'de alınan 688 Sayılı Kararla, ağır coğrafi şartlarda ölümle burun

---

205 Hasan Celayir; **Kuzey Irak, Batılılar ve Türkiye Üzerine Düşünceler**,28-30

buruna yaşıyan ve Irak'ın kuzeyinden kaçan bu mültecilere insanî yardım için uluslararası ortam oluşturulmuştur. Bu insanlara Türkiye'nin büyük katkısı ile Kuzey Irak'ta bir güvenlik şemsiyesi ve insanî yardım köprüsü kurulmuş ve evlerini terk eden mülteciler, kısa sürede evlerine yerleştirilmiştir.

ABD önderliğinde teşkil edilen ve “Çekiç Güç” adını taşıyan askeri kuvvet aracılığı ile Irak'ın kuzeyi kontrol altında tutulmaya başlanmıştır. Bir süre sonra ise, Irak içinde bulunan bölgelerde Saddam Hüseyin'in etkisinin kırılması amacı ile 32. paralelin güneyi ile 36. paralelin kuzeyi güvenli bölge olarak adlandırılmış ve bu bölgelerde Saddam yönetiminin otoritesinin azaltılması yoluna gidilmiştir.

Belirlenen bu güvenli bölgelerde Irak'ın askeri ve idari otoritesi çok düşük seviyeye indirilmiş, bu bölgelerde Irak hava kuvvetlerine ait uçakların uçuşu yasaklanarak devamlı kontrol altında tutulmuştur. Bunun sonucunda ise, özellikle Irak'ın kuzey kesiminde bulunan Kürtler daha da güçlenmiş ve günümüzde ortaya çıkan yerel Kürt idaresinin temelleri atılmıştır.

Savaşın sonuçlarından bir diğeri ise, Kuveyt'in Irak tarafından işgali sırasında Irak taraftarı bir politika izleyen Filistin Kurtuluş Örgütü'nün tavrı nedeniyle, savaş sonrasındaki dönemde, Kuveyt'te yaşıyan Filistinlilere karşı uygulanan şiddettir. Savaş öncesi dönemde Kuveyt'te yaşıyan altı yüz bin Filistinli'nin dört yüz binden fazlası savaş sonrası dönemde bu ülkeden sınır dışı edilmiştir. Geri kalanların bir kısmı ise tutuklanarak ağır işkencelere maruz bırakılmıştır.

Savaştan en fazla etkilenen ülkelerden birisi de Türkiye olmuştur. Savaşa girmemesine rağmen Türkiye, artan petrol fiyatları, Irak'a yaptığı ihracatın kesilmesi, sunduğu müteahhitlik hizmetlerinin kesilmesi nedeniyle büyük kayıplara uğramıştır.

Şüphesiz Körfez savaşından en zararlı çıkan ülke Türkiye oldu. Çünkü 1984 te küçük bir örgüt olan PKK 1988 de peşmergeler ile 1991 e kadar gücünü yeni katılım ve bölgede kurduğu tehdit ile etkinliğini arttırdı.

Ocak 1991'de ABD önderliğinde gerçekleştirilen müdahale ile Irak, işgal ettiği Kuvety'ten çekilmek zorunda kaldı. I. Körfez Savaşı adı verilen bu askeri hareket, petrol fiyatlarını sıçratması, kara taşımacılığı, müteahhitlik hizmetleri ve ihracat üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle Türkiye ekonomisini önemli kayıplara uğratmıştır.

Körfez krizi sonrasında transit kara taşımacılığı ve ihracat faaliyetlerinin büyük ölçüde sona ermesi nedeniyle, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile Kuzey Irak arasındaki ticaret dibe vurmuştur. Geçimini sınır ticareti ve/veya tankerle petrol nakline bağlayan bölge esnaf ve tüccarının önemli bir bölümü kepenk kapatmak zorunda kalmıştır. Aynı şekilde bölgenin önemli ihracat kalemlerinden canlı hayvan yetiştiriciliği de önemli bir darbe yemiştir.

Kerkük - Yumurtalık petrol boru hattının kapatılması bir yandan petrol ithalatını güçleştirirken, bir yandan da petrol boru hattı gelirlerini ortadan kaldırmış, savaş sonrasında da ekonomik ambargo nedeniyle Türkiye'nin bu gelirleri düşük düzeylerde seyretmiştir.

Ekonomik ambargo nedeniyle Irak'ın kamu kesiminin yatırım harcamaları çok sınırlanmış, bu durum Irak'ta inşaat ve taahhüt faaliyetleri yürüten Türk müteahhitlerinin pazar kaybına yol açmıştır.

Bu sorunlara ek olarak, Irak'ın kuzeyinde oluşan otorite boşluğu Güneydoğu sınırındaki risk ve tehditi artırmıştır. Türkiye'nin karşı önlemleri askeri harcama kalemini sıçratmıştır.

Savaşın Güneydoğu ekonomisine göç, işyerlerinin kapanması ve işsizlik şeklinde yansıyan olumsuz etkileri bir dizi ticari ve sosyal sorunu körüklemiştir. Bölgede sanayi ve ticaret durma noktasına gelmiş, ihracat güçleşmiştir. Güneydoğu'da duran yatırımlar, bölgenin geri kalmışlığını derinleştirmiş, batıya göçü hızlandırmış, terörü besleyen bir faktör haline gelmiştir.

Bu savaşın Türkiye üzerindeki en önemli etkilerinden birisi de Türkiye'nin Ortadoğu'daki etkinliğini sona erdirmesi oldu. Körfez savaşı öncesi bölgeye 13 milyar dolarlık ihracat gerçekleşirken, olay sırasında 2 milyar dolarlık bir ihracat yapıldı²⁰⁷

2. İkinci Körfez Savaşı

2.1. İkinci Körfez Savaşının Nedenleri

I. Körfez Savaşı'nın sona erdirilmesinin ardından, Irak'ta yönetimde bulunan Saddam Hüseyin idaresi değişmeden devam etmiştir. Irak tarafından Kuveyt'in işgal edilmesinin ardından yürürlüğe giren Irak'a yönelik ambargo savaştan sonraki dönemde de devam etmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından alınan 3 Nisan 1991 tarihli 687 sayılı karar Irak ile varılacak ateşkesin şartlarını içermektedir. Bu karar, Irak topraklarına BM gözlemcilerinin gönderilmesini ve bu gözlemcilerin, Irak'ın gıda ve insani ihtiyaçlarının belirlenmesini öngörmektedir. Bu bağlamda olmak üzere 15 Ağustos 1991 tarihli 706 sayılı karar gıda karşılığı petrol programının kurallarını içermektedir. Bu program ile amaçlanan Irak'ın gıda ihtiyaçlarını karşılamak için gelir sağlanmasıydı. Ancak bu karar Irak tarafından kabul edilmemiştir.

Bu dönem içerisinde Irak ile ilgili olarak gündemi en fazla meşgul eden husus, bu ülkenin elinde bulunduğu söylenen "Kitle İmha Silahları"dır. Kimyasal ve Nükleer içeriğe sahip olduğu söylenen bu silahların imha edilmesi ve bu hususun gözlemlenmesi amacı ile Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından alınan kararı 6 Nisan 1991'de Irak kabul ettiğini açıklamıştır. Uzun yıllar boyunca gündemi meşgul eden bu mesele dolayısı ile sık sık Irak'a heyetler gitmiş ve incelemelerde bulunmuşlardır. Saddam Hüseyin'e ait olan saraylar, camiler ve benzeri yerler bu heyetler tarafından silah kontrolü amacı ile denetlenmiştir. Irak'ın bu hususta yaptığı en küçük itirazlar dahi kabul edilmemiş, böylesi bir durum ortaya çıktığında veya Irak'ın kendi ülkesi dahilinde yapacağı herhangi bir faaliyet karşısında, karşılık olarak hava bombardımanları gündeme gelmiştir. Ocak 1993, Ocak 1996, Haziran 1996 ve Aralık 1998'de periyodik olarak düzenlenen hava saldırıları sırasında Irak'a ait askeri ve sivil tesisler bombalanarak sivil altyapı da dahil olmak üzere bu ülkenin altyapısının çökertilmesi yoluna gidilmiştir.

Irak'a uygulanan ekonomik yaptırımlar sonucunda, 1991 yılından 2003 yılına kadar geçen süre içinde yüzbinlerce çocuk hayatını kaybetmiştir. Bu ölümlerin büyük çoğunluğu beslenme yetersizliği ve ilaç eksikliği nedeniyledir.

Irak'a karşı uygulanan bu ambargo sırasında Amerikan ve İngiliz idareleri, bu ülkede bulunan petrol kaynaklarının mümkün olduğu kadar az miktarda çıkarılması ve dış pazarlara aktarılamaması politikasını izlemişlerdir. Geleceğe yönelik olarak uygulanan bu politika çerçevesinde, Irak petrolünün sonraki süreçte kendi kontrolleri

altında işletilmesi amaçlanmıştır. Bu politikadaki temel amaç; Saddam rejimi yıkılarak ABD ile dost bir rejim kurulana ve Irak petrollerine ABD şirketlerinin erişimi sağlanana dek Irak petrollerinden kimsenin faydalanmamasını sağlamaya çalışmaktır.

12 yıl boyunca Irak'a karşı uygulanan yaptırımlar ve ambargo ile sık sık Irak'a yönelik yapılan hava saldırıları sonucunda Irak büyük oranda harabe bir hale gelmiş, bu ülke insanları büyük bir sefaletin içine düşürülmüşlerdir. ABD ve müttefikleri tarafından, I. Körfez Savaşı sonrasında idarede kalmasına özel amaçlarla izin verilen Saddam Hüseyin idaresine karşı bu ülkede yürütülen psikolojik propaganda da bu süreçte yoğun olarak devam etmiştir. Irak'ın yokluklar içerisinde bırakılması ile gelecekte yapılacak olan hareketin temelleri hazırlanmış ve Saddam Hüseyin sonrasındaki Irak için projeler hazırlanmaya başlanmıştır.

I. Körfez Savaşı sonrasındaki dönemde Irak'ın silahsızlandırılması için kurulan komisyonun çalışmaları sırasında, bu ülkenin elinde iddia edildiği gibi silahların bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Buna rağmen II. Körfez Savaşı sonuçlanana kadar özellikle ABD tarafından bu mesele devamlı gündemde tutulmuş ve Irak'ın elinde bulundurduğu iddia edilen Kitle İmha Silahları'nın insanlık için büyük tehdit oluşturduğu propagandası yapılarak Irak'a yapılacak bir askeri müdahalenin psikolojik temelleri hazırlanmıştır.

Irak'a yönelik olarak yürütülen bu faaliyetlerin devam ettiği süreçte, Şubat 2001 tarihinde Amerika'da Başkanlık Seçimleri yapılmıştır. Bu seçimlerin sonucunda I. Körfez Savaşı sırasında Amerika Başkanı olan Bush'un oğlu olan Bush, başkan olarak seçilmiştir. İktidara geldiği andan itibaren gündemlerindeki ilk maddenin Irak olduğunu belirten Bush yönetimi, bu hususla ilgili olarak etkin faaliyetlerde bulunmaya başlamıştır. 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika'da yapılan terör saldırılarının ardından El-Kaide'ye yönelik olarak yürütülen operasyonlara paralel olarak, bu saldırıların arkasında Irak'ın da bulunduğu propagandası yapılmaya başlanmıştır. Terör saldırıları sonucunda mağdur olduğu propagandası ile dünya kamuoyunu kendi yanına alan ve sempati toplayan ABD yönetimi, ilk olarak Afganistan'daki Taliban yönetimine karşı bir askeri hareket düzenlemiştir. Ancak kısa bir süre sonra, saldırılarla doğrudan bağlantısı bulunmamasına karşın, ABD'nin gündeminden düşmeyen Irak rejimi, ABD'deki terörist saldırıların baş mimarı, Suudi asıllı terörist Usame Bin Ladin'in ele geçirilememesinden

sonra daha da çok anılır olmuştur. Bir zaman sonra Saddam Hüseyin'in adı, Bin Ladin'den daha çok dile getirilmeye başlanmış, Amerikan yönetimi, Irak'ın elinde kitle imha silahları bulunduğu tezini işlerken, bu silahların, Irak'ın yardımıyla teröristlerin eline geçmesinden endişe ettiğini her platformda belirtmiştir.

Bu yönde büyük bir propaganda faaliyetine girişen Bush yönetimi, Irak'a yönelik olarak yapmak istediği askeri hareket için destek bulmakta zorlanmıştır. Bu nedenden ötürü dönemin ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, Başkan'a diplomasi yolunu tercih etmesini tavsiye etmiştir. Yürütülen propaganda ve diplomasi faaliyetleri sonucunda İngiltere başta olmak üzere bazı ülkeleri yanına almayı başaran Bush yönetimi, savaşa karşı çıkan Avrupa ülkelerinin yönetimlerini "eski Avrupa" olarak aşağılamaya, demokratik ilkelere karşı çıkıp halklarının çoğunluğunun isteğine rağmen koalisyon katılma kararı alan ülkeleri ise "vizyon sahibi" olarak övmeye başlamıştır.

2.2. İkinci Körfez Savaşının Tarihi Gelişimi ve Sonuçları

ABD Başkanı George W. Bush, eski Başkan babası George Bush'un, 1991 Körfez savaşının ardından "yarım bıraktığı" Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin rejimini devirme işini, 12 yıl sonra ikinci Körfez savaşıyla tamamlamaya karar verdi. Amerikan Delta özel kuvvetlerinin peşine düştüğü Saddam Hüseyin, savaşı ancak "sürgüne giderek" durdurabileceğini belirten, ülkeyi terk etmesi için kendisine 48 saat tanıyan Bush'a karşılık, Irak'ta kalmayı tercih etti.

Buna karşılık ABD, geniş çaplı askeri operasyonuna, Bush'un "erken safha" olarak nitelediği şekilde, gelen istihbarat bilgileri çerçevesinde Bağdat yakınında yeraltında derin siperlerde gizlendiği sanılan Saddam, oğulları Uday, Kusay ve iki Iraklı lideri bombalayarak başladı.

Irak televizyonunda konuşan Saddam'ın, hayatta olduğu görülürken, diğerlerinin akıbeti açıklığa kavuşmadı. Gün ışıırken vurdu ABD'nin, önceki Körfez savaşı ve diğer bombalama faaliyetlerinden gelen alışkanlıkla, pilotlarını uçaksavarlara karşı korumak için gece karanlığında vurması beklenirken, bir sürpriz yaptı ve gün ışıırken vurdu; bombardıman uçaklarını riske atacağı belirtilen dolunay ışığından çekinilmedi.

Irak'a müdahalenin kronolojisi bakıldığı zaman;

6 Şubat: ABD Başkanı Bush, Beyaz Saray'da yaptığı konuşmada, "Oyun bitti, Saddam Hüseyin durdurulacak" dedi.

7 Şubat: ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld, Roma'da Irak'ı silahsızlandırmak için uluslararası toplumun diplomatik çabalarının başarısızlıkla sonuçlandığını söyledi.

8 Şubat: Irak, BM silah denetçilerinin başkanı Hans Blix ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı Başkanı Muhammed El Baradei'ye nükleer ve biyolojik silahları hakkında belge sundu. BM Genel Sekreteri Kofi Annan, Irak'ı savaşla silahsızlandırma kararının, BM tarafından ve ancak başka çare kalmadığında alınması gerektiğini söyledi.

11 Şubat: El Cezire televizyonu, El Kaide lideri Usame Bin Ladin'e ait olduğu sürülen ses bandı yayımladı. Banttaki ses, "Irak'a savaş Müslümanları hedef alacak" diyordu. Bu bant kaydı, ABD tarafından, "terör ittifakının doğuşunun işareti" olarak algılandı.

12 Şubat: ABD Savunma Bakanlığı, Körfez'deki Amerikan kuvvetlerinin 150 bine ulaştığını duyurdu.

22 Şubat: Bush, Irak'ın kitle imha silahlarının ortadan kaldırmasının savaşı önlemeye yetmeyeceğini söyledi.

26 Şubat: Bush, "ABD, Irak halkının yararlanması için, Saddam Hüseyin rejiminin Irak'ın doğal zenginliklerini sabote etmesini engelleyecek" dedi.

27 Şubat: Körfez'deki Amerikan birliklerinin sayısı 255 bine ulaştı.

6 Mart: ABD, BM'de akredite 2 Iraklı diplomatı casuslukla suçlayarak sınır dışı etti. İngiltere ve ABD, Irak'ın güneyindeki uçuşa yasak bölgede 24 saat devriye gezerek bombardıman düzenledi.

9 Mart: Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice, BM Güvenlik Konseyi'nin savaşı meşru kılan ikinci karar tasarisını reddetmesi halinde, ABD'nin Saddam Hüseyin'in yarattığı tehdide askeri karşılık vermeye hazır olduğunu söyledi.

11 Mart: Rumsfeld, ABD'nin İngiltere olmadan da Irak'a savaşa gitmeye hazır olduğunu söyledi.

12 Mart: Pentagon, yığınak yapılan Amerikan askerlerinin sayısının 250 bini geçtiğini duyurdu.

15 Mart: Irak, Blix ve El Baradei'yi askıda kalan konuları ele almak amacıyla acilen Bağdat'a davet etti.

16 Mart: Irak, Saddam Hüseyin'in emri altındaki komutanlar tarafından idare edilen 4 askeri bölgeye ayrıldı. ABD Dışışleri Bakanı Colin Powell, Saddam Hüseyin'in iktidarı bırakması halinde savaşıñn hala önlenebileceğini açıkladı. Azor zirvesi: Bush, Irak'a olası savaşıñn karar vermesi için BM'ye 24 saat tanıdı.

17 Mart: Irak ile Kuveyt arasındaki silahtan arındırılmış bölgede konuşlandırılmış BM gözlem heyeti bütün faaliyetlerini durdurdu. Bush, Saddam Hüseyin ve ailesine Irak'tan ayrılması için 48 saat süre tanıdı ve aksi halde ABD'nin Irak'a savaşıñn başlatacağını söyledi.

18-19 Mart: Irak Devrim Komuta Konseyi, Baas Partisi ve Meclis ultiyatomu reddetti. Irak'ta denetimlerde bulunan BM silah denetçileri Irak'ı terk etti. Beyaz Saray, Saddam Hüseyin gitse de Amerikan birliklerinin Irak'ı silahsızlandırmak için bu ülkeye gireceğini açıkladı.

20 Mart: ABD ve İngiliz uçakları Irak'ı bombalamaya başladı. ABD ordusunun 20 Mart 2003'te II. Körfez Savaşı başladıktan kısa bir süre sonra Irak'ın başkenti Bağdat hiç umulmadık biçimde 3 hafta içerisinde düştü. Ülke içinde muhaliflere karşı terör estiren, Arap, Kürt, Asuri, Farsi demeden milyonlarca insanı işkence, darağacı ve kimyasal silahlar yoluyla katleden Baas Lideri Saddam Hüseyin, ABD karşısında hiçbir şey yapamadan başkenti bıraktı.

ABD deniz piyadeleri başkentin merkezindeki Firdevs Meydanı'nda bulunan Saddam Hüseyin heykelinin boynuna bir ip geçirdi ve heykeli bronz ayağından ayırdı. Hakkında açılan davalardan biri olan Şiilerin katline ilişkin Duceyl davasında suçlu bulunan Saddam Hüseyin, Halepçe soykırımı davasında yargılanması sürerken 30 Aralık 2006'da asılarak idam edildi. Saddam Hüseyin heykelinin devrildiği dönemde Bush'a yönelik 'övgüler' de yerini gelinen aşamada eleştiriye bıraktı.

Irak'la ilgili olarak yürüttüğü politikayı 2002 yılının sonlarında gittikçe arttıran Bush yönetimi, Irak'a yönelik olarak oluşturduğu uluslar arası güç ile birlikte Saddam Hüseyin'in Irak'ı terk ederek sürgüne gitmesi çağrısında bulunmuştur. Bu çağrıya olumsuz yanıt veren Saddam Hüseyin ise Irak'ta kalmayı tercih etmiştir.

Savaşıñn başlamadan önceki süre içerisinde ise, Bush yönetiminin Irak'a yapmayı planladığı askeri hareket karşıtı gösteriler yapılmaya başlanmıştır. Bu amaçla 15 Şubat 2003'de dünyanın bütün büyük kentlerinde milyonlarca kişinin katıldığı savaşıñn karşıtı gösteriler düzenlenmiştir. Savaşıñn karşıtı gösterilerin en önemli özelliği, tarihte ilk defa

daha savaş başlamadan bu kapsama ulaşmış olması ve gerçek anlamda küresel bir boyut kazanmasıdır. Birçok hükümet halklarının büyük çoğunluğunun görüşünü benimseyerek savaşa karşı olmuştur. Tüm bunlara rağmen ABD yine de bir “Gönüllüler Koalisyonu” ile savaşa gideceğini ilan etmiştir. 20 Mart 2003’de ise savaş başlamıştır.

20 Mart tarihinde, gündüz saatlerinde başlayan bombardıman ile Irak’taki birçok bölgeye birden saldırılar yapılmaya başlamıştır. ABD’nin, önceki Körfez savaşı ve diğer bombalama faaliyetlerinden gelen alışkanlıkla, pilotlarını uçaksavarlara karşı korumak için gece karanlığında vurması beklenirken, bu ülke bir sürpriz yapmış ve gün ışırken Irak’ı vurmuştur. Zira Irak’ın elinde bulunan silahların çoğunluğu geri teknolojiye aittir. Bunun yanında bir kısmı da imha edilmiştir.

Bu savaş sırasında Amerikalılar yeni ürettikleri silahları deneme fırsatı da bulmuşlardır. Adeta bir tatbikat alanı olarak görülen Irak üzerinde yürütülen askeri hareket sırasında en ağır silahların kullanılmasından çekinilmemiş ve bu silahların tahrip güçleri ve kullanılabilme başarısı test edilmiştir.

Savaş sırasında basından yararlanmayı bilen Bush yönetimi CNN aracılığı ile savaşın canlı olarak yayınlanmasını sağlamış ve kendi propagandasının etkin bir şekilde yürütmüştür. Savaş müddetince uygulanan yoğun bir bombardımanın ardından, ABD askerleri Irak içlerine doğru ilerlemeye başlamışlar ve Bağdat’a girmişlerdir. ABD askerlerinin gelişinin ardından Bağdat’ta yıllar boyunca Saddam Hüseyin’in baskısı altında yaşayan halk belirli oranda sevinç gösterileri ile gelenleri karşılamışlardır. Durumun gittikçe kötüleştiğini gören Saddam Hüseyin, oğulları ile birlikte kaçarak saklanmak zorunda kalmış, bir süre sonra oğulları öldürülmüş, kendisi ise Amerikan askerlerinin eline düşmüştür.

Irak’ın ABD güçleri tarafından kontrol altına alınmasının ardından 21 Mayıs 2003 tarihinde BM kararı ile Irak’a 13 yıldır uygulanan ambargo kaldırılmıştır.

Irak’ın ABD kontrolü altındaki süreç kısa bir süre sonra yerel tepkiler ile karşılaşmaya başlamıştır. Durumu kabul etmeyen gruplar, işgalci ABD askerlerine ve bunlar ile işbirliği içerisinde bulunan kişilere karşı saldırılara girişmişler ve ülkenin işgalden kurtarılması ve tam bağımsız olması için mücadeleye girişmişlerdir. Bu dönem içinde savaşın nedenlerinden birisi olarak gösterilen petrol ile ilgili olarak da Amerikan ve İngiliz petrol şirketlerine ayrıcalıklar tanınmış ve bu şirketler büyük ayrıcalıklar elde etmişlerdir.

2003 yılının sonlarına doğru Irak büyük karışıklıklar ile karşılaşmıştır. Kuzeyde bulunan Kürtler, işgalci ABD güçlerine de güvenerek yerel hükümet kurduklarını açıklayarak, yerel seçimler sonucunda parlamento adı altında bir oluşum yoluna gitmişlerdir. Kerkük'ü kendi idareleri altına almak isteyen Kürtler, bu şehir ve çevresinde ezici bir çoğunluğu oluşturan Tükmenlere karşı baskı ve şiddet politikası uygulamaya ve bölgeye dışarıdan Kürt göçmenler getirerek bölgenin demografik unsurunu değiştirmeye yönelik faaliyetler göstermeye başlamışlardır. Güneyde yaşayan Şiiler arasında da büyük karışıklıklar çıkmıştır. Sünni Araplar arasında ise ABD işgaline karşı tepki hareketleri gittikçe artmıştır.

VII. BÖLÜM

İKİNCİ KÖRFEZ SAVAŞI SIRASINDA MUSUL VE KERKÜK MESELESİNİN TÜRK BASININDAKİ YANSIMALARI (2000-2005)

I. 2000 YILI BASINDAN ÖRNEKLER

1. 2000 Yılına Ait Musul-Kerkük İle İlgili Gazete Yazıları

KERKÜK TÜRK TÜR TÜRK KALACAK...

25/12/2000

Büyük Kurultay
Haber

ABDULHALUK MEHMET ÇAY
LEVENT TEMİZ

İstanbul Ülkü Ocakları, Kadıköy Bölge Başkanlığı'nın düzenlemiş olduğu; "Özgürlüğünü bekleyen Türk yurtları" panelinin ilki Musul Kerkük Türkleri'nin çektiği zulüm anlatıldı. Panele Devlet Bakanı Abdulhaluk Mehmet Çay, Dr. Nefi Demirci ve Savaş Avcı'nın konuşmacı olarak katıldığı paneli İsmail Cengiz yönetti. Açılışta bir konuşma yapan Kadıköy Bölge Başkanı Alparslan Diktaş, Panelin önemine değinen bir konuşma yaptı.

KERKÜK'E GEREKEN YARDIM YAPILACAK

Devlet Bakanı Prof. Dr. Abdulhaluk Mehmet Çay, Türk Dünyası'nın her köşesine olduğu gibi, Kerkük Türkmenleri'nin de esaretten bir an evvel kurtulması gerektiğini söyleyen Devlet Bakanı Çay, "Kerkük Türk'tür Türk kalacak" dedi. İngiliz Komutan Sir Marks'ın kumlara çizdiği haritayla bir Irak devleti oluşturmaya çalışıldığına dikkat çeken Bakan Çay, İngilizler'in göçebe Arapları ve bölgede yaşayan dağ eşkiyası olanları toplayarak bir devlet kurduğunu söyledi..

Her yıl bütçeden 1 lira Musul petrol geliri olarak geldiğini ifade eden Bakan Çay," 1980 ihtilaline kadar böyleydi, 80'den sonra bu kesildi. Bu da gösteriyor ki, devletimiz her şeyi düşünmüştür. 36 ve 38 parellerin bir senaryosu sorusu aklımıza gelebilir bunun için Türk komutasının olmasını savundum. Bölgede Kürt devleti kurulması mümkün değildir" dedi.

YAKINIMZDAKİ TÜRKLERİ UNUTTUK

Ülkü Ocakları İstanbul İl Başkanı Levent Temiz, Türk Milleti'nin geniş bir coğrafyaya yayıldığını ve buralarda yaşayan milyonlarca Türk'ün esaret altında bulunduğuna dikkat çekerek; Yanı başımızda bulunan Kerkük'ü unutturmaya çalışılıyor" dedi. Temiz, konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Esaret altında yaşayan Türkler özgürlüğüne kavuşacağı günleri beklemektedirler. Bunlardan Kuzey Irak'ta Kerkük Türkmenleri, Çin boyunduruğu altında Doğu Türkistan, Yunanistan'da, Batı Trakya Türkleri baskılara maruz, kalarak egemen devletlerin böl-parçala-yönet taktikleri altında millî kimlik ve benliklerini kaybetmemek için zorlu bir mücadele vermektedirler. Merkez devletler kendi çıkarları doğrultusunda hareket ederek buradaki zulümleri, işkenceleri insan hakları ihlallerini görmemezlikten gelmektedirler.

Stratejik ve jeopolitik konumu nedeniyle bizim için de önemli olan Kuzey Irak ve burada yaşayan Türkmen kardeşlerimiz Saddam'ın ve Kürt aşiret reislerinin kışkırttığı hayatlarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar. 3 milyondan fazla Türkmen azınlık statüsüne sokulup Kuzey Irak'ta kurulmak istenen federe devletten uzaklaştırılmak istenmektedir. Düşündürücü olan yanibaşımızda bulunan soydaşlarımızın varlığı gözardı edilmektedir. Yanibaşımızdaki Türkmenleri unutanların yarın nasıl bir Doğu Türkistan'a, Çecenistan'da Batı Trakya'daki bir Türk'ün elinden nasıl tutacağını onlara nasıl ağabeylik yapacağı merak konusudur. Artık kaos yaratıcı belirsiz politikarlardan uzaklaşıp kendi özüne dönmek zamanı gelmiştir.

Her şey Türk için, Türk'e göre Türk tarafından yapılmalı parolasıyla hareket edip, millî politikalar belirleme zamanı gelmiştir. 4 tarafı düşmanlar tarafından çevrili mukaddes vatanını onurlu şahsiyetli bir şekilde dünya medeniyetleri arasında olmasını istiyoruz."

MUSUL MİLLİ SINIRLARIMIZ İÇİNDEDİR

22/11/2000

Ortadoğu

Haber

ABDULHALUK MEHMET ÇAY

DEVLET Bakanı Abdülhaluk Çay, Erbil’de düzenlenen Türkmen Kurultayı’nda gönderdiği mesajda, Atatürk’ün, “Musul vilayeti, Türkiye Cumhuriyeti devletinin hududu milliyesi dahilindedir” dediğini belirterek, bu sözlerinin altına her Türk’ün imza atacağını belirtti.

Çay, mesajında Atatürk’ün bu bölgeyi ana vatanından koparıp birilerine hediye etmeye kimsenin hakkı olmadığını belirttiğini hatırlatarak, Türkmenlerin yaşadığı bölgenin Türkmen yurdu olduğunu kaydetti. Devlet Bakanı Çay, Türkiye’nin her zaman Türkmenlerin yanında olacağını kaydetti.

Terör örgütü PKK’nın 1997 yılında kuruluş yıldönümünü kutladığı medya salonunda yapılan kurultay, Kur’anı kerim okunması, Türkmen şehitleri için saygı duruşu ve Türkmen Marşı ile açıldı. Irak’taki Türkmen hareketini anlatan bir sinevizyon gösterisinden sonra kurultay süresince görev yapacak geçici divan seçildi.

Daha sonra başta Başbakan Bülent Ecevit olmak üzere kurultaya gönderilen kutlama mesajları okundu. Ecevit mesajında, Irak’ın toprak bütünlüğünü vurgulayarak, Kurultay’ın Türkmenlere hayırlı olmasını temenni ettiğini kaydetti.

Dışişleri Bakanı İsmail Cem ve Milli Savunma Bakanı Sabahattin Çakmakoglu da mesajlarında, Kurultay’ın yararlı ve başarılı geçmesini dileyerek, Türk ve Türkmenlerin beraberliğini vurguladılar. Cem’in mesajında ayrıca, Türkmenlere verilen desteğin süreceği vurgulandı.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Mustafa Bumin ise Kurultay’ın başarılı bir şekilde geçmesini temenni etti.

Kurultay’a mesaj gönderen IKYB lideri Celal Talabani de, Kürt ve Türkmen halkının kardeş olduğunu vurgulayarak, Türkmenlerle birlikte bölgedeki tüm halkların meşru haklarını kazanmaları için ortak mücadelede bulunmaları gerektiğini ifade etti. Mesajında, Türkmenlerin mücadelesini desteklediklerini belirten Talabani, Kurultay’ın bölge halklarını ortak mücadele ve kardeşlik duygularını pekiştirmesini temenni ettiklerini kaydetti.

Kurultay, daha sonra delegeler ve davetlilerin Türkmen halkının mücadelesi ve geleceği üzerinde yaptıkları konuşmalarla devam etti. Bu arada Kurultay’a katılan ve IKDP’nin “Erbil valisi” olarak tayin ettiği Ekrem Mantık da bir konuşma yaparak bölgedeki Kürt, Türkmen ve Asuri halkının kardeş olduğunu bildirdi. Türkmenlerin Erbil kentinde her türlü kültür faaliyetlerini rahatlıkla sürdürdüğünü söyleyen Mantık, bölge halklarının birarada ve kardeşçe yaşamaya devam edeceğini belirtti.

K. IRAK’TA TÜRKİYE AĞIRLIĞI

21/11/2000

Milliyet

Haber

ABDULHALUK MEHMET ÇAY

2. Türkmen Cephesi Kurultayı’na sert bir mesaj gönderen MHP’li Devlet

Bakanı Çay, “Türkiye, Irak’ta garantör devlettir” dedi

Kuzey Irak’taki Türkmen partilerin birleşmesiyle oluşan Irak Türkmen Cephesi (ITC) 2. Kurultayı’nın ilk gününde Türkiye ağırlığını hissettirdi. Kurultay, Başbakan Ecevit’in kutlama telgrafının okunmasıyla başladı. İlk okunan mesajda Ecevit, “Kurultayınız Irak toprak bütünlüğü içinde hayırlı olsun” derken, Dışişleri Bakanı İsmail Cem, Türkmenler’in Irak ile Türkiye arasında “köprü” olduğunu vurguladı.

Türkmen kurultayının en “şahin” mesajını veren MHP’li Abdülhaluk Çay da, “Atatürk, 1923’te, ‘Musul, Türkiye Cumhuriyeti’nin milli hudutları dahilindedir. Bunu anavatandan koparıp hediye etmek hakkı kimseye haiz olamaz’ demişti. Atatürk’ün bu sözünün altına imza atmayacak Türk yoktur. Erbil, Musul ve Kerkük, Türk yurdu” dedi.

Kurultaydan rahatsız olan KDP lideri Mesut Barzani de, Erbil Valisi Ekrem Mantık’ı gönderdi. Türkiye’nin rahatsızlık duyduğu “federasyon” tezini özellikle vurgulayan Mantık’ın, “Irak’ta federal bir Kürdistan kurulmasından yanayız” diye biten konuşmasını kimse alkışlamadı. Bu arada, cephenin başkanlığı için, bağımsız aday Sanan Kasap’ın ortak aday olması konusunda kulis yapıldığı öğrenildi.

MUSUL-KERKÜK HEMEN ALINSIN!

21/09/2000
Hürriyet
Makale

Petrol menfaatlerinin bir bölümü ABD ve İngiltere şirketlerine teklif edilmeli
Alparslan Türkeş'in, Körfez Savaşı sırasında Musul ve Kerkük'ü almak isteyen 8. cumhurbaşkanı
Turgut Özal'a gizlice yolladığı mektup:

Sayın Cumhurbaşkanım,

Yüksek müsaadelerinizle aşağıya 'Körfez Politikası' ile ilgili görüşlerimi beyan etmek istiyorum.
Körfez krizi ile ilgili dış politikanız her bakımdan ülkemiz menfaatlerine uygun ve isabetli bir politikadır.
Bugün yürütülen Körfez politikasını asıl baltalayanlar dış kaynaklardır. Başta Yunanistan, bu yönde faaliyetlerini Batı ülkelerinde yoğunlaştırmaktadır. Yunanistan ve bazı Avrupa ülkeleri Türkiye'nin ABD ile birlikte hareket edip barış masasında ülkemizin söz sahibi olmasını Ortadoğu'da kuvvetli bir Türkiye istemedikleri için sakıncalı bulmaktadırlar. Batılı bazı ülkeler Ortadoğu'daki şu andaki menfaatleri açısından da Türkiye ABD müşterekliğini uygun görmemektedirler.

Yunanistan'ın Batı ülkelerini tahrik etmedeki nedeni Kıbrıs ve Ege sorununun çözümünde Türkiye'nin güçlü olması ihtimalidir. Yunan lobisinin katkısıyla Avrupa ülkelerinden bazıları Türkiye'nin ABD'nin yanında Irak'a karşı savaşa girmesini engellemeye çalışmaktadırlar.

Bu propagandaların tesiri altında iç muhalefet tesir altında kalmaktadır. Bu sebeple iç politikanın da yeniden dengelenmesi çalışmalarının yürütülmesi bana göre önem kazanmaktadır. Şu an zat-i alilerinizin liderliğinde yürütülen Körfez politikasının sonuna kadar sebatla götürülmesi ve ABD güneyden taarruza geçerken Türkiye'nin de kuzeyden Irak'a girmesi belki de yarım yüzyıl ileri gitmesine sebebiyet verecek derecede önemlidir. Ancak takdir buyurulacağı gibi zafer kazanmak için de gerekli her türlü hazırlığın da yapılması şarttır.

Körfez krizi ile ilgili dış politikanız her bakımdan ülkemiz menfaatlerine uygun olmasına rağmen bu politikanıza karşı yurdumuzda şiddetli bir muhalefet havası estirilmektedir. Eskiden beri kamuoyu oluşturmada çok başarılı olunmasına rağmen nedense son zamanlarda dış politika konusunda bu husus ihmal edilmiş gibi görülüyor. Memleket içi kamuoyunu ve dünya kamuoyunu körfez politikamız lehinde hazırlamak için acele ve ciddi çalışmalara ihtiyaç vardır. Bunun için cumhurbaşkanlığına bağlı halkla ilişkiler müşavirliği adı altında uzman kişilerden oluşan bir teşkilat kurulmalı ve bu teşkilat içinde bir yurtiçi kamuoyu oluşturma bir de Avrupa ve Amerika kamuoyu oluşturma daireleri ile enformasyon dairelerinden oluşan birimlerle ilmi bir şekilde aydınlatma faaliyetine girilerek kamuoyu desteği sağlanmalıdır.

Körfez krizi Türkiye için tarihi bir fırsatı ortaya çıkarmıştır. Musul ve Kerkük'ün bizim tarafımızdan alınması çok önemlidir. Bu uğurda gerekli desteği sağlamak için gerekirse el altından gizlice bu bölgedeki petrol menfaatlerinin bir bölümü ABD ve İngiltere şirketlerine teklif edilmelidir. Özetle yürütmüş bulunduğunuz Körfez politikasının tam başarıya ulaşması için her zaman emirlerinize amade bulunduğumu arz etmek isterim.

IRAKLI TÜRKMENLER YOK SAYILIYOR

18/07/2000

Türkiye

Köşe Yazısı

MUSTAFA NECATİ ÖZFATURA

Irak'ta nüfus bakımından üçüncü topluluk olan Iraklı Türkmenler ABD, AB,

Irak ve hatta Türkiye tarafından yok sayılmakta olup sahipsizdir.

Böylelikle bir nevi aşırı Türk ve İslam düşmanı süper zalim Saddam'ın olmayan insafına terk edilmiştir. Dikta saltanatı için yakınlarını bile katleden ve muhaliflerine en çirkin ve ahlaksız fiillerde bulunan Saddam'ın Iraklı Türkmenlere yaptığı zulüm ciltlere sığmaz. Kerkük ve Musul'da Türk kentlerini yerle bir eden, Türkmenleri süren, Arap ve Kürt kimliği almazsanız sizleri kurşuna dizerim diyen, arazilerini alıp güneyden getirdiği Araplara dağıtan Saddam; bunlar yetmiyormuş gibi Kerkük'e 300 bin Filistinli yerleştirme projesini icra etmek üzeredir.

Bugün Kuzey Irak'ta sayıları 3.5 milyon olan Kürtler, Kürt devletini kurmuşlardır. Sadece bu devletin ilanı ve tanınması işlemi kalmıştır. Ama 3 milyon Türkmen adeta yok sayılmaktadır. ABD ve İsrail'in bütün hedefi ilk önce Kuzey Irak'ta Kürt devletini kurup, sonra Güney Anadolu, Suriye ve İran'dan koparacağı parçaları ile ABD ve İsrail mandası (peyki) Kürdistan kurmaktır. Aslında bu zaten kurulmuştur.

Haziran sonlarında ve Temmuz başlarında ABD Başkan Yardımcısı ve Kasım 2000'de Cumhuriyetçi Parti başkan adayı, Irak'taki bütün grupların temsilcileri ile görüşme yapmıştır. Ama 3 milyon Iraklı Türkmenlerin temsilcilerini kabul etmemiştir. Bu yapılanlar sadece bununla sınırlı değildir. Yıllardır bütün görüşmelerde Iraklı Türkmenler dışlanmışlardır. Türkiye'nin sahiplenmediği Iraklı Türkmenlerin emperyalist ABD ve İsrail tarafından sahiplenmesini beklemek gerçeklere ters düşer. İsrail'in parlamento binasının kapısında İsrail'in sınırlarının Nil'den Fırat'a olduğu yazılıdır. İsrail'in gözü GAP'tadır. Zaten uluslararası şirketlerle GAP'ı ele geçirme peşindedir. İlerde kurulması düşünülen İsrail mandası Kürt devleti ile GAP'ı fiilen ve hukuken ele geçirmenin hayalleri peşindedir. Bu tehlikeyi göremeyenler maalesef İsrail'in güdümündedirler. Iraklı Türkmenlerin ABD koordinatörü Orhan Ketene ile Kanada koordinatörü Afşin Hürmüzlü Al Gore'a yazdıkları mektupta bu durumu kınadılar.

9 Kasım 1918'de Musul'un İngilizler tarafından işgalinden bu yana Iraklı Türkmenler 900 yıllık topraklarında sahipsiz kaldılar. İngilizlerin desteği ile Türkmenlere ilk soykırım 4 Mayıs 1924'te Süryaniler yaptılar. 14 Temmuz 1959 akşamı Baas Partisinin desteği ile komünist Araplar ve Kürt çeteler müştereken Iraklı Türkmenlere günlerce süren soykırım ile katliam yaptılar. Türkmenlerin lider ve aydınlarını katlettiler. Beyrut Büyükelçiliğinde Saddam'ın imzaladığı belgeden sonra ABD'nin bir saray darbesi ile Saddam, devlet başkan yardımcılığına getirilmiştir. Sonra onu devlet başkanı yaptırdı. İran'a savaş açtırdı ve yine ABD'nin isteği üzerine Iraklı Türkmenlere soykırım uygulattırdı. Batı'nın insan haklarını savunması çifte standartlıdır. Iraklı Türkmenlere zulüm ve baskıyı ABD'nin isteğiyle şimdi Iraklı Kürtler yapmaktadırlar.

AH KERKÜK VAH TÜRKMENLER
07/07/2000
Türkiye
Köşe Yazısı
HASAN MESUT HAZAR

Kerkük katliamının 41. yıldönümü yaklaşırken hem Washington'da hem de Türkiye'de, aziz Kerkük şehitlerimizin kemiklerini sızlatacak gelişmeler yaşanıyor. Herkesin eli Irak'ta, her ihanet şebekesinin kirli oyunları bu

Kerkük katliamının 41. yıldönümü yaklaşırken hem Washington'da hem de Türkiye'de, aziz Kerkük şehitlerimizin kemiklerini sızlatacak gelişmeler yaşanıyor. Herkesin eli Irak'ta, her ihanet şebekesinin kirli oyunları bu bölgede. Ama Türkiye'den ve kendini Türk hissedenlerin büyük bölümünden hiç 'tık' yok. Iraklı Türkmen kardeşlerimiz her zaman olduğu gibi, Saddam'ın insafına (!) terk edilmiş vaziyettedirler.

Geçen hafta Amerikan Yönetiminin tepesi, Irak muhalefet yetkilileri ile biraraya geldi. Kürtler'in her fraksiyonundan Şiiler'e kadar herkes Başkan Yardımcısı ve Kasım seçimlerinde Cumhuriyetçi Parti başkan adayı Al Gore'un huzuruna yüz sürdüler. Am Irak'taki en büyük üçüncü etnik topluluk olan Türkmen kardeşlerimiz, her zamanki gibi yine unutuldu.

Görüşmelerde yine dışlandılar. Irak'ta sözde çözüm arayanların milyonlarca Türkmen varlığını 'yok' saymaları ne kadar hazin.. Halbuki inim inim inleyen onlar.. Soykırıma, zulme muhatap olan onlar.. ABD'deki Türkmenler'den protesto Bütün bu dışlanma ve densizliklere karşı tek ses, yine ABD'deki Türkmen kardeşlerimizden yükseldi.

Kuzey Amerika Türkmen Teşkilatı ABD ve Kanada koordinatörleri Al Gore'a bir mektup yazarak, Amerikan yönetiminin geçen hafta Irak muhalefeti ile gerçekleştirdikleri görüşmelerden Türkmen temsilcilerin dışlanmasını kınadılar. ABD koordinatörü Orhan Ketene ile Kanada koordinatörü Afşin Hürmüzlü'yü bu cesur ve asil davranışlarından, anlamlı protestolarından dolayı kutluyoruz.

Orhan ve Afşin beylerin imzası ile Başkan Yardımcısı Gore'a gönderilen mektupta, "ABD hükümetinin Irak muhalefet gruplarını birleştirme ve demokratik bir güce dönüştürme istek ve çabalarını anlıyoruz. Ancak Washington'da Irak Ulusal Kongresi ile yapılan toplantılardan Türkmen temsilcilerinin dışlanmasını, şiddetle kınıyoruz" denildi.

Mektupta ayrıca Türkmenler'in Kürt ve Araplar'dan sonra en büyük üçüncü etnik topluluk olduğu belirtilerek, "Irak'taki zalim Saddam Hüseyin rejiminden en çok zararı Türkmenler gördü. Etnik ve kültürel soykırıma maruz kalıyorlar. Irak probleminin çözümünde, Türkmenler'in oynayacağı rol hayati derecede önemlidir" ifadelerine yer verildi.

Muhalefet gruplarına da 'Türkmen katılımı olmadan, Irak probleminin çözülemeyeceği' hatırlatılmasında bulunuldu. Kerkük'te süren ihanetler ve zulüm Irak'ta Türkmenler, 9 Kasım 1918'de Türk Ordusu'nun Musul'dan İngilizler'in tehdidi ile çekilmesinden beri, kendi kaderleriyle başbaşa bırakıldılar. Bölgedeki en az 900 yıldır sürüp gelen Türkmen varlığını yok etmek için başlatılan sinsi, zalim ve haince

saldırılarıyla karşı karşıya kaldılar. İngilizler'in kışkırtması ile 4 Mayıs 1924'te kendilerine uşaklık eden Süryaniler'e, Irak'ta ilk Türkmen katliamını yaptırıldılar.

Türkmenler'e karşı en vahşi ve en gaddar saldırı ise 14 Temmuz 1959 akşamı oldu. Baas Partisi'nin organizesi ile komünist Araplar ve Kürtçü çeteler, işbirliği içinde, önceden planlanmış, haince bir planla Türkmenler'e saldırdılar. Amaç; Kerkük'ün en aydın, yetişmiş Türkmen liderlerini yok edip, onları 'başsız' bırakmaktı. Türkmenleri baskı ve zulüm ile korkutup kaçırmaktı. Türkmenleri sahip oldukları zengin petrol bölgelerinden uzaklaştırmaktı.

Haince ve zalimce aldırılar, 3 gün 3 gece sürdü. Eşi görülmemiş bir terör uygulandı. İnsanlar diri diri, caddelerde sürüklendi. Üzerlerine benzin dökülerek, ailelerinin gözü önünde yakıldı. Elektrik direklerine asıldı. Vücutları aksi yöne giden araçlara bağlanarak parçalatıldı. Bir kısmı ise diri diri buldozerlerle çukurlara gömüldüler. Türkmenler'in yetiştirdiği en güzide evlatları, eşsiz liderleri Ata ve İhsan Hayrullahlar, Kasım Nefçiler, Selahaddin ve Mehmet Avcılar, Osman Hızırlar ve daha niceleri hunharca şehit edildiler.

İşte gelecek hafta 14 Temmuz, böylesine acılı bir yıldönümü. Iraklı Türkmen kardeşlerimize karşı ilgisizliğin her cephede sürmesi ise daha kahredici bir durum. Değerli Yavuz Bülent Bakiler ağabeyimizin aşağıdaki Kerkük Ağıtı'ndan alınmış mısraları ile aziz şehitlerimizi rahmet ve minnetle bir defa daha anıyoruz. Mübarek ruhlarına fatihalar gönderiyor; hâlâ oyunda oynaşa olanların artık 'titreyerek kendilerine gelmelerini' Cenab-ı Hak'tan diliyoruz.

Kerkük Ağıtı'ndan: Bir gece Kerkük'te vurdular beni/Geçti sokaklardan bir kızıl ordu/İslamı ve Türkü vuruyordu kurşunlar/Peygamber kabrinde ağlıyordu/ Vurdular mı Süleyman'ı arkadan/Yıktılar mı Taşköprü'yü bir gece/İçimde her sabah şimdi gizlice/Efkardır hasrettir durmadan akan/ Bir gömlek yaptırısam Bursa şalından Semerkant'tan nakış koysam üstüne/Bir şeyler getirsem dünden bugüne/Çeksem kılıcımı gümüş kınından/ Ses versem bir sabah Bozkurt sesine/Aksa yollarına içimdeki kan/Ya tutup kaldırısam sizi oradan/Ya düşsem toprağa erkekçesine/

TÜRKİYE, TÜRKMENLER'E SAHİP ÇIKMALI

24/04/2000

Milli Gazete

Haber

Türkmeneli Öğrenci Birliği'nin düzenlediği 'Türkiye-Irak Türkleri Problemler ve Çözüm Önerileri' konulu panelde, Irak'taki Türkmenler'in sorunları tartışıldı. Doç. Dr. Ercan Pamukçu'nun yönettiği panele konuşmacı olarak Prof. Dr. Mustafa Kafalı, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM)'den Gökhan Bacık, Doç. Dr. Mahir Nakip ve MHP Ankara Milletvekili Şevket Bülent Yahnici katıldı.

Panelistlerden Prof. Dr. Mustafa Kafalı, bin yıl önce Irak denince Bağdat ve Basra'nın akla geldiğini, Musul ve Kerkük'ün Anadolu'dan sayıldığını ifade ederek, "Türkiye yıllardır dış politikasında Irak'ın toprak bütünlüğünden yana tavır koymuştur. Ama zaten Irak bölünmüş durumda. Dolayısıyla Türkiye, oradaki Türkmenlerin sorunlarını uluslararası arenaya taşımamalıdır." dedi.

Türkiye üstüne düşeni yapmadı

Türkiye'nin Irak Türkmenleri konusunda üstüne düşeni yapmadığını iddia eden Kafalı, bugün yüzbinlerce Türkmen'in Saddam'ın baskılarından kurtulmak için Avrupa'ya göç ettiğini söyledi.

Kafalı, Irak'ta 3 milyon 500 bin Kürt varken, 2 milyon 500 bin de Türk'ün olduğunu hatırlatarak, 36'ncı paralel nedeniyle Türkmen bölgelerinin ikiye ayrıldığını kaydetti.

Kafalı, Türkiye'nin yanlış da olsa, Türkmenler'e yönelik bir politika belirlemesi gerektiğini söyledi.

Haber'dan kaynak oluşturulmalı

ASAM Danışmanı Gökhan Bacık ise, Türkmen sorunun Türkiye tarafından uluslararası platforma taşınması gerektiğini belirterek, Türkiye'nin Irak'ın toprak bütünlüğünden yana olmasının tartışılır bir durum olduğunu ifade etti. Habur sınır kapısından Türkmenler'e gelir getirecek kaynakların oluşturulmasını isteyen Bacık, "Türkiye'nin bu konuda kendi başına politika üretmesi imkansız. Ancak, Türkiye, Türkmenler'in kendi kendini yönettiği bir sistemi destekleyebilir." dedi.

Dirsek temasında olmalı

Doç. Dr. Mahir Nakip ise, Irak yönetiminin tepeden başlayarak muhalif Türkmenleri idam ettiğine işaret ederek, "Türkmen sorununun üç sorunu vardır. Bunlar Irak, Türkiye ve dünya boyutudur. Türkmenler, Irak'taki muhalif kesimle dirsek temasında olmalı." şeklinde konuştu.

Nakip, Irak Türkleri ile ilgili Türk Dışişleri'nde ciddi bir bilginin olmadığını da iddia ederek, Türkiye'nin sorundan habersiz olduğunun altını çizdi.

I17,*A3* Amerikan savaş uçaklarının dün Kuzey Irak'taki uçuşa yasak bölgede bulunan Irak'a ait uçaksavar bataryalarını bombaladıkları bildirildi. Almanya'nın Stuttgart kentindeki Amerikan ordu

komutanlığından edinilen bilgiye göre, Irak uçaksavarlarının ateş açmasının ardından meşru savunmaya geçen Amerikan uçakları, Başkiye yakınlarındaki askeri tesisleri bombaladılar. Amerikan uçaklarının İncirlik Üssü'ne hasarsız döndükleri belirtildi.

2. 2000 Yılına Ait Körfez Savaşı İle İlgili Gazete Yazıları

K. IRAK'TA TÜRKİYE AĞIRLIĞI

21/11/2000

Milliyet

Haber

ABDULHALUK MEHMET ÇAY

2. Türkmen Cephesi Kurultayı'na sert bir mesaj gönderen MHP'li Devlet Bakanı Çay, "Türkiye, Irak'ta garantör devlettir" dedi. Kuzey Irak'taki Türkmen partilerin birleşmesiyle oluşan Irak Türkmen Cephesi (ITC) 2. Kurultayı'nın ilk gününde Türkiye ağırlığını hissettirdi. Kurultay, Başbakan Ecevit'in kutlama telgrafının okunmasıyla başladı. İlk okunan mesajda Ecevit, "Kurultayınız Irak toprak bütünlüğü içinde hayırlı olsun" derken, Dışişleri Bakanı İsmail Cem, Türkmenler'in Irak ile Türkiye arasında "köprü" olduğunu vurguladı.

Türkmen kurultayının en "şahin" mesajını veren MHP'li Abdülhaluk Çay da, "Atatürk, 1923'te, 'Musul, Türkiye Cumhuriyeti'nin milli hudutları dahilindedir. Bunu anavatandan koparıp hediye etmek hakkı kimseye haiz olamaz' demişti. Atatürk'ün bu sözünün altına imza atmayacak Türk yoktur. Erbil, Musul ve Kerkük, Türk yurdudur" dedi.

Kurultaydan rahatsız olan KDP lideri Mesut Barzani de, Erbil Valisi Ekrem Mantık'ı gönderdi. Türkiye'nin rahatsızlık duyduğu federasyon" tezini özellikle vurgulayan Mantık'ın, "Irak'ta federal bir Kürdistan kurulmasından yanayız" diye biten konuşmasını kimse alkışlamadı. Bu arada, cephenin başkanlığı için, bağımsız aday Sanan Kasap'ın ortak aday olması konusunda kulis yapıldığı öğrenildi.

KÖRFEZ SAVAŞI'NIN BAŞI

08/07/2000

Akşam

Köşe Yazısı

AYDIN BOYSAN

Dehşet veren olaylar yaşanıyor, ancak bunları örten giz perdeleri, aradan yıllar geçtikten sonra aralanıyor, ya da açılıyor. 1991 Körfez Savaşı da, her şey olup bittikten sonra, kitaplardan öğrenilebildi. Cüneyt Arcayürek'in Büyüklere Masallar-Küçüklere Gerçekler dizisinin 3. Kitabı çıktı (Bilgi Yayınevi). Şiddetle merak etmiş olduğum pek çok konu, aydınlandı.

Irak 1990 yılında, komşusu petrol zengini Kuveyt'i, birden işgal ediyor. Suudi Arabistan petrollerinin de tehlikeye girmesi üzerine B.Amerika, BM flaması altında hemen, Kuveyt'i kurtarma savaşı hazırlıklarına başlıyor. Cumhurbaşkanı Özal, Genelkurmay Başkanı Torumtay'dan, güney sınırlarımızda, 'gereken hazırlıkların ve manevraların yapılmasını' istiyor. 'Türkiye'nin hakkı olan petrol bölgesi Kerkük ve Musul'u almak için... Barış masasında yer ve pastadan pay almak için.' 5-6 Eylül 1990... TBMM'de gizli oturum... Sonuç 'Hükümetçe takdir ve tayin olunacak şekilde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesine ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına' karar veriliyor.

Senaryo Irak'ın kuzeyinden, ikinci bir cephe açılması... Düşünülen, Bağdat'a kısaç hareketi... Özal gerekçesini açıklıyor: Bu bakımdan manevra kabiliyetimizin, bu ihtiyaca cevap verecek şekilde geniş olması gerekir. Şu da gerçektir ki dünyadaki değişim, Türk dış politikasının parametrelerini genişletmiştir.' Sonra da (Türkiye'nin

hemen katıldığı ve Irak-Akdeniz petrol boru hattını kapattığı) ambargo önlemlerini övüyor.

Körfez Savaşı'nın sonu 15-16 Ocak 1991 gecesi, 'Çöl Fırtınası' operasyonu ile savaş gerçekten başlıyor. İkinci cephe açılmıyor ama, Türkiye savaşa fiilen katılıyor. Çünkü ABD uçakları, Adana'daki İncirlik'ten kalkarak Irak'ı bombalıyor. Körfez Savaşı, uzamadan bitiyor. ABD kaynaklarına göre Irak'ın 500 bin askerinin 300 bini ellerinde kalmış. 100 bini esir düşmüş, 100 bin de kayıp var ki, ne kadarının ölü-kaçak veya sığınmacı olduğu belli değil.

Tam bir kargaşa yaşanıyor. Irak'a nasıl davranılacağı, belirsiz. Türkiye'nin 16 ay içerisinde, 15 (evet onbeş) milyar dolar zarara uğrayacağı hesap ediliyor. Bu zararı kim karşılayacak? Bütçe krizi içinde olan Bush Özal'a: 'Bir milyon dolar tutarında dahi, bir çek yazacak durumum yok!' diyor.

Körfez Savaşı'ndan önce 'bir koyup üç almak' hesabına kanmayıp, 'bir koyup 20 almak' hesabı yapan Özal'a, şok darbeler dizi dizi geliyor. ABD'den beklediğimiz olağanüstü yardım konusundaki giz perdesini, Derya Sazak aralıyor ve onların düşüncelerini bildiriyor: 'Saddam Türkiye için bir tehdit değil miydi? Biz bu tehlikeyi ortadan kaldırdık. Bundan fazla ne bekliyorsunuz?

En büyük kazanç, galiplerin tarafında olmanızdır.'

Bush Özal'ı, ABD başkanlarının yazlık evinde Camp David'de konuk ediyor. Bu çağrı, inceliği olmayan bir rüşvet. Dışişlerinden Tugay Özçeri, tek bir cümleyle her şeyi anlatıyor: 'Ne pasta, ne masa! Camp David ise, uyutma!' Özal dikkatleri başka yöne çekmek için, ortaya yeni sorunlar atıyor.

DSP lideri Ecevit, bu girişimleri yorumluyor: 'Savaş sonrasında ganimet sofrasında yer bulamayan Özal, kendi başına sofraya kurmaya çalışıyor.' Körfez Savaşı gerçeği, doğruları bilenlerin bile ağızlarına almak istemediği kadar acı..

Körfez Savaşı'nda Türkiye'nin zararı, 30 (otuz) milyar dolar. Gerçek şöyle: Turgut Özal kendi adı ve prestiji uğruna, ülkesini ateşe atılmaktan çekinmeyen pervasız bir savaş kundakçısıydı. Torumtay'ın istifası 3 Aralık 1990 günü, bir bomba patlıyor. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Necip Torumtay, görevinden istifa ediyor. Durum, 'Özal'la arasındaki yaklaşım farkları' gibi yorumlarla geçiştirilmeye çalışılıyor

Torumtay anılarında durumu çok ince ve gerçekçi anlatımlarla açıklıyor: 'Hükümet (Akbulut hükümeti) karar mekanizması sistemi içerisinde kendi yetkisini kullanmakta tereddüt edip, hiyerarşideki yerini alamayınca...' Sonra: Genelkurmay Başkanı, sevk ve idare yetkisi olmayan cumhurbaşkanının (yani Özal'ın) direkt olarak taleplerine muhatap olunca...' Torumtay'ın, Özal'ın politikasına karşı düşünceleri de çok açık: 'Bir kumar düşüncesiyle savaştan sonra pastadan pay almak için komşu ülkelerin topraklarının bir kısmını ülkemize dahil etmek ve Musul-Kerkük

petrollerine el atmak gibi BM yasalarına aykırı bir davranış da, dünya kamuoyunca herhalde kabul edilemezdi.' Özal okşanıyor Bush da, Amerikan basını da, Özal'ı okşuyor da okşuyor. Time Dergisi yazıyor. 'Cumhurbaşkanı Özal Irak'a karşı oluşturulan koalisyonun, başlıca mimarlarından biriydi. Türk hükümeti geçen hafta, Amerikan kuvvetlerinin üsleri kullanmasına izin verdi. Türkiye kriz sonrasındaki bu yakınlığı ve samimiyeti ile, batı dünyasından sadece sürekli kabul ve saygı görmeyi beklemiyor, ayrıca bunu hak ediyor.' Yağlama ustaca yapılıyor. Kurnaz geçinen Özal'ı ayrıca, bu gibi övgülerin de zıvanadan çıkarttığını görmek için, çok beklemek gerekmiyor.

II. 2001 YILI BASINDAN ÖRNEKLER

1. 2001 Yılına Ait Musul-Kerkük İle İlgili Gazete Yazıları

MUSUL İÇİN HAZIRLIK YAPTIM

31/12/2001

Yeni Şafak

Manşet

DOĞAN GÜREŞ

Güreş, 1991'de Musul-Kerkük'e gireceği iddiaları için, "Ben KaraKuvvetleri Komutanı iken her türlü faraziyeler için hazırlıklarımı yapmıştım" dedi. Genelkurmay eski Başkanı ve DYP Kilis Milletvekili Doğan Güreş, Körfez savaşında merhum Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın "Cemiyet-i Akvam'ın (BM) burayı Irak'a vermesi haksızlık. Musul-Kerkük Misak-ı Milli sınırları içinde" dediğini belirterek, "Ben Kara Kuvvetleri Komutanı iken her türlü faraziyeler için hazırlıklarımı yapmıştım" dedi.

Güreş, ABD'nin Irak'a müdahale etmesi halinde gündeme geleceği belirtilen Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurulmasına Türkiye'nin müsaade etmeyeceğini söyledi. Güreş, TBMM'deki makamında Yeni Şafak'ın soruların ıcevaplandırdı. 91'de hedef Saddam değildi ABD'nin 10 yıl aradan sonra Irak'a müdahalesi gündemde. Buna ihtimal veriyor musunuz?

Kısa süre içinde Irak'a müdahale edileceğini zannetmiyorum. ABD yetkililerinin beyanatu da bu yönde. Eğer yapılacaksa, hedef Saddam ve rejimini devirmektir. Saddam yerine yeni bir rejim getirilecek.

Körfez Savaşı'nda hedef Saddam'ı devirmektir. Neden bu gerçekleşmedi?

O dönemde Rahmetli Özal'la konuştum. Bana ne yaparlar dedi: "Politik direktif Kuveyt'i kurtarmaktır. ABD Cumhurbaşkanı'nın verdiği direktif Kuveyt'i kurtarmadır. Böyle bir hareket Saddam'ı da devirmez, Irak Silahlı Kuvvetleri'ni de imha etmez." Bana "görüşün ne" dediğinde "Hedef Bağdat" dedim.

Irak'a müdahale için Saddam'ın elindeki kimyasal silahlar gösteriliyor.Bu yeterli bir gerekçe mi? ABD somut bir delil olmasını ister. Afganistan'a müdahalede önce El-Kaide ve Ladin'in bu işin içinde olduğunu ispatlamak istemiştir. Bu da aynı olacaktır. Ama Irak şöyle bir hata yapmaktadır: Birleşmiş Milletler'in gözlemlerini değişik bahanelerle önlemeye çalışıyor, önlemiştir de.

ABD, BM yazısını gerekçe göstererek Irak'ı iki kez vurmuştur. Heyet daha sonra yine görevini yapmıştır. Şimdi o heyet yok.İncirlik, Paris'te verildi Size göre Türkiye'siz bir müdahale olur mu? Askeri ve stratejik bin konu. Müdahaleden müdahaleye fark var. Gizli müdahale, diplomatik, siyasi ve ekonomik müdahale, bir de askeri müdahale var. Eğer hava ve kara hareketi..

91'de kara ve havadan saldırı oldu. Tam 500 bin kişiyi Suudi Arabistan çöllerinde 6 ayda topladılar. 4-5 bin uçak hazırlandı. Daha sonra müdahale oldu. Burada hedef Basra'yı kuşatıp Kuveyt'i kurtarmakla sınırlı idi. Türkiye'den kara hareketi yapılmadı.

Böyle bir talep de olmadı. Ama İncirlik Hava Üssü'nün kullanılmasını benden önce isteyip Sayın Özal ile Paris'te ikili konuşma ile anlaşmışlar. Özal'ın Musul-Kerkük düşüncesi 91'deki savaşta Türkiye'nin maddi kaybı çok oldu.

Şimdi ABD'nin yapacağı bir müdahaleye destek verilmemesi durumunda IMF kredilerinin sıkıntıya gireceği yorumları var. O yorumlar beni bağlamaz. Körfez krizinde İncirlik'i açarak savaşın içine girdik. Petrol gelirimiz bitti. Avrupa'nın en büyük tır filosu işsiz kaldı. Irak ve diğer Arap ülkeleri ile ticari yollarımız kesildi.

Silahlı Kuvvetler savaşın getirdiği hazırlıkları yaptı. Bu da ekonomiye yük getirdi. Bu sıkıntılar 1994 krizine yol açtı. Sivil yönden bunun karşılığını almadık. Ama askeri yönden ikili ilişkilerle karşılığını aldık. Yüzbinlerce kalaşnikof, tank, piyade kariyerleri alındı.

O dönemde Türkiye'nin Musul ve Kerkük'e gireceği konuşuldu. Böyle bir plan var mıydı? Bana öyle bir şey söylenmedi. Yalnız Rahmetli Özal, "Cemiyet-i Akvam'ın (BM) burayı Irak'a verdiğini, İngilizlerin devreye girerek buranın Irak'a bırakılmasının haksızlık olduğunu" söylerdi. Buranın "Misak-ı Milli içinde" olduğunu ifade ederdi. Musul ve Kerkük'ü alalım diye asker olarak mütalaam sorulmadı. Ama ben Kara Kuvvetleri Komutanı iken her türlü farazyeler için hazırlıklarımı yapmıştım. Buraya girilecek şekilde bir hazırlık mı? Onu söyleyemem. Ancak asker her türlü şarta göre tedbirini alır.

KÜRT DEVLETİNİ UNUTSUNLAR

Irak'a müdahalenin Kürt Devleti kurulmasına yol açacağı endişesi var.

Türkiye'nin hedefi, Irak'ın toprak bütünlüğünü muhafaza etmektir. Kürdistan'ın kurulması Irak'ın toprak bütünlüğünün yok olması demektir.

Toprak bütünlüğü bozulursa Ortadoğu'daki bütün dengelerin bozulacağına, denge bozukluğunun sağladığı sıcak atmosferin Türkiye'yi de etkileyeceğine inanıyorum. ABD yönetimi de Irak'ın toprak bütünlüğünü muhafaza etmesinden yana olduğunu deklare etmiştir.

Kürdistan kurulması meselesi gelince: Böyle bir düşünce Batılı dış çevrelerde var ise bunu unutsunlar. Çünkü böyle bir şey olamaz. Olursa Türkiye müdahale eder. Siyasetçi olarak söylüyorum.

Müdahale siyasetçinin hedefidir. O silahlı kuvvetlerine politik direktif verir. Türkiye müdahale eder. Etmesi de gerekir.

MUSUL'A SARKMAK!

08/12/2001

Milliyet

Köşe Yazısı

HASAN PULUR

NE zaman, Irak lafı çıksa, bazıları hemen heveslenir "Biz de Musul'u alır, petrole kavuşuruz!" derler. Keşke, o kadar kolay olsa! Ya da, bu işi bu kadar, kolay sananlar bilgili olsa...BİRİNCİ Cihan Savaşı'nı sona erdiren Mondros Mütarekesi imzalanırken, Musul, Osmanlı devletinin elindeydi, son Meclis'in kabul ettiği Misak - ı Milli sınırları içindeydi. Fakat, İngilizler, mütareke koşullarına rağmen, Musul'u işgal ettiler, "Birliklerimiz, mütareke imzalandığını duymamışlar!" diyecek kadar, komik gerekçeler ileri sürdüler.

Kurtuluş Savaşı da, Musul'u İngiltere'den kurtaramadı, Mudanya Mütarekesi de çözümü Lozan'a bıraktı. Lozan'da da Musul tam olarak çözülemedi: fakat şöyle bir anlaşmaya varıldı: "Türkiye ile Irak arasındaki sınır için Türkiye ile İngiltere 9 ay içinde bir çözüm yolu saptayacaklardır, anlaşamazlarsa, sorun çözüm için Milletler Cemiyeti'ne götürülecektir."

Bütün bunlar Lozan'da anlaşmaya varılan biçimde yapılır, Türkiye ve İngiltere anlaşamazlar, sonunda Milletler Cemiyeti sınırı çizer, Musul, Irak'ta kalır.

Türkiye 16 Aralık 1925 tarihli bu karara tepki gösterir; Atatürk, CHP Kurultay'ında yaptığı konuşmada "Avrupa devletlerinin Doğu milletlerini ezmek isteginden vazgeçmediklerini" söyler.

BİR süre sonra, Türkiye ile İngiltere arasında görüşmeler başlar, bir anlaşmaya varılır. Türkiye, Irak'ın petrol gelirlerinden yüzde 10 pay alacak, ya da Türkiye'ye 500 bin İngiliz lirası ödenecektir. Bu para bir süre ödenir, sonra ödenmez, fakat Türkiye bunu alacak kabul ederek, her yıl bütçede gösterir, Özal iktidarı sırasında 1986'da bütçeden çıkarılır.

PEKİ, Türkiye, Irak sınırını niçin kabul etmiş, Musul'dan vazgeçmiştir Prof. Baskın Oral bunu şöyle yorumlar: "Çünkü, Mustafa Kemal, Türkiye'ye yedirilmeyecek bir Musul'a sarkmanın macera olduğunu, kurmak istediği ulus devleti güçlendirmenin burayı bırakmaktan geçtiğini biliyordu." (Aydınlık - 15.02.1998) MUSUL, Lozan Antlaşması hükümlerine göre bizden gitmiştir demek acaba yanlış mıdır?

Sorunu çözüm için antlaşmada bir madde var, o madde çözümü Milletler Cemiyeti'ne bırakıyor, haksız da olsa, burası çözüyor, üstelik daha sonra da, bu, kabul ediliyor. Buna rağmen, Musul'u işgal etmek, Lozan Antlaşması'nın ihlali anlamına gelmez mi? Şimdiye kadar deldirmediğimiz bu antlaşmayı, biz delersek, başkaları da başka yerlerinden delmeye kalkmaz mı?

"BİZ de Musul'u alırız!" diyenler, bu konuda bilgi sahibi olmak için, "Türk Dış Politikası" adlı önemli eserin 258 - 270. sayfalarına lütfedip bir bakıverseler Hem unutulmasın ki, her ne kadar hedef Saddam gösteriliyorsa da, asıl hedef PETROL' dür; kuyunun başına da bizi hemen buyur etmezler.

MUSUL PETROLÜ: ŞİŞE DİBİNDE KALAN SON DAMLA OLMASIN...

01/12/2001

Cumhuriyet

Köşe Yazısı

NECATİ DOĞRU

İnsanoğlu taştan balta yapıp avlanmaya başladığı günlerden bu yana deneye-sınaya öğrendiği "şüphelenmek sağlıklıdır.." Doğrusunu sürekli canlı tutmasaydı bilim de bu kadar gelişmeyecekti. Aydınlık da yenilecek! Karanlıklar galip gelecekti. Zaten "şüphelenmeyi" sigorta haline getirmiş mesleklerden biri de gazeteciliktir.

Fakülteye gazetecilik öğrenmek için giren öğrenciye verilen ilk ders; "Annenden bile kuşku duy" üzerinedir. Evet, o senin annendir. Mutlaka seni seviyordur. Çünkü o senin annen. Ama sen yine de çek et. ABD, Türkiye'nin dostu! NATO'daşı. Pazardaşı. Sistemdaşı. Yoldaşı.. ABD, Türkiye'yi seviyordur. Mutlaka iyiliğini düşünüyordur. Ama yine de çek et.

Edelim..New York'taki çelik kafesli, cam kaplı dev kuleler, kalplerinden kaçırılmış uçaklarla vurulmadan önce ABD, bize olan sevgisini belli etmiyordu. Hatta niyet mektubuyla verilen sözleri tutmadığı için askıya alınmış olan 3 milyar dolarlık dilim konusunda bile ABD Maliye Bakanlığı, IMF Başkanı'na dönüp; "Aptallığı bırak... Dilimini dondurduğun Türkiye, bizim en yakın dostumuzdur. Dost kara günde belli olur. Kesme dilimini Türkiye'nin."demiordu.

Kuleler devrilmeseydi!

Türkiye sevgisi ölmüştü.

İşte ABD'nin kıvraklığı!

Ölüyü bile diriltiyor!

Cansız sevgiyi ateşleyebiliyor!

II Eylül'den sonra hem ABD Başkanı Bush'un, hem önde gelen general, büyükelçi, senatör, gazetecisinin; "Türkiye bir tane... Dünyaya örnek. Ona minnettarız..." türünden sevgi gösterileri de kesmedi.

Musul'u Türklere verelim...

Kuzey Irak'ı da verelim...

Cömertliğine kadar geldiler...

İnsanın aklına şeytan düşüyor.

Şüpheleniyor. Kalkıp, "Geçmiş de bu kadar sevgi dolu mu yoksa boklu mu" diye bakma ihtiyacını hissediyor. Kendisi dünya ölçüsünde bir uluslararası ilişkiler uzmanı olan ve petrol, doğalgaz kaynakları, değerli maden yataklarına bakarak; bir devletin bir başka devlete sevgisinin ciğerini okuyabilen Prof. Dr. Hasan Köni, şunları söylüyor: "Amerika'nın bir özelliği var. İlk önce destekliyor, kullanıyor, sonra bastırıyor ve dövüyor. İran-İrak savaşında da Irak'ı destekledi. Ondan sonra Saddam Hüseyin yamyamdır diye Irak'ı üçe böldü.

1994-1997'de Afganistan'da desteklediği grup da Taleban'dı....

İşte Köni Hoca da söylüyor.Şüphelenmek sağlıklıdır! ABD'nin önde gelen gazeteleri, eski CIA başkanları; "Verelim Musul'u Türkiye'ye.." diyorlar ya, insan kuşkuluyor: Musul'da petrol bitmiş olmasın. Musul petrolü şişe dibinde kalan son damla olmasın. Hani Azerbaycan'da petrol bitti diye Ruslar, bu ülkeyi

dışlamışlardı ya, onun gibi olmasın.. Uzmanlarla konuştum. Bilgi almaya çalıştım. Doğru olabilir diyen de var. Hayır olamaz, diyen de...

Doğru olabilir diyenler; Musul petrol yataklarının dünyada Teksas, Rusya, İran yatakları gibi ilk işletmeye başlanan rezervler olduğunu ve kuyularda su oranının yükselmiş olabileceğini söylüyorlar. Ancak tersini savunanlar da "Irak petrolü içinde Musul'un rezerv miktarı yıllar önce saptandı, biliniyor. Bugüne değin ne kadar çıkarıldığı da belli olduğuna göre, Musul'da petrol bitmiş olamaz" diyorlar.

Peki ABD niçin cömert.Niçin veriyor Musul'u Şüphelenelim Ve Dünya Enerji dergisinin eylül ayı sayısında Osman Sayer'in "Bizim şirketimiz Türkiye'nin Güneydoğusu'nda 2.5 milyar varil petrol rezervi olan bir resif buldu..." açıklamasını da buraya yazalım.

Osman Sayer kim mi? 1954 yılından beri petrolcü. Ersan Petrol'ün başkanı Aladdin Middle East'ın başkan yardımcısı.Güney Yıldız Petrol Üretim Sondaj'ın genel müdürü. Transmedi terranean'ın da başkanı. Şüphelenelim! Sağlıktır!

USUL USUL MUSUL

30/11/2001

Sabah

Köşe Yazısı

ZÜLFÜ LİVANELİ

Seyahatler üst üste geldi. Önce Paris'te bir hafta kaldım, arkasından

Stockholm'de. Paris'ten yazı göndermeyi sürdürdüm ama Stockholm'deki, geceli gündüzlü yoğun toplantılar sırasında Türkiye'yi izlemek ve yazı göndermek olanaksızdı. Bu yüzden kısa bir süre için de olsa "yıllık iznimin bir bölümünü" kullanmış oldum. İki başkentte de birçok kişiyle görüşme fırsatım oldu:

Bakanlardan, gazetecilerden, uluslararası kuruluş yöneticilerine, kültür adamlarına kadar pek çok önemli şahsiyet ile toplantılarda buluştuk, akşam yemeklerinde sohbet ettik. Önce, daha önce de pek çok kez belirtmiş olduğum bir gerçeğin altını çizmeye izin verin: Türkiye kendi içine kapalı bir ülke; dünyanın merkezi olarak kendisini görüyor ve hep kendi meseleleriyle uğraşüyor ama sınırların dışına çıktığımız anda Türkiye yok.

Doğrudan ilgili olan çevreler dışında, ne gazetelerde adı geçiyor, nede televizyonlarda. Kısacası dünya işi gücü bırakmış, bizimle uğraşmıyor.

Dönüşte ise, Türk Hava Yolları uçağına binip Türk gazetelerini elinize alır almaz bambaşka bir dünya ile karşılaşılıyorsunuz.

Türkiye dünyanın umurunda değilse, dünya da Türkiye'nin hiç umurunda değil. Kimin vatansever kimin vatan haini olduğu tartışılıyor; bizi bölüp parçalamak ve yutmak isteyen Batı canavarının oyunları üzerine yazılar fıskırıyor her köşeden. Kısacası kendi kendini yiyen ve enerjisini iç kavgalarda tüketen bir ülke görünümü. Bir çeşit dâr-ül harp.

Dünya kendi yörüngesinde dönmeye devam ediyor ve kendi sorunlarını

konuşuyor ama elbette Türkiye ile ilgilenen çevreler de var. Bu kişilerdeki genel kanı; Türkiye'nin bir dönüm noktasına geldiği. Özellikle Barzani çevrelerinden kaynaklanan ve Amerika tarafından kabul gören yaklaşım, Türkiye'nin Kuzey Irak'ta önemli görevler üstlenmesi ve orada kurulacak yeni yapıyı yönetmesi.

Bir temsilci "Saddam'la yaşamak olanaksız." diyor. "Bizi Türkiye yönetsin. Petrol konusunda da otuz yıllık bir anlaşma yapılır ve Türkiye'nin bütün ekonomik sıkıntıları biter. Bu hareket, Türkiye'yi Ortadoğu'nun lideri yapar. Hakettiği yer de budur zaten."

Bendeki kanı; önce Misak-ı Milli sınırları içinde olan ve sonradan

çıkartılan Musul ve Kerkük'e adım adım yaklaştığımız yönünde. Umalım ve dileyelim ki Ankara, bu yaşamsal dönemi iyi yönetsin, Türkiye'nin çıkarlarını iyi korusun. Bugüne kadar olduğu gibi olayların peşine takılıp gitmek yerine, kendi politikalarını oluşturup, bu yönde stratejiler izlesin. Bakalım, göreceğiz!

TÜRKİYE'YE MUSUL TUZAĞI

30/11/2001
Radikal
Köşe Yazısı
MURAT YETKİN

Türkiye'yi Irak'ı vurma planlarına çekmek isteyenler Musul kartını oynamaya başladı. Türkiye'yi ABD'nin muhtemel Irak operasyonuna çekme senaryoları, komplo teorilerinin itibarını da ayaklar altına alacak açıklıkta işliyor. Eski ABD istihbarat örgütü CIA'in (fazla şahin olduğu için yönetim kademelerinden dışlanan) Başkanı James Woolsey ve uluslararası sermayenin yayın organlarından Forbes dergisi sahibi Steven Forbes'in yazdıklarına göre oyun çok basit:

Amerika, Afganistan'daki durumdan yararlanarak Irak'taki Saddam yönetimini devirmeli. Bunu kuzeyden Türkiye'nin yardımı olmadan yapamaz. Oysa Türkiye hem Kuzey Irak'taki Kürtlerin göçünden, hem de Türkiye'de yeni bir silahlı ayrılıkçı dalganın yükselmesinden endişe ediyor. Öyleyse, Kürtleri Türklere bırakalım. Petrolü tükenmiş Musul'un fiili idaresini de onlara verirse, (Misaki Milli sınırları içinde olduğundan dolayı) bu çok hoşlarına gider. Sorun da çözülür. Kürtler ne diyecek? Forbes ve Woolsey'in makalelerinden anladığımız kadarıyla, (bütün Arap ülkelerinin, Fransa, Almanya, Rusya, Çin ve İran'ın karşı durduğu) bu planı Türklerin kabul edeceği gibi, Kürtlerin de kabul edeceği varsayılıyor.

Neden? Buna açık bir yanıt yok. Belki de Kürtlerin Türk ve ABD şemsiyesi altında bulacağı korunmayla olgunlaşacak halkoylaması koşullarıyla, önce Türkiye ile birleşme, ikinci aşamada da bağımsızlaşma hedefine kapılacağı düşünülüyor.

Peki buna teşne olan var mı?

Var.

Irak Kürtleri zaten Washington'daki şahinlere çağrı üstüne çağrı yapıyorlar. (Örneğin, Türkiye'nin güneydoğudaki ticareti canlandırmak amacıyla Irak'la açmak istediği ikinci sınır kapısını, 'Saddam'ı güçlendirir' diye ihbar edenler onlar

Bu kervana dün HADEP'lilerin de katılabileceğinin işaretini aldık. HADEP Genel Başkanı Murat Bozlak, dünkü basın toplantısında, 'Kuzey Irak'a müdahale senaryoları' üzerine partisinin görüşü sorulduğunda, bakan ne dedi: "ABD tek büyük güç olarak, bütün dünyada yeniden düzenleme yapma arzusundadır. Afganistan operasyonunun bitirilmesini istiyoruz. Irak'a sıçraması temennimiz değildir. Türkiye'nin Kuzey Irak'a girmesinin de doğru olmadığını düşünceyiz."

HADEP liderinin bu noktaya dek söyledikleri, Başbakan Ecevit, MHP lideri Bahçeli, ya da Genelkurmay Başkanı Kıvrıkoğlu'nun söylediklerinden çok farklı değil. Fark bundan sonra ve insana 'bu soruya, bu yanıt nereden çıktı' dedirtiyor: "Kuzey Irak'ta Kürt ve Türkmenler var. Müdahale (her şeye rağmen olursa) sonrasında, bu bölgede yaşayanların istemesi ve Türkiye'nin de onaylaması durumunda, bir birleşmenin mümkün olabileceğini düşünüyoruz."

HADEP, "bölgedekilerin uygun görmesiyle" Musul'un Türkiye ile birleşebileceğini düşünüyor. Dikkat çekici iki nokta daha var. Birincisi, Beyaz Saray'ı Irak'a müdahale ve Türkiye'yi de işin içine çekmeye ikna senaryolarının trmandırıldığı sırada, ABD ve Rusya'nın, Irak'a uygulanan yaptırımları gevşetme üzerine anlaşmaları.

İkincisi, Bağdat'ın, İkiz Kuleler saldırısına karıştığı öne sürülen Muhammed Atta ile ilişkisi iddia edilen istihbaratçı kökenli Ankara Büyükelçisi Faruk El Hicazi'yi geri çekme kararı.

Bu iki gelişmenin de aslında Irak sınırındaki gerilimi düşürdüğü, hatta Ankara'yı rahatlatıcı nitelikte olduğu söylenebilir. Ankara'yı ve Türkiye'nin sessiz çoğunluğunu tedirgin eden şey, Irak'a müdahale isteyen sertlik yanlılarının baskılarını artırmaması ve belki de

Türk kamuoyunu bölmek amacıyla, Musul kartını oynamaya başlamış olması. ABD'den yükselen her sese alkış tutmaya hazır kesimlerin kendilerine sorması lazım:

- 1- Ortadoğu batağına saplanmış bir Türkiye'nin, Avrupa Birliği yolculuğuna devam etmesi ne kadar mümkün olur?
- 2- Bölgede sınırlar bir kez değişmeye başladı mı nerede durur?
- 3- Ülkesi ve insanıyla Türkiye'nin bu kargaşadan çıkarı nedir?

ABD Irak'a karşı uluslararası kanıtlarını sunar, ittifakını toplar ve müdahale etmeye karar verirse, Türkiye'nin buna seyirci kalmayacağı anlaşılıyor. Ancak Musul kartının Türkiye için gerçek bir tuzak olduğunu görmek gerekiyor..

KÜRTLER'İN 'MUSUL-KERKÜK' PLANI

28/11/2001
Star
Köşe Yazısı
ZEYNEP GÜRCANLI

Hatırlıyor musunuz? Daha ABD Afganistan operasyonuna başladığı günlerde, 'ikinci hedef' olarak Irak'ın ismi geçmişti. Ankara'da bir grup, ikinci bir Körfez Savaşı 'kazığı' yemekten müthiş endişelenirken, diğer bir grup Turgut Özal'ın 'Bir koyup, üç alırsız' fikirlerine dalmış, Türk ordusunu Musul ve Kerkük'te hayal etmeye başlamıştı.

Meğer Musul ve Kerkük'ü hayal edenler, sadece Türkiye'deki 'şahinler' değilmiş. Meğer Kuzey Irak'taki Kürtlerin hayallerini de bu iki zengin petrol bölgesi oluşturuyormuş. İşin ilginç, Kürtler bu olasılığı sadece 'hayal etmekle' de kalmadılar. Hayata geçirmek için ilk adımları bile attılar;

Hemen herkesin gözünden kaçtı; ABD'nin Afganistan'ı bombalamaya başlamasından yaklaşık 10 gün sonra Washington'da çok ilginç bir buluşma gerçekleşti. Yıllarca birbirleriyle savaşan Iraklı Kürt Liderler Celal Talabani ve Mesud Barzani barışverdiler ve Washington'a ortak bir heyet gönderdiler. Heyete Bahram Salih ve Hoşyar Zebari başkanlık etti. Ve ortak heyet Amerikalı yetkililere tek bir soru sordu; 'Irak'ı vuracak mısınız?' ABD bu soruya net bir yanıt vermektan kaçındı. Afganistan operasyonu daha yeni başlamıştı ve sonucun ne olacağını kimse bilmiyordu. Bu nedenle Kürtler'e en ufak bir ipucu verilmedi. Amerikalı yetkililer, Kürtler'in sorusuna soruyla yanıt verdiler; 'Eğer Irak'ı vuracak olursak, sizin planınız ne olacak?'

İşte Ankara'nın tüylerini diken diken eden Kürt planı da bu soru üzerine ortaya çıktı. Washington görüşmelerini çok yakından izleyen Ankara'ya, Kürtler'in ABD'ye plan olarak, 'Musul ve Kerkük'ü işgal etmeyi' önerdikleri bilgisi ulaştı. Eğer ABD Irak'ı vurursa, Barzani kuvvetlerinin Musul'a, Talabani kuvvetlerinin ise Kerkük'e girmek için hazırlık yaptıkları ortaya çıktı.

Kürtler'in, tıpkı Körfez Savaşı'nda olduğu gibi fiili durum yaratıp, Kuzey Irak'ta kendi kontrollerindeki bölgeye Musul ve Kerkük'ü de dahil etmek istedikleri anlaşıldı. Washington bu planı, şimdilik, sadece dinlemekle yetindi; not etti. Ancak daha önce ABD'nin Kürt gruplarla yaptığı gizli-açık anlaşmaları bilen Ankara, yine de 'ortalığı boş bırakmamak' adına hemen harekete geçti.

Türkiye ile çok yakın politikalar izleyen Türkmen gruplar derhal bir 'cephe' oluşturarak, Washington'da bir 'temsilcilik' açtı. Bir Türkmen heyeti de Washington'a gönderilerek, Kürtler'in görüştüğü Amerikalı yetkililerle biraraya geldi. Amerikalılar'ın ilk kez Türkmenleri de 'Irak'ta ayrı bir grup' olarak muhatap alması sağlandı.

Türkmen heyetinin Amerikalı yetkililerle yaptığı görüşmede de konu aynıydı; 'ABD Irak'ı vuracak mı? Vuracaksa, operasyon sonrasında Irak'ın geleceği konusunda nasıl bir plan üzerinde çalışıyor?'

Bir ay önce Kürtler'e izleyecekleri Irak politikası konusunda hiç ipucu vermeyen Amerikan yönetimi, Afganistan operasyonunun hızlı ilerlemesinden olacak, Türkmen gruba daha açık konuştu.

Gerçi yine açık açık 'Irak'ı vuracağız' demediler ama, 'en kısa zamanda' Saddam sonrası bir Irak için hazırlık yaptıklarının da ipuçlarını verdiler. Ve Türkmenler Ankara'ya, Washington'dan aldıkları, 'Irak yönetimi, başta Irak halkı olmak üzere, tüm komşuları ve dünya için tehlike

yaratmaktadır. Biran önce iktidardan uzaklaştırılması gerekir' mesajıyla geldiler.

Türkmenler'in Washington'da yaptıkları görüşmede, Amerikan yönetiminin

'Saddam sonrası' için Irak'ta 'federatif bir yapı' planladığı da ortaya çıktı. Şimdi Ankara, Washington'un Irak planlarını 'ilk elden' dinlemek üzere, 4-5 Aralık'ta Türkiye'ye gelecek olan ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'ın ziyaretini bekliyor. Uzunca bir süredir 'uyuyan' Kuzey Irak sorunu, çok yakın bir gelecekte yeniden alevlenecek gibi görünüyor...

KERKÜK, YEM!

07/11/2001

Akit

Haber

MAHİR KAYNAK, BÜLENT ARINÇ, RAMAZAN TOPRAK

31 Ekim günü Ankara'yı karıştıran, ancak halktan gizlenen "2. Irak tuzağı"nda Musul-Kerkük petrollerinin Türkiye'ye yem olarak gösterildiği ortaya çıktı "Kerkük" karşılığında istenenler: Irak'la savaşın işaretini aldığın gün, sen de kuzeyden harekâta başla! Kıbrıs'ın yakasını bırak!.. Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB'ye girişini engelleme. Savaş sonrası sınırların yeniden düzenlenmesine katıl!.. Kürdistan'a özerkliği kabul et!

ASKER, 10 YIL ÖNCE KARŞI ÇIKMIŞTI

MİT eski Daire Başkanlarından Prof. Dr. Mahir Kaynak, ABD'ye akıl verip, Afganistan'la uğraşmak yerine "Türk kartı"ni kullanmasını isteyen ve Türkiye'ye de "Kerkük'e girme" tavsiyesinde bulunan New York Times'ın ABD yönetimine yakın bir gazete olduğunu ve söz konusu iddianın sahibi olan William Safire adlı yazarın da, bu tür ifşaatlarda bulunan bir kimse olduğunu hatırlatarak, "Zaten Amerika'da bu tür planlar, bu tür yollarla kamuoyuna duyurulur.

ABD, aynı teklifi daha öncede yapmıştı ama o zaman Silahlı Kuvvetler ve diğer kurumlar, yine aynı kurumlardı, fakat kadrolar başkaydı. Şimdi bir değişiklik var. Mesela Kıbrıs bahane edilerek Avrupayla ipler tamamen kopartılıyor. Dolayısıyla ABD'ye yakınlaşıyor" dedi.

KERKÜK, OLTANIN UCUNDAKİ YEMDİR

Emekli askeri hakim, Ak Parti Milletvekili Ramazan Toprak, "Ben asker olmanın duyarlılığı ve heyecanıyla konuşuyorum belki; ama, çok ucuz ve kirli bir senaryo ile karşı karşıyayız. Daha on yıl önce Kuveyt'i, Irak'a yem olarak uzatıp, daha sonra bu ülkeyi bölen irade, şimdi Kerkük'ü, oltanın ucundaki yem gibi Türkiye'ye uzatıyor. Madem bizim petrol bölgelerine hakim olmamızı bu kadar istiyorlar, o halde Bakü-Ceyhan'ı niye engelliyorlar?

Madem bizim topraklarımızı genişletmemizi istiyorlar, o halde zaten bizim olan Kıbrıs'tan bizi neden atmak istiyorlar? Tam anlamıyla bir macera ve kaos anlamına gelen bu teklifin kabulü Türkiye'yi içinden çıkamayacağı ağır sorunların odağına iter" dedi.

TÜRKİYE, BÜYÜK RİSK ALTINDA

AK Parti Grup Başkanı Bülent Arınç, hükümeti sert bir dille uyararak, "NATO Genel Sekreteri Robertson'ın ifadelerinden olayın sadece Afganistan'la sınırlı kalmayacağı anlaşılıyor. Bu, Türkiye için büyük riskler getirir" diye konuştu. Arınç, Misak-ı Milli sınırlarının

korunması gerektiğini söyledi. ABD'nin, Türkiye'nin Kerkük'e girmesi ve Irak yönetimini devirmesi

karşılığında petrol bölgelerine hakim olma hakkı vermeyi planladığına ilişkin iddialar konusunda hükümetin sessiz tavrı sürüyor. Hükümetin bu tedirginlik verici suskunluğu devam ederken, özellikle Amerikan basınında yapılan bu tür tartışmalar, Türkiye ile ABD yönetimi arasında fiilen bir

pazarlık mı başlatıldığı sorularını da gündeme getirdi.

1990 yılında Irak'a, Kuveyt'i işgal etmesi yönünde işaretler veren ve ardından da, bunu gerekçe göstererek Irak'a müdahale edip, bu ülkeyi fiilen bölen ABD'nin, benzer bir senaryoyu şimdi Türkiye'ye yönelik olarak yürürlüğe koyduğu gözleniyor. Kirli plan, Amerikan derin devletine

en yakın yayın organı, Yahudi sermayeli New York Times gazetesi tarafından gündeme getirildi.

Bu iddialar Amerikan basınında birinci gündem maddesi olarak tartışılırken, ikinci bir şok da NATO Genel Sekreteri Robertson'dan geldi. 11 Eylül saldırısının arkasında Laden'den başka kimsenin olmadığını geçmişte defalarca söyleyen Robertson, birden bire ağız değiştirerek, "Bu Laden'in işi olmayabilir, Irak varsa o da değerlendirilir" dedi. Aynı teklif daha önce de 1991'de yapılmış, ancak karşılık görmemişti. ABD tarafından Türkiye'ye "Kıbrıs'ı Rumlara bırak, Kerkük'ü verelim" teklifinde bulunduğu belirtiliyor.

MAHİR KAYNAK: ABD YÖNETİMİ BU TÜR STRATEJİK PLANLARI BU TÜR YÖNTEMLERLE AÇIKLAR

MİT eski Daire Başkanlarından Prof. Dr. Mahir Kaynak, New York Times'ın ABD yönetimine yakın bir gazete olduğunu ve söz konusu iddianın sahibi olan William Safire adlı yazarın da, bu tür ifşaatlarda bulunan bir kimse olduğunu hatırlatarak, "Zaten Amerika'da bu tür planlar, bu tür yollarla kamuoyuna duyurulur. ABD, aynı teklifi daha öncede yapmıştı ama o zaman Silahlı Kuvvetler ve diğer kurumlar, yine aynı kurumlardı, fakat kadrolar başkaydı. Şimdi bir değişiklik var. Mesela Kıbrıs bahane edilerek Avrupayla ipler tamamen kopartılıyor. Dolayısıyla ABD'ye yakınlaşıyor. 10 yıl önce bazı kurumlar istenmiyordu, o kurumların bugünkü kadroları farklı düşünüyor.

Bu hadiselerin buralara kadar vardırılaacağını ben, İkiz kulelere yapılan saldırının hemen akabinde söylemişim" diye konuştu.

TOPRAK: OLTANIN UCUNDA BALIK SUNULUYOR

Emekli askeri hakim, Ak Parti Milletvekili Ramazan Toprak, "Ben asker olmanın duyarlılığı ve heyecanıyla konuşuyorum belki; ama, çok ucuz ve kirli bir senaryo ile karşı karşıyayız. Çok ama çok ciddi bir senaryo bu. Daha on yıl önce Kuveyt'i, Irak'a yem olarak uzatıp, daha sonra bu ülkeyi bölen irade, şimdi Kerkük'ü, oltanın ucundaki yem gibi Türkiye'ye uzatıyor.

Madem bizim petrol bölgelerine hakim olmamızı bu kadar istiyorlar, o halde Bakü-Ceyhan'ı niye engelliyorlar? Madem bizim topraklarımızı genişletmemizi istiyorlar, o halde zaten bizim olan Kıbrıs'tan bizi neden atmak istiyorlar? Türkiye şu an dibe vurduğu için, çok cazip gibi gözükten teklifler gündeme getiriliyor.

Tam anlamıyla bir macera ve kaos anlamına gelen bu teklifin kabulü Türkiye'yi içinden çıkamayacağı ağır sorunların odağına iter. Türkiye'nin ayağını Irak'tan

çekip, kendileri Ürdün'den ticaret yapmıyorlar mı?" şeklinde konuştu.

ARINÇ: MİSAK-I MİLLÎ ESASTIR

Ak Parti Grup Başkanı Bülent Arınç, düzenlediği basın toplantısında, hükümeti sert bir dille uyararak, "Adalet ve Kalkınma Partisi olarak Afganistan'a asker gönderilmesine karşı olduğumuzu ifade etmiştik. Eğer bu asker gönderme kararı bir NATO andlaşması çerçevesinde ise ABD, İngiltere ve Türkiye dışında niçin hiçbir NATO ülkeleri asker göndermemiştir? NATO Genel Sekreteri Robertson'ın ifadelerinden olayın sadece Afganistan'la sınırlı kalmayacağı anlaşılıyor. Bu, Türkiye için büyük riskler getirir" diye konuştu. Arınç, Akit muhabinin, Kerkük'le ilgili haberleri ve bu haberlere dayanılarak yapılan yorumları hatırlatması üzerine de, "Birtakım senaryoları bazı yazarlar gündeme getirmiş olabilir. Ancak bunlar düşünceler onların şahsi düşünceleridir. Fakat Robertson yetkili bir insandır ve bu kişinin açıklamaları da büyük bir tehlikeye işaret etmektedir.

Kerkük'le ilgili birtakım düşünceler 1991'de de gündeme getirilmişti. Bu, bazı ülkelerin 'havuç gösterme' politikalarıdır. Başka ülkelerin havuç gösterme politikalarına alet olmamız gerekir. Terörizme karşı elbetteki mücadele edilebilir. Ancak tarihi ve kültürel birlikteliğimiz olan halklara ve devletlere karşı giriülecek bir saldırıya bizim taraf olmamız gerekir" dedi.

MUSUL-KERKÜK YEMİ

07/11/2001

Evrensel

Köşe Yazısı

AYDIN ÇUBUKÇU

Emperyalizmin uzun vadeli planlar yapmayı bilen yüksek düzeyde

stratejistlere sahip olduğu bilinmeyen bir şey değil. Dünya egemenliği peşinde koşmak, yalnız paraya, askere, silaha sahip olmakla altından kalkılacak bir iş değil. Bunun için, ilaveten iyi plancılara, hesapçılara da sahip olmak gerekir. Ayrıca emperyalizmin kurumlaşmış savaş mekanizmasını yönetenlerin zeki adamlar olduğunu da varsaymalıyız. Aksi mümkün değil zaten. Öyleyse, "Türkiye Kerkük petrolüne el koysun!" gibi, gerçekleştiği takdirde bütün bölge ve dünya dengelerini altüst edecek, Türkiye'nin de asla altından kalkamayacağı, egemen sınıfın kimi temsilcilerinin ve kurumlarının bile karşı çıktığı salakça bir hedgöstermek nereden çıkıyor?

Dünkü Hürriyet'in manşetini, Amerikalı Gazeteci William Safire'nin bu parlak fikri süslüyordu. Safire, New York Times'da yayınlanan "Türkiye Kartı" başlıklı yazısında, ABD'nin ölü başkanlarından Nixon'la yapılmış hayali bir görüşme içinde, ona şu sözleri söyletiyor: "Ben olsam Ankara ile hemen bir anlaşma yapardım. Sınırı geçip Irak'ın üçte birini ilhak etmeleri için. Zaten çoğu Kürtlerin elinde. Ama Türkiye'nin parçası yapılacak olan kara parçası Saddam petrolünün neredeyse yarısını üreten Kerkük yatakları."

Peki Türklerin bu işten ne çıkarı olacakmış? "Öncelikle büyük para. Kuzey Irak, günde 2 milyon varil petrol demek ve AB de yerlere düşerek Türkiye'yi alır. Sonra, Türkiye Kuzey Irak'ta özerk bir Kürdistan oluşturarak kendi iç sorununu da çözer." Yani çift katlı kaymaklı ekmek kadayıfı!

Bu fikir yeni değil. Fransız, İngiliz, Alman, Amerikan, hangi emperyalist bölgede iş çevirmeye kalkışsa, Türkiye'ye ya da Kürtlere Kerkük'ü rüşvet olarak önerirler. Bundan önceki en son teklif, Özal zamanında yapılmıştı. "Bir koyup üç alırız" lafı da buradan çıkmıştı. Bugün konunun yeniden ısıtılması da ilk kez Amerikalı gazetecinin yazısıyla olmadı. Yaklaşık bir aydır, kimi köşe yazarları, bu arada Hürriyet'ten Fatih Altaylı, bu bayat provokasyon senaryosunu yeniden gündeme taşımaya çalışıyor.

Bunun yersiz, zamanını şaşırmış bir sayıklama olmadığı, NATO Genel

Sekreteri George Robertson'un, El Cezire televizyonuna yaptığı açıklamayla anlaşıldı. Planın esas sahibi NATO idi. Robertson diyor ki: "Saldırıların tek sorumlusunun Bin Ladin olup olmadığı konusu belirsiz.

11 Eylül'de düzenlenen terör saldırıları çok karmaşık. Bütün bunların tek sorumlusunun Usame Bin Ladin olduğu henüz bilinmiyor... Amerikalılar şimdiye kadar Bin Ladin ile Irak arasında bağlantı olduğuna ilişkin bir kanıt görmediklerini söylediler. Eğer böyle bir kanıt ortaya çıkarsa,

uluslararası toplum, harekâta gerek olup olmadığını değerlendirmek için konuyu ele alacak." NATO Genel Sekreteri'nin bu sözleri, operasyonun Ortadoğu'ya, özellikle de Irak'a kaydırılması niyetini açıkça gösteriyor. Safire de yazısının bir bölümünde, Nixon'un ağzından şunları söylüyor: "Gerçek düşman Ladin ve terörist hücreleri değil, İslam dünyasını ele geçirmeye çalışan hareket. Sakallılar ve onları destekleyen devletler, Suudi ve Kuveyt petrolünü istiyor. Bu para, onların nükleer ve biyolojik silahlarına sahip olmalarını sağlayacak ve makul Müslümanlar ile Hıristiyan ve Musevi kâfirleri yok edecekler." Daha açık hale getirirsek, söylenmek istenen şudur: Ladin, işin perdesi. Asıl hedef, Suudi ve

Kuveyt petroleri üzerinde bizimle rekabet eden Irak ve İran'dır, sonra derece derece Suriye, Libya, Cezayir ve bütün Kuzey Afrika'dır. Asya'nın potansiyel petrol zenginleridir, Rusya'dır, Çin'dir... vs. Afgan savaşının olabildiğince genişletilmesi ve bütün dünyayı kapsayan bir harekâta önayak olması,

ABD'nin değişmeyen hedefi. Robertson'un sözleri "zemin hazırlayıcı" niteliktedir. Bu zemini sağlamlaştırmak da Hürriyet gazetesine düşmüştür. Savaşa karşı açık, öfkeli ve kararlı bir tutum takınan Türkiye halkı, şimdi "hem zengin olacaksınız, hem AB'ye gireceksiniz, Kerkük'teki Türkmen kardeşlerinizi de kurtarmak cabası" gibi sözlerle kandırılmaya,

ABD saflarına çekilmeye çalışılıyor.

Kerkük yemini hazırlayanlar aptal değil, ama bu yemi hemen yutacak birçok aptal balığın bulunduğunu düşünüyorlar. ABD, bir yandan ekonomik krizle sıkıştırdığı hükümetin şimdi Kıbrıs kartıyla bunalmış olmasından da yararlanıyor ve masaya Kerkük-Musul kozunu sürüyor.

Önce bir dilim ekmeğe gösteriyor; "Gel bunu al, ama biraz sürün" diyor. Hükümet sürüne sürüne ekmeğe yaklaşmışken, onu vermiyor, daha uzaktaki peynirli ekmeği gösteriyor, "Kuru ekmeğe sana yakışmaz, biraz sürün peynirlisini al" diyor. Hükümet az daha sürünüyor, tam peynirli ekmeğe için IMF'yle masaya oturacakken, "Yok olmadı, biz sana bir de demli çay verelim, ama az daha sürün" diyor. Kerkük-Musul meselesi de böyle. Ama bu kez, ekmeğe-peynir-çay değil, kuzu kebapıyla kaymaklı kadayı vereceğiz diyor. Eh, tabii, sürünme de ona göre olacak. İyice toprağa yapışacaksın, kemiklerin sıyrılanaya kadar taşta toprağa bulanacaksın, geriye bir lokma yiyecek bedeninin bile kalmayacak.

KERKÜK'E GİRERSEK 40 BİN ŞEHİT VERİRİZ: 10 YILLIK SIR

07/11/2001

Sabah

Manşet

GÜNEŞ TANER

New York Times'in etkili Yazarı William Safire'in Türkiye'ye biçtiği "Musul-Kerkük rolü", 10 yıl önce Körfez Savaşı döneminde Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın rüyası olarak bilinen bu modeli yeniden tartışma gündemine taşıdı. Dönemin ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı Güneş Taner, 10 yıldır "sır" gibi sakladığı Çankaya Köşkündeki "Musul-Kerkük zirvesini" SABAH'a anlattı.

Taner, 1990 yılı Ağustos başında Kuveyt'i işgal eden Irak'a ABD'nin henüz hava harekati düzenlemeden önce, Çankaya Köşkü'nde Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Necip Torumtay, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Doğan Güreş, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral İrfan Tınaz, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Siyami Taştan ve Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Eşref Bitlis ile ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı olarak kendisinin biraraya gelerek, Türkiye'nin Musul ve Kerkük'ü ele geçirme planını görüştüğünü açıkladı.

DÜŞMANI TANIDI

Zirveye, olası Irak operasyonunun mali boyutunu ortaya koymak için çağrıldığını belirten Taner, zirvede ilk olarak Irak'ın askeri gücünün ele alındığını belirterek, şöyle devam etti: "Komutanlar, ellerindeki Irak ordusuyla ilgili tüm dökümanları ortaya koydu. Özal da Irak'ın askeri gücünü tahlil etti. Özal, Irak ordusunun korkulacak büyük bir güce sahip olmadığını, eski teknoloji silahlara sahip olduğunu, bir savaş durumunda bu silahların çoğunun çalışmayacağını, Irak'ın bu geri teknoloji silahlarla ayakta duramayacağını savundu."

Taner, Özal'ın Musul ve Kerkük'e kadar uzanacak Irak operasyonunu şöyle dile getirdiğini aktardı: "Özal, komutanlara, (Irak'a girersek ne kadar zayıyatımız olur) diye sordu. Araya hemen ben girdim, (30-40 bin arasında zayıyatımız olur) dedim. Genelkurmay Başkanı Torumtay Paşa, bana dönerek, (Sayın Bakanın askeri bilgisi karşısında şaşırıp kaldım) dedi. Ama herhangi bir rakam vermedi."

ÖZAL YALNIZ KALDI

Taner, sözlerini şöyle sürdürdü: "Ama Irak'a girilmesine karşıydılar. Ben de karşıydım. Özal bu konuda kendisine destek bulamadı, o nedenle daha fazla yorum yapmadı." Taner, Özal'ın Musul ve Kerkük'Türkiye'ye bağlama formülünü ise şöyle açıkladı:

"Özal, o bölgenin ekonomik yönden çok zayıf olduğunu, üretebilmesi dışa açılabilmesi için Türkiye'den başka çaresi olmadığını düşünüyordu. Federasyon tezi de Musul ve Kerkük'ü Türkiye'ye bağlama esasına dayalıydı. Tabii ulus devletten federatif bir devlet yapısına gitmek, yeni bir konseptti, bunun tartışılmasını istiyordu."

TANER NEDEN KARŞI?

Taner, kendisinin Türkiye'nin Irak'a girmesine neden karşı çıktığını ise şu iki nedene dayandırdı: "Bir defa, Musul ve Kerkük sanıldığı gibi çok önemli petrol rezervine sahip değil. Orada 25 yıllık petrol rezervi kaldı, parasal değeri ise 100 milyar doları geçmez. Petrol dışında o bölgede işe yarayacak bir tek şey yok. Ayrıca orada binlerce askerın şehit olduğu zaman bunu ailelerine nasıl anlatacağın? Hangi ali menfaat için gireceksin? Girdiğin zaman ne kadar kalıcı olabileceksin? Ekonomiden sorumlu bakan olarak benim işim, olaylar karşısında rakamların matematiksel mantığını ortaya koymaktı, o tarihte bu görevi yaptım. 30-40 bin zayıatınız olacak. 1 savaş uçağının 1 saatlik uçuşunun maliyeti 10 bin dolar.

ABD sınırı açın deyip duruyor, ne kadar açacaksınız? Bir peşmergeye günde bir ekmek, bir şişe su, çok az helva ve peynir verdiğinizi düşünün, 5 dolar yapar. 1 milyon kişi sınırdan girerse, Türkiye'nin günde yiyecek için 5 milyon dolar harcaması lazım. Taşıma, barınma gibi giderler hariç. Bütün bunları ortaya koydum."

DÖNEMİN TANIKLARINA GÖRE İLHAK NEDEN OLMADI?

Güner: Destek yoktu ÖZAL'IN Dış Politika Baş Danışmanı ve Özel Kalem Müdürü Engin Güner Özal'ın Musul ve Kerkük'e girme planına ABD ve Türkiye içinden destek bulamadığı için vazgeçtiğini söyledi.

Güner, Özal'ın rüyasını şöyle anlattı: "Özal, Irak'ın kurulduğu tarihte sınırlarının başta İngiltere olmak üzere bazı ülkelerin dayatmasıyla suni olarak çizildiğini, bu arada Türkiye'ye büyük bir haksızlık yapıldığını düşünüyordu. Irak'ın Kuveyt'i işgalinden sonra sınırların değişeceğini, bu değişiklik sırasında kurulacak masada Türkiye'nin de yer alması gerektiği kanaatindeydi. Musul ve Kerkük'e girmeyi tartışmaya açtı. Ama destek bulamadı, ABD bile istemedi. Özal bu düşüncesinde yalnız kalınca projeden vazgeçti."

Şıvgın: Bürokrasi engeli DÖNEMİN Sağlık Bakanı Halil Şıvgın ise ABD'nin o tarihte Türkiye'den Musul ve Kerkük'e girmesi için telkinde bulunduğunu iddia etti. Şıvgın, o günleri şöyle anlattı: "Bir gün Özal'a gittim. ABD'nin Irak'ı, güney, kuzey ve orta olarak üçte bölmek istediğini, bu konuda Türkiye'nin bir hazırlığı olup olmadığını sordum. Özal şaşırды, 'sen nereden biliyorsun' diye sordu, sonra 'her ihtimale karşı alternatif hazırlıklar yapıyor' dedi. Orada gördüm ki, Özal, Musul ve Kerkük bölgesinde yaşayan tüm Araplar, Türkmenler ve Kürtlerin hamiliğini yapmak istiyor.

Bu nedenle Talabani, Barzani, Arap liderler ve Türkmen liderlerle görüşti. Ama bu görüşlerini Türk bürokrasisine kabul ettiremedi, karşısındakiler Saddam yanlısı çıktı. Ayrıca, ABD'nin 1958'den bu yana Türkiye'nin Musul ve Kerkük'e girmesi için bu öneriyi zaman zaman gündeme getirdiğini biliyorum. İsrail de buna destek veriyor. Nitekim, Musul ve Kerkük, Atatürk'ün çizdiği Misak-ı Milli sınırları içindeydi, tıpkı Hatay gibi. Gerçek Atatürkçüler, Atatürk'ün bu hedefi peşinde koşmalıydılar." Akbulut: İstemekle olmaz ÖZAL'IN Musul-Kerkük projesine karşı çıkan dönemin Başbakanı Yıldırım Akbulut, "Özal ile millet için kavga ettim" dedi. Akbulut'un bu konudaki görüşleri ise şöyle: "Musul Kerkük'ü kim istemez. İstemekle olur mu?"

Orada BM kararları var deniyor ki, Irak'ı Kuveyt'ten çıkaracağız. Dünyanın hedefi buyken siz diyemezsiniz, (Ben de bu arada Musul- Kerkük'ü alacağım). ABD (Bize yardım edin, güneyde benim kuvvetlerime yüklenecek Irak'ı kendine çek) dediler. Yani (Sen can ver) diyor. (Musul Kerkük'ü al) demiyor. Özal'ın arkasından konuşmak istemem ama Bush'a sevimli görünmek için cephe açmak istemiş olabilir. O zaman gözden kaçırılan şeydu, siyasi sorumluluk başbakan olarak bendeydi. Yapacağım işi o zamanda söyledim, 'asker göndermeyeceğim, cephe açmayacağım'. Ben ucu belli olmayan maceraya girmedim. Körfezde Özalla kavga ettim, millet için ettim."

NEW YORK TIMES: TÜRKİYE KERKÜK'E GİRSİN

06/11/2001

Sabah

Haber

Amerika'nın saygın gazetesi The New York Times'ın başyazarı William Safire dünkü köşesinde yine Türkiye ile ilgili bir makale yazdı. Safire, bir zamanlar konuşma metinlerini hazırladığı eski başkan Richard Nixon ile 'öbür dünyadan' röportaj yaptığı yazısında "Türkiye'nin BM ve ABD desteğiyle Irak'ı işgal etmesini, bu yolla hem petrolden para kazanmasını hem de Kürt meselesini çözmesini" ifade ediyor. İşte Safire'nin "Türkiye Kartı" başlıklı makelesi:Savaş çıkarmak ve fiyat kontrolleri günahlarının cezasını öbür tarafa çeken Nixon'a telefonla ulaştım.

Soru: Afganistan'daki savaşın nasıl gittiğini düşünüyorsunuz?

Nixon: Siz buna savaş mı diyorsunuz? Bir avuç sakallı deliye Afganizasyonlaştırma politikasına dayalı hafif bombardıman yapılıyor...

Soru: Siz olsaydınız birkaç Amerikan kara birliğini bölgeye gönderir miydiniz?

Nixon: Hayır. Bush adamları, kendi 'birinci bölüm'lerinde doğru taktikleri uyguluyorlar. Terörist hareketleri bastırıyorlar, sorun çıkarmak için ittifaka destek veriyorlar, para ödeme ve suikastlarla zaptetmeye uğraşıyorlar. Ancak göremedikleri küresel fotoğraf. Büyük bir strateji geliştirmeleri gerekiyor.

Soru: Nasıl bir..

Nixon: Gerçek düşmanı bilmek gerekir. Bu sadece bin Ladin ve onun terör örgütü değil. Bu, İslam dünyasını ele geçirmekle tehdit eden hareket. Bunlar, sakallılar ve onların Suudi ve Kuveyt petrollerini isteyen daha tehlikeli devlet sponsorları. Bu sayede nükleer ve biyolojik silaha sahip olacaklar ve ılımlı Müslümanlar ile tüm Hıristiyan ve Musevi "kafirleri" yok edecekler.

"YENİ KARTINIZ TÜRKİYE"

Soru: Siz onları nasıl durdururdunuz?

Nixon: Komünistleri böldüğümüz gibi onları da böleceksin. Sovyetlere karşı Çin kartını oynamıştık. Şimdiki kuşağın elindeki kart ise Türk kartı. Türkiye laik bir Müslüman devlet ve çok güçlü bir orduya sahip.

Soru: Türkler zaten 100 komando gönderme kararı aldı. Daha fazlasını istememizi mi kast ediyorsunuz?

Nixon: Şu ünlü-terörist Afgan düşüncesinden kurtulun. Dünya afallarken ve herşey ufaklaşırken anı yakalayın. Ankara ile hemen şimdi Türkiye'nin sınırı boyunca ilerleme ve Irak'ın kuzeyini istila etme konusunda bir anlaşma yaptım. Bu bölgenin çoğunluğu bizim uçuşa yasak bölgemizde Kürtlerin elinde. Ama Türkiye'nin parçası yapılacak toprak Saddam Hüseyin'in petrolünün yarısının üretildiği petrol yatakları Kerkük...

Soru: Bu savaş anlamına gelmiyor mu?

Nixon: Saddam'ın nükleer ve biyolojik silah tehditleriyle ve terörist bağlantılarıyla doğruluğunu kanıtlayan çabucak bir savaş. Biz hava güvenliğini sağlayacağız ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi de Türkler'in Bağdat'ta dost bir hükümet kurmasını destekleyecek. Özgür kalan Iraklılar güneydeki petrollerini çılgınlar gibi pompalamaya başlayacak ve bize OPEC'le yerinde bir kavga başlatacaklar.

"TÜRKİYE PARA KAZANACAK"

Soru: Peki Türkler burada ne elde edecek?

Nixon: İlk olarak çok yüklü bir para. Kuzey Irak günde 2 milyon varil için iyi bir yol olacaktır. Ve Avrupa Birliği de Türklere hoşgeldin demek için üzerlerine düşecek. Bir sonraki adımda da Türkiye kendi Kürt iç meselesini, Irak'ın bu parçasını Kürdistan adı altında özerk bir bölge ilan ederek çözecek.

Soru: Fakat bu yeni sınırlar anlamına gelir ve Arap ülkeleri bu bölünmeden hoşnutsuz olmaz mı?

Nixon: Türkler Müslüman ancak Arap değil. Suriye Türkiye'ye karşı terörist hareketlerin merkeziken Türkler sınıra asker yığı ve Şam yönetimi teröristlerin liderini ülkeden kovdu. O şimdi Türkiye'de hapiste. Peki yeni sınırlar konusundaki büyük anlaşma nedir? Irak bir 20'nci yüzyıl İngiliz uyduruğuydu. İsrail sadece 50 yıl önce bir devlet oldu. Ve yakında orada bir Filistin devleti olacak. Bunlar yeni zamanlar. Yeni sınırlar olmalı.

2. 2001 Yılına Ait Körfez Savaşı İle İlgili Gazete Yazıları

İKİ GENERAL VE IRAK

31/12/2001

Gözlem

Köşe Yazısı

SEDAT İLHAN

Genelde askerlerin onaylamadığı fakat bir kısım politikacıların her fırsatta ortaya atarak ciddi girişimlerde buldukları bir Irak'a saldırı görüşünün benimsendiği bir durum yaşanıyor. Ancak politik ortam böyle bir saldırı için hazır olmadığı gibi İran'ın güneydeki Şii unsurlara sahip çıkması önlemediği takdirde bu saldırı bir Ortadoğu savaşına dönüşebilir.

" Ortadoğu'ya gelince, her ne kadar Irak her gün pilotlarımızı tehdit ediyor ve hala birçok güçlükler çıkarıyorsa da; buna rağmen Bağdat bölgede, ancak uzun vadede ciddi bir durumdur. İçeride yıkılmış bir rejim, sağlanamamış bir iç güvenlik ve önceki kuvvetinin bir gölgesi durumundaki silahlı kuvvetler... Bu durumu ile Irak, Amerikan çıkarlarına daha ziyade uzun vadede sorun yaratabilecek bir Ortadoğu istikrarsızlık unsurudur." General Henry H. Shelton, ABD Müşterek Genelkurmay Başkanı. "Irak'a müdahale bölünmeyi de beraberinde getirir. Bunu, Türkiye'nin yanı sıra İran ve Rusya da istemez. Irak'ın son zamanlarda yaptığı bir hata mı var ? Yoksa 10 yıl öncesinin hesapları mı sürdürülüyor.

Biyolojik silahlar yalnız Irak'ta değil; İran, İsrail, ABD ve daha bir çok ülkede ve hatta Ermenistan'da bile var olduğu söyleniyor. ABD'nin 100 bin askerle müdahalesi uydurma bir haber. Körfez

savaşında daha fazla askere gereksinim duyuldu." General Hüseyin Kıvrıkoğlu, Türk Genelkurmay Başkanı. General Shelton'un beyanından sonra Irak'ın, Generalin bu düşüncesini değiştirmesine neden olacak terörizme benzer hiçbir olumsuz girişimine rastlanmadığı yine ABD görüşleriyle belirlendi.

Evet, bu beyanattan sonra bir 11 Eylül felaketi yaşandı, ancak bunun Irak ile ilgisi saptanamadı. (3) Buna rağmen ABD'de; Savunma Politikası Kurulu (DPB-Defence Policy Board) adı altında yarı resmi fakat çok etkili bir grup, Irak'ı Afganistan'dan sonra ikinci hedef yapma çabasına girişti.

Bunların elemanları ve girişimleri bundan önceki makalelerde ayrıntısı ile verildi ve bunlara bir de ad takıldı: Şahinler. (4) Özetlenecek olursa ortada, genelde askerlerin onaylamadığı fakat bir kısım politikacıların her fırsatta ortaya atarak ciddi girişimlerde buldukları bir Irak'a saldırı görüşünün benimsendiği ve nerede ise kaçınılmaz olduğunun beyan edildiği bir durum var. Bugün bu satırlarla askerlerin beyanlarını biraz daha açarak, neden bu tür bir saldırıya taraftar olamadıklarını belirtmeye çalışacağım. Herhangi bir saldırı planı yapılmadan önce, asgari şu faktörler değerlendirilmelidir:

VAZİFE, TEHDİT, ORTAM ve KENDİ DURUMUMUZ.

Şimdi Irak'a bir saldırıyı bu dört faktöre göre BASİTE İNDİREREK, AYRINTISIZ VE ÇOK KISA OLARAK değerlendirelim.

Vazife: TSK'nın görevi Türk varlığını ve ülkenin bütünlüğünü korumaktır. Bu nedenle Irak'a düzenlenecek bir saldırı sonrası verilecek kayıpların nedenlerini açıklamak olanaksız olacak. Irak'taki Türk varlığının haklarının korunması için başka barışsever yollar denenmelidir. TSK'yı böyle bir göreve yönlendirebilmek için Musul-Kerkük gibi, adeta aldatmacalar düzenlemeye çalışmak onur kırıcıdır. Bir şehidin yakınlarının onur duyamayacağı kayıplara neden olmamak için, Irak'a

saldırısı amacı ile TSK'ya vazifeler uydurmaya çalışılmamalıdır.

ABD Silahlı Kuvvetleri'nin vazifesine gelinece, kısaca şu şekilde tanımlayabiliriz: Ülkesinin bütünlüğünü savunmak; ulusal hedefinin (Serbest ve hakça ticareti; sermayenin, malın, hizmetin ve gerekirse insan gücünü ; liberal bir düzenle; ABD çıkarlarına hizmet edecek bir barış ortamı içinde -Pax Americana-; bütün dünyaya yayararak- Küresellik-; halkının yaşam düzeyini yükseltmenin) önündeki engelleri kaldırmak.

Irak'ı bu vazifenin yapılmasında engel olarak görenler saldırıyı onaylamaktalar. Ancak, ABD'de bu vazifeyi çatışmaya girmeden barış yolu ile sağlamanın çarelerini araştırabilir, bu durumda savaş kaçınılmaz değil... Nitekim ABD Dışişleri Bakanı C. Powell da dahil bir grup politikacı da buna inanmakta, BM-Birleşmiş Milletler denetim heyetinin NBC silahlarının kontrolü içi gönderilmesine çalışmaktalar. Bunlar da Güvercinler olarak adlandırılmakta.

Vazife ile ilgili olarak sayfalar dolusu gerekçeler ileri sürülebilir. Ancak kısaca şunu söyleyebiliriz: Ortada her iki ülkenin de silahlı kuvvetlerinin muhakkak kullanılmasını gerektiren bir vazife yoktur. TSK, ABD silahlı kuvvetleri ile beraber ortaklaşa bir saldırı düzenlediği takdirde, Amerikan yayılımcılığının (Ulusal hedefinin) hizmetine girmiş olacaktır. Bu onur kırıcı durumu Türk kamuoyuna kabul ettirmenin olanağı yoktur.

Tehdit: Irak silahlı kuvvetleri, ellerinde mevcut NBC silahları ve füzeleri ile Türkiye için bir tehdit oluşturmakta. Ancak, bunları ABD'nin bilgisi dahilinde sağlayanlar yine AB üyesi ülkeler. Bu silahlara karşı TSK'nın savunma yöntemleri ABD gibi en son teknolojiyi kapsamadığından, bir saldırıda Türkiye, büyük kayıplar vermek durumunda kalacak. Afganistan'da olduğu gibi ABD gölge boksu yapamayacak, ilk saldırıda İra, NBC silahları ve füzeleri ile yanıt verecektir. Unutmamak gerekir ki Irak, Körfez savaşında Scud füzelerini İsrail'e karşı kullanabilmiştir, gerektiğinde şimdi de kullanabilecektir. ABD teknolojisi ile bütün bu silahlara karşı bir savunma yöntemi uygulayabilirken ülkemiz Türkiye, ülkesi ile hedef teşkil edecek, kaybeden yine biz olacağız. Ancak, Körfez Savaşı'ndaki gibi yalnız ekonomik kayba uğramayacak, can kaybına ve olumsuz politik gelişmelere muhatap olacak.

Ortam: Böyle bir saldırı için, Körfez Savaşı'ndaki gibi bir koalisyon kurma olanağı bulunamayacak. Çünkü saldırıya neden gösterilebilecek bir gerekçe bulunamayacak. Kısacası politik ortam böyle bir saldırı için hazır değildir. İran'ın güneydeki Şii unsurlara sahip çıkması önlenemediği takdirde saldırı bir Ortadoğu savaşına dönüşebilecek. Kendi durumumuz: Ekonomik yetersizlik (130 milyar dış ve 80 milyar dolar iç borç, IMF kısıtacısı, birbiri arkasına gelen krizler), sosyal bünyede istikrarsızlıklar, dış politikada teslimiyetçi bir uygulama ile AB bağımlılığı, teknolojik ve bilimsel gelişmelerin bilgi çağının gereklerini kucaklayamayışı... Kendi durumumuzun bir savaşa uygun olmadığını gösterecek bunlara benzer yüzlerce gerekçe sayılabilir.

SONUÇ: Ülke bütünlüğüne ve Türk varlığına bir tecavüz olmadıkça savaştan ve saldırılardan kaçınılmalı ve TSK her zaman güçlü ve hazır bulundurulmalıdır.

KAYNAKLAR:

- (1) Force, Forces and Forecasting, General Henry H Shelton, Vital Speeches, Jan 2001.
- (2) Gazetelerden, 26 Aralık 2001.

- (3) U.S Inquiry Tried, But Failed, William J.Broad, NYTimes, Dec 2001
(4) Politik Kumar Masası ve Irak, Sedat İLHAN, GÖZLEM, 9-12-01.

ABD'NİN IRAK HESAPLARI

19/12/2001

Radikal

Makale

ABDULLAH KIRAN

ABD'nin başlattığı savaşın ilk ve son hedefi El Kaide değil; bu yüzden zafer' ilan edilmiyor. Washington'ın özel önem verdiği Irak'ı vurma konusunda uluslararası destek sağlaması güç Abdullah Kiran: Uluslararası ilişkiler doktoru ABD'nin Afganistan'da El Kaide ve Taliban'a karşı başlattığı savaş son aşamasına girerken, gözler daha şimdiden operasyonun ikinci aşamasına çevrilmiş durumda. Terörizme karşı başlatılan bir savaşın ilk ve son hedefinin El Kaide ve Taliban olması beklenemez. Zaten bu nedendir ki ABD Afganistan'daki başarısını bir zafer olarak ilan etmemektedir.

Afganistan harekâtı, ABD'nin global düzeyde bir tehdit unsuruna dönüşen terörizme karşı başlattığı mücadelenin ilk safhası, diğer bir deyişle ilk aşamasıdır. ABD'nin listesi Gelineen noktada artık can alıcı sorun, ABD'nin ikinci aşamada kimi veya kimleri hedef alacağıdır. Şüpheliler listesinde, terörizme destek veren ve himaye eden ülkeler olarak Irak, Somali, Sudan, Yemen, Kuzey Kore, Lübnan, İran, Suriye ve hatta Özerk Filistin Devleti'nin adı geçmektedir. Irak'ın, özellikle ABD açısından 'çok özel' bir yeri var. Dolayısıyla bütün bu ülkeler arasında Irak, ABD'nin olası bir harekâtında birinci hedef olmaya en yakın aday durumundadır.

Bunun çeşitli sebepleri vardır: Irak, Körfez Savaşı'ndan beri ABD'ye karşı düşmanca bir politika izliyor.

Irak lideri Saddam Hüseyin, hemen hemen her konuşmasında Irak'ın bu düşmanlığını açıkça sergilemektedir. 11 Eylül saldırısı için, "Ben yapmadım, ama yapanların eline sağlık" diyen bir anlayışın, ele geçen ilk fırsatta böyle bir çılgınlığa kalkışmayacağını garantisi yok. Kaldı ki Irak uzun yıllardır kitle imha silahları üretmekte olup biyolojik ve kimyasal silahlara sahiptir. Irak'ın şarbona sahip olduğu, öldürücü sinir gazları ürettiği sır değil. 1987-90 arasında Irak'ta Nükleer Silahlar Direktörlüğü yapan Hıdır Hamza, 9 Aralık 2001'de Los Angeles Times'ta yayımlattığı makalesinde, Irak'ın kimyasal ve biyolojik silahlar üretmesinin yanı sıra, Kuzey'deki Kürtlere karşı kullanılmak üzere kolera mikrobu bile geliştirdiğini yazmaktadır.

Kendi vatandaşlarına karşı biyolojik ve kimyasal silah kullanmaktan çekinmeyen Irak'ın, düşman diye bellediği ülkelere karşı insafsız davranması beklenemez. 1988'den beri BM kimyasal silah uzmanlarını yurda sokmayan Irak'ın şu anda çok ciddi kitle imha silahlarına sahip olduğu biliniyor. Irak Körfez Savaşı'nda kimyasal silahlara sarılmamışsa, bunun tek sebebi karşıdaki gücün caydırıcılığıdır.

Dönemin ABD Dışişleri Bakanı James Baker'in, Iraklı mevkidaşı Tarık Aziz'i uyararak, "Eğer Irak kimyasa silah kullanırsa, biz de nükleer silahlarla karşılık veririz" türünde bir beyanda bulunduğu çeşitli vesilelerle yazıldı. 1981'de Irak bir Fransız nükleer reaktörünü kurmayı tamamlamak

aşamasındayken, İsrail nefes kesici bir operasyonla bu reaktörü bombalayarak yerle bir etti. Çünkü İsrail b nükleer reaktörün kendisine karşı kullanılacağını biliyordu. İstihbarat tahminleri Alman istihbaratı, Irak'ın 2005 yılında üç atomik silahı üreteceğini tahmin etmektedir.

11 Eylül'de kendi ülkesinde, adeta kalbinden vurulan ABD, Irak'ın artık sadece kendi komşuları için değil, kendisi için de çok ciddi bir tehdit oluşturduğunun farkındadır. Dolayısıyla ABD, kendisine ve dünyaya karşı meydan okuyan Saddam rejimiyle ciddi bir hesaplaşmaya girişmeden terörizme karşı başlatmış olduğu savaşa son veremez. Afganista'da Taliban saflarında savaşan Paştunlar, yoğun bombardımana karşı fazla şansları olmadığını anladıktan sonra ciddi bir direniş göstermeden Kuzey İttifakı güçlerine teslim olmaya karar verdiler. Bu durum Taliban rejiminin hızla düşüşünde önemli bir rol oynadı. Afganistan'daki Taliban ordusundan daha homojen bir yapı sergileyen Irak ordusu bu yönüyle Taliban'dan biraz daha avantajlı gözükmektedir. Ancak her şeye rağmen Irak ordusunun çok ciddi bir moral bozukluğu içinde olduğu unutulmamalıdır.

Yerel saldırılar Aralık 2000'de Irak güçleri uçuşa yasak bölgeye saldırarak Baadre'yi kuşattı. ABD savaş uçakları Saddam'ın askerleri üzerinde alçak uçuş yapmaya başlayınca, daha ateş edilmeden 138 asker teslim oldu. Irak güçleri geçen ilkbahardan bu yana iki kez Kifri yakınlarındaki güvenli bölgeye saldırdı, ancak her seferinde yerel güçler tarafından çekilmeye zorlandı. Bütün bunlar Irak güçlerinin oldukça demoralize olduğunu ve kimsenin kolayca Saddam uğruna ölmek istemediğini göstermektedir. (Bkz. Michael Rubin'in 2.12.2001'de New York Post'ta yayımlanan makalesi). Afganistan'a nazaran Irak'ı

daha bir zorlu hedef haline getiren önemli bir unsur da Afganistan'a karşı oluşturulan uluslararası koalisyonun Irak'a karşı oluşturulamamasıdır.

BM daimi üyelerinden Rusya ve Çin, olası bir Irak operasyonunun karşısında yer alırken, Avrupa cephesinde Fransa ve Almanya'nın da Irak'a yönelik bir harekâta sıcak bakmadıkları biliniyor. Son aşamada, her şeye rağmen ABD ile hareket edecek olan İngiltere'den de farklı sesler işitilebilmektedir. Ortadoğu'da ise durum biraz daha karışıktır. Denilebilir ki Kuveyt hariç, Ortadoğu'da hiçbir ülke Irak'a yönelik bir harekât desteklememektedir. Körfez Savaşı'nda, müttefikler için üs dahil, bütün olanaklarını seferber eden Suud Arabistan, ABD'ye daha önce yaptığı gibi açık bir kart uzatamaz; ister istemez diğer Arap ülkelerinin tavırlarını dikkate alacaktır.

Bölünme kaygısı ABD'nin olası Irak saldırısında Türkiye'ye çok farklı roller biçilmesine karşılık, Türkiye şimdiye kadarki süreçte Irak'ı kapsayacak bir harekâtın karşısında yer aldı. Körfez Savaşı'nda ekonomik olarak oldukça zararlı çıkan Türkiye, ABD'nin Irak'a yönelik ikinci bir harekâtında Irak'ın resmen bölünerek bölgedeki siyasal sınırların değişebileceğinden endişe etmektedir. Türkiye Körfez Savaşı'ndan bu yana, Irak'ta, bağımsız bir Kürt devletinin ortaya çıkabileceğinden hep endişe etti. Türkiye'nin bu endişelerini bertaraf etmek ve olası bir operasyonda desteğini sağlamak amacıyla, ABD'de siyasal çevrelerle yakın bir ilişkide olan William Safire ve James Woolsey gibi şahsiyetler, Türkiye'ye Musul ve Kerkük petrolerinden pay verilmesini vaat etmektedirler.

IRAK'A SALDIRI BÖLGENİN SONU OLUR

05/12/2001

Evrensel

Haber

Arzu, bölgedeki ekonomik kriz nedeniyle geçen yıl yüzde 50 civarında olan işsizlik oranının Diyarbakır'da bu yıl itibarıyla yüzde 64'e yükseldiğini tespit ettiklerini ifade etti.

Diyarbakır Sanayici ve İşadamları Derneği (DİSİAD) Başkanı Şeyhmus Aktaş, ABD'nin Irak'a saldırması halinde Türkiye'nin ağır bir darbe alacağına vurgu yaparak, kriz nedeniyle bitme noktasına gelen bölge ekonomisinin felç olacağını söyledi. Aktaş, Körfez krizinde yaşananlardan ders çıkarılması gerektiğini ifade etti.

Musul-Kerkük kolay değil

Cizre Ticaret Odası Başkanı Adnan Elçi de bölgenin hâlâ Körfez krizindeki yaralarının taze olduğunu hatırlatarak, "İkinci bir Körfez krizi bölgeyi mahveder" dedi. 1990'da en azından batıda iş olanağı olduğunu söyleyen Elçi, bu kez bölge halkının göç edeceği bir batının olmadığına vurgu yaptı. 11 Eylül'e kadar bölge ekonomisinin krizden fazla etkilenmediğini belirten Elçi, 11 Eylül'den sonra büyük bir krizin içine girdiklerini ifade etti. Bölgede 70 bin aracın bağlı durumda olduğunu belirten Elçi, ABD konsolosuyla yaptıkları görüşmede ABD'nin kesinlikle Irak yönetimini değiştireceğini öğrendiklerini belirterek, "Powell'ın bölgeye geliş niyeti belli. Biz Irak'a bir saldırıyı tasvip etmiyoruz. Türkiye'ye Musul-Kerkük petroleri verilecek deniyor. Bu o kadar basit bir olay değil. Ortadoğu'daki tek ülke Türkiye değil. İran'ın Irak içindeki etkinliği daha fazla. Biz sınırı geçmeden İran Şii bölgelerinde etkinlik kurar bile. Bölgede Habur dışında bir ikinci kapının açılması ABD tarafından engellendi. Bu bölgenin ekonomik olarak biraz rahatlamasının önünü açabilirdi. Türkiye krizden çıkış için Irak'a saldırıyı kabul edebilir. Son açıklamaları onu gösteriyor" dedi.

Şahdamarımız kesilir

Şırnak Ticaret Odası Başkanı Kamil İlhan ise ABD'nin Irak'ı vurmasına karşı olduklarını belirterek, "Saldırırsa Habur tamamen kapanır. Şırnak'tan Antep'e kadar bölge halkının ekmeği kesilir. ABD ha Irak halkının başına bomba yağdırarak insan öldürmüş ha Habur'u kapatarak bizi ekmezsiz bırakmış. Aynı şey. Habur bizim şahdamarımızdır. Bu damar kesilirse ölürüz. Türkiye'nin Musul ve Kerkük'e gireceğini zannetmiyorum. Mesele petrolse Şırnak'ta da Batman'da da var" diye konuştu.

Musul-Kerkük'ü vermezler

GÜNGİAD Başkanı Abdulkadir Akboz, "Ülke büyük bir ekonomik kriz içerisindeyken Türkiye böyle bir işe girişmemeli" dedi. Türkiye'nin geçmişte de ABD ile böyle bir tecrübesi olduğunu hatırlatan Akboz, "Körfez krizinde NATO üyesi olmamıza rağmen zararlarımız karşılanmadı.

2001 yılı itibarıyla Körfez krizi nedeniyle 55 milyar dolar zarar ediyoruz. Biz bu rakamları kaybederken 3 milyar dolar için IMF kapılarını aşındırıyoruz" dedi. Akboz, Musul-Kerkük'ün Türkiye'ye verileceği iddialarıyla ilgili de "Irak burayı savaşlarla uluslararası antlaşmalarla kazanmış. Bu bölgenin kolay kolay Türkiye'ye terk edileceğini zannetmiyorum" dedi. Akboz, Türkiye'nin somut çıkarlarını göz önünde bulundurarak hareket etmesi gerektiğini ifade etti

TÜRKİYE İRAK'A GİRER Mİ?

01/12/2001

MİLLİYET

Köşe Yazısı

FİKRET BİLA

ABD basınında, Türkiye'ye yapılan "ikram"ın haddi hesabı yok. "Hediye" olarak Kuzey Irak'ı önerenler. Musul ve Kerkük'ü verenler. ABD basını ve bazı eski yöneticileri Irak kesesinden Türkiye'yi ağırıyorlar! Anlaşıyor ki, Irak senaryoları raflardan indirilip yeniden ısıtılıyor. Türkiye, Irak'a girer mi?

Körfez Savaşı sırasında Cumhurbaşkanı Özal'ın, "Musul - Kerkük rüyası" gördüğü belleklerde tazedir. Irak'a girip girmeme konusunda Özal'la ters düşen dönemin Genelkurmay Başkanı Org. Necip Torumtay'ın demokratik bir tepki gösterip bu görevinden istifa ettiği de... O günden bugüne, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin düşüncelerinde bir değişiklik yok. Türk Silahlı Kuvvetleri o gün olduğu gibi bugün de, bunun Türkiye'yi bir maceraya, bir bataklığa sürüklemek olduğu kanısında.

O günden farklı olarak bu kaniya bugünün Cumhurbaşkanı ve hükümeti de katılıyor.

Bu nedenle Ankara'nın Irak'a girmek gibi bir niyeti olmadığı, bunu aklından bile geçirmedğini söylemek mümkün. Ankara'nın Irak'la ilgisinin "Musul - Kerkük heveslileri"yle uzaktan yakından ilgisi yok. Hatta bu ilginin tersine gerekçelerden kaynaklandığı söylenebilir.

Ankara'nın Irak olayına bakışı dört temel konuda odaklanıyor:

1-Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması,

2-PKK'nın Kuzey Irak'ta üslenmesi ve Türkiye'ye karşı bu bölgede tehdit oluşturmasının önlenmesi,

3-Irak'a muhtemel bir müdahalede büyük ölçekli bir göç olayının Türkiye'ye taşmadan karşılanması,

4-Irak'a uygulanan ambargo nedeniyle Türkiye'nin uğradığı zararların göz önüne alınması ve esneklik sağlanması.

Ankara'nın bakışı ve ABD'nin Irak'a müdahalesine karşı çıkışının nedeni bu... Hükümet ve Genelkurmay'ın yaklaşımı bu olduğu sürece de, Türkiye'yi Irak'a yönelik bir kara hareketinin içinde görmek ve buna göre hesap yapmak çok yanlış olur.

BİZ BU COĞRAFYAYA MECBURUZ

29/11/2001

DÜNYA

Köşe Yazısı

OSMAN S. AROLAT

Irak ile ilgili olarak bir süreden beri Amerika'dan kaynaklanan yeni girişimlerden söz ediliyor. Bu girişimlerin içersinde Türkiye'nin olmasının getireceği sonuçlar üzerine bazı Amerikalı yazarlar görüş öne sürüyor. Körfez Savaşı sırasında biz, beklentimizin çok ötesinde bir kayba uğradık. Uğramaya devam ediyoruz. Bu savaş sonrasında biz bu coğrafyaya mecbur olduğumuzu en acı şekilde öğrendik. Bu nedenle yeni maceralara girmememiz gerekiyor. Körfez Savaşı öncesinde de sonrasında da bizim bu coğrafyadaki yerimiz değişmedi. Değişmeyecek. Biz, bu coğrafyaya mecburuz

. Körfez Savaşı sırasında Amerika ve müttefikler tarafından bize sunulan "Havuç politikası" Turgut Özal'ı "Bir koyup üç alabileceği" yanlına itti. Ve ne yazık ki Türkiye Körfez Savaşı sonrasında masadan koyduğunu bile alamadan kayıpla kalktı. O günden bu yana geçen 11 yıllık ambargo döneminde de bölgede Irak'tan sonra en büyük zarara uğrayan ülke olma özelliğini taşıdı, taşıyor.

Müttefikler "Ambargoyu" ilan edip kendi coğrafyalarına geri döndüler. Biz ise bulunduğumuz coğrafyada komşularımızı değiştirmemiz mümkün olmadığı için, Irak'la daralan bir ticaret hacmi ile ilişkilerde Körfez Savaşı öncesini arar bir dönem yaşadık. Ambargonun ardından, önce sıfırlanan ticaretimizi yıllar içerisinde eski dönemin beşte birine ancak çıkarabildik. Bir süredir iyileşme içerisinde Irak ilişkilerimizi geliştirmekteyiz.

Şimdilerde Amerika, Irak ile ilgili yeni politik hesaplar içerisine giriyor. Ana amacın Saddam'ın devrilmesi olduğu öne sürülen bu yeni girişim, Amerika'daki şahinlerin "Afganistan'dan sonra Irak" söylemiyle ortaya çıkması sonucunu beraberinde getirdi.

Bunun hemen ardından bazı Amerikalı yazarların yeni havuç politikasıyla "Türkiye'ye özel önem ve özel görev" verdiklerine tanık olmaya başladık. Bunun son örneği haberde yer alan Steve Forbes'in değerlendirmesi. Forbes'in havuç politikasında bu kez "Kuzey Irak halkının Türkiye yönetimi altına girmek istediği" görüşü öne çıkıyor. Doğal olarak buna paralel şekilde tıpkı Özal'ın Körfez Savaşı sırasındaki düşüncesi içerisinde yer alan Musul, Kerkük petrollerini Türkiye'nin ele geçirip kullanımına alması gibi bir kapı daha aralanıyor.

Oysa, Irak Ticaret Bakanı Muhammed Mehdi Salih, "Ambargonun kaldırılması konusunda kim bize yardımda bulunursa, bu kardeş ve dost ülkelere ayrıcalık tanıyacağız" diyor. O ülkelerle ilişkilerini geliştireceklerini açıklıyor. Yani bizim uzun bir süreden beri öne sürdüğümüz "Irak'ın toprak bütünlüğüne saygı" politikasını ambargonun ortadan kaldırılması için gayretle bütünleştirmemiz halinde dost bir komşuluk sunuyor. Bu noktada Irak konusundaki bir başka gelişmenin daha altını çizmekte fayda var. O da, Rusya'nın da Güvenlik Konseyi'nde "Çift kullanımlı mallar" listesini kabul etmesi. Buna karşılık Irak'a uygulanan petrol ambargosunun 30 Kasım geceyarısından başlayarak tamamen kaldırılması kararı da uygulamaya başlanacak. Irak, bu petrol geliriyle istediği kadar gıda ve ilaç alabilecek. Yalnız, bu mallar arasında bu ülkeye satışı yasaklanan çifte kullanımlı mallar yer almayacak.

Şimdi bizim kendi kendimize sormamız gereken bir soru var: "Bize faydalı olacak olan, Irak'ta Amerika'nın Saddam'ı devirmek için yeni girişimde bulunması ve bunun içinde bizim yer almamız mıdır? Yoksa, bu ülkeye petrol ambargosunun gevşetilmesinden sonra, gıda ve ilaç alımında daha gelişmiş bir ticaretin sağlanması yolunda girişimler midir?" Sanırım her aklı başında kişi, bizim bu coğrafyada yer almamız koşulunu değiştirmemizin mümkün olmadığını bilerek, komşumuz Irak'la dostluğu geliştirmek ve pekiştirmek yönünde davranmamızı önerecektir.

TALABANİ, BARZANİ VE TÜRKMENLER HAKİM

06/11/2001

Hürriyet

Haber

ABD yönetiminin 17 Eylül 1998 tarihinde Washington'da bir araya getirdiği Kürt grupları, yönetimlerini oluştururken aralarındaki sorunları önemli ölçüde çözdü. İran sınırından başlayarak Türkiye sınırına paralel Suriye sınırına kadar uzanan 'Bahdinan' ismi verilen bölgede Mesut Barzani liderliğindeki Irak Kürdistan Demokrat Partisi (IKDP) tek etkili grup.

SADDAM HÜSEYİN BASKI YAPIYOR

36'ncı paralelin kuzeyinde yer almasına karşılık Türkmenlerin yoğun olarak Kerkük ve kuzeydeki Musul kentleri ve çevresinde Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin söz sahibi. Saddam Hüseyin, bu bölgelerdeki Türkmenler zaman zaman baskı uygularken, Türkmenler ayrıca Barzani'nin kontrolündeki Erbil başta olmak üzere çeşitli kentlerde azınlık halinde yaşıyor.

Barzani'nin kontrolündeki bölgede İran sınırından başlayarak Kerkük'e kadar paralel uzanan 'Soran' ismi ile bilinen bölge ise Celal Talabani'ye bağlı Kürdistan Yurtsever Birliği'nin kontrolünde. Talabani'nin kontrolündeki bu bölgede ayrıca İran yönetimine yakınlıkları ile tanınan Kürdistan İslami Hareketi'ne bağlı silahlı grup özellikle Halepçe kenti ve çevresinde söz sahibi. Kuzey Irak'ta uzun süreden bu yana nüfus sayımı yapılamadığı için bölgede kaç kişinin yaşadığı konusunda sağlıklı bilgi yok. Kürtlerin sayısı 9 milyon olarak tahmin edilirken bunların 5 milyona yakını Barzani'nin kontrolündeki kent ve köylerde yaşıyor. Bölgedeki Türkmenlerin sayısı ise 500 bin olarak tahmin ediliyor. 'Sipahi' isimli sayıları 3 bini bulan silahlı gücü bulunan Kuzey Irak'taki Türkmenler, Kürtlerin yönetimlerde tam söz sahibi olmasından yakınırken, Türkiye'den daha fazla destek bekliyor.

TÜRKMENLERİN GÖZÜ TÜRKİYE'DE

Irak Milli Türkmen Partisi Genel Başkan Yardımcısı Cemal Şan, bir süre önce Irak'ın toprak bütünlüğünden yana olduğunu ve ülkenin siyasi ve idari yapısını, tek başına hiçbir siyasi partinin değiştirmeye hakkı olmadığını söyledi. Şan, "Irak'ta milliyetlerin haklarını tanıyan, dil, din ırk ayrımı yapmayan sistemin kurulmasından yanayız. Irak muhalifleri Saddam'dan uzak, ancak düşüncesinden uzak değiller.

Türkiye'nin bize siyasi desteğini artırmasını bekliyoruz. Kendi milletimiz bize yardım etmezse, kimse bize acımaz” dedi.

Kuzey'de yeniden yapılanma ABD yönetimi, Mesut Barzani liderliğindeki IKDP ile Celal Talabani önderliğindeki KYB'ye desteğini sürdürüyor. Bu çerçevede iki lider önderliğinde önemli adımlar atıldı.

Alt yapı çalışmaları hızlandırıldı. Avrupa'nın 41 ülkesinde ve Ortadoğu ülkelerinde izlenebilen uydu kanalları yayına girdi. Talabani ve Barzani'nin kontrolünde ayrı ayrı 'Irak Kürdistan Parlamentosu' oluşturuldu. Batı'dan alınan yasalar uygulanmaya başlandı.

Sarı-kırmızı- beyaz çizgiler üzerine güneşin yer aldığı 'Kürt bayrağı' kullanılmaya başlandı. İlk Kürt bankası açıldı. Kuzey Irak'ta asayiş ve trafik akışını düzenleyecek birim oluşturuldu.

SADDAM ASKER YIĞIYOR

16/11/2001

Milliyet

Haber

Afganistan'da Taliban'ın hızla çözülmesinin ardından sıranın kendisine geleceğinden korkan Saddam, kuzeydeki Kürt bölgelerinin sınırı boyunca asker ve tank konuşlandırdı Afganistan'da Taliban egemenliğindeki Kabil'in düşmesinin ardından sıranın kendisine geleceğinden endişelenen Irak, Türkiye sınırına yakın bölgelere asker yığmaya başladı.

Turkish Daily News gazetesinin bölgedeki Kürt yetkililere dayandırdığı haberine göre, geçen salı Kabil'in düşmesi üzerine hareketlenen Irak birlikleri Dohuk, Musul, Kerkük, Erbil ve Süleymaniye'nin hemen güneyine mevzilendi. Haber, ABD ve İngiliz istihbarat kaynaklarınca da doğrulandı. Kabil'in muhalif güçlerin eline geçmesi, birçok Arap ülkesinde de sıranın Saddam'a geldiği endişesi yaratmıştı.

Bölgedeki Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) yetkilileri, bölgeye yığılan güçler arasında çok sayıda tank, top ve zırhlı araçla birlikte karadan karaya Scud füzelerinin de bulunduğunu bildirdi. KDP yetkilileri Scud'ların özellikle açık alanlara, uzaktan da görülecek şekilde yerleştirildiğini hatırlatarak, Bağdat'ın bu yolla olası bir Kürt hareketini karşılıksız bırakmayacağı mesajını “açıkça” vermeye çalıştığını belirtti. Saddam yönetimi son günlerde özellikle KDP yetkilileriyle görüşerek Kürt grupları Bağdat'la diyaloga zorlamaktaydı. Saddam Hüseyin, bu çağrılarının karşılık bulmaması halinde şiddet kullanacakları mesajını da vermişti.

Kürt gruplar, Saddam'ın olası bir harekate girişmesinden endişelendiklerini belirterek Batı'yı önlem almaya çağırırken, ABD ve İngiliz yetkililer ise, şimdilik herhangi bir aktif önlemi düşünmediklerini duyurdu. Washington'un Bağdat'ı “olası bir harekete izin

BİZİM ZAMANIMIZ GELDİ- B

08/11/2001

AKŞAM

Haber

BESİM TİBUK

Kuzey Irak'a ve bu bölgeye yapılabilecek olası bir askeri müdahaleyi değerlendiren Tibuk, Kuzey Irak konusunda büyük bir maceraya taraftar olmadığını belirtti. Tibuk, 'Kürt meselemiz olmasaydı, düşünülebilirdi. Çünkü şöyle bir sistem getirilirdi; Musul, Kerkük zaptedilirdi, özel bir Kürt federasyonu kurulurdu. Aynen bizim Kuzey Kıbrıs gibi bir sisteme sokabilirdik. Kuzey Irak'ta bir operasyon taraftarı değiliz' dedi.

Bağlılık yemini

Tibuk, seçim öncesinde partisinin milletvekili adaylarına partilerine ve parti programlarına bağlılık yemini ettireceğini de kaydederek, işi sıkı tutacağını sinyallerini verdi. Tibuk bu konudaki düşüncelerini şöyle açıkladı: 'Milletvekili adaylarımıza, partimize ve programımıza bağlılık yemini ettirmeyi düşünüyorum. Bu ciddi bir iştir. Bizim iki kriterimiz vardır, milletvekilliğinde herhangi bir yetenek aramıyoruz. Bütün yapması gereken parti felsefesini benimsemesidir. Bakanlık da yapabilir.' Tibuk partilerinin seçim sloganlarının da şimdiden belli olduğunu ifade ederek, 'Bu işi bizden başka yapacak varsa, biz de ona oy verelim' diyeceklerini söyledi.

Parlamentar sistem cazip

Başkanlık Sistemi'ne ilişkin görüşlerini de dile getiren LDP lideri, parlamentar sistemin daha cazip olduğunu belirterek 'Bir parti 4 sene boyunca iktidardır. O partinin devrilme ihtimali yoktur. Ama bu parlamentar sistemde böyle değildir. Muhalefet, iktidarı sürekli yıpratmaya çalışır. Başkanlık sistemi olduğunda muhalefetteki parti 4 sene boyunca programını halka anlatır ve sistemi ona göre oluşturur. Parlamentar sistemde bir güvensizlik ortamı vardır. Hükümet düşerse dahi daima bir düşme tehlikesi

vardır. Bu yüzden parlamenter sistem daha caziptir. Kadro konusunda LDP'nin iki yaklaşımı var. Bize karşı kadro konusunda yaklaşanlar iki türlü yaklaşıyor. Ya pozitif ya da negatif. İkisi de bizim için değerlidir' diye konuştu.

Yüksek vergi gelişmeyi önlüyor

LDP'nin genel olarak vergiye karşı olduğunun altını çizen Besim Tibuk, 'Girişimci eğer muaf değilse en fazla yüzde 10 vergi ödeyecektir. Bu uygulama ile daha çok vergi toplanabilecektir. Beş kişiye kadar işçi çalıştıran küçük işyerleri vergiden muaf tutulacak. Bakkal ve esnafın defter tutma yükümlülüğü kaldırılacaktır. Biz iktidara geldiğimizde finans sektörü, ulaşım, medya, kültür sektörü, eğitim ve sağlık hizmetleri vergiden muaf tutulacak, gümrük vergileri kaldırılacaktır.' Yüksek faizli iç borç ve bunun neden olduğu yüksek enflasyonun ekonominin belini büktüğünü kaydeden Tibuk, dolara eşit 'yeni lira' çıkartacaklarını ve likiditenin artırılmasını sağlayacaklarını anlattı. Faizlerin Batılı ülkelerin seviyesine çekileceğini de belirten Tibuk, 'Özelleştirme kaynakları doğru yönlendirilir ve devlet küçülürse enflasyon sınırlanır, iç borç kapatılabilir' dedi.

TÜRKİYE KERKÜK PETROLÜNE EL KOYSUN : KUZEY IRAK'I İLHAK EDİN

06/11/2001

Hürriyet

Manşet

WILLIAM SAFIRE

'Ankara, ABD ile anlaşsın, Kuzey Irak'ı ilhak etsin. Böylece büyük para kazanan Türkiye'nin AB'ye girmesi kolaylaşır, Kürt sorunu çözülür. Dünya da Ladin'den kurtulur.'

ABD yönetimine yakınlığıyla bilinen ünlü yazar Safire, "Başkan Nixon'la cehennemden cep telefonu görüşme yaptım" kurgusuyla düzenlediği yazısında Türkiye'nin Musul-Ker-kük'ü ilhak etmesini önerdi. ABD'de devlet yönetimine yakın ilişkileri bilinen New York Times Gazetesi'nin Pulitzer ödüllü usta yazarı William Safire, Washington'un Ankara ile bir anlaşmaya varmasını, Türkiye'nin Kuzey Irak'ı ilhak etmesini ve Kerkük petrolüne el koymasını önerdi.

Safire, bu görüşlerini gazetede köşesinde, konuşmalarını yazdığı eski patronu Başkan Richard Nixon ile cehennemden yaptığı cep telefonu konuşması şeklinde aktardı. Safire'in deyişiyle "fiyat ve ücret denetimi günahı nedeniyle halen cehennemde acı çeken" Nixon ile William Safire arasında geçen soru-yanıt şeklindeki telefon konuşması şöyle: Afganistan'daki savaş nasıl gidiyor?

Afganlaştırma politikası temelinde daha başlamadan bir avuç sakallı manyağı hafifçe bombalamak. Bu da savaş mı? Tepkisel ve taktiğe dayalı.

GERÇEK DÜŞMAN USAME DEĞİL

Bir iki tümen kara gücü yollar mıydınız? İlk aşamada Bush ve ekibi doğru yapıyor. Terör operasyonlarını bastırıyor, sorun çıkarması için muhalefete yardım ediyor ve suikastler için oynuyor. Ama daha geniş bir strateji geliştirmeleri gerekiyor. Nedir o? Gerçek düşmanını tanı. Gerçek düşman Ladin ve terörist hücreleri değil, İslam dünyasını ele geçirmeye çalışan hareket. Sakallılar ve onları destekleyen devletler, Suudi ve Kuveyt petrolünü istiyor.

Bu para, onların nükleer ve biyolojik silahlarına sahip olmalarını sağlayacak ve makul Müslümanlar ile Hıristiyan ve Musevi kafirleri yok edecekler.

EN ÖNEMLİ KART LAİK TÜRKİYE

Nasıl durdurursunuz onları? SSCB'ye karşı Çin kartını oynayarak komünist bloğu nasıl böldüyseniz öyle. Sizin neslinizin kartı laik ve en güçlü orduya sahip Türkiye. Türkler gönüllü olarak yüz kadar komando verecekler zaten, daha fazlasını mı istemeliyiz?

Şu Afgan kafasından kurtul. Dünya şaşkınken fırsatı kullan. Ben olsam Ankara ile hemen bir anlaşma yapardım. Sınırı geçip Irak'ın üçte birini ilhak etmeleri için. Zaten çoğu Kürtlerin elinde. Ama Türkiye'nin parçası yapılacak olan kara parçası Saddam petrolünün neredeyse yarısını üreten Kerkük yatakları.

Bu savaş demek değil mi? Hızlı savaş. Ama haklı bir savaş çünkü Saddam mikrop bombaları ve nükleer silahlarla ve terör bağlantılarıyla bir tehdit. Biz hava koruması veririz ve Türklerin Bağdat'ta dost bir yönetim kurması için de BM Güvenlik Konseyi desteği sağlanır. Özgürlüğüne kavuşan Iraklılar da petrol tesislerinden satışa başlar ve böylece OPEC'i deviririz.

Türkiye'nin çıkarı ne

Türkler'in çıkarı ne?

Öncelikle büyük para. Kuzey Irak, günde 2 milyon varil petrol demek ve AB de yerlere düşerek Türkiye'yi alır. Sonra, Türkiye Kuzey Irak'ta özerk bir Kürdistan oluşturarak kendi iç sorununu da çözer.

YENİ SINIRLAR İNGİLİZ UYDURMASI

Bu yeni sınırlar demek, Arap ülkeleri razı olur mu? Türkler, Arap değil. Suriye Türkiye'ye karşı terörün merkeziyken Türkler sınıra yığınak yaptı. Terörün patronu şimdi Türkiye'de hapiste. Ne demek yeni sınırlar? Irak, İngiltere'nin bir 20'nci Yüzyıl uydurmasıdır. İsrail 50 yıl önce devlet oldu yakında da bir Filistin devleti olacak. Yeni zamanlar, yeni sınırlar.

İsrail dediniz de? Evet, Şaron'a, Ürdün'ü korumak için Ürdün Vadisi'ni ilhak etmesini önerirdim, sonra da Batı Şeria'yı vermeli yoksa gider. Sonra da Suudiler ve zengin Arap ülkelerine ya Filistinliler için konut ve tesis yaparsınız ya da bir milyon Filistinli göçmeni kabul edersiniz derdim. Şeyhler koşu koşu gelir.

Bin Ladin'e ceza ve Afganistan'a ne oldu? Ortadoğu'da para akışı ve iktidar dengesini değiştirirsen Ladin ve oğlanları çürük meyve gibi elimize düşer. Şimdi gidip ceza çekmeliyim. Bana yakında Rusya için telefon et. Bu bela telefonu nasıl kapatıyorsun?

Kürt liderler Özal'a teklif etmişti

BÜYÜKELÇİ Kaya Toperi, Yener Süsoy'a Turgut Özal dönemini anlatırken,

Körfez Savaşı sırasında Kürt Liderler Talabani ve Barzani'nin Kuzey Irak'la ilgili önerisini açıklamıştı. Toperi, Kürt liderlerin, Özal'dan

Kuzey Irak'ı ilhak etmelerini istediğini söyledi. Talabani, Özal'a, "Kuzey Irak'ta özerk bölge kuralım. Sonra Türkiye'ye ilhak olalım. Barzani de böyle düşünüyor" dedi. Toperi ise Özal'ın bu öneriyi hemen reddettiğini belirterek, Özal'ın şu sözlerini aktardı: "Olmaz, 21'inci Yüzyıl'da bir karış toprak bin sorun getirir.

Siz bağımsız, demokratik Irak içinde bir bölge olursunuz. O zaman biz de size her türlü maddi ve manevi desteği veririz. Hatta suyunuzu, elektriğinizi de veririz. Ama bir şeyde de kesinlikle ısrarlıyız. Türkmenlerin hakkını mutlak şekilde korumanız lazım. Onlar bizim asla taviz veremeyeceğimiz soydaşlarımız. Bunda ısrarlıyız." "1 koyup 3 alırsın" Irak'ın Kuveyt'i işgalinin ardından patlak veren kriz ortamında, zengin petrol kaynaklarına sahip Musul ve Kerkük'ün Türkiye topraklarına dahil edilmesi, gündemin ön sıralarına oturmuştu. Bu konuda birçok senaryo konuşulmuş ve dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın "1 koyup 3 alma" planlarındaki 3 noktadan 2'sini Musul ve Kerkük'ün oluşturduğu daha sonra anlaşılmıştı.

Lozan Antlaşması sonrasında Musul ve Kerkük'ün Türkiye sınırları dışında kalmasından bu yana, bu iki kentten yeniden Türkiye sınırları içine dahil edilmesi sık sık gündeme geldi. Bu nedenle de Afganistan operasyonunun Irak'ı da kapsamaması ihtimali Musul ve Kerkük'ü yeniden gündeme getiriyor. Körfez Savaşı sırasındaki Türkiye'nin Musul ve Kerkük'ü ele geçirmesi fikri, sert tepkiyle karşılanmıştı. Türkiye'nin Irak'ın bölünmesine katkıda bulunması halinde ABD'nin fedaisi durumuna düşüleceği ve Ankara'nın tüm Arap dünyasını karşısına alacağı savunulmuştu.

SIRA IRAK'A GELECEK

15/10/2001

Milliyet

Söyleşi

DERYA SAZAK---YILDIRIM AKBULUT

Körfez Savaşı'nın Başbakanı Yıldırım Akbulut, Meclis'ten neden geniş yetki alındığını sorguladı. Yıldırım Akbulut'a göre hükümet Afganistan hareketini Meclis'e anlatamadı. Akbulut, "5'inci maddeye göre Meclis'ten izne gerek yok.

Hükümet, NATO kararına göre hareket edilmeyebilir ihtimalini gözeterek bu kararı aldı. Burada görünen Afganistan ama Irak'a sıra gelecek" dedi

Afganistan'a yönelik hareket nedeniyle hükümet asker gönderme yetkisi aldı Meclis'ten... Körfez Savaşı'nda benzer yetkiyi siz de Başbakan olarak TBMM'den istemiştiniz? O zaman da tartışma Saddam üzerinde yoğunlaşmıştı. Türkiye'nin izlediği ABD yanlısı siyaseti nasıl değerlendiriyorsunuz?

Karar, Anayasa'nın 92'nci maddesine göre alındı; geçmişte ben de üç kez Meclis'ten yetki almıştım. ABD'nin hareketi NATO'nun 5'inci maddesine dayandırılmış olsa aslında hükümetin bu izne ihtiyacı yoktu. Ancak Körfez'de önemli bir fark vardı; TBMM asker gönderme izni verdi ama Türkiye'ye bir saldırı olması koşuluyla... Kararda o vardır.

Tezkere, saldırı koşuluna mı bağlanmıştı?

Evet, kararname metni öyledir, açıkça yazıldı, Körfez Savaşı'nda ülkemiz bir saldırıya uğrarsa diye yetki aldık. Şunu da düşündük, varsayalım İran ya da Suriye Irak'a girdi, Türkiye de duruma müdahale edebilir görüşünden hareketle Meclis'ten karar çıkardık. Şimdi böyle bir şey yok. Teröre karşı birlikteyiz. Uzak bir coğrafyada, sınırlarımız dışında Afganistan'a karşı operasyon yapılıyor. Şu anda Türkiye'ye sıçrama ihtimali yok.

5'inci maddeyi Körfez Savaşı'nda biz de işletmiştik ve NATO'ya müracaatla İncirlik'e saldırı olursa savunurlar mı kuşkusuyla bayrak göstermelerini sağlamıştık.

ABD'nin, İngiltere ile birlikte başlattığı hareket NATO konseptini de içermiyor mu?

Kararın içeriğini bilmiyoruz. Hükümet biliyorsa da Meclis'e tam anlatabilmiş değil. Mesela NATO diyebilirdi ki, şu kadar gemi ya da uçak gönderin, ya da askeri birlik yollayın. Bunlar olmadı. 5'inci maddeye göre hükümetin Meclis'ten izin istemesi de gerekmezdi uluslararası anlaşmalar gereği... Zaten hükümet de NATO kararına göre hareket edilmeyebilir ihtimalini gözetererek bu kararı aldı.

ABD ağır bastı...

Terörle mücadelede katkı sağlayacağız diye onun yolunu açtılar. Körfez Savaşı'nda biz BM ve Güvenlik Konseyi kararlarına uygun hareket ettik. Açıkça söyledik ki, ambargoya uyacağız, havaalanlarını vereceğiz. Onun dışında bizim cephe açma, asker gönderme niyetimiz yok.

O halde niye Meclis'ten izin almıştınız?

Aldık ama saldırı olması kaydıyla.

Ecevit Saddam'la görüşmüştü

Sanıyorum dönemin Cumhurbaşkanı Özal Körfez Savaşı'nda askeri operasyonlar için Meclis'ten yetki alınmasını gereksiz görüyordu. İlk tezkere geniş kapsamlıydı... ANAP Grubu'nda tepki olunca değiştirilmişti.

Yetkiyi ilk istediğimizde Meclis Grubu'nda bir tereddüt hasıl oldu.

Bir panik havası yarattı diyebilirim. İşin içinde biraz da parti içindeki muhalefetin (Mesut Yılmaz ve arkadaşları) rolü vardı. Türkiye'ye ne getirip götürdüğünden, yetkinin dozundan çok, beni ve hükümeti zavıflatma politikası izlendi. ANAP dışındaki muhalefet de bunu yapıyordu. Bugünkü

Başbakan Ecevit, gazetecilik sıfatıyla gidiyorum dedi ama Bağdat'ta görüştü. Onlar unutuluyor şimdi. Ben Meclis'ten karar almak gerekir dediğimde ve bunu görüşebilmek için Bakanlar Kurulu'nu toplantıya çağırdığımda Sayın Özal istihbar etti ve geldi hükümete başkanlık etti. Size haber verdi mi?

Geleceğim dediğini hatırlamıyorum, haber almış, geldi oturdu. Eh gelene de git denilmez...

Ne yaptı?

Dedi ki, hükümetin Meclis'e gitmesine gerek yok, bu yetki sizde var.

Ben de Meclis'e gitmem gerekiyor, Anayasa'ya göre zorunlu diye ısrar ettim. Kamuoyunda başka görüşler de vardı; bu savaş ilanır, Meclis yetkisini devredemez şeklinde... Ben üniversiteden hukukçuları çağırdım, tartıştık ve kararımızı verdik.

Özal'ı ikna edebildiniz mi?

Meclis de ısrar edince rahmetli Özal toplantıyı terk etti. Gitti. Ecevit çekilse bir şey olmaz Körfez Savaşı sırasında ABD Büyükelçisi'yle, Temsilciler Meclisi üyesi Solarz sizi ziyaretinde açıkça cephe açmanızı istemiş. Evet, Irak'ın kuzeyinden cephe açın dedi ama ben bunun olmayacağını bildirdim. Abramowitz'e bir daha bana böyle adamları getirme dedim.

Gittiler!

ABD büyükelçisi benzer bir ziyareti askeri bir görevliyle dönemin Genelkurmay Başkanı'na da yapıyor, Bush'la Özal'ın Paris'te görüşüğünü belirterek temasa geçmeye çalışıyor. Torumtay Paşa bu tür gelişmelerden rahatsız olarak sonuçta istifaya etti. Asıl tepkisi, siyasi direktiften uzak davranışlardı. Siz bu sıkıntıyı sezmediniz mi?

Hayır, Genelkurmay Başkanı, sorumlu olduğu Başbakan'la direkt olarak hiçbir konuşma yapmadı. Askerin işi hükümetle olur cumhurbaşkanıyla değil. Kaldı ki, o direktif verildi. Özal'dan rahatsız idiyse bana açmalıydı. Üstelik ben cephe açmayacağımı ilan etmişim. Ondan sonraki Genelkurmay Başkanı'na da söyledim. "Irak'tan bir füze müze düşer bunu bahane etmeyin, haydi savaşa giriyoruz diye emrivaki yapmayın, dinlemem!"

Türkiye bugünkü savaş ortamında sizce nasıl yönetiliyor. Ben ekonomik durumu hiç iyi görmüyorum. Hükümete güven yok. 22 Şubat'ta kriz çıktığında milletten özür dileyip çekilmeleri gerekirdi. Demokrasiye inanıyorsak, bu hükümetin alternatifsizliğini kabul edemeyiz.

İngiltere'de Thatcher, Körfez krizi sırasında başbakanlığı bırakmıştı. Ecevit de bugün çekilse hiçbir şey olmaz. Hatta daha iyi olur. Meclis'ten bir hükümet çıkmazsa seçime gidilir.

Musul'u kim istemez?

Özal ile nasıl ters düştünüz?

Musul Kerkük'ü kim istemez?

İstemekle olur mu?

Orada BM kararları var, deniyor ki, Irak'ı Kuveyt'ten çıkaracağız. Dünyanın hedefi buyken siz diyemezsiniz, ben de bu arada Musul Kerkük'ü alacağım.

ABD buna özendiriyordu...

Hayır, hayır.

Kuzeyden cephe açın diye size gelen ABD Büyükelçisi Abramowitz değil miydi? Bize yardım edin dediler, güneyde benim kuvvetlerime yüklenecek Irak'ı kendine çek. 'Sen can ver' diyor. Musul, Kerkük'ü al demiyor. Özal hep ona inanmıştı, savaş bitecek, masaya oturulacak... Her gün

'Prezidan Bush'la konuşuyordu.

Allah rahmet eylesin, o yok, arkasından konuşmak istemem ama Bush'a şirin gözükme için cephe açmak istemiş olabilir. O zaman gözden kaçırılan şeydi, ne Cumhurbaşkanı ne başkası, siyasi sorumluluk başbakan olarak bendeydi. Yapacağım işi o zaman da söyledim:"Asker göndermeyeceğim, cephe açmayacağım." Ben ucu belli olmayan, nereye varacağı belli olmayan maceraya girmedim. Anılara dönelim. Dönemin Cumhurbaşkanı size Başbakanlığı vermiş. Özal'la daha önce de yakın çalışmıştınız? Özal ne yapmak istediğini açıkça anlatmadı mı?

Diyelim ki, Özal Bush'la konuşuyor, Amerika büyük savaşa hazırlanıyor, ondan bazı mesajlar aldıysa ben başbakanım. Bana Bush'la konuştum, Musul, Kerkük'te de biz etkin olabiliriz, ya da orayı alabiliriz gibi sonuca ulaştım, diyebilir. Bunu bir şekilde gündeme getirmesi gerekmez miydi? Bakın bunlar olmadı. Daha sonra bir federasyon lafları çıktı ama savaşın sonra. Farz edelim bana böyle dedi, ben Musul Kerkük'e harekete girişebilir miyim?

Özal'dan etkilenebilirsiniz?

Hayır efendim. Ülkenin Milli Güvenlik Kurulu var, Bakanlar Kurulu var, Meclis'i var. Böyle iki kişi bir araya gelelim, kafa kafaya verelim,

Musul Kerkük'ü alalım. Olabilir mi?

Hükümet geniş yetkiyi ne yapacak?

Günümüze dönersek... Ecevit hükümetinin aldığı yetkiyi sınırsız mı buluyorsunuz?

Tartışıyoruz ama işin pratiğine bakalım, herkes biliyor ki, ABD'nin 11 Eylül'de uğradığı terörist saldırı karşısında koalisyonla yardımcı olunmak için hükümet yetki istedi. İncirlik açıldı. Askeri birlik gönderme durumu var. Sonuç itibarıyla Afganistan'a yapılan müdahaleye bir desteğimiz olacak. Pratiği bu, geniş yetki alınca ne yapacak hükümet?

Akla Irak geliyor.

O zaman yeniden Meclis'e gelmek zorundalar. Niye getirsinler, yetki almışlar...

Körfez'de hedef belliydi, burada görünen Afganistan ama söylenen Irak'a sıra gelecek. İşte bugünkü sıkıntı geçmişte yapılan eleştirilerden kaynaklanıyor.

Başbakan ve o zamanki muhalefet, bizim Körfez politikamıza karşıydılar. Karşı cepheydiler. Bakın hadiseler nereye getiriyor. Bize karşı çıkanlar, 10 yıl sonra aynı politikaları, daha ileri adımlar atarak uyguluyorlar. Hükümet Özal'ın gölgesinde falan diyorlardı, şimdi IMF yönetiyor.

Körfez'de yanlış politika uyguladık da ne oldu? Farz edin boru hattını kapatmasak ne olacaktı? ABD gemileri ablukaya almış, Akdeniz'den petrol nakliyatı mı yapacağız? Hangi gemi cesaret edecek de sizden petrol alacak?

İkincisi havaalanlarını açmışız. Peki savaş bitti, İncirlik'ten kalkan uçaklar 1990'dan bu yana Irak'ı vurup geliyor. 10 yıldır niye engel olunmadı, harp yok darp yoktu. Kimse o uçuşları durdurabildi mi? Ecevit'in o günkü tutumu mu doğrudu, bugünkü politikası mı?

O zamanki yanlıştı. O yanlışlığı şimdi doğruya çevirmekte sıkıntı çekiyor. Açıkça şunu yapamıyor. Terörde biz ABD'nin yanındayız. Gidip birgeçmiş olsun diyebilirdi. Diyemedi. Sağlık mazereti falan değil, uçağa atlar gidersiniz... Eski muhalefeti var. Durgunluğu o yüzden. Zor geliyor.

Ben havaalanlarını açmam, asker göndermem de diyemiyor. Mecbur şimdi yapacak! Eğitimi, NATO'ydu denecek, gönderilecek. Irak için Meclis'e gelecekler.

Siz de Saddam'la görüşmüşünüz, hatta bir tehditle karşılaşmıştınız.

Anlatayım, Başbakan olarak Irak'a resmi ziyaret yapmıştım. Su meselesi gerginlik yaratıyordu. Saddam Hüseyin'le görüşmemizde birdenbire, "NATO dağıldı, ABD dostunuz da artık size yardım etmez, sizin haliniz ne olacak?" diye gözdağı vermeye çalıştı. Hiç beklemiyordum,

"Atatürk'ün yurtta sulh cihanda sulh" sözünü hatırlatarak ben de şu cevabı verdim: "Biz idareciler Atatürk'ün yolunda, onun barışçı prensipleri doğrultusunda ilerliyoruz ama gençlerimiz de şunu soruyorlar: 'İmparatorluğun sınırları nerede?' Körfez krizinde Irak'a karşı tutum almakla iyi ettik. Saddam'ın kolu kanadı kırıldı.

Özal da o dönemde Misak - 1 Milli sınırlarını hatırlatarak Musul - Kerkük'e uzanalım diyordu. Türkiye Irak'a cephe açsaydı, pastadan pay almayı hayal ediyordu Turgut Bey. Ünlü 'bir koyup üç alma' sözü vardı. Siz buna inanmadınız mı? Başbakanlık koltuğunu size bırakan Özal'la bu yüzden ters düştünüz. Niye?

O zaman haksız eleştirilere maruz kaldım. Fıkralar üretildi... Kampanya yapıldı ama iddia ediyorum hem siyasi hem ekonomik açıdan en iyi dönem benim başbakanlık dönemimdi. Savaşa rağmen enflasyon yüzde 50'nin altına düşüyordu. Demokratikleşme... 141, 142 bizim zamanımızda kalktı. Benim zamanımda!.. Eskiden 'biz' diyordum baktım ki millet başka türlü yorumluyor, artık 'ben' diyorum. Özal

kaldırdı diyorlar. Hayır. 141, 142, 163'ün altında benim imzam var. Ben kaldırdım! Ülkenin yararı söz konusu olunca ben ufak tefek kararnamelerle kavga etmem, Körfez'de Özal'la kavga ettim. Millet için ettim.

DÖNELİM KÖRFEZ SAVAŞI'NA

29/09/2001

STAR

Köşe Yazısı

ENGİN ARDIÇ

İki haftadır Amerika'yı ve dünyayı kasıp kavuran olaylar, kimilerinin Turgut Özal'a yıllar sonra yeniden küfür etmeleri için de vesile oldu.

Ayakları taşa takılsa rahmetliden bilenler (eskiden de Menderes'ten bilirlerdi!) ısıtıp ısıtıp şu ünlü 'bir koyup üç alma' lafınıhatırlatıyorlar ve üçün birini nasıl aldığımızı mazoşist bir keyifle anlatıyorlar. Oysa, az sayıda akıllı uslu insanın da gene belirttiği gibi, Türkiye Körfez Savaşı'nda bir değil hiçbir şey koymadı ki üç ya da beş, ya da her kaç alacaksa alsın! Koymaya heveslendi, koydurtmadılar. Daha kumar masasına oturmadan elinden fişleri ütüp gittiler!

Özal, Amerikan dış politikasına kayıtsız şartsız teslimiyeti savunuyordu, doğru. Ama Türkiye öyle yapmadı ki...

Muhalefet, üstelik sırf iç politikada kullanmak amacıyla, kalkıp Saddam'ın ayağına bile gitmemiş miydi? (Allah'ın işine bakın, aynı kişi şimdi de pısrıklıkla suçlanıyor!..)

Aynı kişi bugün Amerikan dış politikasına ve savaş hazırlığına teslim olmadı mı peki? O zaman niçin edildi o kahvaltı? (Ben kibarcasını söyledim...)

O zaman dış borçlarımız daha azdı, şimdi kısıkrak sarmaya alındık da ondan mı yoksa?

Özal, aktif dış politika, hatta gerekirse silahlı operasyon da istiyordu. Establishment' elini kolunu bağladı. Çünkü bürokrasi kendisinden nefret etmişti bir kere...

Ekonomik politikaları memuru sıkıntıya sokan, üstelik bürokrasinin 'belini kırmaya' yeltenen, yani Türkiye'nin yüzlerce yıllık yapısını ve geleneklerini yıkmaya kalkan, bir anlamda devrim yapmaya kalkışan adama da herhalde ılık bakmayacaktı bürokrasi.

Öte yandan bir sürü ahmak, geleneksel Amerikan düşmanlığı saplantısıyla, savaşta Saddam'ı desteklemeye kalktı. Bazı Alman ajanları da, eylemlerine 'devrimcilik' süsü vererek Amerikan dış politika egemenliğini zayıflatmaya, ülkemizde bu yönde kamuoyu yaratmaya yönelik propaganda yaptılar. Tutumlarının devrimle mevrimle değil, Amerikan-Alman gizli servislerinin gizli çekişmesiyle ilgisi vardı (bugün de yok mu?)... Oysa savaşta Amerika haklıydı.

Çünkü Saddam eli kanlı bir diktatördü, ve Kuveyt'i, devrim mevrim, ya da anti-emperyalizm aşkına değil, bu ülkeye olan petrol borçlarının üstüne katmak amacıyla işgal etmişti. O kadar sert tepki görmeseydi ve kan dökülmeseydi de, dünya petrol kaynaklarının neredeyse yarısını ele geçirecekti...

Peki bu Türkiye'nin yararına olmaz mıydı canım, mazlum bir ülke olarak? Tam tersine. Dünya emperyalist sistemine eklenmiş, istese de istemese Amerika'nın dümen suyunda, sistemin kuyusunda orta halli bir memleket olan Türkiye (şimdi artık daha geridir), ağır fatura ödeyecekti. Bu o kadar belliydi ki, Saddam'ın başbakanı, 'Şimdi kime yaslanacaksınız bakalım?' diye bizim başbakanımızla dalgasını geçiyordu.

(Gerçi o başbakanın adı Yıldırım Akbulut'tu ama, kendisiyle dalga geçilecekse, gene ancak biz kendimiz geçebilirdik, yabancılar değil!) İsrail, üzerine üç beş füze atılıp bir yaşlı kadıncağz da kalp krizinden gidince bunu 'paraya tahvil etmeyi' başardı. 'Misilleme yaparım haa' blöfüyle açıktan on milyar dolar mı ne kopardı Amerikan yönetiminden... Biz de alamadık diye ağlıyoruz.

Siz pazarlık etmeyi bilmiyorsanız Özal'ın günahı ne?

Savaşta otuz milyar dolar kazık yedik, Kuveyt Irak'a bağlansaydı çok daha fazlasını yiyecektik! Ham petrol fiyatını istediği gibi saptayıp OPEC'e de kafa tutacak ve yeni ve ayrı bir kartel oluşturacak bir Saddam, bizimle kedinin fareyle oynadığı gibi oynardı...

Bu gerçeği göremeyenler, Saddam'ın bir Arap olduğunu da gözardı edenler (tarih bilmeyenler!), gençliklerinden taşıyıp getirdikleri ve ruhlarında artakalmış Amerikan düşmanlığının da dürtüsüyle, Saddam'cı kesiliverdiler!

Biz de kötü kişi oluverdik o zamanlar, belki hatırlarsınız... Ama şimdi, savaş Irak'a da sıçrarsa siz de bulaşacaksınız değil mi bir ucundan?

Hani nerede kaldı on yıl önceki barış çılgınlıkları?

Amacınız üzüm yemek miydi Özal'ı dövmek mi? Hangi strateji dehasının eseriye, Kuzey Irak'a 'vakitlice' girip bataklığı kurutmak yerine düşman iyice yerleşip yuvalandıktan sonra temizliğe gitmek mi

daha bir yurttan sulh cihanda sulh oluyor? Kendi 'inisiyatifimizle' yapmayalım, Amerika'dan onay ve izin bekleyelim. Peki o zaman Kıbrıs işine kendi kafanıza göre niçin karıştınız da içinden çıkamıyorsunuz bir türlü?

Musul'u ve Kerkük'ü isteyen devlet adamı çıkarsa küfür edelim, ama Amerika verirse de enayiliğin lüzumu yok, alalım tabii... Öyle mi? Etmeyin arkadaşlar... Aman iyi ki Kafkasya'ya girmeye falan da kalkmamışız, böyle 'mahçup milliyetçilikle' bir de 'icazetli emperyalizm' yapmaya kalksaydık iyice gülünç olurduk vallahi...

TÜRKİYE İRAK'A GİRER Mİ?

01/12/2001

Milliyet

Köşe Yazısı

FİKRET BİLA

ABD basınında, Türkiye'ye yapılan "ikram"ın haddi hesabı yok. "Hediye" olarak Kuzey Irak'ı önerenler. Musul ve Kerkük'ü verenler. ABD basını ve bazı eski yöneticileri Irak kesesinden Türkiye'yi ağırlıyorlar!

Anlaşıyor ki, Irak senaryoları raflardan indirilip yeniden ısıtılıyor. Türkiye, Irak'a girer mi?

Körfez Savaşı sırasında Cumhurbaşkanı Özal'ın, "Musul – Kerkük rüyası" gördüğü belleklerde tazedir. Irak'a girip girmeme konusunda Özal'la ters düşen dönemin Genelkurmay Başkanı Org. Necip Torumtay'ın demokratik bir tepki gösterip bu görevinden istifa ettiği de...

O günden bugüne, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin düşüncelerinde bir

değişiklik yok. Türk Silahlı Kuvvetleri o gün olduğu gibi bugün de, bunun Türkiye'yi bir maceraya, bir bataklığa sürüklemek olduğu kanısında. O günden farklı olarak bu kanıya bugünün Cumhurbaşkanı ve hükümeti de katılıyor. Bu nedenle Ankara'nın Irak'a girmek gibi bir niyeti olmadığı, bunu aklından bile geçirmediğini söylemek mümkün.

Ankara'nın Irak'la ilgisinin "Musul - Kerkük heveslileri"yle uzaktan yakından ilgisi yok. Hatta bu ilginin tersine gerekçelerden kaynaklandığı söylenebilir.

Ankara'nın Irak olayına bakışı dört temel konuda odaklanıyor:

1- Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması,
2- PKK'nın Kuzey Irak'ta üslenmesi ve Türkiye'ye karşı bu bölgede tehdit oluşturmasının önlenmesi,

3- Irak'a muhtemel bir müdahalede büyük ölçekli bir göç olayının

Türkiye'ye taşmadan karşılanması,

4- Irak'a uygulanan ambargo nedeniyle Türkiye'nin uğradığı zararların göz önüne alınması ve esneklik sağlanması. Ankara'nın bakışı ve ABD'nin Irak'a müdahalesine karşı çıkışının nedeni bu...

Hükümet ve Genelkurmay'ın yaklaşımı bu olduğu sürece de, Türkiye'yi Irak'a yönelik bir kara hareketinin içinde görmek ve buna göre hesap yapmak çok yanlış olur.

III. 2002 YILI BASINDAN ÖRNEKLER

1. 2002 Yılına Ait Musul-Kerkük İle İlgili Gazete Yazıları

İLK HEDEF, MUSUL VE KERKÜK

24/12/2002

Akşam

Haber

Amerika, ilk olarak Irak'ın petrol bölgesini kuşatacak. Ardından, ülkenin güneyini denizden kuşatıp, batıdan kara harekatı başlatacak ABD'nin Irak'a şubat ayında saldıracağına ilişkin görüşler ağırlık kazanırken, Arap basını da, ABD Savunma Bakanlığı'nın (Pentagon) savaş planlarını tamamladığını öne sürdü.

İngiltere'de Arapça yayınlanan El Şarkül Awsat Gazetesi'nin gündeme getirdiği planlara göre, ABD Ordusu'nun öncelikli hedefi petrol açısından büyük önem taşıyan Musul ve Kerkük olacak. Bu bölge kontrol altına alındıktan sonra Irak'ın güneyi denizden girişilecek bir operasyonla kuşatılırken, batıdan da kara harekatı başlatılacak.

TÜRKİYE'DEN NAKLEDİLECEK

Gazetenin haberine göre, Irak operasyonunun başlamasından hemen sonra Almanya'da bulunan ABD özel birlikleri Türkiye'deki üslere nakledilecek. Bu birlikler, büyük bir hızla helikopterlerle ilk

cephenin açılacağı Kuzey Irak'a taşınacak. Kuzey Irak'taki ABD askerleri, buradaki önemli petrol sahalarının güvenliğini sağlayacak ve Musul ve Kerkük'ü kontrolü altına alacak.

Bu aşamadan sonra Amerikan nakliye uçakları devreye girecek. Dev uçaklar, Irak'ın iç kesimlerine ilerlemek için tank, zırhlı araç ve gerekli askeri teçhizatı taşıyacak.

KUZEY IRAK HAREKETLİ

El Şarkül Awsat'a bilgi veren Kürt kaynakları, son haftalarda ABD özel birliklerine bağlı 200 askerin daha Kuzey Irak'a girdiğini öne sürdü. Bu kaynaklara göre, özel birliklere bağlı askerler, operasyonun başlamasıyla

ARKA BAHÇE' PLANI : MUSUL - KERKÜK ENDİŞESİ

19/12/2002

Milliyet

Manşet

Irak'a operasyon olasılığı artarken, Ankara kulislerinde Bağdat yolu üzerindeki petrol bölgesinin geleceği tartışılıyor. Türkiye'nin gerekirse bölgedeki çıkarlarını korumak için tek başına hareket edebileceği belirtiliyor ABD'nin Irak'a yönelik olası operasyonuna ilişkin tartışmalar sürerken, Ankara'da, bölgenin ekonomik anlamda en yaşamsal coğrafyası olan Musul - Kerkük eksenli endişeler masaya yatırıldı. Ankara'nın soğuk bakmasına karşın "kuzeyden kara harekâtının" tercih edilmesi halinde, bu bölgenin ABD ile ya da tek başına Türkiye tarafından kontrol edilebileceği konuşuluyor.

Kulislerde, ABD ve İngiltere'nin Türkiye sınırından kara birlikleriyle operasyon planına sıcak bakılmamasının nedenlerinin başında, Musul - Kerkük endişesinin geldiği kaydediliyor.

Ulusal çıkarlar söz konusu

On binlerce askerin sınırdan Irak'a girmeleri halinde ilk hedefin Bağdat yolu üzerinde yer alan Musul ve Kerkük olacağı, bu bölgenin Amerikan ve İngiliz askerlerinin kontrolüne girmesi halinde başta Türkmenlerin durumu olmak üzere, Türkiye'nin ulusal çıkarlarının zedeleneceği kaygısının tartışıldığı belirtiliyor.

Petrol bölgesine ilk giren gücün buradaki kontrolü uzun süre elinde tutmayı başaracağına dikkat çekiliyor. Bundan kaygı duyan Ankara'nın, "ABD, Türk askeriyle koordineli hareket etmeli" görüşünü savunduğu, gerekirse bu bölgedeki çıkarlarını "tek başına koruma" amacıyla hareket edeceği belirtiliyor.

EKONOMİK SAKINCALAR

BM kararına dayalı ve Türkiye dışındaki bölge ülkelerinin de katkısının yer aldığı bir operasyon tercihinin dile getirilmesinin, bu açıdan da yorumlanması gerektiğine işaret edilirken, üst düzey resmi makamların, petrol bölgesinin "tek güç" tarafından kontrolünün politik ve ekonomik sakıncaları üzerinde durduğu kaydediliyor.

Türk askerinin, PKK ile mücadele ve ilk Körfez krizi sonrasında Kuzey Irak'ta yaşanan gelişmelerden bu yana bölgedeki "deneyim ve etkinliğine" dikkat çekiliyor.

Başkent kulislerinde dile getirilen önemli noktalardan biri, alternatifli operasyon hazırlıkları yapan Türkiye'nin sınırdan "pasif" bir güç olarak yer almayacağı. Türk askerinin operasyonun her aşamasında "güvenlik tehdidini" de dikkate alarak çıkarlarını aktif biçimde gözeticeği kaydediliyor.

KUZEYDEN HAREKÂT UYGUN

Askeri stratejistler ABD yönetiminin AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'a da doğrudan ilettikleri "Kuzey'den (Türkiye tarafından) harekât daha uygun olur. Maliyet açısından da idealdir" görüşünü şu iki nedene dayandırıyorlar:

36. paralelden itibaren Bağdat 110 km. uzaklıkta. 36. paralele kadar Irak yönetiminin kara ve hava kontrolü yok. Kalan 110 km. de ise güçlü bir kara ordusu yer almıyor. Kuveyt sınırından Bağdat'a kadar olan uzaklık ise yaklaşık 650 km. ABD bu nedenle kuzeyden harekâtı daha uygun görüyor.

Hem bölge, hem de Bağdat yönetimi açısından hayati önem taşıyan petrol bölgesi kuzeye daha yakın.

TÜRKMEN-KÜRT FEDERASYONU

08/12/2002

Zaman

Makale

M.HAKAN YAVUZ

Türkiye'nin Irak politikası 1991'den bu yana oluşan yeni olguları dikkate almalıdır. Tepkisel değil yeni olgular üreten dinamik bir yapıya kavuşmalıdır. Misak-ı Milli sınırları içinde bulunan Hatay'ı Atatürk büyük bir diplomatik başarıyla II. Dünya Savaşı koşullarından yararlanarak Türkiye'ye kattı. Bu vizyonun bir devamı olarak yine Misak-ı Milli sınırları içinde yer alan Musul-Kerkük bölgesi ekonomik ve kültürel (siyasi değil) entegrasyona tabi tutulabilir. Irak'ın toprak bütünlüğü korunarak özerk federal yapılar

oluşturulabilir. Türkiye, Türkmen federasyonunda ısrar etmelidir. Bu yeni yapılanma Türkiye'nin ve Kürtlerin 21. yüzyıla daha güvenli girmesini sağlayacaktır.

Unutulmaması gereken yeni "hakimiyetlerin" toprakla değil ekonomik ve kültürel paylaşım ve entegrasyonla inşa edildiğidir.

Avrupa ve ABD'de tartışmalar; Saddam sonrası Irak'ta "ileride sorunlar yaratma potansiyeli olabilecek" güçlü ve radikal yönelimli bir merkezî yönetimin oluşmasını önlemek için "federasyon"un tercih edilmesi gereği üzerine odaklanmıştır. ABD'de tartışmalar daha çok idari veya etnik eksensel federasyon arasında tercih üzerinedir. Iraklı Kürtler kimliklerini koruyacakları bir etnik "federal" yönetim istiyorlar. Bu doğrultuda, Iraklı Kürtler bir dizi çalışma yürütüyorlar ve hemen hemen her altı ayda bir düzenlenen toplantılarda bu konu gündeme getiriliyor.

Federasyon fikrini reddeden Türkiye halihazırda "toprak bütünlüğü ve siyasi bütünlüğün" korunması şeklinde özetlenecek bir dış politikaya sahip. Her ne kadar ilk hedefi korumak mümkün görünüyorsa da ikincisinin gerçekleşmesi mümkün değil. Bugün Irak'ta "de facto" iki tane Kürt devleti var. Dahası, Türkiye'de konuşlandırılan Amerikan ve İngiliz uçaklarının koruması altında büyüyen iki çocuk (Kürt yönetimi) doğmuştur. Türkiye bu gerçeği hesaba katmak ve yeni bir dış politika oluşturmak zorundadır.

BU POLİTİKANIN ANA İLKELERİ

1. Türkiye'yi su, kimyasal silahlar ve yine terör konularında tehdit edecek merkezi açıdan güçlü bir Irak'ın oluşmasını engellemek; 2. Kürt milliyetçiliğinin irredentist yapılanmasını önlemek; plüralist ve kaynaşım sağlayan paylaşımcı yapılanmasını teşvik etmek; 3. Türkiye'nin güvenlik ve ekonomik çıkarlarını ve Kürtlerin bekasını ve entegrasyonunu temin edebilecek bir siyasi (federasyonel) yapı oluşumunu desteklemek. Irak'ta merkezî hükümetin güçlü olduğu 1980-1990 yılları arasında Saddam yönetimi sınır güvenliğini koruyamamış ve PKK terörüne yataklık etmiştir. Bu dönemde Bağdat yönetimi su konusunda ödün vermeye zorlamak için, hem terör ve hem de kimyasal silahlarla Türkiye'yi tehdit etmiştir. Özal'ı ziyaret eden Tarık Ramazan, askerî elbiseyle Çankaya'ya çıkmış ve Türkiye'yi sürekli su konusunda Arap Birliği'nin gündemine taşımıştır. Irak'ta güçlü merkezî bir yönetim Türkiye'nin ve Kürtlerin lehine değildir. Ayrıca, Irak hiçbir zaman Türk-Irak sınırını koruyamamıştır. Bu nedenle büyüyen maliyetiyle sınır güvenliği ancak Türk askeri tarafından sağlanabilmiştir.

GÜÇLÜ ÖZERK FEDERE

Merkezi açıdan güçlü bir Bağdat Türkiye'nin olduğu kadar ötekilerin de çıkarlarına uygun değildir. Irak içinde güçlü özerk federe yapıların oluşması Irak halkının da uzun vadeli çıkarına daha uygundur. PKK'ya karşı Irak ordusu savaşmadı. Özerk yönetime sahip olan Barzani ile Talabani savaş açarak Türklerin lehine kazanımlar sağladılar. Özellikle Barzani yönetimi PKK'yla girdiği bu çatışmalarda birçok askerini kaybetti. Böylece bölgede Türklerin ve Kürtlerin aynı vücudun birbirini desteklediğinde ve birbiriyle bütünleştiğinde kazanım sağlayan birbirinden ayrılmaz iki ayrı eli olduğu bir kez daha ortaya çıktı.

Kurucu bir teori yok

Kürt milliyetçiliğinin kurucu bir teorisini yoktur. Ne bir Gökalp ne de bir Akçura vardır. 20. yüzyılın son yarısında şekillenen Kürt milliyetçiliğini, "az gelişmişlik ve merkezi hükümetlerin baskıcı politikaları" yarattı. Kürt milliyetçiliği merkezi hükümetleri düşman "öteki" şeklinde tanımlayarak kendisini idame ettirdi. Irak'ta şekillenen Kürt milliyetçiliği için Türkiye "öteki" değil kardeş ülke olmalıdır. Kürt milliyetçiliğinin Türkiye'ye karşı oluşumunu engellemek için, Ankara Kürt fobisinden kurtulmalıdır. Bu doğrultuda yapılması gereken ilk iş Kürt kimliğini veya Kürt sözcüğünü tehdidin "adı" olmaktan kurtarmaktır.

Türkiye'nin kendisine güvenmesi ve Kürt fobisini yenmesi gerekiyor. Bu fobinin ana kaynağı devlet hafızasıdır. Bu hafızanın inşasında üç önemli olay vardır: Şeyh Said (1925), Ağrı Dağı (1931) ve Dersim (1937) isyanları ve daha sonra PKK terörü ile had safhaya varan durumdur.

Türkiye'de bu hafıza bence yenilenmeli ve Kürt isyanlarının oluşturduğu hafızaya tutsak olunmamalıdır. Yenilenen yaklaşım, anlayış ve inanç kendisini yansıtan davranışları er geç yaratır. Beşer inandığı şeyleri görmeye ve duymaya meyillidir. Türkiye 1920 veya 30'ların Türkiye'si değildir. Güçlü bir ordusu, gelişen ekonomisi, kendisini her alanda ispat eden oydaşmacı bir kültür birikimine sahiptir. Türk devleti

kurumsallaşmasını tamamlamıştır. Irak'taki 3,5 milyon Iraklı Kürt henüz devletleşmemiştir. Türkiye bu konuda her iki Kürt yönetimine destek olabilir. Temel sorunu "aşiretçilik, kuşkuculuk ve şiddete dayanan" Irak Kürt kimliği "eziklik" psikolojisi içindedir. Ankara bu kimliği tahrik etmeden, karşılıklı kazanım için tedavi ederek yanına çekebilir.

Türkiye öncelikle Talabani ve Barzani'nin Türkiye'yi birbirlerine karşı kullanmasına izin vermemelidir. Özellikle Barzani hükümetine ait sanal sitede yer alan haritalar ve Barzani'nin Kerkük tartışmasındaki açıklaması; Kürt milliyetçiliğini "pekiştirme" çabası olarak değerlendirilmektedir. Dahası

teorik temelden yoksun olan Kürt milliyetçiliği, kendisini “olumsuz yoldan” inşa etmek için bir düşman “öteki” yaratma çabasındadır. Bence bunları dikkate almakla beraber fazla önemsemek yanlışır. Ankara ile Barzani arasındaki ilişkilerin bozulmasında Talabani’nin büyük rolü olduğu da unutulmamalıdır. Dahası Talabani Barzani’yi zayıflatmak için Ankara’yı sürekli kıskırtmaktadır. Barzani yönetimi Türkiye’ye her zaman daha sıcak bakıyor. Örneğin,

Talabani yönetiminde Başbakan Yardımcısı Muhammed Mahmud Abdurrahman “Bizim için tek umut kaynağı Türkiye’dir ve Türkiye’nin endişe ve korkularını ciddi şekilde dikkate almalıyız.” diyor. Olumlu yoldan inşa için bu söylem teşvik edilmelidir. Barzani yönetiminin başında bulunan Nechervan Barzani, Türkiye’ye daha yakındır. Demokratikleşen, ekonomik olarak gelişen ve Avrupa ile bütünleşen Türkiye, tüm Kürtler için birleştirici ve zenginleştirici bir çekim oluşturacaktır.

TÜRKLER KÜRTLERİ KARDEŞ GÖRMELİ VE ORTAK KÜLTÜREL NOKTALAR

vurgulanmalıdır. Özellikle müzik ve kültür alanında ortak mirasın “İslam ve Osmanlı” olduğu unutulmamalıdır. Bütün Irak Kürt televizyonlarında en çok dinlenen Türk müziğidir. Yine Kürt gençliğinin tüketimde izlediği modeller Türkiye kaynaklıdır. Her bakımdan zenginlik ve özgürlük sağlayan Türkiye, kendisine güvenmeli ve Kürtlerin hamisi olmalıdır.

Entegrasyon

Bu desteği sağlarken, Ankara Türkmenlerin kültürel haklarını koruyacak siyasi yapının inşasına öncelik vermelidir. Bu bağlamda bir Türkmen–Kürt federasyonu ya da Türkmenler için ayrı bir federe yapıda ısrarlı olmak üzerinde yoğunlaşmalıdır. Türkmen federal yapısı hem Türkmenlerin haklarını çoğunlukta oldukları Musul ve Kerkük yöresinde koruyacak, hem de ileride ortaya çıkması muhtemel irredentist Kürt milliyetçiliğini denetim altında tutacaktır. Güneyde Türkmenler kuzeyde Türkiye tarafından kucaklanan “Barzani ve Talabani federasyonu”, ekonomik olarak Türkiye’ye rahatça entegre olabilecek imkana kavuşacaktır. Bu bağlamda plüralist zenginlik ve özgürlüklerinin teminatı olan Türkmen haklarını, özerk federasyon çerçevesinde korumayan hiçbir proje kabul edilmemelidir.

İtiraz bir

Bu yeni politikaya karşı yönelilecek iki muhtemel eleştiri olabilir. Birincisi, kurulacak Kürt federasyonunun Türkiye’deki Kürt nüfusunu milliyetçilik konusunda kıskırtabileceği savıdır. Bu mümkün değildir. Birincisi, Türkiye Kürtlerinin çoğu Batı Anadolu’da yaşıyor ve hiçbir zaman otonomi veya Kürtçü bir siyasi yapıyı desteklememişlerdir. Yurt dışında grupsal değil, bireysel (plüralize) dağılımla, yurdun her yerindeki zenginliği özgürce paylaştıklarından, entegre olmuş yönelimlere sahiptirler. İkincisi, güneyinde Türkmen federasyonu olan Irak Kürt federasyonu, kendisini birlikte dostça yaşamının yollarını bulmada sürekli dikkatli olmak zorunda hissedecek ve böyle bir yaklaşıma prim vermeye kalkışamayacaktır. Üçüncüsü, Türkiye Kürtleri büyük oranda “tarihi, kültürel ve iskan bağlamında” entegre olmuşlardır. Türkiyeli Türkler ile Kürtlerin arasındaki bağlar, Iraklı Kürtlerden daha fazladır ve bu bağlar sürekli “benzeşim” yönünde dönüşüm halindedir.

İtiraz iki

İkinci muhtemel itiraz noktası, kurulacak federal yapının Irak’ın toprak bütünlüğünün parçalanmasını hızlandıracağı yönünde olacaktır. Bu da mümkün değildir. Kürt ve Türkmen federe birlikleri; ancak anayasada belirli olan alanlarda yetki sahibi olacaklar ve bunların tek taraflı olarak Irak’tan ayrılmaları mümkün olamayacaktır. Bu maksatla bunların Irak’tan kopması yönünde karar için, ülke nezdinde referandum zorunluluğu anayasaya koyulmalıdır. Sadece Kürtlerin referandumu ile değil, Iraklı Arapların da referanduma katılması zorunlu olmalıdır. Demokratikleşen ve kültürel hakları verilen Iraklı Kürt ve Türkmenlerin ayrılmasını teşvik edecek sorun ve yapılar böylece bertaraf edilebilecektir.

Sonuç olarak

Türkiye Irak’ın toprak bütünlüğünde ısrar etse de, siyasi bütünlüğün artık mümkün olmadığını görmelidir. Bu doğrultuda birçok başkentte yapılan federasyon tartışmalarına bir an önce katılarak katkı sağlamalıdır. Yeni siyasi yapı, Türkiye’nin hem güvenlik hem de ekonomik çıkarlarına uygun şekilde oluşturulabilir. Atatürk nasıl II. Dünya Savaşı şartlarını kullanarak hem Boğazları hem de Hatay meselesini Türkiye lehine uzun vadeli çözüme kavuşturduysa, yine Misak-ı Milli sınırları içinde yer alan Musul–Kerkük bölgesi de mevcut konjonktür şartlarının isteklerine uyumlu bir şekilde Türkiye lehine şekillendirilebilir.

Federasyon konusunda Kürtlerin ısrarlı oldukları açık. Türkiye Kürtleri karşısına değil, yanına almalıdır. İki tarafın da kazandığı roller tanımlanarak paylaşılmalıdır. Iraklı Kürtler, Türkiye’nin güney güvenliğini sağlayacak yapılanma için desteklenmelidir. Türkiye onlara “abilik” yapacak bakış açısını vakit kaybetmeden oluşturmalıdır..

Yeni şartlar yeni politika

Kıscacası, Türkiye edilgen değil etken bir güç olarak olaylara yön vermeli ve olayların peşinden sürüklenmeyi bırakmalıdır. Bunun için de Saddam sonrası Irak’ı

kendi çıkarlarına göre şekillendirmelidir. Atatürk'ün Hatay ve Boğazlar'daki diplomatik girişimi ve çalışması örnek alınmalıdır. Günümüz egemenliğinin bayrak veya askerle değil, iş adamı ve ürünlerle sağlandığı unutulmamalıdır. Daha şimdiden Kuzey Irak'ın (Kürt vatandaşı) Türkiye'nin egemenlik alanı içinde olduğu vurgulanmalıdır. Öncü gücü temsil eden Hacı Şakir sabunu, Ülker bisküvileri, Arçelik televizyonu, Beymen tekstili, Erbil'deki Işık Lisesi ve Tarkan şarkılarıyla Kuzey Irak'ta altyapı hazırlanmıştır. Türkiye kendine güvenmeli ve yeni bir (aktör değil, senarist) vizyonla ortaya çıkmalıdır.

KERKÜK BİZİMDİR

19/10/2002

Takvim

Haber

MUSTAFA ZİYA

Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi Mustafa Ziya, 'Herkesin gözü petrolde ama kimseye yar etmeyiz' dedi.Ziya ayrıca Türkiye'den destek talep etti Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi Mustafa Ziya, Ankara'da Kerkük'ün başkent olarak gösterildiği haritaları sert bir dille eleştirdi. Kuzey Irak'taki oluşumun her türlü altyapısının hazır olduğunu, "bir ilanının kaldığını" vurgulayan Ziya ekledi: "Türkiye'den destek istemek hakkımız."

Ziya, İş Dnyası Platformu tarafından Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi'nde düzenlenen "Kuzey Irak ve Türkmenler" konulu konferansta, Kuzey Irak'taki son gelişmeleri değerlendirirken, Ankara'ya ve Kürt liderlere önemli mesajlar verdi.

'SAVAŞ İSTEMEZDİK AMA...'

Türkmen Cephesi olarak hiçbir zaman savaş istemediklerini ifade eden Ziya, hedeflerinin insana dayalı bir politika olduğunu belirtti. Türkmen lider Mustafa Ziya, "Ancak baka çare yoksa, ABD operasyon konusunda kararlhysa, görüşümüz, Türkiye bu konunun dışında kalmamalıdır" diye konuştu.

'KERKÜK'ÜN SAHİBİ TÜRKMENLER'

Ziya, Türkmenler'in dağınık değil, bir bölgede bulduklarını kaydederek, şunları söyledi: "Bazı haritalar çıkıyor, Kerkük Musul onun bunun başkenti diye, oraların toprak sahipleri bizleriz. O toprağın altındaki zenginliklerde gözümüz yok. Başkalarının gözleri var. Bugün oraya kim sahip olacak diye bir Kerkük sorunu yaşanmaktadır. Oraya, orada yaşayan halk sahip olacaktır. Kuzey Irak'taki oluşumun her türlü altyapısı vardır. Bir ilanı kalmıştır. Ne Irak halkının, ne de Türkiye'nin buna izin vereceğini sanmıyorum."

Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi Mustafa Ziya, 'Herkesin gözü petrolde ama kimseye yar etmeyiz' dedi.Ziya ayrıca Türkiye'den destek talep etti Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi Mustafa Ziya, Ankara'da Kerkük'ün başkent olarak gösterildiği haritaları sert bir dille eleştirdi. Kuzey Irak'taki oluşumun her türlü altyapısının hazır olduğunu, "bir ilanının kaldığını" vurgulayan Ziya ekledi: "Türkiye'den destek istemek hakkımız." Ziya, İş Dünyası Platformu tarafından Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi'nde düzenlenen "Kuzey Irak ve Türkmenler" konulu konferansta, Kuzey Irak'taki son gelişmeleri değerlendirirken, Ankara'ya ve Kürt liderlere önemli mesajlar verdi.

'SAVAŞ İSTEMEZDİK AMA...'

Türkmen Cephesi olarak hiçbir zaman savaş istemediklerini ifade eden Ziya, hedeflerinin insana dayalı bir politika olduğunu belirtti. Türkmen lider Mustafa Ziya, "Ancak baka çare yoksa, ABD operasyon konusunda kararlhysa, görüşümüz, Türkiye bu konunun dışında kalmamalıdır" diye konuştu.

'KERKÜK'ÜN SAHİBİ TÜRKMENLER'

Ziya, Türkmenler'in dağınık değil, bir bölgede bulduklarını kaydederek, şunları söyledi: "Bazı haritalar çıkıyor, Kerkük Musul onun bunun başkenti diye, oraların toprak sahipleri bizleriz. O toprağın altındaki zenginliklerde gözümüz yok. Başkalarının gözleri var. Bugün oraya kim sahip olacak diye bir Kerkük sorunu yaşanmaktadır. Oraya, orada yaşayan halk sahip olacaktır. Kuzey Irak'taki oluşumun her türlü altyapısı vardır. Bir ilanı kalmıştır. Ne Irak halkının, ne de Türkiye'nin buna izin vereceğini sanmıyorum."

TÜRKİYE KERKÜK VE MUSULA KORİDOR AÇMALI

19/10/2002

Gözcü

Haber

MUHSİN YAZICIOĞLU

BBP Lideri Yazıcıoğlu, “Savaşın olmaması için Türkiye öncülük yapmalı. Buna rağmen harita değişecekse Türkiye, Kerkük ve Musul’a koridor açmalı” dedi

Büyük Birlik Partisi (BBP) Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu, Irak’ta operasyona karşı çıktı. İzmir’de seçim çalışmalarını sürdüren Yazıcıoğlu, Irak’a yapılacak olan müdahalenin haklı ve inandırıcı bir gerekçesi olmadığını söyledi. Savaşa taraftar olmadıklarını ve savaş istemediklerini belirten Yazıcıoğlu, “Savaşın olmaması için Türkiye öncülük yapmalı, önderlik yapmalıdır. Bunlara rağmen müdahale olacaksa, müdahalenin sonucu harita değişiklikleri olacaksa Türkiye hazırlıklı olmalıdır. Böyle bir durumda Türkiye, Kerkük ve Musul’a koridor açmalı. Bölgedeki Türkmenler’i himayesi altına almalı. Öbür tarafta, Kuzey Irak’ta kürt devletinin kuruluşu aşama aşama gerçekleşiyor. Bu da milli güvenlik ve kürtlerin menfaatleri açısından son derece yanlıştır.

ATATÜRK’TE FEDERASYON FİKRİ VE KERKÜK...

18/10/2002

Yeni Şafak

Köşe Yazısı

gün dahi eşkali zahiriyesi ne olursa olsun gerek Iraklıların ve gerek Suriyelilerin bu iki mıntıkadaki dindaşlarımızın kalpleri bizimle beraberdir. Eğer bundan sonra esbabına tevessül edilirse bunlardan azami istifade etmek mümkündür...”

Buradan ne anlıyoruz? Atatürk’ün, Türkiye’nin bağımsızlığının ardından, Irak ve Suriye’nin de bağımsız olması kaydıyla; Türkiye-Irak-Suriye arasında bir ‘federasyon’ ya da ‘konfederasyon’ tasavvur ettiği... Milli Mücadele’nin liderinin bu tasavvura sahip olduğu sırada, ‘Batı yönelimi’ de elbette aynen durmaktaydı.

Dolayısıyla, 80 yıl önceki tasavvur, Ortadoğu’nun geleceğinde bu ülkelerin alacağı şekil ve Türkiye’nin elde edeceği yeni konumla birlikte (Irak ve Suriye’de demokratik rejimlerin kurulması ve Türkiye’nin AB’ye tam üyeliği halinde) ‘küresel dünya’nın ‘parametreleri’ne göre yeniden imkan dahiline girebilir. İlla ‘konvansiyonel’ anlamlarıyla ‘federasyon’ ya da ‘konfederasyon’ olmasa bile...

Buradan çıkartacağımız bir başka sonuç, Türkiye’nin ‘tarihi, coğrafi, beşeri, iktisadi, ticari ve kültürel’ nedenlerden ötürü Irak’la bir tür ‘kader ortaklığı’na sahip oluşudur.

Bu arada unutulmaması gereken, Atatürk’ün ‘federasyon’ ya da ‘konfederasyon partnerleri’ olarak Irak ve Suriye’den söz ederken, Arapları kastetmiş olmasıdır. Çünkü, konuşmanın yapıldığı tarih, 24 Nisan 1920. Irak’ın o dönemde de Kürt çoğunluklu kuzeyi, yani Musul Vilayeti (bugünkü Kuzey Irak) Misak-ı Milli sınırları içindedir ve Atatürk’ün tasavvurunda eğer Türkiye Cumhuriyeti varsa, Musul Vilayeti’ni de kapsamaktadır.

Nitekim, Musul sorunu, 1923’te Lausanne’da halledilmemiş tek konu olarak kalmıştır ve Lausanne’ın hemen ardından Cumhuriyet ilan edildiği vakit askıda kalmaya devam etmiştir.

Bunun, bugün için bir anlamı var mı?

Evet. Kuzey Irak, Türkiye’nin ilgi alanı içindedir ve bölgenin geleceği Türkiye’nin gelecek tasavvurundan kopuk ve bağımsız düşünülemez. Çünkü, Kuzey Irak, Türkiye’nin Güneydoğu’sunun ‘tarihi, coğrafi, beşeri, iktisadi ve kültürel devamı’dır. Dolayısıyla, orada bir ‘bağımsız Kürt devleti’nin ‘tarihten gelen meşru temeli’ yoktur.

Kaldı ki, Türkiye’nin yanısıra İran ve Suriye’nin ve tüm Arap Dünyası’nın, bu arada Irak’ta ‘rejim değişikliği’ni sağlama gücündeki tek ‘dış aktör’ Amerika Birleşik Devletleri’nin karşı olduğunu deklare ettikleri bir oluşumdur. Dahası, bu oluşumu sağlayabilecek konumdaki Irak Kürt liderleri Mesut Barzani ve Celal Talabani, böyle bir amaç gütmediklerini her vesileyle –bir Realpolitik gereği olarak– vurgulamaktadırlar.

Kuzey Irak’ta bir ‘bağımsız Kürt devleti’ni mümkün kılacak yani ona ‘ekonomik alt yapı’ sağlayabilecek olan Kerkük, yani Kerkük çevresindeki petrol havzaları. Molla Mustafa Barzani yıllarca Kürt bölgesinin merkezi için Kerkük’ü bu nedenle istemiş, Bağdat hükümetleri bu nedenle bu isteğe diğer her türlü isteğe yanaştıkları halde- yaşamamışlar ve her Bağdat- Kürt uzlaşma girişimi ve imzalanan anlaşmalar, bu yüzden yürümemiştir. Barzani ve halefleri (oğlu Mesut ve Celal Talabani), ABD tarafından desteklenmiş olmakla birlikte, bu taleplerine Washington’dan destek elde edememişlerdir.

Ayrıca, 1975’ten bu yana geçen süre içinde, Kerkük’ün demografik yapısı da tepeden tırnağa değişmiştir. 1957 nüfus sayımında Kerkük şehrinin çoğunluğu Türkmen, vilayet sınırlarında çoğunluk ise

Kürt idi. 1975'te iç savaşın Kürtlerin yenilgisiyle sonuçlanmasının ardından Bağdat hükümeti Kerkük vilayetini darmadağın etti. Kalar, Kifri, Şamşamal, Tuzhurmatu gibi çevresi Kürt, merkezleri Türkmen büyük ilçeleri Kerkük'ten alınıp, Süleymaniye, Divaniye ve Selahaddin adını alan Saddam'ın Tikrit vilayetine bağlandılar.

Şehirde amansız bir Araplaştırma politikası uygulandı. Bunun neticesinde, Irak Türkmen nüfusunun çok büyük bölümü, Kürt çoğunluklu Kuzey'de değil, Saddam'ın egemenliğinin devam ettiği 36. paralelin altındaki bölgede kaldı.

O yüzden, Türkiye'nin Türkmen haklarına ilişkin taleplerinin adresi, Kuzey'deki Kürt liderler olmaktan ziyade Saddam'a ya da Arap yöneticilere yönelmek zorunda.

ABD'nin BM Güvenlik Konseyi marifetiyle, 1991'de Kerkük'e 'uçuşa yasak bölge'nin yani 36. paralelin altında bırakılması da hiçbirşey anlatmıyor mu?

Kerkük'süz 'bağımsız Kürt devleti' Kuzey Irak'ta kurulamaz. Kerkük'ü, münhasıran Kürtlere teslim edecek 'yerel, bölgesel ve uluslararası' bir 'irade' ise ortada yok. Ancak, sadece Kuzey Irak'ın değil, Irak'ın tümünün Türkiye'nin ilgi alanında olduğuna dair elimizde bir 'Atatürk referansı' var...

'KERKÜK'Ü TARTIŞMAYIZ'

16/10/2002

Akşam

Haber

Mesut Barzani, Kerkük'ün kimliğini bedeli ne olursa olsun hiç kimseyle tartışmayacaklarını, müdahale halinde kendilerini savunacaklarını söyledi Irak Kürdistan Demokratik Partisi (IKDP) Lideri Mesut Barzani, iç işlerine hiçbir gücün karışmasına izin vermeyeceklerini söyledi. Ankara'yı çelişkili açıklamalar yapmakla suçlayan Barzani, Türkiye'nin müdahale etmesi halinde kendilerini savunacaklarını belirtti.

Katar'daki El Cezire Televizyonu'nun Ankara Temsilcisi Yusuf El Şerif'in sorularını yanıtlayan Barzani, Türkiye'de son günlerde yapılan açıklamaları değerlendirdi. Çelişkili açıklamalar yapıldığını öne süren Barzani, 'Bunları her gün duyuyoruz. Türkiye bir yandan Irak'ın bütünlüğünü savunuyor, bir yandan da Kerkük'teki eski haklarını gündeme getiriyor' dedi. Kerkük'ün kimliğini tartışmayız

Bütün komşularına, zarar vermemeyi garanti ettiklerine dikkat çeken Mesut Barzani, içişlerine, Türkiye dahil hiçbir yabancı gücün müdahalesine izin vermeyeceklerini vurguladı. Barzani, 'Kerkük'ün kimliğini hiç kimseyle oturup, asla tartışmayız. Ödeyeceğimiz bedel ne olursa olsun. Bunu kimseyle tartışmayız. Kaldı ki Kerkük, Musul, Basra ve Erbil, Irak kentidir' diye konuştu.

Bu çağda askeri tehditlerin boşuna olduğunu belirten Barzani 'Biz burada bir halkız ve sorunlarımızı nasıl çözeceğimize biz karar veririz' dedi. Barzani 'Türkiye müdahale ederse ne yaparsınız' sorusuna, 'Bunu o zaman sorun' yanıtını verdi. IKDP Lideri, kendilerini savunmanın meşru hakları olduğunu da vurguladı.

Mesut Barzani, Kuzey Irak'taki durum için de Kürtler'in birleştiklerini ve dokuz ay sonra seçime gidileceğini söyledi. Barzani, Irak'a bir Amerikan operasyonu durumundaysa seçimin ertelenebileceğini kaydetti. Barzani, Irak'a müdahale halinde ABD'ye yardım konusuna parlamentonun karar vereceğini hatırlattı.

Barzani'nin lideri olduğu IKDP, bir bildirisinde Türkiye'nin müdahalesi halinde Kuzey Irak'ın Türk askerine mezar olacağını bildirmiş, daha sonra bu açıklamayı düzeltmeye çalışmıştı.

Başbakan Bülent Ecevit de geçtiğimiz günlerde 'İş çıkırından çıktı. Biz Türk milleti olarak savaş istemiyoruz. Ancak gerekirse savaşmayı çok iyi biliriz' diyerek Iraklı Kürtler'i uyarılmıştı.

Sıra para sorununda

Kendi paralarını basmaları son günlerde gündeme gelen Iraklı Kürt liderler, bir kez daha biraraya gelerek, bu kez aşırı değerlendirilen para sorununu görüştü.

Kuzey Irak'ta İsviçre'de basılan eski Irak dinarı kullanılıyor. Bu banknotlar çok yıprandığı için kolay bulunmuyor ve değeri sürekli yükseliyor. Bu nedenle bu yıl başında 1 dolar 16-18 dinarken şimdi 11 dinar oldu.

Aşırı değerlendirilmenin piyasanın istikrarını bozmasına yol açacağından çekinen Kürt liderler çıkış aramaya başladı. Kürtler, özerkliklerinden geri adım atmamak için Irak Dinarı kullanmıyor. Ancak Türkiye'yi kızdırmamak için kendi parasını da basamıyor.

TARİHTEN BİR YAPRAK: MUSUL VE KERKÜK...

14/10/2002

Sabah

Köşe Yazısı

MEHMET ALTAN

Kuzey Irak'ta iş çıkırından çıktı" diyen Başbakan Bülent Ecevit, Türkiye'nin, "iradesi dışında" savaşa sürüklendiğinden kaygılı...Ankara, Kuzey Irak'taki gelişmeleri "ayrılıkçı fikirleri" cesaretlendirici bir neden sayıyor. Kürt Federe Bölgesi'nin Kerkük'ü başkent ilan etmesi, gelişmeleri hızlandıran en önemli etken. Ankara, bölgede yaşayan Türkmen nüfusun Kerkük'ün "Kürt Başkenti" yapılmasına izin vermeyeceğini gittikçe yükselen bir sesle tekrarlıyor.

4 ila 11 Eylül 1919 tarihlerinde toplanan Sivas Kongresi, Mondoros Mütarekesi koşullarına direnme kararını aldı. Ali Rıza Paşa'nın başbakanlığındaki Osmanlı Hükümeti, Sivas Kongresi'nin talepleri doğrultusunda Osmanlı Meclisi'ni toplantıya çağırdı. 28 Ocak 1920 tarihinde, Meclis gizli bir toplantıda Misak-ı Milli programını kabul etti. 17 Şubat 1920'de, çizdiği sınırlarla, çokuluslu imparatorluğun yerini alacak, daha türdeş bir ulusal devletin alt yapısını oluşturan bu programı, basına ve bütün dünya parlamentolarına duyurma kararını aldı. İstanbul 16 Mart 1920'de İngilizler tarafından fiilen işgal edilince, Osmanlı Meclisi dağıldı. Misak-ı Milli ise TBMM tarafından yürütüldü. Musul, kabul edilen Misak-ı Milli sınırları içinde yer alıyordu.

Kerkük'ün de bağlı olduğu Musul Eyaletini 1926'da tamamıyla kaybettik. Irak haritasına baktığımızda aynı hat üzerinde yer alan Musul ve Kerkük Kanuni Sultan Süleyman'ın 1534 yılındaki seferinden sonra Osmanlı topraklarına katılmıştı..Çok kısa süreliğine Safevilerin eline geçmesini saymazsak, İngiliz işgaline uğradığı 1918 yılına kadar da Osmanlı yönetiminde kaldı.Kurtuluş Savaşı sırasında Misak-ı Milli sınırları içinde gösterilen Musul Eyaleti ve onun bir sancağı olan Kerkük, Türkiye ile İngiltere arasında çekişme konusu oldu. Tarihteki yerini ise "Musul Sorunu" olarak aldı.

Musul Sorunu, Lozan Konferansı sırasında başgösterdi ve üç yıl boyunca da sürdü. Ocak 1923'te toplanan Lozan Konferansı sırasında, Musul'un kendisine bırakılmasını isteyen Ankara Hükümeti ile Musul'un kendi denetimindeki Irak'a ait olmasını isteyen İngiltere arasındaki gerginlik konferansı geleceğini tehdit eder hale gelince, konunun ikili görüşmeler ile çözülmesi kararı alındı. Türk-İngiliz görüşmeleri 19 Mayıs 1924'de İstanbul'da başladı. Taraflar kendi görüşlerinde direnince, İstanbul Konferansı 5 Haziran 1924'de dağıldı. Lozan Antlaşması, konunun ikili müzakereler ile, buradan bir sonuç çıkmazsa, Milletler Cemiyeti'nde görüşülmesini karara bağlamıştı. Lozan Antlaşması doğrultusunda, konu 20 Eylül 1924'de Milletler Cemiyeti'nde ele alındı. Türkiye bölgede bir plösibit yapılmasını istedi, İngiltere buna karşı çıktı.

Cenevre'de görüşmeler sürerken bölgedeki İngiliz ve Türk askeri güçleri arasında yer yer çatışma başladı. İngiltere 9 Ekim 1924 tarihinde Ankara'ya bir ülmatom vererek, 48 saat içinde ultimatoma belirtilen sınırların gerisine çekilmesini istedi. Ankara, Milletler Cemiyeti'ne başvurdu. Geçici bir sınır belirlenmesini talep etti.29 Ekim 1924'de geçici bir sınır ilan edildi. Taraflar bu sınıra uyacaklarını açıkladılar. Bir dönem sessizlik oldu. Milletler Meclisi, Eylül 1925'de taraflara bir inceleme raporu sundu. Rapora göre Musul ve dolayısıyla Kerkük Irak'ın parçası sayılıyor ve 25 yıl boyunca İngiliz mandası olarak kalıyordu.Milletler Cemiyeti'nin daha önce belirlemiş olduğu Türkiye ile Irak arasındaki geçici sınır da nihai hale geliyordu.

Türkiye'nin tepkisine rağmen rapor Milletler Cemiyeti'nde kabul edildi. Türkiye, Irak ve İngiltere ile görüşmelere girişti ama 5 Haziran 1926 tarihli antlaşma ile Musul'u bıraktı. Petrol haklarını da 500 bin İngiliz Sterlini karşılığında İngiltere'ye devretti.Musul, Lozan'ın en çetrefil noktalarından biridir. Ankara'da çok zorlu müzakerelere konu olmuştur. Meclis'te yapılan gizli görüşmeler Türkiye İş Bankası tarafından elli yıl sonra yayınlandı.

Şimdi yeniden Türkiye'yi sarsan bu konunun tarihsel gelişimini bilmekte fayda var. Çünkü dünü bilmeden bugün anlaşılıyor.

TÜRKMENLER AZINLIK BAŞKENT KERKÜK

12/10/2002

Hürriyet

Haber

ERBİL'de bir hafta kadar önce toplanan "Kürt parlamentosu"nda bağımsız bir "Kürt Devleti"ne hazırlık niteliği taşıyan iki Anayasa taslağı üzerinde anlaşıldığı ortaya çıktı.

Celal Talabani liderliğindeki IKYB ile Mesut Barzani'nin IKDP'sinin üzerinde anlaştığı öğrenilen Anayasa taslaklarının ilki "Federe Irak Kürdistan Bölge Anayasası", ikincisi ise Irak'ı "Arap" ve

“Kürt” bölgeleri olarak ikiye bölen “Irak Federal Anayasası” olarak adlandırıldı. Öncelik birinci anayasaya verildi.

TÜRKMENLER AZINLIK

Kuzey Irak'ta yaşayan esas halk olarak Kürtler'i gösteren bu anayasa, Türkmenler'e ise “azınlık” statüsünü yakıştırdı. Asuriler, Keldaniler ve Araplardan da azınlık olarak bahsedildi.

BAŞKENT KERKÜK

Türkiye'nin “Musul ve Kerkük Kürt grupların mutlak denetimine geçmemeli” şartı da bu anayasada hiçe sayıldı. Bölgenin başkenti olarak Kerkük belirlendi. Bölgenin ayrıca, Irak Devleti bayrağından farklı özel bir bayrağı da olacak. Resmi dil, Kürtçe olacak. Türkmen dili ise eğitim ve kültür amaçlı olarak kullanılabilir.

RESMİ YAZIŞMADA KÜRTÇE

Federal hükümette resmi yazışmaların Kürtçe ve Arapça olarak yapılmasını öngören anayasa, Arapça öğrenimi ise zorunlu kıldı. Türkmenler ve Asuriler kendi anadillerinin yanısıra Kürtçe eğitim görecekler. Irak federal anayasası, Kürt bölgesi anayasasına aykırı olmayacak. Her vatandaşın dini vecibelerini yerine getirme özgürlüğü bulunacak. Kürdistan Parlamentosu ile Bakanlar Kurulu'nda Türkmen, Asuri, Keldani ve Arap azınlıklar adil bir şekilde temsil edilecek.

KERKÜK'ÜN BAŞKENT OLUŞU SAVAŞ İLANI

12/10/2002

Yeniçağ

Manşet

Barzani ve Talabani, Kuzey Irak'ta Kerkük'ün başkent olduğu bir devlet ilanı hazırlığı içinde. Türkiye ise bunu savaş ilanı kabul edeceğini bildirmişti

Kuzey Irak'ta, Mesut Barzani ile Celal Talabani'nin, Saddam rejiminin devrilmesinden sonra Irak'ın bütününde uygulanacak yeni bir anayasa üzerinde çalıştığı ortaya çıktı. Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği ile Irak Kürdistan Demokratik Partisi'nin üzerinde anlaşmaya vardığı ‘mahalli’ adı verilen anayasa taslağı ile, Irak'ı Arap ve Kürt bölgeleri olarak ikiye bölmeyi amaçlıyor. Anayasanın detaylarında Türkiye'yi de yakından ilgilendiren unsurlar bulunuyor.

KÜRT ANAYASASI

İşte, Barzani ile Talabani'nin üzerinde anlaştığı anayasadan bazı başlıklar;

Kürdistan bölgesinde yaşayan halk, Kürtler ile Türkmen, Asuri, Keldani ve Arap azınlıklardan oluşur.

Kürdistan bölgesinin başkenti Kerkük'tür.

Kürdistan Federe Bölgesi'nin kendine ait bir bayrağı bulunacak ve bu bayrak Irak Federal Cumhuriyeti bayrağından farklı olacaktır.

Kürdistan federe bölgesinin resmi dili Kürtçe'dir. Federal hükümetle yazışmalar Arapça ve Kürtçe yapılacaktır, Arapça öğrenim görme zorunlu olacaktır.

Türkmen dili eğitim ve kültür amaçlı bir dildir, Türkmenler ve Asuriler kendi dillerinin yanısıra ders olarak Kürtçe eğitim de görecektir.

Federe Kürt Bölgesi Anayasası'na aykırı olmayacak şekilde her vatandaş dini vecibelerini yerine getirmede özgürdür. 1 Federe Kürdistan Bölgesi milli meclisi ve bakanlar kurulunda azınlıklar da adil bir şekilde temsil edilecektir. Kürt grupların üzerinde çalıştığı ikinci anayasa taslağının Saddam rejimini devrilmesinden sonra yürürlüğe girmesi planlanıyor. Bu taslakta Irak devletinin Arap ve Kürt bölgesi olmak üzere iki bölgeyi federatif bir yapıya dönüştürüleceği belirtiliyor.

DAHA ÖNCE UYARMIŞTIK

Kuzey Irak'ta devlet hazırlığı içinde olan Barzani ve Talabani'nin tüm çalışmaları, Türkiye tarafından dikkatle takip ediliyor. Kerkük ve Musul konusunda yıllardır gösterdiğimiz hassasiyet bilinmesine rağmen Kürt grupların Kerkük'ü başkent ilan etme girişimi, Ankara'da büyük rahatsızlık yarattı. Daha önce “Kerkük'ün başkent olmasını, savaş ilanı olarak kabul ederiz” diyerek rahatsızlığımızı en sert biçimiyle ortaya koymuştuk.

KERKÜK'Ü YEDİRTMEYİZ

07/10/2002

Ortadoğu

Haber

ÖMER İZGİ

TBMM Başkanı Ömer İzgi, Musul ve Kerkük'teki hakkımızı alacağımızı, Kıbrıs için verilen mücadelenin bu bölge için de verileceğini söyledi. İzgi küskünlerin yeni bir hareketine izin vermeyeceğini de vurguladı. CNN Türk'te "Kafe Siyaset" programına katılan ve son günlerin önemli konularına değinen İzgi, Kuzey Irak'ta Kürt parlamentosunun toplanmasıyla alevlenen Kürt Devleti arayışları ile ilgili olarak Türkiye'nin kararlı bir duruş ortaya koyması gerektiğini ve koruyucu bir rol üstlenmesini istedi. İzgi, ABD'nin Saddam'ı indirmeye çalışırken, doğacak boşluktan yararlanmak isteyenlerin olabileceğini hatırlatarak, Türkiye'nin buna müsaade etmemesi gerektiğini vurguladı.

Kararlı tutum sergilemeliyiz

TBMM Başkanı Ömer İzgi, ABD'nin uğradığı 11 Eylül saldırısı sonrası kendi politikalarını uygulamakta kararlı bir tavır ortaya koyduğunu ve Saddam'ı devirmekte de ısrarlı görüldüğünü belirterek, "Amerika'nın Saddam Hüseyin rejimine karşı bir operasyon yapması durumunda , Kuzey Irak'ta birtakım gelişmeler yaşanabileceğini, oradaki Türkler'i kaderlerine terk edemeyeceğimizi vurguladı.

Oldubittiye müsaade etmeyiz

Musul, Kerkük ve Süleymaniye'nin Türkmen bölgesi olduğunun altını çizen İzgi, Kuzey Irak'ın bölünmesi halinde bu illerin Türkmen bölgesinde bulunması nedeniyle Türkiye'nin gereğini yapacağını söyledi. Musul ve Kerkük'ün 150 yıllık petrol rezervine sahip bir coğrafyada olduğunu hatırlatan İzgi, "Orada kurulacak bir Kürt devletinin egemenliğine bu toprakları bırakılarak petrolden elde edilecek gelirle Türkiye'yi huzursuz etmek ve bölmek istiyorlar" dedi. Kıbrıs için verilen mücadelenin bu bölge için de verileceğini belirten İzgi, "Zamanı geldiğinde Kıbrıs'ı nasıl almışsak, yine zamanı geldiğinde Musul ve Kerkük'te de hakkımız olanı alırız" dedi. Bu toprakların Osmanlı'dan bize miras kaldığını hatırlatan İzgi, Türkmen varlığını tehlikeye ataca her harekete karşı geleceğimizi vurgulayarak "Türkiye böyle bir oluşuma, bir devlet kurulmasına izin verirse, büyük gaileler olur. 1,5-2 milyon Türkmen Türku'nü korumak için Türkiye , koruyucu rolünü üstlenmeli" dedi. MHP seçimi önde bitirir

Ömer İzgi, küskünlerin yeni bir girişim başlatmasına izin vermeyeceğini, İçtüzüğün de bunu istediğini vurgulayarak, artık halka gitme zamanı olduğunu söyledi. AKP'nin anketlerde hep birinci parti çıktığıyla ilgili bir soruyu da İzgi, "Seçim tarihi yaklaştıkça bunların değişeceği" şeklinde cevapladı. İzgi "Erbakan'ın meydanlara çıkmasıyla AKP'nin oylarının bölüneceğini, sarsılacağını ve MHP'nin seçimi önde bitireceğini de söyledi.

"GEREKİRSE MUSUL VE KERKÜK'Ü ALIRIZ!"

06/10/2002

Damga

Haber

ÖMER İZGİ

Meclis Başkanı Ömer İzgi, Irak'ta Kürtlerin parlamento toplamasının ardından şok açıklamalar yaptı. Konya'nın Hüyük ilçesinde bir toplantıya katılan İzgi, bağımsız Kürt devleti çabalarını değerlendirirken, Türkiye'nin Kerkük ve Musul'da hak sahibi olduğunu şu sözlerle dile getirdi: "Musul, Kerkük ve Süleymaniye, Türkmen bölgesidir. Irak'ın toprak bütünlüğünü savunuruz ancak Irak'ın bölünmesi halinde, bu iller Türkmen bölgesi olduğu için Türkiye hassasiyetini otaya koyar ve ne gerekirse yapar. Kürt devleti, Türkiye'nin nüfusu altında olabilir. Ama öyle olması istenmiyor. O toprakları Kürt devleti egemenliğine bırakmak, Türkiye'yi huzursuz etmek ve bölmek istiyorlar. Biz Musul ve Kerkük konusunu milli mesele haline getirdik. Kıbrıs için verilen mücadele bu bölge için de verilecek. Zamanı geldiğinde Kıbrıs'ı nasıl almışsak, yine zamanı geldiğinde Musul ve Kerkük'te de hakkımız olanı alırız."

KERKÜK, ASIL MESELE...

05/10/2002

Milliyet

Köşe Yazısı

TAHA AKYOL

KUZEY Irak'taki Kürtler Amerika'nın Irak'a saldırmasından sonra bağımsız bir devlet mi kuracaklar? Yoksa federasyon veya özerklik mi? Hayati derecede önemli sorular. Bir o kadar önemlisi de Kerkük'ün durumudur. Petrol deposu Kerkük Kürtlere geçerse, bu güç onları er geç bağımsızlığa götürür. Kerkük olmazsa Kürt devletinin kurulması çok zorlaşır, kurulsa bile Ankara'ya bağımlı olur. Petrol Kerkük'te ve aşağısındadır. 36. paralelin kuzeyinde zengin petrol yatakları yoktur. Bizim Güneydoğu'da da zengin yatakları yoktur, sadece 'petrol cepleri' vardır.

Kürt milliyetçiliğinin en şoven sözcülerinden Kemal Burkey, Türkiye'nin batısındaki milyonlarca Kürt'ten bahsederken "Kürdistan'ın petrolü var, onları alabiliriz" diyor! (Oral Çalışlar Kürt Sorunu, Sadece boş bir efsane değil, aynı zamanda korkunç bir insani trajedi kışkırtması!

KERKÜK Osmanlı'nın Musul vilayetinde bir şehirdi. Tarihteki "Musul petroleri", aslında Kerkük petroleridir. Misak - ı Milli'ye dahil olan Musul, Lozan'da bir çözüme bağlanamamış, İsmet Paşa'nın "referandum yapılsın" teklifini Lord Curzon "Kürtler ne anlar!" diye reddetmişti!

Sonunda Milletler Cemiyeti'ne havale edildi. Cemiyet 1926'da Musul vilayetini İngiliz mandası altındaki Irak'a verdi. Devrimlerle ve iç sorunlarla meşgul Türkiye'nin yapabileceği fazla şey yoktu. Musul politikası konusunda Mustafa Kemal ve İsmet İnönü ile Karabekir ve Rauf Orbay gibi Milli Mücadele liderleri arasında ciddi görüş ayrılıkları da vardı. Milletler Cemiyeti'nin hazırladığı rapora göre: "Musul vilayetinde Kürtler çoğunluktur... Musul Arap şehridir... Türkler (Türkmenler) ise vilayetin güney (Kerkük) tarafında meskundur..."

IRAK 1957'de dürüst bir nüfus sayımı yapmıştı. Buna göre, Türkmen nüfusu 600 bindi, bölgelerinin merkezi Kerkük'tü. Iraklı Kürtlerin sayısı 1 milyonu ve daha kuzeyle doğuda idiler. Bugün için 2 milyona yakın Türkmen ve 4.5 milyon Kürt diyebiliriz.

Aşiret yapısı ve bir bölgeye kapalılık Kürtlerin etnik kimliğini diri tutmada büyük yarar sağladı. Türkmenler ise daha çok "şehirli" idi. Bu arada Bağdat rejimleri Kerkük'ü Araplaştırma politikası izlediler; epey mesafe de aldılar.

Batı, hele de ABD Kerkük'ü Kürtlere bırakmaz! Sadece etnik bakımdan değil. Kerkük'ü Kürtlere vermek bütün Arapları ayağa kaldırır ve petrol dengesini de allak bullak eder. Oğul Bush şimdi Saddam'a karşı kullanmak için Kürtlerin sırtını sıvazlıyor. Baba Bush da öyle yapmıştı. Kürt sempatisini David McDowall, o zaman ayaklanan Kürtler Kerkük'e girince ABD'nin onları nasıl terk ettiğine dikkat çeker! (The Kurds, sf. 373.)

Talabani belki de bu gerçekleri görerek, çünkü Kürt parlamentosu toplantısında Kerkük'ten bahsetmedi, federe yapının 'başkent'inin Erbil olacağını söyledi.

Şu kısa tarihçe ve etnik fotoğraf Irak meselesinin ne kadar karmaşık olduğunu gösteriyor. Türkiye elbette bir kenarda duramaz. Keşke Saddam tabancasıyla kendini vursa da ülkesini de, bölgeyi de kanlı bir gelecekte kurtarsa.

TÜRKMENLER SİLAHLANIYOR :

TÜRKMENLER 10 BİN KİŞİLİK ORDU KURUYOR

26/08/2002

Yeni Şafak

Haber

Barzani'nin baskısından bunalan Türkmenlerin 10 bin kişilik düzenli ordu kurmaya karar verdikleri öğrenildi.

Türkiye'ye yönelik tavrını değiştiren ve Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurulması için uğraş veren Irak Kürdistan Demokrat Partisi (IKDP) lideri Mesut Barzani'nin bölgede yaşayan Türkmenlere yönelik baskıları arttırdığı öğrenilirken, baskılardan bunalan Türkmenlerin 10 bin kişilik düzenli bir ordu kurmaya karar verdikleri bildirildi. Yaşanan gerginliğin silahlı çatışmaya dönüştüğü belirtilirken, Barzani'nin ileri gelen Türkmen beylerini gözaltında tutarak sindirme politikasına devam ettiği ve son bir aydır 25 Türkmenin tutuklandığı ileri sürüldü.

Barzani'nin Türkmenlere yönelik baskısının artması üzerine bir bildiri yayımlayarak saldırıların durdurulmasını istedi. Türkmen Cephesi, bildiriye şunları dile getirdi:

"Biz Irak Türkmen Cephesi olarak, özellikle K. Irak'ta barış ve huzurun sağlanması tüm etnik kökenlerin millî haklarını özgürce uygulamalarını talep ederken, her türlü baskı, asimilasyon ve insan haklarına aykırı uygulamalardan kaçınılmasını savunmaktayız. Irak'ta yaşayan Arap, Kürt, Türkmen, Asuri

ve diğer azınlıkların birbirine karşı saygılı ve kardeşçe bir tutum içinde olmasını beklemekteyiz. Saldırıların sona erdirilebilmesi için gereken müdahalelerin aynı güçlerce yapılması çağrısında bulunmaktayız.”

Barzani kuvvetlerinin baskısının artması üzerine harekete geçen Türkmenlerin 10 bin kişilik düzenli ordu kurmaya karar verdikleri öğrenildi. Kararın 2002 Ocak ayında alındığı belirtilirken şimdiye kadar gerekli olan gücün tesbit edildiği ve bölükler halinde eğitimlere başlandığı kaydedildi. Türkmenler, çoğunlukta oldukları bölgelerde asayişli sağlayacak kolluk gücünü de oluştururken, özellikle Musul, Kerkük, Erbil ve Süleymaniye’de bulunan kuruluşların güvenliğinin sağlanması için özel bir önlem alındığı öğrenildi.

KERKÜK VE MUSUL, BİZE EMANET MİDİR?

23/08/2002

Yeni Şafak

Köşe Yazısı

MEHMET BARLAS

Bazı konularda, Türk siyasi partilerinin görüşlerini bilmek mümkün değildir.. Daha doğrusu “Önemli Konular”da, “Siyasi Görüş” değil, “Resmî Görüş” seslendirilir..

Örnek verelim..

Şu son günlerde, Irak’taki Kürt partilerinden, Barzani’nin liderliğindeki “Irak Kürdistan Demokratik Partisi” ile, Türk Devleti arasında tırmanan bir gerginlik var.. Önce, Barzani’nin bir “Kürt Devleti”nden yana olduğu ve Kerkük’ü başkent ilan etmeyi düşündüğü haberleri çıktı.. Sonra, Milli Savunma Bakanı Çakmakoğlu, “Kuzey Irak bizim Misak-ı Milli sınırlarımız içindedir.. Kuzey Irak bize emanettir” şeklindeki açıklaması geldi..

Derken, Barzani’ye yakınlığı ile bilinen “Brayeti” gazetesinde imzasız bir yazı çıktı ve bu yazıda, Türkiye’nin Kerkük ve Musul üzerinde hiçbir hakkı olmadığı söylenip, “Türkiye, Kuzey Irak’taki Osmanlı Ordusu’nun kaderini hatırlamalı” benzeri ifadelerle, tehditler seslendirildi..

Bu ortamda Ankara’da da temaslarda bulunan Barzani’nin temsilcisi Hoşyar Zebari ise, “Brayeti” gazetesinin, Kürdistan Demokrat Partisi’nin resmi görüşünü yansıtmadığı doğrultusunda açıklamalar yaptı basına.. Görüldüğü gibi, içinde iç ve dış politikanın, diplomasinin ve ulusal güvenlik konularının bulunduğu ciddi bir “Siyasi Mesele” var ortada.. Acaba AK Parti, CHP, DYP, DSP, ANAP ve diğer partilerimiz, MHP’li Savunma Bakanı Çakmakoğlu gibi mi düşünüyor?.

Gerçekten, Kerkük ve Musul, Misak-ı Milli sınırları içinde bulunduğu için, bu bölge bize mi emanettir?

Veya, Kıbrıs Misak-ı Milli sınırları dışında bulunduğu için, Kıbrıs’lı Türkler bize emanet değil midir? Veya Lozan’da İtalyan’ların elinde olan 12 Ada, 1947’de Yunanistan’a verildiği için, bizim şu anda “Eski hale iade”yi (Statüko Ante) isteme hakkımız var mıdır?

Bu gibi konular, ne yazık ki, Türkiye’de siyasetin etki ve ilgi alanı dışında.. Bunlar ciddi konular olduğu için, politikaları politikacılar belirlemez.. Politikacılar, nasıl birbirlerinin altını oyacaklarını, nasıl ittifak yapacaklarını kararlaştırır..

Bunun yanında, ihalelerin dağıtılması, iç ve dış borçlanmanın sürdürülmesi, faiz ve enflasyonunun karşılıklı etkilenim içinde devam ettirilmesi gibi konular, siyasetin ilgi alanındadır.. Mesela içinizde, Amerika’nın Irak’a müdahalesi konusunda, Deniz Baykal’ın, Tayyip Erdoğan’ın veya diğer ileri gelen politikacıların tutumlarını bilen var mı?

Bu konuyu açık ve seçik bir tek Çiller seslendirdi ve Amerika’nın yanında olduğunu vurguladı.. Hatırlayın yakın tarihi.. “Kürt Realitesi”nin bir temel ögesi olan “Kürtçe” konusunda, Avrupa Birliği Uyum Yasaları gündeme gelmeden, Türk politikacıları tek adım atmadılar..

Ve hepimiz biliyoruz ki, “Kürt Realitesi”, sadece Türkiye’nin ulusal bir meselesi değil.. İran’ın, Irak’ın ve Suriye’nin de içinde bulunduğu, sınırlar-ötesi bir “Ortadoğu Meselesi” bu.. Acaba T.C. Anayasa Mahkemesi, HADEP’i yargıladığı gibi, Barzani’nin “Irak Kürdistan Demokrat Partisi”ni de “kapatma” talebiyle yargılayabilir mi?

KERKÜK, KERKÜK...

23/08/2002

Türkiye

Köşe Yazısı

Türklerin maruz kaldıkları zulüm ve katliamlar karşısında pek sönük kalmıştır.

Gerek 11 Eylül sonrası meydana gelen gelişmeler ve gerekse ülke içindeki mevcut politik şartlar nedeni ile ABD Başkanı G.W.Bush'un, dışarıda elde edilecek bir başarıya şiddetle ihtiyacı bulunduğu artık kimsenin meçhulü değil. İşin ilginç yanı ise, Bush'un elinde, Irak hareketinin dışında bir başka imkân da yok gibidir...

Önünde sonunda Irak'ın vurulacağı anlaşılıyor; ancak, böyle bir hareketin, Türkiye'ye rağmen yapılacağına ihtimal vermek istemiyoruz... Amerikan yönetiminin, Türkmenleri de "Irak'taki Muhalif Gruplar" kapsamında değerlendirmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Türkiye'nin, ABD'nin gerek Irak'taki muhalif gruplarla ilgili çalışmaları ve gerekse diğer hazırlıkları karşısında oldukça tutarlı bir politika izlediği görülüyor. Bu politikanın oluşturulmasında ve yürütülmesinde, Hükümet ve asker arasındaki uyum memnuniyet vericidir.

Türkiye ile yolunu ayıran Barzani'nin, artık Türkiye karşıtı bir tutum izlemekte kararlı olduğu görünüyor. I. Dünya Savaşı sırasında, Osmanlı'ya ihanet ederek İngilizlerle işbirliği yapan bazı Arap ve Kürt aşiret liderlerinin yaptıklarına atf yapan Barzani, nasıl oluyor da Türk ordusunu tehdit etmeye kalkabiliyor?

Saddam, Talabani ve PKK karşısında kendisini yok olmaktan kurtaran Türkiye'ye teşekkürü böyle mi olmalıydı Barzani'nin!.. Özellikle son birkaç gündür gazetelerde Barzani'ye atfen yayınlanan haberlerin aslının olup olmadığı kesin bir şekilde ortaya çıkarılmalıdır. Çünkü, bu haberlerin hem mantığında hem de yapısında, bazı zorlamaların olduğu anlaşılıyor. Yoksa, birileri Barzani'nin kışkırtmaları ile Türkiye'yi savaş ortamına iterek iç politika yatırımları mı yapıyor? ABD, Irak'ta bir statü değişikliği konusunda kararlı görünüyor. Ancak, bu bölgedeki hiçbir teşebbüs ve tasarrufta Türkiye'nin rızası dışında hareket edilemeyeceğini, başta ABD olmak üzere, tüm Batılı dostlarımıza anlatılmalıdır. Halihazırda, ABD ile bu konuda fazla bir sorun bulunmadığı anlaşılıyor. Ancak, önümüzdeki günlerde neler olup biteceğini hep birlikte göreceğiz.

Kuzey Irak'ta, Kerkük-Musul bölgesinde tarihi, kültürel ve etnik hakları bulunan Türkiye'nin bölgedeki her gelişme üzerinde azami hasasiyet ve dikkatle duracağı açıktır. Türkiye, Irak Türkleri'nin kanayan yaralarını sarmak ve gözyaşlarını dindirmek gibi, tarihi bir hak ve sorumluluk sahibi olduğunu dosta ve düşmana anlatmalıdır.

KERKÜK'ÜN FARKINA 80 YIL SONRA VARDIK

18/08/2002

Hürriyet

Makale

MURAT BARDAKÇI

Ankara, Irak'ın elimizden gitmesinin üzerinden geçen 80 küsur sene sonra Kerkük konusunda ilk defa bu hafta sert bir çıkış yaptı ve Kerkük'ü "Kürt şehri" ilân eden Mesut Barzani'nin "Bundan zarar göreceğini" duyurdu. Sınırlarımızın sadece birkaç saat ötesinde olan ve bir milyon kadar Türk'ün yaşadığı Kerkük bizde "uzak bir ülkenin daha da uzak bir beldesi" gibi hissedilmiş ve 80 yıl boyunca sadece acılara ve katliamlara sahne olmuştu. İşte, Kerküklü Türkler'in o toprakların elimizden çıkışından sonra uğradıkları felâketlerin kısa geçmişi... MESUT Barzani'nin Kerkük'ü "Kürt şehri" ilân etmesini, Ankara fena tersledi. Dışişlerimiz "Musul ile Kerkük'ün Kürt denetimine girmesine kesinlikle karşı konacağımı" açıkladı ve "İpleri germeye başlayan Barzani'nin bundan zarar göreceğini" duyurdu.

BU AÇIKLAMAYLA, BİZ, IRAK'IN ELİMİZDEN ÇIKMASINDAN BU YANA GEÇEN 80 KÜSUR

sene boyunca Kerkük konusunda ilk defa böylesine acil bir tepki gösteriyor ve sesimizi de gene ilk defa böyle yükseltiyorduk. 1 milyondan fazla Türk'ün yaşadığı Kerkük ve çevresi, bizim için her zaman uzaklardaki bir memleketin daha da uzak bir beldesi olmuştu. "Kerkük" sözü bize ancak "Musul" ile beraber kullanıldığı takdirde, yani "Musul ve Kerkük" dediği anda bir mânâ ifade eder ve kaybedilen toprakların hüznünü duyardık. Bu hüznün oralardaki petrol sahalarının elimizden çıkmış olmasından kaynaklanır, bir türlü sahip olamadığımız zenginliklerin üzüntüsünü yansıttı ama "Kerkük" sözü bize kendi başına gene de pek bir şey çağrıştırmazdı.

İşte, güneydoğu sınırlarımıza sadece birkaç saat mesafede bulunan ve bir milyondan fazla Türk'ün yaşadığı Kerkük bize bu derece uzak görünmüş ama sadece acılara ve ıstıraplara sahne olmuştu. Can

almalar birbirini takip etmiş, Kerkük Türkleri'ne hayat 80 seneden beri her gün zehir edilmiş ve Kıbrıs Türkü'nün 1960'larda yaşadığı faciaların çok daha kanlısı yaşanmıştı.

Irak, krallık zamanından itibaren, Kerkük'te uzun vadeli bir "Araplaştırma" politikası uyguladı ve bu politika Bağdad'a Baas rejiminin hakim olmasıyla daha da sertleşti: Türk bölgelerinde Arap yerleşim merkezleri kuruldu ve Türkler'in gayrimenkul alım ve satımları kademeli olarak yasaklandı. Kerkük'e bağlı ilçeler başka vilâyetlere bağlanarak şehrin yüzölçümü yarı yarıya düşürüldü. Türk nüfus kademeli bir göçe tabi tutuldu ve Irak'ın sadece Arapların yaşadığı güney kesimlerine, Basra taraflarına gitmeye zorlandı. Saddam Hüseyin, bu arada Kerkük'ün adını da değiştirip "El Te'mim" yaptı.

Derken, nüfus oranları da tahrif edildi. Irak'ın Türk nüfusu toplam nüfusun yüzde onunu teşkil ettiği halde sadece yüzde iki olduğu iddia edildi. Dolayısıyla, bugün 20 milyon olan Irak'ta 400 bin Türk'ün yaşadığı söyleniyorsa da, bu sayı aslında iki milyon civarında bulunuyor. Biz ise, ekonomik endişelerimizden yahut umursamazlığımızdan dolayı ağzımızı açıp tek kelime etmedik ve Kerkük'te olup bitenleri hep "Irak'ın iç işidir" deyip geçiştirdik.

İşte, Kerküklü Türkler'in o toprakların elimizden çıkışından sonra uğradıkları felâketlerin kısa geçmişi:

1924, LEVİ BASKINI: 4 Mayıs 1924'te yaşandı. Irak askerleri, ortada hiçbir sebep yokken Türklere ait evleri basıp yüzden fazla Türk'ü öldürdüler.

1946, GÁVURBAĞI OLAYLARI: Bir grup Türk işçisi, 12 Temmuz 1946 sabahı çalışma şartlarında düzelme sağlayabilmek için Kerkük'te greve gitti. Grevcilerin üzerine asker sevk edildi, işbaşı yapmadıkları için yayılım ateşine tutuldular ve birçoğu canından oldu.

1959 KATLİAMI: Irak'ta krallığın devrilerle yerine cumhuriyetin ilân edilmesinin birinci yıldönümü olan 1959'un 14 Temmuz'unda yaşandı ve tarihe Kerkük'te meydana gelen en büyük Türk katliamı olarak geçti. Mesut Barzani'nin babası Molla Mustafa Barzani sürgünden döneli, birkaç hafta olmuştu. Barzani'nin adamları Kerkük'teki bir Türk gazinosunu basıp bir Türk'ü öldürdüler.

Durumun gerginleşmesi üzerine şehre zırlı birlikler gönderildi, sokağa çıkma yasağı ilân edildi ve Kerkük her taraftan kuşatıldı. Türklerin evleri bir anda Barzani'nin peşmergeleriyle Irak askerlerinin saldırısına uğradı ve Irak'ın o zamanki diktatörü General Abdülkerim Kasım'ın emriyle şehirde tam bir katliam yapıldı. Yüzlerce Türk katledildi, Türklere ait işyerleri yağmalandı ve bu terör tam üç gün boyunca devam etti.

1980 İDAMLARI: Kerkük'ün önde gelen Türk entelektüelleri, Saddam Hüseyin'in talimatıyla 1980'in 16 Ocak günü apar-topar yapılan gizli bir yargılamadan sonra toplu halde idam edildiler. İdamlar, 1990'daki Körfez Savaşı'na kadar aralıklarla devam etti.

1991, TUZHURMATU SALDIRISI: Körfez Savaşı sona ermiş ve Irak'ın kuzeyinde yaşayan Kürtler ayaklanmışlardı. Bağdat'tan gelen Saddam Hüseyin'e bağlı birlikler önce Kerkük'ün Tuzhurmatu kasabasına girerek çok sayıda sivil kurşuna dizdiler. Kasabadaki yüzlerce senelik Türk eserleri yerle bir edildi.

Kuzeye, Türk sınırına doğru göçe başlayan halkın üzerine ateş açıldı ve helikopterlerle taranan Kerkük hemen arkasından top ateşine tutuldu. Tuzhurmatu'daki katliamın daha korkuncu Kerkük ile Erbil arasında bulunan Altınköprü kasabasında yaşandı, her cins ve her yaşta yüzlerce Kerkük Türkü isyan ettikleri gerekçesiyle kurşuna dizildi. Kerküklü Türkler, 80 sene boyunca işte böyle bir kâbus içinde yaşadılar ve kâbus hâlâ devam ediyor. Bazı kişilerin bu yazdıklarımı "şovenizm" ve "hayal" diye niteleyeceklerinden ve "değişim", "globalleşme", "jeopolitik dengeler" yahut "Ortadoğu-Kafkasya eksenini" gibisinden kavramlarla dolu yorumlar yapacaklarından eminim. Ama şurasını hiç unutmayalım:

Bu kavramlar başta Irak olmak üzere bazı komşularımıza hiçbir zaman uğramamıştır, oralarda asla telâffuz edilmezler. Dolayısıyla, Mesut Barzani diye birisi çıkıp Kerkük'ün "Kürt şehri" olduğunu iddiaya bile kalkışır ve çok daha önemlisi, Kerkük taraflarında yaşayan bir milyon civarındaki Türk için sadece "global bir yokoluş" söz konudur.

Bu üç maddeyi hiç unutmayalım

Irak'ın kuzeyinde otonom yahut bağımsız bir Kürt devleti kurulması, Musul ve Kerkük'ün geleceğinin yeniden gündeme gelmesi tartışmaları bana çok meşhur bir andlaşmanın bu konularla ilgili üç maddesini hatırlattı: Sevr Andlaşması'nın bağımsız bir Kürdistan'ın kurulmasıyla ilgili 62., 63. ve 64. maddelerini...

Bu üç maddeyi, hatırlatma bábında aynen veriyorum:

MADDE 62: Fırat'ın doğusunda, ileride tespit edilecek olan Ermenistan'ın güney sınırının daha güneyinde, ...Suriye ve Irak ile Türkiye sınırının kuzeyinde, Kürtlerin sayıca üstün bulunduğu bölgelerin özergliğini işbu andlaşmanın yürürlüğe konulmasından başlayarak altı ay içinde, İstanbul'da toplanacak ve İngiliz, Fransız ve İtalyan hükümetlerinden her birinin atadığı üç üyeden oluşacak olan bir komisyon hazırlayacaktır. Herhangi bir sorun üzerinde oybirliği sağlanamazsa, bu sorun, komisyon üyelerince, hükümetlerine götürülecektir...

MADDE 63: Türk Hükümeti, 62. maddede öngörülen komisyonlardan birinin veya ötekının kararlarını, kendisine bildirildiğinden başlayarak üç ay içinde kabul etmeyi ve yürürlüğe koymayı şimdiden yükümlenir.

MADDE 64: İşbu anlaşmanın yürürlüğe konmasından bir yıl sonra, 62. maddede belirtilen bölgelerde yaşayan Kürtler, bu bölgedeki nüfusun çoğunluğunun Türkiye’den bağımsız olmak istediklerini ispat ederek Milletler Cemiyeti Konseyi’ne başvururlarsa ve Konsey bu nüfusun bu bağımsızlığa lâyık olduğu görüşüne varır ve bağımsızlığı tanımayı Türkiye’ye salık verirse, Türkiye bu tavsiyeye uymayı ve bölgeler üzerinde bütün haklarıyla sıfatlarından vazgeçmeyi şimdiden üstlenir. Bu vazgeçmenin ayrıntıları Müttefik devletlerle Türkiye arasında yapılacak özel bir sözleşmeye konu edilecektir.

Bu vazgeçme ...gerçekleştiği zaman, Kürdistan’ın şimdiye kadar Musul Vilâyeti’nde kalmış kesiminde oturan Kürtler’in bu bağımsız Kürt devletine kendi istekleriyle katılmalarına Müttefik devletler hiçbir şekilde karşı çıkmayacaklardır.

Derviş konusunda haklı çıktım

Geçen hafta, Kemal Derviş’in altıncı göbekten büyük dedesi olan Sadrazam

Halil Hamid Paşa’nın hangi siyasi tarafı tutacağı konusunda bir türlü karar verememesinden dolayı kellesinden oluşunu yazmışım. Devlet içerisinde ortaya çıkan iki ayrı troyka, Birinci Abdülhamid’in sadrazamı olan Halil Hamid Paşa’yı kendi taraflarına çekmeye çalışmış ama Paşa iki tarafı da oyalamış, bunu yaparken zamanın hükümdarını saray darbesiyle tahtından indirmeye kalkmış ve 1785’in 27 Nisan’ında bu yüzden idam edilmişti.

Halil Hamid Paşa’nın hikâyesini yazdıktan sonra, torunu Kemal Derviş’in de aynı kararsızlığı gösterdiğini söylemişim.

“YTP’ye geçmeyeceğini” açıklayan, CHP’ye katılma konusunda hâlâ kararsız olan ama “solu birleştirmeye” çalışan Kemal Derviş için “Kararsızlığı büyük dedesine benziyor” demekle galiba haklıymışım.

TÜRKİYE’DEN BARZANİ’YE KERKÜK MUHTIRASI

17/08/2002

HÜRRİYET

HABER

İKDP Lideri Mesut Barzani’nin Türkmen bölgesindeki Kerkük’ü “Kürt şehri” olarak ilan etmesine Ankara sert tepki gösterdi. Hürriyet’e değerlendirme yapan üst düzey bir yetkili, “Barzani Türkiye ile ilişkilerini iyice germeye başladı. Bundan kendisi zarar görür” dedi. Kerkük ve Musul’un Türkiye açısından “hassasiyet” içerdiğini ifade eden aynı yetkili, “Her iki kentin Kürtlerin mutlak denetimine girmesine kesinlikle karşı koyarız. Bu konuda gereken uyarıyı geçen ay Ankara’ya gelen ABD Savunma Bakan Vekili Paul Wolfowitz’e de yaptık” dedi. Wolfowitz’in, geçen 16 Temmuz’da Ankara’da Başbakan Bülent Ecevit’le görüşmesinde Türkiye tarafı, “Kuzey Irak’ta Kürt devleti istemiyoruz, Türkiye’nin ekonomik zararı karşılanmalı, Irak’ta kurulacak yeni rejimin halktan kabul görmesi gerekir” uyarısında bulunmuştu.

PASAPORTU İSTEMEMİŞ

Bu arada İKDP kaynaklarından sızan bililerde, Barzani’nin 1992 yılında verilen kırmızı Türk pasaportunu artık kendisinin kullanmak istemediği iddia edildi. Barzani’nin yakın çevresine, “Artık Türk pasaportu kullanmak istemiyorum. Bu nedenle pasaportun süresini uzatmıyorum” dediği öne sürüldü.

MUSUL-KERKÜK

14/08/2002

Ortadoğu

Köşe Yazısı

MURAT SÖKMENOĞLU

11 EYLÜL terör saldırısından sonra, ABD’nin başlattığı geniş çaplı operasyonların bu defa ki hedefi Irak’ın Saddam yönetimi. Körfez Savaşı sırasında cepheyi ilerletmeyen; hareketi Bağdat’a 100 mil mesafede durduran ABD, aradan geçen 10 yıldan sonra bu defa tam hedefe gitmenin hazırlıklarını sürdürüyor. İlk değerlendirmede, hareketin Saddam’ın kimyasal silah üretimi içinde bulunduğu, bu konuda BM kararlarını yerine getirmediği, BM denetçilerini ülkesine sokmak istemediği gibi gerekçelere dayandığı ön görülmele birlikte, altında yatan esas amacın bölgedeki zengin petrol kaynaklarına ulaşmaya yönelik olduğu da bir gerçek. Aslında özellikle Musul-Kerkük petrol yatakları üzerinde uzun yıllara dayanan bir emelin mevcut olduğu bilinmektedir. 2.Abdülhamit devrinde Almanlar Berlin-Bağdat demiryolu yapımı imtiyazı ile birlikte petrol arama imtiyazını da elde etmişler ve yaptıkları sondajlarda

Musul ve havalisinde petrol yatakları bulmuşlardı. Bunun üzerine İngilizler de aynı hakkı almışlar ve daha sonra geliştirdikleri arama teknikleri ile Almanları ekarte etmişlerdi. Bu arada Amerikalılar da bölgedeki petrol kaynaklarına ulaşmak için yoğun çaba sarf ediyorlardı. Bu sırada Türk yönetimi, petrolden çok Musul ve Kerkük'de bulunan Türkmen nüfusunun hakları ile uğraşmaktaydı. 2.Ahdülhamit'in Musul'daki petrol belirtilerini “ Emlaki Şahane “olarak kaydettirdiği zaman, bölgede ancak tabii şekilde sızan petrolden yararlanılıyordu.Ama ne yazık ki aradan geçen süreçte, 1918'de Musul'un tamamen İngilizler tarafından işgali engellenememiş;

Lozan Antlaşması görüşmeleri sırasında da Misak-ı Milli sınırları içinde bulunan Musul üzerinde çok ısrar edilmesine rağmen, anlaşma sağlanamamış ve nihayet Milletler Cemiyetince Irak'a dolayısıyla İngiliz mandasına bırakılması kararından sonra da 5.6.1926'da imzalanan Ankara Antlaşması ile Musul, tamamen Irak'a bırakılmıştı. Üstelik, antlaşmaya göre, Irak'ın Musul petrollerinden sağlayacağı gelirin yüzde10'u 25 yıl süreyle Türkiye'ye verilecek olmasına rağmen, İngilizlerin bu hisseye karşılık 5000 sterlin gibi küçük bir meblağ karşılığında bu hissedenden feragat edilmişti.Bu konuda zamanın Dışişleri Bakanı Tefrik Rüşü'nün “ Musul kararını tanımamak yeni bir savaş sebebiydi.. Ancak taktığımız yoktu.. Bunun için bağrımıza taş basarak Musul'u bırakmaya razı olduk “ sözleri içinde bulunulan şartları açıklıyordu. Türkiye'nin, Lozan Antlaşması müzakereleri sırasında, Irak sınırının doğal yerden geçmesi taleplerine dahi şiddetle karşı çıkılmasının altında tamamen petrol gerçeğinin yattığı bir süre sonra anlaşılmış ama atı alan Üsküdar'ı geçmiştir.

GEÇMİŞ ZAMAN OLUR Kİ: MUSUL'U BÖYLE KAYBETTİK

28/07/2002

RADİKAL

KÖŞE YAZISI

AVNİ ÖZGÜREL

Lozan, Musul yüzünden düğümlenmişti ve İngiltere petrol bölgesini Ankara'ya bırakmamakta kararlıydı. Atatürk ve İnönü, dört asırlık Türk toprağından vazgeçmekten başka çare bulamadı Kuzey Irak'ta yaşayan Türkmenler'in bölgedeki varlığı 1250 yıl geriye uzanır. (Oğuzların İslamiyet'i kabul ettikten sonra Türkmen diye anıldığını hatırlatayım.) Yani Türkler Anadolu'dan önce Kuzey Irak'a geldiler. Emevi hanedanının Oğuzlardan bir ordu kurduğu, onun yıkılmasını takiben Abbasilerin aynı yolu seçtikleri biliniyor. Halife Harun Reşid'in muhafız birliği Türklerden oluşuyordu; Mutasım döneminde de Oğuzlar Araplarla karışıp bozulmasını diye halife Bağdat'ın yakınında Samarra şehrini kurup Türkleri burada iskân etti.

Irak 1514'te Yavuz Sultan Selim'in hükümdarlığı sırasında Çaldıran Savaşı'yla tamamen Osmanlı ülkesine katılana kadar da bu topluluğun varlığı sürdü. Bölge savaşla değil, Kürt asıllı ünlü din âlimi İdrisi Bitlisi'nin bizzat padişaha başvurup Elcezire (Mezapotamya) bölgesini himayesine almasını istemesiyle imparatorluğa iltihak etmişti. Doğrusu, eşkıyalık olayları ve bazı aşiret çatışmaları dışında hemen hiçbir isyan çıkmadan dört asır Osmanlı yönetiminde kaldı. Ta İstanbul çözülene ve İngiltere'nin başını çektiği Batılı güçler Osmanlı toprakları üzerindeki paylaşım kavgasında anlaşmaya varana kadar. Kerkük ve Musul, İngiltere'yle Fransa'nın payına düşmüştü.

Teşkilatı Mahsusa

Birinci Dünya Savaşı'nın kaybedilmesinden sonra müttefikler Anadolu'dan önce, petrol bölgesinin kontrolü için harekete geçti ve İngiltere, Hindistan'dan getirttiği 15.000 kişilik kuvvetle Basra'yı işgal etti. Osmanlı'nın sınırlı savunma gücü karşısında üstünlük sağlamaları zor olmadı.

Ancak Enver Paşa son bir hamleyle Balkan Savaşı sırasında cesaretiyle sivrilmiş bir subayı, Teşkilatı Mahsusa'nın ilk reisi Süleyman Askeri Bey'i yarbaylığa terfi ettirip bölgeye tayin etti. Çete harbi konusunda deneyimli olan Askeri, nizami ordu birliğine gerek kalmadan böge insanlarından oluşturacağı kuvvetle İngilizleri, 'bölgeye geldiklerine geleceğine pişman edeceği' kanaatindeydi...

Hızla aşiretleri organize etti ve İngilizleri vurmaya başladı. Ancak onun bizzat katıldığı bir çatışmada ağır yaralanmasından sonra organizasyon dağıldı;

İngilizler Mısır'dan gelen birliklerle güçlerini takviye edip ilerlemeyi sürdürdü. Bu başarısızlık üzerine Süleyman Askeri Bey intihar edince direnişi yeniden örgütlemek üzere Teşkilatı Mahsusa'nın yeni lideri Eşref Sencer Kuşçubaşı Irak komutanlığına atandı. On binlerce askerin esir düştüğü, sonuçta Bağdat'ın ve Samarra'nın düştüğü süreçti bu. Sabis nasıl çekildi?

1918'de mütareke imzalandıktan sonra Musul'un işgali bölgedeki Osmanlı komutanı Ali İhsan Sabis'e yazılan bir mektupla başladı. Vilayetin boşaltılması isteniyordu. Bu talep anlaşmaya aykırıydı ve General Marshall Londra'nın bir talimatı olmadığı halde blöf yapıyordu. Paşa önce direndi, İstanbul'dan talimat bekledi, ama sonuçta 9 Kasım 1918'de Musul Hükümet Konağı'ndaki Türk bayrağını indirip Nusaybin'e çekildi.

Atatürk Büyük Nutuk'ta bu çekilme dolayısıyla

Ali İhsan Sabis'i açıkça suçluyor: "General Marshall'ın, 'Yarın öğleye kadar Musul'u terk ediniz, aksi halde savaş esirisiniz' emrini aldığı zaman, o büyüklük taslayan paşa hazretleri Sincar Çölü'nü geçerek Nusabin'e gitmek için General Marshall'dan resmi bir yazı ile kendisini korumak için zırhlı otomobil istedi ve bunların himayesinde Aşir Bey'le beni Musul'da bırakarak Nusaybin'e gitti. Aşiretler üzerinde hükümetin otoritesini kırdı ve bu hali görenlerin vicdamı sızladı. (...) Gerektiğinde hayatının ve rahatının korunması için milli şerefi unutan paşa hazretlerinin ahlakına misal olmak üzere bunu zikrediyorum." Kurtuluş Savaşı boyunca ve Mudanya Mütarekesi sonrasında Lozan imzalanana kadar sürdü Musul mücadelesi. TBMM'de Misakı

Milli hudutları içinde kalan Musul için hükümete baskı yapıyor oradaki askeri başarısızlığın sorumlularının yargılanacağı Elcezire

İstiklal Mahkemesi'nin kurulması kararı oybirliğiyle alınıyordu.. Ankara, Mustafa Kemal'in Erzurum Kongresi sırasında yazıştığı ve desteğini aldığı, bölgedeki en güçlü aşiretlerden birinin reisi olan şeyh Mahmut Berzenci'yle işbirliği yaptı. Ve şeyh, İngilizlere ağır kayıplar verdirdi ve Irak planlarını boşa çıkaracak kadar başarılı oldu. Mahmut, Kürt devleti kurulmasını istiyor, İngilizlerin desteğini önemsiyordu ama kendisine vaat edilen topraklar için Ermenilere de söz verildiğini öğrenince Londra'nın karşısına Ankara'nın desteğini alarak çıkmıştı. Sonunda İngiliz komutanlığı şeyhi yakaladı, Hindistan'a sürdü. Ama aşireti savaşı sürdürünce onu getirip Süleymaniye'ye yerleştirdi. Şeyh bu gelişinde eskisinden tamamen farklı bir siyaset izledi. İngiliz tezlerini savunuyordu artık.

Bölgedeki Türk varlığı bunun üzerine ayaklanınca İngiltere Musul meselesinin çözümünü ileriki bir tarihe erteledi.

Referandum

Lozan'da Türkiye Musul'u kazanamadı ama kaybetmedi de. Lord gurzon Irak'taki Tükmenlerin Türk olmadıklarını çünkü konuştukları dilin İstanbul Tükçesine benzemediğini söyleyecek kadar çaresizdi. Ama direnişi çözümsüzlük sonucunu doğurmaya yetti.

Mustafa Kemal BM'e başvurarak Kuzey

Irak'ta referandum yapılmasını istedi.. ABD'nin ilke olarak savunduğu bir şeydi bu. Londra bu talebin kabul edilebileceği endişesiyle bir kez daha askeri harekâta karar verdi. Süleymaniye havadan bombalandı, kardan işgal edildi. Oysa Lozan'ın 3. maddesi Türk-Irak hudut bölgesinde her türlü askeri harekâti yasaklıyordu. TBMM'de de Mustafa Kemal, "İngiltere'den Mısır'ı mı, Kıbrıs'ı mı aldınız efendiler; Musul'u bugün vermeyen yarın neden versin" diye eleştiriliyordu. BM konuyu 1924'te gündemine aldı. 1925 ortasında hazırlanan rapor bölgenin İngiliz manda yönetimine bırakılmasını öngörüyor bunun 1928'de sona ereceği ifade ediliyordu. Türkiye raporu reddetti ama genel kurul 1925'in son günlerinde bu toprakların Irak'a bağlanmasını kabul etti. Ankara'nın gösterebildiği tek tepki SSCB ile saldırmazlık paktı yapmak oldu. Ertesi sene Türkiye bu oldu bittiyi Bürüksel'de kabul etti. 25 yıl süreyle petrol gelirlerinin yüzde 10'u Türkiye'ye verilecekti. Ankara daha sonra 500 bin İngiliz Sterlini karşılığında bu hakkından da vazgeçti.

Çerçeve

Nejat Koçak'ın idamı

Kerkük hoyratlarından biri, 'Bu alma dört olaydı/ Karnıma dert olaydı/ Boynuma vuran cellat/ Keşke bir mert olaydı' diye başlıyor. 16 Ocak 1980'de Bağdat'ta idama mahkûm edilen Nejdet Koçak hakkındaki cezanın infaz edildiği haberi Ankara'ya ulaştığında bütün Kerküklülerin ağzındaydı bu dizeler. Koçak milliyetçi çevrelerin yakından tanıdığı Kerkük Türklerinin lideriydi. Saddam tarafından Ankara hesabına casusluk yapmakla suçlanmış, itiraf etmesi için işkence görmüştü. Dönemin bütün siyasi kadrolarına onun kurtarılması için yapılan çağrılar cevapsız kaldı. Saddam yönetimi suçun kanıtlarını Ankara'dan Türk Dışişleri'nin belgelerinden aldığını söylüyor; Türk Dışişleri Bakanı zorla gittiği Irak Büyükelçiliği'nde, "MHP'lilerin baskısı yüzünden buraya geldim" diyordu. Koçak'la birlikte iki Türk lider daha idam edilirken hiçbir girişimde bulunmayan liderler arasında, "Bunlar iki ülkenin arasını açmaya çalışan teröristlermiş" diyenler bile vardı. Aradan yıllar geçtikten sonra Bülent Ecevit, "Acısı hâlâ yüreğimde" diyebilirdi...

K. IRAK VE KERKÜK...

06/07/2002

**CUMHURİYET
KÖŞE YAZISI
MUSTAFA BALBAY**

Kuzey Irak'ın geleceğine ilişkin tartışma, "bölgenin sınırları" noktasına kadar geldi. Kürt grupları ABD temaslarında, "Kerkük Kürt kentidir" tezini işliyorlar. ABD'nin de buna karşılık, kesin bir değerlendirme yapmadığı, deyim yerindeyse durumu ortada bırakıp Kürt gruplarını "diri umutlar" içinde tutmayı yeğlediği dikkati çekiyor. Körfez Savaşı'nın hemen ardından Irak'ın kuzeyinde 36. paralel sınırı çizilmiş, bu bölge Bağdat kontrolünden çıkarılmıştı. Hedef, Saddam aleyhtarı grupları burada toplamak, ABD yönetiminde, Saddam'ı devirmektir...

Plan tutmadı. Bunun üzerine 90'ların ortasında, Kuzey Irak'ta ABD için çalışan peşmergeler toplanıp okyanus açıklarındaki Guam Adası'na götürülmüştü. Onlara, "CIA Kürtleri", "Guamergeler" gibi adlar takılmıştı.

ABD'nin benzer senaryoyu ısıtmaya çalıştığı dikkati çekiyor. CIA uzmanları denetimindeki Kürt grupları "uygun zamanda" harekete geçecek ve Saddam yönetimi devrilecek!

Planını görünür şartlarda yaşama geçiremeyeceğini gören ABD yönetiminin, Kuzey Irak'ın sınırlarının genişletilmesi yolundaki isteklere ne karşılık vereceği merak konusu.

Kuzey Irak'tan ve Washington'dan gelen haberler, yaz ayları boyunca dizi dizi toplantıların yapılacağı, devamında sonbaharda düğmeye basılacağı yönünde.

Haziran ayının başlarında Irak Ulusal Kongresi Başkanı Ahmet Çelebi, KYB, KDP, Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi ve Irak Ulusal Paktı'nın temsilcileri ABD Dışişleri Bakanlığı'nda bir araya geldiler ve bazı "düş işleri" çalışmalarını yaptılar.

ABD yurttaşı olan Iraklılar da yine haziran ayında Michigan eyaletinde bir araya geldiler. "Özgür ve Demokratik Irak" Konferansı'nı topladılar. Aynı dönemde, Washington'da üniversite temsilcilerinin bir araya gelip "Irak'ın Kürtleri: Irak'ta İstikrarın Anahtarı" konulu bir konferans düzenlemesi rastlantı mı dersiniz?

'DERMAN YOKTIR UŞAKLAR ÖLİRLER'

Bu toplantılarda ağırlıklı olarak bildiğimiz konular işleniyor: Saddam yönetiminin geleceği. Kuzey Irak'taki Kürt grupların bunda oynayacağı rol. Bölge ülkelerinin konuya bakışı. Buna ilave olarak yeni bir konunun daha gündeme geldiğini görüyoruz: Kuzey Irak'taki Kürt grupların kontrol edeceği sınırlar ve Kerkük'ün durumu.

Kurtuluş Savaşı'nda Misakı Milli sınırları içinde bulunan Kerkük ve Musul, Lozan Konferansı'na da konu olmuş, çözüm ileri bir tarihe bırakılmıştı. Bölgede İngiliz politikası etkin oldu ve bugüne gelindi. Kürt grupları ABD'deki temaslarına sözünü ettiğimiz yeni konuyu da ekleyip tarihi Türkmen kenti Kerkük'le ilgili şunları söylediler:

Bazı Osmanlı arşivlerinde bölge tamamen Kürtlere ait gösterilmektedir.

Çeşitli sürgünlerden önce burası Kürtlerin yerleşim yeri.

Madem ki, Saddam'ı devirmek için bizim desteğimizi istiyorsunuz, bu hakkımızı verin. İşin kilit noktası son şık...

ABD, Kürtlerle temaslarında Kerkük'ün statüsünün birinci derecede önemli olmadığını vurgulamakla yetindi.

1992 başında, savaştan bir yıl sonra Kerkük'e gitmiştim. Çarşıda, İbrahim Tatlıses'in, Ferdi Tayfur'un, Sibel Can'ın sesleri yükseliyordu. Kaset satıcılarının vitrinlerinin de hemen tümünü bu sanatçıların fotoğrafları süslüyordu. Türkmen kökenli Vali Yardımcısı Muhammed Bey hal hatır sorunca, "Derman yoktur, uşaklar ölürlər" demişti. Kentte, Türkmen, Kürt, Süryani, Arap her kesimden insan var ama, Türkmen ağırlığı sokakta dolaşırken bile dikkati çekiyordu. Bölge insanlarını barış içinde tutacak başlıca yapı, Irak'ın toprak bütünlüğü. Eğer iş, sınırları nüfus ağırlığına göre çizelim tartışmasına dönerse, kimi nüfus ağırlıkları da devreye girer, ortalık bir kez daha kan gölüne dönebilir. Bölge insanlarına öncelikle ABD'den değil, birbirlerinden derman var.

**MUSUL VE KERKÜK
17/06/2002**

Sabah

Köşe Yazısı

ŞÜKRÜ ELEKDAĞ

Washington'da, Kuzey Irak'la ilgili ilginç bir pazarlık cereyan ediyor. Bush yönetimi, gündemden düşürmediği Saddam'ı devirme operasyonu bağlamında, Iraklı Kürt liderlerle bir işbirliği zemini arıyor. Kürt tarafı ise, böyle bir operasyona vereceği destek karşılığında zengin petrol rezervlerine sahip bulunan Musul ve Kerkük'ü de içine alacak bir

Kürt federe devleti kurulacağı hususunda, ABD'den kesin bir söz almaya çalışıyor. Barzani ile Talabani, suret-i haktan (içtenlikle davranır gibi) görünerek, Irak'ın toprak bütünlüğüne saygılı olduklarını ve bağımsızlık peşinde koşmadıklarını vurguluyor ve bu surede Türkiye'ye karşı cephe almadıkları izlenimini yaratmaya çalışıyorlar. Her ikisi de ekonomik kaynaktan mahrum ve denize çıkışı olmayan bir bölgede bir mini Kürt devletinin yaşama şansının olmadığını biliyor. Ama, Musul ve Kerkük yöresini Irak'tan kopararak zengin petrol kaynaklarına sahip olurlar ve Batılı devrederken de umdukları desteği görürlerse, iki liderin birleşerek bağımsız Kürdistanı ilan edeceklerine muhakkak nazarıyla

bakmak lazım.

Türk askeri harekete katılmasın

Kürt liderlerin, Saddam'a karşı girişilecek harekate Türk askerinin katılmasını arzu etmedikleri anlaşılıyor. Buna gerekçe olarak, Türkiye'nin fiilen operasyona katılmasının, İran'ın müdahalesini tahrik ederek bölgede kaosa yol açacağını ileri sürüyorlar. Bu tutumları, Kürt liderlerin hesaplarını açık seçik ortaya koyuyor. Bu da, Saddam rejiminin çökertilmesinde ön safta ger alarak, Irak'da yeni siyasi yapılanma sürecinde, istedikleri siyasi statüyü ve petrol kaynaklarını elde etmek... Bu pazarlığa paralel olarak, Washington'daki Kürt lobisi de Amerikan kamuoyunu etkileme çabalarını sürdürüyor. Nitekim, geçen hafta "Mustafa Barzani Global Kürt Etüdüleri Merkezi"'nin Washington'da düzenlediği konferansın, Irak'ın siyasi geleceğinde Kürtler'in federe bir devlete sahip olmaları ve Kerkük'ün Kürt yönetimine bırakılması hususunda "başarılı" bir propagandaya vesile teşkil ettiğini basınıımızdan öğrendik.

Colin Powell'e söylenen

Yukarıdaki izahatımız, ABD'nin Irak'a karşı bir askeri operasyona girişmesi halinde, Türkiye'nin Kuzey Irak'ta meydanı Barzani ile Talabani'ye boş bırakmamasını yaşamsal önemini ortaya koyuyor. Böyle bir harekate Türkiye fiilen katılmayıp Saddam'ı devirme operasyonunda Kürtler'le ABD'yi baş başa bıraktığı takdirde, bilahare Irak'ın yeniden yapılanması ele alındığında, Kuzey Irak'ta arzu etmediği düzenlemeleri önlemek ve Türkmenler'in çıkarlarını korumak imkanına sahip olamaz. Bu değerlendirmelerimiz, Türkiye için Musul ve Kerkük'ün kaderinin stratejik açıdan Kıbrıs'ınki kadar önemli olduğunu ortaya koyuyor. Esasen bu sebeptir ki Başbakan Ecevit, Irak'ta bir Kürt devletinin kurulmasının savaş nedeni olacağını açıklamıştır. Yine bu sebeptir ki, ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'a Ankara'yı ziyareti sırasında, "eğer Irak parçalanır ve bir Kürt devleti kurulursa, bu durumda Türkiye, Musul ve Kerkük bölgesinin bu devletin sınırları içinde kalmasını kabul etmez" denmişti. Ne var ki, Kuzey Irak'ta halen bir devlet yapılanmasının tüm unsurları oluşmuş ve devlet fiilen kurulmuş durumdadır. Bu gerçek ışığında, artık Ankara'nın, bu sütdanda birkaç kez belirttiğimiz üzere, bağımsız bir Kürt devletinin kurulmasının, Telafer'den Mendeli'ye kadar uzanan kuşakta Kerkük'ü de içine alacak otonom bir Türkmen bölgesinin ilanına yol açacağını açıklamasının zamanı gelmemiş midir?

ABD, KERKÜK'LE SIKIŞTIRIYOR!

16/06/2002

Büyük Kurultay

Haber

ABD Yönetimi, Kuzey Irak'ta bir Kürt devletinin kurulmasını savaş sebebi sayan ve Irak'a Amerikan müdahalesine destek vermeyen Türkiye'yi köşeye sıkıştırmak amacıyla, Barzani'ye, günde 2.5 milyon varil petrolün Çıkarıldığı Tarihi Türkmen şehri Kerkük'ü vermek taahhüdünde bulundu! Yönetimi, Kuzey Irak'ta bir Kürt devletinin kurulmasını savaş sebebi sayan ve Irak'a Amerikan müdahalesine destek vermeyen Türkiye'yi köşeye sıkıştırmak amacıyla, Barzani'ye, günde 2.5 milyon varil petrolün çıkarıldığı Tarihi Türkmen şehri Kerkük'ü vermek taahhüdünde bulundu!

Irak savaş planlarını sürekli olarak erteleyen Amerika'nın Kuzey Irak'la ilgili çalışmaları sürüyor. Mayıs ayında başlatılan görüşmelerde Beyaz Saray ile Kuzey Irak'taki Kürt gruplarının Ankara'yı kızdıracak konularda anlaşmalar yaptığı haberleri Amerikan yönetimi tarafından basına sızdırıldı. Türkiye üzerinden uçan Barzani ve Talabani, Mayıs'ta Suriye

üzerinden Frankfurt'a oradan da özel bir ABD uçağı ile Washington'a gitti. Basına sızdırılan bilgiye göre, Bush yönetimiyle yapılan pazarlıklarda Iraklı Kürt liderler Kerkük'ü istedi. Barzani ve

Talabani'nin Kerkük'ü başkent olarak gören Türkmenler konusunda hiçbir güvence vermediği de sızdırılan bilgiler arasında... Sabah gazetesi de konuyla ilgili haberinde, "Görüştiğimiz ABD'li yetkililer, Saddam karşıtı operasyon sonrası Kerkük'ün Kürtler'e verileceğini söyledi" ifadesini kullandı.

TÜRK ORDUSU KUZEY IRAK'A GİRMEYECEK

Amerikan kaynaklı haberlere göre, ABD yönetimi ile Kürt liderler arasında yapılan görüşmelerde Barzani ve Talabani, Kerkük'ün kendilerine verilmesinin yanı sıra 3 istekte daha bulundu: Devirme operasyonu başarıya ulaşsın ya da ulaşmasın Saddam'a karşı bizi korumaya devam edin;

Saddam tarafından gelecek biyolojik, nükleer veya kimyasal saldırıya karşı bizi koruyun; Operasyonda Türk ordusunun Kuzey Irak'a girmesine engel olun... Iraklı Kürt liderlerin, ABD'nin de onay verdiği söylenen 3'üncü istekle ilgili açıklaması şu oldu: Bağdat'a yürüme hareketi güneyden Iraklı Şii'lerin desteğiyle olsun. Türk ordusunun kuzeyden Irak'a girmesi, bölgede kurulan kısmi demokratik düzenin bozulmasına neden olur. Türkiye, operasyona yalnızca İncirlik üssünü açarak destek versin... Ancak Kürt internet siteleri, Kürt liderlerin asıl amacının Türk ordusunun olası operasyonda Kerkük'e kadar ilerlemesini engellemek olduğunu yazdı. Ünce William Safire'in seslendirdiği, 3 ay önce CIA eski başkanı James Woolsey, ardından Forbes dergisi sahibi Steve Forbes'un kaleme aldığı "Türkiye, Saddam'ı devirirken bize destek versin, Musul ve Kerkük'ü Türkiye'ye verelim" önerisinin ardından bu iddialar kafa karıştırdı. Anadolu Ajansı'na bir açıklama yapan Iraklı Türkmen Cephesi Washington Temsilcisi Orhan Ketene ise "Kerkük, başkentimizdir. Öyle de kalacaktır. Kerkük'ün verilmesini kabul etmeyiz" diye konuştu.

WASHINGTON'DA BARZANİ GÖSTERİSİ

Washington'da 8 Haziran günü American University'de kurulu bulunan Barzani Kürt Araştırmaları Kürsüsü tarafından bir Kürt Konferansı düzenlendi. Bu enstitü, aynı üniversitede bulunan Peace and Conflict Resolution Bölümü Başkanı Prof. Abdulaziz Said'in Barzani, yani KDP gurubundan 1.5 milyon dolar alması ile 1999 yılında kurulmuştur. Enstitü akademik olmaktan ziyade tamamen politik ve Washington'da Barzani ve Kürt gruplarının lobilerini oluşturmak, birbirleri ile mücadele halinde bulunan Kürt gruplarını birleştirmek ve desteklemek amacıyla kurulmuş olup, alt idareciliği Carol O'leary adlı doktorası olmayan bir şahıs tarafından doktorası varmış gibi gösterilerek yapılmaktadır. Kürsüye, şimdi Hristiyan Arap Edmund Ghareeb başkanlık ediyor. Ghareeb, The Kurdish question In Iraq adlı kitabında Türk ve Osmanlı düşmanlığı yapan birisi...

TÜRKMEN TEMSİLCİ DAVET EDİLMEDİ

Toplantı Irak ile ilgili olmasına rağmen Türkiye aleyhinde bir havada geçti ve nedense toplantıya katılan Türk elçilik görevlisi ve konuşmacılardan Özden Sanberk'e sözlü saldırılarda bulunuldu. Irak Türkmen Temsilcisi, toplantıya davet bile edilmedi. Yüzyıllardır bir Türk şehri olan Kerkük'ü almak için heveslenen Barzani grubunun yaptığı bu toplantı Türkiye'yi karalamak toplantısına dönüştü. Barzani Ankara'da büyük kürdistan haritası dağıtılıyor. Ankara'daki Barzani temsilcisi, Ankara Ticaret Odası Başkanı Sinan Aygün'e verdiği dosyada, sadece Kuzey Irak değil, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu illeri de Kürdistan haritasında gösteriliyor... Türkiye Cumhuriyeti'nin başkentinde, Ticaret Odası Başkanı'na verilen haritada Diyarbakır, Şırnak, Erzurum, Tunceli, Elazığ, Malatya, Adıyaman şehirleri, Kürdistan sınırları içinde gösteriliyor.

"KÜRDİSTAN DEVLETİ 11 YILDIR VAR"

Dosyada, "Kürdistan Ulusal Meclis Başkanı Cevher M. Salem'in konuşması" başlıklı bölümde şu ifadeler yer alıyor: "1991 yılında, ABD ve müttefiklerinin öncülüğünde Kürdistan kurulmuştur. 1991'de Kürdistan kurulduktan sonra ABD ve Avrupa ülkelerinin himayesi altında, kendi parlamentomuzu oluşturduk ve yönetimimizi getirdik. Yargı, yürütme ve yasama oluşturulmuştur. Bulduğumuz topraklar artık Kürdistan Ulusal Hükümeti'nin idaresi altındadır." Dosyadaki iddialar, Ankara'da bu kadar rahatça dile getirilebiliyor. "Türkiye, bölgede bir Kürt Devleti kurulmasına kesinlikle müsaade etmeyecek" denilirken Ankara'da, "Kürdistan'ın 11 yıl önce, hem de ABD ve Avrupa'nın himayesinde kurulduğu" tüm dünyaya anlatılıyor. Üstelik Türkiye'den bazı illerin de yer aldığı Kürdistan haritaları ile birlikte...

KÜRTLER KERKÜK'Ü İSTEDİ

10/06/2002

Milliyet

Haber

Iraklı Kürtler, Saddam'ın devrilmesi için yapılacak muhtemel operasyona verecekleri desteğin karşılığı olarak, petrol zengini Kerkük'ü almak için Washington'la pazarlık yapıyor. Kuzey Iraklı Kürtler, zengin petrol rezervlerine sahip Kerkük'ün bölgelerine dahil edilmesini istediklerini zımnen açığa vurdular. Ankara'nın tepkisinden kaçınmak için net bir şekilde formüle edilmeyen ancak üstü kapalı bir

şekilde ifade edilen talep, Washington'da Amerikan Üniversitesi'ne bağlı Global Barış Merkezi ile Mustafa Barzani Global Kürt Etüdleri tarafından düzenlenen "Iraklı Kürtler:

Irak'ta istikrarın kilidi" konulu konferansta ortaya kondu. Konferansta söz alan ABD Temsilciler Meclisi Uluslararası İlişkiler Komitesi danışmanı olan ve kısa süre öncesine kadar Washington Institute adlı düşünce kuruluşunda Türkiye uzmanı olarak çalışan Alan Makovsky, "Irak'ta oluşturulacak bir federasyon yapısında Kerkük'ün Kürt bölgesine dahil edilmesine istekli misiniz?" sorusunu yöneltti. Makovsky'nin sorusuna Iraklı Kürtler şiddetli alkışlarla karşılık verdi. Bu davranış, Kürtlerin Kerkük'ü istedikleri fakat bunu açıkça dile getirmekten çekindikleri şeklinde yorumlandı.

Washington'da lobi

Irak Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) Uluslararası İlişkiler sorumlusu Hoşyar Zebari de Irak'ta bağımsız bir Kürt devleti değil, federasyon istediklerini söyledi. Irak'a askeri operasyon durumunda Türkiye veya İran'ın müdahale edebileceği hatırlatılan KDP temsilcisi, "Irak'a bölgesel bir müdahale olmamalı" karşılığını verdi. Iraklı Kürt yetkililer ve Washington'da konuyla ilgili çevreler, "bir süredir Iraklı Kürtlerin, Kerkük'ün de Kürt bölgesine dahil edilmesi yönünde ABD nezdinde lobi girişiminde bulunduğunu" kaydettiler.

Gizli ziyaret

Washington'daki Kerkük konulu lobi çalışmaları ve gizli görüşmelerle ilgili iddialar uluslararası ajansların geçtikleri haberlerde de ağırlık kazandı. Fransız AFP ajansına bir açıklama yapan Celal Talabani'nin liderliğindeki Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin (KYB) Londra temsilcisi Latif Raşit, Talabani ve KDP lideri Mesut Barzani'nin geçen hafta Washington'u gizlice ziyaret ederek Amerikalı yetkililerden Saddam'ın devrilmesi operasyonuna verecekleri destek karşılığında Kerkük'ü istedikleri yolundaki iddialara değinerek bu haberleri yalanladı. Ancak AFP'ye konuşan Irak'taki Şii muhalefetin sözcüleri bu iddiaların doğru olduğunu savundular.

Petrol iştah kabartıyor

Misak-ı Milli sınırları içinde yer aldığı halde Lozan Konferansı'nda

TÜRKMENLER'İN DURUMU

11/02/2002

Sabah

Köşe Yazısı

ŞÜKRÜ ELEKDAĞ

ABD'nin terörle global savaş stratejisinde Afganistan'dan sonraki hedefinin Irak olacağını ortaya koyan göstergeler giderek güçleniyor. Bu bağlamda, Başkan Bush tarafından Kongre'nin ortak oturumunda açıklanan "şeytan eksenini doktrini", esasında Irak'ı vurmak için zemin hazırlamayı öngörüyor.

Bush, sert üsluplu konuşmasında, zehirli gaz ve biyolojik silahlar üreten, nükleer silahlara da büyük olasılıkla sahip bulunan, ya da üretmek üzere olan İran, Kuzey Kore ve Irak'ı "şeytan eksenini" olarak tanımlıyor ve bu devletlerin ellerindeki silahları teröristlere verebileceklerini, Amerika ile müttefiklerine karşı şantaj veya saldırı amacıyla kullanabileceklerini vurguladı. Amerika'nın bu duruma seyirci kalarak felaketin gerçekleşmesini beklemeyeceğini ve önlem alacağını belirten Bush, müttefikleri yardım etseler de, etmeseler de hareket etmeye kararlı olduğunu altını çizdi.

ABD'nin 3 seçeneği

Amerika, Saddam rejimini devirmeye azimli. Ancak bunun nasıl ve hangi yöntemlerle yapılacağı hususunda görüşleri henüz netleşmiş değil. ABD medyasının taranmasından Bush yönetiminin şu üç alternatif üzerinde durduğu anlaşılıyor. Birincisi, Saddam'ı bir "saray darbesi" veya örtülü hareketle bertaraf etmek... Bu yönde bir planın, Saddam'a bir alternatif de öngörmesi gerekiyor. Irak'ın yeni liderinin, ABD ile uyumlu hareket etmeye niyetli ve bölge için tehlike oluşturmayacak bir fikir yapısında olması tabiatıyla Washington için son derece önemli. Saddam, BM silah denetçilerinin Irak topraklarına dönmelerine izin verse bile, Bush'un bu seçeneğe vazgeçmesi sözkonusu değil. Çünkü Bush, 2004 seçimlerine adaylığını koyduğu zaman, Saddam hâlâ Irak'ın başındaysa, yeniden başkanlık koltuğuna oturma şansını kaybedeceğini biliyor. İkinci alternatif, Afganistan'da uygulanan savaş stratejisine benzer bir modelin, Irak'ta da uygulanması.

Bu çerçevede, Amerika, özel kuvvetleriyle Kuveyt üzerinden Irak'a bir saldırı başlatacak ve Saddam'ı kuvvetlerinin bir bölümünün güneye kaydırmaya zorlayacak, bu arada Irak askeri birlikleri ve tesisleri yoğun bombardına tabi tutulacak. Kuzeyden ise, güçlü hava desteğiyle ABD özel kuvvetleri takviyeli Kürt peşmergelerin Bağdat'a ilerlemeleri sağlanacak. Yakın zamana kadar, Saddam'ın güçlü bir orduya sahip olması dolayısıyla son derece riskli görülen bu stratejinin yeniden üstünde durulmasının nedeninin,

Irak'tan gelen istihbarat değerlendirmeleri olduğu anlaşılıyor. Üçüncü alternatifi de, “Amerika, Mogadişu benzeri bir yenilgiye uğramak istemiyorsa, Irak’a karşı Çöl Fırtınası operasyonunda olduğu gibi ya kolordu düzeyinde zırhlı kuvvetler kullanmalı veya Türkiye’nin aktif olarak bu harekate katılmasını sağlamalı” diyenlerin görüşleri oluşturuyor.

Türkiye söz sahibi olmalı

ABD ilk seçeneği uygulama imkanını bulamazsa, diğer iki seçenekten birine veya bunların karmasına başvurmayı öngörebilir. Bu durumda, Washington, İncirlik ve diğer üslerini kullanmak için Türkiye’den izin isteyecek. Türk-Amerikan ilişkilerinin bugünkü konjonktüründe Ankara’nın buna hayır diyebilmesi mümkün değil.

Burada önemle belirteceğimiz nokta, üslerini Amerika’ya açan Türkiye’nin Irak’a yönelik askeri harekate seyirci kalamıyacağıdır. Çünkü böyle bir tutum, Saddam’a karşı savaşta Barzani ve Talabani’yi Amerika’nın müttefikleri haline getirir ve Saddam sonrası dönemdeki yeni siyasal yapılanmada onlara söz hakkı sağlar. Türkiye buna müsaade edemez. Bu durumda, Türkiye, Irak’a yönelik hareket planlarının hazırlanmasında ve Saddam sonrasında Irak’a nasıl bir siyasal yapılanma getirileceği hususunda söz sahibi olmalı ve özellikle Türkmenler’in Arap ve Kürtler’le siyasal eşitlik bazında haklara sahip olmaları hususunda sağlam güvenceler elde etmelidir.

Bu bağlamda, eski Dışişleri Bakanı İlder Türkmen Hürriyet gazetesindeki yazısında (9 Şubat), “Irak’ta Türkmenler’e otonomi veya statü verilmesi fikri gerçekçi değildir” diyerek fevkalade sakat bir görüş savunuyor. Türkmen ayrıca, Türkmenler için “otonomi verilecek bir bölge pek mevcut değil” derken, acaba hangi akla hizmet ediyor? “Telafer-Musul-Kerkük- Tuzhurmatu-Hanekin” bölgesinde baskı altında yaşayan 1,5 milyon Türkmen kardeşimizi nasıl unutabiliyor?

TÜRKİYE’NİN IRAK POLİTİKASI VE TÜRKMENLER

22/01/2002

Zaman

Makale

SUPHİ SAATÇİ

Mimar Sinan Üniversitesi Öğretim Üyesi, Kerkük Vakfı Genel Sekreteri Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Türkiye’den koparılan ve günümüzde sayıları 2,5 milyon olarak tahmin edilen Irak Türkmenlerinin yaşadıkları sıkıntılar ve maruz kaldıkları baskılar, zaman zaman Türk basınında gündeme gelmekle birlikte, bu toplumun sorunları ve beklentileri hakkında yeterli bilgilere sahip olunamadığı anlaşılmaktadır.

Bin yıldan beri Irak’ta varlık gösteren Türkmenler, Araplarla Kürtlerin yaşadığı toprakları birbirinden ayıran tampon bölgede yaşamaktadırlar. Birbiri ile çekişen Araplarla Kürtlerin arasında, zaman zaman meydana gelen kanlı çatışmalar yüzünden Türkmenler, büyük sıkıntılar çekmişlerdir. 1990 Körfez Krizi’nden sonra Kuzey Irak’ta ihdas edilen ve merkezi Erbil olan Güvenlik Bölgesi’nde kalan Türkmenler, başka sıkıntılar çekmeğe başlamışlardır.

36. paralelin altında kalan ve Türkmen nüfusunun çoğunluğunu barındıran bölge, Bağdat yönetiminde kalmış, bu paralelin üstündeki bölgede varlığını devam ettirmeye çalışan Türkmenler ise, yörede iktidar olduğunu söyleyen, ancak uluslararası zeminlerde meşruiyeti ve hukuki statüsü olmayan adı konmamış bir yönetimin insafına bırakılmışlardır.

Nüfusunun % 90’a varan büyük çoğunluğu ile Türkmen toplumu 36. paralelin altında yaşamaktadır. Bağdat yönetiminin en akıl almaz zulmü ve şiddeti altında inleyen bu kesim, her nedense hükümetin hışmından bir türlü yakasını kurtaramamaktadır. Bu bölgede yer alan Kerkük ve yöresi, özellikle etnik baskının en yoğun olduğu Türkmen bölgesidir. Son yirmibeş yıldır bu bölge, Bağdat yönetiminin tarihte görülmemiş ağır baskıları altında bulunmaktadır.

36. paralelin üstündeki bölgede varlığını devam ettiren Türkmenlerin yaşadığı sıkıntılar da, bir türlü giderilememiştir. ‘Kuzey Irak’ diye tanımlanan ve 1990 yılında oluşturulan bu bölgedeki Türkmenlerin üzerinde, iktidar olduğunu söyleyen, ancak uluslararası zeminlerde meşruiyeti ve hukuki statüsü olmayan adı konmamış bir yönetim tarafından sinsi terör havası estirilmektedir. Kuzey Irak’ta devlet kurmak için siyasî manevra yapan KDP lideri Mesut Barzani’nin, 1991’de meydana gelen fiilî durumdan sonra, Türkmenleri yıldırma ve onlara gözdağı vermek için her yolu denediği görülmektedir.

Görüldüğü gibi hem Bağdat, hem de Kuzey Irak yönetimleri, Türkmenlere karşı düşmanca politikalar sergilemektedir. Buna karşılık Türkmenlerin, her iki bölgeye yönelik politik manevralar yapması gerekmektedir. Ancak bu politik manevralarda Türkiye’nin oynayacağı rolün büyük önem taşıdığı unutulmamalıdır. Aslında Türkiye, konumu itibarı ile bölge üzerinde büyük bir etkinliğe sahiptir. Fakat Türkiye, sanki bunun farkında olmamıştır. Belki de bu yüzden 10 yılı aşkın bir süreden beri, Kuzey Irak’ta ihdas edilen ve üzümlerle ifade edelim ki ülke için bir çıban başı olan Güvenlik Bölgesi’ni besleyerek,

ayakta kalmasına yardımcı olan Türkiye, büyük bir hataya düşmüştür. Nitekim Türkiye'nin bundan bir süre önce, Irak ile ikinci bir sınır kapısını açmaya niyetlenmesi, KDP'yi büyük endişelere sevk etmişti.

KDP, Türkiye ve Irak arasında kendi denetiminde olan bölgede, Türkiye tarafından by-pass edilmekten korkuyor. Söz konusu 12 km'lik koridoru Türk askerinin açması ihtimaline karşılık, buna razı olunamayacağı ve bunun uluslararası hukuka aykırı olacağı, KDP tarafından ifade edilmişti. Esasen Kuzey Irak'taki bölgeyi besleyen tek önemli unsur, Türkiye'nin açık tutmaya izin verdiği Habur Sınır Kapısı olmuştur.

Bunun gibi Türkiye'nin elinde bulunan kozları çok iyi değerlendirmesi, Türkmenlerin önünde geniş ufuklar açabilir. Hatta her iki bölgeye yönelik politikaların geliştirilmesi, insanca yaşamak isteyen Türkmen toplumunun esenliğe çıkarılması, hem bölgede, hem de Türkiye gibi, diğer komşu ülkelerinin yararına olacaktır. Özellikle Bağdat yönetimi ile ilişkilerini daha olumlu bir raya oturtmak isteyen Türkiye, bu yönetim tarafından göçe, asimilasyona ve akıl almaz biçimde sürdürülen, insan haklarına aykırı uygulamalara tabi tutulan Kerkük ve yöresindeki Türkmenlerin durumuna dikkat etmek zorundadır.

Irak'ın toprak bütünlüğünden yana bir politikanın savunucusu olan Türkiye, bunun bedelinde Irak'ı Türkmenler üzerindeki şiddetli ve dayanılmaz baskıdan caydırabilmelidir. Diğer taraftan Kuzey Irak'ta Türkmenlerin karşılaştıkları zorlukları, yine siyasî manevralarla kolayca aşmak mümkündür.

Kuzey Irak'ta yeni bir yapılanmaya gitmek isteyenlere karşı ise Türkiye, sahip olduğu kozları iyi bilmeli ve iyi kullanmalıdır. Türkiye'nin rızası ve onayı olmadan, hiçbir güç ve otoritenin Kuzey Irak'ta yeni bir yönetim ihdas etmesine fırsat verilemeyeceği bilinmelidir. Hatta Türkiye'nin, böyle bir yapılanmaya izin vermeyeceği, dost ve düşman bütün devletlere ilan edilmelidir.

Türkiye'nin elinde bulunan çok önemli bir koz da, Musul eyaleti üzerinde taşıdığı tarihî haklarıdır. Bilindiği gibi Musul eyaleti, 5 Haziran 1926 tarihli Ankara Anlaşması'na göre Irak'a bırakılmıştır. Bunun bir diğer anlamı da şudur: Irak parçalandığı takdirde Ankara Anlaşması'nın hükmü sona erecek ve Kuzey Irak bölgesinin eski adı olan Musul eyaleti tekrar eski sahibine iade edilecektir. Bu yüzden Türkiye bu bölge üzerinde tasarruf hakkına sahiptir. Daha açık bir ifade ile Türkiye'nin bilgisi ve rızası olmadan, Irak'ın kuzeyinde yeni yapılanmaya gidilmesine izin verilmeyecektir. Bu hususta Türk siyaset bilimcilerinin, Ankara Anlaşmasını yeniden yorumlayarak, Türk dış politikasının bilgisine ve gündemine sunmaları gerekir.

Türkiye ayrıca Irak hakkında değişik seçeneklere sahip alternatif politikalar da izlemelidir. Irak'ın toprak bütünlüğünü savunan Türkiye, bu ülkenin parçalanması halinde, kendi geleceği ve güvenliği için de, çok yönlü politik manevralara hazır olmalıdır. Bu manevraların arasında, hiç şüphesiz Irak'taki Türkmenlerin varlığı da göz ardı edilmemelidir. Aksi takdirde Türkiye, bulunduğu iyi niyet ve temennileri ile baş başa kalabilir.

YA TÜRKMENLER NE OLACAK

22/01/2002

Ortadoğu

Köşe Yazısı

ŞEFKAT ÇETİN

BÜTÜN dünya nefesini tutmuş, sanki televizyonda başlayacak bir filmin saatini bekler gibi, Irak'ta savaşın çıkmasını bekliyor. Meseleyi bu şekilde sıradanlaştırarak sunmayı başaranların savaş üzerine kurdukları ekonomileri, bir direniş gösteremeyen Afganistan'dan tatmin olmamış anlaşılır. Oysa ki, emperyalist hesapların öte tarafındaki Irak'ta çıkması muhtemel bir savaşın, tıpkı Körfez savaşında olduğu gibi Türkiye'ye ve tüm Ortadoğu ülke ekonomilerine hiçbir faydası olmayacaktır. Türkiye yıllardır güneysindeki belirsizlikten büyük bir huzursuzluk duymaktadır.

Bütün ülkemizi pençesine düşüren ekonomik krizin başlıca müsebbiplerinden birisi Irak'ta yaşananların ekonomimize olan negatif tesiridir. Türkiye'nin, ne yapacağı belli olmayan diktatör Saddam'ın tümüne hakim olduğu eski Irak'tan da, halihazırdaki parçalanmış ve otorite boşluğundan faydalanan etnik grupların terör ürettiği sözde Irak'tan da hoşnut olması mümkün değildir. Bütün bu karmaşanın ve terörize olmuş ortamın mazlumlara ise Irak'ta yaşayan Türkmenler'dir. Türkiye büyük bir devlettir ve bölgede oluşan kaos ortamının yarattığı girdaba kapılmamayı, gerektiğinde de müdahale etmeyi başarmaktadır. Ancak Türkmenler, bizzat bu olayların içinde ve tam merkezindedirler.

Önceleri Baas Partisi'nin baskıcı yönetimi, Saddam Hüseyin'in katliamları bölgedeki Türkmen halkına yeterken, şimdilerde eskiyi arar hale gelmişlerdir. Irak'ın kuzeyinin 36. paralelle bölünerek güvenli bölge ilan edilmesiyle Türkmenler'in bir kısmı Saddam'ın hakim olduğu taraf olan güneyde, bir kısmı ise kuzeyde kalmışlardır. Güvenli bölgenin sınırları Kürtler'i korumak üzere şekillendirilirken, Türkmenler'in feryatları duyulmamıştır bile. Irak yönetimi Kürtler'e karşı dizginlenirken, Türkmenler'e

yönelik baskılarını aynı şekilde sürdürmeye devam etmiştir. Kerkük, Musul ve Süleymaniye gibi önemli şehirlerin büyük çoğunluğunu oluşturan Türkmenler, şimdi iki yönden, Saddam ve Kürt grupların tehditleriyle karşı karşıyadırlar. Bir üçüncü tehdit ise çıkması muhtemel bir yeni savaşta yeniden Amerikan bombardımanı altında çaresiz kalmaları ihtimalidir. Üstelik güvenli bölgedeki Kürtler dışarıdan her türlü yardımı görürken,

Türkmenler kendi kaderlerine terk edilmiş haldeler. Hatta Türkiye'nin bölgeye açılan sınır kapısı bile Kürtler'e çok büyük mali destek sağlamakta, Ayrıca uluslararası askeri ve sivil örgütlerin bölgeyle irtibatında aktif olarak kullanılmaktadır. Irak'tan gıda karşılığı ihraç edilen petrolün Türkiye'ye geçişinde ya da Türk tırlarının bölgeye girişinde de bu gruplar önemli gelirler elde etmektedirler. Bir süre önce Türkiye'nin Musul üzerinden ikinci ir sınır kapısı açarak Türkmenler'le ve Bağdat'la direkt irtibata geçme girişimi,

YA TÜRKMENLER NE OLACAK

22/01/2002

Ortadoğu

Köşe Yazısı

ABD uçaklarının bu güzergahı bombalamasıyla rafa kalkmıştır. Türkiye'nin Kuzey Irak'ın gelir kaynaklarını keserek devreden çıkarıp Türkmenler'le ve Irak yönetimi ile temasa geçmesinden rahatsız olunduğu açıktır. Kuzeyde neredeyse bir devlet için gerekli tüm altyapı çalışmaları planlanırken ve bir kısmı hayata geçirilirken Türkmenler'in dışarıda tutulması dikkat çekicidir.

Güvenli bölge oluşturulmasının temel nedeni olarak Irak yönetiminin etnik katliamları ortaya konurken, zulümden fazlasıyla etkilenen Türkmenler'in güvenliklerinin sağlanmasına yönelik herhangi bir girişimin yapılmaması, farklı niyetlerin olduğu kuşkusunu doğurmaktadır. Türkiye'yi de doğrudan ilgilendiren bu farklı niyetlerle ilgili ciddi tedbirlerin alınması gereklidir. Tarihi ve kültürel bağlarımızın olduğu ve hatta bir bölümü Misak-ı Milli'den koparılan bu topraklara huzurun getirilmesi için Türkiye üzerine düşen görevi yapacaktır.

Etnik temele dayalı bir yapılanmaya, diğer etnik gruplara karşı sürdürülen düşmanlık ve terörizme Türkiye'nin müsamaha göstermesi mümkün değildir. Bölgedeki fiili durumun sürdürülmesi mevcut istikrarsızlığı daha da artıracaktır. Bu yüzden Irak'ın eski şekline dönmesinde ya da yeni bir şekil almasında Türkiye'nin hassasiyetlerini bölgeye yansıtması gereklidir. Irak Türkmenleri'nin Kuzey Irak'taki yönetimler içerisinde yer alması yönünde yapılan baskılar, Türkmenler'e yeterince temsil imkanı vermeden vitrin malzemesi olarak kullanmayı amaçlamaktadır.

Böylece bölgedeki fiili duruma meşruiyet kazandırmak amaçlanmaktadır. Öncelikle kuzeyi de dahil olmak üzere bütün Irak'ta Türkmen varlığı ve haklarının hukuki bir temele oturtulması sağlanmalıdır. Irak'taki parçalanmışlık ortadan kaldırılamadığı, eskiye dönülemediği takdirde, Irak içerisinde söz konusu olabilecek federasyon türü yapılanmalarda, bir Türkmen eyaleti ya da federe bölgesi için Türkiye ağırlığını koymalıdır. Aksi takdirde, zengin petrol kaynaklarına sahip Musul ve Kerkük gibi Türkmen yerleşim bölgeleri saldırılardan hiç kurtulamayacaktır. Şimdi bile peşmergeler, hedeflerine ulaşmak için Musul ve Kerkük civarını kontrol altına almak istemektedirler. Türkmenler'in Saddam diktasında, peşmerge zulmünde ve ABD bombardımanında hedef olmasına ve sahipsizliğine son vermek Türkiye'ye düşmektedir.

11 EYLÜL GÖLGESİNDE SADDAM - 2 : İŞTE MUSUL-KERKÜK SIRRI

06/01/2002

Milliyet

Dizi

Dönemin Genelkurmay Başkanı Torumtay: Kriz masasında Musul - Kerkük'ün ele geçirilmesi konusunda Cumhurbaşkanı Özal çok ısrarlı oldu. Dönemin Başbakanı Akbulut: Hükümetin Silahlı Kuvvetler'e verdiği siyasi direktifte Musul - Kerkük yoktu 1990 yazında Körfez krizi patladığında Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Marmaris'teki Okluk Koyu'nda tatildaydı. Irak ordularının Kuveyt'i işgali Dışişleri tarafından Okluk'a bildirildi; haberi alan Devlet Bakanı Güneş Taner, Cumhurbaşkanı Özal'ı uyandırarak Saddam'ın sınırı geçtiğini söyledi.

Cumhurbaşkanı Özal, Saddam tehdidi konusunda ABD Başkanı George Bush'u uyaran ilk devlet adamıydı.

Özal 1980'li yılların başından itibaren Irak'la ticareti geliştirme konusunda adımlar atmış, 1983'te başbakanlığı sırasında Bağdat'a giderek Saddam Hüseyin'le görüşmüş daha sonra İran - Irak savaşı sırasında Türkiye iki ülkeyle ilişkilerinde "tarafsız" politika izlemiştir. Tahran'a bir gezisi sırasında Irak füzelerinin Özal'ın bulunduğu otelin yakınına düşmesi ciddi tehlike yaratmış, Turgut Bey'i kızdırmıştı. Özal 1989'da İran - Irak savaşı sona erdikten sonra Saddam'ın elindeki askeri gücünü bölge ülkeleri aleyhine kullanabileceğini düşünmüş ve bir ABD ziyareti sırasında Bush'u "Kaddafi'yi bırakın, Saddam'a bakın" diye uyarılmıştı.

Özal, Okluk'ta işgal haberini alınca ilk uçakla Ankara'ya döndü. MGK'yı topladı ve bir "kriz masası" oluşturarak dış politikayı Çankaya'dan yönlendirmeye başladı. Akbulut hükümetinin zayıflığı da Özal'ın yetki kullanımını kolaylaştırdı.

GÖZÜ MUSUL - KERKÜK PETROLLERİNDEYDİ

Bush'la ve dönemin yabancı ülke liderleriyle ilişkileri ise Özal'ı dünya ligine taşıdı.

Cumhurbaşkanı Özal'ın Saddam'ın Kuveyt'te kalamayacağından, başlangıçta ambargoyla, olmazsa savaş yoluyla oradan çıkarılacağından kuşkusu yoktu ama kendisini savaş sonrası kurulacak bir masada Ortadoğu'nun sınırlarının yeniden çizileceğine ve bu paylaşımında Musul - Kerkük petrolünün Türkiye'ye kalabileceğine fazlasıyla inandırmıştı. O nedenle hükümeti ve orduyu Körfez savaşına "aktif" katılma konusunda ikna etmeye çalıştı. Beyaz Saray'daki Bush görüşmesine alınmayan Dışişleri Bakanı Ali Bozer istifa etmek zorunda kaldı. Dönemin iki Milli Savunma Bakanı'ndan Safa Giray kendi isteğiyle ayrıldı, Hüsnü Doğan ise azledildi.

Dönemin Genelkurmay Başkanı Necip Torumtay ise Çankaya'dan yönetilen savaş stratejisinin, hükümet tarafından aylarca yazılı bir "siyasi direktif"e dönüştürülmemesi, yetkisiz bazı kişilerce - bunların arasında ABD Ankara Büyükelçisi de var - kimi telkinlerle Genelkurmay'ın "irtibat" noktası haline getirilmesi ve son olarak, kendisinin çağrılmadığı bir toplantı sonucu değiştirilen "imza haneleri boş" Bakanlar Kurulu direktifiyle karşılaşması nedeniyle 3 Aralık 1990 günü istifa etti. Torumtay'ı görevinden ayrılmaya sürükleyen "siyasi direktif" tartışmasının ayrıntılarını "11 Eylül gölgesinde Saddam" kitabında tarafların son açıklamaları çerçevesinde yayımlıyoruz.

ÖZAL: TURGUT REİS'İ HEMEN GÖNDERELİM

Körfez krizinin ilk günlerinde BM kararları çerçevesinde çokuluslu güce katkı sağlanması gündeme geldi.

Genelkurmay'da ön hazırlık yapıldı. Neler önerilebileceği konuşuldu. Sonunda Körfez'e bir savaş gemisi gönderilmesi öngörüldü. Deniz Kuvvetleri hizmetine yeni girmiş firkateynlerden biri hazırlanacaktı. Bir gün Cumhurbaşkanı Özal, Genelkurmay Başkanı Necip Torumtay'a telefon ederek geminin durumunu sordu ve aklından geçeni söyledi: "Turgut Reis'i gönderelim!"

Özal'ın geminin askeri özelliklerinden çok ismi ilgilendiriyordu ve "Prezidan Bush"a telefon açıp "Ben de Turgut Reis'i yolluyorum" demek iyi bir jest olacaktı.

Torumtay Paşa, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral İrfan Tınaz'ı aradı. Turgut Reis'in durumunu sordu. Firkateyn, uzun bir seferden, Japonya'dan yeni dönmüştü, Ertuğrul gemisinin anısına orada düzenlenen törenden geliyordu.

Japonya'daki törenin onur konuğu ise Cumhurbaşkanı'nın eşi Semra

Özal'dı. Anlaşılan gemi meselesi açılınca Özal'ın aklına "Turgut Reis" gelmişti.

ABD'İN KÜRT KARTI VE SİĞİNMACILAR

Körfez Savaşı bitiminde, Özal'ın "bir koyup üç alma" diye formüle ettiği Kuzey Irak'taki paylaşım masası kurulmadığı gibi, ABD'nin Saddam'ı iç karışıklık sonucu devirmek üzere oyuna sürdüğü "Kürt kartı" Türkiye'nin güneydoğusuna yüz binlerce sığınmacının gelmesine yol açtı. Halepçe korkusuyla Saddam'ın baskısından kaçan Kürtler, Türkiye sınırlarına akın ederken Cumhurbaşkanı Özal, Kuzey Iraklı liderler Barzani ve Talabani'yi Ankara'ya davet etti. O arada PKK da Kuzey Irak'taki boşluktan yararlanarak silahlı mücadelesini artırmaya başlamıştı.

Irak fiilen üçe bölünürken Kuzey'de bir Kürt Devleti oluşumu hızlanmıştı.

Cumhurbaşkanı Özal o dönemde Iraklı Kürtlerin hamiliğini üstlenerek içeriye dönük çağrışımlar da uyandıracak şekilde "federasyon" tartışmasını açtı.

Bülent Ecevit'le üçüncü kez Saddam Hüseyin'le görüşmemiz Kuzey Irak'taki Kürtlerin devlet oluşumu ve Çekiç Güç'ün bölgeye yerleştiği 1992 yılı Aralık sonunda gerçekleşti.

Ecevit, Türkmenlerin özerkliğine ilişkin bir soru yöneltince Irak lideri Saddam Hüseyin, sinirlenerek görüşmeyi yarıda kesti. Odaya bomba düşmüş gibiydi.

15 dakika sonra 'Namaz vaktiydi' izahıyla geriye dönen Saddam Hüseyin, "Kerkük için savaşırız" diyerek hayli sert bir tavır aldı. 11 yıl sonra Saddam'ı devirme planında Kuzey'deki Kürtlerle Güney'deki Şiilerin isyanı yeniden ön plana çıkıyor. Irak'ın elindeki kitle imha silahları da BM'den karar çıkartmanın gerekçesi olacak.

Başbakan Ecevit, haftaya ABD yolcusu ve 1990 - 91 yılındaki Bağdat gözlemleri bugün de önemini koruyor ve Cumhurbaşkanlığı - Genelkurmay - Başbakanlık arasındaki Türkiye'nin ulusal güvenliği konusunda sergilenen konsensüs Bülent Bey'in Kuzey Irak'la ilgili on yıl önceki görüşlerinin günümüzün "devlet politikası" haline geldiğini gösteriyor. Torumtay: Neden istifa ettim?

Dönemin Başbakanı Yıldırım Akbulut'un Torumtay'ın istifasına "anlam veremediğine" ilişkin sözlerine Genelkurmay eski Başkanı kitapta şu yanıtı veriyor:

"İstifa ettiğim 3 Aralık 1990 Pazartesi günü başbakan beni makamına davet etmiş ve istifamın nedenini sormuş, ben de ayrıntılarıyla kendisine açıklamıştım.

Musul ve Kerkük'ün ele geçirilmesiyle ilgili görüşmeler sadece 'kriz masası' çalışmaları şeklinde olmuştur. Başbakan kriz masası toplantılarının tümüne katılmıştır. Bu toplantılarda sadece Cumhurbaşkanı Özal konuşmuş ve Musul -Kerkük'ün ele geçirilmesi konusunda ısrar etmiştir. Ben de konunun askeri yönünü açıkladım ve kesin karar için TBMM onayından geçerek hükümetin bir an önce çıkarılmasını önerdim. Başbakan Akbulut bu toplantılarda herhangi bir katkıda bulunmamış, sadece not almıştır.

Bu nedenle ben de, Körfez krizi boyunca, Türkiye'nin olası katkıları konusunda kendisinin görüş ve tutumunu anlayabilmiş değilim."

AKBULUT 'AÇIKLIK' GETİRİYOR

Dönemin Başbakanı Yıldırım Akbulut, Genelkurmay eski Başkanı Necip Torumtay'la arasında polemige yol açan "siyasi direktif"e açıklık getirdi.

Akbulut, arşivindeki notlara bakarak hükümet olarak Genelkurmay'a verdikleri "direktif" in kesinlikle Irak'a asker göndermeyi amaçlamadığını savunmaktadır. Akbulut'un verdiği bilgi şöyle:

"BM Güvenlik Konseyi kararları çerçevesinde çokuluslu güce destek vermemizin dışında, özel olarak Kuzey Irak'a müdahale şeklinde bir planımız yoktu. Bir tecavüz vuku bulduğunda yurtdışına çıkış ayrı bir emir gerektiriyordu. Onu da yazmıyız. Musul - Kerkük meselesi katiyen yoktur. Direktifte Kuzey Irak'la ilgili tek kelime varsa bunu iddia edenler ortaya çıkarsın."

ORTADA DİREKTİF YOKTU

Akbulut'un sözlerine karşılık Torumtay tarihi tartışmaya son noktayı koyuyor:

"Aylardır beklediğimiz siyasi direktif elbette Irak harekâtıyla ilgili olacak. Savaşın başka adresi mi vardı? 3 Aralık'tan on beş gün önce Genelkurmay'da askeri ve sivil katılımlı üst düzey bir çalışma yapmıştık, orada Irak harekâtı bütün yönleriyle gözden geçirildi. Yurtdışına asker gönderilecek mi, hedef neresidir? Kara savaşı olacak mı? Ben bu hazırlığa Bakanlar Kurulu'nda görüşüldükten sonra Genelkurmay Başkanı'nın da bulunacağı ortamda nihai şeklinin verilmesini bekliyordum. Kuveyt'in işgalinin üzerinden dört ay geçmişti ve hâlâ ortada siyasi direktif yoktu.

Son gün geri çevirdiğim metinde eksiklikler vardı ve üzerinde değişiklik yapılmıştı. Bu durumu devlet anlayışımla bağdaştıramazdım. Genelkurmay başkanlığından istifa ettim."

Kitabı hazırlarken dönemin Başbakanı Yıldırım Akbulut, "özel arşivinden direktifte yazılı olanları okutup" anımsatırken, o sırada hükümette olan pek çok eski bakanın imza haneleri boş "savaş emri"ni görmediklerini saptadım. Bunların arasında dönemin İçişleri ve Milli Savunma bakanları da vardı!

TBMM'de 1990'da yapılan Körfez kriziyle ilgili "gizli celse" tutanaklarının aradan 11 yıl geçtikten sonra hâlâ yayımlanmamış olması da bir başka tuhaftır.

BİTTİ -

2. 2002 Yılına Ait Körfez Savaşı İle İlgili Gazete Yazıları

AMERİKA KUZEY IRAK'IN KALBİNDE

30/12/2002

Star

Haber

Amerika, Irak'ın en stratejik yerine, Musul-Kerkük-Tıkrıt üçgeninin tam ortasına askeri üs kurdu. C-130 uçakları buradaki havalimanına inecek... Üssün güvenliği özel eğitilmiş 1000 Amerikan askeri tarafından sağlanıyor Ash-Sharqat... Bu Irak'taki kentlerden birinin adı... Türkçe'de bilinen adıyla Şirket... Ash-Sharqat, şimdilerde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) için çok önemli bir merkez.

Çünkü ABD Ash-Sharqat'ta Irak operasyonu için hayati önem taşıyacak bir havaalanı kurdu. Ve en az bunun kadar önemli bir bilgi daha: ABD'nin Ash-Sharqat'ta yaklaşık bin Ranger'ı, yani operasyon amaçlı özel eğitim almış askeri var.

Stratejik konum

Türkçe adıyla Şirket, Kuzey Irak'ın tam kalbinde... Savunma açısından avantajlı, doğal korunaklı bir bölgede. Musul-Kerkük-Tıkrıt üçgeninin tam ortasında.Karayoluyla Musul'dan bir buçuk saatlik mesafede.Kerkük'e olan uzaklığıysa yine karayoluyla sadece yarım saat.

ABD'nin Ash-Sharqat Hava Üssü, aynı isme sahip kentin 23 kilometre kuzeyinde oluşturuldu. ABD silahlı kuvvetleri, yeni hava meydanını, hem Kuzey Irak, hem de Irak'ın bütünü açısından çok kritik ve stratejik bir noktada kurdu.

Ash-Sharqat bölgenin kontrolü için ideal bir adres.Dicle Nehri'nin üzerinde yer alan Şirkat kenti aynı zamanda Bağdat'a da hiç uzak değil.

Üssün özellikleri ve Rangerlar

Amerikalılar, Ash-Sharqat'ı, 'Portatif Meydan' olarak adlandırıyorlar. Çünkü, üssün hızlı ve pratik şekilde kurulması için, en çok yerinde monte edilebilen 'çelik konstrüksiyon' ürünleri kullanıldı. Uzun süren yoğun çalışma sonrası ise ortaya, savaş jetleri ve ağır nakliye uçaklarının inebileceği uzunluktaki pist ve üssün diğer birimlerinin yer aldığı binalar çıktı.

Şimdi Kuzey Irak'ın kalbinde bir Amerikan Üssü var. ABD Ordusu Ash- Sharqat'a inşaat malzemeleri ve personeli kargo helikopterleriyle taşıdı. Üssün oluşturulması sırasında bölge emniyeti, Ash-Sharqat bölgesinde konuşlandırılmış olan yaklaşık bin Ranger ile sağlandı. Bölgeden gelen haberler, meydanın asgari donanımının tamamlandığını gösteriyor. Şimdilerde süren çalışma, yüksek kapasiteli hangar ve depoların inşaatı. Yine eldeki bilgiler, ABD'nin Ash-Sharqat Üssü'nü, hem savaş sırasında hem de sonrasında, öncelikle 'ikmal' amaçlı bir meydan olarak düşündüğünü haber veriyor.

TÜRKİYE AÇISINDAN DA ÇOK ÖNEMLİ

Amerika'nın böylesine önemli bir noktada, hayati bir üs oluşturması Türkiye açısından da çok önemli. Ash-Sharqat Ankara'nın çok hassas olduğu Musul ile Kerkük'ün hemen ortasında.

Bu durum, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki bu bölgeyle ilgili planlarının belirleyici etkenlerinden...

ABD'nin Ash-Sharqat'ı kurması bir gerçeğin daha göstergesi. Washington'un Ankara ile ilgili soru işaretlerinin ne boyutta olduğunu...

Türkiye eğer güneydoğusundaki üsleri Amerikan güçlerine açmamış olsaydı bile, ABD bölgede tam olmasa da, bir çok faaliyetini yürütebilecek kabiliyet ve güce Şirkat üzerinden sahip olacaktı..

Amerika, Irak'ın en stratejik yerine, Musul-Kerkük-Tıkrıt üçgeninin tam ortasına askeri üs kurdu. C-130 uçakları buradaki havalimanına inecek... Üssün güvenliği özel eğitilmiş 1000 Amerikan askeri tarafından sağlanıyor Ash-Sharqat... Bu Irak'taki kentlerden birinin adı... Türkçe'de bilinen adıyla Şirkat... Ash-Sharqat, şimdilerde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) için çok önemli bir merkez.

Çünkü ABD Ash-Sharqat'ta Irak operasyonu için hayati önem taşıyacak bir havaalanı kurdu.

Ve en az bunun kadar önemli bir bilgi daha:

ABD'nin Ash-Sharqat'ta yaklaşık bin Ranger'ı, yani operasyon amaçlı özel eğitim almış askeri var.

Stratejik konum

Türkçe adıyla Şirkat, Kuzey Irak'ın tam kalbinde... Savunma açısından avantajlı, doğal korunaklı bir bölgede. Musul-Kerkük-Tıkrıt üçgeninin tam ortasında.Karayoluyla Musul'dan bir buçuk saatlik mesafede.Kerkük'e olan uzaklığıysa yine karayoluyla sadece yarım saat.

ABD'nin Ash-Sharqat Hava Üssü, aynı isme sahip kentin 23 kilometre kuzeyinde oluşturuldu. ABD silahlı kuvvetleri, yeni hava meydanını, hem Kuzey Irak, hem de Irak'ın bütünü açısından çok kritik ve stratejik bir noktada kurdu. Ash-Sharqat bölgenin kontrolü için ideal bir adres.Dicle Nehri'nin üzerinde yer alan Şirkat kenti aynı zamanda Bağdat'a da hiç uzak değil.

Üssün özellikleri ve Rangerlar

Amerikalılar, Ash-Sharqat'ı, 'Portatif Meydan' olarak adlandırıyorlar. Çünkü, üssün hızlı ve pratik şekilde kurulması için, en çok yerinde monte edilebilen 'çelik konstrüksiyon' ürünleri kullanıldı. Uzun süren yoğun çalışma sonrası ise ortaya, savaş jetleri ve ağır nakliye uçaklarının inebileceği uzunluktaki pist ve üssün diğer birimlerinin yer aldığı binalar çıktı.

Şimdi Kuzey Irak'ın kalbinde bir Amerikan Üssü var. ABD Ordusu Ash- Sharqat'a inşaat malzemeleri ve personeli kargo helikopterleriyle taşıdı. Üssün oluşturulması sırasında bölge emniyeti, Ash-Sharqat bölgesinde konuşlandırılmış olan yaklaşık bin Ranger ile sağlandı. Bölgeden gelen haberler, meydanın asgari donanımının tamamlandığını gösteriyor. Şimdilerde süren çalışma, yüksek kapasiteli hangar ve depoların inşaatı. Yine eldeki bilgiler, ABD'nin Ash-Sharqat Üssü'nü, hem savaş sırasında hem de sonrasında, öncelikle 'ikmal' amaçlı bir meydan olarak düşündüğünü haber veriyor.

Türkiye açısından da çok önemli Amerika'nın böylesine önemli bir noktada, hayati bir üs oluşturması Türkiye açısından da çok önemli. Ash-Sharqat Ankara'nın çok hassas olduğu Musul ile Kerkük'ün hemen ortasında. Bu durum, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki bu bölgeyle ilgili planlarının belirleyici etkenlerinden...

ABD'nin Ash-Sharqat'ı kurması bir gerçeğin daha göstergesi. Washington'un Ankara ile ilgili soru işaretlerinin ne boyutta olduğunu... Çünkü Türkiye eğer güneydoğusundaki üsleri Amerikan güçlerine

açmamış olsaydı bile, ABD bölgede tam olmasa da, bir çok faaliyetini yürütebilecek kabiliyet ve güce Şirket üzerinden sahip olacaktı..

IRAK'TA NE OLUYOR, NE OLACAK

27/12/2002

Akşam

Haber

bin kişi olarak tahmin edilen silahlı Kürt mevcuttur. Bunlar, sayıları muhtemelen 600'ü bulan açık veya örtülü ABD personeli tarafından eğitilmekte ve bir 'Devlet Düzeni' içinde teşkilatlandırılmaktadır.

Zararı Türkiye'ye ödetir

Şimdi bu durumda ABD, 'Ben Kuzey Irak'a Türk topraklarını kullanarak, kara harekatı yapacağım' demektedir. Böyle bir hareket ABD'ye, Saddam'ı iki cepheli bir muharebeye zorlayarak, kısa sürede yenilgiye sürüklerken, diğer yandan, Bağdat'ın bütün çıkış yollarını aynı anda tıkararak Saddam'ın Bağdat içinde sıkışıp yok edilmesini de sağlayacaktır. Ayrıca, şüphesiz ki böyle bir uygulama, Irak'ın Bağdat'ın küzeyindeki petrol sahalarının, kimse sahiplenmeden, ABD'nin denetimine geçmesini temin etmiş olacaktır.

Peki, bu hareket karşısında Türkiye'nin durumu ne olacaktır ve ne olmalıdır? Türkiye, bu hareket için topraklarının kullanılmasını kabul etmezse, ABD bu harekatı yapamaz mı? Ürdün'ü veya Doğu Akdeniz'i kullanarak yapar. Fakat, Musul ve Kerkük'ün Ürdün'e olan mesafesi 600 km., Doğu Akdeniz'e ise 880 km. dir. Oysa, Türk sınırından Musul 110, Kerkük 280 km.'dir. Türkiye'nin dahil veya yardımcı olmadığı böyle bir hareketin sonucu ne olur? ABD; çok daha riskli ve masraflı bir operasyonla, Kuzey Irak'ı kontrolü altına alır. Ve fakat, bu ilave masrafı ve riski, takip eden uygulamalarıyla Türkiye'ye ödetir. En önemlisi, kuracağı bir 'Kürt Federe Devleti' üzerinde Türkiye'ye söz hakkı tanımaz.

Diğer bir alternatif olarak, bir şekilde Türkiye'nin imkanları kullanarak, Kuzey Irak'a bir kara harekatı nasıl uygulanabilir? ABD'ye kalırsa, bu harekatı tek başına yapabilir. Ama, gerekli görüyorsa Türkiye de, kısıtlı sayıda askeri birlikle, kendi yanında ve tespit edilecek 'Kırmızı Hatlar' içinde koşulu ile bu harekate katılabilir.

K.IRAK'A GİRMEK ZARURİYET

ABD'nin böyle bir planlaması karşısında TSK, muhtemelen ne düşünmektedir? - Bütünü ile kişisel bilgi ve kanaate dayanarak - bu konuda şöyle bir değerlendirme yapılabilir. Kuzey Irak'a karşı yapılacak bir askeri hareket, ister Türk topraklarını kullanarak, isterse kullanmadan yapılsın, yaratacağı sonuçlar itibarıyla, Türkiye Cumhuriyeti'nin gününü ve bilhassa geleceğini önemli ölçüde etkileyecektir. Bu sonuçlar üzerinde TC'nin etki ve söz sahibi olabilmesi için, bölgede, geçici süre için de olsa, TC'nin silahlı gücünün varlığı bir zarurettir. Bu gücün, yeterli etkinliği sağlayabilmesi, bölgeye girecek ABD askeri gücünün, Türk askeri gücü dikkate alınarak, kısıtlanması gerekebilir. Ve bütün bu kararlar, doğaldır ki, hükümet tarafından alınmış ve TBMM'ce onaylanmış olmalıdır.

Türkiye'nin dikkat etmesi gereken unsurlar

Sonuç olarak, Irak'a yönelik muhtemel bir askeri hareket için TC'nin ortaya koyması gereken esaslar şunlar olabilir:

'Uluslararası Siyasi Meşruiyet' mutlaka talep edilmelidir. 'Milli Meşruiyet' için, TBMM'nin bypass edildiği uygulamalardan kaçınılması, onun ikna edilmesi ve olurunun alınması esas olmalıdır. Türkiye'nin bir 'Cephe Ülkesi' haline getirilmesi ve yabancı askerlerin topraklarımızda uzun süre kalması, kabul edilmemelidir.

Harekat sonrası, Irak'ın toprak ve yönetim bütünlüğü ve mevcut halkın statü eşitliği, ABD tarafından ve yazılı olarak garanti edilmelidir. Türkiye'nin maruz kalacağı doğrudan ve dolaylı maddi zararların, doğrudan ve dolaylı karşılanması, hareket öncesi, garanti altına alınmış olmalıdır. Fakat bu konuda, hesapsız kitapsız taleplerle ortaya çıkmak ve konuyu bir 'Ver parayı, al karayı' haline getirmek çok seviyesiz bir tutumdur. Bu olayı, bir para kaynağı gibi görmekten çok daha ziyade, olayın yaratacağı yeni siyasi coğrafyada, akılcı pozisyonlar kazanmak çok daha önemlidir.

Savaşın, bir 'Koalisyon Savaşı' haline getirilmesine çalışılmalı ve bunun için NATO ve bölge ülkelerinin olaya katılımı sağlanabilmelidir. Kuzey Irak'ta uygulanacak askeri harekatta, 'Emir Komuta Düzeni'nden, hareketin ve yetkililerin mümkün olan en küçük teferruatına kadar önceden tespit ve kayıt altına alınmış olması, gerek hareket ve gerekse hareket sonrası için, hayati önem taşıyacaktır.

Yukarıdaki hususların sağlanabilmesi için, öncelikle, içte (TBMM- Hükümet-Muhalefet arasında) güçlü bir uyum oluşturulmalıdır. Savaşa katılmak, kaçınılmaz hale gelecek ise, mutlaka Türk kamuoyunun bu konuda erkenden aydınlatılması ve ikna edilmesi gereklidir. Ve, savaşa girilecekmiş gibi, her türlü

hazırlıklar hiç noksansız yapılmakla beraber, son ana kadar, savaşın olmaması için gereken siyasi girişimlere devam edilmelidir.

Türkiye'nin, bütün yönlerinin farkında olduğu bu konuda, imkanı içindeki her türlü tedbiri alarak, halkının ve askerinin, istenmeyen olaylardan en az zararla çıkmasını sağlayacağına, inanmalı ve güvenmeliyiz.

ANLAYANA...

Diyarbakır'ı, en az beş yıl süre ile karargah olarak kullanacakmış. Adam kendisini, Afganistan için paspas olarak kullandığı Pakistan'da zannediyor!

TÜRKİYE KUZEY IRAK'TA KENDİSİNİ ZORA SOKUYOR

26/10/2002

Zaman

Makale

SEDAT LAÇİNER

Ortadoğu ve özellikle Kuzey Irak, Türkiye'nin altında yer alan bir 'bataklık' veya 'büyük bir istikrarsızlık çukuru' gibidir. Kurutulmaması veya doldurulmaması halinde Türk askerlerinin ve ekonomisinin büyük kayıplar vermesi kaçınılmazdır. Bu anlamda 'Kuzey Irak, Türkiye'nin Afganistan'ıdır' denebilir. Türkiye askerî anlamda ne kadar güçlü olursa olsun Kuzey Irak ve genel olarak Irak'a düzen ve otorite gelmediği sürece, özellikle Kuzey Irak ekonomik anlamda Türkiye pazarına eklenmediği müddetçe sorun sürecektir. Bu önemine karşın ne yazık ki Türkiye'nin bölgeye dönük tutarlı ve etkili bir politikasının bulunduğunu söyleyebilmek zordur.

Özellikle Turgut Özal'ın 'ekonomi-merkezli Ortadoğu politikası'nın ardından konuya gümbürlik ve daha çok güvenlikleriyle yaklaşmıştır. Türkiye'nin son on yıllık Ortadoğu ve Irak politikaları incelendiğinde ekonomi alanında sürekli olarak gerilediği, buna karşın PKK ve İsrail konularında görüldüğü üzere güvenlik politikalarında kısa dönemli kazanımlar gösterdiği görülecektir.

Diğer bir deyişle başarılı güvenlik manevraları ekonomi kartıyla tamamlanamamıştır. Bu durum son derece kaygı vericidir, çünkü ekonomi ile beslenmeyen bir güvenlik politikasının dünyanın hiçbir yerinde kalıcı olması mümkün değildir.

Türkiye'nin uzun soluklu olamayan, başta ekonomi olmak üzere birçok boyutu görmezden gelen, etkisiz ve anlık politikaları ne kadar başarısız olduğunu ABD'nin Irak politikasıyla ortaya çıkan Kuzey Irak krizinde kendisini daha net bir şekilde ortaya koymuştur: Bu krizde Türkiye sadece "ben bölgede bir Kürt devletine karşıyım" diyebilmektedir. Bunu bir savaş nedeni olarak gösteren Türkiye'nin sorunlara çözüm önerebildiğini söyleyebilmek ise zordur. Kuzey Irak konusunda, Makedonya karşısında bu devletin ismine karşı çıkan ve her platformda diğer devletlerin tepkisini çeken ve uluslararası alanda ciddi anlamda güç kaybeden Yunanistan'a benzer bir tablo çizen Türkiye'nin çelişkileri ortadadır:

1. Her şeyden önce Kuzey Irak'ta görmezden gelinemeyecek kadar çok sayıda kişi kendisini 'Kürt' olarak tanımlamaktadır. Üstelik bu insanlar tüm ters yöndeki açıklamalara rağmen kendi devletlerini kurmak istemektedirler.

2. Bu insanlara Türkiye ya da İran'ın "Kürt devletine karşıyım" demesi, süreci sonsuza kadar durduramaz. Aksine oldukça zayıf olan, hatta bazı bölgelerde olmayan Kürt milliyetçiliğini canlandırabilir, ki bu da bir Kürt devleti için mevcut zemini daha da güçlendirir.

3. Irak'ta bir merkezî otorite olmadığı sürece devlet ihtiyacının bir şekilde doldurulacağı muhakkaktır. Nitekim Kuzey Irak'ta bu boşluk son on yıl boyunca iki Kürt grup tarafından doldurulmuştur. Bu gruplar kendi üniversitelerinden televizyon istasyonlarına, mahkemelerinden parlamentolarına kadar bir devlette olabilecek her türlü kurumsallaşmayı sağlamışlardır. Üstelik bu süreçte Türkiye ve İran'ın da ciddi katkıları olmuştur. Örneğin bir grup, uydudan televizyon yayınlarını Türkiye desteğiyle başlatırken, rakip grup bu konuda desteği İran'dan almıştır. Diğer bir deyişle devlet, toplumların temel ihtiyaçlarından biridir ve Bağdat'ın Kuzey'e hakim olamadığı durumlarda bu boşluk bir şekilde doldurulacaktır. Türkiye boşluğun Kürt devleti ile doldurulmasına karşı çıkıyorsa bunun alternatifini de hem bölgeye hem de uluslararası kamuoyuna sunmak zorundadır.

4. Bölgede bir devletin olmadığı, Bağdat'ın bölgeye hâkim olamadığı bir durum ise belki de en tehlikelidir. Körfez Savaşı'nın hemen ardından gözlenen benzeri bir durumda PKK'nın nasıl güçlendiği ve böyle bir yapının Türkiye'yi ne kadar zor durumda bıraktığı hafızalarda hâlâ canlıdır.

5. Türkiye'nin Kuzey Irak politikası ABD'nin bölge çıkarlarıyla çelişmektedir. Bağdat yönetimini devirebilmek için Irak'ta yaşanabilecek her türlü bölünmeye destek veren ABD karşısında Türkiye zor durumda kalabilir, nitekim kalmıştır da.

6. Türkiye'nin kaygılarını paylaşan devletler İran, Suriye ve Irak'tır. Ancak bu devletlerin tamamı Türkiye'nin içinde bulunduğu ittifak sisteminin sadece dışında değil, aynı zamanda tam karşısında yer almaktadır. Her üç devlet de ABD'nin hedef listesinin en üst sıralarındadır.

7. Türkiye'nin başka alternatifler sunmadan, sadece bölgesel gelişmelere karşı olduğunu açıklaması Batı kamuoyunda "Türkiye'nin hedefi işgal" algılamasını kuvvetlendirmektedir. Son yirmi yıl boyunca terör politikaları nedeniyle sürekli olarak eleştirilen Türkiye'nin Kuzey Irak'ı işgal edeceği algılamasının sonuçları tahmin edilenden daha yüksek olabilir. Eğer Türkiye Kuzey Irak'a girme ve Musul-Kerkük bölgesini alma planları yapıyorsa sorun yoktur. Ancak, bu tür politikaları seslendiren gruplar olmakla birlikte, Türkiye'nin böyle bir niyetinin bulunup bulunmadığı dahi net değildir. Bu durumda Türkiye hiçbir zaman uygulamayacağı bir politikanın maliyetlerine katlanmak zorunda da kalabilir.

8. Kürt devleti konusundaki tepkisi Türkiye'nin büyük bir zaafını da ortaya koymuştur. Olası bir Kürt devletini savaş nedeni saydığını kamuoyu önünde sıkça tekrar eden Türkiye bu şekilde en zayıf noktasını dost ve düşman tüm ülkelere ilân etmiştir. Bundan sonra Türkiye'yi istemediği birçok politika için ikna etmek çok daha kolay olacaktır. Özellikle ABD ve İsrail "ölümü göstererek sıtmaya razı etmek" yöntemini kullanarak, Kürt devleti kartını kullanıp Türkiye'nin istemeyeceği politikaları ona kabul ettirebileceklerdir.

Bu tablo içinde Türkiye kararsız bir görünüm çizmektedir. Son on yılı başka ülkelerin Kuzey Irak politikalarını izleyerek geçiren Türkiye, çok kısa bir zaman içinde açığı kapatmaya çalışmaktadır. Özellikle ekonomi politikaları ile beslenmeyen savunma politikaları ise geleneksel noktada etkili olamamaktadır. Sosyal ve ekonomik anlamda Türkiye'den kopuk bir Kuzey Irak, Kürt devleti kurulsun ya da kurulmasın, her zaman için Türkiye'ye dönük büyük bir tehdittir. Türkiye bundan sonra hangi güvenlik politikasını seçerse seçsin sosyal ve ekonomik kanatları noksan bir politikanın orta ve uzun vadede başarı şansı yoktur.

Mevcut tablo ve gidişat değerlendirildiğinde ise, denebilir ki bundan sonrası Türkiye'nin aslında istemediği politikaların uygulanması için sadece pazarlık yapabileceği bir dönemdir. Yoksa bölgeye yön verecek inisiyatifleri Türkiye'den beklemek zordur.

Ne yapmalı?

Kısa dönem için proje değil günü kurtaracak manevralar üretilebilir. Orta ve uzun dönemde ise 1990'ların başlarında başlatılan politikaların derinleştirilerek devam ettirilmesi gerekmektedir. Kuzey Irak'ta bulunan Türkmen, Arap ve Kürt nüfus eğitim, sağlık ve siyaset alanındaki ihtiyaçlarında Türkiye'yi yanında görebilmelidir. Diğer bir deyişle Kürtler de dahil olmak üzere Kuzey Irak'taki halkların hamisi ABD ya da İngiltere değil, Türkiye olmalıdır. Orta Asya'da üniversiteler ve diğer sosyal kurumları kuran Türkiye çok daha yakınında bulunan Kuzey Irak, Kafkasya ve Balkanlar'ı görmezden gelmemelidir. Unutulmamalıdır ki sorun Türkiye'nin bütünlüğü ve güvenliği sorunudur. Güneyini başka devletlere, gruplara ve hatta aşiretler reislerine terk eden Türkiye gelecekte çok ağır bedeller ödeyebilir.

Yard. Doç. Dr., Uluslararası ilişkiler ve uluslararası güvenlik uzmanı

1932-1939 ARASI IRAK

23/10/2002

Türkiye

Köşe Yazısı

YILMAZ ALTUĞ

Geçen yazımızda 20'nci yüzyılda Irak devletinin nasıl kurulduğunu anlatmıştık. 1932-1939 arası Irak'ta siyasal çekişmeler olduğunu görüyoruz. Kral Faysal bağımsızlık sonrasında bölünmüş siyasal çevreleri birleştirmek üzere muhalefet liderlerinden Reşid Ali Ceylani'yi başbakan atadı. 1933'te Musul'daki Asuriler ayaklandı. Reşid Ali hükümeti bunu sert bir şekilde bastırdı. Bir müddet sonra daha ılımlı bir hükümet kuruldu.

Kral Faysal'ın ölümü üzerine genç ve tecrübesiz Gazi kral oldu, ortalık yeniden karıştı. Genç reformcular Ahali Grubu adı altında toplanmışlardı. Bunların başına Hikmet Süleyman adlı eski bir politikacı geçti. Bu zat Mahmut Şevket Paşanın kardeşi idi. Rahmetli Dışişleri Bakanımız Tevfik Rüştü Aras'ın bizzat kendisinden dinlemiştim. Irak'ı ziyaretleri sırasında başbakan olan Hikmet Süleyman beye yönetimi öven sözler söyleyen Aras'a Hikmet Süleyman aynen "Efendim biz kendimizi Türkiye'nin imtiyazlı bir vilayeti addediyoruz" diye cevap vermiş.

1936'da general Bekir Sıtkı yönetiminde bir askeri darbe ile hükümet ele geçirildi. Ordu içindeki muhalif kanat Bekir Sıtkı'yı bir süre sonra öldürdü ve ordu içindeki hiizlere dayanan hükümetler dönemi başladı.

Kral Gazi zamanında bazı reformlar da yapıldı. 1934'te yapılmasına başlanan Kuttü-i Amare sulama projesi tamamlandı. 1935'te Kerkük petrol yatağını Akdeniz'e bağlayan boru hattı açıldı. 1935'te İngiltere denetimindeki demiryolları satın alındı. Bayındırlık, dış ticaret ve eğitim alanlarında önemli gelişmeler sağlandı. İran ve Suriye ile mevcut sınır meseleleri halledildi. Türkiye, İran ve Afganistan'la ortak Sadâbad Paktı 1937 yılında imzalandı. Suudi Arabistan ve Yemen'le Saldırmazlık Paktları imzalandı. Kral Gazi, İkinci Dünya Savaşından kısa bir süre önce bir otomobil kazasında öldü. Yerine 4 yaşındaki oğlu Kral İkinci Faysal geçti. Yeni kralın amcası Emir Abdullah da naip olarak yönetim sorumluluğunu üstlendi.

KUZEY IRAK KİMDE KALACAK?

22/10/2002

Radikal

Makale

MUSTAFA DAĞISTANLI

ABD kuzey ile güneyde şimdiden denetim sağlamak istiyor ki, 'çekirdek' Irak'ı ele geçirmeye girişince bir de buralarla oyalanmasın Amerika Birleşik Devletleri, Saddam Hüseyin'i devirecek, Irak'ta rejimi ve siyasi-idari yapıyı değiştirecek. Öyle diyor. Bunu yapacak gücü de var. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin son kararı da, bazılarının sandığının aksine, bu yetkiyi veriyor ABD'ye. Çünkü öküz altında buzağı arama yetkisi bu. Kaldı ki, bırakın öküzü, inek altında buzağı bulsa bile bunu saldırma gerekçesi olarak kullanacak. Harekât başlayacak. Peki, sonra?

Sonrasına dair pek az şey biliyoruz. Fakat verilere, olgulara ve mantığa göre şöyle bir manzara beliyor:

Federal bir yapı olacağı kesin gibi, ama federasyonlar nasıl teşekkül edecek, yetkileri, alanları, merkezi otoriteyle ilişkileri nasıl olacak, pek müphem. Iraklı muhalifler toplanıp duruyor Washington'un gözetiminde. Kasım sonunda düzenleneceği söylenen büyük toplantıya hazırlanıyorlar. Harekât başlamadan bu hazırlıkların enikonu bitmesi lazım. Kestirmeden söylemek gerekirse ABD uçuşa yasak bölgeler olan 36. Paralel'in kuzeyi ile 33. Paralel'in güneyinde şimdiden bir denetim sağlamak istiyor ki, harekât başlayınca, yani bu iki paralelin arasında kalan 'çekirdek' Irak'ı ele geçirme faaliyeti başlayınca bir de buralarla oyalanmasın. Amerikan ve İngiliz uçakları güneyi dövüp duruyor özellikle son bir, bir buçuk aydır. Mesela, önemli bir hava üssü ve komuta merkezi olan Tallil'e son bir ayda dokuz hava saldırısı düzenledi müttefik uçakları. Bu son bombardımanların öncekilerden önemli bir farkı var; asıl olarak iletişim şebekelerini, bu şebekeler arasındaki koordinasyonu sağlayan komuta merkezlerini hedef alıyorlar.

Sadece hava bombardımanı ile bu işi halledemeyecekleri için karadan askerin yürümesi gerekecek. Bu ay içinde Amerikan ve İngiliz kuvvetlerinin tatbikat yaptığı Kuveyt'ten ve Ürdün'den mesela ve gerekirse Suudi Arabistan'dan bu birlikler, işler ABD bakımından yolunda giderse, Bağdat'a kadar yürüyecek sonra. Güneyin ve Bağdat'ın denetimini ele alacak, asayiş sağlayacak, sivil bir geçici yönetim oluşturana kadar ipleri elinde tutacak. Bu sivil yönetim oluştuğundan sonra bile bir süre ülkede kalacaklar; 'istikrar' sağlanana kadar.

Benzer bir faaliyet Irak'ın kuzeyi için de gerekli. Oradan da asker yürümesi lazım. İlle de çatışmak için değil. Ama güneyden Amerikan ve İngiliz askerlerinin süpürdüğü Irak ordusu 'kalıntı'larını karşılamak, onlara set çekmek gerekebilecek. Bu karşılayıcı güç, ay başında Kürt parlamentosunu toplayan Barzani ve Talabani'nin ortak gücü, peşmergeler olabilir mi? Olamaz. ABD'nin daha önce Guam Adası'ndaki üssüne götürüp eğittiği ve geçenlerde tekrar Irak'a soktuğu 5 bin peşmergeyi dahil etmeniz bile olamaz.

Bu güç Türk ordusu olabilir ancak ve olacak. Üstelik, bu gücün aynı güneydeki gibi önemli bir başka ödevi daha olacak: Kuzeyde dirlik düzenlik ve asayiş sağlamak. Ülke 'istikrar'a kavuşana, kendini yönetebilir, güvenliğini sağlayabilir hale gelene kadar bu bölgenin kontrolünü sağlamak. Bu vazifeyi şimdi birlik görüntüsü vermelerine rağmen geçen 11 yıl içinde birbirinin kuyusunu kazmaktan geri durmamış ve PKK militanları karşısında bile sinmiş Kuzey Iraklı Kürt gruplar yerine getirebilir mi? Hayır.

Ayrıca, Kürt parlamentosunun toplanmasıyla Türkiye'de başlayan rahatsızlık için de birebir bu 'çözüm'. Bu rahatsızlık, yani "Kürt devleti kuruluyor" fobisi hortlayana kadar ABD'nin Irak'ı vurmasını isteyen Türk şahinleri bile birden müdahaleye karşı bir çehreye bürünmüşü. Başkasının pençesiyle ava girme heveslisi bu şahinlerden, Türk askerinin 'bölge'ye girmesini, fiili durum yaratmasını söyleyenler bile olmuştu. Onların düşündüğünden de büyük bir denetim sahası var Türk askerinin önünde.

Genelkurmay, 12 bin kişilik bir askeri gücün Kuzey Irak'a girdiğini yalanladı. Buna inansak bile, Kuzey Irak'ta asker olduğunu biliyoruz;

Barzani söyledi, Ecevit söyledi. Aslına bakarsanız herkes söylüyor. İki tugay deniyordu mesela Cumhuriyet gazetesinin haberinde; yani 20 bine yakın asker. Bunların sayıları artacak. Yukarıda anlattığım durumda Kuzey Irak'ın denetimini Türk askeri ele geçirecek. Çocuk olmayın, bu tabii ki, ABD'nin bilgisi ve onayı dahilinde olacak. Bu denetim bölgesi, büyük ihtimal Musul'u da, Kerkük'ü de kapsayacak. Üstelik, ABD ve İngiltere BM kararları çerçevesinde hareket edeceği için Türk askerinin varlığı da BM'nin verdiği yetkiye dayanacak.

Sorun Kürt sorunu

Tereyağından kıl çeker gibi görünüyor, değil mi? Kürtler isyan edecek, diyeceksiniz. Evet, olabilir. Ama Kürt parlamentosu kalacak, toplantılar yapmaya devam edecek. Dolayısıyla Kürtlerin gönlü de hoş tutulmaya çalışılacak. Ama fiili durum yaratan Türk askeri denetimi altında. Ve bu 'fiili durum' bazı başka durumlar da yaratabilir. Yine de bu Kürtleri tatmin etmez, sorun çıkar, itiraz ederler, denebilir. Doğru. Ama size kim söyledi ki Kürtlerin kendilerine biçtiği elbiseye itibar edileceğini ve hakkına değer verileceğini! (Kürt sorununun tek tek ülkeler içinde ayrıştırılıp çözülebileceğini sanmıyorum. Sınır aşan çözümlere ihtiyaç var. Çünkü sorun, Türkiye'nin veya İran'ın veya Irak'ın Kürt sorunu değil, Kürt sorunudur.)

Peki, yukarıda anlatmaya çalıştığım eylem planı çözüm mü? Hayır. Türkiye, 'kendi' Kürt sorununu halletmediği için sahip olduğu fobi onu kabul edilemez yerlere sürüklüyor. Daha büyük Irak operasyonu ve ABD'nin 'terörle savaş'ı için de aynı şey geçerli; hem kendini, hem dünyayı iyi bitmesi imkânsız maceralara sürüklüyor.

(MUSTAFA ALP DAĞISTANLI: NTV Dış Haberler Yönetmeni, 21 Ekim 2002)

KUZEY IRAK KONUSUNDA KAFALARI KARIŞTIRANLAR

22/10/2002

Türkiye

Köşe Yazısı

ALTEMUR KILIÇ

Dün Ankara'da Irak- Kuzey Irak konularında, hükümetimiz, Genelkurmayımız ve ABD'li generaller arasında çok önemli görüşmeler yapıldı. Çok muhtemeldir ki Irak'a karşı artık muhtemel değil muhakkak, bir operasyonda Türkiye'nin durumu ele alınacak. Irak'a karşı harekâta başkomutanlık yapacak Orgeneral Tommy Franks "Kuzey Irak'ta bir Kürt devletine izin vermekte kararlıyız!" dedi. ABD'nin bu operasyonda Türkiye'ye muhakkak ihtiyacı var ve bu taahhütte bulunması yerinde. Zaten Türkiye'yi en iyi tanıyan, hassasiyetlerimizi bilenler de, bu hassasiyetlerimizi kıvrımadan ifade eden Türk komutanlarla yakından temas halinde bulunan ABD'li askerlerdir. Aylardır Franks'ın Tampa Florida'daki komuta merkezinde görev yapan irtibat subayı generallerimiz de herhalde kendisini bilgilendirmişlerdir. Ama siz gene de ABD yönetimindeki başka kesimlerin başka ihtimal hesapları bulunabileceği ve Kürtlere göz kırptıkları ihtimalini, bir kenara yazın. Sonunda kendi hayati çıkarlarımıza sahip çıkacak da bizleriz, TSK'dır!

Gerçek olan

Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt "oluşumu" teşebbüsleri gerçektir ve Franks' "aklımıza bile getirmeyin" ihtarına rağmen Barzani-Talabani ve diğerlerinin hep akıllarındadır. Ama böyle bir hareket karşısında Türk Ordusunun muhtemel müdahalesine karşı, bir yerlerden düğmeye basılırcasına feveran edenler şimdi de, muhtemel senaryolar konusunda, kasten, kafaları karıştırıyor ve kamuoyunu, bu yoldan da manipüle etmeye çalışıyorlar. En son örnek, gene Ertuğrul Özkök'ten; hazret MHP milletvekili Şevket Bülent Yahnici'nin 23 Haziran 1999'da Mecliste yaptığı bir konuşmayı tanık göstererek "Irak'ın toprak bütünlüğünü Irak'ın siyasi bütünlüğünü korumak filan gibi çok ütöpik kalan ve buna göre de artık komik hale gelen sözlerden vazgeçmemiz gerektiğini" yazıyor ve böylelikle, Bağımsız Kürt devleti oluşumlarına karşı çıkılmasının, sözde, beyhude olduğunu bu kanıtlamak istiyor. Tabiri amiyanesi ile, "kel alaka"?

Biz de, Irak'ın toprak ve etnik bütünlüğünün çoktan akademik olduğunu ve hele operasyondan sonra Irak'a yeni bir statü bütün unsurların federe birimler olacağı bir Federasyon statüsü -verilmesinin muhtemel- hatta kaçınılmaz olacağını biliyoruz. Endişemiz ve müdahale gerekçemiz, Irak'ın mevhum bir siyasi-etnik bütünlüğünü korumak değil; bu yeni yapılanmada Talabani'nin, Barzani'nin ve de Apo dahil, diğer Kürtlerin cesaret alarak ve "giderek" Kuzey Irak'ta Başkenti Kerkük olacak bir bağımsız Kürt devletini kurlmaları -yıllarca ihmal ettiğimiz Türkmenleri de yok edip- Kerkük ve Musul'a egemen olmalarıdır. Talabani kurnaz, pek açıkça söylemiyor ama Mesut Barzani, Birand'a açıkça söyledi: "Gücümüz olunca Bağımsız Devleti Kurarız" dedi. ABD'nin ve Franks'ın taahhütleri iyi de biz gene

uyanık ve kararlı olmalıyız!.. Yılının başını şimdi ezmek, “dur bakalım ne olacak?” yönteminden daha uygun olmaz mı?..

Teslimiyetçilerimiz, Mesut Yılmaz’ın dahi işaret ettiği tehlikeyi - yani Kuzey Irak’ta tek etniklikli bir Kürt devletinin bütün bölge ve özellikle Türkiye’nin birliği için oluşturacağı tehlikeyi ya görmüyorlar ya da görmek istemiyorlar. Gaflet ve aymazlık para ile pulla değil. Böyle bir devlet kurulursa hatta Parlamento safhasından sonra, yeni adımlar atılırsa Türkiye ve ordumuz için müdahale sebebi çıkar. TSK muhtemel bir Irak sacalında üslerimizin kullanılması dışında Amerika’nın çıkarları için- hatta Irak’ın mevhum toprak bütünlüğünü korumak için, dövüşmez ama Kuzey Irak’ta Bağımsız Kürdistan kurulmak için somut adımlar atılırsa- Türkiye’nin uzun vadeli çıkarları için hatta ABD’ye rağmen müdahale etmesi kaçınılmaz olur. Geçmişte Kuzey Irak ve Kürt hareketleri konusunda çok hatalar yaptık. Fakat bu hataları yapmış olmamız ilerde de aynı hataları yapmamızın ve aymazlığı gafleti göstermemizin nedenleri olamaz!. Konu sadece Kuzey Irak değil Türkiye’nin bekası konusudur.

İlter Türkmen

Emekli büyük elçi ve eski Dışişleri Bakanı İlter Türkmen TV’lerde ve köşesinde Kürt devleti konusundaki hassasiyeti -MHP’nin hassasiyetini tenkid etmiş, “Ecevit, palavracı milliyetçi koro eşliğinde bir bardak suda fırtına kopartmıştır” demiş. Bu sözler beni çileden çıkardı ve bunun için de kendisi ile ilgili tarihi bir gerçeği yazmak zorunda kalıyorum.

Türkmen, New York’ta BM nezdinde Daimi Temsilci iken yardımcılığımı

yapmıştım ve yakından tanırım. Profesyonel deformasyonun canlı

timsalidir. Türkmen 1995 seçimlerinde bana başvurdu, MHP’den aday olmak

istedi; merhum Türkeş de onu İzmir’den birinci sıradan aday yaptı. Eğer MHP barajı geçse ve de iktidar olsa idi herhalde MHP’nin Dışişleri Bakanı olacak ve muhakkak “o palavracı milliyetçiliğin” diplomatik sözcülüğünü dirayetle (!) yapacaktı. Allah Türkiye’yi ve MHP’yi korumuş!

IRAK KONUSUNDA SAĞDUYU

19/10/2002

Hürriyet

Köşe Yazısı

İLTER TÜRKMEN

GENELLİKLE hükümetler kriz anlarında kamuoyunu yatıştırmaya çalışırlar. Türkiye’de ise bunun tam tersi oluyor. Başbakanlar ve bakanlar yangına körükle gidiyorlar. Özellikle Bülent Ecevit bu konuda büyük maharet sahibi, lüzumsuz ve kaygılandırıcı söylemleriyle bir anda ortalığı karıştırıyor ve 2001 Şubat’ında olduğu gibi ekonomiyi de bu arada perişan ediyor. Bereket versin, piyasalar o zamandan beri akıllandı, artık hemen telaşa kapılmıyorlar.

Hafta başında Başbakan Ecevit, Irak konusunda yine aynı şeyi yaptı ve bir savaş psikozu tahrik etti. Bunun başlıca nedeni, Irak Kürtlerinin hazırladıkları anayasa taslağında, Kerkük’ün müstakbel Kürt federe devletinin başkenti olacağını belirtmeleriydi. Oysa Kürt temsilcileri bu taslağın Irak’taki bütün toplumlar tarafından kabul edilmesi gerektiğini vurguluyorlardı. Kürtlere inanmasak bile Bağdat’ın, Kerkük’ü Kürtlere terk etmeye hiçbir zaman yanaşmadığını gayet iyi biliyoruz. Kerkük üstelik Bağdat’ın askeri kontrolünde bulunan 36’ncı paralelin güneyindeki bölgededir. Kuzeydeki Musul’da bile Saddam’ın kuvvetleri mevcut. Kürtlerin buraları bir oldu bitti ile ele geçirmeleri imkânsızdır. Ecevit palavracı milliyetçi korusu eşliğinde boşuna bir bardak suda fırtına yaratmıştır.

Bağımsızlık sorununa gelince; Irak Kürtleri kalplerinde bağımsızlık hayali yattığını gizlemiyorlar, fakat realist olduklarını ve Ortadoğu’daki dengeler ışığında bağımsız bir Kürt devletinin kurulamayacağını bilinci içinde bulduklarını tekrarlayıp duruyorlar. Gerçekten de bağımsız bir Kürdistan olasılığı sadece Türkiye’yi değil, fakat bütün bölge ülkelerini tedirgin eder. Toprak bütünlüğü bu ülkelerin kendi bekaları açısından sınıksız sarıldıkları bir prensip. Araplar bu prensip zedelenirse kendi yapay sınırlarının değişmesi konusunun gündeme gelebileceğinden ve mezhep farklılıklarının bölünmelere sebep olabileceğinden haklı olarak kaygı duyuyorlar. İran ise bir etnik mozaik. Azerilerin günün birinde Azerbaycan ile birleşmek isteyebileceğini gözden uzak tutamaz. Denebilir ki, “Durum böyle ise o ülkeler neden Türkiye’nin duyarlılığını ve endişelerini paylaşmıyorlar?” Aslında paylaşıyorlar, fakat bizim kadar paniğe kapılmıyorlar. Bağdat’ın her zaman olduğu gibi bu işin üstesinden gelebileceğine herhalde güveniyorlar.

Kuzey Irak’ta algılanan tehlike, Türkiye’de Amerika’dan esinlenen “önleyici müdahale” kavramını ön plana çıkardı. ABD’nin beklenen operasyonundan bağımsız olarak Türkiye’nin Kuzey Irak’ı ve Kerkük’ü şimdiden işgal etmesi gerektiği, yüksek sorumluluk mevkilerini işgal edenlerce bile ifade edildi. Demek oluyor ki sadece Kürtlerle değil, fakat Kerkük ve Musul’daki Irak kuvvetleriyle de savaşacağız! Bu olabileceği kadar akılcılıktan uzak bir tasavvurdur. Kuzey Irak’ı Türkiye işgal ederse, kendi

operasyonlarını zorlaştıracığı için, Amerikalılar tepki gösterirler. Amerikalılara karşı biriken bütün hiddet Türkiye'ye yönelir. BM Güvenlik Konseyi, kuvvetlerimizden derhal geri çekilmesini talep eden kararlar kabul eder, Kuzey Irak'ta küçümsenemeyecek bir gerilla mukavemetiyle karşılaşırız, müstakbel Irak devletiyle sürekli gerginliğin tohumları atılır. Kürt milliyetçiliği daha da fazla ivme kazanır ve bunun Türkiye'de ciddi yansımaları olur; kısacası kendimizi tam bir açmaz içinde buluruz. Ve nihayet ekonomimiz kaldıramayacağı bir yük altında ezilir, bugünleri mumla ararız.

Bereket versin bağımsız operasyon fikrinin saçmalığı artık galiba anlaşıldı. Fakat bir de ABD'nin olası operasyonlarına Türkiye'nin aktif olarak katılmasını savunanlar var. Bu düşüncede olanlara göre Türkiye, ancak böyle bir katılım sayesinde Irak'ın yeniden yapılanmasında etkin bir rol üstlenebilir. Bence bu görüş de yanlıştır. ABD'nin hem operasyonel ve hem de siyasi sakıncalar açısından Türk kuvvetlerinin harekâta katılmalarını istemesi ihtimali çok zayıftır. Gerçekler göz ardı edilemez. Türkiye için en isabetli politika, ABD'ye üslerin kullanımı ve lojistik destek sağlanırken, Kuzey Irak'ta Türkiye'nin kaygılarının karşılanacağı yolunda sağlam garantiler elde etmek ve Washington ile sürekli bir danışma mekanizması kurmaktır. Bölge ülkeleriyle diyalogu da ihmal etmemeliyiz.

IRAK'I 3'E BÖLECEKLER

08/10/2002

Hürriyet

Haber

Amerikan uluslararası stratejik araştırma kuruluşu Stratfor, Irak'ta Saddam sonrası senaryolara bir yenisini daha ekledi. Dış politika ve istihbarat konusunda uzman ve saygın bir kuruluş olan Stratfort, Gary Halbert imzasıyla yayınladığı son raporunda, Saddam sonrası Irak'ın bölünerek 3 ayrı devletten oluşacağı iddia edildi.

SADDAM SONRASI

Rapora göre Cheney Planı, Saddam sonrası Irak yönetimini şöyle öngörüyor:

Irak'ın merkezi ve en büyük kesimi olan ve Arap Sünni çoğunluğun yaşadığı bölge, Birleşik Haşimi Krallığı adı altında Ürdün ile birleşecek ve Ürdün Kralı Abdullah tarafından yönetilecek. Başkent Bağdat değil, Amman olacak.

Irak'ın Kuzey ve Kuzeybatısındaki, Kürt Bölgesi ise petrol yataklarının bulunduğu Musul ve Kerkük'de dahil olmak üzere otonom bir devlet haline dönüşecek.

Güneybatı bölgesinde Şiilerin yoğun olarak yaşadığı Basra Bölgesi'nde ise Kuveyt'in de dahil olacağı 3'ncü bir devlet kurulacak.

SON RÖTUŞLAR

Rapora göre, Başkan yardımcısı Cheney, Irak sorununa son noktayı koyacak plan üzerinde son rötuşları yapıyor. Irak'ın bölünme planının son aşamasında olduğunu belirten Stratfor kaynakları, bu senaryonun gerçekleşme ihtimalinin oldukça fazla olduğunu ifade ediyorlar. Ürdün ile Irak'ın Sünni kesimini birleştirme fikrinin, ABD askeri müdahalesinden sonra bölgede istikrarın korunması amacıyla doğduğu belirtiliyor. ABD, askeri müdahalenin ve Saddam'ın devrilmesinin ardından, Irak'ta petrol yataklarını ele geçirmek için, Sünni, Şii ve Kürtler arasında şiddetli çatışmalar çıkmasından korkuyor.

Washington, böylesi bir iç savaştan kaçınmak için en iyi yolun, Irak'ın Ürdün ile Haşimi krallığı adı altında birleşmesi ve ABD yanlısı bir devletin kurulması olduğunu savunuyor.

2. KUŞAK KUZEN

Böylece, başkenti Amman olacak yeni devlet, Amerikan askeri koruması altında, ABD'nin potansiyel düşmanları Suudi Arabistan, İran ve Suriye arasındaki bağlantıyı da kesmiş olacak.

Çeşitli kaynaklar, Cheney'in bu düşüncesini ilk kez geçtiğimiz Temmuz ayında Londra'da Ürdün Veliiaht Prensi Hasan ve Iraklı Sünni muhalefet liderleriyle tartıştığını bildiriyorlar.

Iraklı Sünni liderlerin Ürdün Kralı Abdullah'a birleşme için başvurmalarının hukuken yeterli olacağı, çünkü Kral Abdullah'ın, Irak'ın son kralı Faysal'ın ikinci kuşaktan kuzeni olduğuna dikkat çekiliyor.

Alanında dünyanın en önemli kuruluşu

Raporu hazırlayan Stratfor, dünyanın önde gelen stratejik araştırma kuruluşlarından biri. Dünya olaylarında küresel istihbaratlara dayanarak hazırladığı raporlar bir çok yayın kuruluşu için kaynak oluşturuyor.

Bünyesinde üst düzey işadamları, jeopolitik güvenlik uzmanları ve ismi özenle gizlenen çeşitli örgütlerde çalışan bir çok istihbarat uzmanı da görev yapıyor. Kurucusu Dr. George Friedman olan kuruluş, dünyanın bir çok ülkesinde bulunan çeşitli kurum ve kuruluşlara istihbarat raporları hazırlıyor. İnternet sitesinde ise 35 bin üyesine ücretli olarak bu raporları aktarıyor.

Ülke sınırları büyüyecek
Böyle bir planın hayata geçirilmesi halinde Ürdün ve İsrail'in iki kazançlı ülke olarak ortaya çıkacağı ifade ediliyor.

Ürdün: Irak'ın Sünni kesimiyle birleşerek, bölgede İsrail'den sonra ikinci önemli ABD müttefiki haline gelecek. Irak petrolünden büyük pay alacak. Başkent Amman olacak.

İsrail: Saddam rejiminin yıkılmasıyla, Filistinli radikal grupların mali yardımı kesilecek. Filistin direnişi zayıflayacak.

ANKARA, KUZEY IRAK'TA KIRMIZI ÇİZGİLERİ ÇEKTI

04/10/2002

Hürriyet

Köşe Yazısı

SEDAT ERGİN

'ULUSAL Kürt Parlamentosu'nun bugün 1996'dan sonra ilk kez Erbil'de toplanacak olması, Körfez Savaşı sonrasında 11 yıldır tam bir boşluk ve belirsizliğe sahne olan Kuzey Irak'ın geleceği açısından hayati bir önem taşıyor.

Barzani ve Talabani grupları, bugünkü toplantıda yayınlayacakları deklarasyonla Irak'ın geleceğinde kendilerine nasıl bir statü öngördüklerini duyurmuş olacaklar, ardından fiili olarak bu statüyü uygulamaya koyacaklar. Bu irade beyanı, Irak'ın geleceğini birinci derecede ilgilendirdiği için, sonuçları da Kuzey Irak coğrafyasını fazlasıyla aşiyor, Irak ve bütün Ortadoğu'yu ilgilendiren boyutlar kazanıyor. Özellikle ABD'nin Irak'ı vurma niyetinin iyice belirginleştiği, Irak'ın iyice karışacağı beklentisinin kuvvetlendiği bir dönemde gerçekleşiyor olması bu toplantıyı daha da önemli kılıyor. Kuzey Iraklı Kürtler, bugünkü deklarasyonla, bir anlamda Saddam Hüseyin sonrası dönem için şimdiden pazarlık pozisyonlarını alacaklar. Böylelikle, uluslararası camianın karşısına kuvvetli bir zeminde çıkıp, bu ülkenin geleceğinde daha çok hak ve söz sahibi olmalarını sağlayacak bir çerçeveyi şimdiden yerleştirmeye çalışıyorlar.

Ankara, bu toplantı öncesinde Iraklı Kürt gruplara, gerek ikili kanallardan gerek ABD aracılığıyla bu irade beyanında neleri kabul edip neleri edemeyeceğini "kırmızı çizgiler" halinde iletmış bulunuyor.

Bu çizgilere kısaca göz atarsak:

BAĞIMSIZLIK YOK

Ankara'nın en hassas olduğu konuların başında Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması geliyor. Ankara, bir bağımsızlık ilanına gidildiği takdirde misillemede bulunacağını her vesileyle duyurmuş bulunuyor. Kürt grupların gerçekçi bir değerlendirme yaparak bugün bu yönde bir adım atmayacakları tahmin edilebilir.

FEDERE DEVLET OLMAZ

Barzani ve Talabani, bugün muhtemelen Kuzey Irak'ın statüsünü bir "federe devlet" olarak öngördüklerini açıklayacaklar. Bu, Irak'ın geleceği için bir federasyon modelinin dayatılması anlamına geliyor. Ankara ise "federe devlet" ya da "federasyon" gibi kavramların telaffuz edilmesinden bile rahatsızlık duyuyor. Dolayısıyla, bu yöndeki bir duyurunun sıkıntı yaratacağı söylenebilir.

ETNİK BİR YAPI OLMAZ

Ankara, Kuzey Irak'ta şekillenecek yapının -adı ne olursa olsun- kesinlikle etnik bir temele, yani Kürtlük unsuruna dayanmaması gerektiğini belirtip, en çok "bölgeselliğin" esas alınmasını kabul edebileceğini hissettiriyor. Bununla birlikte, Ankara'nın "geçici olmak koşuluyla", Irak'ta normalizasyon sağlanıncaya kadar geçecek süre içindeki bir yapılanmayı sineye çekebileceği anlaşılıyor. **KARAR BÜTÜN IRAK HALKINA AİT** Ankara'ya göre, Irak'ın geleceğinin tayin edilmesi, tek bir etnik gruba değil, bütün unsurlarıyla Irak halkına ait olan bir yetki. Ankara, böylelikle Türkmenlerin konumunun da gözardı edilmemesi gerektiğini kayda geçirmiş oluyor.

TÜRKMENLERE ADİL TEMSİL ORANI Türkiye, bu çerçevede yeniden ihdas edilecek parlamentoda Kuzey Irak'taki Türkmenlerin de adil bir oranda temsil edildiklerini görmeyi arzuluyor. Kürt grupların Türkmenlere parlamentoda yüzde 6.5'lük bir kontenjan tanımaya hazır oldukları, ancak bu oranın Ankara tarafından yetersiz bulunduğu anlaşılıyor. **MUSUL VE KERKÜK'Ü UNUTUN** Ankara'nın bir diğer pozisyonu da, Irak'ın doğal zenginliklerinin Irak halkının tümüne ait olduğu görüşünü esas alıyor. Ankara, bu şekilde Kürt gruplarının Musul ve Kerkük'teki petrol kaynaklarına dönük potansiyel egemenlik emellerine şimdiden gem vurmaya çalışıyor. Ankara'nın bu görüşlerinin Barzani-Talabani ikilisi tarafından ne ölçüde dikkate alındığı, bugün açıklanacak deklarasyonda belli olacak.

IRAKLILAR, GELECEKLERİNİ TARTIŞIYOR

28/09/2002
Cumhuriyet
Haber

Avanos konferansında, ‘Demokrasi mümkün mü’ sorusu ele alındı Irak Araştırmalar Enstitüsü tarafından düzenlenen ‘Irak ve Demokrasi’ konulu konferans, Avanos’ta başladı. Konferansın açılışında, Enstitü Başkanı Habib Hürmüzlü, Avanos Belediye Başkanı Seyhan Duru, Erciyes Üniversitesi Rektörü Zeki Yılmaz ile etnik grup temsilcileri birer konuşma yaptı.

Türkmen topluluğu adına konuşan Mahir Nakip ‘‘Kerkük ve Musul Türkmen kentleridir. Bu konuda Türkiye’yi de garantör devlet olarak görüyoruz. Ancak bu bölgedeki yeraltı ve yerüstü kaynakları tüm Irak halkının malıdır’’ dedi. Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği’nin Dış ilişkiler sorumlusu Sadi Ahmet Pire de ‘‘Biz Irak’ta demokratik, parlamenter, federal bir devlet kurulmasını istiyoruz’’ dedi. Konferansta Asuriler adına Toma Hoşaba, Arap toplumu adına Hasan Atiya konuştu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Hasan Köni, Irak’taki rejimlerin, zayıf millî birliği bir arada tutmak için güçlü ordular kurduğunu, sömürgeci devletlerin de bunda etkili olduğunu söyledi. Kuzey Irak’ta otonomiden federasyona giden bir istek bulunduğunu kaydeden Köni ‘‘Burada da önemli olan yine aşiret kültürü. Bu yapıda nasıl demokratik olacaksınız? İki seçim yapmanın demokrasi olduğunu mu zannediyorsunuz?’’ dedi.

Irak Kürdistan Demokratik Partisi’nden konferansa katılım olmaması dikkati çekti.

IRAK GERÇEĞİ
28/09/2002
Cumhuriyet
Makale
TÜRKKAYA ATAÖV

Irak’ı tartışmak, hele bu komşumuzun birliğini savunmak için önce dinsel- etnik yapısını gereği gibi belirlemek zorunlu. Bu yapı Irak gerçeğinin önemli bir yanı. Konunun ayrıntısını bu kısa yazıda ben de sergileyemem. Bazı ipuçları sıkıştırılmakla yetineyim. Irak birbirine eklenen eski Osmanlı’nın Basra, Bağdat ve Musul vilayetleridir. Kuzeydeki Sünni Kürtler Emir Faysal’ın ısrarıyla iç denge için Irak’la birleştirilmişti. Yoksa Sünniler bu yeni devlette azınlıkta kalacaklardı. 1993 sayımına göre, nüfusun yüzde 55’i (10.6 milyon) İtnaşâri Şiidir. Başka Şiiler de var. Sünni Araplar yüzde 17’yi (3.3 milyon) oluşturuyor. Irak Türkmenlerinin de çoğu Sünni.

Yarıdan fazla olan Şiiler, Kürtlerden farklı olarak, ayrılmak değil, devlette daha fazla söz istiyorlar. Etnik olarak Araptır ve kültürel yönden Şii İran’dan ayrıldılar. Batılı yabancıya da karşıdılar. 1916’da İngilizler Güney Irak’a çıkınca, ona da silah kaldırmışlardı. Fas’tan Oman’a uzanan büyük Arap milliyetçiliği ve Sünniliği ummanında boğulacaklarından, 1958 Irak Devrimi’nin ortaya attığı yerel Irak milliyetçiliğine (vataniyye) sarıldılar.

Irak’ta yüzde 55’i aşan Şiiler Arap dünyasında yüzde 10 bile değiller. O Şiilerin ‘‘Faili’’ denen bir kısmı da Kürttür. Bajvan ve İbrahimiyye (Aşırı) Şii gruplar Türkiye’de Kızılbaş Alevilerine çok yakındır. İkinciler Türkmendir.

Asurilerin (Nestorianlar) üçte-biri Hakkâri kökenlidir. 1915’te Ruslarca Osmanlı’ya isyana teşvik edilmiş, sonra güneye sürülmüş ya da kaçmışlardır. Kuzey Irak’ta Hakkâri’deki serbestiyi göremeyince, geri dönmek istediler ama olmadı. 25.000 Ermeni de 1915’te güneye giden ama oradan başka yere göçmeyenlerin çocuklarıdır. Irak’ta çoğu Urfa ve Diyarbakır’dan göçmüş 50.000 Suriye Ortodoksu ve 40.000 Katolik de var. 1932’de Irak’ta bir katliam geçirince, bazıları Amerika’ya ya da daha güneye göçtü. Kürt ve Türkmen bölgesinde kalanları oradaki 1992 seçimlerinde kendilerine beş sandalye ayrılmasını kabul ettirdiler.

250.000 nüfuslu Asuriler bunu başardıysa, onların belki de on katı olan Türkmenlere bir kota neden ayrılmıyor? Iraklı Kürtler federal bir devlet kurarlarsa, Asuriler onun için de özerklik isteyecek. Türkmen hakları da genişletilemez mi?

300.000 Kaldeli Asurilerden kopup 1778’de Romalı Katoliklerle birleşti. Bugün çoğu Araplaşmışsa da başlarındakilere ‘‘Babil Patriği’’ denmesinden kimliklerinin İslam öncesine gittiği anlaşılıyor. En ünlü Kaldeli, Baas’ın eski Dışişleri Bakanı Tarık Aziz’dir. Musul çevresinde yaşayan 150.000 Yezidi etnik-dil yönünden Kürttür. Ancak, dini pagan, Zerdüş, Yahudi, Hıristiyan ve İslam karışımıdır. Geçmişte Sünni Kürtlerin saldırısına hedef olmuştur. Ancak üniter bir devlette rahat edebilirler. 30.000’lik Sarliya - Kakaiya grubu da Timur’dan kaçmış bir Türkmen koludur. 20.000’lik Şabaklar 1514 Çaldıran Savaşı’nda güneye inmiş bir Alevi topluluğudur. 20.000 Irak Sabianları güneyde Basra sulak bölgesindedir.

Nüfusun yüzde 22'si (4.2 milyon) olan Kürtlerin kuzeyde oturanları Kırmancı, güneydekiler Sorani konuşur. Çoğu Şafii Sünnidir; 150.000 kadarı da Faili. Barzani'nin partisi kırsal, Talabani'ninki kentseldir. Aralarında 1994'te silahlı çatışma da oldu. 1991'de Kürtlerin 1.5 milyonu Türkiye ile İran'a sığınmıştır. Nüfusları 600.000 ile 3 milyon arasında olduğu söylenen Irak Türkmenleri ikinci büyük etnik azınlıktır ve başka yazının konusu olabilir.

Et ve tırnak gibi birbirine girmiş olan bu dinsel-etnik karmaşa için üniter bir devlet en uygundur. Ayrıca, ülkenin stratejik konumu ve doğal kaynaklarının yerleştirilişi de bunu gerektiriyor.

IRAK POLİTİKASI BÖYLE OLMAZ

27/09/2002

Yeni Şafak

Köşe Yazısı

CENGİZ ÇANDAR

Seçime bugün dahil, topu topu 37 gün kaldı ve henüz seçimlerin yüzde yüz 3 Kasım tarihinde yapılabileceği netleşmedi. 3 Kasım 2002'de yapılma ihtimali, yapılmama ihtimalinden daha fazla ama yine de yüzde yüz bir kesinlik yok. Niçin?

Çünkü 'senarist'liğini Mesut Yılmaz'ın, 'rejisör'lüğünü Hüsamettin Özkan'ın yaptığı 'seçimi erteletme' amaçlı 'Ankara kumpasları' berdevam.

Mesut Yılmaz senaryolarında vazgeçilmez 'leitmotif' Avrupa Birliği ve bu bağlamda Aralık ayındaki Kopenhag Zirvesi'ydi. Hüsamettin Özkan'ın sipahileri, buna şimdi 'Irak'a ilişkin gelişmeler'i de ekliyorlar. O kadar ki, el altında Bülent Ecevit'e, 'Irak'ta meydana gelecek gelişmeler esnasında, kendisinin Başbakan olması gerektiği' gerekçesiyle 'Bülent Ecevit başkanlığında MHP'siz azınlık hükümeti'ne destek vaadi mesajı dahi iletildi.

550 kişilik parlamentoda, 58 milletvekili olan bir partiye azınlık hükümeti önerisi yapılması, başlıbaşına, sistemin ne denli iflasa girdiğini ve ANAP-YTP ekseninin, DSP'nin yanına nasıl 'siyaset müflisleri' olarak eklendiğini çarpıcı biçimde ortaya koyuyor. Ancak, ilginç olan, Irak konusundaki Washington'dan yola çıkan 'barut kokuları'nın nihayet Ankara'nın burnuna ulaşmaya başlamış olması. Türkiye, bitmez-tükenmez 'Ankara kumpasları'nda helak olurken; Amerika, adım adım Irak'a yönelik ve tüm Ortadoğu tarihini yeniden yazılması boyutlarına varabilecek bir 'askeri hareket' doğrultusunda yol alıyor. Öyle olduğu için, Kuzey Irak'ta da bir hareketlenme ve 'geleceğe hazırlık' söz konusu.

Bu çerçevede, Iraklı iki ana Kürt grubun liderleri Mesut Barzani ile Celal Talabani, 4 Ekim'de Erbil'de 'Kürt Parlamentosu'nu toplama kararlarına paralel olarak, 'Saddam sonrası Irak'ın yapısı ve 'anayasa taslağı' üzerinde de çalışıyorlar. Vardıkları uzlaşma, bir 'federal Irak' yapısı içinde 'merkezi Kerkük olacak' bir 'Kürt federe devleti' ve bunun nereden nereye kadar uzanacağı ve 'merkez ile federe birimler arasındaki yetki dağılımı' üzerinde.

İlk tepki Bülent Ecevit'ten geldi. Başbakan Ecevit, söz konusu 'gelişme'yi 'kaygı ile' karşıladığını bildirenler, 'Kuzey Irak'taki gelişmeleri elimiz kolumuz bağlı seyretemeyiz' dedi.

Bu ne demek?

Bir iddiaya göre 'Milli Güvenlik Belgesi'nde, Irak'ta bir 'bağımsız Kürt devleti' Türkiye tarafından 'casus belli' yani 'savaş nedeni' sayılıyor. Bu yöndeki 'çok gizli' bir 'Başbakanlık direktifi' geçen yıl Türkiye'nin en yüksek tirajlı gazetesine sızdırılmıştı.

Ancak, bu noktada ciddi ve önemli 'soru işaretleri' bulunuyor:

1. Uluslararası hukuk açısından, 'casus belli' kuralının Irak'ta bir Kürt devleti kurulması durumunda uygulanabilmesi kolay savunulacak ya da kabul ettirilebilecek bir husus değil. 'Casus belli', egemen ve meşru otoriteyi kendisine adres alır. Türkiye, 'casus belli' hükmünü, kime duyuruyor? Bağdat'a ise anlamı yok. Ayrıca, böyle bir oluşum, 'Amerikan şemsiyesi' altında olacaksa, bunun gerçekleşmesini sağlayacak güç, 'İncirlik'i kullanan' bir numaralı 'müttefikimiz'den başkası olmayacak. Amerika'ya mı, 'savaş ilan' edeceğiz? Irak'ta 'Kürt devleti oluşumu'nun üstü kapalı destekçisi İsrail ve Amerika'daki en ateşli İsrail yandaşları. Türkiye ile yakın ilişkileri bulunan da bunlar. Bir 'açmaz' hali.

2. Kaldı ki, ne Amerika ve ne de Iraklı Kürt gruplar, 'bağımsız Kürt devleti' kurulmayacağını ve 'Irak'ın toprak bütünlüğünün korunacağını' ısrarla vurguluyorlar. Bu durumda, bir 'federe Kürt devleti' de 'casus belli' konusu mudur? Yani, Türkiye, Saddam sonrası, bugünkü 'toprak bütünlüğü içinde' bir 'federal Irak'a karşı mıdır?

3. 4 Ekim günü, New York'ta BM Genel Sekreteri Kofi Annan, Rauf Denktaş ve Glafkos Klerides ile bir araya gelirken, Kıbrıs sorununun çözümü için Türkiye destekli 'konfederal' ya da 'federal çözüm' önerisi sunulacak. Bu durumda, Irak'ta 'federal yapı'ya karşı çıkmanın ne tutarlılığı olabilir?

Ashında bu sorular ve bu sorulardan türeyecek bir dizi soru daha, Türkiye'nin 'nasıl bir Irak' ve 'nasıl bir Ortadoğu' görmek istediğine bulunmadığından kaynaklanıyor. Sadece 'negatif'ten yola çıkmak

ve 'hayır, olmaz' demek politika olmuyor. Türkiye olarak ne istediğimizi bilmek ve ayrıntılı plana veya planlara sahip olmak zorundayız.

En önemli zaafılardan biri, 'Türkmenler' konusunda kendisini gösteriyor. Türkiye'nin önde gelen diplomatlarından, şu sıra milletvekili adayı olan birisi, geçenlerde bana, 'Türkiye'nin Irak'ta çıkarları var. En azından 1 milyon dolayında soydaşımız yaşıyor' dedi. Kendisine, 'Kim onlar?' diye sordum; 'Türkmenler' diye cevapladı. 'Peki, milyonlarca Kürt kökenli vatandaşımız bulunduğu göre, Irak Kürtleri soydaşlarımız sayılmıyor mu?' diye üsteledim. 'Tabii, onlar da' dedi ama dediği anda bunu hiç düşünmediği besbelliydi.

Türkiye'nin 'devlet aklı'nda Irak Kürtleri, Türkiye'nin Irak'ın geleceğindeki 'kozları'ndan biri olarak algılanmadığı, tam tersine Türkiye'nin toprak bütünlüğü açısından bir 'potansiyel tehdit' olarak algılandığı için, Türkmenler de Kürtlere 'karşı koz' muamelesi görüyorlar ve Türkiye'nin Türkmenlere ilişkin neyi savunduğu da belli değil. Resmi açıklamalarda sürekli olarak 'Türkmenlerin hakları korunmalıdır' cümlesi iştiliyor. Nedir bu haklar? Tanımı yapılmıyor.

Türkmeneli Partisi Onursal Başkanı ve Türkmen Şurası üyesi Rizay Sarıkahya, "Kerkük ve Musul Saddam'ın kontrolünde, Erbil ise Barzani'nin. Yani Türkmen bölgesi ikiye ayrılmış durumda. Yüzde 85'i Saddam'ın kontrolünde, yüzde 2 civarında Talabani'nin, yüzde 13 civarında Barzani'nin yönetimi altında" diyor. Bu bilgiler, Türkiye'nin 'Türkmen sorunu'nu, bir 'Saddam sonrası Irak'a ilişkin 'genel tasavvur'u, bir 'Irak planı' çerçevesinde ele alma zorunluluğunu ortaya koyuyor. Irak Milli Türkmen Partisi Onursal Başkanı ve Irak Ulusal Kongresi üyesi Mustafa Kemal Yayçılı ise gayet net biçimde Türkmenlere ilişkin Türkiye tutarsızlığını dile getiriyor:

"Bizim Türkiye'den beklentilerimiz fazla. TBMM'de birçok parlamenter var... En azından üç dört parlamenterleri ellerine çantalarını alıp, 'bu Kuzey Irak'ta Türkmenler ne yapıyor' demelerini bekledik. Hiç kimse gelip bizim derdimizi, sıkıntımızı dinlemedi. Bütün parlamento için bu geçerli. İkincisi özellikle hükümetin, meclisin Türkmen meselesi ile ilgili bir araştırması, irdelemesi, konuyu projelendirmesi gibi bir çalışması yok. Nedir bu Kuzey Irak'taki karışıklık, hiç kimseyi fazla ilgilendirmiyor.

Bu konuda partilerimiz, hükümetlerimiz çok pasif kalmışlardır..." Manzara bu iken, Ecevit'in ya da hükümetin Irak'taki gelişmelere ilişkin tepkilerini ciddiye alabilir miyiz?

Alamayız. Çünkü, böyle Irak politikası olmaz. Zaten, Irak politikası yok. Sadece tepkiler var.

IRAK VE ENDİŞELİ BEKLEYİŞ

24/09/2002

Ortadoğu

Köşe Yazısı

MURAT SÖKMENOĞLU

BÜTÜN gözler ve tartışmalar seçime ve seçime giden süreçteki gelişmelere odaklanmış iken, yani başımızda yani Kuzey Irak'ta yeni oluşumları ortaya çıkarabilecek gelişmeler de hala belirsizliğini sürdürüyor. Ama bir gerçek var ki, Kuzey Irak şeridindeki muhalif gruplar ve özellikle Barzani ve Talabani'nin bağımsız bir devlet kurma hayallerini turmandırıcı temas ve çabalarının giderek yoğunlaşması ve bölgedeki Türkmenler'in durumunun ne olacağının belirsizliği de endişe verici boyutlara ulaşmıştır. Irak Lideri Saddam Hüseyin'in son yaptığı hamle, bütün hesaplarını Saddam'ın silah denetçilerini ülkeye sokmayacağı üzerine yapan ABD'nin elindeki müdahale kozunu zayıflatıcı bir zemin yaratmıştır.

Irak'ın bu beklenmedik manevrası karşısında ABD şimdi yeni bir gerekçe ya da mazeret bulmanın hesaplarını yapıyor. Bir süre önce Başbakan Ecevit'in de temas ve görüşmelerinde, ABD yönetiminin Irak üzerine askeri operasyonda kararlı olduğu ifade edilmesine rağmen, aradan geçen süreçte İngiltere'nin dışında diğer Avrupa ülkelerinden ve özellikle bölgedeki ülkelerden yeterli desteği bulamayan ABD'nin şimdi ne yapacağı, nasıl bir strateji izleyeceği merak konusu. Her şeye rağmen, kanayan yaranın henüz kapanmadığı ve her an yeni gelişmelere gebe olduğu da bir gerçek. Irak'ın BM silah denetçilerinin ülkeye girip diledikleri yerde denetim yapabileceklerini ifade eden çağrısı üzerinden belli bir süre geçmesine rağmen, henüz ne BM'den ne de ABD'den olumlu bir cevap çıktı.

Şüpheler ve endişeli bekleyiş devam ediyor. BM ve ABD yönetiminin görüşme ve hazırlıklarından nasıl bir netice çıkacak? Roller sürekli olarak değişmesine, topun karşılıklı sahalara atılmasına rağmen, henüz kimin haklı ve avantajlı duruma geçtiği netlik kazanmış değil. Bütün bu gelişmeler içinde Türkiye'yi doğrudan ilgilendiren Irak'ın toprak bütünlüğünün bozulmaması, Kuzey Irak'ta bağımsız bir devlet oluşumuna izin verilmemesi ve özellikle Musul'daki yerleşik Türkmenler'in akıbetidir.

Son zamanlarda Türkiye'ye ve Türk ordusuna karşı haddini aşan beyanlarda bulunan Barzani bu cüreti nereden buluyor? Kendisine Türk pasaportu verilen ve himaye edilen bu aşiret reisinin, muhtemel

bir Irak operasyonundan sonra eskisi gibi Irak sultanı altında yaşamak istemediği belli. Bu durumda kurduğu hayallerin sınırı da olmasa gerek. Ama böyle bir güç gösterisi neticesinin tam bir yanılgı ve hayal kırıklığı olacağı da bellidir.

Cürmü kadar yer yakar ve eski durumunu da arar hale gelir. Bu tür arkadan vurma, yanardöner davranışların Saddam'ın elini güçlendirmekten başka bir netice vermeyeceğini anlaması ve diğer muhalif gruplarla birlikte ve özellikle Türkmen gerçeğini inkar etmeden bölgede barış huzur ve güven ortamının kurulmasına gayret göstermesi ve destek vermesi, en akıllıca tavır olmalıdır. Türkiye savaşa ve dolayısıyla kan dökülmeden Irak sorununa çözüm bulunması yönündeki gayretlerini elbette sürdürecektir. Sonuna kadar sürdürmelidir. Bu nedenle geleceğe yönelik barışçı ve işbirliğine dayalı çözüm bulma arayışlarının karşılıklı iyi niyet ve saygıya dayalı ilişkiler içinde devam etmesinde bölge halkları açısından sayısız yarar vardır.

IRAK OPERASYONU YAKLAŞIYOR

23/09/2002

Zaman

Köşe Yazısı

HASAN ÜNAL

Irak'a yönelik bir Amerikan hareketi konusuna geliyor gibi. Amerika'nın son on yılda önderlik ettiği askeri hareketlerin hemen hepsi göstere göstere vuku bulduğu için, şimdiki Irak hareketinin de Saddam rejiminin gözünün önünde tartışılarak yapılacağı anlaşılıyor.

Karşı taraf (veya tarafların) yapacak fazlaca bir şeyi olmadığı için ABD'nin, bu tür bir operasyonu sürpriz amaca uygun bir şekilde planlamasına adeta gerek olmuyor. Görünen o ki, bu iş ocak sonu veya şubat başında yapılacak.

Saddam'ın hafta başında silah denetçilerinin faaliyetlerine kayıtsız şartsız izin vereceğini açıklaması aslında beklenen bir çıkıştı. 'Dost ülkelerin telkinleri' sonucunda Irak rejiminin bu kararı alması, kendisini kurtarmaya yetmeyebilir; zira Amerika kendisini, Saddam rejimini devirmeye büyük ölçüde hazırlanmış durumda. Başkan Bush'un BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmayı bir eylem planı olarak yorumlamak gerekiyor.

Bu arada Irak'ın yaptığı izin verme girişimi atlatılabilir. Zaten ABD, BM Güvenlik Konseyi'nden öyle bir karar çıkmasını istiyor ki, bu karar uygulamada Saddam rejimi tarafından reddedilecek. Bir bağımsız devletin kabul edemeyeceği unsurlarla doldurulacak olan böyle bir karar, eğer Irak rejimi tarafından reddedilirse, o zaman askeri operasyon seçeneğinin önü açılmış olacak. Belki de bu karar, o doğrultuda unsurlar da içerecek. Sonunda Irak'ın izin verme girişiminin aslında 'uluslararası kamuoyunu atlatmaya yönelik' olduğuna hemen karar verilecek ve bu karara binaen Saddam rejimine karşı harekete geçilecek.

Irak'a yönelik bir operasyon iyice gün ışığına çıktığında, Türkiye'nin bu işin dışında kalamayacağını göreceğiz. Türkiye kendi milli çıkarlarını korumak ve kollamak üzere harekete geçecektir. Aksi takdirde, Türkiye'nin bölgesel çıkarları büyük zarar görebilir. Örneğin, Türkiye'nin operasyonun dışında kalması halinde, zaten silahlı güce sahip olan bölgedeki Kürt gruplarının güneye sarkarak Kerkük ve Musul'u ele geçirmeye kalkışacaklarına hiç şüphe yok. Barzani'nin son haftalarda değişik vesilelerle tehditkar açıklamalar yapmasının gerekçesi de bu olmalıdır. Yani, Türkiye'nin operasyon dışında kalmasını temin ederek, 'Kürdistan' şeklinde organize edecekleri toprakları güneye yaymak. Iraklı Kürt gruplar, mevcut topraklar üzerinde fazlaca bir istikbal elde edemeyeceklerini gayet iyi biliyor olmalıdırlar. Oldukça verimsiz, dağlık arazilerden oluşan mevcut topraklarda bağımsız bir Kürdistan kurulsun bile, bu devletin hayatiyeti olmayacaktır. Ancak güneydeki tarihi Türk bölgeleri olan Kerkük ve Musul'u içine alacak bir Kürdistan oluşturulabilirse, o Kürdistan Türkiye açısından fevkalade tehlikeli olur. Dünyanın en büyük petrol rezervlerinden birisinin üstünde oturacak böyle bir Kürdistan, bölgede tam bir çıban başı olur ve çıbanın yayılma alanı Türkiye topraklarıdır.

Türkiye'nin dahil olmadığı bir operasyon Amerika'ya, hem maddi hem de operasyonel kayıplar konusunda belki iki misline mal olabilir. Ancak, Türkiye tamamen dışarıda kaldığı takdirde, bu defa da Türkiye'nin istemediği gelişmelere sebebiyet verilmiş olur. Dolayısıyla Türkiye, ABD ile pazarlık payını yükseltmek için, böyle bir operasyonun yapılmasını arzu etmediğini Amerikalılara söylemeye devam edebilir; ancak bu pazarlıkları operasyonun dışında kalamayacağını bilerek yapmalıdır. KKTC'nin tanınmasından, ABD'den hibe ve ucuz kredi teminine kadar bir dünya kolaylığın elde edilmesi de bu pazarlıkların ana hedefi olmalıdır. Irak konusunda ise mutlaka ve mutlaka Türkmenlerin kendi

bölgelerinde hükümler kılınması temin edilmelidir. Irak'ın yeni merkezi federal yapısının içine Türkmenler eşit bir ünite olarak entegre edilmelidir.

Bütün bunların yapılabilmesi için de operasyonun dışında kalamayız. İyi bir pazarlığın sonucunda bu işe girmek durumundayız. Bu işin tam bir fırsata dönüştürülmemesi için hiçbir sebep yok, iç politikadaki gariplikler dizisinin dışında....

KUZEY IRAK'TA DA TOPLU MEZARLAR OLACAK MI?

24/08/2002

Yeni Şafak

Köşe Yazısı

İBRAHİM KARAGÜL

Amerikan-İngiliz özel birlikleriyle Raşit Dostum'un Mezar-ı Şerif'te yaptıkları toplu katliamlar, Irak'ta topraklarında da tekrarlanacak mı? Irak'a yönlendirilen İsrail nükleer füzeleri ve nükleer silahlarla donatılan F-16'ları hangi İslam şehrini ortadan kaldıracak? Şibirgan benzeri cezaevleri Kuzey Irak'ın hangi bölgesinde kurulacak? Mezar-ı Şerif dışındaki çölde açılan ve binlerce insanın gömülü olduğu toplu mezarlar, Irak çöllerinde de ortaya çıkacak mı? Şimdilik 12 aylığına savaş suçularını yargılayacak Uluslararası Ceza Mahkemesi'nden muaf tutulan ve "katliam yapma imtiyazı" elde eden Amerikan askerleri, Irak saldırısı başladıktan sonra kaç bin insanı öldürecek?

"Petrol kaynakları-boru hatları" ekseninde geliştirilen ve "İslamcı terör" palavralarıyla kamufle edilen küresel savaş stratejisi, Orta Asya ve Ortadoğu'dan sonra Güneydoğu Asya'da hangi Müslüman ülkenin sonunu hazırlayacak? "Amerika-İngiltere-İsrail üçlüsü" nün İslam dünyasına

yönelik "işgal ve yeniden yapılandırma" hareketi, hangi Müslüman ülkelerde iç savaşa, hangi Müslüman toplumlar arasında yeni düşmanlıklara neden olacak? İslam coğrafyasının bütün kaynaklarına el koymayı, Müslümanlara sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanda yeniden biçim vermeyi hedefleyen entrikalarla örtülü kanlı senaryo, Fas'tan Endonezya'ya uzanan yeryüzünün en önemli kaynaklarını kontrol eden İslam dünyasında nasıl bir enkaz bırakacak?

Srebrenica, Mezar-ı Şerif...

Newsweek dergisinin Afganistan'daki katliamlar ve toplu mezarlarla ilgili özel dosyası, küresel istilanın ilk hedefi olan Afganistan'daki vahşetin üzerindeki örtüyü araladı. Srebrenica katliamından sonra Müslümanlara yönelik bu en dehşet verici toplu katliam gereken yankıyı uyandırmadı. Oysa Taliban kasetleri gündür Türk ve dünya medyasında en önemli haber olarak sunuluyor. Mezar-ı Şerif dışındaki arazide ortada duran kafatasları, takkeler ve tesbihler İslam dünyasının 21. yüzyılın ilk çeyreğinde ne tür bir karmaşaya sürüklendiğinin ilk kanıtlarıydı, ancak kimsenin ilgisini çekmedi.

Daha önce, Jamie Doran adlı İrlandalı belgesel film yapımcısının çektiği ve Haziran'da önce Alman Parlamentosu'nda ardından Avrupa Parlamentosu'nda gösterilen "Mezar'da katliam" adlı kaset, Amerikan- İngiliz askerleriyle Raşit Dostum güçlerinin "Kunduz, Mezar-ı Şerif, Cenk Kalesi ve Şibirgan Cezaevi ekseninde yaşanan tüyler ürpertici katliamlar hakkında daha açık kanıtlar ortaya koydu.

Mezar-ı Şerif'te binlerce genç Müslüman'ın nasıl kurşuna dizildiğini, nasıl işkence gördüğünü, gruplar halinde çöle götürülerek nasıl katledildiğini, ardından da toplu mezarlara gömüldüğünü, konteynırlara doldurulan insanların havasızlıktan öldüğünü, bazılarının araçların içinde kurşuna dizildikten sonra çölde gömüldüğünü ortaya koyan kasete konuşan görgü tanıklarının anlattıkları, nasıl bir barbar zihniyet ile karşı karşıya olduğumuzu gösteriyor. Görgü tanıkları, ABD askerlerinin esirlerin boyunlarını kırarak öldürdüğünü, üzerlerine asit döktüğünü, yüzlerce Taliban esirinin çöle götürülüp ıssız bir yerde kurşuna dizildiğini, infaz emrinin ABD birliklerinin komutanı tarafından verildiğini ve Şibirgan Cezaevi'ndeki bir çok esirin önce ağır şekilde dövüldüklerini, ardından da kaybolduklarını" anlatıyorlar kasette. "Mezar'da Katliam" belgeselini çeken Doran, kendisiyle yapılan söyleşide daha korkunç şeyler anlatıyor. Kunduz'da 8 bin kişinin esir alındığını belirten Doran, bunların tek tek sayıldığını, 500 kişinin Cenk Kalesi'ne götürüldüğünü, 7 bin 500 kişinin Şibirgan Cezaevi'ne nakledildiğini, ancak cezaevine konularının sayısının 3 bin 15 olduğunu belirterek, "geri kalanlara ne oldu?" diye soruyor. Konteynırlara istif edilen esirlerin bir çoğunun yolda çıldırdığı, susuzluktan birbirlerinin terini yaladıkları, bir çoğunun konteynır içinde toplu olarak kurşuna dizilip sadece cesetlerinin Mezar-ı Şerif'e getirildiği ve açılan çukurlara toplu olarak döküldüğü belirtiliyor.

Doran'a göre bunlar olurken Şibirgan Cezaevi çevresinde 150 ABD askeri ve çok sayıda CIA ajanı vardı ve her şey onlardan soruluyordu. Mezar-ı Şerif'in çevresindeki çölde çok sayıda toplu mezarlar olduğunu söyleyen Doran, "sadece bir toplu mezarda bin cesedin bulunduğu"nu söylüyor. Bir görgü tanığı, katledilen esirlerin cesetleriyle dolu konteynırların çöle götürülüp boşaltılması emrini bizzat Amerikan

askerlerinden aldığı açıklıyor. Bir başka tanık ise, cesetlerin gömülmesine 40 Amerikan askerinin nezaret ettiğini belirtiyor.

Musul ve Kerkük'ü kimseye bırakmazlar

Irak'a saldırı hazırlığını "Saddam rejiminin değişmesi" yalanıyla kamufle edenler, Filistin'de uygulanan yeni politikanın aslında Irak için de model olarak planlandığından haberi olmayanlar, Irak'tan sonra Lübnan, Suriye ve İran dahil Basra Körfezi'nden Doğu Akdeniz'e uzanan kuşağın denetim altına alınacağını görmeyenler, savaşın en yıkıcı sonuçlarının Kuzey Irak üzerinde etkisini göstereceğini öngörmeyenler, Kuzey Irak'ta resmileştirilecek Kürt Devleti ile Musul ve Kerkük'ün ABD-İngiltere-İsrail denetiminde olacağını anlamayanlar, Kürtler'le İran ve Türkiye arasında yepyeni bir düşmanlığın başlangıcı olacak Kuzey Irak kavgasının Türkiye ile İran'ı doğrudan Irak savaşının içine çekeceğini ve bu iki ülkenin yıllarca içinden çıkamayacakları bir serüvene sürüklendiklerini farketmeyenler El Kaide ve Saddam Hüseyin kamufleleriyle örtülü kirli senaryoya teslim oluyorlar.

Mesut Barzani ile Türkiye arasındaki gerilim, Celal Talabani'nin ABD askerlerini Kuzey Irak'a çağırması ve "Bizim 100 bin silahlı adamımız var" diyerek savaş kışkırtıcılığı yapması, İran'ın K. Irak sınırlarına asker yağması, F-16 savaş uçaklarını nükleer silahlarla donatan ve nükleer füzelerini Irak'a yönlendiren İsrail'in ABD ile birlikte Irak hareketına katılacağını ve Irak 1991'deki gibi İsrail'e Scud füzeleri gönderirse nükleer silahlarla Irak kentlerini yok edeceğini açıklaması bölgesel riskine işaret ediyor. 1991'de ABD'nin bölgede kullandığı 23 askeri üstün 11'i Suudi Arabistan'daydı. Şimdi Suudiler bu üsleri kullanılmıyor.

İsrail'in savaşa girmesi hem Ortadoğu'da hem de genel olarak Müslüman ülkelerde çok ciddi iç karışıklıklara neden olacak. Doğu Akdeniz'de, Kızıldeniz'de ve Basra Körfezi'ndeki ABD-İngiltere-İsrail askeri gücü ve operasyonel hazırlıklar, hesapların sadece Irak üzerine yapılmadığını gösteriyor. Irak'a saldırıyla açılacak "küresel savaşın Ortadoğu cephesi"nin en keskin hesaplaşması Kuzey Irak'ta yaşanacak. Petrol zengini Musul ve Kerkük ile yine petrol bölgesi güney Irak'ı, "El Kaide Kuzey Irak'ta yaygarası"ni kullanarak saldırıya davet çıkaran Kürtler'e de, Türkiye'ye de, İran'a da bırakmayacaklar. Kimse yanlış hesap yapmasın....

KUZEY IRAK'TA OYUNLAR

21/08/2002

Dünya

Köşe Yazısı

ZAFER ATAY

Diyorlar ki, "Kuzey Irak'ta Kürtler'in liderleri Barzani ve Talabani en çok Türkiye'den korkuyorlar." Ne kadar iyi. Çünkü, bu iki maceracı, derebeyinin dizginlenmeleri için bir şeyden korkmaları gerek. Son günlerde ABD bütün gücü ve Barzani ve Talabani ile sıcak ilişkiler kuruyor. Washington, muhtemel bir Irak operasyonu sırasında en büyük desteği bu iki liderden göreceğine inanıyor. Amerikalı yöneticilerin en büyük zaafı bir karar alırken tarihe hiç bakmamalarıdır. Genellikle süperlerin tarih ile ilişkileri çok kötüdür.

Alın Vietnam'ı... Bu Güney Doğu Asya ülkesi tam bir bataklaktır. Kim geldiyse yutmuştur. Dev Fransız sömürge imparatorluğu 1950'lerde orada boğuldu. 2. Dünya Savaşı'nda Japonlar şanslarını denediler. Perişan oldular. ABD, tarihinin en acı yenilgisini orada tattı.

Kuzey Irak da başka çeşit bir kapandır. Burada hakim olan güçlere kesin olarak güvenilmez. Bugünkü Irak Kürdistan Demokratik Partisi'nin lideri Mesut Barzani'nin babası Molla Mustafa Barzani, önce Bağdat yönetimi ile çok içli dışlı oldu. Daha sonra Moskova'ya yanaştı. Aradan zaman geçti Irak ile çıkarları çatışan İran Şahı Rıza Pehlevi'nin kollarına atıldı. İsyani etti. Şah silah malzeme ve para yağdırdı. 1960'larda İran Şahı Saddam ile barıştı ve Molla Mustafa'yı ortada bıraktı. Baba Barzani'yi CIA özel bir uçak ile Amerika'ya götürdü. Molla Mustafa orada öldü. Mesut Barzani de hep ikili oynamıştır. Saddam ile anlaşmıştır. Sonra vazgeçip İran'a yaklaşmıştır. 1980'lerde bölücü çetelerle savaşan Türkiye'ye yardımcı olacağı vaadi ile yaşamış para silah almış en kritik günlerde Ankara'yı ortada bırakmıştır.

Barzani tam bir mütegalibedir. Fazla bir eğitimi yoktur. Talabani çok daha akıllıdır. Hukuk okumuştur. İyi İngilizce bilir. Politik dansını kitabına uydurarak yapar. Türkiye'den kopar sonra gene gelir. ABD ile temas kurar, Bağdat'ı da hiç ihmal etmez.

Şimdi bu iki kişi yeniden Türkiye'nin gündemindedir. Özellikle de Barzani. Siz bakmayın Barzani'nin "bağımsız Kürt devleti olmaz" sözlerine... Hayali bağımsızlık ama Türkiye'den korkusuna konuşmuyor. Şimdilik, bağımsız gibi bir özerklik peşinde. Haritalar bastırıyor ve Kerkük ile Musul'un

Kürt toprakları olduğunu iddia ediyor. Bir petrol ve doğal gaz denizi üzerinde oturan bu iki bölge tarih boyunca birer Türkmen merkezi olmuştur. Türkmenler, daha doğrusu Iraklı Türkler hep ezildiler. Ne İngiliz sömürgeciler ne maskara krallar ne de diktatörler bu insanlara hak tanıdılar. Bağdat'taki Arap rejimlerinin Kürtler'le çok sıkı fıkı olduğu yıllar vardır. Türkmenler ise asla kabul görmemişlerdir. Katledilmişlerdir. Kimlikleri yok edilmiştir. Saddam'ın iktidarının ilk yıllarında, nüfus sayımı yapılmıştır. Türkmenler'in ellerindeki "Osmanlı nüfus kağıdı" denilen kimlikler iptal edilmiş ve bu insanların büyük bir bölümü kayıtlara Arap ve Kürt olarak geçirilmiştir. ABD muhtemel bir Irak operasyonunda en zayıf müttefik halkasının Talabani ve Barzani olduğunu görecektir.

Türkmenler ise Ankara'nın meselesidir. Barzani'ye Musul ve Kerkük'ün , Kürt illeri olmadığı sert bir biçimde hatırlatılmıştır. Kuzey Irak'ta sayıları iki milyona yaklaşan Türk asıllı Irak vatandaşları bu defa yalnız bırakılmayacaklardır. Ankara'nın elinde bu insanlar için çok önemli kozlar vardır. Bir operasyonda eğer Türkiye'deki üsler açılacaksa, bunun iki şartı olacaktır: Kürt devleti kurulmayacaktır. Türkmenler'in hakları korunacaktır.

Barzani ve Talabani, Türkiye'den korkmaya devam etsinler...

IRAK VE PETROL KOKUSU

15/08/2002

Dünya

Köşe Yazısı

MUSTAFA ÖZCAN ÜLTANIR

Türkiye'yi yeterince tanıyamamış görünürken, bazılarını kayırdığı anlaşılan Dr. Derviş nihayet gitti de, engellediği ucuz enerji projeleri için Hazine'den sorumlu yeni Devlet Bakanı Türker, seçim öncesi bir karar verecek mi? Ağustos sıcaklığında sıcak bir soru, ama biz giderek ısınan Irak sorununa bakacağız. ABD'nin içinde şahinler kadar güvercinler olsa da, Avrupalı müttefikleri çekimsiz görünüp operasyona karşı çıksalarda,

ABD Irak'ı vuracak mı vurmuyacak mı konusunda tereddüt kalmadı. Başkan Bush ve yönetimi Irak'ı vurmakta kararlı. Başbakan Ecevit, ABD gezisi dönüşünde televizyonda, "Saddam ABD'nin isteklerini kabul etse de etmese de Başkan Bush vuracak" demişti. Sonra duralayarak, dil sürçmesi diye düzeltmeye kalkışmıştı. Ecevit'in o gün dilinin sürçmediği anlaşılıyor. Şimdi, sadece operasyonun ne zaman yapılacağı bilinmiyor.

Olayın başlangıcı 12 yıl önceki ağustos ayına ve petrole dayanıyor. O zaman Saddam, petrol rezervinde Irak'dan sonra gelen Kuveyt'i işgal ederek, 19'uncu vilayeti yapmaya kalkışmıştı. Altı ay sonra ABD, bu işgale son vermek için Körfez Savaşı'nı başlattı. Baba Bush Saddam'ı Kuveyt'den attı, ama her nedense devirmedi. Junior (oğul) Bush, yarım kalan işi tamamlayacak. O güne göre koşullar ve gerekçeler değişti.

Irak'ın kitle imha silahlarına sahip olması, gizlice terörizme arka çıkması, tehdit oluşturması yeni gerekçe de, kanıtları tartışmalı. Bu kez Irak Savaşı'nın uluslararası hukuka göre, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde nasıl bir çerçeveye oturtulacağı bilinmiyor. Başkan Bush da Birleşmiş Milletler'den yetki almak ihtiyacı yok gibi davranıyor. Saddam diktatörlüğünün Orta Doğu ve Dünya Barışı için tehdit oluşturduğunda gerçek payı varsa da, yapılacak harekâtın nedeni sadece bu mu?

Şimdi Irak'a enerji penceresinden, petrol rezervleri açısından bakalım. BP, statistical review or world energy 2002'deki verilerle, dünyanın ispatlanmış petrol rezervi 1050 milyar varil ya da 143 milyar ton. Bunun yüzde 65.3'ü, bir diğer deyişle 685.6 milyar varili Orta Doğu'da. Dünyanın ve Orta Doğu'nun en zengin petrol ülkesi 261.8 milyar varil ile Suudi Arabistan. Irak, dünyanın ikinci petrol zengini ve ispatlanmış toplam rezervi 112.5 milyar varil (15.2 milyar ton), yani dünya rezervinin yüzde 10.7'sini elinde bulunduruyor. Irak'ın ardından 96.5 milyar varil ile Kuveyt ve 89.7 milyar varil ile İran geliyor. ABD'nin rezervi 30.4 milyar varil, tüm Avrupa'nın rezervi 18.7 milyar varil. Hazar ülkeleri dahil eski Sovyetlerin kapsadığı alandaki ispatlanmış rezerv ise, yine Irak'tan küçük ve 65.4 milyar varil. Kuzey Amerika kıtasındaki rezerv de 63.9 milyar varil.

ABD ile Avrupa'daki ispatlanmış petrol rezervleri toplamının 2.3 katı petrole sahip olan Irak, batının enerji arz güvenliği açısından önemli. Diyeceksiniz ki, Suudi Arabistan'da da Irak'ın 2.3 katı rezerv var, o önemli değil mi? Elbette önemli, ama Suudi Arabistan'daki yönetim daha dün kadar ABD'nin dostu idi, dikkat edin şimdi gizli düşman konumunda. Bir başka petrol zengini İran, hedef tahtasındaki haritada zaten nişan noktası içine alınmış bile. Giderek sıra demokratik yönetimi olmayan Suudi Arabistan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri'ne gelirse hiç şaşırmanın.

ABD ve OECD ülkelerinin en önemli enerji sorunlarından birinin petrol ve doğal gazda arz güvenliğinin sağlanması olduğu biliniyor. Çünkü, son 10 yıldır ABD’de petrol üretimi düşerken, Avrupa’da duraladığı görülüyor. Tüketim ise artmakta. 21’inci yüzyılın ilk yarısında, fosil yakıtlar ve petrol ağırlığını koruyacak. Aslında birincil enerji kaynağı olmayan, enerji taşıyıcı dediğimiz sentetik yakıt hidrojenin petrolün yerini alması, daha zaman istiyor. ABD ve Avrupa’nın diğer ülkelerin petrol kaynaklarına ticaret yoluyla ulaşması mümkün olsa da, kaynak sahibi ülkelerde demokratik ve dost yönetimlerin bulunması arzuluyor. İşte bu nedenle, ABD’nin çok amaçlı Irak harekâtı buram buram petrol kokuyor.

ABD bu harekât için Türkiye’nin işbirliğini istiyor. Bizi sıcak çatışmaya çekecek çok götürür, çok yanlış bir iş olur” dedi. “Hiç kimse, Kerkük ve Musul petrolerini bize verirler gibi hevese kapılmasın” diye de ekledi. Ayrıntısını, bugün çıkan derginiz DÜNYA ENERJİ’nin 22’nci sayısında okuyabilirsiniz. Elbette savaş olmamalı, bize hiç bulaşmamalı, ama ya aksi olursa? Anlaşmalardan gelen ve Irak’ın tek tarafı feshettiği, Kuzey Irak petrolündeki yüzde 10’luk royalti hakkımız gündeme getirilemez mi acaba? Yoksa, petrolü bize koklatmazlar mı?” de, bunun karşılığı ne olacak? Meclis Başkanvekilimiz Sökmenoğlu bir gazeteye verdiği demeçte, “Musul, Kerkük petroleri, Kuzey Irak’ın statüsü gündeme gelir” diyor ve “Savaş pazarlığı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin tanınması olmalı” diye ekliyor. Bize verdiği demeçte, 9. Cumhurbaşkanı’mız Demirel; “Türkiye’nin Irak hadisesinde bir savaşa tutuşması getireceğinden

TÜRKİYE IRAK BATAĞINA ÇEKİLİYOR

19/07/2002
Evrensel
Manşet

ABD Savunma Bakanı Yardımcısı Paul Wolfowitz’in Türkiye’yi ziyareti ve bu ziyaretler sırasında söyledikleri ile Londra’dan Kuveyt’e kadar Irak’ı tehdide yönelik odakların hareketlenmesi, saldırının hızla ısıtıldığını gösterdi.

Her ne kadar Wolfowitz, Washington’un tutumunu, “henüz karar aşamasına gelinmediği”, “sadece Türkiye’nin tutumunu öğrenmek istediği” sözleriyle geçitirse de; ABD’nin, “genel olarak Saddam’ı düşürme niyeti”nden öte bir müdahale pozisyonunda olduğu anlaşıldı.

Ürdün-Kuweyt-Türkiye kısıkaç kuruluştur

Aynı günlerde, Ürdün eski Vlihtı Hasan’ın Lonra’daki “Iraklı muhalifler”in toplantısına katıldı. Ürdün’ün “Irak’a müdahaleye karşı olmak”tan, Iraklı Saddam karşıtı emperyalist uşağı çevreleri “kardeş” ilan etmeye geldiğini ilan etmesinin, Wolfowitz’in Türkiye ziyaretiyle eşzamanlı olması elbette ilginçti. Çünkü böylece ABD, Irak’a karadan saldıracağı bir dayanak edinmiş olduğunu gösterdi.

Ürdün’ün bu tutumunun hemen arkasından Kuveyt’in, “BM kararıyla olursa Irak’a yönelik bir saldırıya karşı çıkmayacağı” haberleri eklendi. Türkiye’nin, “Irak’a bir Amerikan müdahalesine hayır” tutumundan; “Bu müdahalenin nasıl olacağı ve Türkiye’nin hangi rolü oynayacağını pazarlık edildiği bir çizgi”ye çekilmesi ise; Amerika’nın bölgede Irak’ı karadan üçlü kısıkaça aldığı gösterdi. Son iki gündür, İngiliz ve Amerikan basınında çıkan haber ve yorumlar bunu doğrular mahiyettedir.

Türkiye’nin tutumu belirleyici olacak

Gerçi Wolfowitz, “Türkiye katılınsın ya da katılmasın Irak’a müdahale edeceğiz” diye, Türkiye’ye mecbur olmadıkları havası basmaktadır ama gerçek tamamen farklıdır ve Türkiye’nin üslerini, askerlerini ve diğer ordu imkânlarını kullanmadan Irak’a saldırma riskini ABD alamaz. Bu bakımdan da, savaşa çanak tutulan bir Türkiye, bölgenin ateşe atılmasının da başsorumlusunu olacak, bölge halkları tarafından öyle ilan edilecektir. Eğer Türkiye pazarlık etmek yerine “savaşa karşı bir tutum” alırsa, Amerika bu saldırıya cesaret edemez.

Ancak Türkiye’yi yöneten egemenler ve onların askeri ve sivil güç odakları, Wolfowitz’in tehditkâr sözlerini, “Biz katılmızsak da müdahale olacak, bari içine girip faydalanalım” politikasına yönelmek için dayanak olarak kullanılmaktadırlar.

Havuç-sopa politikası etkili oluyor

Kaldı ki Wolfowitz, bir adım daha atarak, Amerika’nın ünlü “havuç-sopa” politikasının nadide bir örneğini sunmuştur. “Eğer Irak’a müdahalede Türkiye baştan itibaren yer almazsa, barış masasında da yer alamaz” diyerek, “Irak’ta bir Kürt devleti kurulursa Türkiye bölünür” paranoyasına aşırı inanmış çevreleri tehdit ederken, “228 milyar dolarlık yardım” sözüyle de paragöz burjuvazi ve onun temsilcilerini avucuna almayı hesaplamıştır. Basında çıkan haberler, bu “tehdit ve havuç”un etkili olduğunu, zaten Amerika’ya hizmetten büyük hoşnutluk duyan ama “kaygıları” olan bu kesimlerin hızla Irak’a bir Amerikan

müdahalesinin “engellenemez” olduğu fikrine kendilerini alıştırap, duruma uyum göstermeye giriştikleri görülmektedir.

‘AB’ye hayır’sa Musul-Kerkük verelim!

Türkiye’de seçim çalışmalarına Irak’a yönelik savaş tamtamlarının eşlik edeceği anlaşılmaktadır. Dahası, ekonomik bakımdan çökmüş, siyasi bakımdan açmaz içindeki egemenler ve onların politikacılarının AB’ye girişle kurtuluşa inandıramadıkları çevreleri de, “Musul-Kerkük hayalleri”ne ve “Amerika’nın bölge hegemonyasının öncü kuvveti” olarak bölge zenginliklerinin yağmasından pay alınarak Türkiye’nin kurtuluş yolunun açılacağına ikna etmeye yöneleceklerinden şüphe duyulamaz. Örneğin, AB’ye girişin Türkiye’yi kurtaracağına ikna olamayan MHP ve geleneksel İslamcı ve ırkçı çevrelerin “Musul-Kerkük”, “Ortadoğu petrollerinden pay alma” fikrine çok yatkın oldukları bilinmektedir. Bu çevrelerin böyle bir savaşta kendilerini haklı görecekları bir tarih bilinci ve yağma kültürüne sahip oldukları da herkesin malumudur.

‘Irak’a saldırıya hayır’ üstünden bir bölünme

Ve hızla seçim ortamına doğru giden Türkiye’nin emekçilerinin gündemine, “savaş sorunu”; Türkiye’nin dış politikası, Amerikan emperyalizminin bölge üstündeki oyunları sorunu olarak, “Irak’a saldırıya hayır” talebiyle hızla gireceğe benzemektedir. Çünkü; egemenler, ırkçı- milliyetçi çevreler emperyal hayallere teslim olmaya ne kadar yatkınsa, Türkiye’nin halkı da son 50 yıl içinde emperyalizmin bölgede giriştiği oyunlar konusunda o ölçüde bilinçlidir. Dolayısıyla, Amerikan saldırganlığına ve AB’nin çanak tutuculuğuna karşı mücadele, savaşa karşı mücadele, emekçilerin sermaye güçleri karşısında yeniden mevzilenmesi için yeni olanaklar sunacaktır.

Süslenmiş “AB hayallerine evet mi hayır mı?” bölünmesi üstenden değil, “Irak’ta Amerikan saldırısına evet mi hayır mı?” üstünden bir mücadele elbette ki; halkın, ülkenin, bölgenin antiemperyalist mücadelesi için çok daha sağlıklı bir mücadele alanı olacaktır.

KÖRFEZ SAVAŞI, 12 YILDIR SÜRÜYOR

05/05/2002

Hürriyet

Köşe Yazısı

FERAİ TINÇ

SABAH erkenden, Kerkük’e gitmek üzere Bağdat’tan bindiğim otobüste tanıdık bir sima gördüm. Peter Arnett.

Dünya Bağdat’a düşen ilk bombaların haberini ondan duymuş, ilk görüntüleri CNN’de O’nunla izlemiştik. Meğer, savaşın başladığı gece, biz bombaları görmemiştik, radyodan gelen yayınlarla kuvvetlendirilen sesler eşliğinde verilen haberler sayesinde gördüğümüzü zannetmişiz. “Siz, Amerikan bombalarını gördüğünüzü zannettiniz. Ama görmediniz. Çünkü ilk gün görüntü gönderememiştik. Kameraya aldık, ama hatlar çalışmadı. Ertesi gün Amman üzerinden gönderdik ilk kasetleri” böyle diyor Peter Arnett.

12 yıl önceydi ve tüm dünya CNN’in karşısında, Peter Arnett’in El Raşit Otelinin tepesinden verdiği haberleri izliyordu.

Arnett ile Kerkük yolculuğundan sonra, eski günleri konuşmak gelecekle ilgili yorumlarını öğrenmek üzere El Raşit Otel’de buluştuk.

El REŞİT Otel, Bağdat’ın tek lüksü. Yabancı ziyaretçiler, diplomatlar ve üst düzey devlet memurları burada buluşuyor. Kapının önündeki son model otomobiller, caddelerdeki kaportası paslı, kapıları iyi kapanmayan, vitesi tekleyen, frenleri tutmayan ambargo kurbanı otomobillerle çarpıcı bir farklılık yaratıyor.

Körfez Savaşı’nda yabancı basının üssü haline gelen El Raşit Otelinin girişinde, baba Bush’un mermer zemin üzerindeki çirkin bir tasviri hálá duruyor. Peter Arnett ile tam bu noktada durmak, zaman tüneline Körfez Savaşı’na yolculuk gibi. Belki de savaş hiç bitmedi.

Körfez Savaşı sırasında verdiği haberler nedeniyle Pentagon’un sağ kanadı tarafından yeterince vatansız olmamakla eleştirilen Peter Arnett, CNN ile yine Pentagon kaynaklı bir müdahale sonucu yollarını ayırmıştı. Deneyimli gazeteci, şimdi bir Amerikan televizyon kanalı için Körfez Savaşı’nın başladığı günlere ilişkin belgesel hazırlıyor. Ama ABD’nin saldırması halinde yeniden Irak’ta olmak üzere alt yapı çalışmalarını da sürdürüyor.

ARNETT’e göre, savaş kaçınılmaz. Bush’un, “Saddam rejimi değişecek” açıklaması BM denetçileri Irak’a geri dönse bile, Washington’un artık düğmeye bastığını gösteriyor.

Washington’daki çeşitli senaryolardan söz ediyor Arnett, Musul ve Kerkük’e yığılacak geniş bir Amerikan gücünün Bağdat’ı kuşatması bunlardan biri. Etkili çevrelerde tartışıldığı anlaşılan bütün

senaryolarda, Körfez Savaşı'nda ağırlıkta olmayan ortak bir nokta bulunuyor. Kara harekatı. Nereden bakarsanız bakın, Türkiye her resimde yer alıyor.

Diyelim Saddam rejimi devrildi, ya sonra? Uzun bir süredir Irak'a gidip gelen, bu bölgeyi iyi tanıyan Arnett, "belirsizlik" diyor.

ASHWAK El Kahchy, genç bir ressam. Bağdat kadınlarını çiziyor. "Bekleyiş, umut, kızgınlığı en iyi öyle dile getiriyorum. Üstelik, en büyük acıyı Irak'ın kadınları çekiyor" diyor. Irak, sanatıyla, sanatçısıyla direniyor.

Savaştan bu yana ambargolar altında geçen 12 yıl, orta sınıfa yok etmiş. Bir ilkokul müdüründen, maaşını öğreniyorum. 6 dolar. Bir kilo kaliteli Basra pirinci 2 dolara yakın. Özel sektör zayıf. İstihdam yok. Herkes devlete çalışıyor, devletten para alıyor. Bu yaşam savaşında Saddam'ın siyasal hegemonyası pekiyor. Ama kimse Amerika gelse de kurtulsak demiyor.

Körfez Savaşı 12 yıldır sürüyor.

ABD'İN İRAK SORUNU...

19/04/2002

Cumhuriyet

Makale

TUNCER GÜVENÇ

Yüzyıldan beri süren Irak sorununa yeni bir sayfa açılmak istenmektedir. Dünyada petrole hâkim olan güçlerin ve günümüzdeki temsilcisi büyük gücün desteği ile bazı yıkılmış kaleleri onarmak ve en büyük güç konumunu elde tutmak için bir savaş hazırlanmaktadır. Akıllı, uluslararası hukuku ve her şeyden önemlisi barışı ve bölge barışını, halkların refahını hiçe sayarak savaş açmak istenmektedir. Bu tüm Arap ülkelerinin, bölge ülkelerinin, Avrupa ülkelerinin pek çoğunun karşı çıkması, eğer pek yakında Ortadoğu'da veya dünyada öngörülemeyen bazı gelişmeler olmazsa, pek bir şey değiştirmeyecektir.

ABD bir süredir Libya, Irak ve İran'ı bazı politikalara zorlamakta ve açıktan tehditler savurmaktadır. Önemi çok daha az olan Libya ile sorunlar kısmen çözümlenmiştir. Şimdi Irak ve İran hedef alınmıştır ve ilk adımda Irak'a karşı bir askeri harekâta hemen hemen karar verilmiş görülmektedir. Zamanlama, bazı koşulların saptanabilmesi için yapılacak görüşmelerin sonuna bırakılmış görülmektedir.

Şimdi ABD tek başına Irak'a masallarda olduğu gibi "suyumu bulandırıyor" demektedir. Bahaneler ise boldur. Sanki ABD'deki şarbon mikropları Irak'tan gönderiliyormuşçasına, yok terorizm, yok biyolojik ve kimyasal silahlar, yok nükleer çalışmalar vd. gibi. Bush'un 1939'ları hatırlatan "şeytan üçgenindeki" deyimindeki Irak ve İran'ın özellikleri nelerdir.

Irak ve İran Ortadoğu'da Suudi Arabistan'dan sonra en önemli petrol ve doğalgaz ülkeleridir. Irak savaş öncesinde, 112 milyar varil petrol ve 106 tcf doğalgaz rezervine sahiptir. Bugün için ikinci büyük rezervi oluşturmaktadır ve tahmini rezervleri en az iki mislidir. Kısaca Irak, Ortadoğu petrollerinin yüzde 16'sına ve gaz rezervlerinin yüzde 7'sine sahiptir. Savaş öncesi üretimi ise günde 3.5 milyon varil petrol ve 31 milyon m3 gaz idi.

Irak ve İran, ülkelerindeki petrol üretimini ulusallaştırmışlardır. Bu ulusallaştırma otuz yıldır sürmektedir ve bu Arap ulusçuluğu için kullanılmaktadır ve Körfez'de başlayan kırdanmalarla yakında başkalarına da örnek olabilir. Ayrıca Saddam, Arap ulusçuluğunun işbirlikçi olmayan yönünü temsil etmektedir ve bu ABD'nin istediği Mısır ya da Suudi önderliğini tehdit eden bir durumdur.

Irak Ulusal Petrol Şirketi (INOC) 1972-1973 yıllarından beri petrol ve gaz aramaları, üretimi ve taşınması yapmaktadır. Irak petroleri Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Irak'ın kendi petroleri üzerinde hiçbir hakkı olmadan Iraq Petroleum Co. (yüzde 23.75 ABD ortaklığı, yüzde 23.75 İngiliz BP, yüzde 23.75 İngiliz-Hollanda şirketi Shell ve yüzde 23.75 Fransız CFP ile yüzde 5 Gülbenkyan ortaklığı) tarafından işletilmekte iken petrollerini ulusallaştırarak ABD, İngiltere, Fransa ve Hollanda'nın stratejik ve ekonomik çıkarlarına karşı gelmiş ve bunların tepkisini çekmiştir. Irak'ta ve Türkiye'de bazı Batı ülkelerinin federasyon veya ayrı bir kukla devletçik projelerinin, demokrasi, insan hakları ve azınlık hakları aşklarının nedenini bu tabloda görmek mümkündür.

ABD için petrol, dünyada bir Amerikan işidir ve herkes onun istediği şekilde ve onun hâkimiyeti veya ortaklığı ile üretmek, taşımak ve satmak zorundadır. Buna uymayanlar ise önce baskı, ticaret ambargosu, ekonomik ambargo, silah ve teknoloji ambargoları, dinsel ve bölücü etnik kışkırtmalar ve komşularla savaşa sürükleme yöntemleri ile yola getirilmeye çalışılır. Bunlar da dize getirmezse "suyumu bulandırıyor" diyerek savaş açılır. Bu Musul petrolleri, Cemiyet-i Akvam'da görüşülürken Türkiye'ye de uygulanmıştır.

Irak petroleri 1968'de Baas Partisi'nin iktidarı ele almasından sonra ulusallaştır. Bunda önemli bir rol oynayan Saddam'ın gücü hızla artarak 1976'da başbakan, 1979'da ise devlet başkanı oldu. Bu süre zarfında Irak'ta kabileler ABD, İngiltere ve İran tarafından geleneksel yöntemlerle beslenerek kışkırtıldı

ve Irak'ın petrol politikasının değiştirilmesi için baskı yapıldı. İran'da Humeyni'nin, yine Batı'nın, özellikle Fransa ve ABD'nin desteği ile iktidarı almasının ardından Humeyni'nin pek beklenmeyen bir şekilde Batı karşıtı tutumu sonucu çıkartılan İran-İrak Savaşı ise yıllarca sürdü (1980-1988) ve Irak hem ABD, hem İngiltere ve hem de SSCB tarafından her yönden desteklendi.

Bu anlamsız savaşın zafersiz sona ermesi ile ABD'nin Bağdat büyükelçisi hanım, eski Osmanlı Bağdat vilayetinin bir kaymakamlığı olan Kuveyt'e saldırması için Saddam'ı teşvik etti. Baba Bush-Saddam veya Körfez savaşı ise Kuveyt'in Irak tarafından boşaltılması ve Irak'a yaptırımların uygulanması ile sona erdi. Baba ve oğul Bush Teksaslı bir petrolcü olarak ABD petrol tröstlerinin desteği ile başkanlığı elde ettiler ve bunların isteklerini yerine getirmek için savaş dahil her türlü girişimi mübah bulmaktadırlar. Petrolcü Arapların tüm masraflarını ödediği lejyon savaşı sonunda alınan imar ihaleleri ile de savaş çok kârlı bir ticarete dönüştü. Kurulan düzende istenilen fiyat ve üretim kontrolü de elde edildi. ABD ve İngiltere kuzey bölgesindeki iki Kürt aşiretine şu anda özerk durumda olan bir devlet kurdurdu. Bu devlete ABD ve AB tarafından silah, lojistik destek, siyasi koruma sağlandı. Ne yazık ki bu yerel aşiret devleti İncirlik'ten havalanan uçakların koruması altında kurulmuştur. Burada "yanlışlıkla" yapıldığı söylenen lojistik desteklerden 36. enlem üzerindeki PKK de yararlandı. Bu ikiyüzlü politikalara ve devlet ilanına Türk Genelkurmayı sessiz ve etkin bir şekilde karşı koydu (*).

ABD Irak'a saldırısında farklı bir sonuç elde edebilmesi için kara kuvvetlerini kullanmak zorundadır ve bir kara harekâtı için yakın bir üs aramaktadır. Bu da Türkiye ve körfezde bulunmaktadır. Türkiye'nin böyle bir kolaylık sağlaması, Irak'a savaş açmak anlamına gelir ki ekonomik, siyasi, insancıl ve ayrıca devletler hukuku yönünden söz konusu olamaz.

Türkiye dostça ilişkiler içinde olması gereken Irak'a karşı saldırı olanağı sağlaması tüm Irak'la olan ilişkilerinin de 20-30 yıl büyük güçlükleri göze alması demek olduğu gibi, Türk-Arap ilişkilerinde onarılmaz yaralar açar, buna herhangi bir Arap ülkesinin üs sağlaması durumunda da yine Türkiye'nin reddetmesi gerekir ki bu da bizim ilişkilerimiz için iyi bir avantaj olur. Sonuçları çok vahim olacağı kesinlikle bilinen isteklere hayır demeyecek bir politikacı Türkiye'de yoktur ve kimse ülke aleyhine böyle bir davranışa girişemez.

ABD'nin böyle bir isteği "Yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesi ile bağdaşmaz. Bu ülkede pek çok politikacı ve darbeci Mustafa Kemal'e pek çok konuda ihanet ettiler, fakat Cumhuriyet ilkelerine ihanetin de bir sınırı vardır, umarız kimse aşmaya cesaret edemez. ABD'nin Irak'a saldırı niyetinde kararsızlık noktaları da vardır ve Türkiye bu noktalardan özellikle son günlerde devlet terörünü de aşan ortaçağın din savaşlarına ve soykırımlarına dönüşen İsrail-Filistin sorunu ve bunun Arap ve Müslüman halklar üzerinde uyandırılmış olan kin ve nefrete yenilerinin eklenmemesi için kararlı uyarılarını sürdürmesi ve ikinci Bush-Saddam savaşını önlemesi zorunludur.

Terörün artması ve bölgede genel bir petrol satışının durdurulması olasılığı da göz önünde bulundurmanız gereken noktalar. ABD Irak'a saldırdıktan sonra neler olacağı ve neler yapmaya çalışacağı bilinmemektedir. Özellikle Filistin'de olanlar da göz önüne alınarak böyle bir saldırıda Türkiye hem ABD, hem Saddam ve hem de kuzeydeki Kürt aşiret reislerine rağmen Irak'a girmek zorunda kalabilir. Bu olasılık da böyle haksız ve anlamsız, sonuçları ne olursa olsun Ortadoğu ve barış için zararlı olacak bir saldırıyı Türkiye her ne pahasına olursa olsun önlemek için yeterlidir.

SADDAM VE SONRASI
05/04/2002
Ortadoğu
Köşe Yazısı
MURAT SÖKMENOĞLU

İRAK'ta 36.paralelin kuzeyinde fiili bir oluşum var; esas amaç da bağımsız, federe bir Kürt devletin kurulmasına hukuki bir nitelik kazandırılması. Saddam sonrasının hesabı bu. Tabii bu hesaplar içinde petrol kaynaklarının bulunduğu Musul ve Kerkük'e sahip olma isteği de var. Kerkük bölgesi, Türk, Arap ve Kürtlerden oluşmakta ancak, tarihi açıdan Türkmen kimliği ağırlık taşıyor. Dolayısıyla bölgede 36. paralelin kuzey doğusu daha bir önem ve değer kazanıyor. Muhtemel gelişmeler sonrası bu bölgenin de yoğun bir tartışma haline gelmesi kaçınılmaz gözüküyor. Kuzey Irak'a görevi gereği sık sık giden

askerlerimizin gördüğü bugünkü manzara şu: Habur'dan girişte “ Kürdistan'a Hoş Geldiniz” levhası ile karşılaşıyorsunuz. Pasaportunuza da , “Kürdistan” damgası vuruluyor. Bayrağı da var. Bayrağı, 1923'lerde kurulmuş Mahabat Cumhuriyeti bayrağının benzeri. Bir devlet yapılanmasının tüm unsurları fiilen oluşmuş; parlamento ve hükümet kurulmuş; yasalar çıkarılmakta ve uygulanmakta. Hükümet üyeleri gittikleri yabancı ülkelerde “Kürdistan Özerk Bölgesi” bakanı diye karşılanıyor ve anlaşma imzalıyorlar. Fiili devlet vergi topluyor, pul basıyor, posta hizmetleri yürütüyor. Merkez Bankası kurulmuş, şimdilik para basmıyor. Güvenlik kuvvetleri, ilk, orta ve yüksek öğretim kurumları mevcut, hatta askeri bir okul da var. Henüz para basmayan bir merkez bankası kurulmuş, Habur Kapısından giriş yapanlardan yılda 350-400 milyon doları bulan gümrük vergisi alınıyor “.

Barzani ve Talabani şimdilik ayrı otorite olarak gözükseler de, her ikisi de ayakta durabilecek ekonomik kaynaklara sahip olmadıkları için geleceğin ortak hesapları peşinde koştukları; özellikle Saddam sonrası siyasi ve coğrafi yapılanması içinde Batı'nın da desteğini alarak, Musul ve Kerkük'teki petrol yataklarına sahip olmanın hesabı içinde olduklarına şüphe yoktur. Yıllardır Türkmenleri göçe zorlamak için yapılan baskı ve zulüm politikaları da bu hesabın zeminini hazırlamakta. Türkmenlerin olgun ve barıştan yana olan tutumları, kurt ve kuzu hesabı, iştah içinde olanların cüretini daha da artırıyor,

Bu arada Türkiye'nin Körfez Savaşı sonrası, Kürtleri Saddam'ın hüsumundan korunmak amacıyla Çekiç Güç adı verilen bir kuvvetin oluşturulmasını ve 36.paralelin kuzeyinde bir “güvenlik bölgesinin” kurulmasını Başkan Bush'a önermesinin, bugünkü fiili durumun meydana gelmesinde önemli bir zemine fırsat yarattığını da unutmamak lazım. 11 Eylül olayından sonra, Irak'a muhtemel bir müdahale yapılacağı gündeme gelince, Türkiye, sınırları yanında bir Kürt devleti kurulması ihtimalini, öncelikli bir güvenlik tehdidi olarak değerlendirerek, Irak'ın toprak bütünlüğünün kesinlikle korunması gerektiğini açıklamıştır. Ankara'nın stratejisi, Kuzey Irak'ta halen özerklik statüsünde bulunan fiili Kürt devletinin bağımsızlığına hukuksal nitelik kazandırılmaması; bu kuşakta Kerkük bölgesini de içine alacak özerk, ayrı bir Türkmen bölgesinin oluşturulmasıdır.

Bu stratejinin gerçekleşebilmesi, Türkiye'nin, muhtemel Irak müdahalesinden sonraki aşamada söz ve işlev sahibi olmasına bağlı olduğu açıktır. Ancak, silahlı bir operasyona ihtiyaç olmadan Irak'ın BM kararları gereği topraklarını, hiçbir komplekse kapılmadan, iddiaları ortadan kaldıracı bir denetime açması ile sorunun barışçı yollardan çözümlenmesi en uygun yoldur. ABD'nin Saddam takıntısından kurtulması zor görülmekle beraber, bölge ülkeleri ve özellikle AB'nin samimi yaklaşım ve diplomatik girişimlerle, Irak'ın gerek yönetim ve gerek denetim konularında ikna edebilmesi çabaları ısrarla sürdürülmelidir. Aşgari müştereklerde buluşulması muhtemel savaşı ve insan kayıplarını önleyecektir. En kötü barışın, en küçük savaştan iyi olduğu unutulmamalıdır.

Şu hususu hemen belirtelim ki, Saddam başka Irak halkı başkadır. Nitekim, Saddam evvel emirde kendi halkının başına beladır. Onun için, Saddam'dan kurtulmak Irak halkına ve insanlığa yardım ve hizmettir.

Birinci Körfez Savaşı'nın Türkiye'ye maliyeti bellidir.

Her şeye rağmen, Türkiye'nin en hassas olduğu konu; Kuzey Irak'taki Kürt oluşumdur. Malum; burada iki büyük Kürt grup var. Barzani'nin başında bulunduğu Kürdistan Demokratik Partisi ve Talabani'nin başını çektiği Kürdistan Yurtsever Birliği. Bunlardan Talabani, Türk düşmanı olup, Türkiye aleyhtarı sinsi politikalar takip ediyor.

Türkiye'nin derdi bunlarla bitmiyor elbet. Kendi hudutları içinde; 15 senedir silahlı eylem yapan ve başının Türkiye'ye teslim edilmesinden sonra, siyasallaşma sürecine girdiğini iddia eden eski adı PKK ve yeni adıyla HÖP (Halkların Özgürlük Partisi); arkasına Avrupa'yı alarak, sözde demokratik hak ve hürriyetler adı altında ve gerçekte bölücülük adına ülkeyi tehdit ediyor!

Bütün mesele; Saddam sonrası Irak'ın toprak bütünlüğünün temin edilip edilemeyeceğidir.

Evet; Irak sun'i bir devlettir; ancak, mevcut durumu daha da sun'ileştirip, şu andaki fiili durum gibi 3 parçalı Irak'ın bölgeyi daha büyük istikrarsızlığa götürüleceği, su götürmez bir gerçektir.

Mesela; Kuzeydeki Kürt oluşum, başta Türkiye'nin, Suriye, Irak ve İran'ın başını ağrıtaacağı gibi; Güneydeki Şii oluşum da, Arapları ve İsrail'i tehdit edecek mahiyettedir.

Bu durumda, Musul ve Kerkük'teki Türkmen oluşumunun hali ne olacaktır? ABD, mademki Irak'ta demokrasiden bahsediyor; o halde, yapılacak iş, her hal ve şartta Irak'ın toprak bütünlüğünü, mevcut oluşumlara otonomi vererek sürdürmektir.

Türkiye, şimdiye kadar olduğu gibi, olayları kenardan seyredebilir! Bu takdirde; önceden olduğu şekliyle yalnızca bedel öder ve kurulacak Irak masasında asla söz sahibi olamaz!

Yahut, İncirlik Üssü'nü ve hava sahalarını açmak gibi, kerhen ve zoraki bir yardımda bulunur ki; bu hareketiyle de Türkiye'yi söz sahibi yapmazlar. Çünkü; ABD İncirlik Üssü'nü zaten kullanıyor ve Doğu ve Güney Doğu'daki askeri havaalanlarının yapımında mali desteği ABD sağlamıştı. Bir de; Türkiye'nin ABD'nin yanında fiilen savaşa girmesi söz konusu olabilir!

Türkiye, bu üç seçenekten birini tercih edip tatbik edebilir. Görüldüğü üzere; her birinin getirisi ve götürüsü birbirinden farklıdır.

Mesele; inandığımız görüşe ve onun doğuracağı sonuca ABD'yi ikna etmektir!

Özal, bunu yapmış ama, ne yazık ki bizimkileri ikna edememişti! Dün, tu- kaka ettiğimiz Özal'ı bugün, daha büyük bir özlemle yeniden arıyoruz! Bulabilecek miyiz dersiniz?

GÖRÜNMEYEN GELECEKTEKİ IRAK

27/03/2002

Ortadoğu

Köşe Yazısı

MURAT SÖKMENOĞLU

ABD Senatosu'nun önemli üyelerinden biri olan "John McCain, 2000'de Başbakan aday adaylığı sırasında kıyasıya mücadele ettiği Başkan George W. Bush ile siyasi mesafesini bir çok alanda korusa da sözünün kamuoyu, dolayısıyla da yönetim üzerinde bir ağırlığı var" diye geçtiğimiz gün ABD'de bulunan ve daima tarafsız ve doğru yorumlarıyla ün kazanan Sayın Yasemin Çongar, Türkiye'yi ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ni bilgilendirmeye çalışmış. Cumhuriyetçi Senatör McCain; "Eğer Türkiye, ABD yönetiminden somut bir talepte bulunursa yönetim bu talebi Kongre'ye getirecek, Kongre de mutlaka onay verecek. Çünkü Irak'a karşı bir askeri hareketin başarısı için, ABD olarak Türkiye'nin desteğini almamızın şart olduğunu biliyoruz. Hiç kimse böyle bir zamanda Türkiye'nin talebini geri çeviremez" diyor. Aynı masadaki ABD'nin eski Ankara Büyükelçisi Mark Parns de, Senatörün sözlerini tamamlamaya çalışıyor: "Tabii Ankara'nın ne istediğini bilmesi, zamanı geldiğinde elinde somut bir listesi olması lazım. Çünkü er geç Başkan Bush, Başbakan Ecevit'e o kritik Irak telefonunu edecek. Telefon geldiğinde liste de hazır olmalı." Bu diyalog 20 Mart'ta ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney'in Ankara ziyaretinin hemen ertesinde gerçekleşmiş. Yani Sayın Başbakan Ecevit tarafından "görünür gelecek" ifadesinin göreceli olduğu ABD tarafından da bir başka ifadeyle teyit edilmektedir. "

"Görünür gelecek", görünmeyen geleceğin habercisi olduğunun kanıtı olarak Türk Milleti tarafından dikkatle takip edilmesi gereken bir olgudur. Irak konusuna, ABD tarafından hangi gözle ve hangi gözlükle bakıldığına bağlı olduğu, Saddam'ın hem Irak halkı için, hem bölge için ve hem de ABD için bir tehdit olarak orta vadede karşımızda durmaktadır. Olası Irak hareketinin başarısı için Türkiye'ye duyulan ihtiyaç, bize önemli bir pazarlık gücü sağlıyor. Hem Saddam sonrası Irak'ın oluşumuna; özellikle Kuzey Irak denklemine söz sahibi olmak, hem de bölgedeki savaşın Türk ekonomisine verebileceği zarar göz önüne alınarak, ABD'den somut bazı iktisadi taleplerde bulunmak gerektiği unutulmamalıdır. Pakistan Başkanı Müşerrefin ABD Senatosu'ndan istediğini kopardığı hiç akıllardan çıkmamalıdır.

Uluslararası politikada, milli çıkarlar ön planda tutulmalı ki, neticeye varılsın. Gereksiz ve yararsız duygulara kapılmadan, analitik bir yaklaşımla, bu defa gerekenler mutlaka yapıp, takip edilmelidir. Bunlardan biri, ABD'den AB'ye sağladığı kolaylıkların aynısını Türkiye'ye de sağlaması esasına dayalı yeni bir ticari düzenlemeyi zorlamak; kalifiye sınai bölgeler projesini hayata geçirmek için ABD ve İsrail'in elini çabuk tutmasının sağlanması; bu bölgeler dışında tutulan tekstil ürünleri konusunda bazı istisnai düzenlemelerin zorlanması ve en önemlisi de Türkiye'nin Avrupa ile Gümrük Birliği'ni ihlal etmeden bulunacak bir formülle, Türkiye ve ABD arasında bir serbest ticaret anlaşmasının yapılması üzerinde önemle ve ısrarla durularak, somut ve gerçekçi talepler içeren bir liste için hazırlık olunmalıdır. Irak'ın anayasal düzenlenmesinde Türkiye'nin söz hakkına sahip olması ve bu bağlamda bir Kürt devletinin kurulmasına yol açabilecek her kapının kapatılması; ayrıca Türkmenlerin yerleşim bölgesi olan Musul ve Kerkük'ün kurulacak bir Türkmen otonom bölgesinde bırakılması; Türkmenlerin Arap ve Kürtlerle tam eşitlik içinde hak ve güvenliğe sahip olmalarının anayasal teminat altına alınması garantilenmelidir. Bütün bunlara görünmeyen gelecekte ihtiyacı olan Türkiye'nin teyakkuz halinde bulunarak, Sayın Başbakan'ın kırmızı telefonu yanında gerçekçi listeyi bu defa hazır tutması gerekecektir. Çünkü Türkiye'nin ağız Körfez Savaşında fena yanmış; fedakarlığın karşılığı karşı taraftan beklenilmiştir. Onun için de Dimyat'a pirince giderken, evdeki bulgurdan olunmuştur.

İŞTE IRAK FORMÜLÜ

21/03/2002

Akşam

Haber

BÜLENT ECEVİT
DICK CHENEY

ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney, yaşlı geldi, ama 'şen gitti.' Peki neden, şen gitti?

Başkentte gerçekleşen görüşme trafiğinin perde arkasına bakınca anlaşılıyor, nedeni...

Görüşmelerde söze ilk giren Cheney Türkiye'ye, teröre karşı verdiği mücadele için teşekkür ederek başladı konuşmalarına.

Ardından Irak meselesine geldi.

Irak'ın kimyasal teknolojilerine dikkat çekti. Bu çalışmaların Türkiye'yi de tehdit ettiğini söyledi. Komşumuzu BM kararlarına uyması yönünde ikna etmemizi istedi. Tabii, her sözünün ardında askeri operasyona destek arayışı vardı.

Sıra Türkiye'nin görüşüne geldi.

Gerek Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, gerek Başbakan Bülent Ecevit, gerekse Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu olaya o kadar net yaklaştılar ki, şaşırды Cheney.

Türkiye adına görüşme yaptığı Cumhurbaşkanımız, Başbakanımız ve Genelkurmay Başkanımız konuşmalarında hiçbir fluluk bırakmadı.

Yeni Irak ve Türkiye

Önce, Türkiye'nin Irak lideri Saddam Hüseyin ile ilgili değişen düşüncesini dile getirdiler.

'Ocak ayının ortalarına kadar Saddam'ın devrilmesinden kesinlikle yana değildik. Çünkü, 'Saddam'sız Irak başıboş kalacak, bu ülkenin bütünlüğü elden gidecek. O zaman zararı Türkiye görecek. Kuzey'de Kürtler, Güney'de ise Şiiler başa bela olacak. Göçler başlayacak' diyorduk. Ama şimdi Saddam'sız da Irak olabilir diye düşünüyoruz' dediler.

Ve Saddam'sız Irak'ın nasıl olması gerektiğini anlattılar:

Irak Federasyonu kurulur.

Kuzey'de Kürtler ve Türkmenler'den, ortada Sünni Araplar, Güney'de de Şiiler'den oluşur. Etnik grup temsilcilerinden oluşan 'Milletler Meclisi' ile ülke çapındaki seçimlerde kazananların oluşturacağı 'Irak Meclisi' kurulur. - Devlet Başkanı Sünni Araplar'dan belirlenir. Yardımcıları da diğer gruplar içinden çıkar. Türkmenler'e de 'otonom bölge' hakkı tanınır.

Anayasası'na, 'Türkmen ve Asuriler gibi kökenleri Türkiye'ye dayanan gruplar Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin garantörlüğü altındadır' diye madde mutlaka koyulur.'

Devirme planı

Dick Cheney'in bu anlatımlar karşısında ne düşündüğünü bilmiyoruz. Ama, en azından, Türkiye'nin Saddam'sız Irak yaklaşımını büyük bir memnuniyetle karşıladığını, hatta, 'Başkan Bush'a müjdeyle dönüyorum' dediğini öğrendik.

ABD Başkan Yardımcısı'na ayrıca, bu formülün nasıl gerçekleştirileceği, sormasına fırsat kalmadan anlatıldı. -'Eski BAAS Partililer'den oluşan VİFAK adlı örgütün başını çekeceği Sünni Araplar'ın muhalefetiyle başlayacak devirme hareketi. Grup grup, bölge bölge de genişletilecek. Burada VİFAK'ın önemi, halihazırdaki Irak Ordusu ile sıkı ilişkiler içinde bulunmalarıdır. Saddam içeriden, kendi ordusu ile devrilir. -Bu operasyonların tamamında, yani başından sonuna kadar Türkiye etkin bir rol oynar. İlerideki muhtemel yönetici adayları şimdiden belirlenip, desteklenir. Destek resmi ve gayriresmi yollarla yapılır.'

Tüm bunlardan sonra Cheney ne dedi?

Öncelikle, bu görüşlerin, başka bir deyişle bu planın ABD'nin yetkili kurullarınca incelenerek değerlendirilmesini önemli buldu. Sonra da plan ile ilgili değerlendirmenin sonuçlanmasına kadar askeri operasyonun askıya alınmasını uygun gördü.

Diyelim, ABD inceledi ve 'mutlaka askeri operasyon' dedi... Biz de, 'mutlaka yeni Irak'ın fotoğrafını görelim önce' diyeceğiz.

Kesin olan bir şey var ki; Irak, bugün tepesine bomba yağmıyorsa Türkiye'ye teşekkür etmelidir.

Özellikle de, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu'na...

Ecevit'i ferahlatan mesaj

Başbakan Ecevit, Dick Cheney ile yaptığı görüşmeyi NTV'ye değerlendirdi. Cheney'in 'görünür bir gelecekte Irak'a askeri hareket yapılmayacağını' söylediğini ve bunun kendisini çok 'ferahlattığını' belirten Ecevit'in açıklamalarından ana başlıklar şöyle:

Irak'a hareket yapılmayacağı açıklaması hem Türkiye hem de bölgemiz açısından çok önemli. Harekatın adı bile olsaydı, Türkiye ekonomisi çok ciddi zorluklarla sıkıntılarla karşılaşırđı. Ama bu askeri harekattan vazgeçmek demek değil. Bu görünür geleceğin sonu ne zaman olacağı belli değil.

Irak'ın bu dönemi çok akıllıca değerlendirmesi gerekir. 'BM denetçileri casusluk için geliyor' iddiası boş laf. Bütün ülkeleri kapıları duvarları pencereleri açık. Bizim de neyimiz var, neyimiz yok bütün dünya biliyor. Irak'ın casusluk kuşkuları içine filan kapılmak yerine kapılarını denetime tam olarak açması gerekiyor.

Ashında Irak, biraz çetin ceviz askeri bakımdan. Çok iyi organize olmuş ve örgütlenmiş bir ordusu var. Araçları, gereçleri, uçakları, tankları yarı yarıya azalmış olsa bile gene hayli yüksek sayılır. Onun için kolay sonuç alınabilecek bir yer olmadığı kanısındayım. Onun için bu kolay olmayacak. Önümüzdeki birkaç ay içinde gerçekleşebilecek bir hareket olacağını sanmıyorum.

Kendimi rahatlamış hissediyorum. Çünkü askeri hareket kaygısı beni de çok ürkütüyordu. Bu kaygıdan kurtulduk. O bakımdan çok ferahladım, çok rahatladım. Cheney: Aramızda sorun yok ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney, Ecevit'le aralarında bir anlaşmazlık olmadığını belirtirken, yakın gelecekte Irak'a yönelik bir hareket olmayacağını söyledi. Ankara'da temaslarını tamamladıktan sonra ABD'ye dönen Cheney, uçakta gazetecilerin sorularını yanıtladı. Cheney, özetle şunları söyledi:

Ecevit'in tek başına basın toplantısı yapması benim basın toplantımın iptal nedeni değil. Bildiğim kadarıyla ortak bir basın toplantısı planı yoktu.

Sayın Ecevit, görüşmeden memnun kaldı. 228 milyon dolarlık katkı haberini benden öğrendi.

Açık olmak gerekirse tüm temaslarımızda Irak'a yönelik çok yakın bir gelecekte askeri bir hareketin olmayacağını söyledim. Türkiye bizim için çok önemli ülke. Bazen bu durum ABD tarafından da fark edilmiyor.

Türkiye ISAF'ın komutanlığına çok yakın. Kongre'den bu hafta bunun için 28 milyon dolarlık katkı talep edeceğiz. Ekonomik Destek Fonu'ndan da 200 milyon dolarlık bir katkı talebinde bulunduk.

Herkesten daha fazla terörizmle yaşadılar. Yıllar içinde binlerce insan öldü. Dolayısıyla, kendilerinin bu alandaki çalışmaları bizim için de yararlı ve değerli oldu.

Kitle imha silahlarının El Kaide'ye geçmesi konusundaki kaygılarımızı ilettik. Özellikle Irak bağlamında.

En büyük korku kitle imha silahları

Dick Cheney, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu başkanlığındaki heyetle yaptığı görüşmede Irak'ın elindeki kimyasal teknolojiye dikkati çekti. Üretim çalışmalarının Türkiye'yi tehdit ettiğinin altını çizen Cheney, 'Türkiye'nin Irak'ı BM kararlarına uyması yönündeki baskılarını artırmasını istiyorum' dedi. Türkiye'nin bu konuda öncü rol oynamasını isteyen Cheney, Taliban ile ilgili de çarpıcı bilgilere yer verdi. Cheney konuşmasını şöyle sürdürdü: '60 ülkede El Kaide üyesi var. Dikkate alınmazsa daha çok 11 Eylül'ler yaratılır. En büyük korkumuz kitle imha silahlarının ele geçirilmesi. Bu durumda teröristler 11 Eylül'ün 100 katı kadar zarar verirler. Terörde yüzde 100 başarı yoktur. Yüzde bir düşünülmecek kadar zararlara yol açabilir.' Kıvrıkoğlu da Cheney'e AB'yi şikayet etti. AB'nin terörle mücadelede samimi olmadığını savunan Kıvrıkoğlu, 'Irak konusunda ciddi endişeler var. Irak'a yapılacak olası müdahale Türkiye'yi etkiler' dedi.

Amerika Musul'u önerdi

Le Figaro, ABD'nin Türkiye'den, Musul-Kerkük petroleri karşılığı, Irak'a düzenleyeceği operasyona destek istediğini öne sürdü. Fransız Le Figaro Gazetesi manşetten duyurduğu haberinde resmi Türk tezinin Irak'a bir müdahaleye karşı olduğunu belirtti. Gazete, Ankara'nın sınırında bir Amerikan-Irak çatışması istemediğini, bunun zaten krizden yeni çıkan ekonomiyi kötü etkileyeceğini belirttiklerini yazdı. Le Figaro, Bush yönetiminin, Irak'a operasyona destek karşılığı, Türkiye'nin Kuzey Irak petrollerinden faydalanmasını gündeme getirdiğini de öne sürdü. Gazete, 'Ankara, Irak'a karşı Bush'a destek pazarlığı'nda başlıklı haberinde, Türk Genelkurmay'ına yakın kaynaklara dayanarak, askerlerin Irak konusundaki düşüncesini de aktardı. Gazete, askerlerin, 'Amerika'ya 'hayır' dememeliyiz. Bu bir hata olur. Irak'a Amerikan operasyonunu tartışmalı ve 1926 Anlaşması'nın yeniden işlerlik kazanmasını talep etmeliyiz' dediklerini iddia etti.

1926 yılında Türkiye ile o zaman Irak'ın hamisi olan İngiltere arasında yapılan anlaşmada, Musul ve Kerkük petrol gelirlerinden Ankara'ya, 25 yıl süreyle yüzde 10 oranında pay verilmesi karara bağlanmıştı. Le Figaro, Türk askerlerinin, Saddam sonrası Irak'ta toprak tanzimi konusunda Türkiye'nin söz sahibi olması gerektiğini söylediklerini de iddia etti. Fransız gazetesi, askerlerin, bağımsız Kürdistan'ı önleyecek güce sahip olduklarını vurguladıklarını ve Irak'taki Kürt ve Türkmenler'e otonomi verilmesini istediklerini de yazdı.

'IRAK'TA İÇ SAVAŞ ÇIKAR'

18/03/2002

Türkiye

Haber

ELİBOL- Irak Türkmenleri'nin yurt dışına faaliyetleri var mı, bunlar nelerdir, bir organizasyonunuz var mı?

AĞA- Biz her zaman uluslararası kuruluşlarla iletişim kurmaya çalışıyoruz. BM, insan hakları dernekleri ile yurtdışında bulunan temsilciliklerimiz ve merkezi temsilciliğimizle irtibatlarımız var. ELİBOL- Zaman zaman Türkiye'nin Musul ve Kerkük'te gözü olduğu, Musul ve Kerkük'ü topraklarına katmak istediği yönünde medyanın yansımalarından rahatsız oluyor musunuz?

AĞA- Tabii ki... Uluslararası çevreler bunu bizim bizim aleyhimize kullanıyorlar. Bizim için çok önemlidir.

Milyonlarca insan ölür

ELİBOL- ABD'nin Irak'a bir hareket yapacağı bunun da kara hareketi ağırlıklı olacağı söyleniyor. Bu durumdan sonra Türkmenlerin en iyi şekilde temsil edilmesi için neler yapabilirsiniz?

AĞA- Güvenli bölgedeki Türkmenlerin tümünün tanınması lazım. Bölgede konular dikkatli, titizlikle, net olarak ele alınmazsa olmaz. ABD bölgede yaşayan milletlerle bir anlaşmaya, uzlaşmaya varmadan bir hareket yaparsa, hareket başarılı bile olsa sonra burada bir iç savaş çıkma ihtimali çok yüksek. Saldırı olur olmaz, onun dışında kalan her yer yağmalanmaya başlar. İç savaş çıkarsa milyonlarca insan kesilir. ELİBOL- Sayın Ağa, geldiğiniz için çok teşekkür ederim.

AĞA- Biz de teşekkür ederiz. Türkiye'nin bu konuyu Amerika'ya anlatması lazım. Çözüm bütün halkların eşit ve özgür bir şekilde yaşamasıdır.

IV. 2003 YILI BASINDAN ÖRNEKLER

1. 2003 Yılına Ait Musul-Kerkük İle İlgili Gazete Yazıları

TÜRKMENLER'İN KÖTÜ KADERİ

29/12/2003

Dünya

Köşe Yazısı

ZAFER ATAY

'Irak, Kürtler ve Araplar olmak üzere iki asli halktan oluşmaktadır. Irak Federal Cumhuriyeti çerçevesinde kavmi grupların meşru haklarını federal bir şekilde belirler.'

Bu, Irak Kürtleri'nin hazırlayarak Geçici Yönetim Konseyi ve ABD'ye sundukları Federal Cumhuriyet ve Kürdistan Anayasa Taslağı'nın 4. maddesidir (25- Aralık- 2003, Milliyet).

Kimmiş bu kavmi gruplar? Türkmenler ve Asuriler. Saddam döneminde çeşitli oyunlarla etnik temizliğe uğrayan Türkmenler'in nüfusu bugünkü hali ile bile 1 milyonun üzerindedir. Gerçekte bunun üç milyon civarında olduğu da söylenmektedir.

Hıristiyan Asuriler ise birkaç yüz bin kişilik, o toprakların en eski halkıdır.

Bu taslak, kabul edilir mi bilmiyoruz. Ama metne hakim olan mantık, Saddam anayasasının da gerisindedir. Saddam hiç değilse kağıt üzerinde de olsa Türkmenler'i ve Asuriler'i 'asli halklar' arasında saymıştı. Sanıyoruz, daha öncede bu sütunda, Türkmenlere oyanan oyundan söz etmiştik. Saddam, nüfus sayımı ve kimliklerin yenilenmesi bahanesi ile Türkmenler'in Osmanlı nüfus cüzdanı denilen kimliklerini toplamıştı. Yazım sırasında da Baas'ın adamları yüzbinlerce Türkmen'i, 'Arap' diye kayıtlara geçirmişti.

Ortadoğu ülkelerinde azınlık olmak 'yok olmak' demektir. 'Asli unsurların' canlarının istediği kadar verdikleri ile yetinmek demektir. 1991'deki Kürt isyanı sırasında Talabani ve Barzani'nin adamları önce tapu dairelerini, nüfus müdürlüklerini yağmalamışlardı. Geçen ilkbaharda da Amerikalı dostları ile beraber Kuzey Irak'ı kontrolleri altına alan peşmergeler gene tapu kayıtlarını yüklenip götürdüler.

Kürtler'in hazırladıkları Irak Federe Cumhuriyeti ve Kürdistan Anayasa Taslağı çok eskiye dayananan hazırlıkların ürünüdür. Tapu kayatlarının yağması bu hazırlıkların önemli bir parçasıdır.

Bakın, 2. maddede ne deniyor: 'Irak Federal Cumhuriyeti Arap ve Kürdistan bölgelerinden oluşmaktadır... Dohuk, Erbil Kerkük, Musul kentine bağlı...' Kısacası, Musul ve Kerkük, Kürdistan'ın parçasıdır... Daha bitmedi. Arap bölgesinde Kürtler'in yoğun oldukları bölgeler de Kürdistan sınırları içerisinde kabul edilmektedir.

Kerkük ve Musul, Türkmenler'in yoğun olarak yaşadıkları yerlerdir. Ayrıca bu şehirlerdeki toprakların büyük bölümü Türkmenler'e aittir. Tapu dairelerinin hedef seçilmesi boşuna değildir. Kayıtlar üzerinde oyananacaktır. Türkmenler'in hak arayacakları bir kurum da asla olmayacaktır.

Barzani ve Talabani'nin anlaşarak birlik hükümeti kurmaya karar vermeleri, Anayasa taslağını konseye göndermeleri şubat ayında yürürlüğe girmesi beklenen Irak geçici anayasasında kendi çizdikleri sınırlar içinde yer almaktır. Geçici anayasa 2005'e kadar yürürlükte kalacaktır.

BU TARİHTE

Irak'ın yönetim biçimini belirleyecek Anayasa devreye girecektir. Kürtler, devlet şeklini de belirlemişler ve buna federal cumhuriyet adını takmışlardır.

Irak nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Şii ve Sünni Araplar'a şu ana kadar 'siz ne istiyorsunuz? Kürtler'in çizdikleri sınırlara ne diyorsunuz?' diye sorulmamıştır.

ABD, Irak'ta federasyona sıcak bakmıyor. Washington bir çeşit eyalet sisteminden yanadır.

Araplar ise mezhep çekişmeleri içinde boğuluyorlar. Sünniler, azınlık olmalarına rağmen uzun yıllardan beri yönetime hakim olmuşlardır.

Çoğunluk Şii'ler ise hep ezilmişlerdir. Şii'ler, şimdi kendi kontrollerinde

olacak bir Arap Federe Devleti'ne itiraz etmezler. Ama böyle bir oluşumda Sünniler'in rahat duracakları çok şüpheldir.

Kürtler'in azınlık olmalarına rağmen ülkenin petrol zenginliklerini kendine ayırmaları herhalde alkışlarla karşılanmayacaktır. Eğer, her şey Kürtler'in istedikleri gibi gerçekleşirse, Irak sonunu kimsenin tahmin edemeyeceği kanlı maceralara sürüklenebilir. Türkiye'ye gelince...Hani bizim 'kırmızı çizgilerimiz' vardı ya,Irak'ın işgalinden beri artık bunlar yok.

Neydi bu çizgiler? 'Bağımsız kürt devleti kurulamaz'. Şu anda böyle bir şey yok. Ama bağımsız gibi bir Kürt Federe Devleti (Barzani ve Talabani buna ima yolu ile kendilerince bir şeyleri hatırlatmak için Kuzey Kürdistan demeye bayılıyorlar). Yani bizim sanal, en önemli kırmızı çizgimiz ihlal edilmiyor!

Diğerlerine gelince: 'Türkmenler'in hakları'. 'Musul ve Kerkük Kürt şehirleri olarak kabul edilmeyeceklerdir'. 'Irak'ın toprak bütünlüğü korunacaktır'... Tabii ki bizim kırmızı çizgilerimiz, anayasa taslakları ile sadece, ihlal edilmiyor. Parçalanıyor.

Tekrar edelim: Zaten bizim kırmızı çizgilerimiz artık yok...

MESUT BARZANİ'NİN KERKÜK SEVDASI **22/12/2003** **Yeni Şafak** **Haber** **MESUT BARZANİ**

GHK üyesi ve Irak Kürdistan Demokratik Partisi lideri Mesud Barzani, "Kürtler Kerkük'ü petrol zenginlikleri için değil, 'tarihi hakları' nedeniyle istiyor" dedi.

Irak Geçici Hükümet Konseyi (GHK) üyesi ve Irak Kürdistan Demokratik Partisi (IKDP) lideri Mesud Barzani, Kürtlerin Kerkük'ü petrol zenginlikleri için değil, "tarihi hakları" nedeniyle istediğini söyledi. IKDP'nin yayın organı Et Taahi gazetesine demeç veren Barzani, "Kürtler Kerkük'ü, bu bölgenin petrol bakımından zengin olması nedeniyle istemiyor. Bu bölgedeki kent ve köylerin Kürt tarihi için önemli olması ve Kürdistan'ın coğrafi ve yönetim sınırları içinde yer alması nedeniyle istiyor" dedi.

Soruna en iyi çare olarak federasyonu gördüklerini belirten Barzani, Irak'ta gelecekte kurulacak hükümetin eski hükümetlerin yaptığı ölümcül hataları tekrarlamaması ve Kürt halkının isteğini gözardı etmemesi gerektiğini söyledi.

Barzani, "12 yıllık özerklikten sonra, şu anda denetimlerindeki bölgelerden daha azını kabul etmeyecek olan Kürtler, Irak'ın

kurtarılmasından önce nüfus değişikliklerine uğrayan Kürdistan'ın diğer bölgelerinin de kendilerine geri verilmesi için can atıyor" diye konuştu.

KÜRTLER FEDERASYON İSTİYOR

Irak Geçici Hükümet Konseyi'ndeki (GHK) Kürt temsilcilerin, konseye Irak'ta federasyonla ilgili bir tasarı sunduğu ve tasarıda Kerkük'teki petrol alanlarının Kürtlerin denetimindeki bölgede yer almasının öngörüldüğü bildirilmişti.

Kürt temsilcilerin sunduğu tasarıya göre, Irak'ın kuzeyinde Kürtlerin elindeki bölge, devrik yönetimin özellikle Kerkük'teki petrol bölgelerinde "Araplaştırma" siyaseti gütmemesinden önceki dönemde, 1957'deki nüfus sayımı sırasındaki gibi Kürtlerin çoğunlukta yaşadığı yöreleri kapsayacak. Metinde bu yöreler Kerkük, Diyala ve Musul ile 1991'den beri Kürtlerin denetimindeki Erbil, Dohuk ve Süleymaniye olarak sıralanıyor.

KERKÜK PETROLLERİ BİZİM OLSUN **21/12/2003** **Hürriyet** **Haber**

GHK'nın Kürt üyelerinden Mahmud Osman'ın yardımcısı Bahtiyar Emin, Fransız Haber Ajansı AFP'ye yaptığı açıklamada, tasarının, aralarında Celal Talabani ve Mesud Barzani'nin de bulunduğu GHK'nın beş Kürt üyesi tarafından sunulduğunu belirtti.

Emin, tasarı metninin, bir yıl önce Irak'ın kuzeyindeki "bölge parlamentosu" tarafından onaylanan federasyon sistemiyle ilgili bir yasaya dayandığını söyledi. Kürt temsilcilerin sunduğu tasarıya göre, Irak'ın kuzeyinde Kürtlerin elindeki bölge, devrik yönetimin özellikle Kerkük'teki petrol bölgelerinde Araplaştırma siyaseti gütmemesinden önceki dönemde, 1957'deki nüfus sayımı sırasındaki gibi Kürtlerin çoğunlukta yaşadığı yöreleri kapsayacak. Metinde bu yöreler, Kerkük, Diyala ve Musul ile 1991'den beri Kürtlerin denetimindeki Erbil, Dohuk ve Süleymaniye olarak sıralanıyor.

MUTABAKAT HÜKÜMETİ

Öte yandan Kuzey Irak'ta daha geniş otonomi isteyen iki Kürt hükümetinin ortak bir hükümet kurma çalışmalarına başladığı bildiriliyor. Kürtler, böylece Geçiş Yönetimi'nin oluşturulacağı Haziran öncesinde tek ses olmak istiyorlar. Bu durumda Neşirvan Barzani, Kürdistan Demokratik Partisi'nden başbakan, Kosrat Rasul ise Kürdistan Yurtseverler Birliği'nden meclis başkanı olacak.

Iraklı Kürt tasarısı:

Irak Geçici Hükümet Konseyi'ndeki (GHK) Kürt temsilcilerin, konseye sundukları yasa tasarısında Kerkük'teki petrol alanlarının Kürtlerin denetiminde kalmasını istedikleri bildirildi.

KÜRTLER KERKÜK PETROLÜNÜ İSTİYOR

21/12/2003

Cumhuriyet

Haber

Irak'taki konseye federasyonla ilgili yasa tasarısı sunuldu

Irak Geçici Hükümet Konseyi'ndeki (GHK) Kürt temsilcilerin, konseye Irak'ta federasyonla ilgili bir yasa tasarısı sunduğu ve tasarıda Kerkük'teki petrol alanlarının Kürtlerin denetimindeki bölgede yer almasının öngörüldüğü bildirildi.

New York Times gazetesi de Kuzey Irak'taki Irak Kürdistan Demokratik Partisi (IKDP) ile Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin (KYB), birleşik bir hükümet kurma konusunda ilerleme sağladığını yazdı. GHK'nın Kürt üyesi Mahmud Osman 'ın yardımcısı Bahtiyar Emin , tasarının, aralarında KYB lideri Celal Talabani ve IKDP lideri Mesud Barzani 'nin de bulunduğu GHK'nın 5 Kürt üyesi tarafından sunulduğunu belirtti.

Emin, tasarı metninin, bir yıl önce Irak'ın kuzeyindeki bölge parlamentosu tarafından onaylanan federasyon yönetimiyle ilgili bir yasaya dayandığını söyledi. Emin, "Artık federasyonla ilgili ayrıntıları görüşmek istiyoruz. Konuyu, geçici anayasanın onaylanmasından sonraya ertelemek istemiyoruz" dedi. Tasarıya göre, kuzeyde Kürtlerin elindeki bölge, devrik yönetimin özellikle Kerkük'teki petrol bölgelerinde Araplaştırma siyaseti gütmemesinden önceki dönemde, 1957'deki nüfus sayımı sırasındaki gibi Kürtlerin çoğunlukta yaşadığı yöreleri kapsayacak. Metinde bu yöreler, Kerkük, Diyala ve Musul ile 1991'den beri Kürt denetimindeki Erbil, Dohuk ve Süleymaniye olarak sıralanıyor. Emin tasarıda, "parlamentar, federal bir Irak" kurulmasının öngörüldüğünü belirtti.

New York Times'a konuşan Kürt yetkililer de IKDP ve KYB'nin tek bir hükümet kurmaya yaklaştığını, hükümet kurulduktan sonra da kendilerine geniş özerklik sağlayacak bir federasyon oluşturulması için çaba harcayacaklarını belirtti.

IRAKLI TÜRKMENLER, BASKI ALTINDA

29/08/2003

Türkiye

Köşe Yazısı

MUSTAFA NECATİ ÖZFATURA

ABD'nin işgali altındaki komşumuz Irak'ta yangın var. Komşudaki yangının kıvılcım ve yalazları elbette en fazla Türkiye'yi rahatsız etmektedir.

Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattında sık sık yapılan sabotajlar

yetmiyormuş gibi işgal ordusunun yardımcısı ve Irak'a ihanet eden

Talabani ve Barzani'nin askerleri Musul ve Kerkük'te tapu ve nüfus

dairesinin evraklarını ABD'nin talimatı üzerine imha ettiler. Çok sayıda Türkmenin araçlarını, ev ve iş yerlerini hatta fabrikalarını yaktılar. Yüzlerce Türkmenin evini zorla gasp ettiler. Zalimin hasmı

Allahü teâlâ'dır. Kürtlerin bu zulmünün arkasında ABD ve AB varsa da; zulme maruz kalan Türkmenler üzerinde Allahü teâlâ'nın yardımı vardır. Son günlerde sözde (Sünni) Kürtler İmam Musa Türbesi'ni yerle bir ettiler. Şii Türkmenlerin protestosu bütün Türkmenlerce gösteri olunca; ABD askerleri ve peşmergeler 11 Türkmeni katlettiler. Peşmergeler Ata Hayrullah'ın anıtına yüzlerce kurşun sıktı. 14 Temmuz 1959 Irak'ın (sözde) cumhuriyet bayramında Kerkük'teki 2. Tümen, Türkmenlere sokağa çıkma yasağı koydu. Hitler Yahudilere ait ev ve iş yerlerini işaretlediği gibi, daha önce Türkmenlerin ev ve iş yerleri işaretlenmiş idi. Çoğunluğu Kürt olmak üzere Kürt- Arap militanları Kerkük'te katliam yaptılar. Ata Hayrullah, evinin önünde Kürtler tarafından arkasından kurşunlanarak katledildi. Anıtına sıkılan kurşunlarla yakında 14 Temmuz 1959 katliamı gibi katliam yaparız mesajı verildi.

ABD İRAK'TA KAOS PEŞİNDE

ABD, Irak'ın üniter birliğine karşıdır. Sünnileri imha, Şii'leri bölmek ve kendi uşağı bir Şii lideri ile Şii merkezini İran'dan (Kum) Irak'a (Necef) taşıyarak Şii'leri kontrol altına alma gayretindedir. Türkmenleri ise Sünni, Şii, Türkiye, İran taraftarı olarak ayırmak, Kürtlerle bir olup, Türkmenleri bölmek plan dahilindedir. ABD'nin nazarında Iraklı Türkmenler (3 milyon) yok sayılmaktadır. Bazı ABD askerleri "Neden Irak'tayız. İnsanlığımızdan utanıyorum." derken peşmergeler işgalci ABD'nin en sadık askerleridir. Ancak ABD'ye güvenmesinler; ABD ister 3 yıl ister 30 yıl kalsın. Bir gün gelecek hezimete uğrayarak gidecektir. Iraklı Kürtler ise Arap Dünyası, İran ve Türkiye arasında ABD ile işbirliği yapmış olarak Irak'tan kaçacak yer arayacaktır. İNŞAALLAH Filistinlilerin haline düşmezler. ABD askerlerinin Peşmergeleri ayakta alkışlaması, liderlerine ABD ödülü verilmesi onları aldatmasın. Zaman seyri içinde neler olur. Bir zamanlar Bulgaristan Türkler için yaşanmaz ülke idi. Şimdi Türkiye'den oraya göç ediliyor. Geçmişte ABD, İran Şahından taviz alınca Kürtlere ihanet etti. ABD için dost veya vefa yoktur. Menfaat vardır. Kuzey Irak'ın en yüksek dağı Helyurt'un zirvesine ABD ve Kürt bayrağını asan ABD, bir gün aynı zirveye Irak ya da Türkmen bayrağını diker. Üzerinde ABD askeri üniforması ve ellerinde Kürt bayrağı ile hora tepenler, bir gün felaketler karşısında dizlerini dövebilirler. Iraklı Türkmenler de ABD'nin tuzağına düşmesinler. ABD'nin gizli planı Kürt- Türkmen iç savaşı ortamını hazırlamaktır. Bu topraklar Selçuklu dahil en az 600 yıl bizim vatanımız idi. Müslümanı da gayrimüslimi de Osmanlı'yı yıktıktan sonra belalardan kurtulmadı. İlahi gazaba uğradılar. Not: Okuyucularımın mübarek üç aylarını ve Regaib Kandili'ni tebrik ederim. Duacıyım, dualarınızı beklerim.

TÜRKMEN DİRENİŞİ VEYA MİLLETLEŞME

26/08/2003

Yeniçağ

Köşe Yazısı

ÜMİT ÖZDAĞ

1990'ların başından buyana bütün platformlarda Türkmen meselesi için tek çıkar yolun silahlı mücadele ve direniş olduğunu söylemekteyim. Çünkü bir halkın milli haklarını elde etmesi ancak bu haklar için savaşması sonucunda mümkün olmaktadır.

Türkmenlerin şimdiye değin hakları için savaşmaları büyük ölçüde edebi- politik alanda olmuş ve büyük bir başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Çünkü, Türkmenlerin yaşadığı coğrafya siyasetin sözlerden çok silahlarla yapıldığı bir alan olduğu için bu alanda yaşam gücünü ispat etmeyen politik olarak ciddiye alınmamaktadır.

Türkmenlerin bugün ABD tarafından baskı altında tutulmasının, haklarının göz ardı edilmesinin ve ihlal edilmesinin bir nedeni ABD ile Türkiye arasındaki gerilimdir. Ancak diğer neden ise Türkmenlerin Orta Doğu coğrafyasında silahlı bir güç olarak ciddiye alınabilecek bir varlık teşkil etmemeleridir.

Bu sonuçta Türkiye'nin günahı büyüktür.

Türkiye Türkmenlerin etkin bir silahlı güç haline gelmesini 1990'lı yıllar boyunca Irak'ın toprak bütünlüğü gayesi ile engellemiştir. Türkmenlerin önünden siyasi hedefleri alınarak, Türkmenler için savaştıkları ülkeler yok edilmiştir. Öte yandan Türkmenler üzerinden siyaset yapan bir kısım Türkmen ağabeyde Türkiye'nin bu politikasını desteklemek için elinden geleni yapmıştır.

Bütün bunlar Türkmenlerin Irak'ta çarpışarak, kan dökerek halklaşmasını engellemiştir.

Oysa, Kürtler Irak'ın kuruluşundan buyana on binlerce kayıp vermişler, silahlı çatışmayı bir an için bırakmamışlardır. Bugün KDP ve KYB'yi Irak ve Orta Doğu'da ciddi bir aktör yapan geçmişte verdikleri mücadeledir. KDP ve KYB'nin Irak savaşından sonra ABD'nin desteğini arkasına alarak mümkün olursa bağımsız devlet olmaz ise konfederal veya federal bir Irak içinde Kuzey Irak bölgesinde etkinlik kazanma çalışması içine girmişlerdir.

Bunun için bu iki partinin hedefi bir milyon Arap'ın yaşadığı Musul'un dışarıda tutularak Zaho, Dohuk, Selahattin, Erbil, Telafer ve Kerkük'ü kapsayan bir Kürt bölgesi oluşturmaktır. Bu bölge içinde Kürtler aşağı yukarı % 65'i Türkmenler ise % 35'i oluşturacaklardır. Bu durum KDP ve KYB'yi Erbil'de yaptıkları gibi bir etnik temizlik ve baskı uygulamasını şimdi diğer Türkmen kentlerinde de yapmaya yöneltmektedir.

Bu hedefle şii Türkmenlerin üzerine ateş açan ve mabetlerini yıkan KYB militanlar ertesi gün Kerkük'te saldırılarını sürdürerek KYB ve KDP'nin etnik temizlik konusunda hassas olduğunu ortaya koymuşlardır. Olayların bu aşamaya gelmesinde Kürtlerin yaptığı yanlış değerlendirmelerin çok önemli rolü vardır.

Kerkük'te bulunan Kürt polislerin çoğu Süleymaniye ve Erbil'den getirilmiş KYB peşmergeleridir.

Türkçe konuşmanın yasak olduğu Erbil'de yaptıkları ezme ve baskı politikasının Kerkük ve diğer Türkmen kasabalarında da gerçekleşebileceğini düşünerek yanlış bir değerlendirme yapmışlardır. Erbil Türkmeni Arap ve Kürt baskıları altında direnç niteliğini yitirmiş bir Türkmen grubudur.

Oysa, Kerkük merkezli Türkmenlik ise Kürtlere karşı hep direnç göstermiştir. İşte Kürtler Erbillilerle Kerküklülerin direnç gücünü karıştırarak bir hata yapmışlardır.

Ancak Kerkük Türkmenleri de kentlerinin Kürt bayrakları ile donatılmasına karşı çıkmayarak çok önemli bir hata yaparak Kürtlerin kendilerini yanlış değerlendirmesine zemin hazırlamışlardır.

Kürt peşmergeler Türkmenlerin tepki veremeyeceğini düşünmüşlerdir. İşte bu çerçeveden bakıldığında Kerkük'te meydana gelen çatışmaların Türkmenlerin eylemli kitlesel direnişinde önemli bir adım oluşturduğu görülmektedir.

Dün ve evvelsi gün Kerkük sokaklarında meydana gelen çatışmalar ve verilen şehitlerle Kerkük Türkmenleri halklaşma sürecine girmişlerdir. Türkmenlerin Orta Doğu ve Irak'ta güçlü bir aktör haline gelmesi de Ankara'da Dış İşleri Bakanlığı veya Genelkurmay koridorlarından geçen bir sürecin değil Kerkük sokaklarında yaşanacak çatışmaların, Bağdat caddelerindeki gösteriler sürecinden geçerek olacaktır. Türkmenleri ellerine geçen bu fırsatı asla kaçırmamalıdır.

Kimsenin Türkmenlere soğukkanlı olun diye yatıştırmaya hakkı yoktur. Türkmen direnişi demokratik mekanizmalar kullanılarak sürdürülmeye devam edilmeli ancak üzerlerine kurşun sıkıldığında aynen cevap vererek ilerlemelidir.

Vatanı elinden alınmaya çalışılan bir halkında soğukkanlı olmaya hakkı yoktur.

Türkmen direnişinin devam etmesi ve zafere ulaşması Türkmen gençlerinin Türklüklerini ispat etmelerine bağlıdır.

Bugün Türkmenliğin Türklüğünü ispat günüdür.

Bugün direnmeyenin yarın dilini, namusunu, töresini koruma şansı olmayacaktır.

TÜRKMENLERE UYGULANAN ZULME SEYİRCİ KALAMAYIZ

24/08/2003

Milliyet

Köşe Yazısı

MEHMET Y. YILMAZ

Önceki gün Irak'ın kuzeyinde bir Türkmen kasabası olan Tuzhurnato'da yedi kişinin ölümüyle sonuçlanan kıyım ve dün de Kerkük'te meydana gelen olaylar, Türkiye'nin görmezden gelebileceği türden olaylar değildir.

Türkmenler için kutsal bir yer olan İmam Musa Ali Türbesi'nin Talabani'ye bağlı peşmergelerce yıkılması ve ardından da camiden çıkan Türkmenlerin üzerine ateş açılarak yedi kişinin öldürülmesi bir "yanlış anlama" ile açıklanamaz.

Bu hareketler, Kuzey Irak'ın ABD birlikleri tarafından işgalinin ardından yapılan ve bölgenin "resmi yazılı tarihini" yok etmeyi amaçlayan yağma girişiminin bir devamı niteliğindedir.

Amaç bellidir: Kuzey Irak'ta güçlü bir azınlık oluşturan Türkmen varlığını yok etmek.. Gelecekte şekillenecek Irak devletinde Türkmen azınlığın temsilini önlemek ve bölgeyi bir Kürt bölgesi haline getirmek.

Türbenin yıkılması da, tapu ve nüfus kayıtlarının yağmalanarak yok edilmesi de bana daha yakın geçmişte Balkanlar'da yaşadığımız "etnik arındırma" girişimlerini hatırlatıyor.

MUTABAKATTA GÜVENCE VARDI

ABD birliklerinin bu tehlikeyi görmezden gelmesine Türkmenler üzerine ateş açmaları da sorunun vehametini büyütüyor.

Türkiye, Balkanlar'daki etnik arındırmaya nasıl karşı çıktı ve gereklerini yerine getirdiyse, Türkmen bölgesindeki bu etnik arındırma heveslerine de aynı şekilde karşı çıkmak durumundadır.

Milliyet Ankara Temsalcisi Fikret Bila, reddedilen tezkerenin öncesinde ABD ile varılan askeri mutabakatın ayrıntılarını 20 Şubat 2003 tarihli Milliyet'te açıklamıştı.

Mutabakat, bugün Talabani yanlısı güçlerden kaynaklanan olayların Türk diplomasisi ve Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından öngörüldüğünü ortaya koyuyor.

Türkiye, bu mutabakatla, bölgeye ABD birlikleri dışında herhangi bir askeri gücün girmemesini güvence altına almıştı..

Türk birlikleri de bölgeye girmeyecekti, Talabani'nin peşmergeleri de..

O tarihte sadece AKP Genel Başkanı sıfatını taşıyan Recep Tayyip Erdoğan da asıl sorunun Türkmenlerin güvenliği sorunu olduğunu vurgulayan konuşmalar yapıyordu.

SEBEP, TEZKERENİN REDDİ

O tarihte Dışişleri Bakanı olan Yaşar Yakış da Türk askerinin bölgedeki varlığının, Kürtlerin Musul ve Kerkük'e girmelerini önlemek ve Türkmenlerin güvenliğini sağlamak olduğunu 21 Şubat günü yaptığı bir konuşmada açıklamıştı.

Tezkerenin 1 Mart'ta reddinin ardından ortada ne mutabakat kaldı ne de Türkmenler'i, Iraklı Kürtler'den gelebilecek saldırılara karşı koruyabilme olanağı..

Irak'ta güvenliğin bir türlü sağlanamamış olması, biraz da bu yüzden Irak'ın yeniden yapılandırılması planlarının hala uygulanmaya konulamaması ve Türkmenlere yönelik şiddet hareketleri, Türkiye'nin, Irak ile ilgili tutumunu yeniden gözden geçirmesini zorunlu kılıyor.

Irak'ta güvenliği sağlamak için asker gönderilmesini öngören tezkerenin öncesinde, yeniden düşünülmesi gereken çok şey var.

Sınırlarımızın hemen dibinde yeni Bosna ve Kosova facialarının yaşanmasına seyirci de kalamayız, izin de veremeyiz.

KERKÜK KATLİAMININ 44. YILDÖNÜMÜ

16/07/2003

Star

Köşe Yazısı

İRFAN SAPMAZ

Saddam rejiminin hüküm sürdüğü dönemlerde Türkiye uzun yıllar Kuzey Irak'ta Kerkük ve Musul'daki kardeşlerimize sahip çıkmadı. Saddam'ın yıkılması ile birlikte kardeşlerimize sahip çıkılacağı yönünde umutlar yeşermeye başladı. Ancak malesef Türkmen kardeşlerimiz şimdi de Barzani, Talabani ve ABD'lilerin insafına teslim edildi. Gelin hep birlikte Türkmen kardeşlerimizin nasıl katledildiklerini tarih sayfalarını çevirerek okuyalım.

'1958'in 14 Temmuz'unda Irak'ta Krallık ihtilâle devriliyor. İhtilâlin lideri Albay Abdülkerim Kasım. Kasım yeni bir anayasa hazırlatıyor, ancak bu anayasada Türk cemaatinden hiç bahsetmiyordu.

Irak'ta yılların Kürt-Arap çatışması birden unutulurak Türk'e karşı sarmaş dolaş oldular ve hemen Türkleri imha etmenin ve sindirmenin, yani hakikati sahte anayasalarına uydurmanın plânlarını tezgahlamaya koyuldular.

Plân şuydu: Katliamı komünist Kürtler yapacak, hükümet de görmezlikten gelerek sözüm ona gayri mesul kalarak gerektiğinde hesap vermekten imtina edecek ve birkaç uyduruk mesulü cezalandırarak işin içinden sıyrılacak.

Ve plân tatbik sahasına konuldu:

Türkler ile Kürtler arasındaki ilk büyük gerilim 1958'in 22 Ekim'inde başladı. 8 Martta Kasım iktidarına karşı Musul'da Yarbay Şevvaf (Arap milliyetçisi) ayaklanıyor ve çok kanlı bir şekilde bu ayaklanma bastırılıyor. Bu arada Kerkük II'inci Ordu Kumandanı General Tabakcah (Türk asıllı) ihtilale iştirak bahanesiyle tevkif ediliyor ve yerine Barzani plânına göz yumacak ve hatta iştirak edecek olan Albay Davut El Cenabi tayin ediliyor. İlk iş olarak garnizonda ne kadar Türk subay, asker ve memur varsa hepsini Irak'ın diğer bölgelerine sürgün ediyor. Nihayet Kasım, sebebi o vakitler anlaşılmayan Türkler'e mahsus bir genel af çıkarıyor. Sürgünler geri geliyor, hapisler serbest bırakılıyor. Bunun bir tuzak olduğu geç anlaşılıyor. O günler 14 Temmuz 1958 ihtilalinin seneyi devriyesi arifesidir. Irak'ın her yerinde bayram hazırlıkları yapılıyor. Bu kutlamaya Türkler kalben istemedikleri halde ihtilale karşı gösterilerek yeni bir teröre vesile olmasın diye katılıyorlar.

İşte katliam böyle başlıyor: Şehir tam bir bayram havası içinde. Bütün bu merasim içinde gayri tabii olan tek şey var. Kürtler postalar halinde kamyonlara dolmuş, ellerinde ipler, sopalar, taşlar ve silahtar olduğu halde şehri dolaşıp, Türkleri tehdit ediyorlar ve hakaret ediyorlar. Yer yer hadiseler patlak veriyor. Bu arada bir patlama ve silah sesi bahane edilerek (Türkler ayaklandı ve kaleye sığındı) dedikodusu Kürtler tarafından ortalığa yayılıyor. Bu katliamın başlama işaretidir. Bir kamyon komünist bir

Türk kahvesini basıp içerdekilere ateş ediyorlar, ilk şehit veriliyor; Kahveci Osman. Hınçlarını tatmin edemiyorlar, şehidimizi bir arabamın arkasına bağlayıp, caddelerde sürüklüyorlar. Derhal sokağa çıkma yasağı konuluyor, tabii sadece Türkler için. Zira, Kürtler silahlı olarak ellerini kollarını sallayarak, hatta hükümet kuvvetlerinden yardım ve teşvik göyerek katliamlarına devam ediyorlar.

Sokakta yakaladıkları bütün Türkleri vahşi bir tarzda barbarca öldürüyorlar. İşkence ediyorlar, direklere asıyorlar, açtıkları çukurlara diri diri gömüyorlar. Yüzlerce kişi öldürülüyor. (Kaynak: Devlet dergisi 14 Temmuz 1969 Necdet Koçak-www.turkencephesi.org)

44. YILDÖNÜMÜNDE KERKÜK KATLIAMI

13/07/2003

Zaman

Makale

SUPHİ SAATÇİ

Bin yıldan beri Irak'ta varlık gösteren Türkmenler, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'den koparılmışlar ve İngiliz mandası olarak ihdas edilen Irak Devleti'nin vatandaşları olmuşlardır. Irak'ın kuzeybatısından güneydoğusuna, Bağdat yakınlarına kadar uzanan geniş bir coğrafi sahada yaşayan Türkmenlerin en önemli yerleşim merkezleri, Musul'un batısındaki Telafer ilçesi ve çevresindeki Türkmen köyleri, Musul ve çevresindeki Türkmen köyleri, Erbil, Altunköprü, Türkmenlerin en büyük kültür merkezi ve kalbi olan Kerkük, Tazehurmatı, Tavuk, Tuzhurmatı, Bayat köyleri, Kifri, Hanekîn, Karatepe ve Mendeli'dir. Nüfus oranları ile Irak'ın üçüncü unsuru olan Türkmen toplumu, özellikle dikta yönetiminin acımasız uygulamaları karşısında yıllarca dayanmaya çalışmışlardır. Türkmenlerin evleri, tarım arazileri ellerinden alınmış, ticarî faaliyetleri kısıtlanmıştır. Yüzlerce Türkmen memuru görevden atılmış, yüzlercesi sürgün edilerek Türkmen bölgelerinin dışına gönderilmiştir.

KERKÜK KATLIAMI

Her türlü mahrumiyet içinde varlıklarını günümüze kadar sürdüren Türkmenler, çeşitli yönetimler tarafından zaman zaman soykırımlarına maruz kalmışlardır. 1924, 1939, 1946, 1959, 1980 ve 1991 yıllarında Türkmenler unutulması mümkün olmayan acılı günler yaşamışlardır. Bunların arasında 14 Temmuz 1959 tarihinde Kerkük'te meydana gelen soykırım, Türkmenlerin yaşadığı en büyük facialardan biridir.

Tarihe 'Kerkük Katliamı' olarak geçen bu soykırımda, insanlık dışı vahşetler yaşanmıştır. Irak'ta cumhuriyetin ilanının birinci yıldönümünde kutlama şenliklerine katılmak gayesiyle çoluk-çocuk, genç-ihthiyar, kadın-erkek bütün Türkmen halkı, millî giysileri ile sokağa çıkmışlardı. Ancak törenin başlaması ile birlikte, gözü dönmüş câniler, silahsız olan Türkmenlere saldırıya geçmişlerdi. Silahların patlaması ile birlikte, sinsice hazırlanmış korkunç bir soykırım planını sahneye koymuşlardı. Soykırım planına göre, önceleri sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. Her zaman yasalara saygılı olan Türkmenler de bu çağrıya uyarak evlerine çekilmişlerdir. Ardından Türkmen ileri gelenleri, birer ikişer evlerinden alınarak, o zaman II. Ordu Tümeni'nin karargâhı olan Kerkük kışlasına götürülmüşlerdi. Burada kurulan sözde halk mahkemelerinde, alay ve hakaretlere maruz kalan Türkmenlerin değerli şahsiyetleri, 5-10 dakikalık süre zarfında yargılanmışlar ve kurşuna dizilmişlerdir. Bu da yetmemiş, Türkmen şehitlerinin cesetleri, ip veya sicim aracılığı ile motorlu araçlara bağlanmış, cadde ve sokaklarda dolaştırılarak sürüklenmişlerdir. Üç gün üç gece süren bu can pazarında kimi Türkmen şehidinin cesedi üç gün süreyle kızgın güneşin altında elektrik direklerinde asılı durmuştur. Kiminin gözleri oyulmuş; kimileri diri diri toprağa gömülmüştür.

ŞEHİT EDİLENLER

Bu soykırımda şehit edilenler arasında Irak ordusunda yıllarca değerli hizmetler ifâ eden ve aynı zamanda Türkmen toplumunun değerli bir lideri olan emekli Albay Ata Hayrullah ile kardeşi Tabip Yarbay İhsan Hayrullah, değerli Türkmen şahsiyetleri Kasım Neftçi, Selahattin ve Mehmet Avcı kardeşler, Cahit Fahrettin, Abdullah Bayatlı, Kemal Abdulsamet, Seyit Gani Nakip, Abdulhalik İsmail, Şakir Zeynel, Hasip Ali, Cuma Kamber, Kâzım Bektaş ve daha niceleri şehit düşmüşlerdir. Yine bu soykırımda Muhtar Fuat'ın iki oğlu ve bir kızı da, feci biçimde can vermişlerdir. Nihat 30, Cihat 25 ve kız kardeşleri Emel Muhtar Fuat ise henüz 12 yaşlarında masum bir çocuk olmasına rağmen, bu vahşi soykırımda feci biçimde can vermişlerdir. Bir aile için büyük bir yıkım ve acı dolu hatıra bırakan bu vahşet sahneleri, Kerkük'ün tarihinde kolay kolay silinemeyecek izler bırakmıştır.

Bu soykırımda yüzlerce Türkmen de çeşitli biçimde yaralanmıştır. Kerkük'e sokulan kamyonlar dolusu militan ve yağmacı, kentin alışveriş merkezlerini, çarşı ve pazarlarını yağmalamışlardır. Böylece üç

gün süren sokağa çıkma yasağı boyunca, Türkmenlere ait yüzlerce işyeri ve mağaza talan edilmiş, kamyonlara doldurulan beyaz eşyalar, mobilyalar Irak'ın kuzey kentlerine götürülmüştür.

Kerkük Katliamı'nın üzerinden 44 yıl geçmiş olmasına rağmen, bu vahşetin izleri silinmemiş, tersine her geçen gün daha bir anlam ve derinlik kazanmıştır. Günümüzün Irak'ında Türkmenler, artık bu oyunlara gelmeyecek kadar bilinçlenmişlerdir. Ne var ki 35 yıldır Türkmenlere uygulanan baskılar, bu topluluğu maddî ve manevî birçok imkândan yoksun bırakmıştır. Türkçe yayın ve eğitim gibi kültürel, siyasî ve idarî hakları ellerinden alınan Türkmenler, ekonomik açıdan da çökertilmişlerdir. Her türlü destekten mahrum bırakılan Türkmen toplumu, büyük bir yalnızlığa itilmiştir.

TÜRKMENLERİN MÜCADELESİ DEVAM EDECEK

Dikta rejiminin sona erdiği Irak'ta Türkmenler, günümüzde yeni bir mücadele dönemine girmişlerdir. Bugüne kadar yapılan haksızlıklara, uygulanan insanlık dışı baskılara tekrar meydan verilmemesi için Türkmenler de artık daha güçlü biçimde mücadele edeceklerdir. Tek istekleri, kendi topraklarında insanca yaşamak olan Türkmenler, Irak'ın yeniden yapılanma sürecinde önemli rol oynamak istemektedirler. Tek devlet, tek bayrak ve tek ordu isteyen Türkmenler, Irak'ın yeni anayasasında üçüncü aslî unsur olarak tescil ve parlamentoda gerçek nüfus oranlarına uygun sayıda temsil edilmek, Türkmenlerin çoğunlukta oldukları yerleşim birimlerinde Türkmen yöneticilere görev verilmesini istemek, Türkmenlerden alınan tarım arazilerinin, evlerin hukuk yolu ile iadesini gerçekleştirmek, suçsuz yere idam edilenlerin itibarlarını ve mal varlıklarının iadesini istemek yolunda mücadeleye devam edeceklerdir.

DOÇ. DR., MİMARŞİNAN ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ

KERKÜK VE MUSUL'UN ÖNEMİ

19/04/2003

Türkiye

Köşe Yazısı

NURİ ELİBOL

Türkiye'nin Kuzey Irak'la ilgili kırmızı noktaları incelendiğinde bunların Kürtlerin bağımsız devlet kurma yönünde atacakları adımlara engel olan hususlar olduğu göze çarpmaktadır. Bölgede kurulacak bir Kürt devletinin birçok unsurunun hazır olması kurulacak bir devletin yaşayacağı anlamına gelmez. Bağımsız devlet olmanın iki şartı vardır. Birincisi, bağımsız olarak karar alabilen Yasama ve İcra Gücüne sahip olmak ve bu organların tam bağımsız çalışabilmesi ve alınan kararları uygulayabilmesi için ekonomik olarak kendi kendine yeterliliğini sağlayacak olan kaynaklara sahip olmak. İkincisi ise, bağımsız devletin alacağı kararların uygulanmasında onu dış etkenlerden koruyacak bir silahlı kuvvete sahip olmak. Aslında silahlı kuvvete sahip olmanın da bir şartı bağımsız kaynaklara sahip olmaktan geçmektedir.

BÖLGE, EKONOMİK DEĞER OLARAK SIFIR

Kuzey Irak'taki Kürtler için Kerkük petroleri gibi hiçbir gayret göstermeden sürekli para getiren bir doğal kaynaktan başka bir şey ekonomik bağımsızlığın teminatı olamaz. Çünkü bu grupların yetişmiş insan gücü yoktur, ticari becerileri yoktur, bölgenin turistik önemi yoktur, sanayi kurulmasına müsait arazi yapısı ve iklimi yoktur ve en önemlisi yapılacak yatırımlarda çalışmaya hazır ve istekli bir nüfus yoktur. Yani kısaca bölge, ekonomik değer olarak sıfırdır. Bölgedeki en önemli ekonomik problem çalışmadan gelir elde etmek isteyen insanların varlığıdır veya daha doğru deyişle bölge halkının çalışma alışkanlığının olmamasıdır. Şu anda bölgedeki bütün insanlar oturdukları yerden ellerine geçecek olan petrol gelirini hayal etmektedir. Bu petrol ise Musul ve Kerkük bölgesinde mevcuttur. Grupların petrol geliriyle yapıp tutuştuklarının en bariz belirtisi ise, Kerkük'ün KYB'nin eline geçtiğinde KDP lideri Barzani'nin sergilediği tutumdan anlaşılabilir. Dolar milyarderi Barzani (Talabani'nin iddiasına göre Barzani'nin İsviçre bankalarında 2 milyar doları vardır ve bölgedeki birçok insan buna inanmaktadır) Kerkük'ün Talabani'nin eline geçmesi durumunda kendisinden daha güçlü duruma geçeceğini bildiği için Türkiye ve ABD'ye KYB güçlerini Kerkük'ten çıkarmak için işbirliği teklifinde bulunmuştur. Halbuki düne kadar Türk ordusunun Irak'ın kuzeyine girmesine en büyük tepkiyi Barzani gösteriyordu.

KYB VE KDP'İN PLANI

Kerkük'ün işgal edilmesiyle birlikte petrolün otomatikman bu güçlerin eline geçip geçmediği sorusu akla gelebilir. KYB ve KDP'nin planı ilk önce bu bölgeleri Irak'ın toprak bütünlüğü içinde olduğunu kabul etmektir. Zaten şu anda bağımsız bir devlet olmak da istememektedirler. Yalnız gözden kaçırılmaması gereken en önemli nokta bağımsızlığa şimdilik gitmeyeceklerdir. Gerek Talabani gerekse Barzani birçok kerre bunu belirttikten sonra self determinasyon haklarını saklı tuttıklarını vurgulamışlardır. Bu yüzden ilk hedef Kerkük ve Musul'un Kürtleştirilmesi daha sonra da yapılacak bir halk oylamasıyla bu bölgeleri de içine alacak bir federasyonun kurulması olacaktır.

TÜRKMENLERE NİÇİN SAHİP ÇIKIYORUZ?

17/04/2003

Anadoluda Vakit

Köşe Yazısı

HÜSEYİN ÜZMEZ

Tek kelime ile, manen mes'ul ve mecburuz da onun için. Din konusunda söz söylemek benim haddim değil. Ancak, bildiğim kadarıyla yüce İslâm'da değişmez bir prensip var: "Haksız yere bir insanın öldürülmesi, âlemin öldürülmesi gibidir." Bu zulüm ancak adaletin yerine getirilmesi ile, yani "kısas"la ortadan kaldırılabilir. Kısasla yüzlerce yıl süren kan dâvâları da bir anda biter. "Ölen öldürüldü. Sen kimden intikam alacaksın?" İşte bunun içindir ki, "Kısasta sizin için hayat vardır" buyruluyor. Bu, bizim yalnız Türkmenlere değil, diğer Müslüman kardeşlerimize ve hatta bütün mazlum insanlara sahip çıkmamızı gerektiren değişmez bir "iman ölçüsü"dür. Bugün Filistin'de, Yahudilerin Müslümanlara yaptıkları zulmü Müslümanlar Yahudilere yapsaydı, bu ölçü bizim Yahudilere de sahip çıkmamızı gerektirirdi. Nitekim geçmişte ecdadımız bunu yapmamış mıdır? İspanya açıklarına gemiler göndererek, Yahudileri Engizisyon işkencelerinden kurtarmamış mıdır? Türkiye Cumhuriyeti de, Hitler zulmünden kaçan Yahudilere kucak açmamış mıdır?

Anadolu halkı çoğunlukla Türkmenler'den ve Yörükler'den oluşmuştur. Bunu bütün dünya biliyor. Irak'ta 3.5 milyon civarında Türkmen vardı. Bu kardeşlerimiz Musul ve Kerkük dolaylarına yerleşmişlerdi. Oraları birer Türk şehriydi. Onun için İstiklâl Savaşımız sırasında "Misak-ı Millî

hudutlarımız" içine alınmıştı. Ama Lozan'da bizden kopardılar. Mustafa Kemal yine de onları unutmadı. 1932'de yaptığı bir "ikili anlaşma" ile, Türkmenlerin diğer kavimler tarafından "asimile" edilmesini (yani kimliklerinden uzaklaştırılıp yok edilmelerini) önlemek istemişti. Ondan sonra, tâ rahmetli Turgut Özal zamanına kadar Türkmen kardeşlerimiz, yöneticilerimiz tarafından unutuldu. Bu vurdumduymazlık, zâlim Saddam'ı cesaretlendirdi. Türkmenleri darmadağın ettiler. Irak'ın en ücra köşelerine sürdüler. Bir arada yaşamalarını önlediler. Bugün Irak'ta 100 bin Türkmen'in bir arada yaşadığı hiçbir şehir yoktur. Onun için etnik grup olarak Irak'ta yok sayılıyorlar. Saddam muhalifleri arasında bile isimleri geçmiyor. Geriye Sünni Araplar, maalesef Marksistlerin peşine takılan Müslüman Kürtlerle ve (çoğu İran kökenli) Şiiler kalıyor. Kürtler hafızalarını kaybetmiş gibiler. 1970'li yıllarda Molla Mustafa Barzani'nin başına gelenleri unutmuş görünüyorlar. Aynı hıyanete şimdiki liderleri Mesut Barzani ve Talabani'nin de kurban gidebileceklerini hiç hesaba katmıyorlar. En azından hâkim güçler tarafından, bu iki aşiretin birbirlerine kırdırılacaklarını da düşünmüyorlar. Şimdilik bütün düşmanlıklarını, binlerce yıl beraber yaşadıkları, birlikte devletler kurdukları, fetihler yaptıkları, zaferler kazandıkları, kız alıp kız verdikleri, yakın akraba oldukları Türk kardeşlerine yöneltmiş gibi görünüyorlar. Bu yol yanlış, vahim, sakım, macera ve çıkmaz sokaktır. Gafletin de ötesinde bir cinayet, bir intihardır. Bunu bir gün acı acı anlayacaklar. Daha birkaç ay önce Türkiye Genelkurmay Başkanı Sayın Hüseyin Kıvrıkoğlu, "Ben de Türkmenim" demişti. Bu sözleri duymazlıktan gelmek akıl kârı mı? Bir avuç Marksist maceraperest, kendilerini kadim Türk düşmanı Ermenilerin amca oğulları sayıyorlar ve 1000 yıllık Müslüman Kürt kardeşlerimizi bizden koparmaya çalışıyorlar. Et turnaktan ayrılır mı? Birtakım hataların cezasını, asıl milletimiz çekmemelidir. Biz;

Türk'ü, Kürd'ü, Laz'ı, Çerkez'i, Gürcü'sü, Çeçen'i, Arnavut'u, Pomak'ı, Boşnak'ı ile tek bir milletiz. Bizi kimse bölemez.

PKK'çılar ve peşmergeler bugün, Musul ve Kerkük'te yağma yapıyorlar. Cana kıyıyorlar. Aynı şeyleri bazı şaşkın çapulcular da Bağdat'ta Şiilere yapmışlardı. O Şiiler ki Irak nüfusunun yüzde 60'ını teşkil ediyor. Bu yağma ve cinayetler kendiliğinden olabilir mi? Irak'ı işgal eden kuvvetlerin izni ve teşviki olmasa, kim bu küstahlığa cesaret edebilir? Kıpırdayan her hedefe ateş edilen bir ortamda yağma yapılır mı? Bu olayları el altından ABD'liler tezgâhlıyor. Böyle yapıyorlar ki, Kürtler, Türkmenler, Araplar ve Şiiler arasında kan dâvâları girsin de.. Bu grupların bir arada yaşama imkânları kalsın. Ondan sonra Amerika, "Biz Irak'ın toprak bütünlüğü bozulmasın istiyorduk, ama bu imkansız hale geldi" desinler de... Orada küçük küçük devletçikler oluştursunlar ve Irak'ı parça parça edip, Ortadoğu'yu cehenneme çevirsinler. Kendileri de zebaniliğe soyunarak, İslâm âleminin bu bölgesini sonsuza kadar sömürsünler. Petrole hâkim olan, dünyaya hâkim olmaz mı? İşte ABD'nin amacı bu.

Not: Allah izin verirse, 18 Nisan Cuma günü (yarın) saat 14.00'ten akşama kadar İstanbul Şirinevler'deki YİMPAŞ mağazasında kitaplarımı imzalayacağım. Okuyucu kardeşlerime sevgi ve saygıyla bildiriyorum.

TÜRKMENLER

16/04/2003

Yeni Asya

Köşe Yazısı

KAZIM GÜLEÇYÜZ

Irak meselesi Türkiye'nin gündeminden sür'atle çıkıyor. Kuzey Irak, Musul ve Kerkük'le ilgili olarak daha önce yüksek perdeden dile getirilmiş olan hassasiyetler bir çırpıda rafa kaldırıldı. Ve Türkiye'nin kırmızı çizgileri iyiden iyiye silikleşti.

Gelinen noktada, Musul ve Kerkük'teki gelişmelere rağmen Türk askeri oralara gidemiyor.

Peşmergelerin Musul ve Kerkük'e girişine yeşil ışık yakan ABD, Ankara'nın itirazları üzerine usulen duruma el koyduğunu bildirdi. Ama birkaç gün içinde yaşananlar, geleceğe yönelik ciddi ve kalıcı endişelerin ortaya çıkmasına sebep oldu.

Özellikle tapu ve nüfus kayıtlarının peşmergeler tarafından tahrip edilmesi ve Türkmenlerin şu aşamada mevzî ve münferit düzeyde de olsa saldırılara hedef olmaları, hayra alâmet değil.

Olayların tahrik ve provokasyon olduğu belli. Ama başı çekenlerin, Barzani'ye de emrivaki yaparak Kerkük'e giren Talabani'ye bağlı gruplar olması, zeminin kayganlığını açıkça gösteriyor.

Barzani'nin Talabani'yi ABD'ye şikâyet etmesi, Kürt gruplar arasında bile ciddi bir çatışma ihtimalinin mevcut olduğunu gözler önüne seriyor. Türkmenlerin durumu ise tam bir muamma. Son olaylarda bir Türkmen çocuğunun peşmerge kurşunuyla hayatını kaybetmesi, zaten diken üstünde olan Türkmenlerin yüreğini ağzına getirdi.

Ama Türkiye'nin bölgeye gönderdiği irtibat timi, toplu bir katliam ihtimali gözükmeyeceğini rapor ediyor. Raporda yağma olaylarına bazı Türkmenlerin de katıldığına dair nahoş bilgiler de var.

Esasen Irak'taki Türkmen varlığının net bir fotoğrafı hâlâ ortaya konulabilmiş değil. "Irak'ta kaç Türkmen yaşıyor?" sorusunun cevabı dahi ortada yok. Öte yandan, Türkmenler kendi içlerinde homojen ve insicamlı bir yapıdan da uzak.

Türkmenleri kim temsil ediyor? Ankara'da yapılan son toplantılara Türkmenler adına katıldığı açıklanan, ama şimdiye kadar sahnede hiç gözükmemiş olan zat, gerçekten Türkmenlerin tamamını temsil ediyor mu?

Eğer öyle ise, gerçek sayıları kamuoyunun meçhulü olan mebzul miktardaki

Türkmen dernekleri neyin nesi? Bunların tümünün bilhassa şu kritik dönemde bir araya gelip dünyaya ortak ses vermeleri gerekmez mi? Bu yapılmadığı gibi, Türkmen cenahından çok aykırı sinyaller dahi gelebiliyor. Tezkere tartışmaları sürerken bazı Türkmenlere atfen medyada yer alan "Türk askeri Kuzey Irak'a ve buralara gelip de ne yapacak? Sakin gelmesin ve bizim de rahatımızı bozmasın" görüşleri bu açıdan ilginç. Görüldüğü gibi, Türkmen meselesinin içinden kolay kolay çıkmak mümkün değil. Hamasî söylemlere dayalı provokasyonlar ise, birilerinin ekmeğine yağ sürmekten başka bir işe yaramıyor.

Bu bakımdan, yapılacak en öncelikli iş, Türkmen varlığının net bir fotoğrafını çekip kamuoyuna sunmak olmalı. Bu yapılmalı ki, istismar ve provokasyon amaçlı fitne girişimlerine set çekilsin; Türkmenlere de, Türkiye'ye de bir yararı olmayacak abes tartışmalarla vakit kaybedilmesin.

Musul ve Kerkük'teki son gelişmeleri fırsat bilerek başlatılan "İkinci tezkere Meclisten geçseydi bunlar olmazdı" iddiaları, bu abes ve boş polemiklerin tipik bir örneği. Bu iddiayı savunanlara göre, tezkere geçseydi on binlerce Türk askeri rahatça Kuzey Irak'a girecek ve peşmergelerin Musul-Kerkük emrivakilerine geçit vermeyecekti. Oysa Dışişleri Bakanı Abdullah Gül bunun tam tersini söylüyor. "Tezkere geçseydi de Musul-Kerkük'e giremez; Kuzey Irak'ta yirmi kilometrelik bir şeridin ötesine geçemezdik" diyor. Bu söz aynı zamanda hem hükümetin, hem diğer tezkerecilerin şimdiye kadarki söylemlerinin dezenformasyon boyutunu açığa vuran bir itiraf niteliğinde.

Bu itirafın gerisinde ise, Ankara'nın ezberinin, parametreleri ABD tarafından belirlenen Kuzey Irak reel politiginde bozulması gerçeği yatmakta.

TAPU KADASTRO'YA ' TAPULARI ÇIKARIN EMRİ' : **YAĞMALANAN TAPULAR TÜRKİYE'DE BULUNACAK**

15/04/2003

Yeni Şafak

Haber

Peşmergelerin Musul ve Kerkük'te tapu kayıtlarını yakmasının ardından Dışişleri Bakanı Gül, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'ne "bölgeyle ilgili kayıtların ortaya çıkartılması" talimatını verdi.

Peşmergelerin Musul ve Kerkük'teki tapu kayıtlarını yakmasının ardından Türkiye, tapu kayıtlarını yeniden ortaya çıkartıyor. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'ndeki Musul ve Kerkük'le ilgili kayıtların ortaya çıkartılmasını istedi.

Dışişleri Bakanlığı Musul ve Kerkük'teki tapu kayıtları ile ilgili bilgi ve belgeleri toplamaya başladı. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün, Bayındırlık ve İskan Bakanı Zeki Ergezen ile görüşerek Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün elindeki Musul ve Kerkük'e ait tapu kayıtlarının ortaya çıkartılmasını istediği öğrenildi.

MUSUL-KERKÜK TAPULARI

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün elinde Musul ve Kerkük'e ait tapu kayıtlarının bulunduğu belirtildi. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün elinde Musul ve Kerkük'le ilgili olarak 100'e yakın Tapu Zabıt Defteri'nin bulunduğu öğrenildi. Musul'la ilgili olarak bulunan tapu kayıtlarının daha sağlıklı olduğu ifade edilirken, Kerkük'le ilgili kayıtların ise daha az ve yetersiz olduğu bildirildi. Musul ve Kerkük'le ilgili olarak 1925 yılına kadarki tapu kayıtları bulunuyor.

1847'DEN 1925'E KADAR

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Tapu Arşiv Dairesi Başkanlığı'nın elinde 21 Mayıs 1847 tarihinden bugüne kadarki tapu kayıtlarının belgeleri bulunuyor. Arşivlerde 15. ile 19. yüzyıllar arasındaki 1460 tarihli ceylan derisi üzerine yazılmış 'Ayasofya Camii Vakfıyesi'nin de aralarında yer aldığı 2322 adet tapu tahrir defteri yer alıyor.

22 BİN 250 CİLT KAYIT VAR

Arşivlerde 21 Mayıs 1847 tarihinden 1933 yılına kadar milli sınırlarımız dahilindeki yerlere ait 14.023 cilt, 1847 yılından 1914 yılına kadar milli sınırlarımız haricindeki yerlere ait 8227 cilt olmak üzere toplam 22.250 cilt "Tapu Zabıt Defteri" bulunuyor. Arşivlerde eski yazı ile tutulmuş olan 1847-1909 yılları arasındaki döneme ait "Tapu Zabıt Defterleri'nin evrak-ı müsbitesi sayılan paketler halinde çelik raflarda arşivlenmiş 4450 adet "Hasılat kaydı" paketi de bulunduğu bildirildi.

TÜRKMENLERİN KORKUSU

15/04/2003

Milliyet

Köşe Yazısı

FİKRET BİLA

Kerkük ve Musul'da düzenin kurulması Türkmenler için yaşamsal önem taşıyor.

Barzani ve Talabani'ye bağlı silahlı grupların bu kentlere girişleri, Ankara'nın gösterdiği tepki üzerine ABD askerleri tarafından kontrol altına alınmaya çalışılıyor. Ankara, ABD'nin verdiği güvenceden sonra bu kentlere sevk edilen ABD askerlerinin duruma hakim olmasını bekliyor.

Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, 24 saat bilgi aldıklarını ve peşmergelerin Kerkük'ten çekildiğini açıklamıştı. Ayrıca bölgeye gönderilen Türk irtibat timlerinin de sürekli bilgi gönderdiğini, her türlü gelişmeden anında haber aldıklarını da eklemişti.

Ankara'ya gelen bilgiler, Basra, Bağdat, Nasiriye gibi kentlerle karşılaştırıldığında, Kerkük ve Musul'daki olayların daha küçük çaplı olduğu yönünde. Dışişleri Bakanı Gül ve diğer yetkililer, Kerkük ve Musul'daki olayları, Türkmenlere dönük bir katliam, sistemli bir saldırı olmaktan çok, kaos ortamından kaynaklanan karışıklık niteliğinde görüyorlar.

Ancak, Kuzey Irak'taki Türkmen liderler, ABD askerlerinin duruma tümüyle hakim olmadığını, Türkmen toplumunun korku içinde bulunduğunu kaydediyorlar.

Irak Türkmen Cephesi sözcülerinin verdiği bilgiye göre peşmergeler, Irak Türkmen Cephesi'nin Kerkük ve diğer yerleşim yerlerindeki bürolarının kapatılmasını istiyorlar. Bu amaçla baskı yapıyorlar.

Kerkük Türkmen Cephesi Bürosu'nun önünde meydana gelen ve bir Türkmen çocuğun ölümüyle sonuçlanan olayın da aynı nitelikte olduğunu bildiriyorlar. Ayrıca Tuzharmatu bölgesinde yine Türkmenlere saldırı yapıldığı ve olayda 3 Türkmenin öldüğünü belirtiyorlar. Reşediye bölgesinde de yine Türkmen Cephesi'ne baskı yapıldığı, göçe zorlandıkları ve burada çıkan olaylarda da 3 Türkmenin öldürüldüğünü dile getiriyorlar.

Irak Türkmen Cephesi sözcüleri, ABD askerlerinin düzeni ve güvenliği sağlamakta yetersiz kaldıklarına işaret ediyorlar.

Türkmenlerin bir korkusu da Barzani ve Talabani birliklerinin Irak ordusundan kalan ağır silahları almaları. Zaten var olan güç dengesizliğinin daha da artması ve Türkmenlere baskının yoğunlaştırılması.

Irak Türkmen Cephesi sözcülerinin değerlendirmesi şöyle: Bu kaos ortamında yapılacak baskıyla Türkmenlerin göç etmeye başlayacakları bekleniyordu. Ancak, baskılara rağmen Türkmenler direndiler. Göç etmeyi kabul etmediler. Kendilerini savunacaklarını belirttiler. Sistemli biçimde baskı ve saldırılarını artırıyolar, ileride daha artırabilirler. Bu nedenle Ankara bir an önce ağırlığını koyup, Türkmenlerin güvenliğini sağlamalıdır.

Türkmenlerin verdikleri bilgiler ve korkuları böyle...

KERKÜK'TE TUHAF ŞEYLER OLUYOR

14/04/2003

Star

Haber

İstihbarat raporları, olayların Türkiye için endişe verici olmadığını söylüyor. Ama kentte olaylar durmuyor.

Kürt peşmergelerin Kerkük ve Musul'a girmelerinin ardından alarma geçen Türkiye, bu bölgeye 5'er kişilik gruplar halinde 3 irtibat timi gönderdi. Bu timlerin ilk raporu önceki gün Ankara'ya ulaştı. İlk raporu değerlendiren Ankara, bölgeye yeni timler gönderme planından da vazgeçti. Olayların, Türkiye'nin 'kırmızı hatları'nı ihlal boyutunda olmadığına dikkat çekilen raporda şu değerlendirmeler vardı:

Çatışmalar bireysel boyutta. Olayların tamamı adi olaylar. Bölgede tam bir başbozukluk söz konusu. Sistemli bir faaliyet yok.

Türkmenler'e yönelik fiili saldırı olduğu haberleri gerçekdişi. Kerkük'te nüfus müdürlüğü ile tapu dairesine yönelik yağmalama faaliyetleri olduğu yolundaki bilgilerin bir kısmı doğru. Ancak kayıtların tapu ve nüfus kayıtlarının çoğu yerinde. Yağmalama planlı ve sistemli olarak yapılmamış.

TALABANI: İÇİŞİMİZE KARIŞMAYIN

Raporlar böyle diyor ancak uzun zamandır bölgede olan star muhabirinin izlenimleri ise çok farklı... Kerkük'te, Vilayet binası hariç her yer peşmergelerin elinde... İzinsiz kente girip çıkmak bile mümkün değil.

Peşmergeler Kerkük sokaklarında ellerinde Amerikan, ve Kürt bayrakları

ile tur atıyor, marşlar söylüyor. Türkmenler hiç rahat değil. Irak

Kürdistan Yurtseverler Birliği (IKYB) lideri Celal Talabani, 'Irak halkı kaderine kendisi karar verecektir, bölge ülkelerinin Irak'ın içişlerine karışmasına gerek yoktur' dedi.

BARZANI: TÜRKİYE VAZGEÇSİN

Irak Kürdistan Demokrat Parti (IKDP) lideri Mesut Barzani de 'Bölge ülkeleri Irak'ın toprak bütünlüğüne saygı göstermeli ve Irak halkının içişlerine müdahaleden kaçınmalıdır' dedi. 'Türkiye'nin Kuzey Irak'a asker gönderebileceği yolundaki açıklamaları ve Kerkük'teki petrol alanları üzerindeki iddialarından vazgeçmesi' gerektiğini söyleyen Barzani, IKDP'ye bağlı peşmergelerin buldukları yerlerde güvenliği ve düzeni sağladığını ve yağmalama olaylarını durdurduğunu öne sürdü...

PEŞMERGELER EV BASTI İDDİASI

Ancak bölgeden gelen haberler, istenmeyen bazı olayların yaşandığı yönünde. Kerkük'te bir Türkmen ailesinin evinin peşmergeler tarafından basıldığı belirtiliyor. İddialara göre, peşmergeler, Türkmen ailesinden evi boşaltmalarını istediler. Türkmen aile direnince ateş açtılar. İlk kurşunlar ailenin 7 yaşındaki erkek çocuğuna isabet etti. Çocuk, başına ve sırtına aldığı mermilerle can verdi. Aileden bir kişi de ağır yaralandı. Türkmen aile de evini basan peşmergelere karşı ateş açtı. 3 peşmerge yaralandı.

TÜRKİYE'DEN YARDIM İSTEDİ

Çocuğunun cesedini kucağına alan baba 'Peşmergeler vurdu, peşmergeler vurdu' diye feryat etti. Ardından Türkmen Cephesi'nin Kerkük Temsilciliği'nin önüne gitti. Türkiye'nin sessiz kalmasına isyan etti. 'Türkiye'ye güveniyordum, bizi korur diye. Tek çocuğumu kaybettim. Şimdi ne olacak? Hani peşmergeler buradan gidecekti. Daha kaçımızın ölmesi gerekiyor' diye bağırdı...

TÜRKMENLER'DE GERGİN BEKLEYİŞ

Türkiye'den kendilerine yardım etmesini isteyen acılı baba, 'Türkiye bunu görsün... Tayyip Erdoğan, Abdullah Gül bunu görsün. Bir milyar dolar için bizi feda etmesinler' dedi. Babayı, temsilcilikte bulunan Türkmenler yatıştırdılar. Ancak 7 yaşındaki Türkmen çocuğunun peşmerge ateşiyle öldürüldüğü haberleri Kerkük'te tansiyonu yükseltti. Şimdi korkulan, Türkmenler'e yönelik yeni saldırıların olabileceği şüphesi...

KÜRTLER KERKÜK'TEN ÇEKİLİYOR
13/04/2003
Cumhuriyet
Haber

Kentin denetimi ABD'ye geçerken Musul'da kargaşa, yağma ve çatışmalar sürüyor ©KYB lideri Celal Talabani, Kerkük'teki peşmergelerin çekilmekte olduğunu bildirdi. Musul'da Araplarla Kürtler arasındaki çatışmalarda 20 kişi öldü.

Musul'da büyük bir kargaşa hüküm sürerken Kerkük'te de peşmergelerin denetimi ABD birliklerine bırakarak çekilmeye başladığı bildirildi. Musul'da kontrolü ele geçirmek üzere kente giren ABD birliklerinin düzeni sağlamada yetersiz kaldıkları, yakıp yıkmaya ve yağmalama olaylarının durdurulmadığı belirtiliyor. Araplar ve Kürtler arasında çıkan çatışmalarda, 20 kişinin öldüğü ve 200 kişinin de yaralandığı bildirildi. Irak askerlerinin teslim olmasının ardından kente gönderilen ilk büyük ABD konvoyunda 40 araç olduğu bildirilirken kentte güvenliğin hâlâ büyük sorun olmaya devam ettiği kaydediliyor. Irak lideri Saddam Hüseyin'e sadık Arap nüfusun çoğunluğu oluşturduğu Musul'da, Irak askerlerinin çekilmesinin ardından Kürt peşmergelerin gelişi hoşnutsuzlukla karşılandı. Musul Arapları, yağma ve yakıp yıkmaya olaylarının da sorumlusu olarak gördükleri peşmergelere karşı yerel silahlı direnişler başladı. Kentin dış bölgelerinde yoğunlaşan çatışmaların denetim altına alınmadığı bildiriliyor.

YAĞMALANACAK ŞEY KALMADI

Musul'da yağma olaylarının önceki günlere göre dün nispeten azaldığı, çünkü artık kentte yağmalanacak fazla bir şeyin kalmadığı belirtiliyor. Büyük kargaşanın sürdüğü ve işgalcilerin kontrolü sağlamakta yetersiz kaldıkları bir başka kent Kerkük. Kerkük'e Kürt peşmergelerle birlikte giren ABD birliklerinin, 700 bin nüfuslu şehirde sınırlı sayıda birlikle denetimi sağlamalarının zor olacağı belirtiliyor. ABD birliklerinin öncelikle petrol alanlarını "güvence altına aldıkları" ancak kentte hüküm süren kargaşayı fazla önemsemedikleri yorumları yapılıyor. Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) lideri Celal Talabani'nin, peşmergelerin büyük bölümünün Kerkük'ten çekileceği yönündeki açıklamasının ardından dün KYB komutanlarından Mam Rüstem de Kerkük'ten çekilmeye başladıklarını söyledi.

Ancak Talabani, çekilmeye "Amerikalıların kalmalarını istediği kişilerin" dahil olmadığını belirtirken Rüstem de bazı peşmergelerin Amerikalıların düzeni sağlamasına yardımcı olmak için kentte kalacağını kaydetti.

KYB, dün akşam kentin yönetimi ve güvenliği için Kürt, Arap, Türkmen ve Asurilerden oluşan geçici bir sivil komite kurulduğunu bildirdi. Valilik önündeki peşmergelerin yerini Amerikan askeri aldı. ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Richard Boucher da Kürt peşmergelerin Kerkük'ten çekilmekte olduklarını doğruladı.

Beşay Saray Sözcüsü Ari Fleischer, Kuzey Irak ile ilgili bütün taraflara verilen mesajın, her türlü faaliyetin koordinasyon içinde yapılması olduğunu söyledi. Fleischer, gazetecilerin Türkiye ve Iraklı Kürtlere, Kuzey Irak konusunda ne tür bir mesaj verildiği sorusu üzerine, "Mesaj, bütün faaliyetlerin koordinasyon içinde yapılmasıdır. Kuzeyde insani kriz tarzı bir durumun ortaya çıkmaması için çok çalışıyoruz. Şu ana kadar insani kriz de çıkmadı. Türkiye, askeri varlığını, sınırda, Türk tarafında korudu" dedi.

AH KERKÜK!
13/04/2003
Zaman
Köşe Yazısı

MUSTAFA ÜNAL

Önce iki fotoğrafın anlattığı... Bir karelik fotoğrafın söylediği bazen yüzlerce sayfalık yazıya bedeldir. Irak Savaşı'nın sonuçlarını iki fotoğraf çarpıcı biçimde özetliyor.

Hemen aklımıza Saddam Hüseyin'in baş aşağı devrilen heykelinin Iraklılar tarafından öfkeyle yerlerde sürüklenmesi düşüyor. Kuşkusuz bu fotoğraf da çok anlamlı.

Zihinlere kazınması gereken asıl fotoğrafların ilki şu: Bağdat düşmüş, Saddam Hüseyin muhafızlarıyla buharlaşmış, Amerikalı askerler şehrin sokaklarında volta atıyor. Bazı Iraklılarda ise sevinç gösterileri. Tam bu sırada bir Bağdatlı kendini tutamıyor, koşarak Amerikalı çavuşun eline sarılıyor, önünde temenna ediyor, 'hoş geldiniz' diyerek, öpüp başına koyuyor. Ne kadar anlamlı fotoğraf. Yorumla, söze ne hacet. Diğer fotoğraf Irak'ın kuzeyinden, Kerkük'ten. Saddam rejimi alt üst olunca 'otorite' tümüyle kayboluyor. Asayiş mafiş. Meydan boş. Saddam'ın askerleri şehirleri ardına bakmadan koşar

adım terk ediyor. O kadar ki Amerikalı askerler şehirleri teslim almaya yetişemiyor. Boşluğu fırsat bilen Talabani'ye bağlı 'peşmergeler' bir baskın edasıyla soluğu Kerkük'ün nüfus ve tapu dairelerinde alıyor. Sonra Musul'da... Altın bulmuş mağribi gibi ellerine ne geçirdilerse taşıyorlar. Bir peşmergenin fotoğrafı düşüyor ajanslara; içi resmi evraklarla dolu kolyi ağırlığından olsa gerek güçlkle taşıyor. Amaç çok açık, gerçekleri tahrif, tarihi yok etmek.

Bu fotoğraf Türkiye'ye konuşuyor. Sadece konuşmuyor, kırmızı çizgilerin varlığını bilmemeleri mümkün olmadığına göre açıkça meydan okuyorlar. Irak Savaşı'nı Türk toplumu, 'Irak bize Irak değil' duyarlılığıyla takip etti.

Irak coğrafyasının Türkiye için yakınlığın ötesinde anlamları var. Çok değil 90-100 yıl önce 'Musul, Basra ve Bağdat' olmak üzere bölgeyi yalnızca üç valiyle idare ediyorduk. Haydi Basra'dan Bağdat'tan geçtik diyelim, Musul'u nasıl bırakabiliriz? Ve tabii Kerkük'ü... Yunus Emre bir şiirinde 'Göçtü kervan kaldık dağlar başında' der. Osmanlı ve sonrasını ne güzel anlatıyor. Tarih sahnesinden göçüp giden kervan Osmanlı. Dağlar başında yalnız, öksüz, bîçare kalanlar saymakla bitmez. Ama Musul, Kerkük başka...

23 Nisan 1920'de toplanan TBMM, Musul ve Kerkük'ü Misak-ı Milli sınırları içinde kabul etti. Adlarını bugünlerde çok sık duyduğumuz Erbil, Hanekin ve Süleymaniye de bu sınırlara dahil.

Bozgun havasıyla değil vakur ve ağırbaşlı biçimde güneşin batışını andırırçasına kervan göçünce Musul ve Kerkük'ün ve tabii Türkmenlerin başına gelmedik kalmadı. Bağdat'ı yönetenler değişti ama politika değişmedi, gelen vurdu, giden vurdu. Bize ait izler birer birer silindi...

Tasallut şehrin ruhuyla sınırlı kalmadı, Türkmenler peşi sıra kılıçtan geçirildi. Katliamlarla, sürgünlerle, nüfus entrikalarıyla Kerkük alabildiğine başkalaştırılmaya çalışıldı. Bir Kerkük ağıtı bakın ne diyor:

'Yıktilar kalamızı / Sürdüler balamızı / Daha can boğazdayken / Çektiler salamızı / Ah Kerkük yüz ah Kerkük / Her zaman yüz ah Kerkük / Ölseydim düşmeseydim men senden uzak Kerkük / Can Kerkük canan Kerkük / Her söze kanan Kerkük... ' Türkiye son dakikada tezkereyi çıkardığı halde bölgeye asker gönderememenin ezikliğiyle devreye girdi, Amerika harekete geçti ve silahlı peşmergeler Musul ve Kerkük'ten çıkmaya başladı. Gerçekten tümüyle çıkacaklar mı, tehlike geçti mi? Hiç sanmıyorum. Doğru, silahlı peşmergeler ayrılıyor.

Ne yazık ki gelişmeler Bağdat yönetiminin boşalttığı alanı bundan sonra Kürt grupların dolduracağına, denklemde Türkmenlerin esamesinin pek okunmayacağına işaret ediyor.

Oysa Türkiye isabetli politikalarla bölgeye Osmanlı ağırlığını koyabilirdi, lakin ikinci tezkerenin reddiyle gelişmeleri yönlendirme olasılığını yitirdi.

Kerküklünün payına yine ağıt yakmak düştü... Türkmenler dağ başında yine yalnız kaldı.

TÜRKMENLER VE TÜRKİYE

12/04/2003

Dünden Bugüne Tercüman

Köşe Yazısı

NAZLI ILICAK

Türk ordusu teyakkuza geçti. Kerkük'te bir Türkmen katliamı olduğu takdirde veyahut Peşmergeler kenti terk etmezlerse, daha önce belirtildiği gibi, asayişli sağlamak amacıyla Kuzey Irak'a gireceğiz. İşin o raddeye gelmemesini umuyoruz.

SICAK SAVAŞ

Ama ne acı ki, "Savaşa karşıyız" diyenler, Türkiye'yi sıcak savaşın eşliğine getirdiler.

"Tehdidinizi ikaya muktediterseniz" diplomatik ilişkileri yürütebilirsiniz. Bir başka ifadeyle, madem, Kuzey Irak'a gireceğimiz şartları önceden açıkladık, o takdirde, ne pahasına olursa olsun, gereğini yerine getireceğiz. Diplomasi, güce dayanır. İnandırıcı olmamız, hareket kabiliyetine gerçekten sahip bulunmamıza bağlıdır.

***

Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök, 1 Mart tezkeresinin reddinden sonra yaptığı "geç kalan" açıklamasında şöyle demişti: "Beklenmeyen gelişmelere müdahale etmek zorunda kalırsak, savaşanlar (ABD) buna karşı çıkmayacaktı. Bütün bunlar ve diğer hususlar belgeye bağlanmış, nispeten garantiye alınmıştı."

İşte şimdi, Türkiye müdahalede bulunmak zorunda ama, Amerika karşı çıkıyor. Peşmergeler bizi istemiyor. Hatta Avrupa dahi, Türkiye'nin müdahale ihtimalini hoş karşılamıyor.

Türkiye ciddi bir devlet olduğu için, gelişmeleri yakından takip edecek, sözünün gereğini yerine getirecektir.

ABD SEFARETİ

Evvelki gün ABD Büyükelçiliğindeki bir resepsiyondaydım. Bazı sefaret yetkilileriyle görüşme fırsatını buldum. Ve çok sayıda yabancı basın mensubunun sorularıyla da gün içinde karşılaştım.

Herkes "Türkiye, şimdi ne yapacak?" diye merak ediyor. Herhalde, Irak Enformasyon Bakanı El Sahaf gibi davranmayacak! Bol keseden tehdit savur, sonra da hiçbir şey olmamış gibi ortadan kaybol. Türkiye, elbette, yeni bir Kerkük katliamının gerçekleşmesine de göz yummayacak.

Büyükelçilikte, bir Amerikan yetkilisi, "Kuzey Irak cephesi açılmadığı için, yeterli Amerikan askeri yok bölgede; hemen takviye kuvvet gidiyor" derken, sanki, "bu katliama siz sebep oldunuz" der gibiydi. Cemil Çiçek, resepsiyona katılan tek bakandı. 1 Mart oylamasından önce, modernleşme tezkeresi Meclis'e gelirken, "Bütün yetkiyi tek tezkerede toplayalım. Her defasında böyle yapılmıştır" diye ısrar etmiş, fakat sözünü dinletememişti. Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül de onun gibi düşünüyordu.

TÜRK DEVLETLERİ

Türklerin bugün Irak denilen bölgede varlığı yüzyıllarca önceye dayanıyor. Hicret'in 54'üncü yılında, Emevi devletinin Basra Valisi Ubeydullah Bin Ziyat, Buhara'dan ikibin Oğuz Türkü okçuyu alarak Basra'ya yerleştirmişti. Emevilerden sonra, aynı bölgede kurulan Abbasi Devleti'nin de, ordusunda, Türkmenlere ağırlıklı yer ayırdığı, Halife Harun Reşid'in muhafız birliğinin Türklerden kurulduğu biliniyor. Halife Mutasım, Oğuzlar Araplara karışıp bozulmasın diye, Bağdat'ın kuzeyinde Samarra şehrini kurup, Türkleri burada iskân etti.

Türkler, Anadolu'dan önce, "aşağı Mezopotamya'ya" yani bugünkü Irak'a geldiler.

Orada çok sayıda Türk Devleti kuruldu: Irak Selçukluları, Musul Atabeyliği, Erbil Atabeyliği, Türkmen Kıpçak Beyliği, İlhanlı Devleti, Celayirli Devleti, Karakoyunlular, Akkoyunlular. Ve nihayet Yavuz Sultan Selim'in hükümdarlığı sırasında Musul bölgesi Osmanlı toprağı haline geldi. (1)

MAHABAD CUMHURİYETİ

Bazı tarihî gerçeklere parmak basmakta fayda var. Ne zaman tarihte, - Irak'taki kısa ömürlü Mahabat Cumhuriyeti hariç- bir Kürt devleti kurulmuş ki, Batılı dostlarımız gizli veya açık böyle bir tertibin içine giriyor?

Mahabad Cumhuriyeti'nin de Sovyet kuklası bir devlet olarak Molla Barzani'ye (Mesut Barzani'nin babası) 1945'te kurdurulduğunu, İngiltere ve Amerika'nın baskısıyla devlet yıkılınca, canını kurtarmak için Barzani'nin Sovyetler Birliği'ne kaçtığını biliyoruz.

Elbette, "Türkiye, Irak'taki Kürt Devleti'ne ne karışıyor?" diye sorabiliriz. Bugüne kadar uygulanan güvenlik politikalarını da sorgulayabiliriz.

Ama, meselâ Molla Barzani'nin başını çektiği bir Kerkük katliamını (1959) nasıl unutabiliriz? (Tercüman - sayfa 14)

Türkiye, Kürt politikasını dostane bir zemine oturtabilir; oturtmalıdır da. Ama şu anda, sıcak günler yaşanırken, böyle bir değişimi gerçekleştirecek vakit yok.

MAZİMİZ PEŞİMİZDE

Bir büyük imparatorluğun mirasçısı olduğumuzu bir zamanlar unutmuştuk. Bu yüzden hep pısrık bir dış politika yürüttük. Ne Sovyet hâkiyetindeki Türk Cumhuriyetleriyle, ne de Iraklı Türkmenlerle meşgul olduk. Komşularımızın iç işlerine karışmaktan dolayı "ödümüz koptu." Fakat, coğrafyalar yeniden şekillenirken, biz kaçsak dahi mazi peşimizi bırakmıyor.

Bu yüzden Türkmenlerin durumu bizi yakından ilgilendiriyor.

Irak, İngiliz mandasından kurtulup, bağımsızlığına kavuşurken, Milletler Cemiyeti'ne üyeliğimizin kabulü için, Irak Başbakanı Nuri Said, 30 Mayıs 1932'de bir deklarasyon yayınlayarak, orada yaşayan Türkmenlere geniş haklar tanımış ve hiçbir kanun veyahut düzenlemenin, Milletler Cemiyeti'ne verilen bu taahhülle çelişmeyeceğini de açıkça ifade etmiştir.

Ama maalesef Türkiye, Irakla yakın ilişkilerimiz olduğu dönemlerde bile, Türkmenlerin haklarının takipçisi olmamıştır.

Bence artık kaybedilen yılları telâfi etmemizin zamanı geldi.

.....

(1) Yeni Türkiye Araştırma ve Yayın Merkezi - 0312/ 442 62 42

KERKÜK VE MUSUL MİLLİ HAYSİYETİMİZDİR!
12/04/2003

**Halka ve Olaylara
Tercüman
Köşe Yazısı**

SERVET KABAKLI

SÖYLEYİNİZ efendiler, anlatınız bu millete, bu ne anlaşılmas vazyettir? Soruyoruz sizlere... Kamuoyu önünde başka, kapalı odalarda veya telefonlarda daha başka konuşmalar mı yapıyor?... Yoksa haksız güçlü karşısında çaresizlik içinde miyiz?... Bu sorumuz sadece Siyasî İktidar'a değil, Ankara'da, Devletimiz'in önemli kademelerinde, seçilmiş veya atanmış olarak görev yapan bütün idarecileridir.

Ey Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni yönetenler!... Hani kırmızı hatlarımız vardı?... Hani Barzani ve Talabani çapulcularının, Kerkük ve Musul'a girmesi, bizim için askerî müdahale sebebiydi. Hani işgalci ABD, bu çapulcuların Kerkük'e ve Musul'a girmesine izin vermeyecekti?... Bir grup çapulcu, işgalci ABD Kuvvetleri'nin kontrolünde, Kerkük ve Musul'a giriyor, işgal kuvvetleri, büyük ihtimalle zevkle gözlem'lerken, 10'ar asırlık bu Türk şehirlerinin, nüfus ve tapu dairelerini, bankalarını talan ediyor... Elleriindeki ağır ve hafif silahlarla, bu mahzun beldelerin, her türlü katliama rağmen, en az yüzde 70 nüfusunu teşkil eden mazlum Türkmen kardeşlerimizi sindiriyorlar. Ev ve dükkanlar yağmalanır, bazı Türkmenler dağa kaldırılırken, halen toplananlarla, geliyorum ha'larla, gözlemci tim'lerle mi yetineceğiz?... Çizmeyi aştılar!...

EFENDİM neymiş?... Kontrolsüzlük sebebiyle bu çapulcular Kerkük'e girmişlermiş de, ABD derhal müdahale etmeye söz vermişmiş. Aylardır Türkiye'ye hırlayan Barzani ve Talabani de bizzat Dışişleri Bakanımızı ve embesil televizyon kanallarından birini aramışlar; biri vallahi ben değil, o girdi, diğeri girdim ama çekiliyorum işte diyebilmiş.

Geçiniz bunları efendiler geçiniz!... Bu çapulculara, 24 saat zaten yetmiştir. Görüldüğü gibi ilk hedefleri de tapu ve nüfus idarelerini yağmalamak, belgeleri kaçırmak ve yakıp kül etmek olmuştur. Artık atı çalan ve çizmeyi aşan yağmacı uğurlar, Üsküdar ve Habur bir yana, Altınköprü'yü de geçmişlerdir!..

Biz kesinlikle iman ediyoruz ki, devletimizi idare edenlerin tavırları ve kararlılıkları kesin olsaydı; şu çapulcu çetebaşlarının tahrîk ve emirleriyle, Şanlı Türk Bayrağı'nı yakan o birkaç maşaya, anında hadleri bildirilseydi, Ankara'da Irak'ın kuzeyi ile ilgili yapılan ve çetebaşlarının da katıldığı toplantıda, kesin sonuçlar alınabilirdi. Mesela, bu yolda bir emir alsaydı, inanıyoruz ki; Irak'ın kuzeyinde, bu çapulcu takımının en güçlü olduğu Selahattin Kenti yakınlarında görev yapan, Özel Kuvvetler Komutanlığı'na bağlı kahraman birliğimiz, yağdan kıl çeker gibi, bu bayrak yakan maşaları bir saatte toparlayıp, paketleyerek Ankara'daki toplantı masasına gönderebilirdi. Irak'ın kuzeyi, Türkmen kardeşlerimiz ve bölünmez bütünlüğümüz gibi kırmızı çizgilerimiz de bu çapulcu uşakların ve efendilerinin beynine böylece çok etkili bir şekilde sokulabilirdi.

Canlı kalkan lazım mı?

DÜŞÜNÜNÜZ, bir gün önce, Sayın Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Kerkük'teki yağma ve talan üzerine, ABD'li muhatabını sabah sabah tatlı uykusundan kaldırıp sitem ediyor. Hani bize söz vermiştiniz, yerel unsurlar (ne demekse... çapulcunun kibarcası herhalde) Kerkük ve Musul'a girmeyecekti. Yardıma ihtiyacınız varsa gelelim diyor. Bay Powell ise, pişkin pişkin Ayem söri Bay Gül, ben şimdi bizimkileri gönderiyorum. Kulaklarından tutup atarım gibisinden bir cevap veriyor. Yani testi kırılmış, Bay Powell testi kırıp kırıma göz kırpar vaziyette sakın bi daha yapma emi gibisinden bir tembihatta bulunmuş olacak ki, ertesi gün aynı oyun Musul'da sahneleniyor... Musul da aynı metotla talan ediliyor.

Neyse canım, işlerini bitirince oradan da çıkıverirler. Efendileri bu işi de bir telefonla halleder diyerek millî itibarımızı korumamız mümkün değildir.

Ankara'da Devlet Piramidi'nin tepesinde görev yapan bütün yetkililerin, millî hassasiyet göstererek, millî haysiyetimiz'i kurtarmalarının zamanı geçmektedir.

Bunun için, canlı kalkanlar veya günah keçileri lazımsa, ilk gönüllü olmaya hazırız.

**50 TÜRKMEN KURŞUNA DİZİLDİ
12/04/2003
Yeni Şafak
Haber**

Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi Ahmet Muratlı, peşmergelerin Kerkük'te 50 Türkmeni kurşuna dizdiğini, resmi binaları, beş büyük otel ile müze olarak kullanılan Osmanlı Kışlası'nı ateşe verdiklerini iddia etti.

Irak Türkmen Cephesi Kerkük'ün bilançosunu çıkardı. Irak Türkmen Cephesi Yürütme Kurulu Üyesi ve Türkmeneli Vakfı Başkanı Hasan Özmen, Peşmergelerin Kerkük'te 50 Türkmeni kurşuna dizdiğini öne sürdü. Özmen, Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi Ahmet Muratlı ve Uluslararası İlişkiler Sorumlusu Dr. Mustafa Ziya ile birlikte ITC temsilcilik binasında Kerkük ve Musul'ta yaşanan gelişmeler hakkında bilgi verdi. Kerkük'e 20 bin silahlı ve silahsız Peşmergenin girdiğini belirten Hasan Özmen, "50 kişi kurşuna dizildi. Öldürülenler arasında şehrin önemli işadamlarından Nazım Arif da var. Şehrin önemli cerrahlardan Dr. Mahmut Cerrah'ın evi basıldı, arabası götürüldü. Götürülen 11 kişinin akıbeti ise meçhul" dedi.

Binalar ateşe verildi

Peşmergelerin Kerkük'te belediye binası, tapu dairesi, mahkeme, adliye binaları ile beş büyük oteli ve 20 yıldır müze olarak kullanılan Osmanlı Kışlası'nı ateşe verdiklerini anlatan Özmen, "Tüm resmi kurumları kontrol ettiler ve buralardaki resmi evrakları yağmaladılar, araçlarla meçhul yerlere götürdüler. Şehri terketmeleri de sözkonusu değil, hala şehirdeler. Şehrin bazı bölgelerinden hiç haber alamıyoruz" diye konuştu.

Kayıtları temizliyorlar

Kerkük'te yapılanların amacının oradaki Türkmen varlığını ispatlayan unsurları ortadan kaldırmak olduğunu kaydeden Özmen, "KYB ve KDP'nin yaptıkları bu şehirlerin kimliklerini değiştirmeye yönelik hareketlerdir. Belgelerin imha edilmesi, bizim Kerkük'ün çoğunluğunun Türkmenlerden oluştuğu yönündeki tezimizi doğrulamıştır" diye konuştu. Özmen, yağmalama olayları sırasında dikkat çeken bir konuyu da şöyle anlattı: "Petrol dışında her yer yağmalanıyor. Bağdat'ta da yağmalanmayan tek yer Petrol Bakanlığı'dır. Sanki orayı ABD sahiplendi, oraya kimse dokunmuyor, diğer yerler yağmalanıyor."

Soruşturma yapılmalı

Özmen, acilen bir Türk-Amerikan soruşturma heyetinin bölgede göreve başlaması gerektiğini belirterek, "Daha önce alınan güvencelerin yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır. Türk kuvvetleri veya en azından bir gözlemci heyeti orada olsaydı bunlar yaşanmazdı. Bunun tezkereyle ilgisi yok. Fiziki tedbirler alınması gerekliliği ortaya çıkmıştır" dedi.

KERKÜK'TEN SONRA MUSUL DA GİTTİ

12/04/2003

Star

Haber

Türkiye'nin hassasiyetine rağmen peşmergeler önceki gün Kerkük'e, dün Musul'a girdi.

Yine yağma vardı. Dışişleri Bakanı Gül, olaylar üzerine Suriye ziyaretini iptal etti. Özel Kuvvetler Komutanlığı 15 kişilik gözlemci timini bölgeye gönderdi...

TÜRKİYE, Musul ve Kerkük'e Kürt gruplarının girmesi konusunda ABD'yi defalarca uyarıyordu. 'Böyle bir şey olursa müdahale hakkımızı saklı tutarız' şeklindeki bu uyarılara ABD de defalarca Türkiye'ye 'güvence' vermişti. Ama olmadı... Önceki gün Kerkük'e ilk giren peşmergeler oldu. İlk işleri ise tapu ve defterdarlık gibi yerleri yağmalamak, belgeleri yok etmek oldu. Yağmaladıkları yerler bununla sınırla kalmadı. Türkiye, ABD'ye tedirginliğini belirten mesajlar gönderdi. ABD ise yine '24 saatte oranın kontrolü sadece ABD birliklerinde olacak' şeklinde güvence verdi. Ancak dün, aynı şeyler Musul'da yaşandı.

Zafer turları atıldılar

Barzani liderliğindeki IKDP peşmergeleri önceki gece yarısından sonra Musul'a girmeye başladı. Amerikan askerlerinin desteği ile şehre giren peşmergeler, önce kentteki bankaları yağmaladı. Daha sonra, kamu binaları, okulları, fabrika ve tüm işyerlerini de 'elden geçirdiler'. Musul'a giren Talabani'nin IKYB'si ve Barzani'nin IKDP'sine bağlı peşmergeler, şehirde zafer turları atıldılar. El koydukları silahlar, Barzani'ye bağlı peşmergelerin karargahına taşındı. Amerikan birlikleri ise Musul'a girdiler ama şehirde gözükmemeyi tercih ettiler.

Osman'ın karargahına gidiyorlar

Kürt peşmergelerin bölgedeki faaliyetlerini yakından izleyen Ankara'daki askeri uzmanlar, 'olay, bölgedeki Türkmenlerin hakkını gasp edecek ya da demografik yapıyla oynamaya yönelik değil gibi gözüküyor. Zaten ABD de bölgeyi kontrol altına almaya çalışıyor' şeklinde yorumladılar. Bölgedeki faaliyetleri yerinde izlemek için 3 tim görevlendirildi. Özel Kuvvetler Komutanlığı'na bağlı toplam 15 subaydan oluşan timler, Kerkük, Musul ve bölgedeki ABD'li general Henry Osman'ın karargahında görev yapacak. Timler bölgedeki gözlemlerini sürekli Ankara'ya rapor edecek.

Kürt peşmergelerin önceki gün Kerkük, dün de Musul'a girmeleri Ankara'da

önce büyük tedirginlik yarattı. Ancak ABD'nin verdiği teminatlar, başkentteki askeri ve siyasi çevreleri rahatlattı.

Amerika ile yoğun temas

Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül, Kerkük'e giren Kürt grupların, yapılan girişimler sonucu dün çıkmaya başladıklarını, Musul'a giren grupların da orayı terkedeceklerini bildirdi. Gül, TSK'ya mensup irtibat timlerinin dün saat 16.00 itibarıyla bölgede görev almaya başladıklarını da bildirdi. Gül 'ABD ile gerek sivil kanatta, gerek askeri kanatta, yoğun bir temas içinde olduk. Bize verilen taahhütler ve garantiler hatırlatıldı. ABD ise bunların hepsinin geçerli olduğunu söyledi. Ve verdikleri söz üzerine, dün akşam süratli bir şekilde kuvvetlerini Kerkük'e gönderdiler. Bildiğiniz gibi şu anda Kerkük'te ve diğer bölgelerde kontrolü ellerine aldılar' dedi.

En kısa zamanda Suriye yolcusu

Bakan Gül, Suriye ziyaretini ertelediğini açıkladı. Gül 'ABD'nin bu yönde telkini söz konusu değildir. Musul ve Kerkük'teki gelişmeler bizi olağanüstü bir çalışma içine sokmuştur. Olayın hassasiyeti ortadadır. Bunu takip etmekle sorumlu güçlerden birisi de benim. O açıdan bu gezimi ertelemek durumunda kaldım. Ama önümüzdeki günlerde başka bir vesile ile görüşeceğimiz toplantılar olacaktır. En kısa zamanda da bu geziyi yapacağım" dedi.

MUSUL VE KERKÜK YALANI

12/04/2003

Posta

Köşe Yazısı

İDRİS AKYÜZ

Adamların Kerkük ve Musul'a girmeleri yetmiyormuş gibi bir de her yanı yağmaladılar... Bütün devlet kurumları darmadağın edilmiş... Özellikle de nüfus ve tapu daireleri...Ve bu yağma halen devam ediyor. Otorite hak getire... Ne Amerikalılar ne de Iraklı askerler var ortalıkta... Elinde daha güçlü silahı olan, diğerini bastırıyor. Düşünüyorum da acaba "tapu ve nüfus kayıtları"nın talan edilip, yakılması kimin işine yarar? Hiç kuşkusuz akla ilk gelen yanıt, Kürtler, oluyor... Sanıyorlar ki Kerkük ve Musul'da yaşayan insanlara ait söz konusu kayıtların yok edilmesi, yarın masaya oturulduğunda, hak sahipliğini ortadan kaldıracaktır. Bu tamamıyla, eşkıya taktiğidir. Ancak bunun işlemesi mümkün değildir. Her ne kadar Irak'taki sistem sona erse de hukuk, elinde Irak devleti tarafından verilen hüviyet ve tapu kaydını geçerli kılar. Dolayısıyla kayıtların silinmesi ya da yakılması hiç bir anlam ifade etmez.Ama bu davranış biçimi, bir gerçeği ortaya koyar ki o da yeni düzenin pek de kolay kolay tesis edilemeyeceğidir.Ve görebildiğim kadarıyla Kürtlerin Kerkük'te Türkmenlerle, Musul'da da Araplarla (Özellikle Hristiyan Araplar) barış ve huzur içerisinde iç içe yaşamaları çok uzun zaman alacaktır.Bu bakımdan endişem odur ki ABD, Irak'a "Demokrasi ve barış" değil, bütünüyle Ortadoğu'yu yakacak bir, ateş getirmiştir. Ve bu ateş süreci içerisinde kendini de yakacaktır. Ön yargılı değilim ancak, kimi öngörüler koymadan da edemeyeceğim. Türkiye'nin Kerkük ve Musul ile ilgili Kürtler için çizdiği "Kırmızı hat" çiğnenmiştir. Ve ABD ile Kürt klanlarının liderleri her ne kadar diplomatik dille bu çizginin geçilmeyeceğini söylese de bu asla samimi değildir. Koca bir yalandır ve Türkiye'yi oyalamaya dönüktür. Bu oyalamanın süreci de her iki kentte kendi hegemonyalarını kurup, Türkiye'ye kafa tutacak gücü elde edene kadardır. Ondan sonra Türkiye'nin bu konudaki hassasiyetini, "saldırgan ve yayılcı" politika algılayıp, bizi dünya kamuoyuna şikayet edeceklerdir. Bundan hiç kuşkunuz olmasın.Onun içindir ki hükümetin çok dikkatli ve hassas davranması gerekiyor. Her söylenene inanmamalıdır!

HAYDİ BAKALIM KERKÜK'E

11/04/2003

Dünden Bugüne Tercüman

Köşe Yazısı

HASAN CELAL GÜZEL

Bağdat düştü. Saddam'ın heykelleri de, Hitler, Mussolini, Stalin'in heykelleri gibi devriliyor. Bizim "sınıfta kalanlar" da bu hazin tabloyu "pişmanlıkla" seyrediyorlar. "Uluslararası meşrûiyet" diye tutturana Cumhurbaşkanı, tezkereyi engellemek için bir muhalefet partisi genel başkanı gibi çalışan Meclis Başkanı, bir türlü kararlı davranamayan ve gruplarına hâkim olamayan Başbakan ve Dışişleri Bakanı, her biri birer barış havarisi kesilen Bakanlar Kurulu Üyeleri, aklı fikri kısır parti siyasetinde olan CHP Genel Başkanı

ve saz arkadaşları; nihayet AK Parti Grubu'nun tezkere düşmanı üyeleri, şimdi neler düşünüyorlar çok merak ediyorum.

Medyamızın “şanlı barış güvercinlerinin” kem küm etmelerine kızmıyorum. Buna hakkım olmasına rağmen onları suçlamıyorum. Herkesin yanılabilceğine ve düşüncelerine saygı duyulması gerektiğine inanıyorum. Lâkin beni asıl üzen, koskoca Türkiye Cumhuriyeti'nin bu yaygaraların romantizmine, duygusallığına kendini kaptırarak “dış kapının mandalı” durumuna düşürülmesidir. Haydi bakalım, şimdi bir kamuoyu yoklaması yapılsın da, halkımızın yüzde kaç bu düştüğümüz durumdan memnun imiş, görelim...

Hani “Türkiye olmazsa ABD savaşa giremezdi?..” Hani “BM'den karar çıkmazsa ABD saldıramazdı?..” Hani “ABD'nin B plânı yoktu?..” Hani “Ateşkes olacaktı?..” Hani “Saddam direnecek, Bağdat kolay düşmeyecekti?..” Bunun gibi daha yüzlerce “hayâli iddia” sabun köpüğü gibi uçtu gitti. Nihavend şarkıdaki gibi: “Hayâl içinde akıp geçti ömr-ü derbederim/Bakıp bakıp da o maziye şimdi âh ederim.” Geride bize çok pahalıya mal olmuş bir ders kaldı: “Devlet romantizm ile yönetilmez; millî menfaatlere göre yönetilir.”

Bütün bu hâdiseler, önümüzdeki yıllarda çok konuşulacak, yazılıp çizilecek. Kaçırılan bu fırsatlar, yapılan hatâlar tarih kitaplarında yerini alacak...

Giden gitti artık... Dövünmeyi bırakalım da önümüze bakalım. Hiç değilse bundan sonra kendimizi toparlamaya çalışalım.

Bugün en önemli meselemiz “peşmergelerin Kerkük'e girişleridir.”

ABD, “hava sahasının” açılmasını isterken, Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin de Kuzey Irak'a girmesini kabul etmişti. Nitekim 20 Mart'ta çıkarılan son tezkerede “TSK'nin Kuzey Irak'a girmesi” yetkisi de verilmişti. Sonradan ABD'den ve AB'den gelen baskılar sonucunda bundan vazgeçildi. Ancak, hem Genelkurmay Başkanı'nın 26 Mart'ta Diyarbakır'da yaptığı basın açıklamasında, hem Başbakan ve Dışişleri Bakanı'nın verdiği beyanatlarda; peşmergelerin Musul ve Kerkük'e girmeleri halinde, Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin Kuzey Irak'a gireceği ve duruma müdahale edeceği açıkça ilân edilmişti.

Önce, peşmergelerin Musul'a girdikleri öğrenildi; daha sonra bu haber yalanlandı. Ancak, dün CNN, peşmergelerin Kerkük'e girişini ve yaptıkları yağmalamayı görüntülü olarak yayınladı.

Buna mukabil Dışişleri Bakanımız, ABD Dışişleri Bakanı Powell'ın verdiği söze güvendiğini ve peşmergelerin Kerkük'ten çıkarılacağını söylemektedir. Yazımı kaleme alırken durum bu idi.

Defalarca yazdık, çizdik. Musul-Kerkük bölgesinde ve Irak'ta 4 milyon Türkmen yaşıyor. Bunların haklarını korumak, bizim başta gelen vazifemizdir. Bin yıllık Türk beldesi Kerkük sokaklarında peşmergelerin dolaşmasına hiçbir şekilde seyirci kalamayız. Şimdi olayın rengi değişmiştir; ABD artık “zülfüyâre” dokunmuştur. Olayların bu duruma gelmesine bizim yanlış politikamız sebep oldu. Tamam da, sözünü tutmayan ABD karşısında 1 milyar dolarlık “sus payını” alarak eli kolu bağlı bekleyemeyiz. Türkiye'nin menfaatlerini elbette öncelikli olarak değerlendirmeli; kendi vatanımızın ve vatandaşlarımızın güvenliğini de tabii olarak dikkate almalıyız. Ancak bu duruma seyirci kalırsak, arkadan sıra diğer tehditlere ve problemlere gelecektir.

O halde ne yapmalıyız?

1. ABD'ye bir “nota” vererek, peşmergelerin 24 saatlik bir süre içinde Kerkük ve Musul'u terk etmelerini ve 36. paralelden daha aşağıya inmemelerini istemeli; aksi halde Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin Kuzey Irak'a gireceğini ve duruma müdahale edeceğini açık bir üslup ile bildirmeliyiz.

2. Verdiğimiz süre içinde peşmergeler Kerkük'ü terk etmez ve 36. paralelin kuzeyine çekilmezler ise, ABD birlikleri ile çatışmamaya itina ederek, Genelkurmay'ın tespit edeceği askerî strateji dahilinde, Türk Silâhlı Kuvvetleri'ni Kuzey Irak'a sokmalıyız.

3. ABD iyi niyetini göstermez ve “zafer sarhoşluğu” içine düşerek karşı koyarsa, Türkiye'nin menfaatlerini korumada “fütursuzca” kararlılık içinde gereğini yapmalıyız.

Ben, ABD'nin bu konuda yanlış yapacağını zannetmiyorum. Ancak yanlış yaparsa sonucuna katlanacaktır. Bir avuç “aşiret kabadayısı”nı “stratejik ortak” kabul ederek, mevcut yönetimin hatâları yüzünden 50 yıllık dost Türkiye ile çatışmaya gireceklerse kendileri bilirler...

Yalnız şunu unutmasınlar ki, Türkiye, sınırlarını cetvelle çizdikleri uydurma bir “aşiret devleti” değildir; bin yıldır bu topraklarda hüküm süren bir “cihan devleti”dir. Türk Milleti de, dağıtılan dolarların karşılığında liderinin heykelini ykan “çapulculardan” ibaret bir grup değil, daha 80 yıl önce “yedi düvele” karşı mücadelesini vermiş, kanıyla, canıyla destanlar yazmış bir büyük millettir.

Herkes haddini hududunu bilmelidir vesselâm...

KERKÜK'TE TAPU İMHASI : RESMİ DAİRELERİ YAĞMALADILAR

11/04/2003

Halka ve Olaylara

Tercüman

Manşet

KERKÜK'E giren Talabani'ye bağlı Kürt gruplar, işe yağma ile başladı. Resmi dairelere, boş evlere giren peşmerge, özellikle tapu dairesindeki dosyaları talan etti. Ayrıca, sokaklarda kamyonlarla tur atan peşmergeler, halka Arapça bildirimler dağıttı. Iraklı askerlerin şehirden ayrıldığı belirtildi. Talabani'ye bağlı Kürt güçlerinin kente ilerleyişi sırasında ABD savaş uçaklarının da destek sağladığı bildirildi. Bu arada Kuzey Irak'taki Hanekin kentinin de, Peşmergeler tarafından ele geçirildiği bildirildi. Irak askerlerinin, İran sınırı yakınlarındaki kentten çekildiği belirtiliyor. İlerleyen KDP peşmergeleri ise en son Kerkük yakınlarındaki Altınköprü kasabasını ele geçirmişti. Burada çok sayıda Irak askeri peşmergelere teslim oluyor.

Öte yandan 12 Abrams tankı ve 4 zırhlı aracın bulunduğu ABD konvoyu, KDP'nin kontrolündeki Kuzey Irak'ın Erbil kentini geçerek güneye yöneldi.

Musul ve Dohuk arasında ise Peşmergeler ile Irak askerleri arasında çatışmalar sürüyor. ABD uçakları da Musul bölgesindeki Irak mevzilerini bombalıyor.

Türkmenler de endişeli

Irak Türkmen Cephesi Yürütme Konseyi Üyesi Aydın Beyatlı, Peşmergelerin sahte kimlik kullanarak Kerkük'e dönmeye çalıştığı yönünde haberler aldıklarını, bunun da kendilerini son derece endişelendirdiğini söyledi. 1960'lı yıllarda, nüfusunun çoğunluğunu Türkmenlerin oluşturduğu Erbil'de Türkmenlerin özellikle Erbil Kalesi civarındaki yerleşimlerinin Arap ve Kürtler tarafından ellerinden alınarak başka yerlere göç ettirilmeye zorlandığını unuttuklarını anlatan Beyatlı, şöyle konuştu: "Silahlı Peşmergelerin, Kerküklü olduklarını ispatlamak için sahte kimlik düzenlemeye başladıkları haberleri geliyor. Sahte kimlik kullanarak, Peşmergelerin Kerkük'e göçmen gibi dönmeye çalışmaları, bizi son derece endişelendiriyor. Şu anda kimlerin Kerküklü olduğunu gösterecek resmi kayıtlar yok. Biz durumu Türk ve ABD makamlarına bildirdik. Saddam Hüseyin'in devrilmesiyle iş bitiyor." dedi.

KERKÜK'TE TAPU VE NÜFUS KAYITLARI YOK EDİLİYOR

11/04/2003

Milli Gazete

Haber

Peşmergelerin Kerkük'e girmesinden sonra Tapu ve Nüfus Dairesi'nin yağmalandığı, dışarı çıkarılan evrakların bir kısmının yakıldığı, bir kısmının da kamyonlara yüklenerek götürüldüğü bildirildi. KDP ve KYP'ye bağlı peşmergeler, zengin petrol kaynaklarıyla bilinen Kerkük'ü kontrol altına aldı. Peşmergelerin Amerikan birlikleri desteğiyle Kerkük'e girmesinin hemen ardından Erbil ve Süleymaniye'den gelen binlerce Kürt, şehir merkezindeki alışveriş merkezini ve bütün devlet dairelerini yağmalamaya başladı.

Yağmalanan alışveriş merkezinden yoğun dumanlar çıktıği görülüyor. Kerkük halkının büyük tepki gösterdiği yağmalamayı yapan silahlı Kürtler, özellikle Tapu ve Nüfus Dairesi'ne yöneldi. Büyük önem taşıyan kayıtları yok eden Kürkler, bazı kayıtları da kamyonlara yükleyerek götürdü. Kürtler, halen Süleymaniye ve Erbil'den araçlarla Kerkük'e akın etmeye devam ediyor. Ancak, şehrin çeşitli yerlerinden silah sesleri yükseliyor.

"POWELL, KERKÜK VE MUSUL KONUSUNDA HERŞEYİN KONTROL ALTINDA OLDUĞUNU

BANA İLETTİ"

Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Washington saati ile saat 07.30'da ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell ile bir telefon görüşmesi yaptığını söyledi. Gül, sözkonusu görüşmede, Powell'e Türkiye'nin Kerkük ve Musul konusundaki ABD'nin verdiği garantileri hatırlattığını söyledi. Gül, Powell'ın Kerkük'te durumun kontrol altında tutulacağına dair kendisine garanti verdiğini belirtti. Gül, Powell'ın Kerkük'ü ABD Hava Kuvvetleri'nin havadan güvenlik altına aldığı dair de bilgiler verdiğini söyledi.

"NE GEREKİYORSA O YAPILMAKTA VE YAPILACAK" Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül, peşmergelerin Kerkük'e girdiği haberlerinin dikkatle izlendiğini belirterek, gerekenin yapılmakta olduğunu ve yapılacağını bildirdi.

Gül, Dışişleri Bakanlığı'ndan ayrılırken, gazetecilerin Kerkük'e ilişkin son gelişmeleri hatırlatmaları üzerine, "her şeyi çok dikkatle izliyoruz, görüşmeler yapılmakta. Ne gerekiyorsa o yapılmakta ve yapılacak. Türkiye'nin tavrı açıktır ve nettir" dedi.

"BU KONUDA TÜRKİYE İLE SÜREKLİ İLİŞKİ İÇİNDEYİZ" İngiltere Savunma Bakanı Geoff Hoon, Kerkük'teki durumu "hassas" olarak niteledi. Hoon, çok değişik ve karmaşık bir nüfus yapısına sahip olan kentte hassasiyetin hep var olduğunu belirtti.

SKY TV'nin canlı yayınına katılarak soruları cevaplayan Hoon, Kerkük'teki son durumu değerlendirmesi istenince, "Bu çok hassas bir durum ve hep böyle oldu. Bu bölgede çok değişik kesimlerden insanlar yaşıyor. Bu da azami dikkatle davranmayı gerektiriyor. Konuyla ilgili olarak Türk makamlarıyla sürekli ilişki halindeyiz. Tabii, bu bölgede uzun yıllardır otonomiye sahip Kürtlerle de ilişki içindeyiz. Durumu kontrol altında tutmak için sürekli bir çabamız var. Şu ana kadar gösterilen çabalar başarılı oldu" dedi.

"Irak'ta görülen fotoğrafın giderek düzelmekte olduğunu" belirten Hoon, "Ancak hala güçlü direnişlerle karşılaşıyoruz. Kontrolün tümüyle ele geçirilmesi zaman alacak, Bağdat'ın güneyi, kuzeyi ve ülkenin kuzeyinde geniş bir alan hala rejimin kontrolünde. Önümüzde hala ağır çatışmalar var" dedi.

Irak lideri Saddam Hüseyin'in ve rejimin ileri gelenlerinin yakalanmasına ilişkin bir soru üzerine, bu konudaki çabaların sürdüğünü belirten Hoon, "Rejimin sona erdiği konusunda bir kuşku yok, ama halkın bir bölümü Saddam'ın yakalandığını görmek ve bu konuda açık bir garanti almak istiyor. Böylece onlara yeniden zarar veremeyeceğinden emin olmak istiyor" diye konuştu.

Basra'da yasaların ve düzenin hakim kılınması için toplum liderleriyle de birlikte yöntem arayışlarının sürdüğünü belirten Hoon, "uzun yıllar Saddam rejimi altında yaşayan halk, devlet binalarında yağmalama başlattı. Uzun yıllar süren acılara tepki sayılabilecek bu davranışları anlayışla karşılamak gerektiğine inanıyoruz. Aranan huzur sağlanacaktır" dedi.

Hoon, peşmergelerin Kerkük'ün kontrolünü sağladıklarına dair haberlerin hatırlatılması üzerine de, temkinli konuştu ve "Burada cevaplanması gereken pek çok soru var.

KERKÜK ÇIKMAZI : KÜRTLER KERKÜK'E GİRDİ

11/04/2003

Cumhuriyet

Manşet

Washington, kente giren Kürtlerin çıkarılacağı yönünde Ankara'ya güvence verdi ABD öncülüğündeki Kürt peşmergeler Kerkük'e girdi. Kerkük'te yaşanan gelişmeler üzerine Ankara hareketlendi. Dışişleri Bakanı Gül'le görüşen ABD Dışişleri Bakanı Powell "Kürt grupları bizim komutamızda. ABD askerleri gelince çekilecekler. Size güvence veriyoruz" dedi. Gül, akşam ABD'ye ait 2 tabur askerini Kerkük'e girdiğini açıkladı. IKYB lideri Talabani, Ankara'ya kendisine bağlı peşmergelerin bu sabahtan itibaren bölgeden çekileceği mesajını gönderdi.

Türkiye, Musul ve Kerkük'teki gelişmeleri yakından izliyor. TSK sınırda hazır beklerken, Kürt grupların iki kentte kendi yönetimlerini ilan etmeleri, diğer etnik gruplara yönelik şiddet hareketine girişmeleri, nüfus yapısını "pasif geçişle de olsa" değiştirmeye çalışmaları müdahale nedeni sayılacak. İki kentin nüfus yapısına yönelik müdahalenin Irak yönetiminin düşmesinin ardından bölgede büyük sorunlara yol açabileceği vurgulanıyor.

Peşmergeler kentin tapu kayıtlarını, nüfus dairesini ve vergi kayıtlarını imha ettiler © Amerikan işgal güçleri ve peşmergeler, Kuzey Irak'taki Kerkük'ün denetimini ele geçirdi. ABD'li komutanlar kentin kendi kontrollerinde olacağını belirtiyor. Kentte yağmanın başladığı ve tersine göç yaşandığı da kaydediliyor.

Başkent Bağdat'ın denetiminin önceki gün işgal güçlerinin eline geçmesinin ardından savaşın 22. gününde dün sabah da ABD öncülüğündeki Kürt peşmergeler büyük bir direnişle karşılaşmadan Kerkük kentine girdi. Kente kamyonlar dolusu peşmerge gün boyu akın etti. İ Peşmergelerin ilk işi kentin resmi binalarını yağmalayarak tapu , nüfus ve vergi kayıtlarını imha etmek oldu.

Kentteki petrol alanlarının da Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği (IKYB) peşmergeleriyle Amerikan işgal güçlerinin denetiminde olduğu öne sürülüyor. IKYB komutanlarından Hüsmen Bani Marani, "Petrol alanları IKYB denetiminde" dedi.

Sabahın erken saatlerinde Kerkük'ün 20 kilometre kuzeyindeki Altın Köprü'de Irak mevzilerini aşan işgalci Amerikan askerleri ve peşmergeler, kentin batısındaki Dibis kasabası üzerinden Kerkük'e girdi. Kentte önce bir halk ayaklanmasının patlak verdiği, ardından Kürt ve ABD'lilerin büyük bir direnişle karşılaşmadan Kerkük'e girdiği bildiriliyor.

İşgalciler açıklamalarında ağız birliği etmişcesine aynı demeçleri verirken kentten yapılan canlı yayınlar Kürtlerin kamyonlarla gelerek kenti yağmaladığını gösterdi. Kürt komutan Bani Marani, "Irak askerleri çekildikten sonra ayaklanma başladı. Havaalanı yakınlarında küçük çaplı çatışmalar yaşandı. İstikrarı sağlamak için bölgeye girdik" dedi. Bir ABD'li asker de, isyan çıktığı için düzeni sağlamak üzere kente girdiklerini belirtti. Bir ABD yetkilisi "Peşmergeler ile olan anlaşmamız, emirlerimize uyacakları şeklinde. Kerkük'te sorumluluk ABD'de olacak ve hiçbir grup kontrolü ele geçirmeyecek" dedi. Bir başka

Amerikan yetkilisi de, "Kerkük'te sorumluluk bizde olacak ve Kerkük'ün tüm gruplara açık bir kent olmaya devam etmesini sağlayacağız" dedi. Görgü tanıkları kentte kalan Irak askerlerinin silahlarını teslim ettiğini ya da güneye Tikrit'e doğru çekildiklerini belirtiyor. AFP muhabiri, halkın kent merkezindeki bir Saddam Hüseyin heykelini yıktığını bildirdi. Kürtlerin kentte yağmalamalara başladığı da kaydedildi. Kerkük caddelerinde, otomobil ve kamyonlarla, IKYB ve IKDP bayraklarıyla gösteri yapıldı. 500 bin nüfuslu kentin düşmesinin ardından gözler Musul'a çevrildi, Musul çevresinde mevzilenen IKDP peşmergelerinin her an kente girebileceği belirtiliyor. Kürt peşmergeler Kerkük'ün yanı sıra Musul civarında önemli kasaba ve bölgeleri ele geçirdi.

Tunceli muhabirimiz Ferit Demir'in bölgedeki kaynaklara dayanarak, peşmergelerin Musul'u kuşatma altına alması ve Kerkük'e girmesinin ardından Türkiye sınırına doğru dağlık alanlara ve köylere kaçan binlerce Kürt'ün şimdi tersine göçe başladığını, Kerkük'e doğru büyük bir göç dalgası yaşandığını bildirdi.

GENELKURMAY SAAT SAAT İZLİYOR SİLAHLI KUVVETLER TETİKTE

Türkiye'nin duyarlı olduğu Kerkük'e Kürt grupların girmesi dikkatleri yeniden Kuzey Irak'a topladı. Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) sınır bölgesinde her türlü gelişmeye karşı hazır beklerken Kürt grupların Musul ve Kerkük'te kendi yönetimlerini ilan etmeleri, diğer etnik gruplara yönelik şiddet hareketine girişmeleri, nüfus yapısını "pasif geçişle de olsa" değiştirmeye çalışmaları müdahale nedeni sayılacak. Bu etnik hareketlerin özellikle Musul ve Kerkük'te yoğun olarak yaşayan Türkmenleri hedef alacağı yönündeki kaygılar değerlendiriliyor. Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül, Kuzey Irak'la ilgili olarak ABD'nin verdiği sözleri tutacaklarına inandıklarını belirtti. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök'ün her gün ilk iş olarak bölgedeki gelişmelere ilişkin brifing aldığı, gelişmelerin saat saat kendisine iletildiği öğrenildi. TSK'nin aldığı önlemler kapsamında birlikler her türlü olasılığa göre hazır durumda bekletilirken Türkiye'nin bölgeye yönelik vazgeçilmezleri de netleşti. Türkiye, ABD'nin yeterli asker ve teçhizatı olmaması nedeniyle kuzeyden harekâtın bölgedeki Kürt gruplarla yapılmasını bir ölçüde "akla yatkın" bulurken ilerleyen aşamalarda durumun değişebileceğine dikkat çekiyor. Askeri kaynaklar, ABD birliklerinin Saddam Hüseyin'in doğum yeri olan Tikrit'i ele geçirmeden Kerkük ve Musul'a yönelmeyeceğini, bu arada bölgedeki Kürt peşmergelerin bu kentlere saldıracağına inandıklarını belirtiyor.

'HÜKÜMET MUSUL VE KERKÜK İLE İLGİLİ HANGİ TEDBİRLERİ ALDI?'

09/04/2003

Milli Gazete

Haber

MEHMET AĞAR

DYP Genel Başkanı Mehmet Açar, Kerkük ve Musul ile ilgili hükümetin aldığı tedbirleri açıklaması gerektiğini söyledi.

DYP Başkanlık Divanı Genel Başkan Açar başkanlığında parti genel merkezinde toplandı.

Toplantı sürerken gazetecilere açıklamalarda bulunan Açar, "Irak savaşının ortaya çıkardığı son durum, hükümetin, olayın başından beri krizi yönetmekteki yetersizliğini bir kez daha karşımıza getirmektedir" dedi.

Türkiye'nin güvenliğini öne almak suretiyle krizin yönetilmesi gerektiğini ifade ettiklerini hatırlatan Açar, "Ancak bugün geline nokta Kuzey Irak'ta Barzani ve Talabani kuvvetleri Kerkük ve Musul'a kadar yavaşmış durumundadır. Buradaki petrol bölgelerinin ne olacağı konusunda belirsizlik ortadadır" diye konuştu.

ABD Dışişleri Bakanı Powell'in son seyahatinde ortaya çıkan mutabakatın ne olduğu ve hangi noktalarda anlaşma yapıldığının kamuoyunca bilinmediğini kaydeden Açar, bunların açıklanması

gerektiğini belirtti. Ağar, ‘‘Saddam sonrası Irak’ta ne olacağı konusunda bir görüş birliği sağlanmış mıdır? İstişare yapılmış mıdır? Bunların hiçbirisi belli değildir’’ dedi.

TÜRK MENLERİN GÜVENLİĞİ

Ağar, şunları kaydetti:

‘‘Hkmete soruyoruz; Türkiye’nin güvenliğini önemli lde tehlikeye düşüren bu son durum karşısında hangi tedbirin sahibisiniz? Yarın, öbür gün burada istenmeyen durumlar söz konusu olduğunda bu vebalin altından kalkabilmek mümkün olmayacaktır.

Bir yandan da Barzani ve Talabani’ye de söyleyeceğimiz şudur; Buradaki Türkmenlerin güvenliğinden kendileri birinci derecede sorumludur. Bizim Türkiye olarak bu bölgede benimsediğimiz kardeşlik anlayışına uygun tavırlar ortaya koymak durumundadırlar. Kerkük, Musul ile ilgili hükümetin ne tedbiri varsa derhal açıklamak durumundadır.’’ Hkmete güvenin i ve dış kamuoyunda zedelendiğini savunan Ağar, ‘‘Hükümet istikrarlı, tutarlı ve temel meseleleri paylaşma anlayışı içerisinde olan bir yaklaşımın sahibi olmalıdır’’ dedi.

TÜRK KERKÜK

05/04/2003

Halka ve Olaylara

Tercüman

Köşe Yazısı

ERGÜN GÖZE

BÜTÜN Dünya Avrupa, Asya, ABD ve Afrika ilk defa bir konuda birleşti:

Türkler Kuzey Irak’a girmesin, Powell da son Ankara ziyaretinden ödül olarak bunu garanti karşılığı aldı ve götürdü. Peki ne var bu Kuzey Irak’ta? Musul, Telafar ve Kerkük gibi Türk şehirleri var ne olacak? Dilleri, rfleri, ruhları, mimarileri, folklorları, edebiyatlarıyla Türk Dünyası’na mensup büyük şehirler bunlar. Aman Türkler buralara bir daha gelmesinler ve altında petrol yatan bu toprakların asıl sahipleri olarak ortaya çıkıp başımızı ağrıtmassınlar. Türkiye bunları seksen sene unuttu, bir daha da hatırlamasın yoksa elimizde petrol kuyusu kalmaz, demekteler.

KERKÜKLÜ DOKTOR OLUR

Nitekim, Kerküklü doktor dostum anlattı. (Ne hikmetse bu Kerkkller’in hepsi de doktordur). Kerkük, yüzde yüz bir Türk şehridir. 1960’da iki tane lise vardı. Kerkük Lisesi’nin ğrenci sayısı iki bindi. Bunlardan Türk olmayanların sayısı 10’du, ama ben biraz ikramda bulunayım, 15 diyeyim. şehirde de Türk olmayan diğer unsurların da nisbeti ancak o kadardı. Kerkük su katılmadık bir Türk şehriydi. Hatta o kadar ki inanılmayacak bir şey söyleyeceğim, Kerkük’te Türkler’den başka bir metrekare toprak sahibi olan yoktu, Evet bir metrekare toprağı olan bir gayritrk yoktu. Kerkük silme Türk’t. Ama bütün Irak iktidarları Kerkük’teki Türk varlığına son vermek için elinden geleni yaptı. Türkiye de müdahale etmemek için elinden geleni yaptı böylece bu işi tamamladılar.

ADAM BAşINA 500 DİNAR

Bilhassa 1991 de Amerikalılar’ın himayesinde Barzani aşireti Kerkük’e girince ilk iş olarak Kerkük Nüfus ve Tapu Müdürlüklerini yakmaya koştular. Böylece Türkler’in kimlikleri de malları da medeni alemin gözleri önünde ve onların da yardımıyla imha edilmiş oldu. Üstelik Saddam Kerkük’te yerleşecek olan gayritrkler’e adam başına beş yüz dinar aylık, bir otomobil ve bir ev vererek buralardaki Türk varlığını adeta kazadı. Elbette her türlü haksızlığı ve zulmü de icra ederek, siz bunları o vakitlerde yazmıştınız.

Ama şu son telaşlardan da belli oluyor ki oradaki Türk varlığının izlerini tam manasıyla koparamadışlar veyahut şairimizin dediği gibi:

Zeybeğimi üç beş kızan vurdular/Mezarının üstüne taş doldurdular/Bir de ‘‘Ya kalkarsa’’ diye kurdular/Zeybeğim Zeybeğim uyanmaz mısın? Kerkgm, Kerkgm diye haykırmamanın ne manası var. Bunu zamanında yapmak gerekti. şimdi bütün dünyanın ortak cinayetlerini nasıl gizlemek istedikleri daha iyi anlaşılmıyor mu? Eğer kuru kuru anlamamanın bir faydası varsa?

Dostum bu noktada şunu ilave etti: Kerkük insanı çok yumuşaktır ama Kerkük gibi ve hala bir Türk şehri olan Telafarlılar yle değildirler ve hiçbir Türk olmayana bir santim toprak vermezler. Nükleer silahlara bir şey demem. Ne diyelim Allah onları korusun.

'MUSUL VE KERKÜK'E KİMSE GÖZ DİKMESİN'

03/04/2003

**Yeni Şafak
Haber**

RECEP TAYYİP ERDOĞAN COLIN POWELL

Başbakan Erdoğan, Colin Powell'a Türkiye'nin Kuzey Irak'taki endişelerini anlattı ve yazılı güvence istedi.

Başbakan Tayyip Erdoğan, ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'a Kuzey Irak ve Musul-Kerkük konusunda kaygılarını ifade ederek ABD'nin yazılı güvence vermesini istedi. Powell ile 30 dakika başbaşa görüşen Erdoğan'ın savaşının bir an önce bitmesi dileğinde bulunarak, "Siviller ve çocuklar ölmesin" dediği öğrenildi. Powell da, müttefik iki ülke olarak Irak'ın yeniden yapılandırılmasında Türkiye ile işbirliği içinde hareket edileceğini vurgulayarak, "Türkiye, bölgede tek demokratik ülke. Türkiye, en iyi örnek olacak" dedi. Powell, Türkiye'nin özellikle insani yardım ve Irak'ın yeniden yapılandırılmasında etkin rol oynayacağını kaydetti. Türk hava sahasını kullanma izni vermesinin ABD için çok değerli olduğunu vurgulayan Powell, ABD'nin Türkiye için ek bütçeye koyduğu 1 milyar dolarlık hibenin ise "hiçbir beklenti karşılığı olmadığını" söyledi.

KUZEY İRAK KAYGISI

Erdoğan ayrıca, Kuzey Irak'la ilgili kaygılarını dile getirdi ve TSK'nın Kuzey Irak'ta bulunma isteğinin gerekçelerini anlattı. ABD'den, Musul- Kerkük bölgesinde Kürt istilası olmayacağı garantisini istediklerini vurgulayan Erdoğan, TSK'nın Kuzey Irak'a insani yardım ve terörü önleme amacıyla ABD'yle koordinasyon halinde gireceğini belirtti. Bunun üzerine Powell, "Kerkük-Musul konusundaki hassasiyetlerinin bilinci içindeyiz. Türk askerinin müdahale etmesini gerektirecek durumun oluşmaması için gerekli önlemleri alıyoruz. TSK'nın Kuzey Irak'a girmesini gerektirecek bir gelişme olması halinde iki ülkenin birlikte müdahale eder" dedi. Bu arada, Başbakan Erdoğan, İstanbul'a giderken de, "ABD'ye Lojistik desteğin içerisine silah ve mühimmat da giriyor mu" şeklindeki sorusuna, "Hayır, hayır" karşılığını verdi.

KERKÜK, SAATLİ BOMBA...

29/03/2003

**Halka ve Olaylara
Tercüman
Haber**

Kuzeye ABD sevkıyatı sürüyor. Kürtlerin Kerkük'e yürüdüğü bölgede yağmanın başladığı iddia edildi. Ankara çok dikkatli PARAŞÜTLE Erbil'e indirilen ABD askerleri Kuzey Irak'ta operasyonlara başladı. Grubun, 70 kilometre uzaklıktaki Musul'a düzenlenecek olan muhtemel kara operasyonunda önemli rol oynayacakları belirtildi. Geceden itibaren 15 civarında askeri nakliye uçağı Erbil'in civarında bulunan Harir Havalimanı'na indi. Sabah erken saatlerde de 4 adet Amerikan helikopteri geldi. ABD Başkanı Bush'un Irak Danışmanı Zalmay Halilzad, Selahaddin'de IKDP lideri Mesut Barzani ile bir araya geldi. Toplantıda Kuzey Irak'ta bulunan Amerikan askerleri ve bölgedeki Kürtler'in durumu görüşüldü. Irak birliklerinin Kerkük önündeki mevzilerini terk ettiği, Kürt grupların ise kente 20 km. kadar yaklaştığı iddia edildi. Kuzey Irak'taki bir diğer kent Erbil'e ise bombardıman sürüyor. Bu arada peşmergelerin bölgede yağma yaptıkları öne sürüldü.

HEDEF KERKÜK
21/03/2003
Hürriyet
Haber

Amerikan ordusunun, Kuzey Iraklı Kürt gruplarla birlikte Saddam'ın denetimindeki Kerkük'e girmek için hazırlık yaptığı iddia edildi. Irak Kürdistan Demokrat Partisi (IKDP) yanlısı 'Kerkuk-Kurdistan' adlı internet sitesi, ABD askerleriyle IKDP ve Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği (IKYB) peşmergelerinin, Kerkük'e girmek için iki noktaya güç yığıldıklarını ve saldırı emri beklediklerini öne sürdü. Sitedeki habere göre, Barzani peşmergeleri Erbil'den, Talabani güçleri ise Çemçemal ile doğu yönünden Kerkük sınırına yaklaşarak saldırı emri beklemeye başladı. Habere göre, Washington ile işbirliğine, ortaklık temelinde gittiklerini belirten Barzani ve Talabani'nin komutanları, ABD'lilerle Kerkük'te geçici bir dönem kalmaları için anlaşıklarını söyledi. Barzani'ye bağlı IKDP Genel Sekreteri Cevher Namık Salim, Kürtlerin Kerkük'e saldırı için hazır beklediğini doğruladı.

BAĞDAT'TAN ÖNLEM

Bu arada Bağdat yönetimi, kuzeyle arasındaki bağlantıyı sağlayan, 6 geçiş noktasını da dün kapattı. Irak yönetimi böylece Musul ve Kerkük başta olmak üzere bölgeden Kuzey Irak'a göçü engellemeyi düşünürken, kuzeyden gelebilecek bir saldırıya karşı da bu kesime takviye birlikler gönderdi.

2. 2003 Yılına Ait Körfez Savaşı İle İlgili Gazete Yazıları

DEVİRİLEN SADDAM'IN YAKALANMASI!
15/12/2003
Cumhuriyet
Köşe Yazısı

MUSTAFA BALBAY

Birinci Körfez Savaşı'ndan sonra Musul'dan Basra'ya dek Irak'ı dolaşırken başlıca rehberim Saddam Hüseyin 'di!

Saddam, Iraklıların günlük yaşamında öylesine yer etmişti ki, bir kentin neresinde olduğunuzu, önemli yapıların ne anlama geldiğini Saddam'ın resimleri, heykelleri aracılığıyla anlayabilirdiniz...

Saddam'ın namaz kılan resmi; demek ki burası cami!

Saddam elinde telefonla konuşurken; demek ki burası telefon santrali.

Saddam elinde terazi ile; demek ki burası adliye sarayı...

Bir tek tuvaletlerin anlam ve önemine gönderme yapılmamıştı! Bağdat'ta BAAS yönetiminin kadrolu elemanları arasında resim uzmanları da vardı. Irak'ın dört bir yanından gönderilen resimleri inceliyorlardı. Saddam'a en çok benzeyen resimleri yapanlar ödüllendiriliyordu. Arada bir yaptırdığı seçimlerde yüzde 99'un altında oy almayan Saddam'ın dünkü görüntüleri geçmişten hiçbir iz taşıymıyordu.

9 Nisan'da Amerikan işgal kuvvetlerinin Bağdat'a girip, Saddam'ın büyük bir heykelini indirmesinden bugüne yanıtı aranan soru şuydu:

Saddam nerede?

Dün öğleye doğru, Saddam'ın Tikrit'te yakalandığı haberi bütün dünyaya duyuruldu. Hemen ardından da resmen açıklandı. Saçı sakalı birbirine karışmış Saddam'ın görüntüsü akla ilk şunu getiriyordu:

Saddam, ABD'ye nasıl yakalanmamı istersiniz diye sormuş, onlar da böyle bir görüntüyü uygun görmüş!

Her neyse, bu ilk akla gelen ham gözlem. Saddam'la ilgili kimi gerçekler zamanla ortaya çıkacaktır!

Başka Saddam çıkar mı?

Bugünden itibaren yanıtı aranan soru ise şu:

Bundan sonra ne olacak? Direnişler devam edecek mi?

Başkan Bush , 1 Mayıs günü halkın karşısına çıkmış ve müjdeyi vermişti:

“IRAK'TA SAVAŞ, BÜYÜK ÇATIŞMALAR RESMEN BİTMİŞTİR.”

O dönemden bu yana ABD'nin verdiği kayıp, savaşta verdiği kayıptan daha fazla. Haber değeri taşımadığı için listesi tutulmuyor ya da dünyaya duyurulmuyor olabilir ama, geçen zaman diliminde ölen Iraklıların sayısı da binlerle ifade ediliyor!

Direnişle ilgili iki görüş var:

1- Bunları Saddam örgütüyor.

2- Irak halkının işgalcilere karşı tutumuyla öteki ülkelerdeki anti- Amerikancı grupların elemanları bir oldu, direnişi yaygınlaştırıyor. Birinci şık doğru ise Irak'taki direniş dün büyük bir darbe aldı. Kahraman gözüyle baktıkları Saddam Hüseyin, intihar etmeyi bile beceremedi! Artık ortada iftihar edecek bir durum da kalmadı... İkinci şık daha tehlikeli ve mücadele edilmesi zor görünüyor. Bölgeye değişik zamanlarda gidip gelen kişilerden aldığımız haberler şu yöndeydi:

Direniş eylemlerinin en çok yüzde 20'si Saddam yanlılarının işi. Büyük çoğunluğu daha çok İslami motiflerle hareket eden gruplar tarafından organize ediliyor.

Doğrusu bize de son durum daha akla yakın geliyor. Zira, Saddam'ın "güçlü" adamları, devrim muhafızlarının komutanları daha baştan ABD'ye teslim oldular. Bu artık sır değil; ABD, savaş başlamadan önce kritik noktalardaki sorumluları satın almıştı!

Türkiye'nin hemen dibinde uzayıp giden bir karmaşa çıkarımıza değil. Dileriz, Irak'ın coğrafi, sosyal ve siyasal bütünlüğü büyük yara almaz ve kısa sürede istikrar gelir. Ancak, Saddam yakalandı, her şey yoluna giriyor demek için de çok erken. Türk askerinin istenip istenmediğini saptamaya çalıştığımız zaman diliminde Irak'ın aşiret yapısını gördük.

Yalın gerçek şu:

Bu tablo işlevi-yöntemi farklı yeni Saddam'lar çıkarabilir!

Hesapların buna göre yapılması gerekiyor...

IRAK'TA SAVAŞ SONRASI SAVAŞ!

02/11/2003

Milliyet

Köşe Yazısı

HASAN CEMAL

SİLOPİ

Irak Günlüğü altı aylık bir aradan sonra yeniden açılıyor. Geçen mayıs ayında Bağdat'tan dönerken yazdığım bir yorum şöyle başlıyordu:

"Çu En Lai'a 1960'larda Fransız İhtilali'nin sonuçları hakkında ne düşünüyorsunuz diye sormuş biri. Daha konuşmak için henüz erken diye yanıtlamış Çinli lider...

İyi güzel.

Peki, Irak ne olacak?

SAVAŞ KAZANILDI. BARIŞ KAZANILABİLECEK Mİ? DEMOKRASİYE GEÇİŞ SÜRECİ

mi? Radikal İslam mı? Kaos ve Irak'ın parçalanması mı? Kuzeyde Kürt devleti mi? Yeni bir milliyetçi dalga mı? Yani yeni Saddamlar mı?

Irak'a kafamın içinde bir dolu soruyla gittim, bir dolu soruyla döndüm. İki hafta boyunca Bağdat, Kerbela, Necef, Kerkük, Musul, Erbil ve Süleymaniye'yi dolaştıktan sonra Habur'dan giriş yaparken bazı sorularım yanıtlarını bulmuş, ama yanıtsız bir sürü yeni soru peydahlanmıştı."

6 ay sonra durum farklı değil.

Sorular azalmadı, çoğaldı.

SİZ BU SATIRLARI OKURKEN, BEN DE YENİ YANITLAR BULABİLMEK UMUDUYLA

yine Irak yollarında olacağım. Habur sınır kapısını arkamda bırakıp, bir kenarında birkaç dilde "Kürdistan'a hoşgeldiniz!" yazılı köprüden geçtikten sonra Irak'a girmiş, Musul üzerinden Bağdat'a doğru yola çıkmış olacağım.

Belki dikkat ettiniz.

ALTI AY ÖNCE MEMLEKETE DÖNERKEN, SAVAŞ KAZANILDI DİYE NOT DÜŞMÜŞÜM

yazımda. İtiraz edilebilir. Onun için belki şöyle demek daha gerçeğe yakın:

Savaş kazanıldı, yani Saddam rejimi çöktü ama şimdi başlayan savaş sonrası savaş ne olacak?

Bu savaş da bitmeden Irak'ta düze çıkmak olanaksızdır. Mayıs ayının ilk yarısında da güvenlik boşluğu, eski deyişle kanun ve nizam hakimiyeti bir numaralı sorundu.

Ama henüz özellikle Amerikan askerlerini hedef alan yoğun şiddet kampanyası başlamamıştı. İntihar saldırıları ve şehir gerillasına özgü vur - kaç saldırıları bugünkü boyutların çok uzağındaydı. Bağdat'ın 'şehir savaşı'yla Saddamgrad'a dönüşebileceğini söyleyenler pek ciddiye alınmıyordu.

Ramazan yaklaşırken genel bir iyimserlik dalgası da dikkati çekmişti. Elektrik ve su sorunlarının büyük ölçüde çözüldüğü, günlük ham petrol üretiminin artış kaydettiği, okul ve üniversitelerde öğretimin normalleştiği, Iraklı polis ve asker eğitiminde mesafe alındığı, işsizlik çok büyük boyutlarda (yüzde 50 ve

büyük kısmı ordunun lağvedilmesinden kaynaklanıyor) sürmekle birlikte ekonomik yaşamda olumlu kıpırdanmalar meydana geldiği belirtiliyordu. Daha önemlisi güvenlik alanında iyileşme kaydedildiği, bu nedenle Ramazan'la birlikte gece sokağa çıkma yasağının kaldırıldığı açıklanıyordu.

Bunların tümü bıçak gibi kesildi.

Ramazan başlarken, geçen hafta sonu birtakım eller düğmeye bastı.

Irak Savaşı'nın en önde gelen mimarlarından, ABD Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz'ın Bağdat'ta kaldığı El Reşit Oteli'ne bir anda 29 roket birden atıldı. 8'i Wolfowitz'in kaldığı bölüme isabet etti, bir Amerikalı albay öldü. Bir başka deyişle:

Savaş sonrası savaş buydu anlaşılan... Hafta sonu başlayan cayırtının ilk 3 gününde bir bölümü Amerikan askeri olan 40 kişi öldü. 7 gün içinde Amerikan hedeflerine 233 saldırı gerçekleştirildi.

Irak Savaşı'nın başladığı 20 Mart'la Saddam rejiminin çöktüğü 30 Nisan arasında 116 Amerikan askeri ölmüştü. ABD Başkanı Bush'un bir savaş gemisinde büyük bir tantanayla muharebenin çok önemli bölümünün artık sona erdiğini açıkladığı 1 Mayıs'tan bu yana da 116 Amerikan askeri hayatını kaybetmişti.

(30 Ekim 03 tarihli Financial Times'ta çıkan istatistiklere göre, 20 Mart 03'ten bugüne kadar ölen Irak askerlerinin sayısı 4900'le 6400 arasında, sivillerinki 7800'le 9600 arasında değişiyor)

6 ay önce, 6 ay sonra.

Değişen fazla bir şey yok.

BAĞDAT'TA DÖNERKEN, ANLAŞILAN, IRAK'TA GÜVENLİK YİNE BİR NUMARALI ÜÇ

haftadır Bağdat'ta görev yapan CNN Türk'ten Kaya Heyse'yle geçen gün uydu telefonuyla sohbet ederken şöyle diyordu:

“Öyle gözüküyor ki şiddet Ramazan boyunca devam edecek. Halkı bezdirmek istiyorlar. Rahat bir Ramazan geçirmelerini önleyerek, halkın öfke ve tepkisini Amerikalıların üzerine daha çok çekmeyi amaçlıyorlar.”

Durum böyle.

AMERİKALI YETKİLİLER HER NE KADAR IRAK'IN YÜZDE 90'INDA DURUMUN

normalleştığını, şiddetin daha çok Bağdat'la kuzey ve batısındaki 'Sünni üçgeni'nde toplandığını belirtiyor olsalar da, güvenlik sorununu büyük ölçüde halledip bu boşluğu doldurmadan, ekonomi başta olmak üzere öteki sorunların çözüm yoluna girmesini beklemek gerçekçi değildir.

Yarıdan itibaren Bağdat Günlüğü beklenmedik aksilikler olmazsa iki haftalığına yeniden açılıyor.

İyi pazarlar!

1 MART TEZKERESİ İLE KAÇIRDIKLARIMIZ

24/09/2003

Hürriyet

Köşe Yazısı

CÜNEYT ÜLSEVER

SON günlerde Türk Basını'nda yakın tarihe ışık tutan çok kıymetli dizi ve belgeler yayınlanıyor.

Bugünlerde Bilal Çetin (Vatan), Sedat Ergin (Hürriyet -o bunu sık sık yapıyor!) ve nihayet Fikret Bila (Milliyet) yakın tarihi yeniden düşündürten, gündem yaratan, tartışmalara vesile olan diziler yayınlanıyorlar.

1 Mart Tezkeresi'nin reddedilmesinin Türkiye'ye ne getirip ne götürdüğünü hâlâ tartışıyoruz.

Fikret Bila'nın yayınladığı ve ABD'nin Kuzey Irak'a Türkiye üzerinden girmesi durumunda “hangi alanlarda” işbirliği yapılacağına dair karşılıklı imzalanan “mutabakat” şimdiye kadar çoğumuzun asgari bilgi ile savunduğumuz görüşlere derinlik kazandırıyor.

Dolayısıyla savunduğumuz görüşleri sınama fırsatı ortaya çıkıyor. Mutabakat metninden anlaşıldığı üzere Dışişleri yetkilileri ABD ile dış dış bir pazarlık yapmışlar ve Irak Savaşı'nda Türkiye'nin etkin bir rol oynayacağı tavizler elde etmişler.

Türkiye, artık değil politika defterlerinden, zihinlerimizden bile silmeye başladığımız kırmızı çizgilerini bu mutabakat metninde sıkı sıkı korumuş.

Yayınlanan metinlere göre, bugün Kürt unsurların denetimi altına giren Musul ve Kerkük bizim (içeri girmenin) denetimimiz altına alınıyor, PKK/KADEK Türkiye'nin inisiyatifine bırakılıyor.

Mutabakat metninde 1991'de rahmetli Turgut Özal'ın gördüğü rüyalar adeta hayata geçiriliyor.

Engel olamayacağımız bir savaşla ilgili kazanımlarımızı 1 Mart günü büyük pazarlıkların ardından elimizin tersi ile ittik!

Neden?

Üzülerek görüyoruz ki, 1 Mart günü TBMM gizli oturum yapmasına rağmen, bu mutabakatla ilgili herhangi bir bilgi TBMM'ye verilmemiş. O gün, söz konusu metne yön veren Dışişleri yetkilileri Meclis'te imişler ama kendilerine söz hakkı tanınmamış.

Kusura bakılmasın ama ortada vahim bir görev ihmali var, bu ihmalden o dönemde başbakan olan Abdullah Gül aslen sorumlu!

Tespitlerimize göre, 1 Mart sabahı toplanan AKP grubu da bu mutabakat metninden haberdar edilmemiş. Zaten grup toplantısında, bir hafta sonra başbakanlığı bırakacak Gül "benden sonra tufan" mealli heyecansız bir konuşma yapmıştı.

Temsili demokrasi ilkelerine göre, tezkereyi TBMM'ye sevk eden 58. hükümetin tezkerenin reddedilmesi ile istifa etmesi gerekiyordu ama hükümeti bir hafta sonra yapılan Siirt seçimleri kurtardı. Bu mutabakat metni Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuzey Irak'ı (Musul ve Kerkük)

ve hatta Türkmenleri kendi elleri ile Kürt unsurlara nasıl teslim ettiğini, PKK'nın son anda paçayı kurtarmasına nasıl cevaz verildiğini ortaya koyuyor.

Yine ortaya çıkıyor ki, 58. hükümet Irak meselesini komşunun tavuğunu güder gibi gütmüş!

Sağ ol Fikret Bila!

TEZKERE HASARI

07/07/2003

Vatan

Köşe Yazısı

GÜNGÖR MENGİ

Ne yapacağı önceden tahmin edilemeyen bir süper güçten daha büyük tehlike olamaz.

Son olay bize bunu öğretti.

Türk-Amerikan ilişkileri aklın emrettiği işbirliği zeminine mutlaka dönecektir ama bu hoyrat ve hakaretimiz eylem, Türk halkının Amerikan dostluğuna inancını eski yoğunluğu ile tekrar kazanmasını yıllar boyu önleyecektir. Bu da kesin...

BBC'nin dediği gibi, Türkiye onyıllar boyunca ABD'nin sağlam bir dostu, önce komünizme, daha sonra da bölgedeki istikrarsızlığa ve kökten dinci tehditlere karşı kale oldu.

Irak savaşındaki tezkere kazası yüzünden ilişkiler bozuldu ama karşılıklı menfaatler, işbirliğinin yeni koşullarda geliştirilmesini gerektiriyordu ve bu yönde adımlar atıldı.

Dışişleri Bakanı Gül'ün Washington'a yapacağı ziyaret öncesinde 11 Türk askerinin Süleymaniye'den alınıp götürülmesi ne demek oluyor? Amerika ne yapmak istiyor?

DEMİREL'İN BAKIŞI

AKP iktidarının en büyük eksiği tecrübedir. O nedenle bu sorulan, ülkenin en tecrübeli devlet adamı olan eski Cumhurbaşkanı Demirel'e sordum.

Demirel'in ilk tepkisi: "Bu bir devlet politikası olamaz!"

Sorunların üstüne hep askeri yöntemle gitme tutumu Bush yönetiminin politikası oldu. Amerika çağın yeni Roma imparatorluğu mu oluyor? Hayır hayır... Böyle bir tutum Roma'yı yakmak olur.

Askerlerimizin iki gün geçtiği halde bırakılmaması, eylemin politik bir karara dayandığı ihtimalini güçlendirmiyor mu?

Ben devlet politikası olacağına inanmam. Kendini bilmez birinin fevri hareketi olabilir. Musul'daki ABD komutanının Türklere tutumu müsbet, Kerkük'tekinin menfidir. İşgal şartlarında öfkeli davrananlar her zaman çıkabilir.

Tepkiye rağmen işin çözülememesi?

Askerlerimizi anında bırakmaları gerekirdi. Bırakmalarını büyük hatadır, çok yadırgadım. Buna bir anlam verememekle beraber Amerika'nın Türkiye dostluğunu feda edeceğini asla düşünmüyorum.

KÜRTLERE PİYANGO

Demirel'e göre Kuzey Irak'taki Kürt liderlerin Amerikalı komutan üstündeki baskıları bu nahoş olayı açıklayabilir.

Türkiye Kuzey Irak'ta bağımsız Kürt devletine giden bir federal yapılanmaya razı olmadığını ortaya koymuştur.

Fakat tezkere talihsizliği Iraklı Kürtlere piyango gibi gelmiş, bu sayede hem Amerika ile ilişkilerini hem de bölgedeki otoritelerini geliştirmişlerdir.

Güney ve orta Irak'ta Amerika'nın başı dertte.

Sadece Kuzey'de rahatlar.

Demirel “Kürtler savaş sırasındaki kazanımlarını kaybetmek istemiyorlar ve Kuzey’de sağladıkları güvenliği Amerikalılara karşı kullanıyorlar” diyor.

Demirel’in tahmini doğruysa ABD bu olayı, Irak’taki askerlerimizi geri çekmemiz için pazarlık kozu olarak kullanacak demektir. Yani “kendini bilmez” bir komutanın yarattığı kaza, biz özü beklerken “kırmızı çizgi” terimizden birinin daha kaldırılması sonucunu doğuran yeni bir politikanın zemini yapılacaktır.

Fevri davranışların ağır hasarlar doğuracağı günlerdeyiz. Bu bir satranç ve satranç akılla oynanır..

TÜRKİYE ‘SAVAŞA GİRECEĞİM’ DEDIĞİ İÇİN ABD İLE TERS DÜŞTÜ

30/06/2003

Dünden Bugüne Tercüman

Söyleşi

MEHMET GÜNDEM

ALİ RIZA BOZKURT

Amerika Türkiye’ye dedi ki; sana 30 milyar doları al, savaşma girme. Sınıırını aç.. dedi. Türkiye; 30 milyar doları alırım, savaşa da girerim, Kerkük ve Musul’u da alırım, dedi. Türkiye büyük şeyler kaybetti. Öyle bir yanlışlık yaptı ki, kırk yıllık dostluğu da zedeledi.

Ali Rıza Bozkurt: Amerika’da Cumhuriyetçi Parti üyesidir. Cumhuriyetçi Parti’den seçilen başkanlara danışmanlık yapan ‘team 100’ün asli üyesidir. Son başkanlık seçimlerinde W Bush’un finans başkanı olan Mr. Mell Sembler’in yardımcısı ve ve co-chairman olarak çalışmıştır. Bozkurt, tarafsızlığını koruyabilmek için 1976’dan beri Türkiye’de iş yapmama kararı almıştır. Bozkurt’a göre Amerika için 2004 seçimleri vasat geçecektir. 2008 seçimleri ise çok kritik olup kadınlar yarışacaktır. Bir yanda Hillary, öbür canda Christie Whitman. Belki de dünya için bu daha iyi olacak...

Ortadoğu’da harita hızla yeniden şekilleniyor.... Dünyanın başka tarafları da aynı şiddet ve süratle şekilleniyor. Sistem olarak şekilleniyor, kendi içinde şekilleniyor, ABD’nin zoruyla şekilleniyor..Soğuk savaş döneminde komünizme karşı, krallık, meşrutiyet, hanedanlık, diktatörlük türü yapıları koruyan Amerika’ydı.

Amerikalılar bunu da sorguluyorlar. Değişen zaman, değişen durumların dikkate alınması gerekiyor. Soğuk Savaş’tan önce acaba diktatör mü, ABD’nin verdiği para -Türkiye örneğinde olduğu gibi- üç beş tane hortumcunun cebine mi gidiyor diye düşünmekten çok, onu yanına alma ve komünizme karşı cephe oluşturma çabası vardı. Ömür boyu bu yanlış devam edecek değil. Evet o bir yanlıştı. Şimdi ABD, tehlikeli bulunduğu bu sistemi düzeltme çabasında.

ABD’li düşünürler kendilerine biz neden hedefiz diye soruyorlar mı?

Dünya’nın tanınmış 60 akademisyeni, politikacısı biraraya gelip bu konuları tartışmışlar. II. Dünya Harbi’nden önce, İngiltere’nin dünyanın kırk yerinde askeri vardı. Avrupa’nın ne parası ne de askeri, komünizme karşı yeterli değildi. ABD zamanla İngiliz imparatorluğunun askeri yerleşimini üzerine aldı, Dünya’yı kendi askeri ile düzene sokma çabasına girdi.

ABD savaşarak barışı sağlayabilir mi? Savaşla, demokrasi gelir mi?

Bir Çin atasözü var; “İki şeyin yapılışını seyretmekten nefret ederim.

Biri, sucuğun yapılışı, öteki de kanunların yapılışı. İkisi de yapılırken çok pis gözüdürler.” Dayak yemeden, insanlar birbirini mahvetmeden hiçbir zaman dünya nizamı yerine gelmemiş. ABD’li düşünürler, siyasetçiler böyle bakıyorlar. Güçlü olan tarihin her döneminde kendini haklı görmüştür. ABD, Nato’yu da, BM’yi de şekillendirme düşüncesinde...

BM’nin ve Nato’nun yeni dünya sistemine cevap verecek bir yapıya kavuşturulması lazım. Dünya askeri sisteminin kurulması lazım. Kim dövülecek, kim seviyecek buna dünyanın karar vereceği bir yapı oluşmalı. Eskiden tehlikenin adresi belliydi. Dönem değiştiğinde, diktatörlük ile demokrasi arasında sıkışmalar oldu. Eskiden savaşlar ülkeler arasında olurken, burada bu işi bir takım siviller üstlendi.

ABD dünya nizamına ‘kendi güvenliği’ni önceleyerek mi bakıyor?

Amerikalılar diyor ki, adamın biri çıkıp sivil-asker ayrımı yapmadan hepimizi hedefe alıyor. O kadar savaştık hala Ladin gibi, Saddam gibi adamları ortada yok. Bunları dünya sisteminde saklayan ülkeler, rejimler var. Yani problem olduğu yerde duruyor. Amerika’nın Irak ve benzeri ülkeleri hedef almasının ana nedeni nükleer silah üretiyor, kitle imha silahları var falan değil. Bunlar için beşinci perdesi...

Suriye ve İran’da aynı paralel de mi?

Suriye uluslararası sisteme pozitif cevaplar vermeye başladı. Benim yalardır kanaatim; İran'da iç savaş olmadan İran değişmez. Demokrasinin olmadığı bu tür ülkelerde az çok mutlaka bir devlet terörü vardır. Bu da sistemin devamını sağlar. İran bir iç savaşa doğru gidiyor. İran kendi içinde bir temizlik ve düzeltme yapmadığı takdirde her an topun ağzında...

Amerika bölgede ne kadar kalır?

Irak'ta on yıldan önce bir demokratik yapı kurulup kökleşemez. Amerika anladı ki, bu tip ülkelerde demokratik yapıyı kurmadan kendisine, kendi ülkesinde rahat yok.

İngiliz İmparatorluğunun kaderi, dünyaya güçle nizam veren ABD'yi de beklemiyor mu?

Elbette...İmparatorlukların başına gelenler dünyada hiç değişmemiş.

ABD'de bir imparatorluk. Bugün ABD'yi İngiliz İmparatorluğu'nun kaderi bekliyor. Ne yapıp edip Amerika gelir gider dengesini denkleştirmeli. ABD'nin masrafları kısip kendisini toparlaması lazım. Bunun için de dünya düzenini kurmuş olması lazım. Diğer ülkelerin de bu yükü paylaşmaları gerekiyor. Dünya düzenini, Amerika'ya posta atarak değil, birlikte ve daha sağlıklı düşünerek gerçekleştirme çabasına girmeleri lazım. Çünkü, Amerika'nın da olmadığı bir dünya, hepimiz için çok daha büyük tehlikeler getirecektir. Amerika bu işi yapamayacak noktaya çok kolay gelebilir. En basiti, başkan değişir, yeni gelen başkan; 'ne haliniz varsa görün, ben askerimi çekiyorum...' derse kaosu sen o zaman seyret.

2004 kasımında seçimler var. Bush'ın 2. defa kazanma şansı var mı?

Savaş sırasında baba Bush'da yüzde 85 destek alıyordu, ama ekonomi kötüye gittiği için kaybetti. Şimdiki Bush da ekonomiye rayına oturtamazsa aynı akibete uğrar. Savaş yapan hiçbir başkanı Amerika ikinci dönemde tekrar aynı sevgi ve sıcaklıkla başına getirmemiş. Savaş senaryoları, uluslararası sitem, dünyaya yeniden nizam verme çabalarının arkasında 'yeni muhafazakarlar' olarak bilinen gurubun olduğu söyleniyor...

Gerçeklik payı var. Amerikalıların kafasında, Amerikan değerlerini bütün dünyaya yaymak, kabul ettirmek...

Türkiye'nin, Irak'a müdahalesinde Amerika'nın beklediği desteği vermemesi, ilişkileri bozdu. Amerika Irak'ta Türkiye'ye nasıl bir rol biçiyordu?

'Kavşaktaki Ülke Türkiye' kitapta şöyle demişiz; Türkiye savaşa girmemeli. Hele hele Kerkük ve Musul'u kapmaya çalışmamalı. Eğer savaşa girer, Amerika'nın yardım ve desteğiyle bu bölgeleri alır ve buralarda oturmaya kalkarsa, bu Türkiye'nin sonu olabilir... Türkiye bunun tersini yaptı. Savaşa girmem dedi, savaşa gireceğim dediği için Amerika ile ters düştü.. Ülkeyi savaşa sokmadık diyorlar. Ne girmedin... Hatta bir ara ortada bir şey yok, tezkere geçti geçecek Türk askeri 20 bin kişi sınırdan içeri yürümeye başladı. Dünya bunu korku ve endişe ile izledi. Türkiye şu imajı dünyaya verdi; Türkiye girdiği topraktan çıkmaz. Kıbrıs'ı da örnek görüyorlar... Orada bir takım bölgeler var ki, gireyim de pazarlık payı olsun çekiliriz diyor..

Evren Paşa Kıbrıs için; biraz fazla gittik, nasıl olsa masada geri adım atarız dedik, demişti.

Sen Türkiye'yi aldatabilirsin, ama dünyayı aldatamıyorsun. Pazarlıklar ortada. Amerika; sana 30 milyar dolar vereceğim. Savaşma. Sınırları aç..dedi. Sen, hayır ben 30 milyar doları alırım, savaşa da girerim, Kerkük ve Musul'u da alırım dersin böyle olur. 1 milyar dolar alacağım diye uğraşp durursun. Türkiye öyle bir yanlışlık yaptı ki, kırk yıllık dostluğu da zedeledi.

Türkiye Amerika'nın güvenini ne ölçü de kaybetti?

Tutarlı bir ülke göremiyor karşısında Amerika.

Türkiye ilişkileri düzeltme çabasında. Dışişleri Müsteşarı Amerika'ya gitti, 'memnun' döndüğünü söyledi.

Ne değişti ki? Türkiye tutarsızlığını devam ettiriyor. En basiti, İran'dan buraya yüz kişilik ticaret heyeti geliyor, karşılıklı anlaşmalar yapılıyor. Amerika İran'a savaş ilan etmenin arifesinde. Biraz akıllı olmak lazım. Amerika diyor ki, beni evimde vuran adamları saklayan ülkeler var. Bu mücadelede ya benden yanasınız ya da karşımdasınız...

Hükümet, 'tezkereyi meclise sevk ettim, meclis hür iradesiyle onay vermedi. Olmadı ne yapayım. Demokrasi işledi...' diyor. Amerika onu yutmuyor. Amerika senin demokrasinin ne olduğunu, nasıl işlediğini bildiği için, acaba 'hükümet bunu kasten mi yaptı yoksa bazı dirençleri aşamadı mı' tartışmaları halen devam ediyor. Bu noktada büyük tereddüt içerisinde. Demokrasi işliyorsan, niye öteki büyük adımlar atılmıyor.

Amerika'nın amaçlarından birisi de İsrail'in güvenliğini sağlamak mı?

İsrail'i, Amerika'nın koruduğu 'küçük Amerika' değil. Nedir stratejik ortaklıkları? Ya politik, ya dinsel ya askeri ortaklığı vardır. Ortadoğu'da Türkiye'ye biçtiği rolü, şimdi İsrail'e kaydırıp deniyor...

İsrail'in rolünü Türkiye'ye, Türkiye'nin rolünü İsrail'e yaptırılmayacağı açıktır. Filin rolünü ata, atın rolünü file yaptırılmazsınız. At hızlı koşar, fil çok yük taşır.

Amerika Türkiye'ye kırgın mı, kızgın mı?

Türkiye'nin davranışı Amerika'yı şok etti. Amerika sadece politikacıların değil, askeri kesimin davranışlarına da şok oldu. Çünkü, askeri kesim dünya politikasında Türkiye'nin yerini daha önden görebilen bir kurumdu. Asker bu öngörüyü gösteremedi, tutum, görüş ve davranışlarında bir parça çağın gerisinde kaldı. Ama Amerika şunun da bilincinde; eğer asker Türkiye'de bugünkü laik rejimi korumasa İran'dan daha beter olabilirdi.

Bu 'şok'un Türkiye açısından bir bedeli hesap ediliyor mu?

Türkiye'nin kaybettikleri ortada. 30 milyar dolar.. Artı 20 milyar dolar daha sıcak para akıtacaktı. Sıcak ilişkilerin getireceği ekonomik kazançlar. Irak'ın yapılanmasında yer alma... Türkiye, Irak'ta eskiden yüz yer alacaksa, şimdi bir birimlik yer alırsa kendisini şanslı sayсын. Türkiye parayı alsaydı, sınırları açsaydı orada ki bir diktanın kalkmasına katkı yapsaydı, 'vazgeçilmez' olacaktı. Büyük bir stratejik yanlışlık sonucu, 'Türkiye olmasa da bu işler olur', sözünü söylettirdi. Bu kayıplar az mı?

Dışişleri bakanı Gül, 'Yalnızca kuzey Irak'ta değil, bütün Irak üzerinde politikamız oluşuyor' diyor.

Bunlar laf. Neymiş oluşan politika? Türk askerinden, barış gücü dahi istenmiyor. Şimdi ne olacak?

Türkiye kendine, dünyanın, Amerika'nın anlayışına daha yakın hedefler koymalı. Hala uydurma sloganlarla halkı aldatmaya devam ederse tokadı yer.

Türkiye'yi gözden çıkardı mı. ?

Gözden çıkarmak diye bir şey yok. Türkiye'nin yarım da olsa bir demokrasisi var. İslam ülkeleri için bir model ve Batı ile kaynaşma yönünde bir ümit olma ışığında. O bakımdan Türkiye, Amerika'ya askeri, siyasi, ekonomik açıdan hangi çapta zarar verirse versin bu konumunu muhafaza edecektir.

Hala stratejik ortak mı?

- Amerika Afganistan'a, Irak'a Suriye'ye askerini yerleştirmiş. İran'ı kuşatmış vaziyette. Türkiye'ye ihtiyacı şu anda o kadar az ki... Eğer Türkiye İran'ı el altından destekler ya da teröristlerini saklarsa, Amerika Türkiye ile kavga eder.

Irak'a yaptığını, İran'a yapmayı düşündüğünü Türkiye'ye de yapar mı?

Türkiye, Irak ve İran'ın yaptığını yaparsa hiç şüpheniz olmasın. Ama kimse Türkiye'den bu kadar büyük bir hata beklemiyor. İçerideki kurumlar da Türkiye'nin böyle bir sürece girmesine izin vermezler. Amerika'nın, Ortadoğu ve Dünya politikasındaki hedeflerini gerçekleştirmede Türkiye, yardım beklediği bir ülke değil. Türkiye olmadan herşeyi yapmış. Türkiye gölge etmesin yeter diyor.

Fakat siz Amerika'da katıldığınız televizyon programlarında Türkiye'nin tavrının haklılığını savundunuz..

Şunu anlatmaya çalıştım; Türkiye büyük ekonomik zorluklardan geçiyor, demokrasi kurulamadı. Dünyanın hiçbir geri ülkesinde kurulamıyor. Türkiye, İslam'ı 'terörist din' diye sunanlara karşı en güzel cevaptır. Türkiye İslam ile Demokrasi'nin bağdaştığına açık bir örnektir. O bakımdan Türkiye ne kadar kusur işlerse işlesin, bunlar politik çalkantılardan kaynaklanır, ama Türk halkı bunu asla hak etmiyor dedim.. Amerika'nın kafasında kuzey Irak'ta Kürt devleti var mı?

Bir Kürt devleti yok, ama bir Kürt milleti var, Kürtçe var. Sınırlar kalkıyor, devlet kavramı kalkıyor. AB'yi düşünün. Sınırlar kalktı, paraları tekleşiyor, orduları tekleşiyor... Yavaş yavaş bir Dünya Birleşik Devletleri'ne doğru gidiliyor. Böyle bir ortamda bütün ırklar, dinler, diller renkli bir çiçek, bir kültür oluyor. Sen çiçeğini suladığın, renklerini açtığının nispette sevileceksin, ilgi göreceksin... Kürt'ten korkup, ona saldırdığın sürece sana rahat yok. Sen bu korkuyu yaşadığın da o adam da kendi korkusunu yaşıyor. Türk Amerikan ilişkilerinin doğal seyri nereye doğru gider?

Türkiye, yaptığı yanlış ve doğruları gözden geçirip, dünyanın nereden gelip nereye gittiğini fark ederek, hür dünyanın gerçek korkularının ne olduğunu bilip o yönde tutarlı adımlar atmalı.

Bazı Amerikalı yetkililerin söylediği gibi, siz de Türkiye özür dilesin işi tatlıya bağlayalım demiyorsunuz...

Devletler arası ilişkiler uzun vadeli düşünülmeli. Türkiye'nin özür dileyeceği bir şey yok ki. Bütün hareketlerinde kendine göre bir mantığı vardı. Fakat hükümet şu noktaya çok dikkat etmeli; bugün Türkiye'de dini hassasiyetlerden dolayı bir politika geliyor imajını verirse Türkiye'nin gideceği yer Saddam'ın gittiği yer olur.

ABD IRAKLI KOMUTANLARI SATIN ALDI
21/04/2003
Radikal

Söyleşi

NEŞE DÜZEL

NEJAT ESLEN

Savaş tarihinde böyle bir savaş yok. Düşman satın alınıyor. Savaş değil maskaralık bu. Ben şimdi Iraklılar için üzüldüğüme üzüliyorum. Irak ordusu ne iyi eğitilmiş ne de cesurdu. 24 tümeninden 14'ü hiç savaşmadan savaş alanını terk etti. Elbiselerini çıkarıp yağmaya gittiler Soğuk Savaş dönemi dünyanın 'huzur' içinde yaşadığı bir dönemdi. Nükleer silahlar aslında o dönemde birer 'barış güvercini' olmuştu.

NEDEN? NEJAT ESLEN

Irak savaşı sırasında birçok emekli general televizyonlarda yorumcu olarak görev yaptı. Ancak daha sonra bu generallerin, Amerikan stratejisini değerlendirme biçimleri eleştiri konusu oldu. Bu eleştiriler, olayların belki de çok hızlı gelişmesi nedeniyle ciddi ve kapsamlı bir tartışmaya dönüşmedi. Eleştirenler, eleştirilerini daha boyutlu anlatacak zemini bulamadılar. Eleştirilen emekli generaller ise kendilerini savunma imkânını, savaşı hangi açıdan değerlendirdiklerini anlatma fırsatına kavuşamadılar. Kanal D'nin danışmanlarından emekli tuğgeneral Nejat Eslen ile bu savaş yorumları sırasında emekli generallerimizin Irak-Amerika savaşına hangi açıdan baktıklarını, Irak ordusunun yenilgisinin ana nedeninin ne olduğu konusundaki görüşlerini, Amerikan saldırısını askeri ve ahlaki açıdan nasıl ele aldıklarını, 'gönüllerinin neden Irak'tan yana olduğunu' konuştuk. Bu savaşın tarihte bir örneğinin daha olmadığını söyleyen emekli tuğgeneral Nejat Eslen, Amerikan ordusunun Irak'taki komutanı general Franks'ın da War College'den sınıf arkadaşı. Belçika ve Napoli'de NATO görevlerinde bulunan Eslen, iki kez Genelkurmay'da görev yaptı ve İstanbul'da tuğay komutanlığından emekli oldu.

Siz savaş sırasında televizyonda askeri yorumlar yaptınız. Bu yorumlar daha sonra eleştirildi. Savaşın gidişatını ve gelişimini emekli generallerin iyi değerlendiremediği söylendi. Eleştiriler sizi üzdü mü? Hiç üzerime almadım. Yorumlarımın hâlâ doğru olduğuna inanıyorum. Ben savaşın ikinci günü, Amerika'nın stratejisinin hatalarla dolu olduğunu söyledim. Nitekim savaşın altıncı günü, bu konu Amerika'da da tartışıldı. Ama savaşın stratejisi değişmedi ve Amerika iyi senaryoya göre savaşın dört ile altı haftada bitmesini beklerken, savaş bu strateji sayesinde 20 günde bitti. Savaş sizlerin tahmin ettiği gibi gelişmedi. Niye? Tabii ki savaşı Amerika kazanacaktı. Biz savaşı Irak'ın kazanacağını hiç söylemedik ki. Bu savaş asimetrik bir savaştı. Bir yanda, harekâtı uydu vasıtasıyla yöneten, mühimmatını uzaydan güden, düşmanın savaş alanını görmesini engelleyerek onun komuta kontrol sistemini çökerten bilgiye dayalı çok güçlü Amerikan ordusu. Karşı tarafta ise morali düşük, ambargoda ezilmiş, silahları etkinliğini kaybetmiş Irak ordusu. Savaş, Amerika iyi strateji uyguladığı için kısa sürede bitmedi.

Strateji kötü olduğu için mi savaş beklenenden daha kısa sürdü?

Başarı, Irak'ın komutanlarını Amerika'nın satın almasından kaynaklandı.

Irak ordusunun 24 tümeninden 14'ü hiç savaşmadan savaş alanını terk etti. Sadece savaşın başında, Basra'dan Kerbela'ya kadar yerleşmiş olan birlikler savaştı. Hatta oralarda da asıl direnen paramiliter güçlerdi. Eğer Irak ordusu Bağdat'ın dışında ve içinde dirensen, sivil elbiselerini giyip yağmacılara katılmasaydı, şehir savaşı şartlarında durum değişirdi. Yine Amerika kazanırdı ama savaş uzun sürerdi, Amerika zayıf verirdi, yıpranırdı. Çünkü savaş stratejisi hatalarla doluydu. Ayrıca, tankları, uçakları tahrip edilmiş olsa da, şehir savaşında teknolojinin fazla önemi yoktur. Şehir savaşlarında cesur ve eğitilmiş bir tek asker, 6 milyon dolarlık bir Amerikan tankını yok edebilir.

Ama Irak ordusu ne iyi eğitilmişti, ne de cesurdu. Hava bombardımanı ne kadar yoğun olursa olsun, Iraklılar Çeçenvari bir savaş uygulayabilir, Irak'ın içinde bazı Grozni'ler olabilirdi. Olmadı. Gerçi ben, 'Amerika'nın Bağdat'ın içine Truva atları yerleştireceğini, savaş hileleri uygulayacağını' savaşın başında tahmin etmiştim ama, dört tane Irak kolordusunun tamamının Truva atı olacağını doğrusu tahmin edemedim. Savaş başlarken Amerikalı komutan General Franks, 'Bu savaşın daha önceki hiçbir savaşa benzemeyeceğini' söyledi. Bu açıklama dikkatinizi çekti mi? Bu savaş diğerlerine benzemedi aslında. Bir futbol maçı gibi anlatırsam, Amerika maça dokuz kişiyle çıktı. Yedek kulübesinde hiç oyuncusu yoktu. Bu yüzden manevra yapamadı. Yapabilseydi, zayıfını azaltabilirdi ve savaş daha kısa sürerdi. Irak ordusu ise maça direneceği yerde formasını çıkarıp gitti. Bu çok ahlaksız bir olay. Düşman satın alınıyor, böyle savaş olmaz ki. Savaş tarihinde böyle bir savaş yok. Hile, savaşın, stratejinin parçasıdır ama bir savaşta komutan satın almak var mıdır? Bu hile veya Truva atı da değil. Bu, düşman ordusunun satın alınması. Böyle bir savaşın yorumunu bile yapmaya gerek yok. On dört tümen elbiselerini çıkarıp gittiye, ben şimdi Iraklılar için üzüldüğüme üzüliyorum. Bu savaş değil ki, maskaralık. Oysa bizler, savaş teorisi ve prensiplerine göre bu savaşı yorumladık. Bu savaşın, savaş sanatı olarak da hiçbir değeri yok. Bazı savaşlarda öyle manevra planları vardır ki, biz askerler onu bir Rönesans tablosu gibi seyrediyoruz. Mesela Atatürk'ün büyük taarruzu, Napolyon'un seferleri.

Biz Irak'ı bilen bir milletiz. Savaşın nasıl gelişeceğini nasıl tahmin edemedik ?

Arabın ne yapacağı belli olmuyor işte... Birinci Dünya Savaşı'nda da bunlar bizi arkamızdan vuran insanlar. Arabın kanında biraz ihanet geni var galiba.

Irkı yaklaşım olmuyor mu bu?

Ben Iraklılar için çok üzülüm. Ama şimdi üzüldüğüm için üzülüyorum. Bir gün tarih bu savaşı yazdığına, üç şey söyleyecek. Bir, 'Amerika düşmanı satın aldı' diyecek. İki, 'Akıllı mühimmat ve Tomahawks füzeleri çok üstün isabet oranıyla görev yaptı' diyecek. Üç, 'Artık havagücü savaş alanının esas unsuru olmaya başladı' diyecek. Çünkü bu savaşı Amerikan kara gücü değil, hava gücü kazandı. Bundan sonra artık 'Savaş alanının asıl unsuru kara gücü müdür yoksa hava gücü mü?' diye düşünmeliyiz. Zengin ve teknolojisi yüksek ülkeler için hava gücü, kara gücünden daha önemli bir unsur olmaya başladı. Amerika'nın Irak'a 20 bin küsur bomba attığı söyleniyor. Bunların yüzde 90'ından fazlası isabet etti. Amerika kadar zengin ve yüksek teknolojiye sahip olursanız, bu tür savaş yapabilirsiniz. Böylece zayıfatınızı çok azaltırsınız.

Askerlik denince, 'Kanının son damlasına kadar savaşmayı' hatırlarız biz.

Amerikalılar ise mümkün olduğunca az zayıat vermeyi hedefleyen, acele etmeyen bir savaş biçimi yarattı. Sert bir direnişle karşılaşınca geri çekilip bekleyen bir strateji gördük. Bu, askerlik kavramının değiştiğini mi gösteriyor?

Hayır. Amerikan kamuoyu ve yönetimi Amerikan askerinin ölmesini kabullenmez. Vietnam'da kayıp veren ABD bugün para harcar, teknoloji kullanır, Amerikalı'yı öldürtmez. Bunu her ülke yapamaz. Amerika yapabilir. Çünkü parayı, teknolojiyi insanın yerine ikame edebilir. Amerikalılar Irak'ta bakın nasıl savaştılar? Amerikan birliği ilerledi. Karşıdan ateş yediğinde tank ateş açtı. Tank yeterli olmadığında topçu ateş açtı. Topçunun ateşi yeterli olmadığında Apaçi helikopteri geldi ateş açtı. O yeterli olmadığında taktik hava kuvveti ateş açtı. O da yeterli olmadığında İngiltere'den stratejik bombardıman uçakları geldi ve ateş açtı.

Atatürk'ün Çanakkale'de askerlerine, 'Size ölmeyi emrediyorum' demesi övgüyle hatırlanır. Bu anlayış değişiyor mu?

Dünyada hiçbir komutan askerine 'Ben size ölmeyi emrediyorum' diyememiştir, demişse de o emri yerine getirememiştir. Atatürk bu emri verdi ve yaptırdı. Bunun nedeni hem Atatürk'ün hem askerlerin moral gücüdür. Bir savaşta, akıllı mühimmat, Cruise füzesi, uçak gibi ölçülebilen değerlerin yanı sıra bir de ölçülemeyen değerler vardır. Bunlar moral değerlerdir, vatanseverliktir, komutana bağlılıktır. Vietnam Savaşı sırasında Amerikalılar bilgisayara girdi yüklüyor. Bizim milli gelirimiz, tankımız, topumuz, uçağımız, savaş gemimiz, askerimiz bu kadar. Kuzey Vietnam'ınki de şu kadar. Biz savaşı ne zaman kazanacağız? Bilgisayar cevap veriyor: 'Siz savaşı beş yıl önce kazandınız.' Moral gücün değeri, Napolyon'a göre, fiziki gücün değerinin üç mislidir. Belki de savaşı Iraklılar moral güçleri olmadığından kaybetti. Bu savaş, Amerikalıların petrol için bir ülkeyi işgal etmesidir. Ben bir ülkenin bazı kazançlar için işgalini içime sindiremedim. Tarafsız yorum yapmaya çalıştım ama gönlüm Iraklılardan yanaydı.

Siz NATO üyesi bir ordunun generalisiniz. Amerika, Türkiye'nin müttefiki.

Buna rağmen neden gönlünüz Irak'tan yanaydı?

NATO müttefiki bir ülkenin subayı olmamız bizim mantıklı ve adil düşünmemize engel değildir. Bu savaş adil, meşru ve ahlaki değildi. Hatta bu Amerika'nın da savaşı değil. Bu savaş bir kukla başkan seçen petrol ve silah şirketleriyle ilişkisi olan şahinlerin savaşı. Dünya tehlikeli bir dönem yaşıyor. Soğuk Savaş dönemi dünyanın huzur içinde yaşadığı bir dönemdi. Sovyetler Birliği ve Amerika'nın elindeki nükleer silahlar birbirlerini öylesine yok ediyordu ki, bu denge barış getirmişti dünyaya. O nükleer silahlar aslında birer barış güvercini olmuştu. Soğuk Savaş döneminde, dünya huzur içinde yaşamadı. Belki o bıçak sırtındaki nükleer denge, büyük savaşların çıkmasını engelledi ama o sözünü ettiğiniz tehlikeli denge, ülkelerde 'totaliter ve otoriter rejimlerin' yaşamasına yardımcı oldu. Başka ülkelerin ordularıyla savaşmayan ordular, kendi halkları üzerinde baskı uyguladılar. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle dünyada bir demokratikleşme yaşandı da, insanlar bu baskıdan kurtulabildi.

Söylediğiniz doğru ama devletler arasında barış vardı en azından. Bu düzen şimdi bozuldu. 1993'te Huntington siparişle Medeniyetler Çatışması'ni yazdı. Huntington, 'Komünizm yerine bir ideoloji ikame etmeliyiz. Bu da İslam. Çünkü petrol, İslam ülkelerinin topraklarında' diyordu. Şunu unutmayın. Amerika'nın ekonomik sistemi düşmansız yaşayamaz. O çarkın dönmesi için düşmanların yaratılması lazım. Sonra Fukuyama çıktı, o da siparişle makale yazdı.

'Tarih bitti' dedi. Aslında şunu söylüyordu. 'Amerikan hegemonik gücünün

denetiminde tek süper güçlü yeni bir tarih, yeni bir dünya düzeni başlıyor, ayağınızı denk alın.'

Sonra 1996'da Brezinski Büyük Satranç Tahtası'nı yazdı. Amerika'ya, 'Dünya egemenliği Avrasya'dan başlar. Enerjinin dörtte üçü orada. Sen önce buraya egemen ol' dedi. Bugünkü savaşlara işte bunlar ortam hazırladı. 11 Eylül'den önce Fukuyama'nın dahil olduğu şahinler Clinton'a mektup yazdılar, 'Saddam'ı savaşla devirelim' dediler. Clinton reddetti. Bush iktidara getirildi ve şahinler Amerika'da yönetimi ele

aldı. Arkasından 11 Eylül oldu. Nasıl olduysa oldu. Ve, Amerikan hegemonik düzeninin savaşları başladı. Irak savaşının adil, meşru, ahlaki olmadığını söylüyorsunuz. Hangi savaşlar adil, meşru, ahlakidir?

Kurtuluş savaşları. Iraklıların Amerikalılara karşı verebileceği bir kurtuluş savaşı meşru, adil ve ahlaki olurdu. Irak şu anda işgal edilmiş durumda.

Türkiye, Kürtlerin Musul'u ele geçirmesini savaş nedeni olarak açıkladı. Musul bizim toprağımız değil. Buna rağmen, eğer Kürtler Musul'a el koysa ve şartlar olanak verse, biz Kuzey Irak'a ve Kürtlere saldıracaktık. Bu, 'adil, meşru ve etik' bir savaş olacak mıydı? Biz 'savaş nedenidir' demekle, kendimizi çok erken bağladık. Şimdi bunun acısını çekiyoruz. Oysa politikalar, stratejiler dinamiktir. Beklenmeyen şartlar için bağlayıcı şeyler söylememek gerekir. Yoksa bizim Musul- Kerkük petrollerini ele geçirmek, toprak kazanmak gibi bir pozisyonumuz yoktur.

Siz bir asker olarak Amerika'nın saldırısını meşru bulmuyorsunuz ama Amerika'nın Türkiye'de askeri üsleri var. Davranışlarını tasvip etmediğiniz Amerika'nın, Türkiye'de üsleri olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Amerika'nın burada üsleri olmasından yana mısınız yoksa bu üsleri kapatmamız gerektiğini mi düşünüyorsunuz? Bunlar zaman içerisinde çözümlenmesi, düşünülmesi gereken şeyler. İncirlik Üssü'nün Irak'a karşı böyle bir savaş için kullanılması yeniden değerlendirilmesi gereken bir konu. Ama uluslararası ilişkilerde reel politik diye bir kavram var. Ne kadar vicdanlı, insancıl olursak olalım, devletlerin yönetimi insanların davranışları gibi değil. Değerleri bir tarafa bırakıp işi realiteyle çözmek gerekiyor. Benim bu savaş adil, meşru ve etik değil demem, Türkiye'nin ABD ile ilişkilerinin devam etmemesi anlamına gelmez. Ulusal çıkarlar karşılıklı olarak bağdaştığı sürece bu ilişkiler devam edecek. Eğer ulusal çıkarlar orada bir üs bulundurulmasını gerektiriyorsa, o üs de orada olacak.

Gerektiriyor mu peki?

Zaman bazı şeyleri gösterecek tabii.

Niye cevap vermiyorsunuz?

Bunlar çok hassas sorular.

Ama siz emekli bir generalsiniz.

Biz emekliyiz ama ölünceye kadar askeriz.

Peki Irak'ın mı yoksa Amerika'nın mı savaşı kazanması bizim ulusal çıkarımıza uygundu?

Amerika'nın. Devlet politikası duygulara, önyargılara göre oluşturulmaz. Abdullah Gül bunu yaptı. 'Bu savaşı önleyeceğim' dedi. Oysa biz savaşı bir an önce bitirmek için Amerikan tümeninin geçmesine izin vermeliydik. O zaman daha az Iraklı ölürdü ve Irak daha az hasara uğradı. Tarihi eserler de belki çalınmamış olurdu. Biz bu savaşı engellemeyizdik. Ben gönüllümlü aklımı birbirinden ayırıyorum. Mesela Gül kendisine bir akademisyen danışman seçti. Prof. Ahmet Davutoğlu teorilerin içinde kalmış, devlet tecrübesi yok. Başbakan MGK Genel Sekreterliği'ni danışman gibi kullanabilirdi oysa.

Hükümet MGK'yı danışman gibi kullanmaya kalktı. Ama hayatın her alanında görüş bildiren MGK, esas görev alanı olan savaş konusunda görüş bildirmedi.

Savaş, asker göndermede sorumluluk ve yetki politikacıdadır. Askerler MGK'da demokrasi örneği gösterdiler.

Bunu, hayatın diğer alanlarında da göstermeleri gerekmiyor mu? Gül, başbakanken MGK Genel Sekreterliği'ni kullansaydı, Türkiye için daha iyi sonuç alınırdı. Tezkerenin geçme şansı artardı. Irak savaşında iki kaybeden var. Biri Saddam, diğeri biz.

Amerika ile Türkiye uzun yıllar yakın müttefikti. Bizim ordunun da Amerikan ordusu ve NATO ile çok yakın ilişkileri vardı. Biz o zamanlar emekli olan ya da olmayan hiçbir generalden Amerika aleyhine açıklama duymazdık. Şimdi neredeyse televizyonlara çıkan generallerimizin hepsi Amerikan karşıtı. Ne değişti? Amerika mı değişti, bizim bakış açımız mı değişti?

Amerikan karşıtı bir şey söylemiyorum. Ama ABD de değişti. Bush'la Clinton'ı kıyaslayabilir misiniz? Clinton iktidarda olsaydı bu saçmalıklar olur muydu? Hazırlığı bazı güçler yaptı. Hazırlığı yapanların etnik yapısını araştırırsanız, bazı noktalara varabilirsiniz. Amerika'da çok güçlü Musevi lobisi var. Yönetimi çok etkiliyor. Amerika özgürlükler ülkesidir ama orada Musevileri kritik edemezsiniz. O noktada herkes durur. Ben ırkçılıktan nefret ederim ama bu gerçeği de görüyorum...

ABD İŞGALE DEVAM EDERSE DİRENİRİZ

15/04/2003

Hürriyet

Haber

MESUT BARZANI

Kuzey Irak'ın Türkiye sınır bölgesini denetimi altında tutan Kürdistan Demokrat Partisi Lideri Mesut Barzani, ABD'nin bir an önce Irak'ın yönetimini federal bir yapıya devretmesi gerektiğini söyledi. Barzani, "Aksi takdirde, dünyada hiçbir halk sürekli işgal altında kalmak istemez. Ve sonunda mutlaka direnir" dedi. Arap El Hayat gazetesine demeç veren Mesut Barzani, Musul ve Kerkük konusunda da Kürdistan Yurtsever Birliği Lideri Celal Talabani'yi suçladı. Barzani, "ABD ile Türkiye'ye Kerkük ve Musul'a girmeyeceğimiz sözü verdik. Biz verdiğimiz sözü tuttuk ve girmedik, ancak diğer Kürt grubu bu sözü çiğnedi ve Kerkük'e girdi" dedi.

NE OLDU, NE OLACAK?

14/04/2003

Akşam

Köşe Yazısı

COŞKUN KIRCA

Amerika, Irak silahlı kuvvetlerini dağıtarak Saddam rejimini yıkma işini üç haftada tamamladı. Bundan sonra artık küçük direniş cepleri susturulacak ki bu iş de kısa zamanda bitecektir.

Savaş başladığında neler neler söylenmedi. Amerikan seferi gücünün düşman bir ahalinin topyekün direnciyle karşılaşarak Fırat ile Dicle arasındaki bataklığa saplanacağı Türk ve yabancı medyalarda bol bol ileri sürüldü. Oysa, Amerikan ve İngiliz birlikleri büyük bir dirençle karşılaşmadılar ve nispeten az zayıt vererek hedeflerine ulaştılar.

Amerikan planına karşı ileri sürülen başlıca eleştirilerden biri,

taarruzun başlamasından önce güneyde yeterli yığınak yapılmadığı fikrine

dayanıyordu. Bu eleştiri doğru olsa bile, sonuç göstermiştir ki daha güçlü bir yığınak yapılmış olsaydı savaş büyük ihtimalle çok daha kısa sürecekti. Pek çok eleştirici, Amerikan silahlı kuvvetlerinin kullandığı en ileri teknolojiyle Irak Silahlı Kuvvetlerinin baş edemeyeceği gerçeğini göremedi. 61 bin Amerikan askeriyile kuzeyden bir ikinci cephe açmadan Irak silahlı kuvvetlerinin yenilgiye uğratılmayacağı faraziyesinin doğru olmadığı da bu arada meydana çıktı. Bütün bunlar gösteriyor ki Başkan Bush'un ekibini akılsız, bilinçsiz, cahil, dediğim dedik çılgınlar olarak vasıflandırmak pek kolay bir üstünlük kompleksi gösterisi olmuştur.

Anlaşılmıştır ki ikinci tezkerenin Meclis'te bir köktendinci ve bilinçsiz sol ittifakı yüzünden reddilmesi çok büyük bir hatadır. Bu tezkere reddedilmeseydi önemli bir Amerikan birliğiyle beraber ek Türk birlikleri de Kuzey Irak'a girmiş olacak ve Amerika yerel peşmergelerin yardımına bugünkünden çok daha düşük bir seviyede ihtiyaç duyacaktı. Bu sayede Kuzey Irak'ta Türk askeri varlığı Amerika'nın tasvibine dayanmış olacağından özellikle Avrupa'dan Ankara'ya karşı gelen eleştiriler çok önemli ölçüde değerini kaybedecek ve Türk Silahlı Kuvvetleri gerekebilecek müdahalelerini çok daha kolaylıkla yürütebilecekti. Silahlı Kuvvetlerimiz bu bölgede bir Kürt devletinin kurulmasına götürebilecek gelişmeleri yine de önleyecektir. Nitekim, Türkiye'nin talebi üzerine Amerika, Kerkük'te tüm Türk mirasını yok etmek için tapu kayıtlarını imha eden peşmergeleri şehirden çıkarmıştır. Ama şu soru yine de sorulmalıdır: Bunlar nasıl oldu da Kerkük ve Musul'a girebildiler ya da girmeye kalkışabildiler? Unutmayalım Amerika da babamızın oğlu değildir ve ikinci tezkerenin reddini bize ödetmek için bazı hesapları olabilir. Bu hesapları geçersiz kılmanız ancak Amerika'yla sıkı işbirliğine girmemizle mümkündür. İkinci tezkere kabul edilseydi, bu iş çok daha kolay yürütülebilecekti. Bir yandan, köktendincilerin 'Müslüman Müslümanla savaşmaz!' palavrası, öte yandan da, çağ dışı solcularımızın hastalık derecesindeki Amerikan düşmanlığı yüzünden kendi kendimizi çok nazik bir duruma sokmak hatasını işlemiş olduk. Şu anda yapmamız gereken, bu tezkerenin reddiyle duygusal planda ciddi bir yara alan Türk - Amerikan ilişkilerini mümkün olan en kısa sürede tamir etmek olmalıdır. Türkiye'nin Irak'ın yeniden yapılandırılmasında kendi çıkarlarını koruyabilmek için yeterli ölçüde etkin olabilmesi bu çabanın başarılı olmasına bağlıdır.

İŞGALİN ADI ZAFER OLDU

11/04/2003

Sabah

Köşe Yazısı

İLKER SARIER

Bağdat düşmüş, Amerika hayranları zil takmış oynuyorlar. Gazete başlıkları sevinç dolu “Amerika, büyük bir zafere imza attı!..” Ne zaferi bu?..

Saddam tarafından yurtseverlik duyguları iğdiş edilmiş asker kılıklı çapulcu sürüsüne karşı, bir piyade tümeni, bir tank tümeninin havadan bombardıman desteği ile Bağdat’a girmesi “zafer” olarak niteleniyor. Nerede, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı?..

Nerede, Irak’ın bağımsızlığı?

Nerede, uluslararası hukuk ve demokrasi normları?..

Hiçbiri önemli değil...

Önemli olan Amerikan piyadelerinin Bağdat’a girmiş olması...

****

Günlerce strateji çizdiler.

Televizyon ekranlarında ve gazete sütunlarında kendi kendilerine gelin güvey oldular.

Amerika, Irak halkını Saddam belasından kurtaracak, dediler.

Kuzey cephesi olmadan olmaz, dediler.

Her televizyon istasyonu kendisine bir “savunma uzmanı” edindi. Günlerce çene çaldılar.

Ne oldu?

Irak işgal edildi.

Şimdi de, peşmergeler, Amerikalılar’ın en büyük müttefiki oldu, biz parsayı toplayamadık diye dövünüyorlar.

Sanki, peşmergeler ile Amerika’nın ittifak kurmasının maddi ve manevi koşulları varmış gibi...

Üç gün sonra Amerika, peşmegelelere de kazığı attı mı, bakalım o zaman ne diyecekler?

Kuzey’deki Kürt yığınları, Musul- Kerkük petrollerinin kendilerine verileceğini falan zannediyorlar...

İngiltere varken, böyle bir şey olabilirmiş gibi...

SİZE SAMİMİ OLARAK İÇİMDE UYANAN DUYGUYU SÖYLEYİM Mİ

Benim, hem Amerika’ya hem Avrupa’ya ve hem de Türk Dışişlerine durmadan akıl veren fahri stratejistlerden midem bulandı.

Neyin peşinde olduklarını çözemedim.

Niçin, salt gazetecilik yapmak yerine, akıl dağıtıcılığı seçtiklerini anlamak mümkün müydü ki?

Ben bu “savaş defterini” büyük ölçüde kapatıyorum artık...

Son olarak şunu söyleyim

Irak halkı özgür ve bağımsız olmalıdır.

Heykelleri deviren, yağma ve çapul yapan bir avuç işsiz güçsüz bence Irak halkını temsil etmiyor.

Onlar, başlarına Amerikan sultası oturduğu zaman görecekle, dünyanın kaç bucak olduğunu...

Saddam uğursuzu da, sıçan gibi hangi delikte saklanıyorsa, bulunsun ve kendi halkı tarafından yargılansın isterim.

İşbirlikçileri ile birlikte...

Irak’ta yaşanan, düpedüz bir işgaldir...

Dünya hukukuna ve demokrasiye aykırıdır.

Irak’ta yaşayan Arap halklarının Amerikan generallere tarafından yönetilmesi, düpedüz bir “özgürlükçülük oyunu”dur. Aldatmacadır. Dünyanın çağdaş ve demokratik kamuoyu bu aldatmacaya kanmayacak.

Yerküre, yeni bir Amerikan diktasına doğru değil, özgürlüğe, hukuka ve insan haklarına doğru ilerlemek zorunda...

Saddam tarafından perişan edilmiş bu ülkede, mücadele asıl şimdi başlıyor.

Dünya bir sınava hazırlanıyor.

SAVAŞ ŞİMDİ BAŞLIYOR...

10/04/2003

Yeni Şafak

Köşe Yazısı

ALİ BAYRAMOĞLU

Savaşın son günlerine geldik. Irak'ta büyük direnç ve direniş olmadı. Bağdat ya düştü ya düşmek üzere. Kimilerinin yaptığı gibi Bağdat'ın düşüşünü, Saddam'ın devrilmesini "demokrasi ve açık toplum" fikri etrafında yorumlamak "abesle iştigal" olur.

Bilinçli kazalarla sivillerin, gazetecilerin canlarını alan savaşın akışı da, sonrası da asıl amacı orta yerde tutuyor.

Saddam üzerinden ve Saddam gerekçesiyle başlatılan "petrol ve güç merkezli büyük bir paylaşım savaşı"nın ilk perdesi kapandı. Asıl perde şimdi açılacak...

Irak'ta kurulacak rejimin yapısı, "iktidarın iç gruplar ve dış kuvvetler tarafından paylaşımı", BM çerçevesinde çıkması muhtemel sert tartışmalar ve kutuplaşmalar sorunu "Irak'tan başlayacak bölgeye ve dünyaya yayılacak bir karmaşık ve çatışmalı bir dönem"e işaret ediyor.

Bu sürecin özellikle Türkiye gibi çevre ülkeler açısından önemi ortada. Bu koşullarda dev bir sorun olmayı sürdüren Kürt meselesi Türkiye'nin Avrupa'nın önde gelen ülkeleriyle, ABD'yle, hatta İran ve Suriye'yle kuracağı ilişkilerin "ana yörüngesi"ni oluşturacak...

Ne var ki ülke içindeki mevcut dengeler, hükümetin sorunlara yaklaşımı kısa vadede Kürt politikası ve Kuzey Irak'a bakışta yeni bir bakış, en azından "siyasi esneklik" üretilmesine müsaade edecek gibi değil. Bu durum orta vadede "Türkiye'yi Kürt meselesinden hareketle tek boyutlu, hareket kabiliyeti az bir dış politikaya mahkum edecek" gibi görünüyor. Türkiye'nin bu koşullarda başını bölgeye gömmesi, özellikle asker üzerinden ABD ilişkilerine aşırı yoğunlaşması daha şimdiden ihtimal ötesinde ciddi bir durum.

Irak'ta kurulacak bir federal yapıda özerk Kürt bölgesinin Musul ve Kerkük petrollerini içermemesine yönelik resmi politika, Türkiye için hemen tüm diğer ilişki alternatiflerini feda edebileceği bir hapishane olmaya aday.

Bu tür bir dış politikanın, en azından "siyaset hiyerarşisinde dış politikanın birinci sırayı alması"nın ülke içi dengeler açısından da hayırlı olmadığı ortada.

Böyle bir ortamda askeri otorite-sivil otorite dengesinde ya da Türkiye'ye özgü devlet-siyaset ilişkilerinde bırakın değişiklik yaşanmasını, mevcut statükonun daha da derinleşmesi kimseyi şaşırtmamalı. AB yolu da pek açık görünmüyor.

Türkiye'nin sadece Kopenhag kriterleri nedeniyle değil, yanı zamanda özellikle "Fransa ve Almanya'nın kültürel, ekonomik ve stratejik gerekçeli bir dışlama politikası"yla gerilen ilişkiler, Kürt sorununa endeksli muhtemel bir Türkiye-ABD işbirliği yakınlaşması sonucu düne oranla daha ciddi zorluklarla karşılaşma ihtimaline sahip. Ayrıca tüm bu konjonktürde "toplumsal olarak içe kapanma geleneği olan bir ülkede, milliyetçi dalganın büyümesi, faydacı ve devlete endeksli siyaset algısının şaha kılması" ciddi tehlike olarak karşımızda duruyor. Türkiye'nin tarihin bir tesadüfü sonucu savaşa aktif olarak katılmaması her şeye rağmen hem vicdani hem siyasi hem ilkesel açıdan büyük bir şans olmuştur.

Salt siyasi fayda açısından bile bakılsa, aksi durum Türkiye'nin savaş sonrası yaşanacak süreçteki zorluklarını ikiye katlayacaktı. Aslında yine salt fayda açısından bakıldığında Türkiye'nin önünde yeni güçler dengesi içinde farklı bir yer tutmak açısından bir şans var. Ancak bu şansın yukarıda saydığımız malum nedenlerden ötürü pek kullanılamayacağı da ortada...

Ne çarpıcı...

Her ciddi değişim ya da kırılma, istikameti ya da sonucu ne olursa olsun, bizim köhne siyasi yapımıza ve bu yapının ürettiği köhne politikaları biraz ifşa ediyor...

Ne yazık...

Bu tür kırılmalar mevcut yapı ve politikaları değiştireceğine biraz daha pekiştiriyor, köhneleştiriyor...

Bu noktada siyasi iktidarlara, ne kadar dar alanda hareket ederse etsin, ne denli baskılara maruz kalırsa kalsınlar, önemli bir iş düşüyor.

BİR DEVİR BİTTİ

10/04/2003

Türkiye

Manşet

Irak'ta tam 24 yıldır hakimiyetini sürdüren yüzyılın son diktatörü Saddam Hüseyin ve rejimi artık resmen tarihin sayfalarına gömüldü. Amerika ve İngiltere önderliğindeki koalisyon güçleri, 21 gün önce Saddam Hüseyin ve rejimine karşı başlattıkları "Irak'ın Özgürlüğü Operasyonu" nda karşı kesin zafer elde

ettiler. Başkent Bağdat olmak üzere Irak'ın önemli şehirleri fiilen Amerikan askerleri tarafından işgal edildi.

3 saat içinde düştü

Onlarca tank ve hummer jeep desteğinde sessiz sedasız bir şekilde öğleden sonra Bağdat'a giren Amerikan askerleri, şehir merkezinde ilk olarak Tahrir Meydanı'na geldiler. Hiçbir direnişle karşılaşmadıkları gözlenen Amerikan askerleri, 3 saat içerisinde Bağdat'ın kalbi kabul edilen ve Özgürlük Anıtı'nın dikili olduğu Firdevs Meydanı'nı ele geçirdi. Daha sonra gazetecilerin kaldığı Filistin Oteli'ne yönelen Amerikan askerleri, burada adeta gövde gösterisi yaptılar. Başkent'in önemli bölümünü kontrol altına alan ABD askerleri, daha sonra tekrar Firdevs meydanına yönelerek burada Saddam Hüseyin'in adeta güç sembolü olan devasa heykelini yere indirmek için harekete geçti.

Tank üzerinde sevinç gösterisi

Bu sırada; günlerden beri sığınaklarda ölüm endişesi yaşayan Iraklılar da buldukları yerlerden günyüzüne çıkarak Amerikan askerlerini sevgi gösterileriyle karşıladılar. Yıllarca Saddam Hüseyin esaretinde yaşayan Irak halkının eski diktatörleri aleyhinde sloganlar attıkları görüldü. Firdevs Meydanı'nda toplanan binlerce Iraklı, ellerindeki balyozlarla Saddam Hüseyin heykeline vurarak biran önce yıkılması için çaba gösterdiler. Bazı Iraklılar ise ellerine geçirdikleri taşlarla heykele saldırdılar.

Bayrak krizi yaşandı

Ağırlığı tonlarca olan devasa heykelin yıkılışı sırasında çok ilginç görüntüler yaşandı. Uzun uğraşlar sonunda başına doladıkları halatlarla Saddam Hüseyin heykelini devirmek için gayret gösteren Amerikan deniz piyadeleri, bir ara Amerikan bayrağını Saddam Hüseyin'in yüzüne kapattılar. Ancak bunun bir Irak'ın özgürleştirilmesi operasyonu olduğunun hatırlatılması üzerine Amerikan bayrağı indirilerek bu kez Irak bayrağı heykelin üzerine örtüldü. Buarada meydana yaklaşan bir Amerikan tankı, Saddam Hüseyin heykelinin boynuna dolanan halatı çekerek heykeli devirdi. Saddam Hüseyin'e ait parçalanmış heykel parçalarını ise halkın uzun süre ayaklarıyla çiğneyerek intikamlarını aldıkları görüldü.

Dünya; İHA'dan izledi

Böylece Bağdat'ta bir devir batarken, yepyeni bir dönem başlamış oldu. Saddam Hüseyin heykelinin yıkıldığı bu tarihi anı, meydana toplanan Iraklılar ve Amerikan askerlerinin yanısıra, dünyadaki milyarlarca insan televizyonları başında İHA aracılığıyla izlediler. Amerikan askerlerine karşı hiçbir direnişin yaşanmadığı Bağdat şehir merkezinde yer yer Saddam'a bağlı Cumhuriyet Muhafızları'nca ateş açıldığı ve bazı binaları ateşe verildikleri görüldü. Bağdat'ta bulunan bir grup savaş karşıtı ise 'Go Home' yazılı pankartlar taşıdıkları ancak Amerikan askerlerinin bu protestoya karşılık vermedikleri görüldü.

Çatışma olabilir

Şehirde tamamen hakimiyeti kuran ABD deniz piyadeleri, Bağdat'ta gizli polis karargahını da ele geçirdi. Askerlerle beraber binaya giren haberciler, Irak Enformasyon Bakanlığı ve Reşid Oteli'ne çok yakın mesafede olan gizli polis karargahının ABD askerlerince alındığını söylediler. Bu arada, Amerikan kuvvetlerinin, Baas Partisi'nin Bağdat'ın batı mahallelerinden birinde bulunan eğitim merkezini de ele geçirdiği bildirildi. Buarada ABD deniz piyadelerinin, Bağdat'ın kuzeydoğusundaki banliyösü El Tavra'da da büyük direnişle karşılaşmadan sokak sokak ilerlediği kaydedildi. Güneyde Nasriye'de ise, rejim muhalifi Irak Ulusal Kongresi'ne bağlı milislerle Saddam'ın Fedaileri arasında şiddetli çarpışmalar yaşandığı bildiriliyor. Kenti kontrol altında tutan İngiliz ve ABD kuvvetlerinin çatışmalara müdahale etmediği de gelen haberler arasında. Ancak ABD askeri makamları, temkinli davranarak, savaşın bittiğini söylemek için henüz çok erken olduğunu belirtiyor ve önümüzdeki günlerde şiddetli çarpışmalar olabileceğine dikkat çekiyorlar.

Saddam; Kuzey'de de teslim

Bağdat'ta zafer kazanan Amerikan Ordusu, Kuzey cephesinde de büyük ilerleme kaydetti. Kürdistan Demokratik Partisi yetkilisi Hoşyar Zebari, ABD kuvvetleri ile birlikte Musul'a ilerleyen peşmergelerin, kente hakim Maklub tepesini ele geçirdiğini açıkladı. Zebari, ele geçirilen tepeyi, kuzey cephesinde şu ana kadar elde edilen en büyük kazanım diye niteledi ve burayı ele geçirerek, Irak savunmasının Musul'daki son halkası ile karşı karşıya geldiklerini söyledi. Maklub tepesi, Musul kentinin 18 kilometre kuzeydoğusunda bulunuyor. Peşmergeler Irak'ın kuzeyinde ilerlerken, Kürtler ve Irak birlikleri arasındaki bölgeye de kontrol noktaları kurulmaya başlandı. Harir bölgesinde de, özel birliklerin operasyon noktalarına taşınmasında kullanılan Blackhawk helikopterlerinin görülmesi, hareketliliğin artacağına işaretini verdi.

İŞGAL ÖZGÜRLEŞTİRMEZ
10/04/2003

Radikal Makale

ABDULBARİ ATWAN

Bağdat, sırtından, kalçasından ve göğsünden yaralayan bıçakların çokluğuna rağmen ve maalesef bazılarının bizzat Araplardan gelmesine rağmen direnişi sürdürüyor, işgalcilere karşı koyuyor ve teslimiyeti reddediyor. Hurma ağaçları ihtişamla yanarken nehirleri, yakınlarının yalnız bırakmasından kurumakta ve inlemekte. Bağdat'ın erkeklerini misket bombaları, güdümlü füzeler ve Batı'nın yalan propagandası korkutmuyor. Hiçbir zaman Irak'ın insanlık tarihinin en büyük gücü ABD'yi yenilgiye uğratacağını söylemedik, ancak Irak halkının direnmeden ülkelerini işgalcilere asla teslim etmeyeceğini söyledik ve halen de söylüyoruz. İşte tüm erkekliğiyle savaşıyor, Arap tarihine adını yazdırıyor, daha güçlü ve çetin düşman karşısında en uzun savaşını, direnişini veriyor Bağdat.

Kuveyt'te bazı kindarlara veya işgalcilerin tanklarının gölgesinde Necef,

Kerbela ve Nasiriye'ye dönen bazı Iraklılara bir uyarımız var: Geri durun, gerçek savaş henüz başlamadı, işgalcilerin Basra'da, şehitler babasının şehri Kerbela'da ve imamların yattığı Necef'teki balayı kısa sürebilir, hatta düşündüklerinden daha da kısa.

Iraklı liderler tıpkı bazılarının yaptığı üzere Mercedes otomobillerle kaçmadı, tek başına işgalcilere direnen başkenti ve halkını terk etmedi. Aksine şeref ve saygınlık hendeklerinden direnişe komuta etmekte.

Üst rütbeli Iraklı tek bir askeri komutanın bile teslimine şahit olmadık. Tarık Aziz'in Muhammed Said Essahaf'ın, Naci Sabri'nin, Saddam Hüseyin'in ve hatta kendilerinden rütbe olarak daha aşağıdakilerin beyaz bayrağı çekip komşu ülkelere kaçtığını görmedik.

Musul, Kerkük, Tikrit ve Bağdat, asillerin zihninden kolay silinmeyecek şu ihanet ortamında, yenilenmiş eski arzuları gerçekleştirmek için ABD tanklarının ardından koşan sırtlanların hançerlemelerine ve yoğun bombardımana rağmen direnişin ve şerefli mücadelenin adresleri olmayı sürdürmekte.

Kahramanca bir savaş sonrası saygın Basra düştü, ancak medeni olmayan evlatları özgürlükçü işgal tanklarının gürültüsü eşliğinde caddelerde dans etmedi. Aksine bir kısmı imkânları ölçüsünce direnişi sürdürüyor. Bazı Kuveytli Basra, Bağdat ve Nasiriye'ye her füze düştüğünde sevinçli bir şekilde ellerini ovuşturmakta. Zira şirketleri aracılığıyla alacakları imar projelerini bekleyerek yıkıntının daha da büyük olmasını istemekteler. Tek düşündükleri bankalardaki kabarık hesaplarının artması. Bu ümmetin ve evlatlarının canlarının saygınlığı ise öncelikleri arasında en alt sıralarda.

Geleceğin Irak'ı direnişin Irak'ı olacağı için ABD'nin Irak'taki askeri başarıları geçici ve sınırlı kalacaktır. Amerikalılar bir zamanlar bizzat kendileri halihazırdaki müttefikleri İngilizlerin işgalini kabul etmemişken, Fransızlar işgalci Nazi güçlerine karşı çetin bir direniş göstermişken asil Arap kabilelerinin evlatları Iraklılar, işgali ve kurulacak hükümeti nasıl kabul edebilir ki?

Hiçbir gün Irak'taki diktatörlüğün yanında yer almadık ve asla yer almayacağız. Bu köşeden ve Kudüs gazetesinin diğer sayfalarında Irak rejiminin işlediği bütün insan hakları ihlallerini kınadık ve sicilinin en kötüler arasında yer aldığını vurguladık. Ancak işgalci tanklar arkasında Irak'a gelecek rejimin yanında olmayacağımızı da defalarca yineledik.

Iraklıların istediği yönetim, kendi içlerinden, adil ve özgür seçimlerle gelen, etnik, dini ve mezhebi renkleri dikkate almaksızın herkese eşit mesafede duran, Arap-İslam ulusal toprağı üzerinde fıskıran yönetimdir. ABD paraşütleriyle inen ithal rejimin ömrü uzun sürmeyecek. Direnişi kırma girişimleri arttıkça temiz Iraklı'nın bedeni elinin tersiyle itecek bu rejimi. Zira işgalciler asla özgürlükçü, özgürlükçüler de asla işgalci olmaz.

(El Kudüs gazetesi, yazışleri müdürü, 8 Nisan 2003)

İYİ Kİ BİTTİ

10/04/2003

Radikal

Köşe Yazısı

İSMET BERKAN

Savaş korkunç bir şey. Günlerdir televizyonda izliyor, gazetelerde okuyoruz savaşın korkunçluğunu, acımasızlığını.

Ve dün sabah saatlerinden itibaren Bağdat'ın düştüğü anlaşıldı. Bu haber, herkesin yüreğine su serpmiş olmalı.

Çünkü bu haber Irak'ta savaşın bitmesi anlamına geliyor. Bağdat düştükten sonra, henüz Anglo-Amerikan işgal güçlerinin eline geçmeyen Tikrit, Musul ve Kerkük gibi şehirlerde kuvvetli direnişler beklemek, Bağdat'ta yaşanmayan savaşın bu nispeten küçük şehirlerde olmasını beklemek pek akıl kârı değil.

Bu savaşın ilginç yanı, başka savaşlara göre çok daha az kan dökülmesi galiba.

Çünkü günlerdir devam eden bombalamaya ve kara savaşına rağmen Iraklı kayıpların sayısı 2 binin biraz üstünde. Kuşkusuz onların ölmesi bile savaşın korkunçluğunu göstermeye yeterli. Şu anda eldeki yegâne teselli, ölü sayısının sınırlı kalması, çok daha feci ve yüksek rakamlara ulaşmaması.

Bu satırları yazarken Bağdat'taki Cumhuriye Meydanı'ndaki devasa Saddam heykelini yıkmaya çalışan insanlar heykele tırmanıyorlardı. Saddam'ın kaderi hâlâ bilinmiyor. Sadece Saddam da değil, Baas ileri gelenlerinin kaderi de henüz bilinmiyordu.

Bir iddia Saddam'ın üç gece önceki bir bombardımanda öldüğü yolunda. Bir başka iddia ise Saddam, oğulları ve Baas yöneticilerinin Bağdat'tan kaçtığı şeklinde.

Ne olursa olsun, yani Saddam yaşıyor ve bir yerlerde direnmeye hazırlanıyor olsa da fark etmez. Bağdat'ın düşmesi, Baas rejiminin de yıkılması anlamına geliyor. Baas rejiminin yıkılması ise öncelikle Irak için ama hemen ardından bütün Ortadoğu için yepyeni bir geleceğin başlaması demek. Bugünden itibaren konuşulması gereken tek şey var: Irak'ın geleceği. Amerika ve İngiltere, demokrasi konusunda hiçbir tecrübesi olmayan, demokrasi kültüründen ne kadar yararlandığı bilinmeyen bir ülkede söz verdikleri gibi temsili bir demokrasi oluşturabilecekler mi? Kuşkusuz geçici yönetimler olacak, askeri yönetim vs. olacak önümüzdeki aylarda ve belki yıllarda, ama Irak'ta işgalin bir an önce bitmesi, ülke yönetiminin bir an önce Irak'ın seçilmiş temsilcilerine verilmesi de gerek.

Bu sürecin sağlıklı işleminde Türkiye'ye de büyük görevler düşüyor. Kürt fobisini üstümüzden bir an önce atıp Irak'ın geleceği konusunda yapıcı yardımlarda bulunmamız, gerek Irak merkezi ordusunun yaratılmasına ve gerekse bu ülkede yeni bir hukuki yapının kurulmasına elimizden gelen yardımı yapmalıyız.

Irak'ın gelecekte istikrarlı, düzenli ve zengin bir ülke olması Türkiye'nin çıkarıdır, bunu hiç unutmamak gerek.

Türkiye bu savaşta bir rol almadı, ama barışta mutlaka rol almalı. Irak halklarına yardımcı olmak için elimizden geleni yapmalıyız.

KUZEY CEPHESİ KANLI AÇILDI

07/04/2003

Radikal

Haber

ABD Başkanı George W. Bush, kuzey cephesinin Kürt peşmergelerle açıldığını duyururken, Amerikan özel kuvvetlerinin desteğinde Musul ve Kerkük'e ilerleyen peşmergeler ilk büyük kayıplarını 'dost ateşi'yle verdi. ABD uçaklarının, Musul yakınında Amerikan özel birlikleri ve peşmergelerin bulunduğu konvoyu bombalaması sonucu en az 18 peşmerge öldü, 45 kişi yaralandı. Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) lideri Mesut Barzani'nin kardeşi, KDP özel kuvvetler sorumlusu Vecih Barzani ağır, Barzani'nin oğlu Mansur hafif yaralı.

ABD Merkez Komutanlığı koalisyon uçaklarının Musul yakınında Kürt güçlerine ateş açmış olabileceğini, olayın araştırıldığını açıkladı. KDP Sözcüsü Hoşyar Zebari'ye göre 'dost ateşi'nin sebebi Irak güçleriyle, ABD

desteğindeki peşmergelerin Pir Davud ve Dibegah köyleri arasındaki çatışmaları sonrası oluşan karışık tablo. Zebari'ye göre olay şöyle gelişti: Konvoy Kalek'ten Irak güçlerinin kontrolündeki Mahmur

bölgesindeki Dibegah köyüne doğru ilerliyordu. Bu sırada Irak tankları ile ilerlemekte olan koalisyon güçleri arasında çatışma sürüyordu. Kürt ve ABD güçleri 'yakın hava desteği' istedi. Konvoy vurulduğunda Iraklıların yoğun bombardıman sonrası terk edip kaçtığı tankların yakınından geçiyordu. KDP Sözcüsü Zebari, "Belki de Kürt güçlerin eline geçen Irak tanklarını, ateş açan tank birliği sandılar. Savaştır. Böyle şeyler olur" diye konuştu.

ABD askeri öldü mü?

Konvoyda bulunan önde gelen KDP komutanlarından Said Abdullah, Mamesta Hehman ve Mansur Barzani'nin de aralarında bulunduğu yaralıları derhal Erbil hastanesine kaldırıldı. Erbil'de anonslar yapılarak halk kan vermeye çağrıldı. Yoğun bakıma alınan Vecih Barzani tedavi için ABD'nin Almanya'daki Ramstein Üssü'ne nakledildi.

Erbil hastanesi yetkilileri ölenler arasında dört ABD askeri bulunduğunu söylemişti. Ancak Zebari bunu "18 peşmerge öldü. Ölen Amerikan askeri yok, iki ya da üç Amerikan askeri yaralandı" diyerek yalanladı.

'BURASI CEHENNEM GİBİ'

Savaşın başından beri en fazla can kaybı verdiren 'dost ateşini' ilk duyuran BBC Dünya Servisi Editörü John Simpson da, konvoya eşlik eden iki kamyonet dolusu ABD özel timinden ölenler olduğunu söylemişti. Simpson, olayı şöyle duyurdu: "Burası cehennem gibi. Yanan araçlar var. Araçlardaki mühimmat patlıyor. Bu gerçekten kendi kalelerine atıkları kötü bir gol oldu."

MUSUL'A İLERLENİYOR

ABD özel kuvvetleri ve peşmergeler ise Musul ve Kerkük'e çekilen Irak güçlerinden boşalan mevzileri alıyor. Kürdistan Yurtsever Birliği (KYB) ve KDP peşmergeleri dün ilk kez Duhok'un güneyine inip Domiz köyünü, Ayn Sıfni ve Şergah kasabalarını aldı.

KUZEYDEN CEPHE AÇILMAMASI İYİ OLDU

07/04/2003

**Hürriyet
Haber**

YEVGENİ PRIMAKOV

Irak savaşı başlamadan önce Bağdat'a gizemli bir ziyarette bulunan Rusya'nın en büyük Ortadoğu uzmanı ve eski Başbakan Yevgeni Primakov, Rus NTV televizyonunda savaşla ilgili geniş bir durum değerlendirmesi yaptı. Primakov, TBMM'de asker tezkeresinin reddedilmesine de değinerek Kuzey cephesi açılmasının savaşın daha süratli bitirileceği anlamına gelmediğini savundu. Primakov şöyle konuştu:

"Amerikan askerinin geçişine izin verilmemesinin, belki de zarardan çok faydası oldu. Irak savaşında Kuzey cephesi açılmadı, ancak Kürt bölgelerinde çok daha ciddi sorunların belki de önüne geçilmiş oldu. " ABD TÜRYE'Yİ ANLADI Primakov, değerlendirmesinde Türkiye ile Kuzey Irak'taki Kürtler arasında nasıl bir savaş çıkabileceğini Washington'un tüm ciddiyetiyle anladığını söyledi. Eski Rusya Başbakanı, "Kürtler Irak toprak bütünlüğü içerisinde ancak özerk statü alabilir. Bunun ötesindeki tüm adımlar tahmin edilemez sonuçlar doğurur. Hele Kürtlerin Kerkük ve Musul'u ele geçirmeye kalkışması ve petrol yataklarını kontrol etme adımı atması Türkiye'nin savaş ilanı anlamına gelir. ABD hassasiyetin farkında" dedi.

YENİ HEDEF ŞARON

Savaş sonrasıyla ilgili bölgesel tahminler de yürüten Primakov, ABD'nin Irak'tan sonra İran ya da Suriye değil, esas İsrail'deki Şaron yönetimini hedef alacağını savundu. "Irak'taki kanlı savaştan sonra ABD'nin ciddi bir adım atarak Arap dünyasının gönlünü alması lazım" diye konuşan Primakov, Washington'un Filistin-İsrail krizine çözüm bulmak için aşırı sağcı lider Ariel Şaron'a karşı tavrı koyacağını iddia etti.

UÇAN KALELER, IRAK KONVOYUNU VURDU

03/04/2003

**Milliyet
Haber**

ABD'ye ait B - 52 ağır bombardıman uçakları, Irak'ın kuzeyini dün de bombaladı. Musul yakınlarındaki Berdaş'te yaşanan bombardıman sonucu, uçaksavar, top ve mühimmat yüklü bir Irak askeri konvoyunun isabet almasıyla iki Irak askeri öldü. Dün saat 13.00 sıralarında

gerçekleştirilen bombardımanda konvoydaki araçlar havaya uçurulurken, saatlerce yanan araçların bulunduğu yere giden Barzani'ye bağlı peşmergeler, ölen Irak askerlerinin cesetlerini Erbil'e getirdi. Talabani peşmergelerinin kontrolündeki Süleymaniye'nin güneyindeki Kifri kasabasının yakınında bulunan Irak mevzilerine de, ABD uçakları tarafından önceki gece ve dün peş peşe msket bombaları bırakıldı. Irak askerlerinin terk ettiği Musul yakınlarındaki Kanılan Köyü'ne yerleşen peşmergeler, Musul'a 15 kilometre yaklaştı. Kanıla Köprüsü de, Barzani liderliğindeki peşmergelerin denetimine girdi. Berdareş ve Kanılan köyünden çekilen Irak askerleri, Musul yakınlarındaki Gazrin kasabasıyla Musul'a 13 kilometre mesafedeki Maklap dağlarına yöneldi. B - 52 ağır bombardıman uçaklarının dünkü bombardımanı sırasında dört Irak aracı isabet alırken, bu araçların yanına giden 10 kadar gazeteciye, yakında mevzilenen Irak askerleri ateş açtı. Bu ateşe peşmergeler karşılık verince, iki ateş arasında kalan gazeteciler kendilerini yere atarak kurtulabildi.

KÜRTLERE İLK SADDAM FÜZESİ

02/04/2003

Hürriyet

Haber

Irak lideri Saddam Hüseyin, Kuzey Irak'ta, Amerikan askerleri ile ittifak yapan Irak Kürdistan Demokrat Partisi (IKDP) lideri Mesut Barzani'nin karargahının bulunduğu Selahaddin kenti yakınlarındaki bir köy ile ABD uçaklarının indirildiği Erbil yakınlarındaki Harir Havaalanı çevresine 4 füze saldırısı düzenledi.

Can kaybına yol açmayan saldırılar, bölgede korku yarattı. Musul'dan fırlatıldığı tahmin edilen Irak füzesi önceki sabaha karşı Selahaddin kentine 8 kilometre uzaklıktaki Kore Köyü'nün hemen yakınlarına düştü. Irak'a ait 3 füze ayrıca ABD'lilerin bulunduğu Harir Havaalanı yakınlarındaki Davdar, Bestane ve Girove bölgelerindeki dağlık alanlara düştü. Füzeler düştükleri yerlerde geniş çukur açtı. Füzelerin düştüğü yerde can kaybı olmadı. Barzani'ye bağlı 'Kürdistan TV', Selahaddin kenti yakınlarına düşen Irak füzesinin parçalandıktan sonraki görüntülerini yayınlarken, "Irak yönetiminin bu füzesi, bölgenin huzur ve istikrarına karşı çıkmak için fırlatılmıştır" ifadesi kullanıldı. Füze saldırısı sırasında IKDP lideri Mesut Barzani'nin Erbil'de bulunduğu, patlamada ölen veya yaralanan olmadığı belirtildi. Saddam'ın Kürt bölgesine ilk kez füzeli saldırıda bulunması, bölgede korkuya neden oldu.

BAĞDAT'TA BOMBARDIMAN BASRA VE NECEF'TE DİRENİŞ

02/04/2003

Yeni Şafak

Haber

Amerika ve İngiltere, başta Bağdat olmak üzere, Irak'ın bütün kentlerini ağır bombardıman altında tutuyor. Eli silah tutan herkesin direnişe geçtiği gününde ise, işgal güçleri ağır zayıatlar veriyor. Amerikan ve İngiliz güçlerinin Irak'a başlattığı savaş 14. gününe girerken, Bağdat'ta ve Irak'ın diğer kentlerine yönelik ağır bombardımanlar devam ediyor. Bağdat'a önceki gece düzenlenen hava saldırılarının neden olduğu can kaybı ve yıkıntıların acısını yaşayan Bağdat halkı, dün erken saatlerde yeni hava saldırıları altında yeni bir savaş gününe başladı.

Cephelerde savaşın şiddetli bir biçimde devam ettiği, Arap ülkelerinden 4 binden fazla gönüllünün, dün Irak için savaşmak üzere Bağdat'a ulaştığı belirtildi. Irak resmi makamlarının açıklamasına göre, Bağdat'a gelen

Arap fedailerini, "Irak'a yapılan saldırganlığı önlemek için Amerikan ve İngiliz askeri birlikleriyle ölümüne savaşacaklarını" söyledi.

BAĞDAT'TA 19 SIVİL ÖLDÜRÜLDÜ

Hazreti Ali'nin mezarı bulunan Necef'te ise, Irak ordusuyla Amerikan askerleri arasında şiddetli çarpışmaların devam ettiği belirtiliyor. Önceki gece "Cumhuriyet Sarayı" olarak da bilinen "es-Selam Sarayı" ikinci defa füze saldırısına uğradı. Krallık döneminden kalan ve Kral Gazi'nin yaşadığı bu saray, müzeye dönüştürülmüştü. Bağdat'ın doğusuna bir füzenin düşmesi sonucuysa 15 sivil öldü.

İşgal güçlerinin, Saddam Hüseyin'in büyük oğlu Uday'ın başkanı olduğu Irak Ulusal Olimpik Komitesi'nin binasını vurduğu bildirildi. Bağdat'ın 110 km güneyinden ise çatışma haberleri geliyor. Hille kentinin güneyindeki İmam Ayyub kasabası yakınında meydana gelen çatışmalarda bir ABD askerinin öldüğü bildirildi.

GÜNDELİK HAYAT ZORLAŞTI

Bağdat'ta biri dışında tüm iletişim merkezleri ve telefon santralleri bombalandığı için, kentin yüzde 99'unda telefon kullanılmıyor. Ailesini ya da akrabalarının durumun merak eden Bağdatlılar, arabalarla semtler arasında gidip gelmeye çalışıyor. Dükkanların yüzde 20'si açık ancak mal yok. Fiyatlar aşırı derecede yüksek. Benzin istasyonlarının normal çalışıyor. Kentin su ve elektriği ise kesintiye uğramadan veriliyor. Savaş koşullarına ve sürekli bombalanmaya rağmen Bağdat'ta suç oranında artış olmadı.

IRAK'IN KUZEYİ DE BOMBALANIYOR

Irak'ın kuzeyine de bombardıman sürüyor. İşgal güçlerinin Kuzey Irak'taki Kelek kasabası yakınlarında bulunan Irak mevzilerini önceki gece ve dün ateş altına aldığı bildirildi. Musu'un da bombalandığı haberleri gelirken, el-Cezire, kent merkezinin hedef alındığını duyurdu. Antik Ninova harabelerinin karşısında, Dicle kenarında Musul'da 300 bin kişi yaşıyor ve Kuzey Irak'ın en büyük kenti.

Öte yandan Körfez bölgesinde bulunan USS Constellation uçak gemisindeki yakıt ikmalinde kullanılan bir uçak güverteden suya kaydı, uçağın pilotları kurtarıldı.

***

NASIRIYE'DE 60 İŞGALCI ÖLDÜRÜLDÜ

Irak'ın güneyindeki Nasiriye kentinde, Irak askerleriyle ittifak güçleri arasındaki şiddetli çatışmaların devam ettiği bildirildi. Irak ordusundan yapılan açıklamada, Irak askerlerinin düşman kuvvetlerine ağır kayıplar verdirdikleri belirtildi. Açıklamada, Irak'ta meydana gelen çatışmalarda 60 Amerikan ve İngiliz askerinin öldüğü, 35 askeri aracın tahrip edildiği ve 5 savaş uçağının düşürüldüğü iddia edildi. Bu arada, Irak ordu sözcüsü, Saddam Hüseyin'in Nasiriye'deki çatışmalar sırasında hayatını kaybeden 11. Tugay askerlerinin ailelerine 650'şer dolar tutarında tazminat verdiğini söyledi. Bazı komutanlara ve askerlere gıyabında madalya verildi.

***

IRAK: NECEF'TE AĞIR KAYIPLAR VERDİLER

Amerikan askerlerinin Necef'e saldırı düzenlediklerini, ama "ağır kayıplar verdikten sonra geri çekilmek zorunda kaldıklarını" bildirildi.

Irak silahlı kuvvetleri, Amerikan ve İngiliz güçlerine Basra ve Necef'te ağır kayıplar verdirdiğini iddia etti. Irak televizyonunda konuşan bir askeri sözcü, Amerikan ve İngiliz askerlerinin, Basra'nın güneyindeki Ebul Hasib'de ağır kayıplar verdiğini, cesetlerin halen çatışma alanında olduğunu söyledi. Sözcü, Fedaiyin ve Baas partisi milislerinin, saldırganları geri çekilmeye zorladığını bildirdi. Sözcü, Fedaiyin milislerinin Necef'te, 7 tank ve bazı araçları imha ettiğini, askerleri öldürdüğünü söyledi.

24 saatte 56 sivil öldü

Irak Enformasyon Bakanı Muhammed Said Essahaf, işgal güçlerinin son 24 saat içinde 56 sivil öldürdüğünü söyledi. Essahaf, ölümlerin 24'ünün Bağdat'ta olduğunu bildirdi. Iraklı Bakan, yaralı sayısının da 250'yi aştığını belirtti. Essahaf, ölenler arasında, Hilla'dan biri bebek 9 çocuğun yer aldığını kaydetti

İNTİHAR SALDIRILARI SÜRECEK

ABD ve İngiltere'nin saldırısı intihar komandolarını harekete geçirdi. İslami Cihad, İsrail'de 26 kişinin yaralandığı intihar saldırısını "İraklılara hediye" olarak tanımladı. 4 binden fazla Arap'ın "şehit olmak için" Irak'a geldiğini açıklayan Bağdat yönetimi, intihar saldırılarının süreceği mesajını verdi. Kuveyt'teki Udeyri Amerikan üssünde, bir kişinin ABD'lilerin üzerine kamyon sürerek düzenlediği saldırıda 15 asker yaralandı. Suriyeli gönüllülerin işgal güçlerine karşı savaşmak için Musul'a ulaştığı bildirildi.

BOMBARDIMAN ŞİDDETLENDİ

Karada istediğini bulamayan ve hava saldırılarını yoğunlaştıran işgal güçleri Bağdat'ta yine sivil yerleşim birimlerini vurdu. Saldırıda 6 kişi öldü, 6 kişi de yaralandı. ABD'nin 4-6 gün ara verdiği kara operasyonunun nisan ayı ortalarına kadar hatta 35-40 gün daha yeniden başlamayabileceği belirtildi. Orgeneral Myers, savaşın zor kısmının bundan sonra yaşanacağını açıkladı. İngiliz uzmanlar, Bağdat saldırısı öncesinde, en az 100 bin kişilik takviye kuvvete ihtiyaç olduğunu söylediler. İslami Cihad, ilk grup intihar bombacısının Bağdat'ta olduğunu bildirdi;

Suriyeli gönüllüler Musul'da Irak'ta işgal güçlerine yönelik intihar saldırılarının artması dikkat çekerken Bağdat yönetimi, 4 binden fazla Arap'ın, "şehit olmak için" Irak'ta savaşmaya geldiğini duyurdu.

İsrail’de dün düzenlenen intihar saldırısını üstlenen Filistinli İslami Cihad örgütü, ilk grup intihar bombacılarının Amerikalı ve İngilizlerle savaşan Iraklılara yardım etmek üzere Bağdat’ta olduğunu bildirdi. Suriyeli gönüllülerin de, işgal güçlerine karşı savaşmak için Irak’ın kuzeyindeki Musul kentine vardığı bildirildi.

Necef’teki Iraklı bir astsubay, aracını, önceki gün havaya uçurarak kontrol noktasındaki 4 Amerikan askerini öldürmüştü. Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin’in, intihar saldırısını gerçekleştiren astsubay Ali Cafer Hammadi El Numani’yi, ölümünden sonra albay rütbesine yükselttiği bildirildi. Saldırıdan sonra açıklama yapan Devlet Başkan Yardımcısı Taha Yasin Ramazan, bu tür eylemlerin artacağı ve hatta ABD ve İngiltere’de intihar saldırıları gerçekleştirilebileceği uyarısında bulunmuştu.

Kuveyt’teki Udeyri Amerikan üssünde de dün, bir kişinin Amerikan askerlerinin üzerine kamyon sürerek düzenlediği saldırıda 15 kişi yaralandı.

Irak askeri yetkilileri, 4 binden fazla Arap’ın, ABD öncülüğünde başlatılan savaşta “şehit olmak” için Irak’a geldiğini bildirdiler. Irak askeri sözcüsü Hazi El Ravi, şehit olmak isteyen Arapların “kendi ülkelerine dönmek için yemin ettiklerini” söyledi ve “Irak’a yardım etmenin bütün Müslümanların görevi olduğunu” savundu. El Ravi, Necef yakınlarındaki intihar saldırısında ölen ABD askeri sayısının 4 değil, 11 olduğunu öne sürdü.

MYERS: TAKTİK DEĞİŞEBİLİR

ABD Genelkurmay Başkanı Orgeneral Richard Myers, intihar saldırısı tehdidinin üstesinden gelmek için taktik belirleyebileceklerini açıkladı. Ancak uzmanlar, işgal güçlerinin intihar saldırılarıyla başa çıkmalarının zor olduğuna dikkat çekiyorlar.

İlk grup intihar bombacılarının Bağdat’ta olduğunu bildiren İslami Cihad, “El Kudüs Tugayları’nın ilk grubunun Bağdat’ın kalbinden ülkelerine ve halkına iyi haberler göndereceğini” bildirdi. Örgüt açıklamasında, intihar bombacılarının yapacakları eylemlerin, “Müslüman ve Arap topraklarını savunmada kutsal bir görev” olacağı savunuldu. İsrail’in Netanya kentinde dün düzenlenen ve 6’sı ağır 26 kişinin yaralandığı intihar saldırısını üstlenen İslami Cihad, saldırının “Filistinlilerden kahraman Irak halkına bir hediye olduğunu” söyledi. El Cezire de, Suriyeli gönüllülerin Musul’a gittiklerini duyurdu.

IRAK’I ÖZGÜRLEŞTİRME SAVAŞI

30/03/2003

Radikal

Köşe Yazısı

AVNİ ÖZGÜREL

Abbasi hanedanına yardım amacıyla geldikten sonra darbeyle iktidarı ele geçiren Büveyhilerin dikta idaresinden Iraklıları, Selçuklu kurtardı. Bağdat halkı Tuğrul Bey’i şenliklerle karşılamıştı...

Birkaç haftadır Irak’ın islam tarihinde oynadığı önemli role dikkat çekmeye çalışıyorum. Şimdi savaş alanı olan ve kana bulanık kentlerin neredeyse tamamı Türk tarihinin de köşe taşları. Unutmamak lazım ki, Anadolu’ya Malazgirt sonrasında, yani 1071’i takip eden yıllarda girdiğimizde çeyrek asırdır Irak’taydık...

Yıl 1055

Halkı zalim bir dikta idaresinden kurtarmak için halifenin daveti üzerine harekete geçen Selçuklu ordusu 1055 yılı Aralık ayında doğu sınırından Irak’a girdi, iki haftada Bağdat’a ulaştı ve 110 yıllık Büveyhoğulları hanedanına son verdi...

Bağdat’a, Dicle Nehri’nin iki yakasına kurulan ziyafet çadırları ve sokaklara dökülen halkın sevgi gösterileri arasında halifenin nehir gezisi için yaptırdığı tekneyle gelen Selçuklu hükümdarını, Halife El-Kaim Biemrillah, sarayın kapısında karşıladı, eliyle ‘yedi iklimin hükümdarı’ manasına gelen yedi hil’at (= kaftan) ve taç giydirip kılıç kuşandırdı... Tarihler bu karşılama merasimini en ince ayrıntılarına kadar yazıyorlar: Halife Biemrillah’ın üzerinde peygamberin hırkasının bulunduğu, Tuğrul Bey’in giydiği hil’at

ve sarık üzerine takılan kıymetli taşların ağırlığından yerinden kalkamaz hale geldiği, uzun yıllardan sonra sarayın önüne peygamberin sancağının asıldığı v.s... Būveyhiler kimdi?

Mecusi, yani ateş tapımı inancındayken 10. yüzyılda Müslüman olup Şii mezhebine bağlanan Būveyhioğulları, Abbasi halifeliği dahil hemen bütün İslam hükümdarlarının ordularında görev alan bir kabile. Zamanla safında çarpıştıkları devletlerin yönetim kademelerinde görev alan Būveyhiler, siyaset sahnesine 945 yılında Bağdat'ta çıktılar. İç karışıklıkları bastıramayan Abbasi halifesi Müstekfi Billah, askeri güç olarak Būveyhileri şehre davet etti ve liderlerine emirlik dahil çeşitli unvanlar verdi.

Būveyhiler Bağdat'ta öyle bir terör havası estirdiler ki gerçekten kısa sürede karışıklık yatıştı, herkes gölgesinden korkar oldu. Halifenin kendilerine, 'işiniz bitti' demesinden korkan Būveyhiler, bir gece ani bir kararla onu tutuklayıp gözlerine mil çektiler (gözün kızgın şişle kör edilmesi) ve Billah'ın yerine kendi seçtikleri Mutillillah'ı getirdiler. Būveyhiler Şii'ydi, Abbasi hilafetiye Sünni mezhebini temsil ediyordu.

Gazneli Mahmut'un darbesi

Ne var ki Būveyhoğulları 'üzüm yemek' derdinde olduklarından, bu 'ayrıntı'ya hiç mi hiç önem vermediler.

Hatta kukla bir halifeyi makamda tutmakla kendilerine yaranmak isteyen bir kısım Sünni'nin desteğini aldıkları için mutluydular. Ancak rahat günleri fazla uzun sürmedi Būveyhilerin. Liderleri Bahaüddeve'nin ölümünden sonra oğulları arasında çıkan taht kavgasıyla Irak bir kere daha 'istikrarsızlaştı...' Būveyhilere ilk darbeyi hayatının son günlerinde Gazneli Mahmut vurdu, 1029'da kabilenin Cibal kolunu dağıttı. Sonra Selçuklu'yla karşı karşıya geldi Būveyhiler. Çağrı Bey'in oğlu Kavurd da onları Kirman bölgesinden çıkarttı.

Gizlice haberci yollandı

Būveyhiler Bağdat'a sıkışmıştı artık. Dönemin halifesi Biemrillah, gizlice haberciler yollayarak Selçuklu hükümdarı Tuğrul Bey'i davet etti.

120 bin kişilik ordusuyla Bağdat'a yürüyen Tuğrul Bey'in karşısına Būveyhiler çıkmaya cesaret edemediler.

Halkın nefretini kazandıkları için saklanmalarına da imkân yoktu. O yüzden şehri terk edip güneye çekildiler. Tuğrul Bey Bağdat'ta kaldığı süre içinde Abbasi hanedanıyla Selçuklu sarayı arasında akrabalık bağı kurmak için planladığı, kardeşi Çağrı Bey'in kızı Hatice Arslan Hatun ile halifenin nikâhına katıldı. (Bu evlilik başlangıçta halifenin tek oğlu Zahiretu'd-Din'le Hatice Arslan Hatun arasında olacak diye düşünülmüş hazırlık da ona göre yapılmıştı ama halife Biemrillah gelin adayını gördükten sonra onunla kendisi nikâhlanma arzusunu bildirince itiraz edilmemişti.) Çocuğu olmayan Tuğrul Bey, Selçuklu sarayının en güzel kızı olduğu bilinen yeğenini halifeye eş seçti.

Hemen pes edilmedi

Yenilgiyi ve Bağdat'tan kovulmayı içlerine sindiremeyen Būveyhiler hemen pes etmediler. Gittikleri yerde ayaklanma çıkarttılar. O zaman kadar fazla önemsemedikleri Şia'ya mensubiyetlerini öne sürerek taraftar topluyorlardı... Çıkardıkları isyanları bastırmak için Tuğrul Bey'in Bağdat'tan ayrılmasını fırsat bilen bir Būveyhi kolu şehri baskınla ele geçirip halifeyi hapsedmeyi başardı. Bu yüzden üç hafta boyunca Bağdat'ta cuma namazı kılınmadığı biliniyor...

Mısır'daki Şii Fatımi Halifesi, El-Mustansır Billah adına hutbe okunmasını sağladı.

Halife, karısı Hatice Arslan Hatun ve halifenin Ermeni asıllı annesi Bedrü'd Düça dahil Abbasi sarayı haremindeki bütün kadınlar darbecilere esir düştüler.

Tuğrul Bey geriye dönüp Bağdat'ın kontrolünü yeniden eline geçirdiğinde halife ve yeğenini buldurmak için şehrin altını üstüne getirtti. Sonunda isyancıların liderini kendi yayının kirişiyile boğdurma emrini verdiği Hatice Arslan Hatun'un ve halifenin Tikrit'te (Saddam Hüseyin'in memleketinde Hatice Arslan Hatun'un ve halifenin tutuklu muhafaza edildiği kale hâlâ ayakta) rehine olarak tutulduğunu öğrendi. Tuğrul Bey'in halifeyi ve yeğenini tantanayla Bağdat'a geri getirip tahta çıkattığını söylemeye gerek yok.

Ardından Tuğrul Bey de halifenin tek kızı Seyyide Fatımatü'l Betül'le evlendi.

***

Minyatürlere yansıyan

Çerçeve

Halife El-Kaim Biemrillah'la Hatice Arslan Hatun'un evlilikleri günümüz TV dizilerine taş çıkartacak olaylar içinde geçti. Halife 'kurtarıcı' olarak görmekte birlikte Selçuklu hükümdarına bu denli bağlı olmayı içine sindiremiyordu. Tuğrul Bey'in daha önceki eşlerinden çocuğu olmadığını bildiği için kızının evliliğini tahtı için bir tehlike olarak görmediği, derlenen özel saray notlarından biliniyor. Büyük bir istekle evlenmiş görüldüğü Hatice Arslan Hatun'a nikâhlarının kıyıldığı günden başlayarak, 'elini sürmemiş olması'nın sebebinin genç kızın hamile kalıp varis doğurma ihtimali olduğu da aynı notlarda

mevcut... Halife'nin bu konuda oğluna güvenemediği için genç kızı kendisine nikâhladığını düşünmekte beis yok...

İlgisizlikten şikâyet

Hatice Arslan Hatun'un amcası Tuğrul Bey'e sürekli mektup yazarak bu ilgisizlikten yakındığı anlaşılıyor. Amcasının onu zaman zaman Rey şehrine yanına çağırarak yatıştırdığı ve eşinin uzakta bulunduğu günlerde halifenin meraklanmamış olmasına bakarak yeğenine hak verdiği de belli.

Tarihçiler Hatice Arslan Hatun'un Rey'de bulunduğu bir sırada Tuğrul

Bey'in ölmesi üzerine Alparslan'ın tahta çıkmasında önemli rol oynadığında hemfikirler. Alparslan'ın da Hatice Arslan Hatun'a büyük itibar gösterdiği Halife'ye sormadan onu Selçuklu başkenti İsfahan'a getirtmesinden belli.

Halife'nin bundan sonra eşini Bağdat'a getirmek için elçiler gönderdiği ve hayli nazlandıktan sonra onun daveti kabul etmesi üzerine Bağdat'ta onuruna günlerce şenlik düzenlettiği kayıtlarda var. Hatice Hatun'un kocasından şikâyetlerinin bu noktadan sonra kesildiği mektuplarından anlaşılıyor.

Ama tam kendisini mutlu hissettiği dönemde Alparslan'ın suikasta kurban gittiği haberinin gelmesiyle hayatının karardığı da açık. Kuzeninın matemini sağlığına zarar verecek dereceye turmandırarak tutan genç kadına son bir darbe eşi Halife'nin hacamat yaptırdıktan sonra yarının ilithaplanması neticesi ölmesiyle vurulmuş oldu.

Ertesi yıl Hatice Arslan Hatun, amcası Tuğrul Bey'in yanında tanıdığı Selçuklu devletinin önde gelen yöneticilerinden biri olan Feramuz Kakuye ed-Deylemi'yle evlendi. 50 yaşında ölene kadar 14 yıl boyunca hakkında Selçuklu sarayına tek bir not dahi gelmedi.

***

Bağdat'ta tarih tehdit altında
Çerçeve

Irak'taki savaşta, ülkede bulunan 500'den fazla Selçuklu ve Osmanlı eseri de risk altında. Abbasi İmparatorluğu'nun merkezi olan Irak'ın başkenti Bağdat, sadece Ortadoğu'nun değil, Doğu kültürünün en önemli tarihsel kentlerinden biri. Tarihi Bağdat, bugünkü Bağdat'ın dışında. Daire biçiminde inşa edilen kent, Halife Harun Reşit döneminde, Binbir Gece Masalları'nda anlatıldığı gibi refahın dorukta olduğu zenginlik merkezi niteliğini kazanmış.

Ülkedeki Selçuklu ve Osmanlı eserleri ise, başkentin yanı sıra Musul'dan Basra Körfezi'ne kadar geniş bir alanda yayılmış durumda. Bağdat'taki Türk eserleriyle ilgili doktora tezi hazırlayan 100. Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Abdülislam Uluçam, bu eserlerin sayısını 510 olarak veriyor. Halen Bağdat'ta, Irak Savunma Bakanlığı olarak kullanılan Kanuni döneminden kalma Osmanlı Sarayı ve Kışlası bu eserlerden biri. Diğer bazı son derece önemli eserler şunlar: Selçuklu'dan kalma Mustantiriye ve Mercan medreseleri. Mimar Sinan'ın yaptığı Geylani Türbe ve Külliyesi ile İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin Türbe ve Külliyesi. Yine Osmanlı eserlerinden Muradiye ve Asafiye camileri de tehdit altındaki önemli tarihi mimari zenginlikler arasında.

AŞİRETLER DE SAVAŞ MEYDANINDA

28/03/2003

Milliyet

Haber

Musul ve Kerkük sınırına B - 52 bombardıman uçaklarının düzenlediği saldırıda çok sayıda Irak askeri yaşamını yitirdi. Musul ile Erbil'i birbirine bağlayan Kalek kasabasındaki Irak mevzileri de ABD uçaklarının hedefi oldu. Erbil'e bakan tepelere mevzilenen Irak askerlerinin bir bölümü bombardıman sırasında Musul yakınlarına çekildi. Saddam Hüseyin, kendisine bağlı aşiretlerden silahlı 5 bin kişiyi Musul ve Kerkük'ü savunan askerlerine yardıma gönderdi. Sınır kentlerindeki stratejik bölgelere yerleştirilen Cumhuriyet Muhafızları'nın cepheden kaçan askerleri kurşuna dizmek için talimat aldıkları da iddia edildi. Kalek kasabasının hemen üstünde yer alan Larcan'daki mevzilerden kaçan 300 kadar Irak askerinin peşmergelere teslim olduğu ileri sürüldü. ABD askeri yetkilileri bölgeye giderken gazetecilerin bölgeye girişi engellendi.

Gözaltına alındık

Denetimler sırasında bir grup gazeteciyle birlikte ABD askerlerince gözaltına alındık. Askerlerin danıştıkları komutanın talimatı üzerine kimliklerimizdeki fotoğrafların üzerinden gazetecileri kontrol eden askerler, bir süre sonra muhabirleri bırakarak bölgeden uzak durulmasını istediler.

K.IRAK'A İNDİRME BAŞLADI

28/03/2003

Türkiye

Haber

Türkiye'yi Kuzey cephesi için 'stratejik ortak' olarak görmekten vazgeçen Washington, B planını devreye soktu. Yaklaşık 1000 Amerikan askeri paraşütlerle Kuzey Irak'a indirildi. Pentagon, asker indiriminin ardından zırhlı tankların ve diğer çatışma araçlarının geçiş yolunun sağlanması için bölgedeki önemli bir havaalanının da koalisyon birliklerinin kontrolüne geçtiğini açıkladı.

İtalya'dan geldiler

Savunma Bakanlığı'ndan yetkililer, paraşütçü birliklerin İtalya'daki Amerikan 173'üncü hava indirme tugayından havalanan askerler olduğunu bildirdi. Aynı yetkililer, paraşütle inen askerlerle, Kuzey Irak'ta ilk kez oldukça büyük bir Amerikan askeri varlığının oluştuğunu kaydettiler. Bir başka savunma yetkilisi ise "Bu kuzey cephesinin başlangıcı" dedi.

Süleymaniye ve Çemçemal kentleri arasındaki Bakraco bölgesinde bulunan piste inen 40 kadar uçaktaki askerin derhal bölgeye konuşlandıkları kaydedildi. Öte yandan kuzey cephesindeki yığınaklarını artıran ABD, Irak hedeflerini bombalamaya devam ediyor. Amerikan güçlerinin Kalak bölgesindeki Irak mevzilerine 4 füze atıldığını açıkladı. Musul-Dohuk yolu üzerindeki Domiz'e bakan tepelerde bulunan Irak siperlerine de üç bomba bırakıldığı kaydedildi.

Irak: Paraşütçülere ateş açtık

Irak, Kuzey Irak'a paraşütle inen Amerikan birliklerine füze saldırısında bulunduğunu açıkladı. Iraklı askeri sözcü Albay Hazim El Raui, "Süleymaniye bölgesine paraşütle inen Amerikan güçlerine 44 Tark tipi, 7 de Raad tipi füze fırlattık" dedi. Sözcü, Irak güçlerinin ateş açması sonucu ölen ya da yaralanan olmadığını belirtti. Birinci haftasını dolduran Irak savaşında ilk hafta ABD ve İngiltere açısından beklendiği gibi geçmedi. Irak kentleri direnişlerini sürdürürken koalisyon güçlerinin kayıpları artıyor. Fırat'ı geçen koalisyon güçleri direniş yüzünden, Basra, Nasıriye, Samava ve Necef'i ele geçirmek yerine kuşatma altına aldıktan sonra Bağdat'a yönelik ilerleyişlerini sürdürdüler. Irak'tan yapılan açıklamada Necef ve Kerbela'da çok sayıda ölü ve yaralı olduğu iddia edildi. 6 bin erkeği daha silah altına alan Saddam, sokak çatışmalarıyla koalisyon güçlerini bezdirmek istiyor. Basra'da da koalisyon güçleriyle Irak birlikleri arasında ciddi çatışmalar yaşandığı kaydediliyor. Koalisyon birliklerinin Basra'da bir radyo ve televizyonun denetimini ele geçirdiği ileri sürüldü. Bu arada Kuzey Irak'taki Peşmergelerin Irak kontrolindeki Cencehar'dan geçtikleri öğrenildi. Öte yandan Ortadoğulu birçok ülke vatandaşları Irak halkına destek amacıyla savaşmaya geliyorlar.

Esirler idam edildi mi?

Günlerdir bombardımana tabi tutulan Musul'da ise halk, Saddam'a bağlılık yemini ederek koalisyon kara güçlerini beklemeye başladı. Sirenlerin susmadığı Bağdat ve Kuveyt'te de dün patlama sesleri duyuldu. Öte yandan ABD askeri yetkilileri Iraklıların esir aldıkları Amerikan askerlerini idam etmiş olabileceğini iddia ederken, Irak bu iddiayı reddetti. Bu arada Irak yönetimi, BM Güvenlik Konseyi'nden, askeri hareketin durdurulması çağrısında bulundu. Rusya da ayrı bir açıklama ile savaşın acilen durdurulmasını istedi.

BİR HAFTA İÇİNDE 400 SİVİL ÖLDÜ!..

28/03/2003

Milliyet

Haber

Savaşın başından bu yana Irak'ın başkentinde Saddam Hüseyin'in sarayları, Cumhuriyet Muhafızları'na ait kışlaları, komuta kontrol merkezleri, silah ve mühimmat depoları, füze rampaları ve çeşitli altyapı tesislerini hedef alan ABD, rejimin sesini kırmak için bu kez Enformasyon Bakanlığı'na yöneldi. Enformasyon Bakanlığı çevresi dün TSİ 15.00 civarında üç güçlü patlamayla sarsıldı. Saldırıda ilk belirlemelere göre Irak Enformasyon Bakanlığı'nın uydu televizyonları için kurduğu çanaklardan biri parçalandı. Irak radyosunun antenleri de, sabah saatlerindeki füze saldırısında hasar gördü.

Geceden başlayarak aralıklarla pek çok kez vurulan Bağdat'ın özellikle kent merkezi, güneyi ve batısında şiddetli patlamalar meydana geldi. Ajanslar gece ve gündüz saldırılarında Bağdat ve çevresinde 40'a yakın patlama olduğunu bildirirken, hava akınları akşam saatlerine kadar sürdü. Müttefik saldırılarına Irak uçaksavarı karşılık verirken, kent üzerinde yoğun duman bulutları yükseldi. Irak Sağlık Bakanı, Bağdat'ta son 24 saatteki saldırılarda 36 Iraklı'nın öldüğünü söyledi. Sağlık Bakanı Ümit Mithat Mübarek, savaş başladığından beri 400 sivil Iraklı'nın öldüğünü, bunların çoğunun çocuk, kadın ve yaşlı olduğunu belirtti.

ABD, önceki gün 15 kişinin ölümüne yol açan Bağdat'taki Eşşaab pazaryerini vurmadığını, olaya hedefini şaşırın bir Irak füzesinin yol açmış olabileceğini ya da Irak'ın sabotaj düzenlemiş olabileceğini ileri sürdü.

50 sivil daha...

Irak'ın kuzeyindeki Musul kentini dün sabah hedef alan Amerikan -

İngiliz bombardımanlarında 50'den fazla kişinin öldüğü ve yaralandığı bildirildi. Ölen ve yaralananların arasında çocuk ve kadınların da bulunduğu, 'burada hiç bir askeri üs yok' diyen halkın bombardımana çok öfkeli olduğu ve bombardımanda yedi evin tamamen yıkıldığı belirtildi.

Bağdat'ın merkezi ve dış kesimleri dün gece de yoğun bombardımana hedef oldu. Saldırılarda Dicle kıyısındaki Saddam'ın sarayı, Cumhuriyet Muhafızları karargahları, kamu ve askeri tesisler hedef alındı.

HEDEF YİNE SİVİLLER

28/03/2003

Yeni Şafak

Haber

Pazaryeri katliamından sonra işgal güçleri dün yine sivilleri hedef aldı.

24 saat içinde 36 sivil msket bombaları yüzünden hayatını kaybetti.

Nasriye'de bir hastane, Necef'te ise bir tıp merkezi bombalandı. Irak Sağlık Bakanı Ümit Mithat Mübarek, saldırının başlangıcından beri ölen ve yaralanan toplam Iraklı sivil sayısının 4000'i aştığını söyledi. Mübarek, son 24 saatteki saldırılarda da 36 Iraklı sivilin öldüğünü, 215'inin de yaralandığını bildirdi. Mübarek, halkın moralinin bozulması amacıyla sivillerin hedef alındığını savundu.

Sağlık Bakanı Mübarek düzenlediği basın toplantısında, Irak'taki işgalle ilgili son gelişmeler hakkında bilgi verdi. Mübarek, saldırı başladığından beri 350 Iraklı'nın öldüğünü, bunların çoğunun çocuk, kadın ve yaşlı olduğunu söyledi. Mübarek, ABD ve İngiltere'nin sivilleri hedef aldığını savundu. Mübarek, saldırgan kuvvetlerin Nasriye'de bir hastaneyi, Necef'te de bir tıp merkezini hedef aldığını da söyledi.

Tıp merkezine bomba

Sağlık Bakanı, ABD ve İngiltere'yi kasıtlı olarak sivilleri hedef almakla suçlayarak, Bağdat'ta pazaryerine yapılan saldırının "ahlaksız askeri saldırıların tipik bir örneği" olduğunu söyledi. İşgalci Amerikan ve İngiliz güçlerinin sivil hedeflere msket bombası attığını belirten Mübarek, saldırganların Necef'te bir tıp merkezini bombaladıklarını, bir ambulansa saldırıda şoförün öldüğünü söyledi.

Siviller bombalandı

Enformasyon Bakanlığı Genel Müdürü Uday El Tay ise bombardımanda Bağdat'ın 30 kilometre güneyindeki Yusufiye bölgesinde binaların isabet aldığını belirtti. "Çok sayıda ölü ve yaralı var" diyen El Tay, sayı vermedi.

Necef'te çok sayıda ölü var

Iraklı bir sivil savunma yetkilisi de, işgalci ABD ve İngiltere'nin, Bağdat'ın güneyindeki Necef ve Kerbela şehirlerine düzenlediği bombardımanlarda çok sayıda sivilin öldüğünü ve yaralandığını söyledi.

Bir grup gazetecinin, Iraklı yetkililer tarafından Necef ve Kerbela'ya götürüldüğü bildirildi.

Musul'da 50 sivil öldürüldü

Irak'ın kuzeyindeki Musul kentini dün hedef alan Amerikan-İngiliz bombardımanlarında 50'den fazla kişinin öldüğü veya yaralandığı bildirildi. El Cezire'nin bölgedeki muhabiri, bombardımanda ölen ve yaralananların arasında çocuk ve kadınların da bulunduğunu söyledi. Muhabir, "Ahali burada hiçbir askeri üs bulunmadığını söylüyorlar" dedi ve bombardımanda 7 evin tamamen yıkıldığını bildirdi.

SAVAŞ ÇIKMAZI

27/03/2003

Dünya

Köşe Yazısı

ZAFER ATAY

Koalisyon kuvvetleri nasılda düğün bayram Irak'a girdiler. İki-üç günde Bağdat'a ulaşacaklarını söylüyorlardı. İnsan kaybının yok denecek kadar az olacağından söz ediyorlardı. Bombardımanlarda sivillere de zarar verilmeyecekti. (!..)

Bunların hiç biri gerçekleşmedi. Bağdat yolunun kolay aşılamayacağı ortaya çıktı. İnsan kaybının savaşın gereği olduğu bir kere daha görüldü. Her zamanki gibi bombardımanlarda önce siviller öldü. Sanıyoruz bu savaşın kolay olmayacağını Amerikan yönetiminin tepesindekiler biliyordu. Ama moralleri yüksek tutmak için 'her şey bir kaç günde biter' propagandasını yapıyorlardı.

"Irak'a Özgürlük" adı verilen hareketin, 1991'deki "Çöl Fırtınası'ndan" çok farklı olduğu bir gerçek. Birinci Körfez hareketinde, Irak mevzileri 40 güne yakın aralıksız bombalandı. Hem de 'halı biçimi' denilen, hedef gözetmeden, çok yaygın bir şekilde. Zaten strateji çok sınırlı idi. Irak birlikleri Kuveyt'ten çıkarılacaktı. Onun için Kuveyt'teki mevziler vuruldu. Daha sonra Saddam rejiminin direnişini kırmak için Bağdat, Basra gibi bazı merkezler bombalandı. Hedef; ülkeyi işgal etmek değildi. Sadece Irak'ın kuzeyinden Saddam'a bağlı birliklerin çekilmesi sağlandı. İş bitti.

Bu gün durum çok farklı. Bir kaç saatlik bombardımandan hemen sonra kara harekatı başladı. Koalisyon kuvvetleri Bağdat'a girerek Saddam'ı yerinden söküp atmak istiyor. Baas rejimine son verilecek ve ülkede yeni bir yönetim kurulacaktır. Saddam ve ekibi ise yok edilecektir. Halı bombardımanı da yapılamıyor. Çünkü, ABD savaştan sonra kontrol altına almayı planladığı petrol kuyuları, rafineriler ve petro kimya tesislerine zarar gelmemesine dikkat ediyor.

Bu defa cephe çok geniş. Saddam'ın egemenliğinde olan her yer hedefte. Musul, Kerkük, Necef, Kerbela, Basra...Özellikle Necef ve Kerbela konusunda hassas davranılması şart. Buralar Şiiiler'in çok kutsal kabul ettikleri yerler. Sözü edilen şehirlerde, Kerbela şehitlerinin ve çok sayıda din büyüğünün türbeleri bulunuyor.

Yıllar önce, bu şehirleri ziyaret ettiğimiz zaman Şiiiler'in nasıl kendilerinden geçtiklerine tanık olduk. İnsanların haykırarak ellerini yüzlerini türbelerin som altından ve gümüşten demirlerine, kapılarına sürdüklerini gördük. Hastalıklarının iyileşmesi için ilaç kutularını, reçetelerini türbenin içerisine bıraktıklarını izledik.

Eğer Necef ve Kerbela'daki bu kutsal mekanlara zarar verilirse, Irak nüfusunun yüzde 60'ını oluşturan Şiiiler'i ve İran'ı zaptetmek kolay olmayacaktır.

Aynı şekilde Bağdat'ta da çok sayıda bütün Müslümanlar'ca kutsal kabul edilen mekan vardır.

Amerikan ve İngiliz uçakları işte bu yüzden çok ama çok dikkatli hareket etmek zorundadırlar.

Türkiye'ye gelince...Amerikan uçakları açılan hava koridorunu kullanmaya

başladılar. Bir şekilde savaşa biz de bulaşmış olduk. Ankara'nın

gösterdiği bu esneklik Türk askerlerinin Irak'ın kuzeyine girmeleri konusundaki gerginliği gidermeye yetmedi.

ABD Dışişleri Bakanı'ndan sonra Başkan Bush da "Türkiye, kuzeye girmesin" dedi. Bush, Kuzey Irak konusundaki politikalarının "çok katı olduğunu, Türkiye'nin bölgeye girmek için gerekçelerinin bulunmadığını" da söylemeyi unutmadı.

Savunma Bakanı Rumsfeld de 'Türkiye'nin Irak'a girmedik açıklaması doğru çıkmazsa bu çok talihsiz bir gelişme olur' sözleri ile başkanı destekledi.

Kısacası; Türkiye'nin bir oldu-bittiye getirilerek bağımsız Kürt devleti ilanı halinde ancak Amerikan birlikleri ile çatışmayı göze alarak müdahale etmesi mümkün olacaktır.

Sayıları daha şimdiden onbinleri geçen mültecilerin sınırı aşmamaları için kuzeyde tedbirler almak şansı da çok azalmıştır. Mülteci baskısını hiç istenmeyecek sonuçlar doğurabilecek, kuvvet kullanarak durdurmak zorunda kalabiliriz.

Pek parlak bir durumda olmadığımız ortada...

KUZEY CEPHESİ VE TÜRKİYE

26/03/2003

Yeni Şafak

Köşe Yazısı

HÜSNÜ MAHALLİ

TBMM'nin 6 Şubat'ta onayladığı tezkere ile Amerikalılar İskenderun limanına ve bazı havaalanlarına tonlarca askeri malzeme indirdiler.. Bu malzemelerin büyük bölümü daha sonra Suriye ve Irak sınırına yakın bölgelere taşındı.

İkinci tezkerenin Mart başında TBMM tarafından rededilmesi ile Amerikalılar zor durumda kaldı.. Çünkü Amerikalılar Kuzey Irak'a girerek savaşı bir an önce başlatmak istiyorlardı. Ankara üzerinde baskı şantaj ve tehditlerini sürdüren Amerikalılar 18 Mart günü TBMM'nin onayı ile Türk hava sahalarını kullanmaya başladılar.

Son 5 günde Kerkük ve Musul'u bombalayarak yüzlerce masum Iraklı sivili öldüren veya yaralayan Amerikan uçakları Türkiye hava sahalarından geçiyor..

Bununla yetinmeyen Amerikalılar yeniden Ankara'ya baskı yapmaya başladılar.

'Reddedilen tezkereyi yeniden kabul edin ya da havadan acilen ve yoğun olarak kara birliklerimizi Kuzey Irak'a indirmemize izin verin.. Yoksa ordunuzu Kuzey Irak'tan çekin ..'

Peki Kuzey Irak neden önemlidir Amerikalılar için!!

1- Amerikalılar kuzey cephesi olmadan savaşı kolay kazanmayacaklarını biliyorlar..

2- Amerikalılar Kuzey Irak'taki 60-70 bin silahlı Kürt militanı yanlarına alarak Kerkük ve Musul'a saldıracak.

3- Amerikalılar daha önce Irak ordusundan kaçan bazı subayları da Kürtler'e katarak Kerkük ve Musul'daki Irak birliklerini teslim almaya çalışacak.

4- Amerikalılar'a göre Kerkük ve Musul'daki Irak birlikleri karşılarında kendi arkadaşlarını ve Kürtler'i görünce savaşmayacak ve kolayca teslim olacak..

5- Amerikalılar teslim olan Irak birliklerini yeniden düzenleyerek Kürtler'le birlikte Bağdat'a yürüyecek..

6- Amerikalılar'a göre Iraklı askerler ve Kürt milisleri karşısında görececek olan Bağdat'taki Irak ordusu fazla direnmeyecek. Çünkü Irak ordusunun komuta kademesindeki subayların büyük bölümü Musul kökenlidir ve bunlar karşılarında kendi akrabalarını gördüklerinde savaşmayacaklardır..

7- Kerkük ve Musul kentlerini ele geçirecek olan Amerikalılar bu iki kentin yanıbaşında bulunan 3 barajı da kontrol edecektir. Bağdat ve diğer kentlerin su ihtiyacını karşılayan bu iki barajın havaya uçurulması durumunda tüm ovalar ve Kerkük petrol sahaları su altında kalacak..

8- Amerikalılar tüm bu hedeflerini gerçekleştirmek için mutlak olarak Iraklı Kürtler'e ihtiyaç duymaktadır..

9- Kürtler de Amerikalılar'a yardım etmek için onları fiilen ve güçlü olarak bölgede görmek istiyorlar..

10- Amerikalılar da bölgeye gitmek için Türkiye'ye ihtiyaç duymaktadır..

Yoksa savaşı B planı ile başlatan Amerikalılar neden kuzey cephesini açması için hâlâ Türkiye'ye baskı yaparak tehdit ediyorlar.

11- Güneyden kuzeydeki Kürt bölgesine az sayıda asker indiren Amerikalılar kuzey cephesinin hazırlıklarını yapıyorlar.

12- Amerikalılar şimdi de Türk hava sahasını kullanarak kuzeye asker indirmeye başlıyorlar.. Ancak zor ve yavaş işleyen bu süreç Amerikalılar'ın işine gelmiyor..

Amerikalılar 'Türkiye bir an önce kuzey cephesini açmalıdır' diyorlar..

Yani dönüp dolaşıp başlangıçtaki aynı noktaya geliyoruz..

Türkiye bizimle birlikte dolaylı ya da dolaysız savaşa taraf olmalıdır.. Türkiye bir Müslüman ülke olarak Haçlı seferlerini başlatmakla suçlanan İngiliz-Amerikan saldırısına ortak olmalıdır..

Böyle bir suç ortaklığını kabul edecek olan Türkiye bakın nelere yol açabilir..

1- Türkiye günlerdir izlediğimiz Amerikan-İngiliz cinayetlerine ortak olur ve Irak halkının katili damgasını yer..

2- Amerikalılar'ın kuzeye geçişlerine izin veren Türkiye Kürtler'in Irak'taki konumunu güçlendirecek .. Çünkü emperyalist ve sömürgeci güçler olarak karşımıza yeniden çıkan Amerikalı ve İngilizler kaderin cilvesi olarak şimdi de halkların kurtarıcısı olarak karşımıza çıkıyorlar..

3- Kürtler'in askeri ve moral desteğini alan Amerikalılar onlara Bağdat'ta da söz hakkı tanıma taahhüdünde bulundu. Yani Kürtler Bağdat'ta kurulacak federal sistem içinde merkezi hükümette söz sahibi olacak ve aynı zamanda da kendi bölgelerinde tam anlamı ile egemen olacaklardır..

4- Amerikalılar'la işbirliği yaparak Bağdat'ın düşmesine katkıda bulunacak olan Kürtler Araplar'ın tepkisini mutlaka toplayacaktır.. Gelecekte Kürtler'le Araplar arasında yeni çatışmalar kaçınılmaz olacaktır!!

5- Pusuda bekleyen ve İran destekli olarak bilinen Arap Şiiilerin ise böyle bir olası çatışmada ne yapacakları henüz belli değil.

6- İran destekli Şiiiler ile Arap milliyetçisi Şiiiler arasında her an bir çatışma olasılığı olacaktır.

7- Türkmenler'in haklarının korunmasından söz eden Ankara günü geldiğinde Tahran ile karşı karşıya gelecektir.. Çünkü yaklaşık yarısı Şii olan Türkmenler'e İranlılar da sahip çıkmaktadır.. Son Ankara toplantısında bu net olarak görüldü..

Türkiye üzerinden açılması muhtemel kuzey cephesi yukarda sayılan ve daha birçok tehlikelere yol açacaktır..

Peki Türkiye olmadan Kuzey Cephesi açılmaz mı!!

1- Açılır ama Türkiye uluslararası hiçbir meşruluğu olmayan bir saldırı ve cinayete suç ortağı olamaz. Bu da gelecekte Bağdat yönetimine kim gelirse gelsin takdirle karşılanır.

2- Açılır ama Amerikalılar tüm planlarını gerçekleştiremez. Amerikalılar Bağdat'ı ele geçirmekte gecikirler..

3- Savaş (bu bir savaş değil saldırıdır) uzadıkça durdurulma şansı artacaktır.. Bu ise yukarda saydığımız tüm planların suya düşmesi demektir..

Amerikalılar'ın her başarısızlığı Türkiye'nin (tabii tüm bölgenin de) hayrına olacaktır.

Saddam'ın şimdiye kadar Türkiye'ye zararı değil hep yararı (askeri güvenlik siyasi ve ekonomik) olmuştur.

Ama yukarda anlattığım çerçevede Amerikalılar'ın ne tür zararlarının dokunacağını hep birlikte göreceğiz..

Ankara TBMM Başkanı Sayın Bülent Arınç'ın söylemi ile cinayetlerden ve İngiliz-Amerikan ortak saldırılarından yana olamaz ..

Arınç'a göre Türkiye yalnız ve yalnız vicdanı ve acıma duygusu olan insanlarla birlikte BARIŞ'tan yana olmalıdır..

BARIŞ ise hiçbir şekilde Amerikalılar'ın yanında olmamayı gerektirir!!

NASIRIYE'DE SAPLANDILAR:NASIRIYE ŞOKU!

25/03/2003

Türkiye

Haber

Irak'ın güneyinde ciddi direnişle karşılaşan koalisyon güçleri, Nasiriy'e de saplanıp kaldı. Cepheden gelen son haberlerde; Amerikan deniz piyadelerinin, Bağdat'a ulaşmak için aşmak zorunda oldukları ikinci yol olan Nasiriy kenti dışında hâlâ bekledikleri bildirildi. El Zübeyr'de bir İngiliz askeri öldürüldü. Nasiriy şehrine taarruz düzenleyen koalisyon güçlerinin, Necef ve Nasiriy arasında, Fırat Nehri kıyısındaki Samava kasabasına yoğun topçu ateşi düzenledikleri ancak şiddetli direniş karşısında püskürttükleri belirtiliyor. Ayrıca Basra, Umm Kasr ve Necef'te de sert çatışmaya giren ABD ve İngiliz topçusu, ciddi kayıplar vererek ilerliyorlar. Necef ve Nasiriy arasında, Fırat nehri kıyısındaki Samava kasabasına, yoğun topçu ateşi desteğinde saldırı başlatan koalisyon güçleri; Bağdat, Basra, Nasiriy ve Umm Kasr'ı aralıklarla bombalıyorlar. Bu arada ABD ordusu, dün geceki saldırılarda ilk kez insansız hava aracı kullandı. Öte yandan ABD ve İngiliz kuvvetlerinin önünde kum fırtınası tehlikesinin olduğu bildirildi.

NASIRIYE'DE ŞOK ÜSTÜNE ŞOK

Irak'ın güneyindeki Nasiriy kasabasını ele geçiremeyen Amerikan birlikleriyle Irak kuvvetleri arasında çatışmalar gün boyunca sürdü. Amerikan ordusunun sabah saatlerinde bölgeye takviye birlikleri gönderdiği, takviye güçleri arasında Apache ve Huey helikopterlerinin de bulunduğu bildirildi. Katar'daki Amerikan Merkez Kuvvetler Komutanlığı'nın askeri sözcüsü Korgeneral John Abizaid, Irak'taki Amerikan ve İngiliz askerlerinin, savaşın başlamasından bu yana, Nasiriy'de en sert direnişle karşılaşmalarını itiraf etti. Amerikan deniz piyadelerinin buldukları yere saplanıp kaldıkları belirtilirken, koalisyon güçlerinin Fırat üzerindeki Nasiriy köprülerinden savaşıarak geçmek ya da şehrin etrafından dolaşmak konusunda kararsız kaldıklarını ifade edildi. Ancak kent çevresinin aşılmasının zor bir yol olduğu ve koalisyon birliklerinin bu köprülere ihtiyaç duydukları kaydedildi. Bu arada ABD ordusu 3'üncü Mekanize Piyade Tümeni'nin Bağdat'a 80 kilometre mesafedeki Kerbela'nın kuzeyine ulaştığı ancak bu bölgede de şiddetli çatışmalar yaşandığı cepheden gelen haberler arasında.

BAĞDAT'A GECE GÜNDÜZ BOMBA

Irak'ın başkenti, savaşın 5'inci gecesinde yine şiddetli bombardımanlara sahne oldu. Uçakların başkentin batısındaki tek bir hedefe en az 7 bomba attığı kaydedildi. Başkentin batısındaki bir yerleşim biriminde bulunan bir eve füze isabet etmesi sonucu, 1'i kadın 5 kişinin öldüğü bildirildi. Bağdat'ta dün meydana gelen patlamaların, bugüne kadarkilerin en güçlülerinden olduğunu bildirildi. Bağdat'ta, sabah saatlerinden itibaren yükselen siren sesleri gün boyu susmadı. Koalisyon güçleri B-52 dev bombardıman

uçakları, İngiltere'nin Fairford Hava Üssü'nden havalandıktan sonra her gün yaptıkları rutin bombardımanı dün de devam ettirdiler.

Musul'da da akşam saatlerinde, art arda patlamalar meydana geldi. İki Apache tipi helikopterin Bağdat yakınlarında Cumhuriyet Muhafızları'na saldırı düzenlediği iddia edildi.

KUZEY CEPHESİ DE AÇILDI

25/03/2003

Radikal

Haber

Kuzey Irak'taki iki önemli güç olan Barzani'nin KDP'si ve Talabani'nin KYB'sine bağlı peşmergeler, Amerikan güçleriyle beraber Saddam yönetimine karşı savaşmak için uzun süredir hazırlık yapıyordu.

ABD dün Akdeniz'deki gemilerle uçaklardan kuzeydeki Irak mevzilerini vurdu. Ortak komuta kuran KDP peşmergeleri Musul'a, KYB'lilerse Kerkük'e yakın bölgelerde bekliyor. ABD'li asker takviyesi yoğunlaştı ABD ve Britanya koalisyon güçleri, Türkiye hava sahasının da kullanılmaya başlanmasıyla birlikte Irak savaşında kuzey cephesini açmaya girişti. Kuzey Irak'taki Irak güçlerinin mevzileri yoğun bombardımana tutulurken, bölgede sayıları giderek artan Amerikan özel kuvvetlerine bağlı askerlerin desteklediği Kürt peşmergelerin de ülkenin kilit önem taşıyan petrol bölgeleri Kerkük ve Musul'a doğru hareketlendiği söyleniyor.

ÇEMÇEMAL KİLİDİ

Türk hava sahasının açılmasıyla Akdeniz'de bulunan USS Theodore Roosevelt uçak gemisi grubundan fırlatılan füzeler Kuzey Irak'ı vurmaya başladı. ABD uçaklarının özellikle Kürt peşmergelerin kont- rolündeki Çemçemal kasabasının 35 km. ötesinde Kerkük kentine bakan tepelere bomba yağdırdığı, bunun bölgeye yönelik ilk bombardıman olduğu belirtildi. Çemçemal'de mevzilenmiş peşmerge komutanlarından olan Kürdistan Yurtsever Birliği (KYB) üst düzey askeri yetkilisi Rüstem Hamid Rahim de aynı bilgiyi verdi.

Cumartesi den beri hemen her gün bombalanan yerlerin Musul kenti ile Bağdat'ın kuzeybatısında bulunan, petrol bakımından zengin Hanakin bölgesi olduğu belirtiliyor. Hanakin'de İranlı muhalif Halkın Mücahitleri örgütünün üsleri bulunuyor. Örgüt bombalama iddialarını yalanladı. Ortak bir komuta oluşturan KYB ile Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) peşmergeleri, Musul yakınlarındaki Kalek'le, Kerkük civarındaki Çemçemal'e mevzilenmiş durumda. KDP kaynaklarına göre Çemçemal'de ABD askerleri de var. Türk hava sahasının kullanıldığı ağır bombardımana paralel olarak ABD, Kuzey Irak'ta şimdiye dek 500 özel kuvvet görevlisinden ibaret olduğu öne sürülen askeri varlığını da önceki geceden itibaren hızla güçlendirmeye başladı. ABD'ye ait dört nakliye uçağı Süleymaniye yakınındaki Bakraco Havaalanı'na önceki akşam 280 ABD askeri indirdi. Bakraco'ya dün de bir ABD uçağı 11 helikopter asker taşıdı. Erbil'deki Harriri Havaalanı'na da ABD askeri indiğini belirten KYB kaynakları, asker sayısı vermiyor. ABD askerlerinin bölgenin çeşitli kesimlerine dağıldığı gözleniyor. Yerel kaynaklar ve bölgedeki muhabirler Halepçe yolunda ABD askerleri taşıyan konvoylar görüldüğü, Erbil ve Selahaddin'de de ABD askerlerinin sayısının arttığını aktarıyor. KYB kaynaklarına göre, ABD askerleri Halepçe'deki peşmergelerin komutasını aldı. KYB kaynaklarına göre Erbil'in Aynkawa Havaalanı'nda da sevkıyat hazırlığı sürüyor. KYB ve KDP'den üst düzey yetkililere göre, bütün bunlar peşmergelerin ABD kuvvetleriyle birlikte yapacakları 'ana harekâtın' hazırlıkları.

'ABD BİRLİĞİ PÜSKÜRTÜLDÜ'

Bütün bu gelişmeler yaşanırken, Irak güçleriyle ABD desteğindeki peşmergeler arasındaki ilk sıcak çatışma da önceki gece yaşandı. Erbil'in güneyindeki Pirdavud köyünde mevzilenen peşmergeler ile Irak askerleri arasındaki ilk ciddi çatışmada ölen ya da yaralanan olmadı. ABD jetleri Duhok-Musul sınırında yer alan, Duhok'a 30 km. uzakta, Bağdat'ın kontrolündeki Fayda kasabasını da önceki gece Türk hava sahasını kullanarak bombaladı. Önceki geceki bombardımanda, İran sınırında bulunan Ensar ül-İslam mevzileri de Akdeniz'deki Roosevelt uçak gemisinden atılan yaklaşık 60 Tomahawk'la vuruldu.

Irak Enformasyon Bakanı Muhammed el-Sahaf ise pazar günü Kerkük yakınına inen ABD birliğinin püskürtüldüğünü savundu.

KDP'DEN UYARI

KDP yetkililerinin Türkiye'nin bölgeye müdahalesine karşı çıkan açıklamaları da sürüyor. KDP sözcüsü Hoşyar Zebari, ABD Başkanı George W. Bush'un gerekli uyarıyı yaptığını söyleyerek, "Bush'un

söylediği gayet açık ve net. Bush'un 'Türk ordusunun Kuzey Irak'ta olmasına gerek yok' sözü her şeyi anlatıyor" diye konuştu. Bölgedeki KYB yetkilileri de Washington Post muhabirine, Kerkük'ü istediklerini söylerken, kentte bulunan Araplarla pazarlık yapmayı düşünmediklerini belirtti.

SELAHADDİN'E KARARGÂH

Selahaddin'e konuşlanan ABD deniz piyadeleri komutanlarından tümgeneral Pete Osman, burada bir askeri koordinasyon karargâhı kurulduğunu söyledi. Osman, karargâhın insani yardımı eşzamanlı yürütmek, insani ve askeri operasyonlar arasında çıkar çatışmasını önlemek ve Kuzey Irak'taki yardım çalışmalarının koordine edilmesini sağlamakla görevli olacağını söyledi.

KUZEY CEPHESİNDE SON DURUM

25/03/2003

Hürriyet

Köşe Yazısı

SEDAT ERGİN

ABD kargo uçaklarının ilk kez geçen cumartesi gecesi Süleymaniye'nin hemen dışındaki Bakracu Havaalanı'na inmesiyle birlikte, savaşın kuzey cephesinin açılması yolundaki ilk önemli adım atılmış bulunuyor. Bölgedeki Amerikalı gazeteciler, cumartesi ve pazar günleri 200 kadar asker taşıyan toplam 4 kargo uçağının Bakracu'ya indiğini bildiriyorlar. Bu haber, ABD'nin kuzey cephesine doğrudan hava yoluyla intikal edebilme yeteneğini kazandığını göstermesi bakımından önem taşıyor.

KUZEYDE ÜÇ HAVAALANI

Kürtlerin kontrolündeki bölgede başlıca üç havaalanı bulunuyor. Bunlardan Bakracu, Talabani bölgesinde. İkincisi, Barzani bölgesindeki Erbil'in 45 km kadar kuzeybatısında bulunan Harir Havaalanı. Bir de Türk sınırına 15 km uzaklıkta, Zaho'nun 30 km doğusunda bulunan Barmani Havaalanı var. Bu havaalanı ise Türk Ordusu'nun denetiminde. ABD, geçen haftalarda Bakracu ve Harir havaalanlarını harekâta kullanılabılır hale getirmek için yoğun bir tadilat faaliyeti yürüttü. Her iki havaalanın pist uzunluğu orta ölçekteki uçakların inmesine elverişli hale getirildi.

Yine de, ABD'nin kuzeye kalabalık bir askeri gücü istediği süratte taşıyabilmesi için bu tesislerin imkânları sınırlı gözüktüyor. Kuzey cephesi söz konusu olduğunda, açıkça dışa vurulmamakla birlikte, ABD'nin Ürdün üzerinden Özel Kuvvetler'in intikali için sınırlı ölçülerde bir koridor açabildiği de anlaşılıyor.

KUZEYE HANGİ BİRLİK GELECEK?

Uzun süredir bölgede bulunan Özel Kuvvetler ve son olarak Bakracu'ya intikal eden birliklere rağmen, ABD, henüz kuzey cephesine dönük büyük askeri yığınağı başlatabilmiş değil.

ABD basını, başlıca iki unsurun kuzeye intikal edeceğini yazıyor. Bunlardan biri, İtalya'da bulunan 173. hava indirme tugayı. Kuveyt'te bulunan 101. hava indirme tümeninden bazı birliklerin de kuzeye geçeceği bildiriliyor.

ABD, bu birliklerin bir bölümünü doğrudan paraşütle indirebileceği gibi, güney-kuzey ulaşım hattını emniyet altına alması halinde, güneyden kara yoluyla da kuzeye gönderebilir.

Kuzeyde konuşlanacak birliklerin gücü, ABD'nin Türkiye'den buraya sokmayı düşündüğü ağır silahlarla donatılmış dördüncü piyade tümeninin gücüne kıyasla bir hayli hafif kalacak. Örneğin, tank desteği yerini helikopterlere bırakacak.

HEDEF, PETROL SAHALARININ KONTROLÜ

Kuzey cephesinin ABD açısından önemi, yalnızca Bağdat'ı aynı anda iki cepheden baskı altına almaya dönük bir savaş stratejisiyle sınırlı değil. Cephenin önemi, aynı zamanda Musul ve Kerkük'teki stratejik petrol bölgelerinin kontrol altına alınması hedefiyle yakından ilişkili. ABD, harekâtın ilk üç gününde Irak'ın güneyinde Rumaylah'taki petrol sahalarını tümüyle ele geçirmiş bulunuyor. Irak'ın petrol kaynaklarının yüzde 60'ı bu bölgede bulunuyor.

Güneydeki petrol havzasını kontrol altına alan ABD, şimdi dikkatini yavaş yavaş kuzeydeki petrol sahalarına çeviriyor.

Bu sahaların ele geçirilebilmesi için kuzey cephesinin açılması gerekiyor.

ABD'in Musul ve Kerkük'teki Irak mevzilerine ve hava savunma sistemlerine dönük yoğun bombardımanı, kuzey cephesinin önünü açmayı hedefliyor ve intikal tarihinin yaklaştığını gösteriyor.

Ancak, bu cephenin fiilen açılmasının zamanlaması, her şeyden önce Türkiye, ABD ve Kürt grupları üçgenindeki belirsizliğin ve sorunların aşılmasına bakıyor.

İŞLER RAYINA OTURMUYOR

Mevcut durumda, Kürt gruplarının daha çok Amerikan özel kuvvetlerine mihmandarlık yaparak, Musul ve Kerkük civarındaki bombalanacak hedeflerin saptanmasında rol aldıkları anlaşılıyor.

ABD, bunun dışında henüz Kürt gruplarını cepheye süreceği yönünde bir işaret vermiş değil; aksine, bu aşamada peşmergeleri frenlemeye çalışıyor.

Aslında, siyasi denkleme bakıldığında kuzey cephesinde her şey birbirine karışmış durumda. ABD'nin sıkıntısı şurada:

Kürt grupları cepheye istihdam ettiği ya da ellerini serbest bıraktığı takdirde, Kerkük'e dönük bir emrivaki gündeme gelebilir. Bu da, Türkiye'nin kuvvetli bir askeri güçle Kuzey Irak'a girişine davetiye çıkarmak anlamına gelir.

Washington, Türkiye'yi Kuzey Irak'a girmekten caydırmak için Kürtleri dizginliyor, "kontrol dışına çıkarsanız bu kez Türkleri tutamayız" kartını kullanıyor.

Sonra Ankara'ya dönerek, "Kürt grupları kontrol ediyorum, siz bir hamle yapmayın" mesajını veriyor.

Ancak Ankara'daki karar vericilerde, ABD'nin Kürt gruplara çok ileri vaatlerde bulunduğu konusunda derin şüpheler var.

Görüleceği gibi, ABD, Bağdat'a doğru ilerlerken, hâlâ kuzey cephesinde işleri rayına oturtabilmiş değil.

HER CEPHEDE DİRENİŞ VAR

24/03/2003

Radikal

Haber

ABD ve Britanya saldırı güçlerinin, güneyde denetimin sağlanıp Bağdat'a ilerlendiği iddiasına karşın Irak askerleri tüm kentlerde sıkı direniyor.

SİVİL KAYIPLAR DA GÖZ ÖNÜNE SERİLMEMEYE BAŞLADI

ABD ile Britanya güçlerinin, güneydeki denetimi sağladığı ve Bağdat'a ilerlediği açıklamasına karşın, girdikleri tüm kentlerde çatışmalar sürüyor. Saldırı güçleri ağır can kaybından kaçınmak ve Bağdat'a daha hızlı ilerlemek için kentlerin çevresinden dolanırken, Irak güçleri geri çekilme izlenimi verdikten sonra stratejik bir noktada sıkı direnişle işgali durduruyor.

BÜYÜTMEK İÇİN TIKLAYINIZ

Çatışmalara Saddam Hüseyin'in Fedailerini ve Cumhuriyet Muhafızları da katılırken, cephelelerden ABD askerlerinin onlarca can kaybı verdiği haberi geliyor.

ABD Başkanı George Bush, dün gazetecilere Irak güçlerinin direnişinin az olduğunu söylese de "Olanlar yalnızca, sert çatışmaların başlangıcıdır" ifadesini kullandı. Bush, Saddam Hüseyin yönetimini kastederek, "Kitle imha silahları kullanmadıkları için teşekkür ederim" dedi. ABD Merkez Komutanı Yardımcısı Tuğgeneral John Abizaid ise, Katar'daki basın toplantısında, "Yakında Bağdat kapılarına ulaşacağız" hedefini dile getirdi. Irak askerlerinin sivil kıyafetle yaklaşıp ateş açmak gibi hilelere başvurduklarından yakınan Abizaid, 1991'deki kadar esir ele geçirememelerini, "O savaşta biz Iraklıları Kuveyt'ten eve dönerken yakalamıştık. Bu kez durum farklı" diye geçiştirdi.

B-52'LER YİNE DEVREDE

ABD'nin dev bomba ve cruise füzeleri atan, nükleer silah taşıyabilen B-52 ağır bombardıman uçakları dün yine Britanya'daki üslerinden havalanırken, ABD Hava Kuvvetleri'nden tümgeneral Daniel Leaf perşembeden pazara kadar 1600 uçağın 6 bin uçuş yaptığını söyledi.

BAĞDAT: Sürekli bombalanan Bağdat, özellikle önceki gece ve dün üç kez muazzam patlamalarla sarsıldı. Bağdat'a ABD'nin elindeki bombaların en büyükleri atılıyor. Irak'ın en ünlü üniversitelerinden 13. yüzyıla ait Mustansiriya da isabet aldı. Bombalardan biri üniversite girişinde 10 m. genişliğinde ve 3 m. derinliğinde dev bir krater açtı. Üç yaya yaralandı. Kentin bir kısmında elektrikler kesildi. Observer gazetesi, Amerikan özel birliklerinin Bağdat'a girdiğini öne sürdü. Gazete, özel kuvvetlerin hedef belirleyip Saddam'ın Stalingrad benzeri savunma hazırlığı yapıp yapmadığını araştırdığını öne sürdü.

TİKİRİT: Saddam'ın doğum yerine düzenlenen ağır bombardımanda dört kişi öldü, 13 kişi yaralandı. Irak televizyonu, tahrip olmuş Tikrit müzesi ve bir otelin görüntülerini yayımladı.

UMM KASR: ABD'nin 'ele geçirdik' açıklamasına karşın beş gündür çarpışmaların sürdüğü güneydeki liman kenti, Irak direnişinin simgesi oldu. Kentte Amerikan deniz piyadeleri ile Irak komandoları arasındaki şiddetli çatışmalar dün de sürdü. El Cezire, ateş açan Amerikan tanklarının, açılan makineli tüfek ateşinin ve binalardan karşı ateş açılmasının görüntülerini yayımladı. Önceki gün Britanya'nın Harrier jetlerinin Cumhuriyet Muhafızları'nın mevzilerini bombalamasının ardından dün tank takviyesi geldi.

SAFVAN: Kenti ele geçiren Britanya askerleri, Irak'ın saldırı düzenleyebileceği endişesiyle, kentteki 60 gazeteciyi tahliye etti. BASRA: Güneydeki Basra kenti çevresinde şiddetli çatışmalar var. Top ateşi açan saldırı güçlerine desteğe gelen Cobra helikopterleri kente roket yağdırıyor. BBC, saldırı güçlerinin kuzeydeki havaalanını şiddetli çatışmalar sonunda ele geçirdiğini öne sürdü. El Cezire, hastanede kanlar içinde yaralılarla, iki yaşında bir çocuğun da bulunduğu parçalanmış cesetlerin görüntülerini yayımladı. Dün akşam Güney Petrolleri'nin vurulması sonucu onlarca kadın ve çocuğun öldüğü belirtildi. NASIRİYE: ABD'nin 'ele geçirdik' açıklamasından sonra kentte çatışmalar sürüyor. Helikopter ve zırhlı araç destekli 5 bin deniz piyadesinin ilerleyişi, Saddam Hüseyin'in Fedaileri'nden 500 gerillanın direnişi karşısında durdu. Reuters, ABD öncü taburunun önemli kayıplar verdiğini, kent çevresinde patlamalar duyulduğunu ve duman bulutları yükseldiğini belirtti. CNN televizyonu, roketatardan fırlatılan el bombalarıyla saldırılan bir amfibik aracın çevresinde en az 10 ABD askerinin cesedinin görüldüğünü aktardı.

NECEF: ABD'nin zırhlı 3. Piyade Tümeni'nin 2. Tugayı'nın ilerleyişi, Bağdat'a 160 km. kala, Necef önünde durduruldu. Kentin güneyinde şiddetli çatışmalar var. Çatışmalara Cumhuriyet Muhafızları'nın Medine Tümeni de katılıyor. ABD askerleri ise 100 Iraklı milis öldürdüklerini öne sürdü. Irak, Baas partisinin Necef liderinin de öldüğünü belirtti. KUZEY IRAK: ABD, Ensar el-İslam mevzilerini vuruyor. Önceki gün dört Ürdünlü öğrencinin füzelere kurban gittiği Musul dün yine bombalandı.

BAĞDAT KAN AĞLIYOR

23/03/2003

Milliyet

Haber

Cuma akşamı korkunç bir bombardımana maruz kalan Bağdat'ta 3 sivil can verdi, 207 kişi de yaralandı. Müttefikler, dün de enkaza dönen Bağdat'a füze yağdırdı ABD ve İngiltere'nin önceki akşam gerçekleştirdiği Bağdat'a yönelik görülmemiş büyüklükteki hava bombardımanı, ardında alev ve dumana boğulmuş bir kent bıraktı. Iraklı yetkililere göre müttefiklerin "şok ve dehşet" olarak adlandırdığı bombardıman üç kişinin ölümüne, 207 kişinin de yaralanmasına neden oldu. Böylece operasyonun başlamasından itibaren Bağdat'ta yaralananların sayısı 250'yi buldu. Hastaneleri dolaşan Uluslararası Kızılhaç Komitesi görevlileri ise 100 yaralı tespit ettiklerini açıkladı. 300'den fazla cruise füzesinin "dövdüğü" Bağdat, dün bir yandan yaralarını sararken, bir yandan da yaşadığı kâbusun şokunu atlattı.

SARAYLAR VURULDU

Cuma akşamı başlayan ve Bağdat'ı "cehenneme" çeviren "şok ve dehşet" operasyonu kapsamında kent 300'den fazla füzenin hedefi oldu. Atılan füzelerin Birinci Körfez Savaşı boyunca kullanılan fazla olduğu belirtiliyor. Müttefikler bombardıman sırasında özellikle Saddam rejiminin sembollerini hedefe aldı. Müzeye dönüştürülen Ezzuhur ile Esselam ve Cumhuriyet sarayları yerle bir olurken, Cumhuriyet Muhafızları'nın Reşidiye Kışlası da alevler içinde kaldı. Müttefikler, istihbarat ve hükümet binalarını da vurdu. Cumartesi sabahı kent merkezindeki binalardan hâlâ dumanların yükseldiği görüldü. Iraklı yetkililer saldırılarda sivil binaların da isabet aldığını ve kentin harap olduğunu söyledi.

BOMBA YAĞDI

Cumartesi öğle saatlerinde hayatın normale dönmeye başladığı Bağdat'a Türkiye saatiyle 18.20, 20.30, 22.10 ve 22.30'da da bomba yağdı. Bombardımanda Saddam'ın küçük oğlu Kusay'ın bürosu da hedef alındı. El Raşid askeri tesisleri ve El Dora rafinerisi de hedefler arasındaydı. Bombardıman başlamadan önce, hedef şaşırtmak için Bağdat etrafındaki içi petrol dolu hendeklerin ateşe verildiği ve kentin etrafından siyah dumanların yükseldiği gözlemlendi. Camilerden de teşrik tekbirleri okundu. Musul da Türkiye saatiyle 23.00 sıralarında yoğun bombardımana hedef oldu.

DEPREMDEN BETER

Sadece fırınların, bazı lokantaların ve eczanelerin açık olduğu Bağdat'ta dün tuhaf bir tablo vardı. Şehrin bir yanında savaşın bilincine varamayan çocuklar top kovalarken, diğer yanda

bombardımanda yaralanan ya da evi ağır hasar gören yüzlerce insan, gözyaşı döküyor, savaşa lanet yağıdırıyordu.

SAVAŞ DEĞİL KATLIAM!

23/03/2003

Yeni Şafak

Haber

Başta Bağdat, Basra, Musul ve Kerkük olmak üzere Irak'ın birçok kentini bombalayan ABD ve İngiliz uçakları sivilleri vuruyor. Ölü ve yaralı sayısı hakkında tam sayı bilinmiyor. Basra'da 50 kişinin öldüğü duyuruldu.

Birkaç günden beri Irak'ın başkenti Bağdat ile birlikte Basra, Musul, Kerkük gibi büyük yerleşim birimlerini yoğun bir şekilde bombalayan ABD ve İngiliz uçaklarının saldırısında çok sayıda sivilin hayatını kaybettiği bildirildi. Ölü ve yaralı sayısı konusunda kesin bilgiler elde edilemezken, El Cezire televizyonu sadece Basra'da 50 kişinin öldüğünü duyurdu.

El Cezire televizyonu, Irak'ın güneyindeki Basra kentine yönelik önceki günkü bombardımanda 50 kişinin öldüğünü bildirdi. Ölenlerin sivil mi, asker mi olduğu bilinmiyor. El Cezire muhabiri, bombardımanda kent merkezinin vurulduğunu bildirdi. El Cezire televizyonuna göre, ölenlerden biri Rus vatandaşı.

SİVİL YERLERE BOMBA

Irak Sağlık Bakanı Ümit Mithat Mübarek, Bağdat'taki bombardımanında 3 kişinin öldüğünü açıkladı. Mübarek, yeni ölüm olayları için hazırlık yaptıklarını ve durumun çok hızlı değiştiğini söyledi. Bağdat'ta 19'u küçük bir semte olmak üzere, 300 civarında füzenin düştüğü belirtildi. Irak Enformasyon Bakanı Muhammed Said El Sahaf ise, bombardımanlarda çoğu kadın ve çocuk olmak üzere en az 250 Iraklı sivilin yaralandığını kaydetti. Ayrıca, El-Sahhaf, ABD'nin yoğun bombardımanında, konuk evi ile müze haline dönüştürülen eski bir sarayın yerle bir olduğunu belirtti. El-Sahhaf, bir grup gazeteciyle birlikte bu yıkıntıları gezerken, ABD Savunma Bakanı'nı "katil" olarak niteleyerek, "Katil Rumsfeld, müzeye dönüştürülen Ezzuhur Sarayı ile barış sarayı olarak adlandırılan konuk evinin imha edilmesini emretmiştir. Bunlar askeri tesisler midir?" dedi.

GAZETECİ ÖLDÜRÜLDÜ

Bu arada, Kuzey Irak'taki Kürt yetkililerle bölgeden kaçanlar, ABD güçlerinin, Kuzey Irak'taki İslamcı Kürt örgütü mevzilerine yönelik bombardımanında 45 kişinin öldürüldüğünü ileri sürdü. Uluslararası yardım kuruluşları, Irak'a savaş başlamadan önce, kuzey Irak'ta 500 bin kadar Iraklı'nın evlerini terkettiğini bildirdi. BM Irak İnsani Yardım Bürosu'nca yayımlanan açıklamada, Iraklılar'ın merkezden uzaktaki köylere kaçtığı, Kerkük'ten kaçışların yoğun olduğu ve Dohuk'un neredeyse tamamen boşaldığı belirtildi.

***

HZ. ALİ'NİN KABRİ BOMBALANIYOR

Hz. Ali'nin doğum günü Cem Vakfı'nda düzenlenen bir törenle anıldı. Cem Vakfı ile Galata Mevlevihanesi'ni Yaşatma Derneği'nin ortaklaşa düzenlediği gecede, Hz. Ali'nin barış ve birliğin simgesi olduğunun altı çizildi. Pir Hoca Ahmet Yesevi Dedesi Ali Rıza Uğurlu Hz. Ali ve Hz. Hüseyin'in mezarlarının şu anda ABD saldırıları altındaki Necef ve Kerbela şehirlerinde bulunduğunu hatırlatarak, "Hz. Ali ve Hz. Hüseyin'in kabirleri de belki bombalanıyor şu saatlerde. Biz sadece Hz. Ali ve Hüseyin'in değil, Allah'ın ruhundan üflediği insanoğlunun canına kıyılmasını lanetliyoruz" dedi.

ÖLÜM YAĞIYOR : UMM-UL KASR'DA DESTANSI DİRENİŞ

23/03/2003

Yeni Şafak

Manşet

Bir avuç Irak askeri, Umm-ul Kasr kasabasında ABD ve İngiliz ordusunun ağır saldırılarına rağmen destansı bir direniş örneği sergiledi. Havadan katliam yapan istilacı ordular, küçücük bir kasabaya saplanıp kaldı. ABD ve İngiliz ordularının, Irak'a başlattıkları saldırıda bir yandan boş çölde ilerlerken, Irak'ın Basra Körfezi'ne açılan bölgesinde şiddetli direnişle karşılandı. ABD yönetiminin iki gün önce ele geçirildiğini açıkladığı, hatta ABD bayrağını çektiği Umm-ul Kasr'da efsanevi bir direniş yaşıyor. Amerikan-İngiliz askerlerinin, helikopterlerinin, savaş uçaklarının ağır saldırıları altında bir avuç Irak askeri tarihi bir direniş örneği sergiledi. Hafif silahlarla ağır saldırılara karşı koymaya çalışan Irak askerleri ABD'nin planlarını büyük ölçüde aksattı. ABD ve İngiliz birlikleri Umm-ul Kasr'ı yoğun top ateşine tutuyor. Yoğun Irak direnişini havadan helikopter atışı ve topçu bombardmanı ile kırmaya çalışan istilacı ordular, stratejik öneme sahip liman kenti Umm- ul Kasr'ı ele geçiremedi.

BASRA VE NASİRİYE DİRENİŞİ

Amerikan ve İngiliz piyadeleri, yüzlerce tank, top ve zırhlı eşliğinde Basra çevresine mevzilendi. Kentin dışında şiddetli çatışma yaşanırken, İngilizler'in batıdan, Amerikalılar'ın kuzeyden kuşattıkları kente, yoğun topçu ateşi açtıkları bildiriliyor. Irak'ın güney sınırından giren ABD birliklerinin ilerleyişi de, Fırat nehri kıyısındaki Nasiriye kentinde Irak birlikleri tarafından durduruldu. Fırat kıyısındaki Nasiriye, yaklaşık 375 kilometre güneydoğusunda bulunduğu Bağdat'a ana geçiş noktalarından biri. Irak Enformasyon Bakanı Muhammed El Sahaf, şiddetli çatışmaların sürdüğünü söyledi ve koalisyon kuvvetlerine ait beş tankın da imha edildiğini söyledi. Irak'ın iç kesimlerinde 4 Amerikan askerinin öldüğünü bildirdi.

KUSAY'IN BÜROSU BOMBALANDI

Amerikan ve İngiliz ordusunun dün Irak'ın başkenti Bağdat'a düzenlediği bombardımanında Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in küçük oğlu Kusay'ın bürosunun da hedef alındığı bildirildi. Bombardımanında Kusay'ın bürosunun yanı sıra, Bağdat'taki El Raşid askeri tesisleri ve El Dovra rafinerisi de hedefler arasındaydı.

IRAK: 21 CRUISE FÜZESİ DÜŞÜRDÜK

Irak ordusunun bir sözcüsü, ülkenin ABD ve İngiliz kuvvetlerinin saldırısına karşı savunması sırasında, 21 cruise füzesinin düşürüldüğünü bildirdi. Askeri sözcü, yaptığı açıklamada, "Düşman sivil ve askeri tesislerimize füze atmaya devam ederken, cesur savunmamız 21 cruise füzesi düşürmeyi başardı" dedi. Sözcü, Amerikan güçlerinin Fav yarımadası yakınındaki mevzilerinden geri çekilmeye zorlandığını kaydetti. Bu arada Hüseyin'in kuzeni General Ali Hasan Mecid'in Nasiriye kentinde bir hastaneye sığındığı ileri sürüldü. General Ali Hasan Mecid, Halepçe'de 1988'de kimyasal silah saldırısını yönettiği için muhalefet tarafından "kimyasal Ali" olarak adlandırılmıştı.

'ABD'NİN YANINDA SAVAŞMAYIZ'

Irak rejimine muhalif Şii örgüt Irak İslam Devrimi Yüksek Meclisi, Irak'a yönelik Amerikan-İngiliz saldırısına katılmayacağını açıkladı. Merkezi İran'da bulunan örgütün lideri Muhammed Bekir Hakim, yaptığı açıklamada, "Savaşın, Bağdat rejimiyle durumu ele almak için iyi bir yol olduğunu düşünmüyoruz. Savaş zararlıdır" dedi. Hakim'in gelecekteki Irak hükümetinin çekirdeğinde yer alması bekleniyor.

ABD-İNGİLTERE 5 HELİKOPTER KAYBETTİ: 21 ÖLÜ

İngiliz Deniz Kuvvetleri'ne ait 2 helikopter Körfez'de çarpıştı. Mürettebattaki 7 kişiden kurtulan olmadığı, ölen askerlerden 6'sının İngiliz, birinin ABD'li olduğu açıklandı. Irak'a operasyonun üçüncü gününde, ölen müttefik askerlerinin sayısı 21'e yükseldi. Cuma günü bir ABD helikopteri düşmüş, 8 İngiliz ve 4 ABD askeri ölmüştü. Irak'ın güneyinde kara harekatı yapan askerlerden de iki ABD deniz piyadesi hayatını kaybetmişti. Böylece Irak'a operasyon yapan ABD ve İngiltere'nin verdiği kayıp sayısı 21'e yükseldi. Dün 4 ABD askeri daha öldü.

***

BAĞDAT'A NÜKLEER SİLAH MI ATILACAK?

Bağdat'ı haritadan silecek planlamalar yapan ABD, 5 milyon nüfuslu Bağdat'ın oksijenini bir ateş topuyla emmeyi planlıyor. Kentin hızla yok edileceği, yangın fırtınası olacağı ve kimsenin kurtulamayacağı belirtiliyor. Suudi Arabistan'ın, ABD'nin nükleer silah kullanacağı endişesiyle alarma geçtiği ve hazırlıklar yaptığı belirtiliyor. Önceki akşam Irak'ın, özellikle de Bağdat'ın çok ağır şekilde bombalanmasının ardından, Irak'a ve Bağdat'a yönelik saldırılar gece boyu ve dün gün boyu devam etti. Katliam ölçüsündeki bombardıman sonrası kentte büyük hasar olduğu belirtiliyor. Irak, akşamki ağır bombardımanında üç kişinin öldüğünü, 207 kişinin yaralandığını, tüm bombardımanlarda ise 250 Iraklı sivilin yaralandığını açıkladı. Kente, önceki gece 300 civarında füze düştü. Bağdat'ın yanısıra Musul ve Kerkük'e de hava saldırısı yapıldı. Bir ABD'li yetkili, Amerikan ve İngiliz uçaklarının, Irak'a bir günde 1000 Cruise füzesi fırlattığını söyledi. ABD savaş gemilerinde binlerce füze katliam için hazırlanıyor.

***

BOMBA SAĞANAĞINDA TEKBİR SESLERİ

Bağdat'ta dün akşam yaşanan bombardıman sırasında, cami minarelerinden tekbir sesleri yükseldi. Tüm camilerin minarelerinden eşzamanlı olarak yayınlanan tekbir sesleri, bombardımanın başlamasıyla devreye girdi. Kaynaklar, Irak'ın buuygulama ile hem direnişe karşı bir sembol oluşturmaya hem de dünyaya bir mesaj vermeye çalıştığını kaydediyor.

“ASKERLERİM SAVAŞIYOR”

Bu arada dün Irak televizyonuna çıkan Irak lideri Saddam Hüseyin ordudan memnun olduğunu söylediği bildirildi. Saddam Hüseyin, ABD ve İngiliz saldırısına karşı savaşan Irak ordusunun performansından memnun olduğunu belirterek, “Askerlerim şanlı bir direniş gösteriyor” dedi. Saddam Hüseyin dün üst düzey yetkilileri ile biraraya geldi. Toplantıya Saddam'ın küçük oğlu Kusay, Devlet Başkan Yardımcısı Taha Yasin Ramazan, Tarık Aziz, Enformasyon Bakanı Muhammed Said Essahaf ve Savunma Bakanı General Haşim Ahmed'in katıldığı belirtiliyor.

***

AMERİKA TARİHİNİN EN BÜYÜK ZAYIATINI VERECEK

Irak Devlet Başkanı Yardımcısı Taha Yasin Ramazan, ABD'yi, Bağdat rejimini devirmek amacıyla saldırı düzenlediği operasyonda tarihindeki en büyük kayıpları vereceği konusunda uyardı. Alman Der Spiegel dergisine demeç veren Ramazan, “ABD son adamla savaşmak isterse, tarihindeki en büyük can kayıplarını verecek ve asla kazanamayacak. Buna ne kentlerimizde ne de kasabalarımızda izin vermeyeceğiz” dedi. Ramazan, “Henüz onlar için hazırladıklarımızdan en küçük bir örnek vermedik” şeklinde konuştu.

***

IRAK: 51. TÜMEN TESLİM OLMADI, SAVAŞIYOR

Irak, 51. Tümen komutanının Amerikan deniz piyadelerine teslim olduğunu yalanladı. Iraklı bir sözcü, Irak televizyonundan okuduğu açıklamada, “51. Tümen, istilacı birliklere karşı hâlâ şiddetle ve cesurca savaşılıyor ve düşman güçlerine en kötü kayıpları verdiriyor” dedi.

***

ALMANYA: IRAK FÜZELERİ KİMYASAL DEĞİL

Almanya Savunma Bakanlığı, Irak'ın Kuveyt'e fırlattığı füzelerden birini inceleyen Alman askeri uzmanlarının füze biyolojik ya da kimyasal silah izine rastlamadığını bildirdi. Bakanlık füzelerin scud füzesi olduğunu açıkladı.

***

BİR GAZETECİ ÖLDÜRÜLDÜ ,2'Sİ KAYIP

Kuzey Irak'ta bomba yüklü bir aracın patlaması sonucu Avustralyalı bir gazetecinin öldüğü, 9 kişinin de yaralandığı bildirildi. Ölen gazetecinin Avustralya ABD televizyonu adına bölgede çalıştığı belirtildi. Bu arada İngiliz ITN televizyonu, Terry Lloyd, Fred Nerac ve Hüseyin Othman isimli muhabirlerin Irak'ta kaybolduğunu duyurdu. Muhabirlerin, Basra'da ateş altında kaldıkları ve daha sonra bir daha kendileri ile bağlantı kurulmadığı belirtildi.

ŞOK VE DEHŞET BOMBARDIMANI: BAĞDAT'TA ŞOK VE DEHŞET

22/03/2003

Hürriyet

Haber

ABD'nin “Şok ve Dehşet Operasyonu” başladı. Kentin merkezine onlarca füze düştü. Başkentte çok sayıda bina bombalarla yıkıldı.

ABD beklenen ‘Şok ve Dehşet’ operasyonuna başladı. Bağdat ve Musul yoğun bombardıman altında kaldı. Bağdat'ta bir çok bakanlık binası isabet aldı. Kentin her yanından alevler yükseliyor.

Bağdat'a başlatılan yoğun bombardımanın devam ettiği ve kentin alevler içinde kaldığı bildirildi. AFP, bombardımanda isabet alan Saddam Hüseyin'in eski sarayına en az 5 füzenin isabet ettiğini, birçok binanın da isabet aldığını duyurdu.

AP ajansı da, saldırı ve patlamaların yakınında olmasına rağmen Irak televizyonu ve radyosunun yayımına devam ettiğini bildirdi. Reuters'in görgü tanıklarına dayanarak verdiği haberde, Kerkük kentinin merkezinde de iki büyük patlama meydana geldiği, kentten dumanların yükseldiği belirtildi. İngiltere'nin Fairford üssünden havalanan B-52 bombardıman uçaklarının da Kerkük kenti üzerinde uçtukları belirtildi.

STRATEJİK NOKTALARIN HEDEF ALINDIĞI BİLDİRİLDİ

Irak'a düzenlenen büyük hava saldırısında, başkent Bağdat'ın yanı sıra ülkenin kuzeyindeki Musul ve Kerkük kentleri hedef alındı. Amerikalı yetkililer, Musul ile Kerkük'e düzenlenen hava saldırılarında, stratejik öneme sahip noktaların hedef alındığını söylediler. Bölgedeki Reuters muhabiri,

Bağdat'ın 390 kilometre kuzeyindeki Musul'da, Irak uçaksavar bataryalarından ateş açıldığını belirtirken, saldırı sonrası kısa süren sessizliğin ardından kentte yine patlamalarduyulduğunu ve bataryaların tekrar faaliyete geçtiğini kaydetti.

El Cezire televizyonu da, iki saatlik bir sessizliğin ardından Musul'un tekrar patlama sesleriyle inlediğini belirtti.

Kerkük yakınlarındaki Reuters muhabiri de, kentten en az iki büyükpatlama sesi geldiğini ve duman bulutları yükseldiğini söyledi. Patlamaların ardından, Kerkük'teki uçaksavar bataryalarının ateş açtıkları bildirildi.

ÖZKÖK: TÜRK HAVA SAHASI HENÜZ KULLANILMADI

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök, Başbakan Tayyip Erdoğan'ın başkanlığında, ABD'nin Irak'a yaptığı operasyon ile ilgili son gelişmelerin ele alındığı toplantıdan ayrılırken, Türk hava sahasının henüz kullanılmadığını söyledi.

SADDAM'IN SARAYLARINDAN BİRİ BOMBALANDI

Bağdat'ta başlayan yoğun bombardımanda, Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in başkanlık saraylarından birinin bombalandığı bildirildi. AFP, kentten bir dizi şiddetli patlama seslerinin duyulduğunu ve gökyüzüne yoğun duman bulutlarının yükseldiğini belirtti.

BAĞDAT, EN YOĞUN SALDIRIYI YAŞADI

Irak'ın başkenti Bağdat, ABD'nin başlattığı harekatta, bugün en yoğun bombardıman ateşine tutuldu. Akşam saat 19.00'da başlayan bombardıman sonucu, Bağdat'ta büyük patlamalar meydana geldi. Ancak, bu patlamaların nerede olduğu henüz net olarak bilinmiyor.

Kentin Cemile semtindeki evinin çok yakınında patlama sesi duyduğunu belirtilerek, şiddetli saldırıların hala devam ettiğini, uçaksavar bataryalarından ateş açıldığı kaydedildi.

Bağdat en yoğun ve en şiddetli saldırıları yaşarken Irak televizyonlarında Irak lideri Saddam Hüseyin'in oğlu Kusay ve Irak Savunma Bakanı Sultan Haşim ile özel toplantı yapıldığı açıklandı.

SALDIRILARDA B-1, B-2, B-52 UÇAKLARI KULLANILDI

İngiltere'deki Fairford üssünden havalanan Amerikan Hava Kuvvetleri'ne ait B-52 ağır bombardıman uçakları Irak'ı bombalamaya başladı. B-52'lerin sayısı hakkında kesin bir bilgi verilmezken en az 14 B-52 uçağının bombardımana katıldığı tahmin ediliyor. B-52'lerin yanı sıra saldırılarda B-1, B-2'lerinde kullanıldığı bildirildi. İngiltere'den kalkan B-52'lerin Beş buçuk saatlik bir uçuştan sonra Irak'a ulaşan B-52'lerin bombardımandan sonra istikametin Körfez'deki ABD üsleri olacağı iddia edildi.

20 DAKİKADA 320 TOMAHAWK FÜZESİ

Körfez'de bulunan USS Kitty Hawk gemisinin komutanı Matthew G. Moffit Irak'ın başkenti Bağdat'a bu akşam körfez saati ile 20:40 ile 21:00 arasında 320 Tomahawk füzesinin fırlatıldığını açıkladı. Saldırılarından 1 saat sonra F-18 Hornet ve F-14 Tomcat uçaklarından 225, 450 ve 900 kiloluk bombaların atıldığı bildirildi.

ÖLÜ YA DA YARALI SAYISI YARIN TESPİT EDİLECEK

Yoğun bombardıman başlamadan önce halkın hayatı normal şekilde devam ediyordu. Bu akşam düzenlenen hava saldırılarının sonucunun yarın belli olacağı belirtiliyor. Vurulan yerlerin, yaralı ya da ölü sayısının yarın tespit edileceği kaydediliyor.

Bağdat'ta 3 gündür kapalı olan okullar da yarın büyük ihtimalle yine kapalı olacak. Kentin her yerinde su ve elektrik kesintisi devam ediyor.

Irak Genel Elektrik Müdürü, basına yaptığı açıklama, Bağdat'ta birkaç elektrik santralının vurulduğunu ve bazı semtlerde elektriklerin kesildiğini belirtti. Irak'ın diğer kentlerinde de elektrik kesintisi yapılıyor. Bazı insanlar, evlerinde su kuyusu kazarak su ihtiyacını gideriyor.

NOT: METİN İNTERNET'DEN ALINMIŞTIR

BAĞDAT ALEV ALEV

22/03/2003

Yeni Şafak

Haber

ABD ve İngiliz savaş uçakları, savaşın başlamasından bu yana, en şiddetli saldırısını dün gerçekleştirdi. "A Günü" adı verilen saldırılarda, Bağdat'a 500 ton bomba atıldı. Ölü sayısı binlerle ifade ediliyor.

ABD ve İngiliz savaş uçakları, Irak'a yönelik saldırılarına başlamasından buyana, en şidditli bombardımanını gerçekleştirdi. Dün akşam, havanın kararması ile birlikte başlayan ve gece boyu dalga dalga devam eden saldırılarda, Bağdat adeta yanan bir kente döndü. Savaş uçakları ve savaş gemilerinden 500 ton bomba atıldı. Saddam'ın sarayları ile hükümet binalarının hedef olduğu saldırılar sırasında sivil binaların da vurulduğu belirtilirken, ölü sayısı binlerle ifade ediliyor.

'ŞOK VE DEHŞET VURUŞU'

Irak'ın başkenti Bağdat, ABD'nin başlattığı harekatta, bugün en yoğun bombardıman ateşine tutuldu. Akşam saat 19.00'da başlayan bombardıman sonucu, Bağdat'ta büyük patlamalar meydana geldi. Kentin Cemile semtindeki evinin çok yakınında patlama sesi duyduğunu belirtildi. 'Şok ve dehşet vuruşu' adı verilen yoğun bombardıman başlamadan önce halkın hayatı normal şekilde devam ediyordu. Bu akşam düzenlenen hava saldırılarının sonucunun bugün belli olacağı belirtiliyor. Vurulan yerlerin, yaralı ya da ölü sayısının bugün tespit edileceği kaydediliyor.

B-52'LER KERKÜK ÜZERİNDE UÇTU

Bombardımanda isabet alan Saddam Hüseyin'in Cumhuriyet Sarayı'na en az 5 füzenin isabet ettiğini, birçok binanın da isabet aldığını duyurdu. AP ajansı da, saldırı ve patlamaların yakınında olmasına rağmen Irak televizyonu ve radyosunun yayınına devam ettiğini bildirdi. Reuters'in görgü tanıklarına dayanarak verdiği haberde, Kerkük kentinin merkezinde de iki büyük patlama meydana geldiği, kentten dumanların yükseldiği belirtildi. İngiltere'nin Fairford üssünden havalanan B-52 bombardıman uçaklarının da Kerkük kenti üzerinde uçtukları belirtildi.

MUSUL VE KERKÜK'TE BOMBALANIYOR

ABD ve İngiliz savaş uçaklarının, Irak'ın kuzeyindeki Musul ve Kerkük kentlerine de hava saldırısı düzenlendiğini bildirdi. Televizyon, kentteki uçaksavar bataryalarından ateş açıldığını belirtirken, bombardımanın, Bağdat'a düzenlenen hava saldırısıyla eş zamanlı olduğu kaydedildi.

KUZEY CEPHESİ AÇILDI

ABD askerleri, Irak savaşının en ateşli cephesi olması beklenen Kuzey Irak'a indi. Abu Dabi televizyonu, ABD askerlerinin saldırının ikinci gününde havadan Zaho'ya indirildiğini duyurdu. Aynı televizyon Türk tanklarının da Kuzey Irak'a girdiğini öne sürerken, Kerkük'teki kuyularının ABD askerinin denetiminde olduğunu iddia etti.

GÜNEY IRAK'TA YOĞUN ÇATIŞMALAR

Savaş uçakları Bağdat, Musul ve Kerkük'ü bombalarken, diğer yandan da güneyde kara birlikleri kuzeye doğru ilerliyor. İngiltere Genelkurmay Başkanı Amiral Sir Michael Boyce, Amerikan deniz kuvvetlerinin, Irak'ın güneyinde stratejik noktaya sahip liman kenti Umm Kasr'ın kontrolünü tamamen ele geçirdiğini söyledi. Boyce, düzenlediği basın toplantısında, "Umm Kasr, artık Amerikan deniz kuvvetlerinin kontrolü altında" dedi. Bölgede, önemli sayıda Iraklı askerinin teslim olduğunu ifade eden Boyce, İngiliz donanmasına ait mayın temizleyici gemilerin Umm Kasr güzergahını temizlediğini söyledi.

IRAKLI İMAM: AMERİKALILARI ÖLDÜRÜN

Iraklı bir imamın Cuma namazında, Araplara ve Müslümanlara "dünya çapındaki tüm Amerikalıları öldürün" çağrısında bulundu. Şeyh Abdullatif Homeim adlı imam, "Araplar, Müslümanlar... Amerikalıları gördüğünüz yerde çevirin ve öldürün" çağrısı yaptı.

IRAK YÖNETİMİNDEN ÖDÜL DUYURUSU

Irak Devrim Komuta Konseyi, ABD ve İngiliz güçlerine karşı savaşanlara ödül verileceğini açıkladı. Konsey, Amerikan veya İngiliz savaş uçağı düşüren her Iraklıya 100 milyon dinar (yaklaşık 58 milyar TL), füze düşürene 10 milyon dinar (yaklaşık 5,8 milyar TL), helikopter düşürene 50 milyon dinar (yaklaşık 29 milyar TL), bir Amerikan ya da İngiliz askeri öldürene 25 milyon dinar (yaklaşık 14,5 milyar TL) ödül verileceğini duyurdu.

İŞGAL HIZLI BAŞLADI:ABD ORDUSU IRAK'TA

21/03/2003

Akşam

Manşet

Havadan bombardımanla başlayan Irak saldırısı, 14 saat sonra ABD askerinin Irak topraklarına girmesiyle yeni bir aşamaya geldi. Karacılar iki kenti ele geçirirken, bombardıman aralıklarla sürdü ABD güçleri, Başkan George Bush'un Irak Lideri Saddam Hüseyin ile oğulları Uday ve Kusay'a verilen sürenin dolmasından 90 dakika sonra aylardır beklenen savaşı 'Irak'a Özgürlük operasyonu' adıyla başlattı. TSİ

04.32'de Kızıldeniz ve Basra Körfezi'nde ABD Ordusu'na ait 4 kruvazör ve 2 denizaltıdan Irak hedeflerine 40 adet Tomahawk füzesi atıldı. Füze saldırılarından tam 14 saat sonra ise kara hareketinin ilk aşaması başladı. Amerikan kara birlikleri güney Irak'taki mevzilere topçu ateşi başlattı. Piyadeler sınırı geçip Irak'a girdi.

İLK SALDIRI 04.32

USS Milliu ve USS Donald Cook güdümlü füze destroyerleri, USS Bunker Hill ve USS Cowpens güdümlü füze kruvazörleri, USS Montpelier ve USS Cheyenne saldırı denizaltılarından atılan 40 Cruise füzesiyle, Bağdat'ın güneyi ve doğusu vuruldu. 1 kişinin öldüğü, 14 kişinin de yaralandığı saldırıda askeri mevziler, televizyon binası ile bazı sivil yerleşim bölgeleri vuruldu. İlk dalganın ardından ikinci ve üçüncü saldırılar gelirken, bu bombardımanlarda da yine F-117 A'lar kullanıldı. FA-1B Superhornet ve EA-6 Prowler destek görevi yürüttü.

'CERRAHİ TAARRUZ'

ABD İstihbaratı'nın verdiği bilgi doğrultusunda Saddam Hüseyin, 2 oğlu ve 2 üst düzey yöneticisi hedef alınarak savaşın ilk bölümü başlatıldı. Bunun üst düzey isimleri ortadan kaldırmaya yönelik 'cerrahi bir taarruz' olduğu belirtildi.

BUSH KONUŞTU

Saldırıdan 45 dakika sonra ABD Başkanı George Bush, Amerikan ve İngiliz güçlerinin Irak'a saldırının ilk aşamasını başlattığını bildirdi. İlk saldırıdan 100 dakika sonra Bağdat'ta yine alarm verildi ve bir dizi patlama duyuldu. Irak'ın Basra Körfezi'ndeki Fao Yarımadası'nda da şiddetli patlamalar meydana geldi. Irak'ın karşılık olarak Kuveyt'e attığı 6 füze can kaybına yol açmadı.

Kara saldırısı

Füze saldırısından birkaç saat sonra Irak'ın Basra'da petrol kuyularını yaktığı iddia edildi. Ancak Reuters ajansının gördüğü görgü tanıkları iddiaları yalanladı.

ABD, kara hareketini 18.30'da başlatırken, Irak-Kuweyt sınırına yoğun topçu atışı gerçekleştirildi. Sınırdaki Irak ve Kuveytli askerler arasında çatışma çıktı. Bombardıman sürerken ABD ve İngiliz askerleri Irak'ın güneyine girdi. Mayın döşeyen bazı Iraklı askerler teslim oldu. Birlikler, Umm Kasr ve Safvar'ı ele geçirdi. Irak askerlerinin direniş gösterdiği ve aralarında çatışma çıktığı belirtildi. Irak televizyonu da, saldırılarda toplam 4 Iraklı askerinin öldüğünü 5'inin yaralandığını duyurdu.

ABD saldırısının 4. dalgası yine havadan oldu. 85 dakika süren bu saldırıda en az 3 hükümet binası isabet alınırken, Saddam'a ait en az 2 saray ve Irak istihbarat karargahı vuruldu. Dışişleri ve Planlama bakanlıklarının bulunduğu bölgeden duman yükselirken, Saddam Hüseyin'in eşi ve 3 kızının yaşadığı ev de vuruldu. Bu kişilerin durumunun iyi olduğu bildirildi. Bombardımanda Başbakan Yardımcısı Tarık Aziz'in bürosu isabet aldı ve binada yangın çıktı. Cumhuriyet Muhafızları kışlası da roketlerle vuruldu. "Tehlike geçti" sirenleri çalmaya başlamasından hemen sonra kentte patlamalar oldu. Ülkenin kuzeyinde yer alan Musul kenti de 3 kez bombalandı.

IRAK HELİKOPTER DÜŞÜRDÜ

Irak, bir Amerikan helikopterini vurduğunu iddia etti. Irak devlet televizyonunun haberine göre, bir Irak askeri sözcüsü, 'asker ve teçhizat taşıyan Sikorsky tipi Amerikan helikopterini, saldırmak üzere Irak hava sahasına girmeye çalışırken' düşürdüklerini söyledi.

V. 2004 YILI BASINDAN ÖRNEKLER

1. 2004 Yılına Ait Musul-Kerkük İle İlgili Gazete Yazıları

KERKÜK'TE KAN DÖKÜLDÜ

01/01/2004

Cumhuriyet

Haber

Federasyon karşıtı gösteri yapan Türkmenlerle Araplar, Kürt peşmergelerle çatıştı

KYB milislerinin, parti merkezine girmeye çalışan Türkmen ve Arap eylemcilere ateş açması sonucu 3 kişi öldü, 31 kişi yaralandı. KYB yetkilisine göre ilk ateş eylemcilerden gelirken bir polis, peşmergelerin kalabalığa ateş açtığını söyledi.

Irak'ın Kerkük kentinde, dün binlerce Arap ve Türkmen'in, Kerkük'ün kendi denetimlerindeki bölgeye bağlanmasını isteyen Kürtleri protesto için düzenledikleri gösteri sırasında peşmergelerin açtığı ateşte 3 kişi öldü, 31 kişi de yaralandı. Kerkük'teki Arap ve Türkmenlerle Kürtler arasındaki gerginlik korkutucu boyutlara ulaştı.

Kerkük'teki bir güvenlik yetkilisi, Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) peşmergelerinin göstericilere ateş açması sonucu 3 kişinin öldüğünü, 31 kişinin yaralandığını söyledi. Yetkili, göstericilerin

KYB merkez binasına girmeye kalkışması üzerine silahlı peşmergelerin kalabalığa ateş açtığını bildirdi. KYB yetkilisi Celal Cevher ise göstericilerin arasına karışan silahlı kişilerin parti merkezine ateş açtığını, binayı koruyan Kürt polislerin de karşılık verdiğini belirtti. Cevher, “Protestoculara biz ateş açmadık. Bizim binamızdan tek bir ateş bile açılmadı. Herkes federasyona ilişkin görüşlerini ifade etmekte özgürdür” dedi. Kentin güneyindeki Polis Akademisi önünde toplanan 2000 kadar gösterici, “Kerkük Irak kentidir”, “Kürtler Kerkük’ü terk etsin” ve “Federasyona hayır” şeklinde sloganlar attı.

Şii lider Mukteda EsSadr’ın temsilcileri de, Şii Türkmenlere destek amacıyla gösteriye katıldı. Göstericiler, Kerkük’ün merkezi hükümete bağlı kalmasını istedi. KYB merkezi önündeki çatışmanın ardından tanklarla olay yerine gelen Amerikan askerleri bölgeyi kordon altına aldı, kentin merkez noktalarında kontrol noktaları oluşturdu. Kerkük’te yaşayan Kürtler, ülkenin gelecekteki olası federal yapısı çerçevesinde kentin Kürt bölgesine dahil edilmesi isteğiyle 22 Aralık’ta gösteri düzenlemişti.

Federal bir Irak’tan yana olan Kürt siyasi liderleri, üyesi buldukları Irak Geçici Hükümet Konseyi’ne (GHK) Kerkük’ün Kürt bölgesine dahil edilmesi ve kentin özerk Kürt bölgesinin başkenti olması yönünde öneri sunmuşlardı.

Iraklı çocuk öldü

Başkent Bağdat’ta, bir Amerikan konvoyu geçerken yol kenarına park edilmiş bomba yüklü bir araçta meydana gelen patlama Iraklı bir çocuğun ölümüne yol açtı. Kuzeydeki Musul kentinde bir polis karakolunun yanında bomba patladı. Amerikan askerleri karakola geldikleri anda meydana gelen patlamada ölen ya da yaralanan olmadı. Askerler, buldukları ikinci bombayı etkisiz hale getirdi.

KERKÜK BARUT FIÇISI GİBİ

03/01/2004

Hürriyet

Haber

Kürtlerin, kurulacak Irak Federasyonu’ndan kendi bölgelerine katmak istediği petrol zengini Kerkük’te tansiyon had safhada. Çarşamba günü peşmergelerin açtığı ateşte 8 kişinin ölmesinin ardından dün de iki Kürt bıçaklanmış halde ölü bulundu. Kürt, Arap ve Türkmen yetkililer acilen toplandı. Kentte sokağa çıkma yasağı başladı.

KUZEY Irak’ın Kerkük kentinde peşmergelerin açtığı ateşte 8 kişinin ölmesinden sonra, önceki gün de iki Iraklı Kürdün kent merkezinde bıçaklanarak öldürülmesi üzerine, kentte gerginlik doruk noktaya tırmandı.

Türkmen, Arap ve Kürt taraflar arasında çok daha ciddi çatışmaların çıkmasını engellemek ve Kerkük kentinde hüküm süren gerginliğin azaltılması amacıyla, Kürt, Arap ve Türkmenlerin katılımıyla bir toplantı düzenlendi. Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği’nden (IKYB) adını açıklamak istemeyen bir yetkili, aralarında Türkmen, Arap ve Kürt üyelerin de bulunduğu yerel valilik konseyi toplantısında, kentteki gerginliğin azaltılması için alınacak önlemlerin görüşüldüğünü belirtti. Yetkili, toplantıya Irak’taki koalisyon güçleri temsilcilerinin de katıldığını söyledi.

TÜRKMENLER TEPKİLİ

Kerkük’te Türkmenleri hedef alan saldırılardan sonra bir süre sessiz kalan Irak Türkmen Cephesi (ITC), dün “tutumunu sertleştireceği” mesajı verdi. ITC Türkiye Temsilcisi Ahmet Muratlı, “Artık sabrımız taşıyor. Nereye kadar dayanacağız bilemiyorum” ifadesini kullanarak, Kürt grupları “demokrasiden nasibini alamamakla” suçladı. ABD’yi bölgedeki bütün gruplara eşit mesafede olmaya çağırarak Muratlı, “Benzer olayların tekrarı halinde tutumumuz çok daha farklı olacaktır” dedi.

Kerkük polis şefi General Turhan Yusuf ise kentte tansiyonu düşürmek için sokağa çıkma yasağının konduğunu duyurdu. Yasak yerel saatle 23.00 ile 06.00 arasında uygulanacak.

Musul da gergin

Musul’da Musul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Abdülcabbar Abid Mustafa kaçırılıp öldürüldü. Amerikan 101’inci İndirme Birliği’nden askerler asayışı daha çok yerel güçlere bırakırken, onların öncelikli hedefi devrik Irak lideri Saddam’ın sağ kolu olan İzzet İbrahim’i yakalamak. Kentin çeşitli yerlerinde başına 10 milyon dolar konmuş İzzet İbrahim’in “aranıyor” posterleri bulunuyor.

Kara Şahin değil bu kez Kiowa

ABD’nin Irak’ta kaybettiği helikoptere, Kara Şahin ve Chinook’ların ardından OH-58 Kiowa da eklendi. Dün Felluce’de devriye gezen bir Kiowa’nın Saddam yanlısı gerillalar tarafından düşürülmesi üzerine bir Amerikalı asker öldü, diğeri yaralandı. Yetkililer, helikopterin füzeyle vurulduğunu açıklarken, gazeteci kılığına girdiği bildirilen Saddam yanlıları, olay yerine gelen Amerikalı askerlere ateş açtı.

KERKÜK'TE GERGINLİK TIRMANIYOR

03/01/2004

**Cumhuriyet
Haber**

Kentte 2 Kürt'ün cesedi bulunurken polislin Türkmenlerle Araplara ateş açması sonucu 1 kişi öldü

Kuzey Irak'taki kentte Kürtlerin federasyon talebiyle başlayan olaylar sürüyor. ITC, Kürtlerin hak talebini kabul etmeyeceklerini bildirdi. Bağdat ve Tikrit çevresinde ABD güçlerinin operasyonları sürüyor. Irak'ın kuzeyindeki Kerkük kentinde önceki gece iki Kürt, dün de bir Arap'ın öldürülmesiyle kentteki etnik gerginlik iyice arttı. Geçen çarşamba Kürtlerin federasyon talebini protesto eden Arap ve Türkmenlerin üzerine Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) peşmergelerinin ateş açması sonucu 8 kişi ölmüştü.

Kerkük'te önceki gece 2 Iraklı Kürt kent merkezinde bıçaklanarak öldürüldü. Polis, cesetlerin bir köprü yakınında bulunduğunu kaydetti. Polisin, Kürtlerin yaşadığı semtlere saldırmayı planladıkları gerekçesiyle Arap ve Türkmenlerden oluşan bir gruba ateş açması sonucu bir Sünni Arap öldü. Bir polis yetkilisi, El Uruba semtinde Kürt hedeflerine saldırmayı planlayan silahlı Türkmen ve Araplarla güvenlik güçleri arasında çatışma çıktığını, olayda bir Arap'ın öldüğünü, aralarında bir polisin de bulunduğu çok sayıda kişinin yaralandığını söyledi. Olayın ardından polis, Amerikan birliklerinden takviye güç istedi.

Kentteki Kürt, Arap ve Türkmen liderlerle koalisyon temsilcileri dün gerginliğin artması üzerine bir toplantı yaptı. Bir KYB yetkilisi, "başka kentlerden gelen, Saddam Hüseyin'e sadık bazı Araplarla aşırılık yanlısı Türkmenlerin olay çıkardığını" belirtti. Kerkük'te yaşayan Kürtler, ülkenin gelecekteki olası federal yapısı çerçevesinde kentın Kürt bölgesine dahil edilmesi talebiyle 22 Aralık'ta gösteri düzenlemişti. Federal bir Irak'tan yana olan Kürt liderleri, Geçici Hükümet Konseyi'ne (GHK) Kerkük'ün Kürt bölgesine dahil edilmesi yönünde öneri sunmuştu. Bu gelişmelerin ardından Araplarla Türkmenlerin Kürtleri protesto etmesiyle gerginlik artmıştı. Irak Türkmen Cephesi (ITC) Türkiye Temsilciliği, Irak'ta hiçbir gruba ayrıcalık tanınmaması gerektiğini belirterek "Biz Türkmenler Irak'ta kan dökülün istemiyoruz. Bütün insani hak ve özgürlükleri içeren demokratik bir yönetim istiyoruz" dedi. Yapılan açıklamada, Irak'ta federatif devlet oluşturma girişimlerine karşı, Kerkük'te 31 Aralık'ta Araplar ve Türkmenlerin katılımıyla düzenlenen yürüyüş sırasında gerçekleştirilen silahlı saldırılar kınandı. Son günlerde Irak'ın barış ve huzura her zamankinden daha fazla ihtiyacı olduğu vurgulanarak, "Yıllarca kardeşçe yaşamış gruplardan birinin diğerinden daha fazla hak talep etmesini ve diğerini sindirmeye çalışmasını kesinlikle kabul etmiyoruz" denildi. Kürtler işaret edilerek "Ancak karşıt gruplar saldırgan tavırlarıyla niyetlerini apaçık ortaya koydular. Bu gruplar ne demokratik bir Irak'tan ne de etnik yapıların eşitliğine dayalı bir oluşumdan yanadırlar" görüşü savunuldu. Açıklamada, Irak'taki istikrarsızlık ve parçalanmışlığın tüm bölgeyi etkileyeceğine dikkat çekilirken, ABD bölgede bazı gruplara ayrıcalık tanımakla eleştirildi.

Öte yandan, Amerikan ordusu, son günlerde ortamın gerginleştiği Kerkük kentinde sokağa çıkma yasağı ilan etti. Kerkük polis şefi General Turhan Yusuf, yerel saatte 23.00'den 06.00'ya kadar sokağa çıkma yasağı ilan edildiğini açıkladı.

ABD helikopteri düşürüldü

Felluce'de bir Amerikan askeri helikopteri direnişçilerin açtığı ateş sonucu düştü. Olayda bir ABD askeri öldü, biri de yaralandı. Bu saldırının ardından, Amerikan güçleri, Bağdat ve çevresinde direnişçilere ait olduğundan kuşku edilen noktalara dün gece bombardıman düzenledi. Bir ABD ordu sözcüsü yaptığı açıklamada, " ABD ordusu. Bombardımanda havan ve top ile, C-130 ve A-10 uçakları kullanılıyor" dedi. Bu arada, Musul Üniversitesi'nin Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Dr. Abdülcabbar Mustafa uğradığı saldırıda öldürüldü.

IRAK TÜRKMENLERİ, BU DURUMA NEDEN DÜŞTÜ?

04/01/2004

Zaman
Köşe Yazısı

ERHAN BAŞYURT

Uluslararası ambargonun 10 yıllık etkilerini incelemek için Ağustos 2000'de Irak'ta yaklaşık 9 gün geçirdim. Bu süre zarfında, Bağdat, Necef, Kerbela ve Samarra'yı görme imkanım oldu.

Kerkük ve Musul'u da ziyaret etme talebim, Enformasyon Bakanlığı'nca reddedilmişti. Ancak, dönemin Irak Enformasyon Bakanı Dr. Humam Abdülhalik'e özel röportajımızı müteakip, bu talebimi direkt ilettim. Dr. Abdülhalik, sadece Kerkük için günübirlik olmak kaydıyla ziyaret izni verdi.

Enformasyon Bakanlığı'nın tahsis ettiği 'mihmandarım' Şii Arap Hüseyin ile birlikte Kerkük'e vardık. Daha önce belirtildiği üzere, ilk olarak valilik binasına gittik. 2 saat burada bekletildik. Sonra, yanımıza eskortlar verdiler. Kerkük Çocuk Hastanesi'ne götürüp, hastalar ve Türkmen doktorlarla görüştüler. Sonra da şehrin içinden yarım saat kadar arabayla tur attırıp, şehirden hiçbir görüntü almamıza izin vermeden dönmemizi istediler.

Mihmandarım Hüseyin, Necef ve Kerbela'da karşılaşmadığımız, bu tavır sebebiyle en az benim kadar şaşkındı. Büyük bir eziklik içinde, elinden gelen yardımı sağlamaya çalıştı. Su almak bahanesi ile aracı yeniden şehrin içine soktu. Türkmen esnaf ve halkla kısa görüşmeler yapma fırsatını, ancak böyle elde edebildim. Son olarak da, arabanın yanbaşıda Kerkük Kalası'na ait iki kare fotoğraf almamı sağladı. Az gelişmiş bir şehir görünümündeki Kerkük, "yarı açık cezaevi" gibiydi.

Türkmenlerin mal edinmeleri engelleniyor, Türkçe konuşulmuyordu. Saddam rejiminin yıkılması, bu acı gerçeği bugün de pek değiştirmiş değil.

Talabani'nin peşmergeleri sayesinde Kerkük bugün de "yarı açık cezaevi" gibi. Bağdat'ın düşüşünün ertesi günü, ABD askerleri daha gelmeden şehre giren Talabani peşmergeleri baskının yeni mimarı. İlk iş olarak tapu kayıtlarını yağmalayan peşmergeler, Irak polisi olarak görevlendiriliyor ve ABD gözetiminde "eski köyelerine" yerleştiriliyor.

Çarşamba günü Kerkük'ün Kürt Federasyonu içerisinde yer alması teklifine karşı çıkan Türkmen ve Arapların üzerlerine, Talabani'nin ofisinden açılan ateş de bu pervasızlığın göstergesi. 4'ü Türkmen 8 kişinin hayatını kaybettiği olayın, şehirde oluşturduğu yüksek tansiyon halen sürüyor. Olaydan iki gün sonra, 2 Kürt bıçaklanarak öldürülmüş olarak bulundu.

Petrol zengini Kerkük, Kürtlerin kendi kaynakları ile yetinecek bağımsız Kürt devleti hayallerinin en önemli köşe taşı. Türkmen, Arap ve Kürtler arasında bir uzlaşma sağlanamadığı takdirde, Kerkük ciddi bir çatışma alanı olmaya aday.

Türkiye'nin yakın zamana kadar "kırmızı çizgi" kapsamında gördüğü, "Kerkük'e Kürtlerin girişi",..rin bu duruma nasıl düştükleri?" aynı zamanda.

Ya Türkmen nüfusu iddia edilenden sayıca çok daha az, ya asimile olmuşlar ya da üzerlerine gelen felaketi göremiyorlar. Tabii, bir ihtimal daha var. O da, "Türkiye'ye güvenerek rehavete kapılan Türkmenler, basiretsiz politikalarımızın kurbanı oluyorlar".

Türkiye'nin ev sahipliğindeki Çekiç Güç, Kürtlere Kerkük'ü işgal etme güç ve imkanı sağlarken, Türkmenlerin bu işten zararlı çıkmalarının hesabını kim vermelidir? Geleceği göremeyen Türkmenler mi? Yoksa, yanlış politikalarla geleceklerini karartan Türkiye mi? Peki sizce, yeniden yapılanan Irak'ta yine mağdur olan Türkmenler bu duruma neden düştüler?

TÜRKMEN POLİTİKASINDA STRATEJİK HATALAR

07/01/2004

Zaman

Makale

METİN AYIŞIĞI

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'den koparılan ve günümüzde nüfusu 2,5 milyon olarak tahmin edilen Irak Türkmenleri, çok büyük sıkıntılar ve baskılar içinde yaşam savaşı vermektedirler. 36. paralelin üstündeki bölgede varlığını devam ettiren Türkmenlerin yaşadığı sıkıntılar bir türlü giderilememiştir.

Türkiye'nin Türkmen politikası ise tarihimizin en büyük fiyaskolarından biri olduğu gibi, yıllardır Türkiye Cumhuriyeti'nin Irak konusunda millî bir politikası da olmamıştır. Ne yazık ki Türkiye'nin ısrarla ortaya koyduğu kırmızı çizgi bugün yoktur. Üstelik iki aşiret reisi, "Türkleri vururuz!" diye tehditler savururken; bizden çıt çıkmamaktadır!

Ashında Türkiye, konumu itibarı ile bölge üzerinde büyük bir etkinliğe sahiptir. Fakat Türkiye, sanki bunun farkında bile değildir. Belki de bu yüzden 10 yılı aşkın bir süreden beri, Kuzey Irak'ta ihdas edilen ve ne yazık ki ülke için bir çıban başı olan Güvenlik Bölgesi'ni besleyerek, ayakta kalmasına yardımcı olan Türkiye, büyük bir hataya düşmüştür. 5 Şubat 1926 Ankara Antlaşması'yla Türkiye; Musul, Kerkük, Erbil ve Süleymaniye'yi 500.000 sterlin karşılığında Irak'a bırakmış, alınan para Düyun-u Umumiye ödemesi ile İngilizlere verilmiştir. Misak-ı Milli'ye dahil bir bölge olduğundan elden çıkarması için uzun süre uğraş verilmesine rağmen başarı sağlanamamıştır.

1926 antlaşmasında Irak'ta kalan Türklerin huzur ve emniyetini muhafaza edecek bir madde bulunmadığı gibi ilk Körfez Savaşı sonrası oluşan yeni şartları da iyi değerlendirememiş, Kürtlere verdiği desteğin % 1'ini bile soydaşlarına vermemiştir. Türkiye, başarısız olduğu için Irak'ta Türk toplum liderliği çok cılız ve dağınıktır.

Türkiye'nin elinde bulunan en önemli kozlardan biri de Musul eyaleti üzerinde taşıdığı tarihî haklarıdır. Bilindiği gibi Musul eyaleti, 5 Haziran 1926 tarihli Ankara Antlaşması'na göre Irak'a bırakılmıştır. Bunun bir diğer anlamı da şudur: Irak parçalandığı takdirde Ankara Antlaşması'nın hükmü sona erecek ve Kuzey Irak bölgesinin eski adı olan Musul eyaleti tekrar eski sahibine iade edilecektir. Bu yüzden Türkiye, bu bölge üzerinde tasarruf hakkına sahiptir. Daha açık bir ifade ile Türkiye'nin bilgisi ve rızası olmadan, Irak'ın kuzeyinde yeni yapılanmaya gidilmesine izin verilmeyecektir. Bu hususta Türk siyaset bilimcilerinin, Ankara Antlaşması'nı yeniden yorumlayarak, Türk dış politikasının bilgisine ve gündemine sunmaları gerekir. Sonuç olarak;

Türkiye Cumhuriyeti'ni yöneten siyasi irade, oportünist beyanatlarla bir yere varılamayacağını artık görmelidir.

Irak'ın toprak bütünlüğünden yana bir politikanın savunucusu olan Türkiye, bunun bedeli olarak Irak'ı, Türkmenler üzerindeki şiddetli ve dayanılmaz baskıdan caydırabilmelidir.

Türkiye, üniter yapıdan yana olacaksa, bölgenin yeni egemen gücü olmaya çalışan Amerika'ya karşı pazarlık masasında elini güçlendirmelidir. Bu tercihin başarıya ulaşması için Irak'taki Arap toplumunu yanına çekmelidir.

Geçmişte Kıbrıs örneğinde olduğu gibi, derhal 'Türk Mukavemet Teşkilatı' kurularak disiplin altına alınmalıdır. Türklerin yaşadığı bütün şehir, kasaba ve köylerdeki asayiş, giriş-çıkış ve kontrol düzeni bu mukavemet teşkilatına verilmelidir.

Talabani ve Barzani'nin sindirme ve zorla göç ettirme operasyonuna karşı direnilmeli ve Türk beldelerine Kürt göçleri olabildiğince engellenmelidir.

Türkiye'nin desteğiyle yazılı-sesli ve görüntülü kitle iletişim araçları, Türkmenlerin yaşadığı her yerde takip edilebilir hale getirilmelidir. Türk çocuklarının eğitim gördüğü okullardaki tek eğitim dili Türkçe olmalıdır. Gerekirse evler ve camiler Türk okulu olarak yapılandırılmalıdır.

BM tarafından Kürtlerin yaptığı insan hakları ihlalleri tespit edilmeli ve sorumluların cezalandırılması sağlanmalıdır. ABD tarafından dikkate alınmayan Türkmen Cephesi'nin siyasi konularda daha geniş yetkiler kullanması için harekete geçilmelidir.

Barzani ve Talabani'nin yan gelir kaynaklarından olan uluslararası uyuşturucu kaçakçılığı işine mutlaka darbe vurulmalıdır. Esasen Kuzey Irak'taki bölgeyi besleyen tek önemli unsur olan, Türkiye'nin açık tutmaya izin verdiği Habur Sınır Kapısı gerekirse kapatılarak, Türkmen bölgesine uzanan koridora yeni bir kapı açılmalıdır. Ankara, Irak'taki yeni yapılanmada bölgedeki tüm Türkmenlerin haklarının korunması için gerekli uluslararası girişimleri ısrarla sürdürmelidir. Türkiye, adeta etrafı tsunami dalgalarıyla çevrilmiş bir Türkmen adası durumunda kalan karındaşlarına sahip çıkmak zorundadır. Bu tarihi misyonunu harekete geçirmeli, başını dik tutmalı ve kararını vermelidir.

OY KEREKÜK OY!

08/01/2004

Dünden Bugüne Tercüman

Köşe Yazısı

HASAN CELAL GÜZEL

Kerkük, bin yıllık bir Türk diyârıdır. Büyük Selçuklu İmparatorluğu, Irak Selçukluları, Atabeylikler, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Safevîler ve Osmanlı İmparatorluğu dışında, bu hâlis muhlis Türk beldesinde ayrı bir “Kerkük Türkmen Beyliği” kurulmuştur. Arapların, hele Kürtlerin, 80 yıl öncesine kadar Kerkük ile hiçbir siyasî, sosyal ve kültürel bağı olmamıştır. 1926’da yapılan Ankara Anlaşması ile Kerkük ve Musul Türkmen Bölgesi elimizden çıktıktan sonra, Arap hâkimiyeti ve özellikle Saddam’ın zulmü altında inleyen Kerkük Türkmenleri, peşmergelerin çeşitli katliâmına mâruz kalmış ve asimile edilmeye çalışılmıştır.

36. Paralel sınırı sebebiyle Körfez Savaşı’ndan itibaren gene bir Türkmen şehri olan Erbil, Talabanî’nin peşmergelerinin “etnik temizlik” ve iskân politikası yüzünden, nüfusunun çoğunluğunun Kürtler tarafından oluşturulduğu bir merkez hâline gelmiştir. Ancak Kerkük, bugün dahi nüfusunun yarısından çoğunun Türkmenlerden meydana geldiği bir Türk şehridir. Son aylardaki yoğun Kürt iskânına rağmen, Kürtler Kerkük’ün en fazla yüzde 20’sini oluşturmaktadır.

10 Nisan’da bizim şaşkınlık dolu bakışlarımız altında, ABD destekli silâhlı peşmergeler, Kerkük ve Musul’u işgal etmişler; evvelâ bütün dünyanın gözleri önünde nüfus ve tapu kayıtlarını yağmalamışlardır. Bir takım eşkiya kılıklı peşmergelerin resmî binaları yağmalamasını ve kucaklarına dosyaları doldurarak kaçırmasını, herhangi bir hukuk normu ile izah edebilir misiniz?!... Bunun tek bir izahı ve sebebi vardır:

Türkmenlerin nüfusunu ve gayrimenkullerini düşük göstermeye çalışmak...Bu eşkiyalığa ve sahtekârlığa, başta ABD ve Türkiye olmak üzere bütün dünya suskun ve seyirci kalmıştır. Üstelik, Türkiye Cumhuriyeti Devleti olarak, biz Kerkük ve Musul’a peşmergelerin girişini “kırmızı çizgi” olarak ilân etmiş ve savaşı sebebi saymıştık. Peşmergelerin, bilim kurgu filmlerindeki nükleer savaş sonrası ortaya çıkan mahlûkat gibi, vurarak, kırarak, yağmalayarak Kerkük ve Musul’u işgal etmeleri karşısında, “telefon diplomasisi” ile teessüflerimizi bildirmekle yetindik. Aslında vurulan, kırılan, yağmalanan Türkiye’nin prestiji idi...

Peki, Barzanî ve Talabanî’nin, peşmergelerin “Kerkük sevdâsı”nın ardında ne vardır? Gayet basit, tabîî ki petrol... Dünyanın toplam petrol rezervinin yüzde 12’si Irak’ta, bunun da yaklaşık yarısına yakın kısmı Kerkük’te olursa, Barzanî’nin ikide bir niçin “Kerkük, Kürdistan’ın parçası değil kalbidir” şeklinde vecizeler yumurtladığı anlaşılacaktır. Peşmergeler, Kerkük’ü işgal ettikleri zaman Osmanlı Kalesi’nin üzerine özellikle bunu yazmışlardır.

Peşmergelerin, uzun zamandır gözleri Kerkük’tedir. Hesapları açıktır:

Önce etnik ayırımı dayanan bir “Kürt Federasyonu” kuracaklar; daha sonra bunu “Bağımsız Kürdistan” hâline getirecekler. Böyle bir devletin, gelir kaynaklarına, tarım arazilerine, petrol kuyularına ihtiyacı olacaktır. Bunu da en iyi “Kerkük” sağlayacaktır.

Zaho, Duhok ve Süleymaniye’de, hattâ eski bir Türkmen beldesi olan Erbil’de kurulabilecek bir “Kürdistan”, önemli bir probleme yol açmayabilecektir. Bu takdirde, Musul-Kerkük hattında da bağımsız bir “Türkmen Devleti” neden gündeme getirilmesin? Tarih, kültür ve nüfus bakımından bu yerler, Türkmenlerin damgasını vurduğu yerlerdir. Ancak peşmergeler, Türklerin ve Arapların yaşadığı yerleri de boyundurukları altına alarak, ABD’nin desteğinde tarihî bir “vurgun” yapma peşindedirler. Irak’ın yarısı ve en önemli bölgesi olan 34. paralelin üzerine el koyacaklar; Orta Doğu’nun yeni petrol zengini olarak sefâ süreceklerdir...

Peşmergelerin bu hesabı yanlışdır.

Şöyle ki:

1. Peşmergeler, bir askerî güç olarak bu gaspı yapma kudretinde değildir.

Amerikan artığı silâhları ve eğitilmemiş silâhlı birlikleri ile bu oldu bittiye girişmeleri zor olacaktır. Ayrıca, kendi içlerindeki geleneksel ihtilâflar da buna meydan vermeyecektir.

2. ABD, gerçi Orta Doğu’da İsrail’in ittifak halinde olacağı yeni bir güç ortaya çıkarmak isteyecektir. Ancak, peşmergelerin buna yeterli olmadığını ve güvenilir unsurlar olarak görülmediğini de bal gibi bilmektedir. Ayrıca, Kerkük petrolünü, en fazla ihtiyaç duyduğu bir dönemde peşmergelere peşkeş çekmeyi aklından bile geçirmemektedir.

3. Bu emrivâkiyi, Irak’taki Arapların ve Arap Dünyası’nın kabullenmesi de mümkün değildir. Bu durumda Orta Doğu’da yeni bir çıban başı ortaya çıkmış olacaktır.

4. Kerkük’e, peşmergeler tarafından el konulması, Türkiye’nin diğer “kırmızı çizgileri”nin de çiğnenmesi demektir. Bu defa da seyirci kalırsak, Irak ve Orta Doğu politikasında artık söz sahibi olmamız mümkün değildir.

5. Nihayet, bu bölgede yaşayan 3 milyondan fazla sayıdaki Türkmen’in (tamamı 4 milyon), bütün bu rezaleti boynu bükük seyredeceğini de sanmıyoruz. Peşmergelerin emrivâkileri karşısında Türkmenler de, millî direniş hareketlerini başlatmak zorunda kalacaklardır. Talabanî ve Barzanî, kağıt gölgesindeki zübükler gibi, fırsatı ganimet bilip malı götürmeye çalışacaklarına, ömürleri boyunca tek bir defa olsun devlet adamı gibi düşünmek zorundadırlar. Şimdilik arkalarında bulunan ABD’ye

güvenerek Irak'ın yarısına el koyup, İran, Suriye ve hele Türkiye'den toprak alma hayalleri ile bir yere varamayacaklarını bilmelidirler.

Irak'taki en iyi çözüm, etnik esasa dayanmayan, federatif veya kantonal bir üniter yapının teşkilidir. Bundan önce de, BM denetiminde ve gözetiminde tarafsız bir nüfus sayımının gerçekleştirilmesi lâzımdır. 250 bin Türk'ün yaşadığı Kıbrıs ile bu kadar yakından ilgilenen Türkiye'nin, 4 milyon Türk'ün bulunduğu Irak karşısında bîgâne kalması imkânsızdır. Üstelik diğer unsurlarla olan kardeşlik bağlarımız da düşünülecek olursa, Türkiye'nin bu konuda ilgisiz kalması düşünülemez. Şu Kerkük türküsü ne güzel, değil mi?

“Kerküğün kal'asıyam
Bu bağın balasıyam
Toprağıma göz dikenin
Başının belasıyam.”

TÜRKMENLER KAN AĞLIYOR

08/05/2004

Hürriyet

Köşe Yazısı

YALÇIN BAYER

İLK kez bir Türkmen belgeseli hazırlamak üzere Irak'a gidip iki hafta kalan gazeteci Vedat Yenerer, Amerikan askerlerinin ilginç durumunu gözlemlemiş; toplumu aşağılayan uygulamalarını görmüş... Baskılara da bizzat tanıklık etmiş.

'Gece 03.00'te şehrin 100 metre üstünden Amerikan jetleri geçiyor; yatağınızdan zıplıyorsunuz; ürküyorsunuz' diyor.

O iğrenç fotoğraflar konusu...

Bunlar maalesef gerçek. Ortaya çıkmasında geç bile kaldı; daha önce çıkmalıydı. Bu fotoğraflar gerçek bir 'bomba' da sayılabilir. Aslında gazeteciler rezillikleri biliyordu ama belgelemekten korkuyorlardı. Fotoğrafları da ancak Amerikan askerleri çekebilmişler.

Amerikan askerlerinin durumu...

Kerkük'te, Süleymaniye'de Amerikan birliklerinin olduğu her yerde, seks var. Kadın pazarlamacılığı bir sektör haline gelmiş. Saddam'ın saraylarına Amerikan birlikleri yerleşmiş durumda... Açıkça fuhuş yapıldığı biliniyor. Kürt ve Arap kadın satıcıları bu işi yapıyorlar. Zaten sokakta, iyi giyimli iki Kürt varsa yanında mutlaka dört beş kadın da görüyorsunuz. 100-150 dolar, burada çok büyük para. Binlerce Amerikan askeri de böylelikle rehabilite oluyor denilebilir...

Sınır ticareti...

Burada dikkat çekici bir durum var. Mersin serbest bölgesi ve İskenderun'dan TIR'larla büyük mal sevkıyatı var. Barzani ailesinin kontrolündeki bu mallar gümrüklerde yeterince kontrol edilmeden Irak'a geçiyor. Irak'a giden Türk şoförler de dönüşte çay, kola, deterjan ve sigaraları alıp Türkiye'ye satıyorlar. Bu ihracat nedense Türkiye'den yapılmıyor? Tabii gümrük vergisi olmadığı için bu mallar ucuz. Düşünün 24 adet kutu kola 5 dolar sadece. O yüzden Türkiye bu yolla bir şey kazanmıyor. Türkiye'de hükümete yakın bazı işadamları ve siyasilerin Mesut Barzani'nin yeğeni Neçirvan Barzani ile yakın ilişkileri olduğu konuşuluyor.

TÜRK OLMAK ZOR

Türkmenlerin hali....

Türkmenler mahvolmuş vaziyette. Habur sınır kapısından geçtikten sonra üzerinizde Türkmenlere giden kitap, gazete varsa, anında Kürtler tarafından el konuluyor. Üniversite yaşlarındaki öğrenciler MİT ajanı olduğu iddiasıyla taciz edilip sürekli gözaltına alınıyor; buna karşı Türkiye bir şey yapamıyor.. Türkmenlerin temsilcilerine nefes aldırıyorlar. Irak Türkmen Cephesi, Kürtlerin baskısı altında, ama Türkiye devleti, sadece 'Kürtleri kızdırmayın, saygılı olun' diyor... Amerika'nın güdümünde bir yönetim var; ne derse o oluyor. 3.5 milyon Türk var, Türkmenler sindiriliyor; ayaklanmaları istenmiyor. Türk olmak çok zor, Türk bayrağını yacacak kadar gıcık olunmuş; özellikle Kerkük'te. PKK'lıları da Musul ve Kerkük'e yığmışlar.

Çekim yaparken uğradığımız Misak-ı Milli sınırlarının en ucu sayılan Mansuriye El Cebel'deki (Şahraban) Adana Köyü'nün camiini görmelisiniz; dökülüyor. Böyle görkemli bir camiyi dünyanın en

zengin vakıflarından sayılan Diyanet Vakfı onaramaz mı? Çevresinde 300 bin Türkmen'in yaşadığı Telafer Kalesi'nin de bir görülmesi lazım. Saddam Hüseyin, Türk düşmanlığından ötürü bir trafik lambası bile koymamış, bir sinema, kültür merkezi bile açtırmamış; utanç verici bir durum... Türklüğünü kaybetmemiş bir toplum görmezden mi geliniyor?

'TÜRKMEN LİDERLER PLANLI BİR SEKİLDE ÖLDÜRÜLÜYOR'

22/05/2004

Yeni Şafak

Haber

Son üç hafta içinde çoğunluğu trafik kazalarında olmak üzere 11 Türkmen önder hayatını kaybetti, üçü de ağır yaralandı. Türkmen gazeteci Muhammed Muhtar, ölümlerin hepsinin belli bir amaca yönelik suikastler olduğunu ileri sürdü.

Irak'ta son üç hafta içinde 11 Türkmen önderinin şüpheli şekilde hayatını kaybetmesi dikkatlerin bu ölümlere yoğunlaşmasına sebep oldu. Iraklı Türkmen gazeteci Muhammed Muhtar, çoğunluğu trafik kazalarında olmak üzere gerçekleşen bu ölümlerin hepsinin belli bir amaca yönelik suikastler olduğunu ileri sürdü. Türkmen gazeteci Muhtar, Türkmen davasını ve dava önderlerini yok etmeye yönelik bir plan bulunduğunu belirterek, "Ölenlerin bir kısmı trafik kazasıyla, bir kısmı faili meçhul saldırılar sonucu öldürüldü. Amerikan işgal güçleri ile Kürtler işbirliği içinde, organize bir eylemler zinciriyle Türkmen davasını bitirmek istiyor" diye konuştu.

Irak'ta yaklaşık üç hafta önce başlayan gizemli ölümler, Irak Milli Türkmen Partisi (IMTP) Genel Başkanı, Kerkük İl Meclisi Üyesi ve Irak Türkmen Cephesi (ITC) Kerkük Sorumlusu Mustafa Kemal Yayçılı'nın geçen hafta Kerkük'ten Tuzhurmatu'ya giderken öldürülmesi, dikkatlerin bu ölümler üzerine yoğunlaşmasına sebep oldu. Yayçılı'nın aracının Amerikan askerlerince tarandığı, bir tank tarafından sıkıştırılıp aracının tankın altına girdiği iddia ediliyor.

Yayçılı'nın ölümünden bir gün önce de IMTP Merkez Karar ve Yürütme Kurulu Üyesi Şuayip Kaplan, Kerkük'ün hemen çıkışında yine bir trafik kazasında ölmüştü. Kaplan'ın ölümünden altı gün önce ise, içinde Irak Türkmen Cephesi'nin (ITC) Musul ve Talafar başkanlarının bulunduğu araç, yine Kerkük çıkışında kaza yapmış, kazada ITC Musul Başkanı İhsan Abdullah ile yardımcısı Ahmet Arafat, ITC Talafar Başkanı Ferik Said ve ITC Musul Askeri Sorumlusu Azad Kasapoğlu hayatını kaybetmişti.

Ölümlerin hepsi cinayettir

Türkmen gazeteci Muhtar, kazadan sonra araçta yapılan inceleme sonunda, dört kişinin ölümüne, buldukları otomobilin rot civatasının gevşetilmesi ve frenin devreden çıkartılmasının sebep olduğunun tespit edildiği söyledi.

Muhtar, "İşgal güçleri ve onların yerli işbirlikçileri tarafından Türkmen davası sonuçsuz bırakılıp, örgütlenme daha doğmadan yok edilmeye çalışılıyor. Bu ölümlerin hepsi birer cinayettir" şeklinde konuştu.

SON 3 HAFTADA ÖLEN VE YARALANAN LİDERLER

1-Mustafa Kemal Yayçılı: IMTP Genel Başkanı, Kerkük İl Meclisi Üyesi, ITC Kerkük Sorumlusu (trafik kazası, öldü).

2-Şuayip Kaplan: IMTP Merkez Karar ve Yürütme Kurulu Üyesi (trafik kazası, öldü).

3-İhsan Abdullah: ITC Talafar Başkanı (trafik kazası, öldü).

4-Ahmet Arafat: ITC Musul Başkan Yardımcısı (trafik kazası, öldü).

5- Ferik Said: ITC Musul Başkanı (trafik kazası, öldü).

6-Azad Kasapoğlu: ITC Musul Askeri Sorumlusu (trafik kazası, öldü).

7-Fazıl Namık Mehdi: Yayçılı'nın Yardımcısı (trafik kazası, öldü).

8-Salih Sönmez: Türkmen İslami Hareketi Başkanı (trafik kazası, ağır yaralı).

9-Muhammed Mehdi: Türkmen İslami Hareketi Başkan Yardımcısı (trafik kazası, ağır yaralı).

10-Necmettin Kasapoğlu: ITC Kerkük Musalla Bölge Sorumlusu (Kerkük'ün Kürt kontrolüne girmesi çalışmalarına karşı Türkmen direnişini örgütleyen kişi, trafik kazası, ağır yaralı).

11-Hüseyin Malullah: IMTP Tuzhurmatu İlçe Başkanı (silahlı suikast, öldü).

12-Ali Ekrem: Altınköprü gazetesi sahibi ve başyazarı, Irak'ta yaşayan en büyük ve en etkili Türkmen gazetecisi olarak kabul ediliyordu (silahlı suikast, öldü).

- 13-Yasin Abid: Musul Türkmen hareketi önderlerinden (silahlı suikast, öldü).
14-Abdullah Arafat: Musul Vali Yardımcısı İbrahim Arafat'ın danışmanı, Türkmen ileri gelenlerinden (silahlı suikast, öldü).

TÜRKMEN LİDERLERE SİSTEMATİK SUİKAST

26/05/2004

Yeni Şafak

Haber

Irak Türkmen Cephesi yetkililerinden Ahmed Necmeddin, öldürülen 12. Türkmen lider oldu. ITC Türkiye Temsilcisi Ahmet Muratlı, suikastlerden Irak'ı işgal eden ABD'nin sorumlu olduğunu söyledi.

Irak'ın Kerkük kentinde, Irak Türkmen Cephesi'nin üst düzey yetkililerinden Ahmed Necmeddin'in uğradığı silahlı saldırıda öldüğü bildirildi. Irak Türkmen Cephesi (ITC) Türkiye Temsilcisi Ahmet Muratlı, son bir ay içerisinde 12 Iraklı Türkmen liderinin öldürülmesinin sorumlusunun ABD olduğunu söyledi.

Kerkük yerel güvenlik sorumlusu Şerko Şakir, yaptığı açıklamada, Ahmed Necmeddin'in geç saatlerde bürosundan çıkarken kimliği belirlenemeyen silahlı saldırganlar tarafından vurularak öldürüldüğünü bildirdi. Ahmed Necmeddin'in olay yerinde hayatını kaybettiğini belirten Şakir, saldırganların kaçtığını kaydetti.

ABD'lilere yaklaşmak ölüm

Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi Ahmet Muratlı, Türkmenlere karşı sistematik bir kuşatmanın somut verilerinin şimdilik olmadığını, ancak burada ölen insanların sorumlusunun ABD olduğunu söyledi. Muratlı, şunları anlattı: "Bu bölgenin kontrolünü koalisyon güçleri sağlamaktadır. Koalisyon güçleri Türkmenleri koruması gerekirken bir çoğunun ölmesine onlar sebep olmaktadır.

Daha önce, 4 Türkmen liderin trafik kazasında kuşkulu bir şekilde ölümünden ABD açık olarak sorumludur. 4 liderimiz, ABD askerlerinin yoldaki beton barikatlarını fark etmedikleri için öldüler. Barikatların etrafında ikaz ve benzeri şeyler yoktu. Arkadaşlarımız normal trafikte seyahat ederken, süpheli diye vurulup öldürüldüler. Yolda seyir eden bir ABD konvoyunu sollamak ya da 50 metreden daha çok yaklaşmak ölüm demek. Irak Türkmen Cephesi Kerkük Sorumlusu Mustafa Kemal Yayıcı da, ABD konvoyuna yaklaştığı için, Amerikan tankları tarafından ezildi."

SON BİR AYDA ÖLEN VE YARALANAN TÜRKMEN LİDERLER

- 1- Mustafa Kemal Yayıcı: IMTP Genel Başkanı, Kerkük İl Meclisi Üyesi, ITC Kerkük Sorumlusu. (trafik kazası, öldü)
- 2- Şuayip Kaplan: IMTP Merkez Karar ve Yürütme Kurulu Üyesi. (trafik kazası, öldü)
- 3- İhsan Abdullah: ITC Talafar Başkanı. (trafik kazası, öldü)
- 4- Ahmet Arafat: ITC Musul Başkan Yardımcısı. (trafik kazası, öldü)
- 5- Ferik Said: ITC Musul Başkanı. (trafik kazası, öldü)
- 6- Azad Kasapoğlu: ITC Musul Askeri Sorumlusu. (trafik kazası, öldü)
- 7- Fazıl Namık Mehdi: Yayıcı'nın Yardımcısı. (trafik kazası, öldü)
- 8- Hüseyin Malullah: IMTP Tuzhurmatu İlçe Başkanı. (silahlı suikast, öldü)
- 9- Ali Ekrem: Altınköprü gazetesi sahibi ve başyazarı, Irak'ta yaşayan en büyük ve en etkili Türkmen gazetecisi olarak kabul ediliyordu. (silahlı suikast, öldü)
- 10- Yasin Abid: Musul Türkmen hareketi önderlerinden. (silahlı suikast, öldü)
- 11- Abdullah Arafat: Musul Vali Yardımcısı İbrahim Arafat'ın danışmanı, Türkmen ileri gelenlerinden. (silahlı suikast, öldü)
- 12- Ahmet Necmeddin: ITC'nin üst düzey yetkilisi. (silahlı suikast, öldü)
- 13 - Salih Sönmez: Türkmen İslami Hareketi Başkanı. (trafik kazası, yaralı)
- 14- Muhammet Mehdi: Türkmen İslami Hareketi Başkan Yrd. (trafik kazası, yaralı)
- 15- Necmettin Kasapoğlu: ITC Kerkük Musalla Bölge Sorumlusu. (trafik kazası, yaralı)

GÜL'DEN 'KERKÜK'LE OYNAMAYIN' UYARISI

02/06/2004

Yeni Şafak

Haber

ABDULLAH GÜL

Dışişleri Bakanı Gül, Musul ve Kerkük'teki nüfus yapısının bozulmasını amaçlayan faaliyetleri izlediklerini belirterek, "Kerkük ile oynamak, açık söylüyorum, tehlikelidir" dedi.

Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Türkiye'nin Musul ve Kerkük'teki gelişmeleri yakından izlediğini belirterek, "Kerkük ile oynamak, açık söylüyorum, tehlikelidir" dedi.

Cidde temaslarının ardından Ankara'ya dönen Gül, Esenboğa Havaalanı'nda yaptığı açıklamada, Musul ve Kerkük'teki nüfus yapısının bozulmasını amaçlayan bazı faaliyetler olduğu yönündeki haberlerin hatırlatılması üzerine, şunları kaydetti:

"Kerkük'le ilgili dikkatli bir çalışma içindeyiz. Gelişmeleri yakından takip ediyoruz. Söylenenlerin doğruluğunu sahada takip ediyoruz. Orada fiili durum yaratmaya dönük bilinçli hareketlere Türkiye'nin tepkisi açık olacaktır. Kerkük ile oynamak, açık söylüyorum, tehlikelidir."

S. Arabistan'dan destek

Gül, Kıbrıs konusunda Suudi yetkililere detaylı bilgi verdiğini belirterek, "Suudilerden büyük bir destek söz konusu. Hem siyasi hem ekonomik anlamda desteklerini ifade ettiler.

İKÖ içinde de destek veriyorlar. Türkiye'nin İKÖ genel sekreterliği adaylığı konusundaki yaklaşımları da bizi tatmin etti" dedi. Gül, Suudi Arabistan ile terörle mücadelede işbirliği anlaşması imzalayacaklarını da söyledi.

KERKÜK'LE OYNAMAK TEHLİKELİDİR

02/06/2004

Star

Haber

ABDULLAH GÜL

Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Musul ve Kerkük'te, nüfus yapısının Türkmenler'in aleyhine bozulması için faaliyetler olduğu yönündeki haberler üzerine 'Kerkük'te nüfusla oynamak tehlikelidir. Türkiye'nin tepkisi açık olacaktır' uyarısını yaptı...

DIŞİŞLERİ Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül, Musul ve Kerkük'teki nüfus yapısının bozulmasını amaçlayan bazı faaliyetler olduğu yönündeki haberler üzerine açık konuştu. Gül, 'Kerkük'le ilgili dikkatli bir çalışma içindeyiz. Gelişmeleri yakından takip ediyoruz. Söylenenlerin doğruluğunu sahada takip ediyoruz. Orada fiili durum yaratmaya dönük bilinçli hareketlere Türkiye'nin tepkisi açık olacaktır. Kerkük ile oynamak, açık söylüyorum, tehlikelidir' dedi. Gül, Türkiye'nin Irak'ın kaynaklarının tüm Iraklılara ait olduğu ve hepsi tarafından paylaşılması gerektiği düşüncelerini daha önce birçok kez dile getirdiğini de hatırlattı.

ARABİSTAN'DAN KIBRIS DESTEĞİ

CİDDE temaslarının ardından Ankara'ya dönen Gül, Esenboğa Havaalanı'nda yaptığı açıklamada, ziyaretinin 'tatmin edici' geçtiğini belirterek, Kıbrıs, İslam Konferansı Örgütü (İKÖ), Irak ve Filistin konularının temaslarında ele alındığını söyledi. Arabistan'ın son dönemde terör olaylarıyla karşı karşıya kaldığını hatırlatan Gül, Türkiye'nin terör konusunda tecrübeli bir ülke olarak Arabistan'ın acılarını paylaştığını ve yakın gelecekte iki ülke arasında terörle mücadelede işbirliğini öngören bir anlaşmanın imzalanacağını söyledi.

Kıbrıs konusunda Suudi yetkililere detaylı ve kapsamlı olarak bilgi verdiğini belirten Gül, 'Suudiler'den büyük bir destek söz konusu' dedi.

KÜRTLER KERKÜK'Ü İŞGAL EDECEK

05/06/2004

Dünden Bugüne Tercüman

Haber

Irak'ta 30 Haziran'da yapılacak egemenlik devri için geri sayım sürerken, ABD yönetiminden Türkiye'ye, Kerkük ve Musul'a ilişkin 'dikkatli olun' uyarısı geldi. ABD, egemenlik devrinin ardından, basta Talabani olmak üzere Kürt grupların ortaya çıkacak otorite boşluğundan yararlanıp, Musul ve Kerkük'ü işgal edeceği uyarısında bulundu. Washington yönetiminin bu uyarısı, 20 Mayıs'ta Musul'da yapılan toplantıda iletildi. Uyarının ardından Ankara, bölgeye yönelik dikkatini yoğunlaştırdı. Türkiye, konuya ilişkin kaygısını, Talabani'nin ikinci adamı Barham Salih'e de net bir dille ilettilti.

BARZANI DOĞRULADI

Musul'daki toplantıda, ABD'nin bölgede görev yapan komutanı Tuğgeneral Ham, egemenlik devrinin yapmasından sonra Kürt grupların, Musul ve Kerkük'e peşmerge gücü sokacağı yönünde istihbaratın bulunduğu bilgisini verdi. ABD'li general, "Talabani ve Barzani, Kerkük ve Musul'u işgal ederek demografik yapıyı kendi lehine bozacaklar" uyarısında bulundu.

ABD'li general Ham, Türk yetkililerine kaygılarını iletirken, "Kürtler, ekonomik bir güç kazanmak istiyor. Bu gücü elde etmek için de Kerkük'ü işgal edecekler. Bu durumu Barzani'ye sordum, o da doğruladı" dedi. ABD'li generalin bu uyarısı üzerine Türk subaylar da, Washington'un çok daha net olarak Kürt gruplara talimat vermesi gerektiğinin altını çizdiler. Savaşı bitiminin hemen ardından peşmerge güçlerinin Kerkük ve Musul'da yaptıklarını hatırlatan Türk subaylar, bu tür olayların önleminin şimdiden alınmasını istediler.

2. 2004 Yılına Ait Körfez Savaşı İle İlgili Gazete Yazıları

IRAK KRİZİNİN PERDE ARKASI - 1 : ECEVİT'İN SON ÇİRPİNİŞİ

18/01/2004

Radikal

Dizi

MURAT YETKİN

Başbakan Ecevit, 16 Ocak'ta ABD Başkanı George Bush'u ziyaret ettiğinde Kıbrıs ve AB'yi konuşmayı umuyordu; karşısına Irak çıktı.

Cheney, 19 Mart 2002'de Ankara'da, 'Vuracağız' dedi. Bir yıl sonra o gün Amerikan güçleri Bağdat'ı vurmaya başladı

BAŞLARKEN

Radikal'in Ankara Temsilcisi Murat Yetkin'in yarın piyasada olacak 'Tezkere, Irak Krizinin Gerçek Öyküsü' adlı kitabı, Türkiye'de hâlâ İncirlik etrafında süren tartışmaların gelişme sürecine ışık tutuyor. Remzi Kitabevi tarafından yayımlanacak olan Yetkin'in kitabı, 1991'de patlak veren Irak'taki Saddam Hüseyin rejimi sorununun 1997'de girdiği ve ABD'nin ülkeyi işgaliyle sonuçlanan dönemdeki Ankara-Washington ilişkilerine yoğunlaşıyor. Güncel haber bombardımanı altında olan bitenlerin karanlıkta kalan yüzünü görmek isteyenlerin ilgisiz kalamayacağı bu çalışmadan bazı çarpıcı bölümleri Radikal okurları için dizi halinde sunuyoruz.

ABD ve müttefiklerinin müdahalesi henüz Irak'a vaat ettiği istikrarı getirmediği gibi, İncirlik ve Kuzey Irak'taki Kürt federasyonu tartışmaları da yoğun biçimde sürüyor. Çok sayıda aktörün rol oynadığı gelişmeleri iyi kavrayabilmek için sadece güncel bilgi akışına bağlı kalmak çoğu zaman yeterli olmuyor.

Kitap, Irak'ta olanları ve olacakları, 'tezkere krizi'yle özetlenen Türk- Amerikan ilişkilerinin geleceğini daha iyi izlemek isteyenler için son derece aydınlatıcı. Kitapta anlatılan, bilinmeyen ya da çok az bilinen olaylarla hazırladığımız dizinin de aynı amaca hizmet edeceğini umuyoruz.

Ecevit'in son çırpınışı

Başbakan Bülent Ecevit'in, ABD Başkanı Bush'la 16 Ocak 2002 tarihli görüşmesi öncesindeki Beyaz Saray açıklamasında Irak yoktu. Açıklamaya göre, bu 'sadık NATO müttefiki' ile Afganistan, AB ve Kıbrıs gibi sorunlar görüşülecekti.

Ziyaret öncesi Ecevit'in yönettiği değerlendirme toplantısında iki genç diplomat, Irak'ın ABD açısından bu görüşmenin asıl amacını oluşturduğu uyarısını yaptı. Bu diplomatlar, Washington Büyükelçiliği siyasi müsteşarlarından Mehmet Ali Bayar ve Dışişleri Bakanı Cem'in danışmanı Engin Soysal idi. Ne var ki Ecevit ve diğer ekip üyeleri tarafından fazla dikkate alınmayan sözler görüşmelerde doğrulandı.

Hem Bush, hem Cheney söyledi

Türk tarafının en çok hazırlık yaptığı Kıbrıs, yedinci gündem maddesi olarak açılırken, Irak, hem Bush, hem de ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney ile görüşmede ön sıradaydı. Cheney, Ecevit'e Saddam'ın uzlaşmaya yanaşmadığını, oyalamaları sürdürdüğünü anlattı. Saddam'ın kitle imha silahı, biyolojik ve kimyasal silahlar tedarik ettiği, terörist hareketleri desteklediği kuşkuları da vardı. Diplomatik yollar tüketildiği zaman, ki bu zaman fazla uzak değildi, askeri harekât kaçınılmaz olabilirdi. Washington Ankara'nın yanı başında savaş istemediğinin farkındaydı ama, Türkiye'nin kaygılarını giderici önlemler alınabilirdi. Ecevit sözü uzatmadı: Türkiye Irak'taki rejimi destekliyor değildi; ülkenin, Irak'ın toprak bütünlüğünü savunuyordu. Harekât Irak'ı parçalayabilir ve bu da Türkiye'yi istikrarsızlaştırırdı. Parçalanma engellenemezse, Türkiye, Musul ve Kerkük'ün Kürt bölgesinde kalmasını kabul etmeyecekti.

Aynı sıralarda Irak Kürtleri, Pentagon yetkilileriyle Irak'ta verecekleri askeri desteğe karşı kesinlikle Kerkük'ü ve tercihen Musul'u içerecek bir Kürt devleti pazarlığı yapıyordu. ABD, Irak'ın resmen parçalanmasına göz yummayacağını söylüyor, ama bir federasyon modeli giderek oluşuyordu. Konu, Cheney'nin 19 Mart'taki Ankara ziyaretinde ele alındı. İngiltere, Türkiye ve dokuz Ortadoğu ülkesini kapsayan turun tek amacı vardı:

Saddam'ı devirmek için destek arayışı. Washington'da bu ziyarete çok önem veriliyordu. Öyle ki, 11 Eylül saldırısından sonra 'başkana bir şey olursa' kaygısıyla sürekli ondan ayrı sığınaklarda tutulan Cheney, ilk kez dünyaya açılıyordu. Cheney, 1991 savaşında baba Bush'un savunma bakanı, dolayısıyla Genelkurmay Başkanı Colin Powell'in amiriydi. Şimdi aynı ekip, küçük Bush'un başkanlık kabinesinde, 12 yıl aradan sonra Irak hesabını kapatmak üzere yine birlikte çalışıyorlardı.

10 cümlemin üçü aynı!

Ecevit'in Cheney görüşmesinde Irak'a dair duruşu, 16 Ocak'ta Beyaz Saray'da sergilediğinden farklıydı. Bush, 29 Ocak'taki ulusa sesleniş konuşmasında Kuzey Kore, Irak ve İran'ı dünyanın 'ser ekseni' ilan etmiş ve bu eksenle mücadele sözü vermişti. İlk hedefin Irak olduğu açıktı. Gelişmeler üzerine Ecevit, 1 Şubat'ta Saddam'a bir mektup yazdı. Ecevit mektubuna, "Irak şimdi yeni bir tehditle karşı karşıya" cümlesiyle başlıyor, "eğer durum çok ciddi olmasa size bu hatırlatmada bulunma zorunluluğunu duymazdım" diye sürdürüyordu. Özenli Türkçesiyle bilinen Ecevit, 10 cümlelik mektubunda tam üç cümlede, "her şeyden önce BM silah denetçilerinin önündeki engellerin ivedilikle kaldırılmasından" söz ediyordu.

Belki Ecevit de, Saddam'ın bu mektubu alır almaz kendine gelip ülkesini ve iktidarını yıkımdan koruyacağını düşünmüyordu ama, komşuluk görevini yerine getirip, son bir uyarıda bulunmak istiyordu. Gelişmeler Ecevit'i haklı çıkardı. 2 Şubat'ta Eş Şark Al Avsat gazetesine konuşan Bush'un Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice, "Irak'ta Afganistan modeli denemeyeceklerini" söyleyerek, Irak'ta artık neyin yapılacağı aşamasını geçtiklerini, nasıl yapılacağını tartıştıklarını ilan etti. Bir gün sonra Powell, "Tek başımıza harekete geçeceğimizi söylemek istemiyorum. Ama zorunda kalırsak geçeriz," diyordu.

Saddam'dan uzaklaşma

Ecevit Saddam'ın bölgeyi savaştan sakınacak bir adım atmasını bekliyor, onun her hareketini hayra yormak istiyordu. Umutlar, 7 Şubat'ta Saddam'ın yanıtının ulaşmasıyla sona erdi. Saddam Hüseyin, Ecevit'in 10 cümlelik mektubuna tam yedi sayfalık ve son derece ağır bir yanıt vermişti. Mektup Ecevit'i üzüntüye sevk edecek denli küstahlığın sınırında bir üslupla yazılmıştı ve içeriğinde üç temel mesaj vardı:

Silah denetçilerine izin verilmeyecekti. Zaten BM'nin bunu talep etmeye de hakkı yoktu. Türkiye de bunu isteyemezdi. Birleşmiş Milletler'in talepleri hukuk dışıydı. 1991'de uluslararası koalisyonun saldırılarını durdurması karşılığında imzaladığı teslim anlaşmasını temel alan BM 687 sayılı kararı yok sayıyordu. Türkiye sınır ihlali yapıyordu: 36'ncı paralelin kuzeyindeki uçuşları denetleyen Kuzeyden Keşif Harekâtı'na izin vererek Türkiye komşusu Irak'ın sınırlarına tecavüz ediyordu. Bu yüzden Bağdat tarafından BM'ye şikâyet edilecekti.

Dolayısıyla Cheney ziyareti yaklaştıkça Ecevit, Saddam'dan uzaklaşıyordu.

Rahşan hanımla 11 Eylül

2001 Eylülü'nde güneşli bir öğleden sonraydı. Başbakan Bülent Ecevit'in 60 yıllık hayat arkadaşı ve DSP Genel Başkan Yardımcısı Rahşan Ecevit'le bir röportaj için sözleşmiştik. Ecevitlerin, Ankara'nın Oran semtinde, günlük çalışmaları için kullandığı bahçeli apartman dairesindeydik. Röportaj bitti, teybi kapattım, Rahşan hanımdan müsaade istedim; kapıya yönelecekken evin telefonu çaldı. Rahşan hanım açtı, "Hayır Bülent, Murat beyle konuşuyorduk, izlemiyoruz," dedi. Demek ki Ecevit karşıda "Televizyonu açın," diyordu ki Rahşan hanım "Peki açalım," dedi. Bir yandan TV uzaktan kumandasını ararken diğer yandan "Öyle mi? Hay Allah," diye şaşkınlığını belirtiyordu. Telefonu kapattı, TV'yi açarken "Amerika'da binalara uçaklar çarpmış. Terörist saldırı diyorlarmış. Bülent söyledi," dedi. İlk an anlam veremedim. Televizyon açıldığında henüz ikinci uçak, New York'taki ikinci kuleye çakılmamıştı.

19 Mart: 1 yıl sonra aynı gün savaş

ABD'nin Ankara Büyükelçiliği, Dışişleri'ne şu talebi iletmişti:

Cheney'nin 19 Mart 2002'de yapacağı ziyarette, Irak'a muhtemel askeri müdahale ve terörle ortak mücadele konuları görüşülecekti. Washington bu görüşmelerde Genelkurmay Başkanı Hüseyin Kıvrıkoğlu'nun da bulunmasına özel önem veriyordu.

Kıvrıkoğlu'nun önemi

Türkiye'deki karar mekanizmalarında askerin rolünü dikkate alan ABD tarafı, açıkçası, Cheney'nin Kıvrıkoğlu'yla ikili görüşmesini ve Cheney- Ecevit görüşmesinde Kıvrıkoğlu'nun da hazır bulunmasını istiyordu. Görüşmeye, Ecevit ile Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in yanı sıra Kıvrıkoğlu ve Irak sürecini başından beri izleyen Dışişleri Müsteşarı Uğur Ziyal ile Genelkurmay İkinci Başkanı Yaşar Büyükanıt katıldı. Daha sonra Ecevit'in yaptığı, "ABD, görülebilir gelecekte Irak'a askeri harekât planlamıyor," açıklaması, konuşulanları yansıtmıyordu. Evet, Ecevit "Türkiye askeri harekât istemiyor," demişti ama, Cheney bu toplantıda Washington'ın niyetini olabilecek en açık şekilde iletmişti:

Saddam Hüseyin'i devireceklerdi. Bunu gerekirse askeri harekâtla ve gerekirse tek başlarına yapacaklardı. Ama Türkiye'nin desteğini istiyorlardı. Yakında bu talep somutlaşabilirdi. Amerika'nın Bağdat'ı vurmaya bir yıl sonra o gün başlayacağını henüz kimse bilmiyordu...

Karar: 3 Kasım'a kalsın

Türkiye'nin seçime hazırlandığı Eylül 2002'de bir cumartesi günü ABD'nin Ankara'daki Savunma İşbirliği Bürosu aracılığıyla Genelkurmay'a bir mesaj geldi.

ABD Savunma Bakanlığı ve Genelkurmayı tarafından iletilen mesajda, Türkiye'den Irak harekâtına yönelik 'tam ve sonuna kadar işbirliği' (full and complete cooperation) çerçevesinde destek beklediği bildiriliyordu. Bu çerçevede Amerika'nın Türkiye'de kara, deniz, hava birlikleri konuşlandırmak istediği söyleniyor, bazı üslerin kullanımı için izin isteniyordu. Bunlar arasında İncirlik, İstanbul'daki Sabiha Gökçen, Diyarbakır, Gaziantep, Batman, Muş hava üsleri, İzmir, İskenderun, Mersin, Trabzon ve Samsun limanları, İskenderun Limanı'ndan Irak sınırındaki Silopi'ye dek uzanan yol üzerinde bazı noktalarda kara lojistik üsleri ve Silopi'de taktik harekât üssü de vardı.

Talepteki tuhaflık

Genelkurmay talepte bir tuhafılık saptadı. İsteklerin tamamının siyasi karar, bazılarının TBMM kararı gerektirdiğini ABD'lilerin bilmesi gerekiyordu.

Aylardır devam eden temaslarda, Türkiye'ye askeri birlik kabulü ve birlik gönderilmesinin Anayasa'nın 92'nci maddesi uyarınca Meclis kararına tabi olduğunu hem kendileri hem de Dışişleri hem de hükümet yetkilileri defalarca dile getirmişlerdi. Dolayısıyla bu talebin askerden askere teknik bir yazışma şeklinde değil, Dışişleri kanalıyla devletten devlete yapılması gerekiyordu.

Acaba Amerikan yönetimi Başbakan Bülent Ecevit'in artık gün sayan DSP- MHP-ANAP koalisyonunun siyasi karar alma gücüne güvenmediği için mi, yoksa Ecevit hükümetiyle temmuz ayından bu yana süren temaslarda hep, 'Irak'a askeri müdahaleye karşıyız' açıklamalarından dolayı mı askeri muhatap almak istemişti? Ne de olsa hükümet gidici görünüyordu ama, asker kalcıydı.

SAVAŞ YENİDEN BAŞLADI : DİRENİŞİ İMHA OPERASYONU

09/11/2004

Radikal

Manşet

Halkın çoğu haftalardır vurulan 300 bin nüfuslu Felluce'yi terk etti. Sokağa çıkmak yasak, Suriye ve Ürdün sınıрыyla Bağdat Havaalanı da kapatıldı. Sokak sokak çatışmalar bekleniyor ABD güdümündeki Irak geçici hükümeti, ocaktaki seçim öncesi güvenliği sağlama gerekçesiyle iki aylık olağanüstü hal ilanının ardından, direnişi imha operasyonuna koyuldu. Sünni direnişinin merkezi Felluce kentine ABD ve Irak güçlerinin beklenen büyük harekâtı başlatmasına koşut olarak, ülke dünyaya kapatıldı.

Başbakan İyad Allavi, dün bir basın toplantısı düzenleyerek Irak ve uluslararası güçlere Felluce operasyonu için tam yetki verdiğini, TSİ 18.00'den itibaren Felluce ve Ramadi'de sokağa çıkma yasağı ilan edildiğini ve Ürdün, Suriye sınırlarının yanı sıra Bağdat Havaalanı'nı 48 saat süreyle uçuşlara kapattıklarını duyurdu. "Felluce'yi teröristlerden temizlemekte kararlıyız, kente en kısa zamanda hukuk gelecek" diyen Allavi, sınırlardan sadece gıda kamyonlarının geçişine izin verileceğini belirtti.

ABD deniz piyadelerinin ise, Felluce operasyonunun, 1968'de Vietnam'ın Hue kentinde binlerce kişinin öldüğü çatışmadan sonraki en büyük kent çatışması olacağına inandıkları vurgulanıyor.

15 bin asker kuşattı

Haftalardır aralıksız bombalanan ve 300 bin nüfusun büyük bir kısmının terk ettiği Felluce, Irak güvenlik güçleriyle birlikte yaklaşık 15 bin asker tarafından kuşatıldı. 'Hayalet Öfke' operasyonu çerçevesinde ABD güçleri tanklar eşliğinde Felluce'ye batıdan ve kuzeyden girmeye başladı. Önceki gece kente batıdan sokulan ABD güçleri, Fırat Nehri üzerindeki iki köprü ile ana hastaneyi ele geçirdi. Alçaktan uçan AC-130 ve F-18 ağır bombardıman uçaklarının attığı bombalar ve top ateşiyle dövülen kent sürekli olarak deprem geçiriyormuşçasına sarsılıyor. Direnişçiler, Felluce'ye kentin kuzeyinden girmeye başlayan ABD birliklerine havan topu ateşi ve otomatik silahlarla karşılık verdi. Ancak ABD birlikleri, Colan semti yakınlarındaki tren istasyonunu ele geçirdi. Doktorlar, dün sabah düzenlenen bombardımanda 12 sivilin öldüğü, 20'den fazlasının yaralandığını söyledi. Felluce hastanesi yetkilileri de, önceki gece ABD askerlerinin kapıları havaya uçurarak içeriye girdiğini, yaklaşık 50 hasta ile çalışanı odalardan sürükleyerek koridora çıkardığını, bunların elleriyle gözlerini bağladıktan sonra yarısını serbest bıraktığını aktardı. Başbakan Allavi ise, hastanede 38 direnişçinin öldürüldüğü ve ikisi Faslı dört yabancıyı yakalandığını öne sürdü.

ABD ordusu, operasyon başından beri 42 direnişçinin öldürüldüğünü tahmin ettiğini belirtti. Direnişçilerse, 36 ABD askeri ile 103 Irak ulusal muhafazasını esir aldıkları iddiasında bulundu.

'Başarı zaman alacak'

ABD deniz piyadelerinin komutanı korgeneral John F. Sattler, askerlerine, "Bu, ABD'nin savaşı. 1945 yılında Japonya-İwo Jima Adası ve Kore'den beri en büyük savaşımız olacak" diye seslendi. Diğer komutanlar, ABD güçleri kent merkezine girince Vietnam'daki ne benzer sokak çatışmalarının başlayacağı görüşünde birleşiyor.

ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld ise operasyonun başlamasının ardından düzenlediği basın toplantısı düzenleyip şöyle konuştu: "Felluce'de kontrol sağlanana kadar saldırı sürecek. Ancak başarıya ulaşmak zaman alacak."

ABD Genelkurmay Başkanı Richard Myers ise "Felluce direnişçilere karşı düzenlenen son operasyon olmayacak" diye konuştu. Dışişleri Bakanı Colin Powell da Türkiye, Mısır, Ürdün, Suudi Arabistan ve Polonya dışişleri bakanlarını arayıp bilgilendirdi.

'Irak askeri katılımın'

Sünni örgütlerin başında gelen Ulema Şûrası ise, bir fetva yayımlayarak, Irak güçlerini, işgalcilerle aynı safta olmamaya çağırdı: Bu Allah'ın gazabını çekecek bir günahdır. Irak güçleri ülkeyi dünyanın gayrimeşru saydığı bir savaşa çekenlerle bu hatayı paylaşmasın. İşgal bitince akıbetinize halkın karar vereceğini unutmayın." Bu arada hafta sonu Musul'da öldürülen Türk şoförlerin Batmanlı Orhan Tuncel ile Selamet Tuncel olduğu belirtildi. (Dış Haberler)

BU MU ÖZGÜRLÜK VE DEMOKRASİ HAREKÂTI?!

18/11/2004

Türkiye

Köşe Yazısı

NURİ ELİBOL

Irak savaşı öncesinde ABD, Irak'a yapmayı planladığı askeri harekât için dünya kamuoyunun desteğini almayı denedi. Bu harekâta 'dünyayı ikna edebilmek için' makul gerekçeler sundu. Gerekçeleri hatırlayalım; Irak'ın elinde var olduğunu iddia ettiği kitle imha silahlarını yok etmek, 11 Eylül terör eylemi ile ilişkisi ve desteği olduğunu iddia ettiği Saddam rejimini ortadan kaldırarak terörü cezalandırmak ve nihayet Irak'ta demokrasi ve özgürlüğü hakim kılmak.

İşin perde arkasını ve ABD'nin gerçek niyetini bilenler bu gerekçelere inanmadı. ABD'nin, Irak'ı işgalinin petrole ve İsrail'in bölgede sonsuza dek güvenliğini sağlamaya yönelik olduğuna inananlar bugün haklı çıkmış gibi görünüyorlar. Irak'ta kitle imha silahlarının bulunmadığı ve bunun düzmece bir gerekçe olduğu ortaya çıktı. Diğer taraftan, şu ana kadar Saddam yönetiminin Bin Ladin ve 11 Eylül terör olayı ile ilgili hiçbir bağlantısı tespit edilemedi. Geriye ABD'nin tek iddiası kaldı. O da Irak'a "Özgürlük ve Demokrasi" getirmek.

Merak ediyorum, acaba kaç Iraklı ABD'den demokrasi ve özgürlük istedi? Bir ülkeye demokrasi ve özgürlük getirmek için mutlaka o ülkeyi işgal etmek mi gerekiyor? İşgal sırasında o ülkenin sahibi olan insanları cezaevlerine kapatıp onlara işkence yapmak, yüzbinlerce sivil öldürmek, kıpırdayan ve hareket eden herkesi terörist ilan etmek, o ülkedeki grupları birbirine düşman haline getirerek ülkenin parçalanmasına zemin hazırlamak, meskun mahalleri-yerleşim birimlerini uçakla, tankla, topla 'adeta hedef gözetmeksizin' bombalamak, hareket sırasında uluslararası hukuku ve savaş hukukunu hiçe saymak...

Acaba bir ülkeye, demokrasi ve özgürlük bu yöntemle getirilince daha mı köklü ve kalıcı olur?

ABD savaşı kaybedebilir!

NBC televizyonunun yayınladığı görüntü insanın kanını donduruyor. Mübarek bir günde, bir ibadethanede, silahsız-savunmasız ve üstelik de yaralı bir insanın kafasına bilerek, isteyerek, kurşun sıkılması, Irak'ta işlenen insanlık aybımının en son canlı örneği... Irak'ta aslında her gün, buna benzer onlarca örnek yaşanıyor. İşte böyle ancak binde biri basına yansıyor. Dünya kamuoyu basına yansıyan görüntüler karşısında önce dehşete kapılıyor, sonra kısa sürede unutuyor. Ebu Garib Cezaevinde yapılan işkenceler basına ilk yansıdığı anda ortalık ayağa kalkmıştı, ama şimdi unutuldu. Bu tür görüntüler direnişi artırır, derinleştirir. İşgalcinin değil, direnişçinin işine yarar. Bu son görüntü, ABD'nin Irak'ta savaşı kaybetmesine bile sebep olabilir. ABD Irak'ta savaş hukukunu ayaklar altına alıyor. Savunmasız-silahsız ama kıpırdayan insanlar öldürülüyor, sivil yerleşim birimleri bombalanıyor. Bu yöntem, ABD'nin Irak'ta 'iyice' yalnızlaşmasına sebep olur. Bu son olay Irak'ta yaşanan vahşetin boyutunu gözler önüne seriyor. ABD yönetimi seçimden galip çıkmasının verdiği rahatlıkla özgürlük ve demokrasi için gittiği Irak'ta sınırları tanıtmıyor. Felluce'de binlerce insan öldü, 250 bin kişi kenti terk etti ve Felluce insansız bir kent, bir harabe haline geldi. Şimdi sıra Musul'da... Şimdi de Musul kayıyor. ABD'nin Felluce zaferi, Irak'taki Sünnilerin kızgınlığını artırdı. Bu zafer, ABD'ye pahalıya mal olacak gibi görünüyor.

Halkına zulmeden Saddam'ı iktidardan uzaklaştırmanın daha kansız, daha acısız bir yolu olmalıydı. Saddam'ı devirdikten sonra, ABD Irak'ta ciddi hatalar yapmasaydı bu seviyede bir direniş olmaz, bu kadar kan akmazdı. Adil davranmalıydı, gereksiz şiddetten kaçınmalıydı, tüm grupların ve halkın desteğini almalıydı.

Bu ortamda Irak'ta seçim mümkün mü? Seçim mümkün olsa bile Sünniler seçimi boykot ederse ne olacak? Hangi pencereden bakarsanız bakın kısa vadede Irak'ta huzur ve istikrar görünmüyor. Peki Irak'taki gelişmelerden en çok etkilenen Türkiye ne yapıyor? 17 Aralık'a kadar pek bir şey yapabilecek gibi görünmüyor...

TARİH ÖNÜNDE HESAPLAŞMA

19/11/2004

Dünden Bugüne Tercüman

Köşe Yazısı

HASAN CELAL GÜZEL

Değerli gazeteci Fikret Bila'yı gönülden tebrik ediyorum. Evvelâ, Eylül 2003'te, 1 Mart Tezkeresi oylamasından önce Türkiye ile ABD arasında imzalanan Askerî Anlaşma Belgesi'ni Milliyet Gazetesi'nde yayınladı. Dün ve bugün de iki ülke arasında imzalanan Siyasî ve Ekonomik Anlaşma Belgeleri'ni yayınlayarak açıkladı.

Fikret Bila'nın bu takdire şayan gazeteciliği sayesinde, tarihe ışık tutuldu ve 1 Mart Tezkeresi oylamasının nasıl oldu bittiye getirildiği, gerçeklerin kamuoyundan ve karar verme mevkiindeki milletvekillerinden nasıl gizlendiği, bir defa daha anlaşıldı.

***

Esasen, ABD ile yaptığımız bu anlaşmaların gizli tutulmasını gerektirecek hiç bir sebep yoktu. Anlaşmalar, haftalarca süren uzun ve sıkı müzakereler neticesinde, Türk tarafının bütün isteklerinin gerçekleşmesiyle hazırlanmış ve Türkiye'nin "diplomatik zaferi"yle sonuçlanmıştı. Bunlar, bütün dünyaya ve Türk kamuoyuna göğsümüzü gere gere ilân etmemiz gereken metinlerdi.

Ancak, imzalanan bu anlaşmalar, özellikle 1 Mart Tezkeresi oylamasından önce, oy kullanacak milletvekillerinden saklandı. Çünkü o sırada romantik barış goygoycuları, ideolojik saplantılı ve peşin hükümlü politikacılar, mütereddit hükümet çevrelerini tesir altına almışlar; bu belgelerin açıklanmasını engellemişlerdi. İmzalanan Anlaşmalar konusunda oylamadan önce bilgi verecek olan Dışişleri uzmanları, bu arada Anlaşmaların hazırlanmasında büyük emeği geçen Büyükelçi Deniz Bölükbaşı, oturumu yöneten TBMM Başkanı Bülent Arınç ile CHP'nin işbirliğiyle konuşturulmadılar. Neticede, milletvekilleri neyi oyladıklarını bilmeden ellerini kaldırdılar. Buna rağmen kabul edilen Tezkere, yanlış bir yorumla reddedilmiş sayıldı.

***

1 Mart Tezkeresi, Türkiye ve dünya tarihi için bir dönüm noktası olmuştur. Türkiye ile ABD arasında imzalanan Anlaşmalar, Tezkere reddedilmiş sayılınca rafa kaldırıldı.

Bunun sonucunda; Türkiye, askerî, siyasî ve ekonomik bakımdan büyük ve telâfisi mümkün olmayan zararlara uğradı.

ABD, peşmergelerle ve çeşitli ülkelerden toplama askerlerle yetinmek zorunda kaldı; savaştan sonra devamlı olarak hatâ yaptı ve hatâsını Irak bataklığına saplanarak ödedi.

Irak'ın Müslüman halkı katliâma uğradı ve çözümsüzlük içerisinde hergün kanını akıtmaya devam ediyor.

***

Bila'nın açıkladığı belgelere göre:

1.Askerî Mutabakat çerçevesinde;

-Türk ve ABD Silâhlı Kuvvetleri Irak'a birlikte gelecekler; Ortak Harekât, her iki tarafın imzaladığı MOU (Memorandum of Understanding) Anlaşmasına göre, ortak kara, hava ve özel harekât kuvvetleri tarafından gerçekleştirilecekti.

-Musul ve Kerkük güvenlik altına alınacak ve etrafında bir "Yeşil Hat" oluşturulacaktı. Böylece, Türkiye'nin "kırmızı çizgi" olarak ilân ettiği bölgenin KDP ve KYB peşmergelerinin eline geçmesi önlenecekti.

-TSK'nın PKK'ya karşı operasyon yaparak onu tesirsiz hâle getirmesi mümkün olacaktı.

-KDP ve KYB'nin askerî faaliyetleri Türkiye ile ABD'nin ortak kontrolü altına alacaktı.

2.Siyasî Mutabakat çerçevesinde;

-Irak'ın bağımsızlığı, egemenliği ve toprak bütünlüğü korunabilecekti.

-Türkmenler de, Araplar ve Kürtler ile birlikte "kurucu unsur" olarak yer alacaktı.

-Irak'ta doğal kaynaklar (yani petrol) tüm Irak ulusunun olacaktı.

-Irak'ta terörist faaliyetler önlenecekti.

-En önemlisi de, "Türkiye Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri, Irak'ın gerçekleştireceği dönüşüme yardımcı olmak üzere gösterilecek çabalarda ve oluşturulacak yapılarda birlikte hareket edeceklerdi." Yani, Türkiye Irak'ta tanzim edici güç haline gelecekti.

3.Ekonomik Mutabakat çerçevesinde;

-Şarta bağlı olmayan 8,5 milyar dolarlık malî yardım,

-2 milyar dolarlık askerî hibe,

-1 milyar dolarlık petrol hibesi,

-Kotalar ve diğer ekonomik imkânlar sağlanacaktı.

Ashında Ekonomik Mutabakat en az önemlisiydi. Ancak, yapılan anlaşmaları karalamak ve Türkiye'yi dolar karşılığında satılmış göstermek isteyenler, bunu ön plâna çıkardılar.

***

Gelecekte Türk tarihini yazacak olanlar, bu telâfisi mümkün olmayan tarihî hatâyı bütün açıklığıyla kaydedeceklerdir. Bizim bu toplu değerlendirmeyi yapmamızın iki sebebi var: Birincisi, tarihe kayıt düşmek; ikincisi ise, bundan sonrası için yapılması gerekenleri işaret etmeye çalışmak...

Şunu herkesin iyi bilmesi gerekir: Bu coğrafyada hür, bağımsız ve egemen bir devlet olarak yaşayabilmemizin şartı, "güçlü" olmayı başarabilmektir. Gerisi lâf u güzaftan ibarettir.

ABD'NİN İRAK ÇIKMAZI (STRATEJİ EKİDİR)

29/11/2004

Cumhuriyet

Makale

NIHAT ALİ ÖZCAN

Zengin literatürden beslenmesi, tarihten ders alması gereken ABD ordusunun, direnişi denetim altına alamaması nedeniyle şiddet tırmanıyor. Irak'taki direnişçiler, uyguladıkları taktikler ve stratejilerin yanı sıra ABD'nin hataları sayesinde güçlendiler. Direnişçilerin psikolojik üstünlük kurması nedeniyle Amerikalılar 'nefret edilen işgalciler' konumuna düştü. Amerikan birliklerinin 'az zayıt' önceliği ve yeni taktiklere yönelmemesi mücadelede etkin olamamaları sonucunu doğuruyor. Geline aşamada direnişin ABD'ye ekonomik, askeri, psikolojik ve ahlaki maliyeti de gittikçe artıyor.

Irak'taki mevcut tabloda, Amerikan askerleri çıkmaza girdi. Eylemlerden korunmak isteyen askerler güvenli bölgelere hapsedilince, halkla hiçbir bağı kalmadı, iyice yalnızlaştılar ve çıplak askeri güç olarak kaldılar. Sünnilere yönelik operasyonlar, ileride kuzeyde kurulacak bir Kürt devletine itiraz edecek güçlü grupları da tasfiye etmeyi planlıyor. Olası Kürt devletinin jeopolitik zorluğu, AB sürecindeki Türkiye'nin ikna edilmesiyle aşılmaya çalışılıyor.

Teknolojik üstünlüğe sahip ABD ordusu Saddam'ın zayıf askeri gücünü TV kameraları önünde "naklen" hezimete uğrattı ve dağıttı. Savaş kısa sürdü, çok az zayıt veren ABD ordusu "zaferini" ilan etti. Ancak sonu gelmeyen saldırılarla ABD'nin "zafer coşkusu" uzun sürmedi. Çatışmalar "yeni özelliklerle" tekrar başladı. "Yeni savaş"; cephesi olmayan, askeri yönü ikinci planda kalan, politik, psikolojik öncelikleri olan ve halkı denetim altına almayı amaçlayan "gerilla tarzında" gelişti. İşgale karşı direnenlerin izledikleri stratejileri, ABD'nin soruna yaklaşımı, meseleyi gün geçtikçe daha da karmaşık ve içinden çıkamaz bir hale getirdi. Bir yandan direnişçilerin uyguladıkları taktikler, stratejilerine uygun seçtikleri askeri ve sivil hedefler, öte yandan ABD askerlerinin "sürekli nefret üreten" tutum ve davranışları, direnişçilerin güçlenmesini etkinlik kazanmasını sağladı. Eylemciler güçlendiler, halkın kontrolünü ellerine aldılar ve ABD askerleri nefret edilen işgalciler oldular.

DİRENİŞİN MALİYETİ

Irak'taki manzara; Vietnam'da Fransa ve ABD'ye, Çin'de Japonlar'a, Cezayir'de Fransa'ya, Afganistan'da SSCB'ye karşı uygulanan ve sonuç alınan direniş stratejilerinin işe yaradığını gösteriyor. Bu denli zengin literatürden beslenen, tarihten ders alması gereken ABD ordusu, direniş hareketini denetim altına alamadığında olaylar gittikçe artıyor. Bu yüzden de direnişin ABD'ye; ekonomik, askeri, psikolojik ve ahlaki maliyeti gittikçe artıyor.

Direniş hareketleri savaşlardaki gibi kolay, kısa sürede ve az zayıtla kazanılmaz/ bastırılmaz. Nedeni ise konvansiyonel savaşa gücü olmayanların kullandığı ve geliştirdiği bir yöntem olmasındandır. Eğer işgalcilere karşı savaştıkları yeterli askeri gücünüz yoksa bu durumda savaşın bilinen kurallarını değiştirmeniz gerekir. Başka bir ifade ile, düzenli ordular gibi savaşmayacak ve önceliklerinizi değiştireceksiniz demektir.

Direnişte önceliğiniz düşmanı askeri yönden yenmek olamaz, çünkü bunu yapabilecek ne askeri gücünüz nede kapasiteniz vardır. Olanlarda zayıf ve az sayıdadır. Böyle bir girişimde bulunmanız halinde kısa sürede yok edilirsiniz. O halde yapmanız gereken öncelikle savaştıkları silahlı bir güç yaratmaktır. Eğer direnmek için geçerli ve inandırıcı bir sebebiniz varsa, savaştıkları gücü oluşturabilirsiniz ve bunun için de zamana ihtiyacınız vardır. Çünkü insanları amacınıza inandırmak, örgütlemek, silahlandırmak ve eğitmek zaman ister. Savaş; savaşçı, silah, istihbarat ve para demektir. Direnişçiler bunları sadece ve sadece halktan sağlayabilir. O halde öncelikle savaşın kaynağının sağlanması, başka bir ifade ile "halkın" kontrol altına alması gerekir.

ABD'NİN AÇMAZLARI

Tıpkı tarihteki benzerleri gibi Irak'ta da direnişçilerin önceliği ABD askerlerini savaş meydanlarında yenmek değildir. ABD askerlerine yapılan saldırıların askeri zafer getirmeyeceği de çok iyi bilinmektedir. Asıl amaç, eylemler aracılığı ile politik ve psikolojik etki yaratmak, halkı işgalden/işgalcilerden nefret ettirmek, uzak tutmaktır. Ardından da direniş için örgütlemektir. Bu ise ancak işgalcileri başarısız, saldırgan, şiddet yanlısı, aşırı güç kullanan, yaşanan sorunlara çözüm bulamayan, saldırıya açık zayıf yönleri olan yabancılar haline dönüştürmekle mümkündür.

Savaş sonrasında düzensizliği, zorlu yaşam şartları, değişen dengelerin yol açtığı memnuniyetsizlik direnişçiler için potansiyel taraftar devşirme nedenidir. Üstelik direnişçilerin yaşanan döneme ilişkin bir sorumluluğu yoktur ve sadece geleceğe ilişkin vaatlerde bulunurlar. Oysa işgalciler ve onların atadığı

geçici yönetim, vaat eden değil sorumluluklarını yerine getiren “iktidar” dırlar. İyi gitmeyen her işin sorumlusu onlardır. Yetersiz sağlık hizmetler, sağlanmayan ve gittikçe kötüleşen güvenlik ortamı, sürekli kesilen elektriğin akmayan suların, uzayan kuyrukların sorumlusu işgalciler ve onların atadığı iktidardır. Böyle olunca da direnişçi için öncelikli amaç Irak’ta hayatın zorlaştırılması ve sistemin kilitlemesi için gereken her şeyin yapılması üzerine kurulacak demektir. Üstelik eylemlerin politik ve psikolojik etkileri, medya aracılığı ile tüm dünyada, -ABD’de ve Irak’ta- tekrar tekrar üretilmekte etkisi geometrik olarak arttırılmaktadır. Çatışmalar zamana yayıldıkça Irak halkının işgalcilerden nefretleri katlanmakta direnişçilere verdikleri destek de artmaktadır. Direnişçilere destek vermeyenler ise şiddet ve korku ile yıldırılmaktadır.

Saldırıları, eylemler, karşı operasyonlar arttıkça, ABD askerleri de kısır döngüye girmekte, kendilerinden daha fazla nefret edecek davranışları daha sık yapmaya başlamaktadırlar. Öyle ki, bazen hapishanede “işkence” yaparak, bazen Felluce’de cami içinde yaralı bir Irak’lıyı kuşruına dizerek, bazen de rast gele ve ölçsüz güç kullanarak “zihinlerde kirlenmesi için gereken ne varsa” onu yapmaktadırlar. Böylece direniş hareketinin stratejilerini doğrulamakta ona ivme kazandırarak yeniden üretilmesine vesile olmaktadır. Haber alma özgürlüğü, iletişim teknolojisindeki gelişmeler sayesinde de bu durum pekiştirilmektedir. Bu nedenle direnişçiler eylemlerini zamana yayarak işgalcilere daha çok ve sürekli hata yapacak ortam hazırlamaktadırlar. Sınırları gerilen, sürekli öldürülme korkusu yaşayan ABD askerleri hata üstüne hata yapmakta, işkence ve infaz görüntüleri arttıkça da direnişçiler biraz daha palazlanmaktadır. Irak’ta olayların geldiği aşamada, hangi nedenle olursa olsun silaha sarılan direnişçiler avantajlı görünmüyorlar.

Birincisi; artık Saddam Hüseyin gibi bir diktatörü savunmak zorun değil ve eylemleri onunla özdeşleşmiyor. İkincisi, ABD’nin Irak’ta direniş kıracak yeterli askeri gücü yok ve bu durum onu daha çok yıpratıyor, daha çok hata yaptırıyor. Üçüncüsü; siyasi karar alıcıların stratejik hataları taktik hamlelerle düzeltilemez. Nitekim siyasilere Irak ordusunu dağıtması, ardından ABD askerlerinin direnişçilerin halkı denetim altına almasına göz yumması bu günkü sonuca yol açtı. Sonuçta ülkenin çoğu yerinde denetim direnişçilerin eline geçti. Sadece Sünni Arapların eylemleri değil, Şiiilerin de işgale karşı sessizliği iyiye işaret değil. Direnişçiler halkı iki şekilde denetim altına aldı. Birincisi; halk direnişçilerle gönüllü işbirliği yaptı, çünkü direnişçiler kendi çocuklarıydı. Aşiret ve dini bağlar, ortak çıkarlar bu işbirliğini zorunlu hale getirdi. İkincisi; direnişçilerin terör, şiddet ve korku ile halkı yıldırılması, kendisi ile işbirliğine zorlanması üzerine kurulu tutundurma stratejisiydi. Böyle bir durumda hükümet/ işgalciler güçsüz, işlevsiz, kaldılar sorumluluklarını yerine getirmediler. Halkı, örgütlü gözü kırpmadan şiddet uygulayan “direniş” grupları ile baş başa bıraktılar. Nitekim gerek ABD işgal gücü, gerekse geçici Irak yönetimi, beceriksizlik, yanlış taktikler aşırı özgüven, yetersiz askeri güç ile direniş önemsemediler ve halkı kaderine terk ettiler.

DİRENİŞÇİLERİN FELLUCE TAKTİĞİ

Bu tabloda sadece halk değil ABD askerleri de çıkmaza girdiler. Eylemlerden korunmak isteyen ABD güçleri, duvarların arkasına - güvenli- bölgelere hapis oldular. Sonuçta halk ile bağ kuramadılar ve gerek kendi tutumları ile gerekse direnişçilerin eylemleriyle gittikçe yalnızlaştılar, çıplak askeri güç olarak kaldılar. Yabancı oldukları bir ülkede her şeyden ürkmeye, korkuya dayalı aşırı güç kullanmaya başladılar. Güvenli bölgelerde bile “güven” içinde olamadılar. Halkın denetimi direniş gruplarının eline geçti. Nitekim her gün saldırıya uğrayan ABD ordusu direnişin odağı olarak görülen Felluce’yi “denetim” altına almaya girişti. Bu önemli bir operasyondur ve Felluce sonrası gelişmeler bize Irak sorunun askeri ve siyasi yönden nasıl gelişeceğini gösterecektir.

Direnişçiler mevcut askeri kapasiteleri ve izledikleri yöntemle belirli bir bölgeyi elde tutarak “sabit savunma” yapmamaları gerektiğini bilmekteler. Zaten gerilla savaşının özü de budur. Zayıf olan gerilla, eğer kendisinden üstün düşmanla mevzi savaşına girerse kısa sürede yok olur. Üstelik ABD ordusu gibi teknolojik üstünlüğe sahipse kaçınılmaz son budur. Bu durumda iki tutum geliştirilecektir. Birincisi; “sen Felluce’ye gelince ben giderim, sen gidince ben geri gelirim” kuralını işletmek. Gerilla savaşında şehirler sokak sokak savunulmaz ve sabit mevzilerde kalınmaz. İkincisi; ABD askerleri Felluce’ye girmişse, Mao’nun dediği gibi Felluce merkezde olmak üzere ABD ordusu ile dış hatlar da çatışmak, eylemleri çevreye yaymak ABD ordusunu gerilerde zayıf olduğu yerlerde hırpalamak esastır. Nitekim olanlarda bu taktiğin işletildiğini göstermektedir.

Askeri kapasitesi yetersiz olan ABD ordusu 250 bin kişinin yaşadığı bir kentte 12 bin kişilik bir güç ile uzun süre kalamaz. Çünkü ABD’nin bu askerlere Irak’ın başka yerlerinde de ihtiyacı var. Nitekim olaylar Musul’a sıçradığında ABD komutanlığı ancak operasyon bölgesinden birlik kaydırabilmiştir. Öte yandan Felluce’de ki ABD’nin kayıpları -ölü, yaralı- muharip bir tabur -550 kişi-dir ve önemli bir rakamdır. Bütün bunlara rağmen ABD ordusu için asıl kabus, Felluce halkının şehre dönmesiyle başlayacaktır. Eğer ABD askerleri halkın içinden kendisi ile işbirliği yapacak gönüllüler bulamazsa

operasyonun hiçbir işe yaramadığı görülecektir. Çünkü direnişçiler kısa sürede halk ile birlikte geri döneceklerdir. Halk deniz ise gerilla balıktır. Kaçılmaz olarak “deniz balıkları da geri getirecektir”.

TÜRKİYE’NİN DENKLEMDEKİ YERİ

ABD ordusu Felluce’ye şiddetli, yıkıcı ve ezici bir saldırı düzenlemekle önümüzdeki dönemin stratejisini de ortaya koymuş oldu. Bu stratejinin temelini “halkı direnişçilerin elinden almak” oluşturuyor. ABD ordusu halkı eylemcilerin denetiminden çıkartmanın yolunun, direnişçilerden daha fazla şiddet ve terör kullanmaktan geçtiğine karar vermiş görünüyor. Bu stratejinin hedefi “halk”ın denetimini ele geçirmek, yöntem ise şiddet, korku ve terörün yaygın ve yoğun olarak kullanılmasıdır. ABD ordusu böylece direnişçilerin beslendiği halkı kendisi ile işbirliğine mecbur etmeyi ummaktadır. Ancak bu yaklaşımın halk arasındaki güçlü aşiret ve dini aidiyet bağları nedeniyle sosyal ve psikolojik gerçekliğinin olmadığı görülecektir.

Öte yandan bu strateji ancak elinizde yeterli askeri gücünüz varsa işe yarar. Oysa ABD’nin Irak’ta karşılaştığı güvenlik sorunlarını askeri yöntemlerle çözecek yeterli askeri gücünün olmadığını görmekteyiz. Bu nedenle ABD’nin çözümü askeri alanda değil, maliyetinin daha düşük olacağını hesap ettiği siyasi tabloda değişiklik yapmakta gördüğünü söyleyebiliriz. Siyasi çözüm “bütün çabalara rağmen bölünmesi engellenememiş” bir Irak’a doğru gitmektedir. Nitekim Musul’da Kürt gruplarla Arap aşiretler arasında gittikçe artan tansiyon bu sonucu hazırlamaktadır. Felluce ve benzeri operasyonlar ise böylesi bir süreçte Sünni Arapların liderlik gücünü kırmaya yöneliktir. Bir anlamda Kuzeyde kurulacak Kürt devletinin potansiyel düşmanlarını ezen, orta vadede onların güvenliğini sağlayan bir hedefe de hizmet etmektedir. Sonuçta kendi derdine düşen Sünni Arapların, Kürt devletine itiraz edecek takatleri kalmayacaktır. Çözülmesi gereken bir diğer problem de, kurulacak Kürt devletinin kara devleti olma özelliği ile içine düşeceği jeopolitik açmazdan kurtarılması amacıyla Türkiye’nin bu gelişmeye razı edilmesidir.

Nitekim AB sürecine kilitlenmiş bir Türkiye’de bu görüşün kabul edilmemesi hiç de zor görünmemektedir. Sürekli ikinci planda kalan, ABD’in müttefiki olarak Irak’ta, AB üyesi olarak Brüksel’de konuşlanmış olan İngiltere Kürt sorunun perde arkasındaki güçlü aktörü olarak sahnede yerini almış görünüyor. Nitekim İngiltere’nin AB yolunda Türkiye’ye verdiği desteğin bir nedeninin de bu olduğu inkar edilemez. Kürt gruplar da bunu görmüş/gösterilmiş olmalı ki Kerkük sorunun çatışma sız çözmeye zemin hazırlayacak arayış içindeler. Bu amaçla Kerkük’ü elde tutmalarına meşruiyet sağlayacak seçimlerin istedikleri gibi gerçekleşeceği bir ortam için gerekli nüfusu taşımaya sonuçlandıramamış görünüyorlar. Yeterli nüfus çoğunluğunu elde ettiklerinde sessiz, çatışmasız ve Türkiye AB’ye odaklanmışken bu konuyu istedikleri gibi çözeceklerdir... *

VI. 2005 YILI BASINDAN ÖRNEKLER

1. 2005 Yılına Ait Musul-Kerkük İle İlgili Gazete Yazıları

ŞOK GELİŞME...MUSUL’U ALACAK MIYIZ?

04/01/2005

Yeniçağ

Köşe Yazısı

HULKİ CEVİZOĞLU

Eski Başbakanlardan Bülent Ecevit, geçen hafta içinde Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’i ziyaret etti.

DSP Genel Başkanlığı’ndan da ayrılarak aktif politikadan çekilmiş olan Ecevit, Cumhurbaşkanı niçin ziyaret etti, diye düşünürken; Prof. Dr. Yalçın Küçük ilginç bir açıklama yaptı: “Bülent Ecevit, Cumhurbaşkanı’ndan Musul’un alınmasını istedi!...”

MİLLİ SINIRLARIMIZ İÇİNDE MUSUL DA VAR (MI?) Cumartesi gecesi Ceviz Kabuğu’na katılan ve aykırı düşünceleri ile tanınan Prof. Dr. Yalçın Küçük’ün bu şaşırtıcı açıklamasından sonra, Ecevit de bir yazılı açıklama yaparak olayı doğruladı. Peki bizim Musul’u almamız mümkün mü?

Buna bir başka açıdan bakalım. Uzun süredir Misak-ı Milli kavramı dillerde. Bunu kullananların çoğu da ezbere söylüyor. Nedir Misak-ı Milli, diye sorduğunuz zaman “Milli Ant” (Ulusal Ant) yanıtını alıyorsunuz.

Kimi zaman da “Misak-ı Milli sınırları” kavramını kullanıyoruz. Misak-ı Milli sınırları kavramından ise, çoğu insan Türkiye’nin bugünkü sınırlarını anlıyor. Oysa, Misak-ı Milli sınırları içinde bugünkü Musul da var.

Bu konuda biraz daha -ama kısa- bilgi verelim. Mondros Ateşkes Anlaşması"ndan sonra, işgalci Batılılar Türkiye"yi parça parça işgal etmeye başlamışlardı. Bu ortamda vatani kurtarmak için ortaya çıkan Atatürk, topladığı kongrelerden sonra, 28 Ocak 1920'de İstanbul'da toplanan son Osmanlı Meclis-i Mebusan"ı Misak-ı Milli"yi kabul etti. Misak-ı Milli ile Türk ulusunun yok olması kabul edilmemişti. (Ayrıntılı bilgi için bakınız: "Lozan"dan Sevr'e Türkiye", Turgut Özbay, Anı Yayıncılık) Burada, çok büyük bir başka tartışma daha açmak gerekiyor.

Cumhuriyet"i savunan herkes Misak-ı Milli"yi de savunuyor. Ama, bunu yaparken Osmanlı"yı reddettiğini sanıyor. Oysa, görüyoruz ki ve bilmeden de savunuyoruz ki, son Osmanlı Meclisi Misak-ı Milli"yi kabul ediyor.

Bugün de Atatürkçüler bunu savunuyor!... Turgut Özbay"ın bugünkü Türkçe ile metnini verdiği Misak-ı Milli"ye baktığımızda, Musul'un kaderinin tayini için bir halk oylaması yapılması gerektiği vurgulanıyor.

ATATÜRK: "MUSUL"U ALACAĞIM!" Türkiye"nin Misak-ı Milli sınırları içinde kabul ede geldiği ve bugün de almayı düşündüğü Musul"u bize verirler mi? Bu tartışılır ama, Türkiye"nin bir eski başbakanının bugünkü cumhurbaşkanından Musul"un alınmasını istemesi ciddi bir konu. Bugün Saddam sonrası Irak'ta büyük kargaşa ve savaş devam ediyor. Iraklılar işgalci ABD"ye karşı direniyorlar.

Orada çalışan Türk şirketlerinin can ve mal güvenliği söz konusu değil. Her gün bir Türk şoförünün öldürüldüğü haberlerini hep birlikte duyuyoruz. Ayrıca, Irak Türkmenleri"nin de gelecekleri tehlikede.

İlk kez Ceviz Kabuğu"nda dile getirilen Bülent Ecevit"ın Cumhurbaşkanından "Musul"un alınmasını" istemesi olayının tarihi bir geçmişi var. Önce, Ceviz Kabuğu"nda Yalçın Küçük tarafından perde arkası açıklanan ve iki gün sonra da bizzat Ecevit tarafından doğrulanan Musul"un alınması isteği ta İnönü"ye kadar gidiyormuş. İsmet İnönü, Musul"un alınmasını Ecevit"e "siyâsi vasiyet" olarak bırakmış. İnönü"ye de Atatürk"ün vasiyeti olduğu söyleniyor. Bunun doğru olduğu kesin gibi.

Çünkü, aynen Musul gibi Misak-ı Milli de yer alan Hatay Türkiye"nin oldu. Türk Silahlı Kuvvetleri Dergisi"nde yayınlanan bir yazıda (temmuz 1992, sayı: 333, s.26) Atatürk"ün şu sözleri yer almıştı: "Allah nasip eder, ömrüm vefa ederse Musul, Kerkük ve Adaları geri alacağım. Selanik de dahil Batı Trakya"yı Türkiye hudutları içine katacağım" Bu hedeflere ulaşmak Atatürk"e nasip olmadı, bakalım başkalarına nasip olacak, ömürleri vefa edecek mi?...

ARZULAR DÜNDE MUSUL IRAK'TA KALDI

04/01/2005

**Akşam
Haber**

SÜLEYMAN DEMİREL

Dokuzuncu Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Bülent Ecevit'in açıklamalarıyla ilgili görüşlerini AKŞAM'a açıkladı. İnönü'nün tarihi vasiyetinin doğru olabileceğini belirten Süleyman Demirel, 'Atatürk'ün İnönü'ye böyle bir vasiyette bulunup bulunmadığını bilmiyorum. Ancak Ecevit, söylüyorsa doğrudur' dedi. Demirel, 'Tarihi revize etmek mümkün değildir. Dün dünde kalmıştır. Keşke öyle olsaydı demenin anlamı yok. Arzular dünde kaldı, Musul Irak'ta kaldı. Musul Irak'ta kalmıştır' diye konuştu.

HATAYI İNÖNÜ YAPTI

Musul'un Irak topraklarında kalmasından İnönü'yü sorumlu tutan Demirel, şunları söyledi: 'Yurtta sulh, cihanda sulh' diye başlayarak genişleme arzumuz yoktur diye Musul'u terkeden idare Atatürk'ün, İnönü'nün idaresidir. Musul ve Kerkük vilayetlerinin Irak topraklarında kalması çok tarihi ve büyük bir hatadır. Bu tarihi hatayı İsmet Paşa yapmıştır. O şartlarda kaybedilen Musul ve Kerkük'ün bugün Türkiye'ye dahil edilmesi mümkün değildir. Kanaatimce bugün dünyada sınır tahsisi yapmak mümkün değildir. Yaparsanız sizin yaptığımızı zorla geri aldırırlar. Çünkü sizden kuvvetli ülkeler vardır. Bakın Kıbrıs'ta neler oluyor? Kuvvetle elde ettiğiniz hakları koruyamaz duruma geliyorsunuz.'

Atatürk'ün 'Ülkeyi yönetenler halklarını gayri kabil istihsal hedeflere yöneltmeledirler' sözünü hatırlatan Demirel, 'Musul'un Irak toprakları içinde kalmasına üzülmeden bir Türk var mıdır? Buna herkes üzülüyor. Ancak dediğim gibi arzular dünde kaldı, Musul Irak'ta kaldı' dedi.

SARIKAMIŞ HATIRLATMASI

Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül ise Filistin ve İsrail'i kapsayan seyahati öncesinde gazetecilerin sorularını yanıtladı. Gül, Ecevit'in Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'e Musul konusunda söylediği sözlerin anımsatılması üzerine 'Bence en iyi cevap Genelkurmay Başkanlığı'nın Sarıkamış'ta 90 bin askerın şehit olmasıyla ilgili açıklaması oldu. O açıklamaya bakılırsa, diplomaside nasıl hareket edileceğini herkes daha iyi anlar' dedi.

ÖZKÖK'ÜN 'TARİH DERSİ'

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök, Sarıkamış Şehitleri'ni Anma Günü'nde yaptığı açıklamada, geçmişte yaşanan savaşlardan iyi dersler çıkartılması gerektiğini vurgulamıştı. Özkök, şöyle demişti:

'Unutulmamalıdır ki, üzerinde yaşadığımız vatan toprakları kolay elde edilmemiştir.

Bu vatanın inşa süreci, hepsi birbirinden kanlı ve neredeyse bir neslin tamamının canına mal olmuş bir süreç ifade etmektedir. Bu süreç öyle bir süreçtir ki; Balkan Savaşları, Sarıkamış Harekati, Çanakkale Muharebeleri ve Kurtuluş Savaşı gibi, her biri çok iyi etüt edilerek geleceğe yönelik derslerin çıkarılacağı dramatik olaylarla doludur. Türkiye Cumhuriyeti'nin harcı, Anadolu'nun her köşesinden gelen kahramanların aktıkları kanlarla yoğrulmuştur. Bu harç sayesinde ki, Türkiye bugünlere gönenç içerisinde ulaşabilmiş ve bölgesinin lider ülkesi olmuştur. Sarıkamış yönetim biliminde; hayal ile gerçek ve yönetilemeyen risk ile yönetilebilir riskin ne anlama geldiğini gösteren en güzel örnektir.'

ECEVİT HAYALCI

AKŞAM Gazetesi Yazarı emekli Orgeneral Kemal Yavuz, Bülent Ecevit'in bazı konularda 'hayalci' davrandığını söyledi. Kendisinin de komutanlığı sırasında benzer tartışmalar yaşanırken dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'a Habur'da 'Siz hiç haritadan mesafeye baktınız mı?' dediğini anımsatan Yavuz, 'Bir bölgeyi ele geçirmek kadar, nüfus yapısıyla orayı elde tutmak önemlidir' dedi. Yavuz da Gül gibi Orgeneral Özkök'ün Sarıkamış Şehitleri'ni anma mesajında 'Sarıkamış, yönetim biliminde; hayal ile gerçek ve yönetilemeyen risk ile yönetilebilir riskin ne anlama geldiğini gösteren en güzel örnektir' ifadesini kullandığını anımsattı.

Ercan YAVUZ

Musul-Kerkük meselesinin içyüzü

Birinci Dünya Savaşı'nda İngilizler ilk askerlerini, daha önceden El Sabah Ailesi'ni destekleyerek nüfuz ettikleri Basra'ya çıkartmışlardı. 30 Ocak 1918'de Mondros Mütarekesi imzalandığında, İngiliz orduları Musul eteklerindeydi. Ancak İngilizler Mütareke hükümlerine aykırı olarak Musul'u işgale girişince, bölge komutanı Ali İhsan Paşa onlara karşı çıktı. Bunun üzerine İngilizler şehirdeki Ermenilerin can güvenliğinden yoksun kaldıkları iddiasını öne sürerek, Ali İhsan Paşa'nın Mütareke'nin ilgili hükümleri uyarınca şehri teslim etmesini talep etti. Şehir 15 Kasım'da İngilizlere teslim edildi. Son Osmanlı Meclisi, Misak-ı Milli ile bu işgali kabul etmediğini beyan ettiyse de durum değişmedi. 1920'de düzenlenen San Remo Konferansı'nda, İngiliz ve Fransız işgali altındaki Arap vilayetlerinde manda yönetimleri kurulması kararlaştırıldı. 1922'de Irak'ta İngiliz mandası resmen ilan edilince İngiltere'nin epey para ve askeri güç sarfıyla bastırıldığı bir dizi isyan çıktı. İngilizler bunun üzerine mandacılıktan vazgeçerek, kendi yakın denetimleri altında Irak Krallığı'nı kurdular.

20 Kasım 1922'de Lozan görüşmeleri başladığında Irak hala kaynıyordu. İsmet İnönü görüşmelerde, bölge nüfusunda çoğunluğu Kürtler ve Türklerin oluşturduğunu; TBMM Hükümeti'nin de Türkler kadar Kürtlerin de hükümeti olduğu gerekçesiyle yönetimin İngilizlere bırakılmaması gerektiğini savundu. İngilizler ise sözü geçen nüfus istatistiklerinin gerçeği yansıtmadığını; Türklerin azınlıklara iyi davranmadığı ve Kürtlerin de Müslüman azınlık oldukları gözönüne alındığında idarenin İngilizlerde olması gerektiğini savundular.

Musul-Kerkük görüşmeleri bu şekilde tıkanınca Lozan'ın gündeminden çıkartılıp ikili bir anlaşmayla halledileceği hükmü antlaşmaya eklendi. Bu yolla çözüm üretilemezse sorun Milletler Cemiyeti'ne intikal ettirilecekti.

19 Mayıs 1924'te bu amaçla toplanan Haliç Konferansı'nda Fethi Okyar, Türklerle Kürtlerin Cumhuriyet'i tam bir eşitlik içinde kurdukları için, bu bölgenin de Türkiye'ye bırakılması gerektiğini söyledi. İngilizler eski tezlerini yinelemekle kalmayıp, Süryani azınlığın da haklarını korumak üzere Hakkari ve civarını da Türkiye'den talep etti. Konferanstan kısa bir süre sonra tam da bu yörede bir Süryani isyanı patlak verdi. Mesele böyle de çözülemeyince Milletler Cemiyeti'ne (MC) intikal etti. MC sorunlu bölgedeki halkın iki tarafı da istemediğini, dolayısıyla bölgenin 25 yıl boyunca Irak'a özerklik çerçevesinde bağlı kaldıktan sonra meselelerin bir halkoylamasıyla çözülmesini önerdi. Türkiye bu sırada Şeyh Sait İsyanı ile çalkalandığı için MC'den Aralık 1925'te çıkan kararı kabul etmek zorunda kaldı. Haziran 1926'da Türkiye-İrak ve İngiltere arasında sınır ve iyi komşuluk antlaşmasının imzalanmasıyla Türkiye Musul-Kerkük meselesindeki resmi tavrını kesinleştirdi ve bu bölgedeki toprak talebi resmen bir daha gündeme getirilmedi.

ECEVİT: MUSUL İÇİN ŞARTLAR OLUŞMUŞTUR

04/01/2005

Milliyet

Köşe Yazısı

FİKRET BİLA

Bülent Ecevit'e göre, Türkiye Kuzey Irak'a girip önlem almalı, aksi takdirde "Kuzey Irak'ın Güneydoğu'ya inmesi" tehlikesi ortaya çıkabilir Eski Başbakan Bülent Ecevit ve eşi Rahşan Ecevit'in dünkü açıklamaları yeni tartışmalar açtı.

Bülent Ecevit'in, İsmet İnönü'nün kendisine, "şartlar oluştuğunda Musul'u alın. Bu Türkiye'nin hakkıdır" biçiminde bir anlamda siyasi bir vasiyette bulunduğunu doğrulaması; diğer yandan Rahşan Ecevit'in, "Hıristiyanlık yaygınlaştırılıyor, Müslümanlığın gerilemesine razı olamam" biçimde açıklama yapması ilgi uyandırdı. Ecevitler'le dün Or-An'daki kütüphane evlerinde bu konuları konuştuk. Önce Bülent Ecevit'in sorularımıza verdiği yanıtlardan başlayalım.

Şartlar o zaman farklıydı

Prof. Dr. Yalçın Küçük, İsmet Paşa'nın size Musul'u alın, vasiyetinde bulunduğunu gündeme getirdi. Siz de Akşam'dan Ercan Yavuz'a bu bilginin doğru olduğunu açıkladınız. İsmet Paşa bunu neye dayanarak söyledi ve siz nasıl değerlendirdiniz?

Rahmetli İsmet İnönü, bir gün, Irak'la aramızda bir sorun da yokken beni çağırıp şöyle dedi: Biz Atatürk'le bu düşüncededik. Musul, Türkiye'nin hakkıdır. O zaman gücümüz ve şartlar uygun değildi. Alamadık. Eğer şartlar elverirse Musul'u alın, bu hakkımızdır.

Sizin görüşünüz nedir?

Tabii 1920'lerde şartlar başkaydı. İngiltere Irak'ı işgal etti. Oysa Kanuni'den Birinci Dünya Savaşı'na kadar orayı Osmanlı yönetmiştir. Özellikle Mithat Paşa'nın Irak valiliği zamanında çok büyük yatırımlar, reformlar yapılmıştır. Belki Anadolu'dan çok oraya yatırım aktarılmıştır. Sonrasında İngilizler işgal etti ve o günün koşullarından yararlanıp Irak'a verildi. Türkiye'ye önemsiz bir petrol geliri vaat edildi.

İsmet Paşa'nın önerisini MGK'da veya başka bir zeminde paylaştınız mı? Sizden sonraki başbakanlara söylediniz mi? Yaşama geçirmeye çalıştınız mı?

Kimseye söylemedim. Gerek olmadı. Zaten şartlar da oluşmadı. 1970'lerde ve sonraları Kuzey Irak'la güvenlik problemimiz olduğu zaman askerlerimizi gönderirdik ve Saddam Hüseyin buna ses çıkarmazdı. Başka ülkenin askerleri kendi topraklarında bilinsin istemediği için pek tepki vermezdi. Irak'la da ilişkilerimiz çok iyiydi. O nedenle müdahaleye gerek yoktu. Fakat bugün şartlar oluşmuştur.

Kuzey Irak'a girilmeli

Şartlar oluşmuştur derken, Türkiye'nin Musul'u alması gerektiğini mi söylüyorsunuz, İsmet Paşa'nın dediği şartlar oluşmuştur, anlamında mı?

İşgal edelim anlamında değil. Türkiye'nin bekası bakımından Kuzey Irak'a girilmesi ve güvenlik önlemi alınması gerektiğini söylüyorum. Tabii o yapıldıktan sonra şartlar nasıl gelişir bilinmez, ona göre hareket edilir. Benim şartlar oluştu derken kastettiğim şudur: Türkiye, Kuzey Irak'a girmezse Kuzey Irak Güneydoğu'ya inecektir. Kuzey Irak'taki Kürtler siyasi olarak tek çatı altında toplanıyor, buna Güneydoğu'daki Kürt kökenli vatandaşlarımızın da iştirak etmesi isteniyor. Söz konusu olan bu. Eğer tek çatı altında toplanma gerçekleşirse, geriye bağımsızlık ilanı kalır. Bu Türkiye'nin parçalanması anlamına gelir.

Bunun işaretleri görünüyor. Türkiye'nin önlemini alması gerekir. Eğer geç kalırsa, bölünmeye sürüklenir. Ben geçenlerde Sayın Cumhurbaşkanı'na çıkarak bu kaygımı ve bu görüşümü aktardım.

Şartlar oluştu diyorsunuz ancak bir yanda ABD, diğer yanda AB var. Türkiye AB ile müzakerelere başlayacak. ABD, Türk askerinin Irak'a girmesine başından beri karşı. Böyle bir hareket AB ile müzakereyi de kesecektir. Bu açılardan baktığınızda Türkiye'ye böyle bir giriş için müsaade edilir mi?

Kıbrıs gibi

Efendim, ABD hiçbir şey yapmıyor veya yapamıyor. Aksine bizim görevlilerimizi zor duruma düşürüyor. Tabii ABD ile uzlaşarak girersek daha iyi olur. AB ise sürekli Kürt grupları Türkiye aleyhine destekliyor zaten. Türkiye'nin geleceği söz konusu olduğuna göre bir yolu bulunmalı. Biz Kıbrıs'a müdahale ederken de ABD karşı çıkmıştı. İngiltere karşı çıkmıştı. İşte İngiliz belgeleri çıktı, gördünüz.

Ben İngiltere'ye birlikte yapalım diye önerdim. Ama kaçtılar. ABD de bir şey yapamadı. Bence Türkiye'nin bugün Kuzey Irak'a girmesi Kıbrıs Barış Harekâtı kadar haklı sebebe dayanır.

Dışişleri Bakanı Gül, bu açıklamalarınıza karşı Sarıkamış olayını ve Genelkurmay Başkanı Org. Hilmi Özkök'ün ilgili açıklamasını anımsattı. "Macera, hayal" imasında bulundu. Ne diyorsunuz?

Sayın Gül'e şunu sormak lazım: Güneydoğu giderse daha mı iyi olur? Güneydoğu'nun gitmesine, Türkiye'nin parçalanmasına ne demek gerekir?

'Hıristiyanlık yayılıyor'

Rahşan Ecevit'le sohbetimizin konusu ise dün dile getirdiği kaygıydı. Rahşan Hanım, AB'ye gireceğiz derken dinimiz elden gidiyor biçiminde tepki gösteriyor. Türkiye'deki misyonerlik faaliyetlerine dikkat çekiyor ve şöyle diyor:

Kiliseler apartman katlarına kadar yayıldı. Yabancılara arsa satışı hızlandı. Tatil yerlerinde adeta koloniler oluşuyor. Bunlar doğal olarak kendi kiliselerini inşa etmek isteyecekler. Bu yer yer başladı. Türkiye'de Hıristiyan nüfusun artması isteniyor. ABD, bunu bekleyenlerin başında. Hıristiyan nüfus artarsa Türkiye'nin parçalanması kolaylaşır.

ABD, böylece Büyük Ortadoğu Projesi'ni daha kolay gerçekleştireceğini düşünüyor.

Dışişleri Bakanı Gül, sizin bu tepkinize karşı, "İktidarları döneminde imam hatip liselerinin nasıl kapatıldığını, dinimizi öğreten merkezlerin nasıl güçsüzleştirildiğini anımsadım" diyerek karşılık verdi. Gül'e yanıtımız nedir?

Sayın Gül doğru hatırlamıyor. DSP iktidarında ihtiyaca göre imam hatip açıldı. Bizim karşı çıktığımız, dinin siyasete alet edilmesiydi. İmam hatip liselerinin istismar edilmesiydi. Dinimizi öğretsinler ama doğru öğretsinler, diyoruz. Dini istismar ederek, siyasete alet ederek yozlaştırmasınlar, diyoruz. Sayın Gül, bu iki konuyu birbirine karıştırıyor.

MUSUL'A GİRMEK ŞART OLMUŞTUR

06/01/2005

Yeniçağ

Köşe Yazısı

NECDET SEVİNÇ

Aşağıdaki satırlar sevgili izzettin Kerkük'ün "Hâşim Nâhit Erbil ve Irak Türkleri" isimli eserinden alınmıştır. (*)

Bakın Hâşim Nâhit Bey, Türk Yurdu'nun 17 Aralık 1915 tarihli nüshasında ne yazmış:

"Musul civarındaki, Hamam Ali, Şirkat, Kerkük, Mendeli hep petrol kuyuları, bugün ilkel araçlarla işletiliyor. Hit civarında petrol ve ziftin su gibi Fırat Nehri'ne akıp dökülmesi, bizim bundan istifade edemediğimizi gösterir.

(...) Eğer Türkiye sahip bulunduğu petrol madenlerini işletirse, dünya iktisadiyatına hükümran olabilir."

Kimse sahip çıkmadığı için, 1962'de Ankara'daki Kimsesizler Mezarlığı'na defnedilen 11 eser, 2 tercüme ve 263 makalesi bulunan bu büyük Türkçü'nün son cümlesi şöyle:

"Siz muhterem okuyucular, Türk Yurdu'nda bulunan bu servetin yine Türklere kalmasına çalışınız!"

Hâşim Nâhit Erbil, bu satırları yazdığında Batı emperyalizmi Türk Yurdunun servetlerini ele geçirmek için bizimle savaş halindeydi. Savaşı kaybettik. Türkiye'yi yeniden güçlü devlet hâline getirecek bütün iktisadi kaynaklar cebren elimizden alındı. Tarihimizin en bunalımlı yıllarını yaşadığımız hâlde, Meclis-i Mebusan 28 Ocak 1920 tarihli oturumunda Musul vilayetini de ihtiva eden Misak-ı Milli'yi kabul etti. Lozan'da Musul'u Türkiye Cumhuriyeti sınırları içine alamadık. Sorun, o günkü Birleşmiş Milletler

demek olan Cemiyet'i Akvama havale edildi. Sonunda İngilizler münasip bir uşak bulup "Kral Faysal" adıyla Bağdat'a oturtular.

30 Ocak'ta yapılacağı açıklanan seçimlerde Amerikalılar da kendi uşaklarını "seçilmiş, meşru devlet başkanı" sıfatıyla Bağdat'a oturtacaktır.

Kuzey de ise seçimle beraber aynı zamanda referandum yapılacak. Ve siyasi şartlara göre kukla kürt devleti, ya federasyon ilân edecek, ya bağımsızlık.

İşte endişelerle Sayın Ecevit Cumhurbaşkanı'na, Atatürk'ün Musul'la ilgili vasiyetnamesini hatırlatmış ve işte bu endişelerle demiştir ki:"

-Türkiye'nin Musul'a girmesi şart olmuştur! Evet. Şart olmuştur.

Türk yurdunda bulunan servetlerin yine Türklere kalması için şart olmuştur! Başımıza geçirilen çuvalı çıkarmak için şart olmuştur! 4 milyon soydaşımızı kurtarmak için şarolmuştur. Musul'da yahudi askerleri dolaştığı için şart olmuştur Şart olmuştur çünkü, kendi bölgesinde, hatta hükümrân olduğu topraklarda daha fazla itilip - kakılmaya tahammülü olmayan bir devlet ve namus bildiği vatan bütünlüğünü korumak hususundaki kararından vazgeçmeyen bir millet anlayışı, derhal Kuzey Irak'a girilmesini emretmektedir, Bunun aksi ancak "toplumsal cinnet geçiriyor olmamızla" izah edilecektir. Not. Dünkü yazımda zikrettiğim Sayın Bilal Eser, Diyanet - Sen'in değil, Tütk Diyanet Vakıf Sen'in Genel Başkan'ıdır, Düzeltir özür dilerim. (*) Vefakar dostum İzzettin Kerkük'ün bu eserini Meşrutiyet Caddesi, Nu:

131, Kat: 5, Oda Nü: 20, Tepebaşı /Beyoğlu/İstanbul adresinden temin edebilirsiniz.

MUSUL'U 'ALMAK!'

09/01/2005

Akşam

Köşe Yazısı

KEMAL YAVUZ

Bunca sorun yetmiyormuş gibi, başımıza bir de bu çıktı; 'Musul'u almalıyız!'.
Konuyu, -bilindiği gibi- Sn. Ecevit gündeme getirdi. Beyanı şöyle:

'Rahmetli İsmet İnönü, bir gün, Irak'la aramızda bir sorun yokken, beni çağırıp şöyle dedi: Biz Atatürk'le bu düşüncededik. Musul, Türkiye'nin hakkıdır. O zaman gücümüz ve şartlar uygun değildi, alamadık. Eğer şartlar elverirse, Musul'u alın. Bu, hakkımızdır'. Sn. Ecevit, 'Bugün şartlar oluşmuştur' diyor ve bu görüşünü Sn. Cumhurbaşkanı'na da aktardığını söylüyor. Çok enteresan!

Rahmetli İnönü'nün, Sn. Ecevit tarafından aktarılan bu 'Vasiyeti'ne, farklı tepkiler geldi. CHP'de, İnönü-Ecevit ikilisinin daima yakınında bulunmuş, partinin genel sekreterliğini yapmış Sn. Tarhan Erdem, 4 Ocak 2005 tarihli Radikal'deki yazısında, iddia edilen konuşmanın geçtiği 1970'in son aylarında, rahmetli İnönü ile Sn. Ecevit'in arasının en bozuk olduğu dönem olduğunu hatırlatıyor ve 'Ecevit hakkında İnönü'nün, 'Enver Paşa' tanısını ne zaman koyduğunu bilmiyorum, ancak o aylarda bir arkadaşına 'Bu Enver'dir' dediğini biliyorum. İnönü-Ecevit ilişkisini anlatanların da hiçbir zaman 'Güven' kelimesini kullanmadıklarını, o günleri yaşayan herkes bilir. İnönü gibi bir kişi, 1970-71 ortamında ve de Ecevit'e, bir dış politika konusunu emanet edecek? 'Duy da inanma' denilen durum bu olsa gerek!' diyor.

Buna karşın, bu konuda Sn. Demirel'in söyledikleri, daha da ilginç (!) Bakın ne diyor: 'Yurtta sulh, cihanda sulh diye başlayarak, genişleme arzumuz yoktur diye Musul'u terkeden idare, Atatürk'ün, İnönü'nün idaresidir. Musul ve Kerkük vilayetlerinin Irak topraklarında kalması, çok tarihi ve büyük bir hatadır. Bu tarihi hatayı İsmet Paşa yapmıştır.'

Bu 'Laflar' öyle laflar ki, tarihi gerçekleri bilenlerin kalbine, adeta 'Çekiçle vurmuş gibi' acı veriyor. Bu 'Laflar'ın neresini düzeltmek mümkün ki? Acı olan taraf şu: Cahil birisi söylese, güler geçersin. Oysa bu lafları söyleyen Demirel, tarihi 'Gerçekleri' bilmeyecek bir kişi değil. Hem gerçekleri bilip, hem de bunları söylemek nasıl mümkün olabilir? Doğrusu, söyleyecek söz yok. Ama, bu olay, bir gerçeği tekrar gözler önüne serdi. '(Zavallı) Türkiye, son 40 yılda, kimler tarafından yönetildi?'

Bu olay bize, 1991'de 1. Körfez Harekatı'ndan sonra, bölgeden sorumlu 'Ordu Komutanı' olarak, dönemin Cumhurbaşkanı rahmetli Özal ile, Habur Gümrük Müdürü'nün odasında, bölgenin -halen hayatta olan- mülki ve askeri yetkilileri önünde yaptığımız münakaşayı hatırlattı. Rahmetli, 'Amerikalılar güneyden girerken, beni dinleyip, biz de kuzeyden girseydik, şimdi Musul, Kerkük bizim elimizdeydi' deyince, Türkiye'yi bu 'Macera'dan kurtarmak için istifa eden Gnkur. Bşk. Org. Torumtay'ın tutumuna karşı söylenen bu söze tepki olarak, biz de 'Bana emir verilse idi, azami 10 gün içinde o bölgeleri işgal

edebilirdik. Ama, önemli olan ‘İşgal etmek’ değil ‘elde tutabilmektir’ (ABD’nin bugünkü durumu!) demiş ve sözümüzü şöyle sürdürmüştük; ‘Pek az bile tarih kültürü olan herkes bilir ki, böyle bir maceranın sonu, Anadolu çocuğunun temiz kanını, Arabın çölüne döktükten sonra, arkamıza bakarak, geri gelmektir’.

Rahmetli Özal’ın, ‘Peki, ne yapmalıyız?’ sorusunu ise, şöyle cevaplamıştık: ‘Başkasının sürdürdüğü saban izini izlemek, bizi ancak, başkasının hedefine götürür. Kendi hedeflerimize gidişin tek yolu, zahmete katlanıp kendi saban izimizi sürmemizdir’.

Olay şudur: Bir ülkenin ‘Askeri gücü’ ile ‘Siyasi gücü’ birbiriyle ‘Senkronize’ olabilmelidir. Bugün ABD’nin Ortadoğu’daki perişanlığı, bu senkronizasyonun sağlanamaması, siyasi gücünün ihtiraslarına, askeri gücünün ayak uyduramamasından doğmaktadır. Kıbrıs’ta da durum böyle olmamış mıdır? En olumsuz şartlara rağmen askeri güçle kazanılıp, siyasi gücün kullanımına ‘sunulan’ Kıbrıs, siyaseten kullanılmadığı gibi, bakın şimdi, ‘Verelim de kurtulalım’ durumuna getirildi.

Biz, mevcut problemlerimize bakalım. Avrupa Birliği’nin bizi soktuğu ‘Kıbrıs çıkmazı’ndan nasıl kurtulacağız? Ülkemizin Doğu ve Güneydoğusu’nu koparmaya yönelik girişimleri nasıl durduracağız? Toplumumuzun birlik ve bütünlüğünü yıkmak için yürütülen ‘Psikolojik savaş’a karşı nasıl direneceğiz? Bunları düşünmeliyiz. Tabii, bunları ‘Görecek’ ve ‘Çözüm üretecek’, ‘Kafa’ ve ‘Karakter yapısı’ndaki yöneticilere sahip olursak.

ÖNEMLİ NOT: Bayan Ecevit, ‘Dinimiz elden gidiyor’ demiş. ‘Sabah şerifleriniz hayrolsun hammeferdi!’ demek lazım. Fethullah’ın bu ülkede, önce ‘Mukaddes’ dinimize, sonra da inanmış insanımıza yaptığı kötülükler, tüm delilleriyle, hem de ‘Devlet’ tarafından önlerine konulduğu zaman, 15 ‘Fethullah kontenjanı’ milletvekili için, tehlikeye yüz çevirenlerin, şimdi söylediğine bak!

KERKÜK"TE TEK ÇÖZÜM TÜRKMENLERİN SİLAHLANMASI..

19/01/2005

Yeniçağ

Köşe Yazısı

İSRAFİL K. KUMBASAR

AMERİKA”nın Irak”ı işgalinin hemen ardından Kuzey Iraklı aşiret ağaları Mesut Barzani ve Celal Talabani”ye bağlı peşmergelerin, Musul ve Kerkük”te devlet dairelerini yağmalayıp, nüfus ve tapu kayıtlarını yakmaları, “derin”iyle “sığ”ıyla “Yurtta sulh, cihanda sulh” diyerek yan gelip yatan “Türkiye”yi korumak ve kollamakla görevli” kurumların yönetim kademeleri tarafından “basit bir çapulcu eylemi” olarak nitelendirilmişti!..

. Aynı kişiler, bir süre sonra Süleymani”yede Türk askerinin başına geçirilirken, “aslında kendi başlarına geçirilen” çuvalı da “Birkaç Amerikan askerinin fevri davranışı” diyerek görmezden gelmişlerdi!..

Irak”ta önümüzdeki “30 Ocak 2005 tarihinde” bir seçim var!.. . “Irak nüfusunun yüzde 30”unu oluşturan” Sünni kesimi temsil eden partiler seçimlere katılmıyor!..

. Irak”ın geleceği “iki aşiret ağasının kontrolündeki” Kürtler tarafından belirlenecek!..

Kuzey Irak”ta bağımsız bir devlet kurma yolunda hızla ilerleyen Barzani ve Talabani, seçimlerin hemen akabinde bin yıldan beri “Türkmen kenti” olarak bilinen Kerkük”te “fiili darbe” yapmaya hazırlanıyor!.. . Seçmen kütüklerine, Kerkük”ten sürgün edilen “5 bin civarındaki” Kürt bahane edilerek “tam 115 bin yeni Kürt seçmenin” kaydı yapıldı!.. . “Taşıma” oylar ile önce Kerkük”ün bir “Kürt kenti” olduğu tescillenecek!..

. Ardından Kerkük, “Kürdistan”ın başkenti” ilan edilecek!.. Seçim sürecinde yaşanan gelişmeler, Kerkük”teki hadisenin “basit bir çapulcu eylemi” değil, aksine yıllar “sonucu” yıllar önce öngörülen “sistemli” ve “planlı” bir operasyonun “başlangıcı” olduğunu ortaya koydu!..

. “Tapu belgeleri” ve “nüfus kayıtlarının” yok edilmesi, Kerkük”te demografik yapının “Kürtler lehine” değiştirilmesi için atılan ilk adımdı!..

. Ardından Kerkük”ten sürüldüğü iddia edilen Kürtler gündeme geldi!..

Aslında Saddam döneminde Kerkük”ten çıkarılarak, Irak”ın diğer bölgelerinde “zorunlu iskana” tabi tutulan Kürtlerin sayısı “en fazla 20 bin” civarındaydı!..

. Aynı dönemde Kerkük”ten sürülen Türkmenlerin sayısı ise katbekat daha fazlaydı!..

. Ancak, nüfus ve tapu dairelerinin yağmalanmasının hemen ardından, Kerkük”ün etrafında bir anda peşpeşe “çadırkentler” kurulmaya başlandı!..

. “Suriye”de, “İsrail”de ve “Kuzey Irak”ta ne kadar yoksul Kürt aile varsa, hepsine “zenginlik vaat edilerek” sürüler halinde bu çadırkentlere taşındı!..

. Gelenleri, “Kerkük”teki yerli ahaliden” hiç kimse tanıyordu!..
Ne bir “akrabaları”, ne de “kendilerinin daha önce Kerkük”te oturduklarını” ispatlayacak bir mezar taşları vardı!.. . Ancak, Kerkük”te Amerika tarafından atanan “Kürt kökenli idareciler”, bütün verimli arazileri, düzenledikleri “sahte tapu belgeleri” ile bu ailelere dağıtmaya başladı!..
Çadırkentler kısa süre içerisinde birer birer Kerkük”ün etrafını kuşatan “kerpiçten evlere” dönüştü!..
. Kerkük”ün yaklaşık “1 milyon 100 bin” olan nüfusu, bir yıl içerisinde “bir milyon 500 bine” fırladı!..
. Peki bütün bu gelişmeler karşısında, Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından “Türk devletini ve milletini korumak ve kollamakla görevlendirilenler” ne yapıyor?..
. 1940”lı yıllardan itibaren durmadan kapılarını aşındırarak “yalvara yakara” kendilerinden silah isteyen Türkmenleri, “Uslu durun, hem kendinizin hem de bizim başımızı belaya sokmayın” diye azarlayan efendiler, başlarını yorganın altına sokmuş, mışıl mışıl uyumaya devam ediyorlar!..
. Tahmini verilere göre Irakta “4 milyon” civarında Kürt, “3 milyon” civarında da Türkmen var!..
. “Feodal” bir toplum yapısına sahip olan ve çoğunluğu “zır cahil” olarak tanınan Kürtler, seslerini “bütün dünyaya” duyurabiliyorlar!.. . “Kentli” bir özellik arzeden, büyük çoğunluğu “eğitimli” ve “ticaret erbabı” olan Türkmenler ise seslerini “Ankara”ya dahi” duyuramıyorlar!..
. Neden?..
. Çünkü Kürtlerin elinde “silah” var!..
. Türkmenler ise silahsız!..
. “Eşkya düzeninin” hüküm sürdüğü şu kahpe çağda, yaşananlar göstermiştir ki “adalet”, “eşitlik”, “özgürlük”, “insan hakları” ve “demokrasi” yeri geldiğinde hiçbir önem ifade etmiyor!.. . Bazen “güç” eşittir “silah” olabiliyor!..
. “Elinde silahı olan” istediği gibi “borusunu” öttürüyor!..
. O halde!..
. Kerkük”te “Kürt hakimiyetinin” önüne geçmenin tek yolu, “bölgedeki Türkmenler”in” bir an önce silahlandırılmasından geçiyor!..
. “Silahlandırma vaziyetiiiiii al!..”

KERKÜK HERKESİ YAKAR

26/01/2005

Zaman

Köşe Yazısı

ABDÜLHAMİT BİLİCİ

Kıbrıs Türklerini 1974 müdahalesiyle rahatlatan Ecevit, Irak’taki Türklerin karşı karşıya olduğu benzer politikalardan rahatsızdır. İlk fırsatta konuyu en üst düzeyde gündeme getirmek istemektedir. Başbakan iken bulamadığı fırsat, nihayet gazeteci sıfatıyla karşısına çıkar.

Bugün Amerikan askerlerinin karargah olarak kullandığı Bağdat’taki sarayında Saddam’la görüşürken Karaoğlan sorar: “Kerkük yöresi Irak’tan koparıldığı takdirde hiç kuşkusuz Kürt devletine verilecek. Bu durumda Kürtlere tanınacak özerkliğin aynı şekilde Türkmenlere de verilmesi gerekeceğini söylemek uygun olmaz mı?” Soru Arapçaya çevrilirken, Irak diktatörünün yüzü değişir ve bir anda yerinden kalkarak odayı terk eder.

Adeta odaya bomba düşmüştür. 15 dakika sonra geriye döndüğünde, “Namaz vaktiydi.” diyen Saddam, tutumunu şöyle açıklar: “Federasyona karşıyız, Kerkük için savaşırız.” 15 yıl sonra Kerkük yine sıcak gündem, birileri yine ‘Kerkük için savaşırız’ diyor. Peki Türkiye ne yapıyor?

Eski Başbakan Ecevit, Türkmenler için bir güzellik yapmasını Saddam’dan isterken, dönemin politikalarına damgasını vuran Cumhurbaşkanı Turgut Özal, ABD ve Kuzey Irak’taki Kürt liderler üzerinden bambaşka bir siyaset izliyordu. Ancak izlenecek siyaset konusunda sadece Ecevit’le hükümet arasında değil, devletle hükümet arasında da görüş ayrılığı vardı.

Şeyh Said isyanının etkisiyle şekillenen Kürt politikası yüzünden Türkiye’nin tutarlı bir yaklaşımdan mahrum kaldığı Musul meselesinde, belki de ilk kez Özal, Körfez Krizi sırasında çaplı bir politika için kolları sıvadı. Bu çerçevede Barzani, Talabani gibi Kürt liderlere kırmızı pasaport verildi, ziyaretlerinde üst düzeyde ağırlandılar. Çekiç Güç’e, bölgeyi Saddam’a karşı koruması için izin verildi. Bölgenin günün birinde federal bir yapıyla Türkiye’ye katılabilme ihtimali üzerine sesli düşünceler ortaya atıldı. Genelkurmay başkanının istifası, Özal’ın ölümü ve Türkiye’nin statükoculuğa geri dönüşüyle atılan

bu adımlar çok geçmeden aleyhe döndü. Hatta kapsamlı bir stratejiyle desteklenmediğinden, Türkiye hiç istemediği bağımsız Kürt devletinin çekirdeği için ebelik yapar konuma düştü. Bu yüzden şimdi ne zaman Amerikalılara Irak'ın kuzeyindeki fiili durumdan şikayet edilse doğal olarak 'bu işi birlikte yapmadık mı' cevabı alınıyor. Lozan'da görüşmelerin kopmasına yol açan ve ancak ertelenerek ilerleme sağlanabilen Musul meselesinin çözümüne ilişkin Türkiye'deki derin kafa karışıklığı son olarak tezkere tartışmasında karşımıza çıktı.

Irak'taki Türkmenler hep bir ağızdan tezkereye 'evet' denmesini isterken, anamuhalefet bunu hıyanet olarak niteledi. Genelkurmay Başkanı Özkök, Kuzey Irak'a dikkat çekerek 'evet' demenin ehven-i şer olduğunu söyledi; ama MGK net bir açıklamayla bunu teyit edemedi. Hükümet tereddütle 'evet' imzalarını tamamlarken, Meclis bölünmüşlüğü zirve noktasını yansıtan ilginç kararıyla 'hayır' deyince Türkiye yanı başındaki akraba bölgeye seyirci kalıverdi. Karara en çok bölgedeki Kürtler sevindi. Korkulan Türk askeri tabutlarında Irak'tan Türk şoförleri geldi. Kerkük'teki tapu, nüfus kayıtları yakılıp yıkıldı. Türk askerlerinin başına çuval giydirildi. İran yanlıları dahil her grup ABD'nin atadığı Irak hükümetinde lideriyle temsil edilirken Türkmenlere adı sanı duyulmamış bir rehber bayan layık görüldü.

Şimdi de Kerkük'ü kuşatan yüz bini aşkın Kürt kökenlinin seçime katılması karşısında Ankara hop oturup hop kalkıyor; ama elden bir şey gelmiyor. Annan'a kınama mektubu yazılıyor. ABD, Türkiye'nin şikayetlerini kulak ardı ederken, Kürt liderler Kerkük başkentli devletleri için sabırsızlanıyor.

Özal, kafasındaki planı icra edebilseydi mesele çözülmüş olur muydu? Ya da tezkereye 'evet' denseydi, şimdi daha iyi bir noktada olur muyduk? Bu iki soru daha uzun süre tartışılacak, herkes bakış açısına göre bir cevap verecek. Ama bizce Musul meselesinin sadece Kerkük şehrine indirgenmiş olması bile bu davanın bölge halkları açısından çok önceden kaybedildiğini, Kürt meselesine hümanist, demokratik ya da İslami bir üst bakış geliştirilmedikçe de asla kazanılamayacağını gösteriyor. Bu aşamada Kürtler orada bir devlet kursa da, Türkiye oraya müdahale etse de sonuç değişmez. Şayet Lozan tutanaklarına bakarsanız, İsmet Paşa'nın Musul vilayetindeki Kürt ve Türk nüfusu toplamının Araplardan fazla olduğu teziyle bölgenin İngiliz işgalindeki Irak'a değil Türkiye'ye bırakılmasını istediğini görür ve 80 yılda nereden nereye geldiğimize şaşır kalırsınız.

KERKÜK FİTİLİ ATEŞLER

27/01/2005

Cumhuriyet

Manşet

İLKER BAŞBUĞ

Başbuğ, Irak, Kıbrıs ve irticai faaliyetlere ilişkin değerlendirmeler yaptı:

Genelkurmay 2. Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ , güvenlik konularına ilişkin önemli değerlendirmelerde bulundu. Irak'ın Kerkük kentinde değiştirilen nüfus yapısının seçimlere olumsuz yansımaları durumunda bölgesel riskler doğabileceğine işaret eden Başbuğ, "Böyle bir oldubitti ile Kerkük'ün Kürt bölgesi içine alınması da bağımsız Kürt devletine giden yolda ilk çıkış basamağını teşkil edebilir. Irak'ta meydana gelebilecek iç çatışmanın kılıncımlı olabilir ve Türkiye'nin iç güvenlik sorunu haline gelebilir" dedi.

Başbuğ, Genelkurmay Karargâhı'nda düzenlediği basını bilgilendirme toplantısında önce güncel konulara ilişkin açıklamalarda bulundu, ardından gazetecilerin sorularını yanıtladı. Afganistan'da oluşturulan Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti'nin komutasının rotasyona tabi olduğunu ve 13 Şubat'ta İstanbul'daki 3. Kolordu'nun görevi devralarak 6 aylığına bu görevi sürdüreceğini belirten Başbuğ, TSK'nin bu görevi de en iyi şekilde başaracağını dile getirdi.

Başbuğ, Irak'taki gelişmelerin yakından izlendiğini, bu kapsamda Kerkük'ün nüfus yapısının değiştirilmesi yönündeki çabaların kaygı verici boyuta ulaştığını, kentte yaşanacak olası karışıklığın ciddi bölgesel sorunlara neden olabileceğini söyledi.

Başbuğ, BM'ye akredite olarak çalışan ABD kökenli insan hakları gözetim örgütünün 1991-2000 yılları arasını kapsayan rakamlarına göre Kerkük'ten 100-120 bin kişinin ayrıldığını, bunların da sadece Kürtler olmadığını, Türkmenler ile Asurilerin de bulunduğu gözler önüne serildiğini ifade etti. Irak Ticaret Bakanlığı'nın gıda karnelerine göre Kerkük'e gelen Kürtlerin sayısının 350 bine yaklaştığını görüldüğünü belirten Başbuğ, "Bu iki değerlendirme, Irak Geçici Yasası'nın 58. maddesinin dışına taşıldığını gösteriyor" dedi.

İç güvenlik sorunumuz haline gelebilir

Kerkük'e ilişkin soruları da yanıtlayan Başbuğ, yapılacak genel ve yerel seçimlerden grupların memnun olmaması durumunda iç çatışma çıkabileceğine dikkat çekti. Başbuğ, "Kerkük'te çıkacak çatışmalar, Irak'ta bir iç savaşı tetikleyebilir. Bu kentte nüfusun önemli bir bölümü bizim soydaşımız. Bu, aynı zamanda Türkiye'nin iç güvenlik sorunu haline de gelebilir" diye konuştu.

Kürt devletine giden yol!

Başbuğ, Kerkük'teki seçimlerde Kürtlerin çoğunluk sağlamasının, sorunu bağımsız Kürt devletine götürüp götürmeyeceğine ilişkin soru üzerine, "Çok ciddi bir konu. 5-6 aydır konunun altını çizip ikaz etmeye çalıştık. İç çatışmaya gidebilir ve böyle bir oldubitti ile Kerkük'ün Kürt bölgesi içine alınması da bağımsız Kürt devletine giden yolda ilk çıkış basamağını teşkil edebilir" dedi. Başbuğ, yapılacak seçimlerin taraflarca benimsenmemesinin bütün Irak'ta çok ciddi sonuçlar doğuracağını söyledi.

Başbuğ, "Musul vilayetinin ulusal sınırlar içine katılmasının Atatürk'ün vasiyeti olduğu" yönündeki tartışmalara ilişkin soruyu da yanıtladı. Musul sorununun Lozan Antlaşması görüşmelerinde gündeme geldiğini ve daha sonraya bırakıldığını anlatan Başbuğ, 1922-26 döneminde Musul vilayeti ile ilgili TBMM'de tartışmalar yaşandığını kaydetti. 1923'te TBMM'nin gizli oturumunda Musul'a ilişkin tartışmalarda bir grup vekilin askeri harekâta Musul'un alınması yönünde fikir belirttiğini kaydeden Başbuğ, şöyle konuştu: "Atatürk, 27 Şubat 1923'te gizli oturumda şunları söylüyor: Musul meselesini bugün hallederiz. 'Ordumuzu yürüteceğiz, bugün alacağız ' dersek bu mümkündür. Ama muharebenin hemen sona ereceğinden emin olamayız. Şüphesiz orada bir harp cephesi açacağız."

Türkiye kabul ettiği anlaşmalara saygılı

Bu da Atatürk'ün bu ülkeyi kurarken arzularıyla değil akıl ile, gelecekte olabilecekleri göz önüne alan bir deha olduğunu ortaya koyuyor. Daha sonra Şeyh Sait isyanı başladı. Türkiye bir taraftan iç sorunlarıyla uğraşır bir taraftan da dışarı ile savaşamazdı. 1926'ya gelindiğinde anlaşma yapıldı. Türkiye ciddi bir devlettir. Kabul ettiği anlaşmalara saygılıdır."

KERKÜK'TE NEREYE KADAR

27/01/2005

Sabah

Köşe Yazısı

ÖMER LÜTFÜ METE

Uluslararası Kriz Grubu'nun raporuna göre, Barzani-Talabani ittifakının işgali altındaki Kerkük'te durum iç savaşa ve Türkiye'nin müdahalesine yol açabilecek kadar ciddileşirken bazı sivri akıllılar bu manzara yüzünden Irak savaşına karşı çıkanları suçluyorlar: İşte ABD ile Irak'a girmeyişimizin bedeli! Böylece o hesabı bir kere daha görmek farz oluyor. Bir kere; Türkiye'nin Irak'taki insanlık suçuna iştiraktan sakınması savaş karşıtlarının himmetiyle olmadı. ABD'yi Irak'a saldırtan güç isteseydi Türkiye bugün o bataktaydı. Savaş sonrasının şimdiki gibi seyretmesini tasarlayan İsrail için, bazı üst düzey ABD'li askerlerin istemesine rağmen Türkiye'nin Kuzey Irak'a girmesini önlemek zor olmadı.

Gerek Washington'daki yeni muhafazakar grup içinde ve gerekse Türkiye ile işbirliğini müzakere eden heyette yer alan İsrail kökenli unsurlar sayesinde Ankara'nın hiçbir şartı kabul görmedi. Zaten sadece savaşta değil, barış zamanında da Ortadoğu'nun hemen bütün başkentlerindeki ABD diplomatlarının çoğunluğu İsrail kökenlidir ve maaş aldıkları devletten çok anavatanları için çalışmaya programlıdır. İlk Körfez savaşından bu yana Ankara'ya gelen ABD elçilerinin şimdiki de dahilnerede tamamlanmış aynı kökenden olduğu gibi.. Bu kadrolar sayesinde ki, bize ülkenin tamamını Pentagon'un emrine vermemiz şartıyla Irak'a girmeyi önerdiler.

Hem de Kerkük ve Musul'un semtine uğramadan işgalciye jandarmalık yapmak şartıyla mesela Bağdat'a kadar.. Müzakerelerin özü budur. Onun için askeri ve siyasi sorumlulardan hiçbiri tezkereyi Meclis'ten geçirme yolunda inatçı bir çaba sergilemedi. İktidarın üst yönetimi adeta kerhen bu ipe asıldı. Üstelik hükümet, güvenliğimiz için değil de 'milli çıkarlarımız' için Irak'a girmemiz gerektiğini söyleyerek, sırtlanın yanındaki fare durumunda olacağımız hissini veren gerekçesiyle adeta tezkerenin aleyhine çalıştı. Ayrıca hatırı sayılır miktarda güneydoğulu vekil de Barzani istediği için 'hayır' diyecekti.

Onlar TBMM üyesi idiler ama, İsrail’le babadan kalma işbirliğini turmandıran Barzani’nin bağımsızlık rüyasına adanmış oldukları için tezkereyi reddetmeye memurdular.

Bütün bunlara rağmen ‘ Türkiye oraya girmedeği için Kerkük böyle oldu’ diyene meram anlatmak, deveye hendek atlatmaktan zor. Türkiye kazara savaşa girseydi Kerkük ve Musul’un semtine uğratılmayacaktı. Fakat öyle veya böyle oraya da girdiğimizi farz edelim. Ne olacaktı? ABD’den daha nefretlik olacaktık. Kendi komşusuna ve dindaşına karşı küresel mafya ittifakı ile işbirliği yapan millet olarak aşağılanmayı hak edecektik. Sünni’si ve Şii’si ile Arapların ve Kuzey Irak Kürtlerinin hedefi olacaktık. Ordumuz için bunlarla baş etmek çok zor olmayabilirdi ama kendilerini korumaktan söz ettiğimiz sivil ve masum Türkmenlerin Arap ve Kürt suikastlarına hedef olmasını önleyemeyecektik. Bu tür köksüz ‘keşke’ sayıklamaları ile oyalanacağımıza, Irak’ta veya en azından Kuzey Irak’ta ateşin yükselmesine nasıl engel olabileceğimizi tartışmalıyız.

Uluslararası Kriz Grubu raporunu yazan Joost R. Hiltermann çeşitli toplulukların silahlandığını ve açık bir çatışmanın çıkması için en ufak bir provokasyonun yeterli olabileceğini kaydediyor. Dün Genelkurmay İkinci Başkanı Başbuğ da aylık basın toplantısında bu kaygıyı vurguladı. Karşı girişim olarak Gül’ün Annan’a ve ABD’lilere yazdığı mektuplar sadece sıradan diplomatik adımlar. Ancak Annan kim? İkinci evliliğinden sonra İsrail güdümüne giren ve hızla yükseltip BM Genel Sekreterliği’ne getirilen bir Washington memuru. Annan’a yazmak, anamızı ağlatan kadıyı, yine ona şikayet etmek oluyor. Satırların arasında söz konusu raporun uyardığı çatışma ve müdahale için bir ima bulunması ABD tarafından neredeyse alaya alınıyor:

-Kürtler Kerkük’e söylediğiniz kadar değil, daha az göçmen soktular.

Bunun tercümesi açık:

-Türkiye’nin kaygıları umurumuzda bile değil.

Peki, kaygılarımızı ciddiye almayan ABD, çok ürkekçe ima ettiğimiz veya ima ettiğimizi varsaydığımız ‘müdahale’ ihtimalini neden önemsesin? Tabii ki ille de müdahale etmemiz gerektiğini söylemiyorum. Bir kere Kerkük’e müdahale, Kürtlerle, ABD askeriyle ve İsrail’in gizli güçleriyle savaşmayı göze almak demektir. Telaffuzu bile abes görünüyor. Mevcut şartlar altında yapabileceğimiz tek şey, Barzani ve Talabani sergerdeleri tarafından girilecek bir etnik temizlik ihtimaline karşı Türkmenlerin örgütlü şekilde direnebilmeleri için şimdiden gerekli hazırlıkları yapmaktır. Bu kadarı, ABD’ye rehin olmuş bir devlet için bile zor değildir.

KERKÜK İÇ SAVAŞA SEBEP OLACAK

27/01/2005

**Türkiye
Haber**

İLKER BAŞBUĞ

Mutlu Çölgeçen

“PKK konusunda ABD ne beklediğimizi net olarak biliyor. Ancak Amerika PKK’ya karşı askeri tedbirler alma konusunda politik kararlılığa ulaşamadı. ABD ile farklı düşündüğümüz nokta budur. Bu konuda Türkiye’nin güvenliği ne gerektiriyorsa onu yaparız; buna gücümüz var.”

Genelkurmay 2. Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ, basını bilgilendirme toplantısında, Irak’ta 30 Ocakta yapılacak seçimlere ilişkin değerlendirmelerde bulundu. Orgeneral Başbuğ, Kerkük’teki durumun, Irak’ın toprak ve siyasi bütünlüğünü dahi tehdit ederek, bölgede büyük bir güvenlik meselesi oluşturacağından endişe duyduklarını ifade ederek, “Böyle bir gelişme, Türkiye için de önemli bir güvenlik problemi oluşturacaktır” dedi. Orgeneral İlker Başbuğ, Irak’ta devam eden ve kendilerinin de dikkatle izledikleri konuların başında, seçim süreci ve sonuçları, özellikle Musul ve Kerkük’te meydana gelen gelişmelerin yer aldığını belirtti. Musul’daki durumun, geçmiş duruma göre, bugün büyük çatışma ihtimali taşımadığını ifade edebileceklerini kaydeden Orgeneral Başbuğ, Irak Geçici Yasası’nın 58. maddesinin, Saddam Hüseyin döneminde değiştirilen Kerkük’ün demokratik yarısının, eski duruma dönüştürülmesine imkan tanıdığını hatırlattı.

Kerkük Kürtleşti

Kerkük’ün demografik yapısıyla ilgili rakamlara bakıldığında Irak Geçici Yasası’nın 58. maddesinin dışında gelişmeler olduğunu gösterdiğini ifade eden Orgeneral Başbuğ, BM’ye akredite olan insan hakları gözetim örgütünün 1991-2000 yılları arasını kapsayan rakamlarına göre Kerkük’ten 100-120

bin kişinin ayrıldığını, bunların da sadece Kürtler olmadığı ve bu rakamın içinde Türkmenler ve Asurilerin de bulunduğunu gözler önüne serdiğini anlattı.

Çatışma çıkabilir

Irak Ticaret Bakanlığı'nın gıda karnelerine bakıldığında ise Kerkük'e gelen Kürtlerin 350 bine yaklaştığının görüldüğünü ifade eden Orgeneral Başbuğ, "Bu iki değerlendirme, Kerkük'teki nüfus hareketlerinin 58. maddenin dışına taşıdığı gösteriyor. Kerkük'e göç ettirilen yüzbinlerce Kürt göçmenin, seçmen listelerine kayıt ettirildiği ve geri kalanların da kaydedilmeye çalışıldığı medyada da açık bir şekilde yer almıştır. Bu kayıt işlemleri dün itibarıyla sonuçlanmıştır. Yine de bu rakamlar teyide muhtaç... Irak'taki durumun normal olduğunu, herşeyin kontrol altına olduğunu söylememiz mümkün değil. Tablo biraz endişe verici boyutta. Kerkük'te yaşananlar Irak'ı belki iç savaşa sürükleyen ilk tetik olabilir. Bunu biz söylemiyoruz. NATO raporlarında aynı değerlendirme yapılıyor, ABD senatosunda yapılan değerlendirmelerde de 1 endişeyi görüyoruz. Bölgede bir iç çatışma yaşanabilir" diye konuştu.

Bu durumun Kerkük'e ilişkin seçim sonuçlarını tartışmalı bir duruma sokabileceğini defalarca söylediklerine işaret eden Orgeneral Başbuğ, bundan önceki çeşitli brifinglerde, bu konunun önemine dikkati çektiklerini kaydetti. Orgeneral Başbuğ, sözlerini şöyle sürdürdü: "Daha da kötüsü bu gelişmelerin Irak'ın toprak ve siyasi bütünlüğünü dahi tehdit ederek, bölgede büyük bir güvenlik meselesi oluşturacağından endişe duymaktayız. Türkiye olarak hayati önem verilen iki temel konu var. Kerkük'ün Kürt bölgesine dahil edilmemesi ve Irak'ta yaşayan Türkmen soydaşların siyasi haklarının savunulması... Böyle bir gelişme Türkiye için de önemli bir güvenlik meselesi olacaktır. Kerkük'le ilgili az olmakla birlikte yine de ümidimizi korumaya çalışmamız gerekir. Irak'taki seçim sürecini yakından takip ediyoruz."

PKK ile mücadele

Orgeneral Başbuğ, Kuzey Irak'ta üslenen PKK ile mücadele konusunda ise, "ABD, PKK ile mücadele konusunda geçmişte Türkiye'ye destek vermiştir. Bugün için bu konuda aynı noktada olmadığımız bir gerçektir. PKK konusunda ABD ne beklediğimizi net olarak biliyor. Ancak Amerika PKK'ye askeri eylemde bulunma konusunda politik karara ulaşamadı. ABD ile farklılığımız budur. Bu yine bugün için hayati değildir. Ancak güvenliğimiz söz konusu olursa her türlü tedbiri alırız" dedi. Orgeneral Başbuğ, bölücü örgüt ve onun paralelinde hareket ederek, ülkenin bölünmez bütünlüğü için verilen mücadeleye gölge düşürmek için katliam, yargısız infaz ve toplu mezar gibi söylemlerin ortaya atıldığını da belirterek, intikam ve kin kokan bu tür eylemlere karşı uyanık olunmasını istedi.

Yunanistan'a uyarı

Genelkurmay 2. Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ, Yunanistan'ın sürekli ileri sürdüğü "hava sahamızı ihlal ediyorlar" şeklindeki değerlendirmelerini de "Bu ülkenin gerilim oluşturma politikası" olarak yorumladı ve "Yaptığımız her uçuş uluslararası hukuka uygundur. Buna rağmen silahlı Yunan uçakları, silahsız uçaklarımızı taciz etmektedir" dedi. Orgeneral Başbuğ, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Ege'de gerginliğin düşürülmesi ve Türkiye ile Yunanistan arasındaki dostluğun geliştirilmesine ve Ege'de uluslararası anlaşmalarla tespit edilmiş statükoyu korumaya büyük önem verdiğini belirterek, "Eğer Yunanistan Ege'de problem oluşturma kısır döngüsüne devam ederse, bizim değerlendirmemiz; gücünü ve enerjisini boşuna harcayacaktır" uyarısında bulundu. Orgeneral Başbuğ, Gücünü Türk halkından alan TSK'nın şeffaflık ve yolsuzluklarla mücadele gibi toplumun son derece hassas olduğu konular üzerindeki duyarlılığının devam edeceğini belirtti.

MUSUL - KERKÜK

28/01/2005

Yeni Şafak

Köşe Yazısı

AHMET TAŞGETİREN

"Lozan başlıyor. 5 - 6 gün sonra Musul meselesi gündeme geliyor.

Ankara'da BMM'de 'Musul'u alalım' sesleri yükseliyor. Mustafa Kemal Paşa kürsüye çıkıyor ve şunları söylüyor: 'Bugün bir askeri hareket yapıp Musul'u alabiliriz. Ancak Musul'u aldıktan sonra savaşın sona ereceğinden emin olamayız. Orada bir harp cephesi açmış olacağız.' diyor." Bu sözler Genelkurmay 2. Başkanı Org. İlker Başbuğ'a ait. Org. Başbuğ bu sözlerin ardından Mustafa Kemal Paşa'nın gerçekçiliğine vurgu yaparken, ayrıca "Mustafa Kemal Paşa, Musul'un politik yollarla kazanılması yolunda çaba göstermiştir" diyor. Ancak 1926'da Musul'un İngiltere'nin mandası altına girmesi kabul ediliyor.

Bu Musul'un hikayesi...

Aslında Kerkük de aynı hikayeye dahil.

Ancak Musul - Kerkük sancısı Türkiye'nin gündeminden hiç düşmüyor. Çünkü Misak-ı Milli içinde yer alan bu iki şehrin İngiliz oyunu ile elden çıkması herkesin yüreğinde bir dert olarak kalıyor. Bugün de, özellikle Kerkük bir sancı alanı olarak gündemde...

Türkiye'nin bölgeye hassasiyet göstermesinin bilinen birçok sebebi var.

Onları saymayacağım. Ancak Türkiye bu hassasiyetini her fırsatta, her ortamda seslendiriyor.

Bir kere 30 Ocak seçimleri arefesinde Türkiye kaygılı. Org. Başbuğ'un açıklamalarına da yansıdığı biçimde, Kerkük'ü "Kürdistan'ın kalbi" olarak niteleyen Kuzey Irak Kürt gruplarının, şehirde demografik yapıyı değiştirmeye çalıştığını düşünüyor. Geçici Anayasa'nın 58. maddesine göre Saddam döneminde göç ettirilmiş kişilerin geri dönmesi imkanının kötüye kullanıldığını, o dönemde 100-120 bin kişinin göç ettiği tahmin edilmesine rağmen Irak Ticaret Bakanlığı'nın yardım faaliyetinden çıkan sonuçlara göre şehre 350 bin kişinin geldiğini, bunun seçim sonuçlarını etkileyeceğini, ortaya farklı grupları tatmin etmeyecek bir seçim sonucu çıkacağını, bunun da çatışmalara zemin hazırlayacağını öngörüyor.

"Tablo endişe verici boyutta" diyen Org. Başbuğ uyarıyor:

"Kerkük'te olumsuz bir gelişme iç savaşı tetikleyen bir başlangıç olabilir."

Org. Başbuğ, "Orada soydaşlarımız var ve bunlar silah açısından kendini savunma imkanı en az olan topluluk" diyor. Kerkük'te olan biteni "Irak'ın toprak bütünlüğünü tehdit eden ve bölge güvenliğini tehlikeye atan bir gelişme - Türkiye için önemli güvenlik sorunu" olarak görüyor.

Kerkük, daha önceki tanımlamalarda da "Kırmızı çizgiler" içinde zikredilen şehir...

Hassasiyet tamam...

Peki ya yapılanlar?

Amerika nezdinde uyarı...

Kuzey Irak Kürtleri nezdinde uyarı...

BM nezdinde uyarı...

Sonuç?

Sonuç henüz belirsiz.

Şu ana kadar ne Amerika, ne Kürt grupları ne de BM, Türkiye'nin kaygılarını giderici istikamette bir adım atmış değil.

Org. Başbuğ'un açıklamalarına baktığımızda seçim sonuçları bekleniyor. Şayet seçim sonuçlarında anormal nüfus kaymaları olduğu tesbit edilirse "bir şey" yapılacak.

Ne o?

Henüz belli değil.

Birçok kaynak tarafından seslendirildiği gibi askeri müdahale mi olur?

Yoksa Org. Başbuğ'un "İç savaşı tetikler" sözünden yola çıkarak tahmin yürütülürse, Kerkük'te haksızlık yapıldığına inanan grupların iç savaşa kadar uzanan tepkileri mi ortaya çıkar? Yani diyelim Türkmenler ve Araplar ayağa mı kalkar? Türkmenlerin ayağa kalkmasında Türkiye'nin yönlendirici katkısı mı olur?

Bu ihtimallerin hepsi akla gelebilir. Tabii hepsinin ana ekseninde Türkiye varsa bir etkinlikten söz etmek mümkün olacaktır. Peki Türkiye bir tepkinin ana ekseninde bulunabilir mi?

Türkiye, çıkışlarıyla özellikle Amerika'yı uyarmaya çalışıyor. Süreç Türkiye'yi rahatsız edecek istikamette işlediğine göre Amerika da duymazlıktan geliyor. Amerika ve İngiltere'nin üstelik, Kürt gruplara yazılı garanti verdiği bildiriliyor.

Ne olacak şimdi?

İş sonunda gelip, "Musul'a müdahale edelim mi?" sorusunun 2005 versiyonunda "Kerkük'e müdahale edelim mi?" noktasında duracak. Yani Kerkük'ü almakla sınırlı kalmayacak ve "Yeni harp cephesi açmak" anlamına gelecek olan bir harekate karar verme noktasında... Ya onu da göze alacaksınız, ya da askeri harekati macera olarak niteleyip, "Bu işi politik yollarla çözme" yolunu tercih edeceksiniz.

Politik yol... Acaba ne ki?

Vaktiyle İngiltere'nin oyununa gelmişiz.

Bugün de Amerika'nın oyununa mı geleceğiz? Türkiye'nin Amerika üzerinde başka yaptırım gücü var mı? Mesela, ben Ortadoğu'da seninle oynamıyorum, desek tepkisi ne olur Amerika'nın?

Amerika Türkiye'nin gözüne baktığında acaba ne okuyor? sorusunun cevabı ne ABD dünyasında?

Yoksa 1 Mart terbiyesine boyun mu eğmek gerekiyor?

1 Mart dedik de... Acaba 1 Mart'ta TBMM Amerika'yı mutlu edecek bir karar verseydi, bugün Kuzey Irak'ta işler bizi de mutlu edecek nitelikte mi gelişecekti?

Yoksa Kuzey Irak'tan sonra bugün İran'ı vurmak üzere Amerikan askerleriyle birlikte mi hareket ediyor olacaktık? O kadar soru var ki...

KERKÜK'TE MİLLİ BÜTÜNLÜĞÜMÜZ TEHLİKEDE

01/02/2005

Ortadoğu
Köşe Yazısı

ALTEMUR KILIÇ

Irak seçimleri neticeleri , özellikle, Kerkük ve Kuzey Irak'taki gelişmeler, Türkiye için, TSK'ni, sıcak çatışmalara zorlayabilecek kadar hayati önem taşıyor. Fakat, bir yerde , CHP de olanlar ve Baykal'a karşı komplolarla da yakından ilgili.

Önce sormak gerek; Irak'ı, bu kaos ortamına kim soktu ve Kürtleri ,Kürt Devletinin kurulmasını kim destekledi kim destekliyor? . Hiç kuşkusuz, ABD'nin Bush yönetimi!

Irak'ta seçimlerin yapılmış olması hiç kuşkusuz önemli bir merhale ama ABD Cumhurbaşkanı'nın dediği gibi "Harika bir zafer mi?" Önümüzdeki günlerde göreceğiz. Herhalde, Iraktaki kanlı iç savaş durmayacak hatta daha da şiddetlenecek. .

Saddam ,eli kanlı bir diktatördü ve Türklere düşman , Türkmenleri de ezen,demografik soy kırımına uğratmış bir despottu. Ancak onun yönetiminde bugünkü durum yoktu.Şimdi "kurtarıcılar" nefret edilen "işgalciler" oldu. Eminim ki ,bugün, ona karşı olan Iraklılar da, yabancı işgal kuvvetlerinin yaptıkları karşısında Saddam dönemini arıyorlardır.

YABANACILARIN GÜNAHI

Irak'taki bugünkü kaos'un suçlusu ABD ise, tarihteki köklerinin müsebbipleri de yabancıları 1919'da Orta Doğu'da Osmanlı Barış düzenini bozanlar Arapları Türklere karşı tahrik edenler ve gene Kürt oyunları oynayanlar, İngilizler ve Fransızlardı. İngiltere ve Fransa, daha Birinci Dünya Harbi daha sona ermeden Osmanlının mirasını paylaşmak için ,uzlaşıp hudutları masa üstünde cetvelle çizilen , etnik ve mezhep farklarını hiçe sayan ,yapay bir Irak kurdular. Bu devlet , İngiliz mandası altında, Krallık oldu, Saddam döneminde Baas devleti oldu, ama hiçbir zaman "tekil" bir milli devlet- Iraklılar da "millet" olamadılar. Bugünkü kargaşanın da asıl sebebi , Iraklıların ,"Ben Şii'yim, ben Arap'ım, ben suni'yim" vb. demeleri ve "Ne mutluym ki, ben Iraklıyım" diyememeleridir! Geçen gün, bir İsveçli yazar bunun da sebebini söylemiş;

"Irak'ta Atatürk gibi bir lider çıkmadı" Irak örneği , -her şeyden önce Atatürk Milliyetçiliğini hor gören , azınlıkları tanımanın İnsan hakları gereği sayan- sözde aydınlar için ve " Türklük" yerine, " Türkiyelilik" kavramını yerleştirmeye çalışan sözde hükümet liderlerine ders olmalı;

Irak'ı bu hallere "Iraklılık" fakat içtenlikle "Iraklı" olamamak getirdi .Fakat "Irak"'ı kurtarmak için bundan sonra yapılacak bir şey yok; "Bad el harab-ül Basra" - yanı Basra Harap olduktan sonra... Fakat bizim için yapılması gereken şey Türkmenleri kurtarmak -Kerkük'ün Kürdistan'ın başkenti olmasına engel olmak!

PKK ile mücadele hususunda ve hatta her hususta olduğu gibi, bu konuda da , Amerika'ya güvenmek çok yanlış. ; Başbuğ Paşanın dediği gibi güvenliğimizi ve çıkarlarımızı korumak sadece Türkiye'nin işi olmak gerekir. Ben Paşanın bu sözleriyle ABD ile "başka ilişkilerimiz" olduğu sözleri arasında da bir çelişki görmüyorum Açıkçası -ABD ile ortak- karşılıklı çıkarlarımız var diye,- kendi güvenliğimizi kendimiz sağlamak hususunda Washington'dan çekinmemiz söz konusu olmamalıdır.

TEZKERE EFSANESİ

ABD ve Türkiye'deki yandaşları, Irak saldırısından önce ABD ve koalisyon kuvvetlerinin Türkiye'de konuşlanıp bizim üslerimizden tesis ve limanlarımızdan faydalanmalarına ve Kuzey Irak'a, buradan saldırılarına imkan verecek olan Birinci Tezkerenin TBMM'den geçmemiş olmasını başışlamadılar, AKP İktidarı topu TSK'ne atarak sıyrıldı ama CHP' yi ve Baykal'ı da, tezkereye muhalif olduğu için başışlamadılar. - hükümeti telefonlara cevap vermemekle tehdit ettiler, Türkiye'yi, Kuzey Irak'tan dışlamak ve TSK'yi de subayların başlarına çuval, bileklerine kelepçe geçirmekle "cezalandırmaya" kalkıştılar!...Bunun için de, Türkiye'de Baykal'a karşı tezgahlanan , komploların sebebini ve adresini tespit etmek, hiç de abartma olmuyor.

Genelkurmayın ve CHP'nin ve bazı AKP'lilerin, bu tezkereye karşı çıkmakta , ne kadar haklı olduğu ortaya çıktı; Çünkü eğer tezkere geçse idi , 65.000 Amerikalı Türkiye'de Güneydoğuya yerleşecek orada burunlarını İnsan Hakları vesaire diye bizim içişlerimize sokacaklar ve tepişlerimizden ,üslerden bir daha çıkmayacaklardı ve en vahimi, bugün Irak'taki zulümlerine , Türkiye de ortak olmuş olacaktı.

Ama şimdi ,Amerikanofil, hem de Brüksel sevdahısı liboşlarımız, mesela Cüneyt Ülsever, Kerkük'ün Kürt Başkenti olması ihtimalinden, Genelkurmayı ve CHP 'yi sorumlu tutuyorlar. Akılları sıra,

eğer tezkere geçse imiş, Önce ABD ile varılan anlaşmalara göre TSK- ABD askerleri birlikte Kerkük'ü Kürtlerden koruyacakmış... PKK ile de ABD ile birlikte mücadele edilecekmiş! birlikte mücadele edilecekmiş Bu şans kaybetmişiz ve ABD de bizi bunun için "cezalandırmış"...Daha çok önceden-hatta Çekiç Güç döneminden beri Kürt kartını kullanan hatta PKK ile ilişkiye giren Amerikalıların bu vaatlerine ve TSK'nın Kuzey Irak'a ve Kerkük'e girmesine imkan vereceğine inanmak için çok saf olmak gerek! Ben ABD'nin uzun vadeli çıkar ve ihtimal hesapları olmasını yadırgamıyor, kınamıyorum- Türk hükümetlerinin Kuzey Irak- Kürt -Türkmen konularında tutarlı politika ve planları bulunmamasını ve hep Amerikalılara güvenmelerini-onlardan çekinmelerini kınıyorum .Amerikadam çıkarlarımız varsa ABD'nin de Türkiye'den çıkarları var!

Türkiye , kendi milli çıkarlarını ve güvenliğini, bu sırada da , tabii, Kerkük ve Musul'daki çıkarlarını -Kandil dağlarında da olsa, - PKK ile mücadeleyi , Amerikalılara- yabancılara bırakamaz Zaten ABD de bu mücadeleyi üstlenmek istemiyor; hem gücü yetmeyeceği için hem de "güvenilir dostları" Kürtleri gücendirmemek için! .

Kuzey.Irak'ta kurulacak merkezi Kerkük'teki bir Kürdistan devleti sadece bir "hassasiyet" konusu değil, Türkiye'nin milli bütünlüğüne karşı "açık ve yakın" bir tehdittir! Bir zamanlar, postallarını ve kırmızı pasaportlarını verdiğimiz Barzani ve Talabani şimdi sırtlarını hem ABD'ye hem de Avrupalılara dayamış, açıkça meydan okuyorlar. Kendi ayak seslerimizden korkmazsak, kendi çıkarlarımızı koruyacak kadar güçlüyüz!

KERKÜK VE IRAK SEÇİMLERİ

03/02/2005

Dünden Bugüne Tercüman

Köşe Yazısı

YALIM ERALP

Irak seçimleri silahların ve terörün gölgesinde cereyan etti.Böyle olunca da Batı standartlarında bir seçim olduğu iddia edilemez. Sünniler boykot etti.Bununla beraber, seçimler beklenenden daha iyi geçti.ABD Sözcüsü Boucher'ın dediği gibi, bu seçimler Saddam zamanındaki seçimlerden daha demokratik.Ancak, Irak'ta insan hakları ihlaline son verip bu kez de yaşama hakkının ortadan kalkması herhalde Amerikan Yönetiminin esas amacı değildi! Güvenlik Irak'ta ciddi bir sorun...

Bu seçimlerin amacı Anayasayı hazırlayacak Kurucu Meclisi seçmektir. Şimdi Kurucu Mecliste sunnilerin sesi yeterince işitilmeyecek. Hazırlanacak anayasa dengeli olmadığı takdirde Irak adeta bir iç savaş zeminine hazır olacak. 2005 yılı da Irak için kritik bir yıl ...

Kerkük'te bazı seçmen manipülasyonları yapıldığı aşikar.ABD Ankara Büyükelçisi Edelman da bunu söyledi. Arkasından Amerika Kürtlere arka çıktı! Bir açıdan, Amerikan Yönetimi uzun vadede Irak'ın toprak bütünlüğünün sağlanmasından sanki umudu kesmiş gibi...Kürtler ise Amerika ve İsrail'in himayesine sığındıkları izlenimini veriyor. Başka bir açıdan ise Kürtlerin yeni Irak yönetiminde önemli yerlere gelmesi bağımsızlık olgusunu kısa ve orta vadede önler.Aslında, Kürtlerin sandığa iş'ari olarak Kuzey Irak'ta bağımsızlık referandumunu ortaya koymalarının iki amacı var. Birincisi Kürtleri ve dünya kamu oyunu uzun vadede bu seçeneğe hazırlamak; kısa vadede ise bağımsızlık "sopasını" göstererek yeni Bağdat yönetiminde önemli mevkiler elde etmek için pazarlık gücünü arttırmak.

Türkiye'nin Kuzey Irak'taki Kürtlere yanlış yaklaşımı Ecevit Hükümeti ile başladı.Esasen Kürtler Türkiye'nin eskiden Saddam ile birlikte kendilerine karşı olduğunu inanmışlardı. Turgut Özal bunu bir ölçüde değiştirmişti. Ecevit zamanında eski politikalara dönüldüğü izlenimi verildi. Türkmenler sanki Kürtlere karşı oynanan bir koz haline geldi.

Bunlar tepki politikaları olup doğru değildir. Kürtlerin amacının sonunda bağımsızlık olduğu Türkiye tarafından esasen bilinmekte idi. Barzani'nin söylemleri diplomatik değildir;Talabani'ninki diplomatiktir. Aslında amaçları birdir. Irak meselesi bizim açımızdan Kerkük sorununa indirgenmiş gibi. Barzani Kerkük Kürt kenti diyor; Dışişleri Bakanı Gül ise Türkmen kenti diyor.İkisi de doğru değil. Kürt liderlerin cesareti 1 Mart tezkeresinin TBMM'den reddinin büyük ölçüde sonucudur... Türkmenler ise tedirgin ve şikayetçi. Ancak, onlar da bir türlü birlik olamıyor...

Lozan'a bakalım.

İsmet Paşa Lozan müzakereleri sırasında Musul'u İngiltere'ye bırakmamak için büyük kavga verdi. Olmadı...Bunun için istatistikler savaş alanına sokuldu.

İsmet Paşa buna dayanarak, Musul Vilayetinde arap unsurunun az olduğunu belirterek Musul'un Türkiye'ye verilmesini istiyor. Türk,kürt ve arap göçebe aşiretlerin mevsim ve ihtiyaca göre yer değiştirdiğini, 170 bin olarak tahmin edilen sayılarını kesin olarak hesaplama imkanı olmadığını, bunların

Musul vilayeti nüfusundan sayılamayacağını anlatıyor. Görüleceği gibi Kerkük kimsenin hakimiyetinde değil. Ortak şehir. Özel statüde olmalı...

Briksel'de kain Uluslar arası Kriz Merkezi yayınladığı bir raporda Kerkük'ün yaratacağı sıkıntılara değinerek, BM Güvenlik Konseyinin Kerkük için Özel Temsilci atamasını öneriyor. Dikkate alınması gereken bir öneri. ABD'nin yeni Dışişleri Bakanı Bayan Rice'in Ankara'ya yapacağı ziyaret sırasında ABD'nin buna ikna edilmesi gerekir. Kerkük uluslar arası bir sorun olmalı. Türkiye'nin tek başına üstleneceği bir sorun olmamalı....

Irak'a askeri müdahale Amerikan deneyiminde görüldüğü gibi bataklığa adım atmak...

Irak için bu aşamada öngörülebilecek en iyi çözüm Lübnan tipi bir rejimdir.

KERKÜK'Ü GENELKURMAY UMUTLANDIRDI

03/02/2005

Gözcü

Köşe Yazısı

SAYGI ÖZTÜRK

Genelkurmay ikinci Başkanı Orgeneral ilker Başbuğ'un açıklaması Irak Türkmenlerini heyecanlandırdı. Başbakan Erdoğan'ın yaptığı sert açıklama ise aynı yankıyı uyandıramadı. Adalet Bakanı Cemil Çiçek, gelişmeler konusunda GÖZCÜ'ye çarpıcı açıklamalar yapıyor.

Kerkük'ü, Genelkurmay heyecanlandırıyor

Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral ilker Başbuğ, 'Basını bilgilendirme toplantısında gündeme getirmese, yaptığı açıklama manşetlere çıkmasa. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün Kuzey Irak'ta yaşananlar ve Kerkük üzerinde oynanan oyunları gündeme getirmeye hiç niyetleri yoktu. Başbakanın, Kerkük konusunda 'Sert' diye nitelendirilen açıklamaları geç kalmış, iş işten geçtikten sonra yapılmış açıklamalar olarak değerlendiriliyor.

Özellikle Kuzey Irak'taki gelişmeleri en yakından izleyen, bu konuda üzerine düşeni etkili bir biçimde yapmaya çalışan bakanların başında Adalet Bakanı Cemil Çiçek geliyor. Çiçek'in 'Kerkük hassasiyeti' bugün değil, öteden beri var.

Cemil Çiçek, yıllardır kurbanını Kerkük'te kestiriyor. Kestirdiği koçun eti, Kerkük'te daha çok yoksul Türkmenlere dağıtılıyor. Bu yıl kurbanını yine Kerkük'te kestirdi. Kerkük'ün geleceği ne olur bilemeyiz ama Çiçek, kurbanını hep Kerkük'te kestirmeye kararlı.

Kerkük'te yapılan seçim için yazılacak, söylenecek çok şeyler var. Uzun süredir Kerkük'ü 'Kürt kenti' gösterebilmek için Barzani'nin, Talabani'nin yürüttüğü çabalar sonuç veriyor. Kerkük'e yerleştirilen Kürtler yetmiyormuş gibi, inanılmaz 'Sandık hileleri' yapıldı, bazı Kürtlerin defalarca oy kullanmaları sağlandı.

İNŞALLAH, MAŞAHAH'LA GEÇİŞTİRDİLER

Adalet Bakan Çiçek, Irakta gelinen durumun 'Dünü'nü de Özal hükümeti dönemindeki bakanlık görevinde bulunması, Türkiye'ye sığınan Kürtlere yardımı organize ettiği için çok iyi biliyor. Çiçek'le kısa süre önce uzun bir konuşma yapmıştık. İşte o sohbetin Irak'la ilgili bölümü:

MAKAMA TABANCAYLA GELDİ:

Cumhuriyeti Devleti olarak Irak'ın bütünlüğü, huzuru ve istikrarının sağlanabilmesi için hem geçmişte hem bugün üzerimize düşeni yapan tek milletiz. 1990'lı yılların başında olay gündeme geldiği zaman Turgut Özal Cumhurbaşkanıydı. Irak'ın o dönem güçlü ismi Taha Yasin Ramazan Türkiye'ye gelmişti. Cumhurbaşkanı köşküne, hatta Cumhurbaşkanı makam odasına belinde tabancayla son derece küstah, saygısız, ciddiyetsiz bir tavırla girdi. Özal, bunları her zamanki gibi hoşgörülle karşıladı.

Iraklılara 'Kuveyt'i işgal başımıza iş açar, bölgeye de sıkıntı yaşatır, milletinizi de sıkıntıya sokar, gelin bu işten vazgeçin, biz de size yardımcı olalım. Taha Yasin Ramazan ise kuveyt'i işgale haklarının olduğunu öne sürünce, Özal, 'bir zamanlar Irak, Osmanlı'nın toprağıydı. Bizim de Irak'tan hak iddia etmemiz lazım.'

YİNE UMURSAMADILAR: Türkiye'nin bu noktadaki dostça yaklaşımını geri çevirdiler. Bu defa da işlerin bu noktaya gelebileceği, karışıklığın bölgeyi de bizi de dahil herkesi sıkıntıya sokacağını tahmin ediyorduk. O yüzden Irak'a özel uçak gönderdik. Yine, Taha Yasin Ramazanı buraya getirttik. Yine sözlerimizi umursamadılar.

Türkiye bununla yetinmedi, İslam ülkelerine gidilip bu ise çare aradı. Amerika'nın müdahale edeceği, kararlılığı belliydi. Bundan İslam dünyasının, komşu ülkelerin zarar göreceği belli. Çalmadığımız kapı kalmadı. Kimse 'inşallahın, maşallahın' dışında yardım yapmadı. Ama şimdi o adım atmayanları da

olay yavaş yavaş tedirgin etmeye başladı. Kendileri de sıkıntıya düştüler. Türkiye kendi imkanlarıyla, sorun buraya gelmesin diye çözmeye çalıştı. Maalesef çözülemedi. Halen de çözülebilmemiş değil. İşin nereye varacağını da kestirmek kolay değil.

Türkiye, sadece orada olabildiğince, bu kargaşa ortamında kendi hukukunu, menfaatini korumaya çalışıyor. Bunun çok kolay olmadığı da ortadadır. Orada, Türkiye'nin tek başına düzeni, otoriteyi sağlaması mümkün olmadığı ortada. Geriye, insani yardımları sürdürmek kalıyor. Onu da sürdürüyoruz. Hatta bir çok yere bizden başka yardım eden de yok.

TÜRKİYE'DE YÜRÜTÜLEN FAALİYET

Çiçek'e, Kuzey Iraklı Kürt gruplarının, Güneydoğu illerimizde sürdürdüğü faaliyetleri, bazı illerimizi topraklarında gösteren haritalarını anımsatıyorum. Çiçek şunları söyledi:

NANKÖRLÜKLERİYLE ALAKALI: Hükümet olarak baştan beri, Irak'ı bir komşu olarak gördük. Irak'ta yaşayan insanların tamamını, birini diğerine tercih etmeden, tümü Osmanlı'nın vatandaşlarıydı. Sınır çizilmiş, bir kısmı onlara takılmış, hatta bazı aileler bir kısmı o tarafta, bir kısmı bu tarafta. Birini diğerine tercih ederek, birini diğerine baskı olarak kullanarak, emperyal düşüncelerle Irak meselesine bakmadık. Bugün, Türkiye hakkında ileri geri laf edenlere en büyük dostluğu Türkiye gösterdi. Varsa bir kısım davranıştan onların karakterleriyle, nankörlükleriyle alakalıdır.

TÜRKİYE'DEN BAŞKA DOST BULAMAZLAR: Halepçe katliamı olduğunda yine bakandım. Irak'tan 500 binden fazla insan geldi. Nevşehir'den, Kırşehir'den, tüm Türkiye'den yardım götürdük. Biz bunu yaparken, yabancı ülkeler ise akıl verdi ama onlara ekmeği vermedi. Şimdi tarihi olaylar çok çabuk unutuluyor. Yarın bunların tekrar etmeyeceği hiç belli olmaz. Yine Türkiye'den başka dost bulamazlar. Çünkü bu milletin kültürü, inancı böyle bir tavır ortaya koymayı gerektirir. Biz o noktada bir ayırım yapmak istemedik. O zaman onlar mağdur durumdaydı. Şimdi, 'Irak'ta bir kökenden gelenin, öbür kökenden gelenler üzerinde bir tehdit teşkil etmemesi, orada teker teker konuyu ele almak suretiyle, barış, huzur, istikrarla Irak'ın tüm zenginliklerinin tüm Irak'a ait olması esasına dayalı bir politikayı sürdürmeye çalışıyoruz.

'TÜRKİYE'YE EFELLENEN AŞİRET REİSLERİ' : Türkiye'nin, Türkmenlere vurgu yapmasının sebebi, onların yok farz edilmesinden kaynaklanıyor. Biz geçmişte Halepçe katliamında, başkaları başka yerlerde lafını ederken, her türlü fedakarlığı biz yaptık.

Kuzey Irak bugün güneye nazaran daha iyi durumdaysa. Bunda Türkiye'nin çok büyük katkısı, müsamahası oldu. Hatta bugün Türkiye'ye karşı efelenen İki aşiret reisi birbirini boğazlarken, 'Yahu ayıptır, yapmayın' diye çaba gösteriyorduk. Bunların idraki içinde olunmalı.

ALLAH BELASINI VERMİŞTİR: Ben biraz kaderci bir insanım. Kim bu milletin aleyhinde olduysa Allah belasını vermiştir. Tarihi sürece bir bakın, kim bu milletin hakkını hukukunu, yaptığı iyiliği inkar edip, arkasından hançerlemeye kalktıysa, Allah başına bin türlü bela vermiştir. Bu insanların bunları görmeleri lazım. En zor günlerinde Türkiye'den başka dostları olmadı. Bu gerçeklerin anlaşılması noktasında bir çaba içerisindeyiz. Dışarıda da bunu anlatıyoruz.

NİÇİN 12 MÜSLÜMAN ÜLKE: Sonra burada bir şey söylemem gerekir; yeryüzünde en çok istismar edilen, ensesine tokat vurulan topluluklar, Müslüman topluluklardır. İslam, akıllı adam dindir de, Müslümanlar maalesef, siyaseten ensesine tokat yiyen topluluklar haline geldi. Arap yarımadasında 13 tane devlet var, bir tanesi farklı dinden, diğerleri Arapça konuşuyor, Arap ırkından ve Müslüman. Birisi bana bu 12 ayrı devlet kurulmasını izah etsin. Çünkü bu devletlerin kurulmasının, refah getirdiği söylenemez, hepsi perişan. Dünyanın en zengin coğrafyasında oturup, en fakir toplumlar oluyor. Bu çelişkiyi kimse akılla izah edemez. Bu kullanılmışlığı gösterir.

'BABALARI, DEDELERİNİN KULLANILIŞINI HATIRLASINLAR': Çevrede bu kadar kullanılmış toplumlar varken, bizim içimizdekiler dışımızdakiler akıllarını başlarına almalıdır, başkasının değirmenine su taşıyacak ahmaklık içerisinde olmamalıdır.

Türkiye'ye karşı efelenen bu insanların da geçmişte babalarının, dedelerinin nasıl kullanıldığını görmeleri gerekiyor. Biz dostuz, kardeşiz, Irak'ın vatandaşları arasında ayırım yapmayız. Orada huzur, barış, istikrar ve herkesin eşit haklara sahip olduğu bir düzenin tesisinden yanayız. Türkiye'nin temel politikası bu, birini diğerine tercih etmiyoruz. Türkmenlere vurgu yapmamız, onların yok farz edilerek bir düzen kurmaya çalışılmış olmasındandır.

Çiçek, bunları söylüyor. Musul'u unuttuk, Türkiye'nin 'Kerkük' dediği zaman Kuzey Irak'tan 'Diyarbakır, Van' karşılığı veriliyor. Türkiye nereden nereye getirildi.. Genelkurmay Başkanlığının açıklamaları Kerkük'te heyecan yaratıyor. Ancak, Başbakan Erdoğan'ın sert açıklamaları aynı yankıyı bulmuyor. Kerkük'te bulunan bir arkadaşımın dün yaptığım telefon konuşmasından bu izlenimi edindim.

1979'da Ecevit'i istifa ettiren ara seçimlerde Demirel'in zaferinden sonra bir darbe ile 12 Eylül'ün gene ABD kumandalı ve destekli olduğu söylenir yazılır. (Mehmet Ali Birand).

Şimdi Tayyip Erdoğan doğru söylüyor, haklı söylüyor ama, iktidarın başı olarak, bu tür riskler kolay taşınmıyor. Irak'a asker göndermenin sakıncaları 1 Mart Tezkeresi'nden sonra hayli güçleşmiş ve riskli olabilir.

Baykal; Kurultayında ABD'yi kendisine karşı komplo yapmakla açıktan suçluyor ve Türk dış politikası üzerinde kara bulutlar dolaşiyor. Türkmenler bizim soydaşlarımız; tıpkı askeri güçle elde tutulan ve huzuru sağlanan KKTC gibi.

Ama bilinmelidir ki; Kerkük, bizim sınırimızda kurulması artık yaklaşan, ABD'nin pek de sıcak baktığı Kürt devletinin önemli bir hareket alanı. İşte bu nedenle; Türkiye çevresindeki "Ateş çemberi" daralıyor ve tüm bunları tarihi bir perspektif içinde değerlendirerek, politika oluşturma şansımız pek görünmemekte."

KERKÜK BARUT FIÇISI

06/02/2005

Yeni Şafak

Haber

Kerkük'te gerginlik giderek artıyor. "Burası barut fıçısı" diyen ITC yetkilileri, seçimle ilgili itirazlarını Seçim Kurulu'na ilettiklerini açıkladı. Irak Meclis üyesi Hristiyan Kanno, Musul ve Kerkük'te seçimlere hile karıştırıldığını söyledi.

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Koalisyonu ve Irak Türkmen Cephesi Meclis Başkanı Dr. Saadettin Ergeç, "seçimle ilgili itirazlarını Irak Yüksek Seçim Kurulu'na ilettiklerini" söyledi. Ergeç, AA muhabirine yaptığı açıklamada, "30 Ocak'ta yapılan seçimde kendilerine karşı antidemokratik davranıldığını" ifade ederek, "Kerkük'teki seçimlerde çok sayıda haksızlık yapıldığını" belirtti. "Seçimle ilgili diğer Türkmen partileriyle ortak hareket ettiklerini" belirten Ergeç, şöyle dedi: "Bu haksızlıkları dünyaya duyurmak için elimizden gelen her şeyi yapacağız. Seçimde tespit ettiğimiz yanlışlıklarla ilgili raporları ve itirazlarımızı Irak Yüksek Seçim Kurulu'na ilettik. Kerkük'teki bürolarına başvuruyu yaptık. Bundan sonuç alamazsak, taleplerimizi çeşitli demokratik eylemlerle dile getireceğiz. Bu konuyla ilgili bir imza kampanyası başlattık. Amacımız 1 milyon imza toplamaktır. Bu imzaları da ilgili yerlere vereceğiz. Burası bir barut fıçısı halindedir, ne olacağını bilmiyoruz. Zaten haksızlık olan yerde adalet de olmaz." Kerkük'te Türkmenlerin seçim sonuçlarından duyduğu rahatsızlık artarak devam ederken, kentteki gerginlik belirgin olarak hissediliyor. Kerküklüler, özellikle hava karardıktan sonra mecbur olmadıkları sürece evlerinden dışarı çıkmıyor. Irak polisi de olası bir çatışmaya karşı önlem olarak cadde ve sokaklarda devriye geziyor, Amerikan askerleri ise kentte görülüyor.

Kanno: Kürtler sahte oy kullandı

Irak'ın Kerkük kentinde seçimin yankıları halen sürüyor. Ulusal Meclis üyesi Hristiyan temsilcisi Yonedim Kanno, Musul ve Kerkük'te seçimlere hile karıştırıldığını iddia etti. Ulusal Meclis üyesi Hristiyan temsilcisi Yonedim Kanno, İhlas Haber Ajansı (İHA) muhabirine yaptığı açıklamada, Irak'ın özellikle Musul ve Kerkük kentinde seçimlere hile karıştırıldığını öne sürdü. Kanno açıklamasında, "Irak'ta yapılan seçimlerde büyük ihlaller yapıldı. Musul kentinde yaşayan Hristiyan ve Türkmen bölgelerine seçim sandıkları ulaştırılmadı, oy pusulaları eksik gönderildi. Oysa ki, Musul kenti Araplardan oluşuyor; ama Kürtler burada çok oy alıyor. Siyasi partiler çok büyük ihlaller yaptı. Sahte oy kullandırarak, seçimin bazı kişilerin lehine olmasını sağladı" dedi. Kanno, özellikle Türkmen bölgesi olan Telafer'de de çok büyük ihlaller yapıldığını kaydederek, "Türkmen ve Hristiyanların siyasi rolleri gözardı edildi. Seçimlerin iptali için Irak Yüksek Seçim Kurulu'na (YSK) durumu bildirdik" şeklinde konuştu.

Şiiiler önde gidiyor

Irak'ta oy sayım işlemi sürerken, Bağımsız Seçim Komisyonu kısmi seçim sonuçlarını açıkladı. Sayılan oylar, Şii partilerin seçimi önde götürdüğünü gösteriyor. Bağımsız Seçim Komisyonu pazar günü kullanılan oylardan 3,3 milyonunun sayıldığını açıkladı. Bu oylar, ülke genelinde oy kullanılan merkezlerin yüzde 35'ine tekabül ediyor. Sayılan oyların daha çok Şiiilerin yoğun olarak yaşadığı 10 eyaletten geldiği, Sünnilerin yoğun olarak bulunduğu bölgelerdeki oyların henüz sayılmadığı belirtildi.

Elde edilen kısmi sonuçlara göre Şii partilerden oluşan Birleşik Irak İttifakı oyların 2,2 milyondan fazlasını alırken, geçici Irak Başbakanı İyad Allavi'nin başkanlığını yaptığı koalisyon yaklaşık 580 bin

oyla ikinci sırada yer alıyor. Bu arada yurtdışında oy kullanan Iraklıların sayısının 260 bin olduğu ve bu oyların yüzde 29'unun Kürt partilerinin oluşturduğu ittifaka gittiği de açıklandı.

İttifakların seçimi

Büyük Ayetullah Ali El Sistani'nin desteklediği Birleşik Irak İttifakı içinde, Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi'nden İslami Dava Partisi'ne kadar birçok Şii oluşum yer alıyor. Yine bir ittifak olan Allavi'nin liderliğindeki Irak Listesi de Allavi'nin Irak Ulusal Mutabakatı ile diğer 5 parti ve 1 bağımsız adayı kapsıyor. Seçimlerde Kürtler de, Mesud Barzani'nin lideri olduğu Irak Kürdistan Demokrat Partisi (IKDP) ile Celal Talabani'nin lideri olduğu Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği (IKYB) başta olmak üzere çeşitli partilerin yer aldığı Kürt İttifak Listesi ile seçmenin karşısına çıkmıştı.

KERKÜK GERÇEĞİ

10/02/2005

Halka ve Olaylara

Tercüman

Köşe Yazısı

ERDAL GÜVEN

KERKÜK gerçeği hep gözardı ediliyor. Peki, nedir Kerkük gerçeği? Musul eyaleti ne zaman ve hangi koşullarda Irak yönetimine verildi? Irak'taki mevcut durum yıkıldığına göre, Türkiye yeniden bu bölge üzerinde hak sahibi olabilir mi?

Tabii tüm bunları uluslararası politika uzmanları ve tarihçilerin araştırması gerekir. Ancak biz hiçbir şey tartışmıyoruz. Mevcut durum ortaya çıkana kadar, elimiz kolumuz bağlı oturuyoruz. Elin peşmergesi çıkıp “dünyada hiçbir güç benim Kerkük'ten vazgeçmemi sağlayamaz” diyor. Biz de ancak ona diplomatik bir dille cevap veriyoruz.

Musul eyaleti, bir İngiliz oyunuyla elimizden alınmıştı. Aslında İngilizler Irak'ı işgal ederek, kendi oyunlarını kendileri bozdu. 5 Haziran 1926'da Ankara'da imzalanan antlaşmanın temeli, Irak'ta bütünlüğün korunması ve yeni Irak hükümetlerinin desteklenmesiydi. Şu anki durumda Irak'ta bir birlik, bütünlük kalmamıştır. Özellikle Kuzey Irak'ta bir Kürt devletinin kurulmaya çalışıldığı ortam, Türkiye'ye haklarını koruyabilmek için sınır ötesi hareket hakkı bile tanımaktadır. Tabii tüm bunların dünya kamuoyuna çok iyi anlatılması gerekmektedir.

Kıbrıs'ta da haklı olmamıza rağmen, sonuçta haksız duruma düşürüldük.

Öyle hercai programlara para harcayan TRT'nin ve hatırlı kişilerin çıkaracağı yayımlara destek olmaktan başka çok işe yaramayan Başbakanlık Tanıtma Fonu kaynakları kullanılarak, Musul gerçeğini dünyaya anlatacak belgeseller yapılabilir.

Dünya lobiler üzerinde dönüyor. Herkes kendince lobi çalışması yapıyor. Biz ise kafamızı soktuğumuz çukurdan bağıyoruz, “Yapmayın çok kötü olur...”

Ama bazı kesimler lobi faaliyetlerini hızlandırıyorlar. Birileri şimdi de Kuzey Irak'ta yaşanan ve peşmergelerin güçlenmesiyle sonuçlanan süreçteki hataları orada görev yapan Türk askerine çıkartmaya çalışıyor. Yok, efendim bölgedeki birliğin komutanları eğer peşmergelere karşı daha sert davranabilselermiş, olay böyle sonuçlanmazmış.

Ben bölgede görev yapan Türk subaylarının birçoğunu yakından tanırım.

Hepsi de çok iyi eğitim almış, başarılı askerlerdir.

Bağlı buldukları üst komutanlıktan aldıkları emirleri harfiyen yerine getirirler. Öyle orada görev yapan asker, sancak beyi gibi esip savuramaz. Yetki ve sorumlulukları çerçevesinde kendisine verilen görevi yapar. Peki, Türk Silahlı Kuvvetleri neye göre sınır ötesinde görev yapan personeline emir verir? O da merkezi hükümete ve millet Meclisi'ne bağlıdır. Yani siyasiler ne derse asker onu yapar. Eh durum böyleyken, suçu askere yüklemek biraz komik geliyor bana.

Şimdi suçlu aramak yerine gelin tarihi tartışalım. Gazeteler yazarlarına Musul konusuyla ilgili eğitim alabilmeleri için izin versinler yeter. Ben kendilerinin eğitim göreceği salonları ve eğitim verecek akademisyenleri ayarlarım.

2. 2005 Yılına Ait Körfez Savaşı İle İlgili Gazete Yazıları

80 MİLYAR DOLAR DAHA
26/01/2005
Cumhuriyet
Haber

**ABD'nin Afganistan ve Irak macerası öngörülenden çok daha pahalıya
patlıyor**

ABD Başkanı George Bush 'un, Irak ve Afganistan'daki askeri operasyonlar için bu yıl 80 milyar dolar daha isteyeceği belirtildi. Reuters ajansının kongre ve hükümet kaynaklarına dayandırdığı haberinde, Bush yönetiminin 80 milyar dolar daha elde etme talebini en erken bugün açıklamayı planladığı kaydedildi.

Kaynaklar, yeni ek bütçe talebinin şimdiki mali yıl için onaylanan acil harcamalardaki 25 milyar doların çok üzerine çıkacağını ve askeri operasyonlar ile teçhizat için 2005 fonlarını 105 milyar dolar gibi rekor düzeye yükselteceğini belirtiyor.

Irak'ta ise Sünnilerin seçimleri önlemeye yönelik eylemleri sürüyor. Irak'ın Selahaddin bölgesinde önceki akşamdan bu yana 10 seçim bürosu saldırıya uğradı. Güvenlik güçleri, Tikrit'te önceki gece üç büroya silahlı kişilerce saldırı düzenlendiğini bildirdi.

Dün sabah da bir seçim bürosuna kimliği belirsiz kişilerce ateş açıldı. Tikrit'in 70 km. kuzeyindeki Tuz kentinde, kimliği meçhul kişiler bir seçim bürosunu dinamitle havaya uçurdu. Beyci, Samarra, İshaki, Hudeyir ve El Duce kasabalarında da seçim büroları saldırıya uğradı.

11 polis öldürüldü

Saldırıların sorumluluğunu, Ebu Musab el Zerkavi 'ye bağlı grup üstlendi. Tikrit ve Samara kentlerinde dağıtılan bildirimlerde, seçim bürolarını hedef alan saldırıların arkasında El Zerkavi grubunun bulunduğu belirtildi. Irak'ın başkenti Bağdat'ın doğusunda dün meydana gelen yeni çatışmalarda, 11 Iraklı polis öldürüldü. Bağdat'ın doğusundaki Reşid Mahallesi'nde, pazar günü yapılacak seçimlerde oy kullanılmaması çağrısı yapılan bildirimleri dağıtan direnişçilerle polis arasında çatışma çıktı.

Bir polis yetkilisi, silahlı kişilerin polise bomba yüklü bir araçla tuzak kurduğunu, daha sonra da ateş açtıklarını, saldırıda 7 polisin öldüğünü söyledi. Görgü tanıkları da ayrıca bir okulun kapısında bomba patladığını ve ateş açıldığını, 2 polis ile 1 direnişçinin öldüğünü kaydetti. Kindi Hastanesi'nden bir yetkili, çeşitli çatışmalarda toplam 11 Iraklı polisin öldüğünü açıkladı.

Öte yandan, Bağdat'ta bir hâkim, silahlı kişilerce öldürüldü. Polis kaynaklarının verdikleri bilgiye göre, Kais Haşim Şameri adındaki bir hâkim, Bağdat'taki evinden çıktıktan sonra yol kenarında kurulan pusuda vuruldu. Irak'ta pazar günü yapılacak seçimleri engellemek isteyen Sünniler, son zamanlarda sık sık bu tür suikastlar düzenliyor.

Bu arada, Bağdat'ın kuzeyinde 5 ABD askeri trafik kazasında öldü. Han Bani Saad kasabası yakınında dün gece meydana gelen kazada 2 asker de yaralandığı bildirildi. Ordu, kazayla ilgili ayrıntı vermezken soruşturma açıldığını duyurdu.

Türkmenler seçimlere katılıyor

Irak Türkmenleri, Irak'ta 30 Ocak'ta yapılacak seçimlere katılma kararı aldı.

Irak Türkmen Cephesi kaynakları, Irak Türkmenlerinin, "koşulları kendi içinde değerlendirdikten sonra, zoru seçerek, oynanmak istenen tüm oyunlara ve bütün olumsuzluklara rağmen seçimlere katılma kararı aldığını" belirttiler.

Musul'da bir benzin istasyonunda silah bulan işgal askeri 12 kişiyi tutukladı. (Fotoğraf: AP)

TÜRK-AMERİKAN İLİŞKİLERİ 1 MART'IN BİLE GERİSİNE DÜŞTÜ

22/02/2005

Hürriyet

Köşe Yazısı

SEDAT ERGİN

TÜRK-ABD ilişkileri, 1 Mart tezkeresinin reddedilmesinin yol açtığı bunalımdan daha da büyük bir sarsıntı içine girmiş gibi gözüküyor. Ortada garip bir durum var. Çünkü, 1 Mart krizinde ilişkilerin kötü olması için somut bir neden vardı. AKP hükümetinin ABD'ye söz vermesine rağmen tezkere TBMM'de

takılınca, Pentagon'un savaş planları altüst olmuş, sonuçta ABD yönetimi ve kamuoyunda büyük bir kızgınlık ortaya çıkmıştı.

Ardından Washington'un Ankara'yı cezalandırıcı bir tutuma yönelmesi, Süleymaniye baskını, Türk askerlerinin başına çuval geçirmeler derken, ilişkiler tarihinin en büyük bunalımlarından birine sahne olmuştu. Bugün tezkerenin reddedilmesi ya da Süleymaniye baskını gibi olaylar yaşanmıyor.

Ancak, ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'in ilişkileri toparlamak amacıyla Ankara'ya gelişinin hemen ertesinde bir gazete makalesi bu ziyaretin yarattığı bütün olumlu havayı sıfırlayabiliyorsa ortada vahim bir durumun olduğu söylenebilir.

BİZ HAKLIYIZ SİZ HAKSIZSINIZ

İlişkilerin bu kadar dibe vurmuş olmasının gerisinde, Irak savaşı nedeniyle bu ilişkinin kimyasının bozulmuş olması ve bu çerçevede iki tarafın olayları ve birbirlerini aynı nesnel karşılıklar üzerinden okuyamamaları yatıyor.

ABD Savunma Bakanlığı'nın üç numaralı yetkilisi Doug Feith'in Ankara ziyareti sırasında yaptığımız mülakattaki şu sözleri bu duruma örnek olarak verilebilir:

'Irak konusunda aramızda görüş ayrılıkları var. Türkler bizim kendileri aleyhine davrandığımızı inanıyorlar. Biz ise her iki tarafın da çıkarına hareket ettiğimize inanıyoruz. O zaman ikimizden biri hata yapıyor demektir. Bizim Türkiye'nin aleyhine bir şey yapmamız söz konusu değil. Ama böyle bir algılama varsa, demek ki biri hata yapıyor.'

PKK TERÖRÜNÜ ABD AZDIRDI

Feith'in mantığının akışı 'Türkler hata yapıyor' yargısıyla sonuçlanıyor. Pentagon yetkilisinin hiçbir nüans taşımayan, gri tonları reddeden bu kategorik bakışı, Amerikan tarafına her şeyi doğru yaptığına inanan mutlak bir kusursuzluk atfediyor.

Ankara cephesinde ise Washington'un Irak'taki politikasıyla Türkiye'nin güvenliğini tehlikeye attığı, bu alanda verdiği sözlere aykırı davrandığı görüşü ağır basıyor.

Tutulmayan sözlerin başında Başkan George Bush'un 13 Mart 2003 tarihinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a gönderdiği bir mesajda, 'Kuzey Irak'ın teröristlerin yeniden Türkiye'ye saldırı düzenleyebilecekleri bir sığınak olmasını önlemek için Türkiye ile birlikte çalışacağız' vaadi geliyor.

Kuzey Irak, PKK için hala güvenilir bir sığınaktır. PKK teröristleri buradan Türkiye'ye giriş yapmaktadırlar ve geçen yıl Güneydoğu'daki terör eylemlerinde artış olmuştur.

Gerek AKP hükümeti, gerek askeri makamlar açısından PKK teröründeki artışın gerisinde ABD'nin Kuzey Irak'taki hareketsizliği yatmaktadır. ABD'nin bu konuda nasıl bir inandırıcılık sorunu yaşadığını göstermek için tek bir örnek yeteri kadar çarpıcı olabilir.

PKK'YA GÖZ YUMMANIN BEDELİ

ABD, Osman Öcalan'ı terörist olarak görmektedir. Öcalan, Kuzey Irak'ta Amerikan istihbaratının gözü önünde elini kolunu sallayarak dolaşmaktadır.

Milliyet'ten meslektaşımız Namık Durukan geçen eylül ayında Musul'da Osman Öcalan'ı bulup mülakat yapmıştır.

Oysa Osman Öcalan'a Musul'da göz yumman ABD askerleri, Irak Türkmen Cephesi'nin aynı kentteki merkezine baskın düzenlemekte bir sakınca görmemektedirler.

ABD, ayrıca Kürt grupların Kerkük'ün demografik yapısını sistematik bir şekilde değiştirmelerine göz yummaktadır. Ankara'nın bu konuda iki yıldır yaptığı uyarılar hiçbir sonuç getirmemiştir.

Bu durum, Türk karar vericilerinde ABD'nin Ankara'yı ciddiye almadığı, dahası Türkiye'nin güvenliğini önemsemediği algılamasına yol açmaktadır. Dünyaya at gözlükleriyle bakan Bush yönetimi, bu algılamayı okuyamadığı için sonuçta ilişkiler tam bir kısır döngünün içine girmektedir.

Türkiye'de ABD'yi hedef alan komplo teorilerinin başını alıp gitmesinde ABD'nin Türk kamuoyunda yarattığı güvensizliğin rolü hiç mi yoktur?

AKP'YE ABD KISKACI

24/02/2005

Yeni Asya

Köşe Yazısı

KAZIM GÜLEÇYÜZ

Amerikan yönetiminin karar merkezlerinde Türkiye'ye bakışın seyir ve serencamına ilişkin öncü sinyalleri veren yazarlardan biri Musevî asıllı William Safire'di.

New York Times'in bu ünlü yazarı, birçok kez Türkiye hakkındaki yazılarıyla bizde de gündem oluşturdu ve tepkilere yol açtı. Meselâ Çiller'in başbakanlığı döneminde Türkiye'yi "satılık müttefik" olarak niteleyen bir yazısının Türkiye'de çok yoğun, öfkeli ve haklı tepkilere sebep olduğunu hatırlıyoruz.

Safire'in Kuzey Irak'la özel olarak ilgilenen, Türkiye'ye Kerkük ve Musul'u almasını tavsiye eden ya da 1 Mart tezkeresinden sonra Türkiye için Amerikan yönetimine "Affet, ama unutma" diyen yazıları da yeni örneklerden sadece birkaçı.

Safire yerine göre saldırgan ve tahrikkâr, yerine göre de fitnekâr yazılarla doldurduğu kariyerini yakınlarında noktlayıp emekli oldu. Ama yeri boş kalmadı. Doldurmaya aday isimlerden biri ise, Wall Street Journal gazetesindeki yazısıyla Türkiye'de fırtınalar koparan Robert Pollock olacak gibi görünüyor.

Geçen Cuma Yeni Asya'da da haber olarak yer alan yazısında Pollock, Ankara'da "zehirli bir hava" gördüğünü ileri sürüp, sebebini "ABD ve Musevî nefretinin artması" olarak açıkladıktan sonra, sözü klasik tahrik yöntemlerinden birine getirerek Atatürk devrimlerinin "kaybolma riski" taşıdığını yazıyor. Tepkiler üzerine ise, Türkiye'yi çok sevdiğini, hedefinin hükümet olduğunu söylüyor.

Buna mukabil Başbakan ve hükümet sözcüleri, "Bizim için önemli olan resmî beyanlar. Onlarda da bir problem yok. Stratejik ortağımız ABD ile ilişkilerimiz gayet düzgün bir şekilde sürüyor" açıklamaları yapıyorlar. Ancak özellikle Bush döneminde, 11 Eylül sonrasında Pentagon'un ya rüşvetle ya da sopa göstererek kayıt altına aldığı Amerikan medyasındaki yayınlar ve bilhassa Wall Street Journal gibi iş dünyasının çok etkin gazetesinde çıkan bir yorum yabana atılmamalı.

Rumsfeld'in daha yakın zaman önce "Irak'taki direniş karşısında zorlanmamızın sebebi kuzeyden cephe açamayışımız" diyerek Türkiye'yi yine suçladığı da unutulmamalı.

Peki, tam da bugünlerde ABD'nin Ankara Büyükelçiliği Siyasî Büro Şefi James Moore niye CHP'li Bülent Tanla'yı ziyaret edip, "ABD yönetimi AKP'yi desteklemiyor" (Radikal, 21.2.04) mesajı verme gereği duydu? Ya, bu haberin çıktığı gün Neşe Düzel'e konuşan siyasetbilimci Soli Özel'in "ABD'nin AKP'ye güveni azalıyor. AKP kendisine açılan krediyi büyük ölçüde kaybetti" (a.g.g.) demesinin ne gibi bir anlamı olabilir?

Hissedilen o ki, Amerikan yönetimi 3 Kasım seçiminden hemen sonra, seçilme yasağı yüzünden milletvekili dahi olamadığı halde Erdoğan'ı Beyaz Saray'da ağırlayıp, geçen yaz G-8 zirvesinde Bush'un ağzından "Büyük adamsın ahbap" diye övdüğü Erdoğan'a karşı tavrını değiştirmiş görünüyor. Öyle ki, son NATO zirvesinde, Irak yüzünden kavgalı olduğu Avrupalı liderlerle tek tek görüşüp barışmaya çalışan Bush, Erdoğan'la ayaküstü görüşmesini "aklı başında ve yakışıklı çocuk" pohpohlamasıyla geçiştiriyor.

Ve Türk basınında "ABD Erdoğan'ı gözden çıkardı mı?" suali sorulmaya başlanıyor.

Daha önce de yazmıştık: ABD Büyükelçisi Edelman hayli zaman evvel muhalefet partilerini ziyaret ederek liderleriyle görüşmeler yapmış ve bu temaslar Amerikan yönetiminin Türk siyasetinde kendisini sadece AKP ile bağlamayıp ileriye dönük projeksiyon arayışlarına girdiği şeklinde yorumlanmıştı.

DYP-ANAP birleşmesinin son anda sabote edilmesi, MHP'nin "anti-AB"ci söylemleriyle tekrar gündeme getirilmesi, CHP'deki Sarıgül hareketi ve Derviş ekibinin kıpırdanmaya başlaması ve son olarak da sarsıntının Mumcu'yla birlikte AKP'ye de sirayet etmesi bu çerçevede dikkat çekici gelişmeler.

Bu işaretler, AKP ve Erdoğan için de düğmeye basıldığının habercisi olarak görülüyor.

Kendi seçmenine verdiği sözleri de tutamayan AKP, okyanus ötesinden gelecek dalgalar karşısında bakalım nasıl dayanacak?

TÜRK MECLİSİ KİMİ KANDIRIYOR?

28/02/2005

Radikal

Makale

Dr. ABDULHAMİD EL ENSARI

Geçenlerde Halife El Harafi, Emin Huveydi'nin 1 Mart tezkeresinde Türkiye'nin aldığı kararı öven makalesine ilişkin sıkıntısını ve şaşkınlığını dile getirmişti. Kendisine bu tür makaleleri garipsememesini ve dehşete kapılmamasını öneririm.

Zira bu tutum sadece Huveydi'ye ait değil ve siyasal İslam teorisyenlerinin ekseriyeti, aynı tutumu paylaşmakta. Huveydi'den de önce tanınmış bir İslamcı, şöyle diyordu: 'Araplar Amerikalılara karşılıksız kolaylıklar sunarken milyarlarca dolar kaybeden Türkleri Allah yaşatsın.' Hatta seçkin liberal İslamcı yazar Halid Hurub Türklerin tutumuna şapka çıkarıyor ve El Hayat gazetesindeki 'Türk dersi:

Demokrasi dış baskıları boşa çıkarıyor' başlıklı makalesinde şöyle diyordu: 'Türk yönetimi ABD ile ilişkilerine ve birçok ihtiyacına rağmen Amerikan talebini reddetmek için halk iradesine başvurdu. Bunda, üçüncü dünya ülkeleri rejimleri için kendilerini dış baskılara karşı korumada yararlanabilecekleri demokratik bir ders var.'

Yazarın demokrasiyi ve sonuçlarını memnuniyetle karşılamasını takdir etmekle kanımızca temel soru şu:

Acaba Türklerin tutumu gerçekten de demokratik bir tutum muydu? Türklerin tutumunu kutlayanlar ve gelişmelerin seyrini mecrasını takip edenler biraz sabretseydi bu tutumun aslında demokrasiyle ve sonuçlarıyla kesinlikle hiçbir ilişkisinin olmadığını görürlerdi. Sorun tamamıyla alınacak karşılık ve Amerikalıların pazarlığı reddetmesi üzerindeki anlaşmazlıktı. Buna kanıt ise, ilk Amerikan talebini çoğunluk bir oyla geri çeviren parlamentonun sadece birkaç gün sonra Irak'ı vuracak İngiliz ve Amerikan uçaklarına hava sahasının açılması şeklindeki ikinci talebi yine çoğunluk oyuyla kabul eden parlamentonun ta kendisi olmasıydı! Acaba bu karar halk iradesine mi dayanıyordu yoksa ikinci tezkere için alınan karşılık yeterli miktarda mıydı?

Sorun tamamen fiyat üzerindeki anlaşmazlıkla özetlenmekte. Zira Türkiye'nin kuzeyde petrolüyle zengin Musul ve Kerkük üzerinde tarihi emelleri ve hayalleri var. ABD güçlerinin topraklarından geçişinin karşılığı olarak birkaç milyarlık ikna olmadı Ankara. Daha fazlasını ve güçlerinin savaşa katılmasını istedi. ABD ise bu emelleri kendisine verecek durumda değildi. Çünkü böylesi bir durum hesaplarını ve planlarını altüst edecek ve kuzeyde bir Türk-Kürt çatışmasıyla yeni bir cephe açacaktı. O vakit böyle bir gelişme kabul edilebilir değildi.

Türkiye'nin tutumunu övenlerin analizlerindeki zayıflığın yanı sıra çıkarılan sonuçlar da doğru değildi. Zira siyasal İslam teorisyenlerinin hedefi, Arap halklarını, Amerikan baskılarına boyun eğmeleri ve surlarını dayadıkları halkçı meşruiyeti kaybetmeleri sebebiyle Amerikan talebini geri çevirmeyen Arap rejimlerine karşı kışkırtmaktı.

Arap ülkelerinin ABD ile ilişkilerinin böyle tasvir edilmesinde büyük bir hile var. Çünkü onlar uluslararası ilişkilere, karşılıklı çıkarlar ilkesinin hükmettiğini ve boyun eğişe yer olmadığını çok iyi biliyor. En küçük ve fakir bir Afrika ülkesinin dahi ABD'ye hayır deme rahatlığı vardır. Birçok Arap ve Körfez ülkesi kendi çıkarlarına ters gelen Amerikan taleplerini geri çevirdi ve bütün bu taleplerin olumlu ve olumsuz halk iradesiyle bir ilişkisi yoktu. Körfez ülkeleri ABD ile koalisyon yapmış ve güvenliği için tehdit oluşturan kötü komşudan kurtulmak ve Irak'ı kurtarmak için gerekli kolaylıkları sunmuş ise bu Körfez ülkelerinin çıkarına olduğu içindi.

ABD'nin Saddam'ı kendisine hizmete adanmış bir müttefik olarak tutma genişliği vardı. Saddam da buna hazır olduğunu göstermişti zaten. Ancak ABD geri çevirdi. Bu yüzden ABD ile ilişkilerimizin uşaklık olarak tasvir edilmesi büyük bir delilik olur.

Çok şükür bizim rejimlerimiz akıllı olup ucuz kahramanlık politikaları yerine halklarının çıkarlarını koruyan stratejik bir vizyondan hareket ederek süper güçlerle olgun sağlıklı ilişkiler kurmakta. Son olarak Türkiye'nin tutumuna selam durup kutlayanlara şunu ifade etmek istiyorum: Allah'a şükürler olsun ki bu sevmediğiniz ABD bu konuya yüzünü çevirdi ve niyetlerinden emin olmadığı zaman da Türklerle pazarlığı reddetti. Türkiye belki bir manevra yapmak istedi ancak ABD istenen Türk faturasına karşılık verseydi ve Türk güçlerinin savaşa katılmasına göz yumsaydı İskenderun trajedisi tekrarlanabilirdi. (Kuveyt gazetesi Vatan gazetesi, 23 Şubat 2005)

SONUÇ

Türkiye'nin Irak'ta yaşayan Türkmenlerle ilgili mükemmel bir politikasının olduğu söylenemez Bölgede bu gün Kuzey Irak'ta yaşayan Türkmenler maalesef silahsız ve örgütsüz bir şekilde Barzani ve bölgede faaliyet gösteren diğer grupların insafına terkedilmişlerdir.

1959 yılında Irak Türkünün yaşadığı büyük katliamdan sonra dönemin Dışişleri Bakanı Zorlu ve bazı siyasi parti sözcüleri dışında konuyla hiç kimse ilgilenmemiştir. Bu ilgisizliğin sebebi olarak Irak'la, bu ülkede yaşayan Türkmenlerin siyasi ve kültürel haklarını teminat altına alacak bir anlaşmanın yapılmamış olması gösterilmektedir.

Irak Türkmenleri bu günlere kadar maalesef, huzursuzluk kaynağı olmamasına devletine bağlı bir vatandaş olmalarına rağmen en çok çile çeken insanlar olmuşlardır. Irak'ın etnik grupları arasında doğruluk, dürüstlük ve çalışkanlıkları ile tanınan, devletin pek çok kademelerinde görev alan, kanunlarına saygılı, vazifesine sadık ve kalkınma hamlelerine büyük katkıları olan Türkmenler maalesef, hakketmedikleri davranış ve hakaretlerle en tabii hakları gasp edilmiştir. Yani yaşama hakları ve güvenlikleri hiç bir zaman verilmemiş ve yok edilmeye çalışılmışlardır.

Şüphesiz Irak'taki Türkmenlere yapılan baskının temelinde iki ülkenin sınır komşusu olması ve Irak yönetiminin Türkiye'nin bir gün buraları alacağı endişesine dayanmaktadır. Bu nedenle ki Türkmenlere yaptıkları baskılar aralıksız sürmekte ve burada yaşayan Türkmenler, Türkiye'ye casusluk yapmakla suçlanmaktadır. Ancak olaylar göstermişti ki Irak Türkmenleri, sadece kendi milli kültürlerini korumayı ve insanca yaşamayı arzulamaktadırlar.

Yine Türkmenler'e karşı yürütülen baskı ve asimilasyon politikası da önemli ölçüde amacına ulaşmaktadır. Körfez krizi sırasında BM Güvenlik Konseyi'nin Irak'a yönelik kararları, yalnızca ambargo ve silahların kontrolünü sağlamakla sınırlı kalmış, Irak halkına uygulanan baskıya son verilmesi ve İnsan Hakları ile ilgili etkili bir politika uygulanmamıştır

Irak'ta yaşayan Türkler, bölgede yaşayan diğer topluluklara nazaran daha yüksek bir eğitim ve kültür düzeyine sahiptirler. Burada yaşayan Türk aileler, çocuklarını milli şuur içinde dürüst, kişilikli ve eğitilmiş olarak yetiştirme konusunda büyük çaba ve fedakarlık içindedir. Ancak çaresizliklerden dolayı özellikle, Kerkük'te yaşayan Türkmenlerde Sosyal ve kültürel çürüme had safhaya gitmektedir. İşsizliğin günden güne artması da gençleri kötü yollara itmektir. Bütün bu çetin ve çok ağır şartlar, Barzaninin Musul-Kerkük üzerinde oynadığı oyunlar sonucu Irak'ta yaşayan Türkmenleri göçe zorlamaktadır

Hal böyle olunca Irak Türkmenlerinin çektiği acıların sona ermesi, kültürel haklarına kavuşmaları ve İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinde yer alan temel haklardan faydalanmaları, ülkeleri dahili ve haricinde söz sahibi olmaları için öncelikle birlik ve beraberlik içinde teşkilatlanmaları ile mümkündür.

Körfez Savaşından sonra bütün dünyanın gözü bu bölgeye çevrilmiş ve Kuzey Iraklılarla ilgilenilmeye başlanmıştır. Ancak Türkmenler hiç bir zaman Türkiye'den askeri bir müdahale istememiş, sadece kan bağları ve has bel kader Misak-Milli sınırlarının dışında kalmaları sebebiyle Türkiye'den kültürel ve milli kimliklerini korumak için yardım beklentisi içinde olmuşlardır.

Türkiye'nin Irak Türkmenleri ile hem soydaşlarımız olduğu için hem de Körfez Krizinden sonra bölgede meydana gelen siyasi değişiklikler nedeni ile kendi toprak bütünlüğü açısından yakından ilgilenmesi gerekmektedir.

Kıbrıs stratejik yönden nasıl Türkiye için bir dış tehdit oluşturmuş ve bu sebeple müdahale düşünülmüş ise, Kuzey Irak bölgesinin de stratejik ve hayati noktalarda tehdit unsuru olacağına, kurulacak sözde bir Kürt devletinin ülkemizin bölünmez bütünlüğü için ne kadar tehdit vasıtası olacağını görerek tedbirlerini almalıdır.

Bu nedenle Türkiye, Irak Türkmenlerinin meselesine siyasi olarak sahip çıkmayı düşünmeli, soydaşlarının hakkını Kıbrıs politikasında olduğu gibi açıkça savunmalı, dünya kamuoyunun ve Irak yönetiminin Türkmenler için iyi şeyler düşünmesini sağlayacak girişimleri sağlamalıdır.

Başta Amerika olmak üzere Saddam'ın zulümlerinin önüne geçmek amacıyla 36. paralel ile Irak'ı bölme fikri ortaya atılmıştır. Türkiye de bu kararı kabul etmiştir. Bu durum, hem bir Kürt devleti kurulmasına zemin hazırlamaktadır hem de Irak Türkmenlerini 36. paralelin altında ve üstünde olmak üzere ikiye bölmektedir.

Bu sebeple bölgede huzur ve istikrarın sağlanması için geçici ve kısmi çözümlerin yerine, kalıcı, Irak'ı toprağıyla bir bütün olarak ve bütün etnik grupların katılımlarıyla çözümler aranmalıdır. Bu çözümler aranırken Türk Devleti ileriye dönük ve kalıcı bir politika belirlemek zorundadır.

Bütün bunların yanında Türkiye'nin Kuzey Irak'ta meydana gelecek gelişmeleri dikkatle takip etmesi orada yaşayan 3.500.000 civarındaki Türkmen topluluğunun karşılaşılabileceği tehlikeleri önceden görerek önlem alması ve bölge halkının yeni facialara yol açmaması için çok yönlü plan ve programlar yapması gerekmektedir.

Neticede Türkiye dış Türkmenler meselesinde olduğu gibi yani bir tabu gibi kabul ettiği ve pek çok meselede olduğu gibi " Bu o ülkenin iç meselesidir" şeklinde yaklaştığı için Türkmenler yalnız kalmışlardır . Bu bakımdan bölgede ileride kurulacak sözde bir Kürt devleti seneryoları ile bu toprakların kimde kalacağı hususu büyük bir çatışmayı da beraberinde getirmesi yanında Türkmenleri yeni bir katliamın beklediğini görerek hareket etmelidir.

Irak Türklerinin çektiği acıların sona ermesi, kültürel haklarına kavuşmaları ve İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'nde yer alan temel haklardan faydalanmaları, ülkeleri dahili ve haricinde söz sahibi olmaları için öncelikle birlik ve beraberlik içinde teşkilatlanmaları ile mümkündür. Bu durumun güçlü bir devlet (Türkiye) tarafından desteklenmesi de hayati önem arz etmektedir.

Maalesef bu günlerde Irak Türkmenleri ambargo sonrası yokluk, açlık ve sefalet içinde dilencilik yapacak konuma düşmüştür. Sosyal çökme toplumun her tarafını sarmıştır. Güvensizlik toplumun her yönüne sirayet etmiş, can ve mal emniyeti dahi kalmamıştır. Bu bakımdan önlem alınmadığı takdirde Türk hükümetlerinin yanlış politikaları ve kayıtsızlık yüzünden Irak Türkmenleri sahipsizlik ve himayesizlik durumundan kaderleriyle baş başa bırakılmaları telafisi mümkün olmayan dertler getireceği unutulmamalıdır.

Yapılacak iş Türkiye’de olduğu gibi üniter yapı içinde Arap-Kürt-Türk ve diğerleri bir vatan ve bayrak altında yukarıda belirtildiği gibi, kültürel haklarına kavuşmaları ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde yer alan temel haklardan faydalanmaları, ülkeleri dahili ve haricinde söz sahibi olmaları için öncelikle birlik ve beraberlik içinde teşkilatlanmaları gerekmektedir. O zaman Türkiye örneği gibi Türk-Kürt ayrımı yapmadan kesinlikle nüfus sayısına göre değil azınlık konumu hariç tam vatandaşlık şartlarına sahip kişiler olarak demokratik bütün haklardan faydalanarak ve dil birliği içinde anadilleri ne olursa olsun birlikte yaşamaları sağlanabilir.

Türkiye’de olduğu gibi her türlü geri kalmışlık karşısında gelecek haklar kesinlikle din ve dil ayrımı yapılmadan sağlanırsa başkalarına muhtaç olmadan ve Türkiye’nin Kürtleri ve Türkleri koruma gibi bir duruma düşmesi düşünülmeden Arap-Türk-Kürt unsurlar, İslam dininin toplayıcı ve birleştirici unsuruyla Irak bağımsızlığını bütün oyunlara karşı durabilirler. Nitekim I.Körfez savaşı sırasında 500.000 Kürt kökenli insana Türkiye kucak açmış, yedirmiş, yaralarını sarmıştır.

Yine birlik olunduğu takdirde ve Türkiye’ye PKK kartını oynamaya çalışılması ve Türkiye’yi bölme ve parçalama hareketi içinde olunmadığı takdirde bu bölgedeki insanları birini bir diğerine tercih edilemeyeceği anlatılmalı ve birileri herhangi bir güce dayanarak diğerlerine üstünlük kurmaya çalışırsa felaketi görmek için falcı olmaya da gerek kalmayacağı vurgulanmalıdır.

Sonuçta bu gün Türkmenlerin bulunduğu bölge sadece Irak’ın değil, Ortadoğu’nun da stratejik ve ekonomik yönden en önemli bölgelerinden birisidir. Bölgede huzur ve istikrarın sağlanması için geçici ve kısmi çözümlerin yerine, kalıcı, Irak’ı toprağıyla bir bütün olarak ve bütün etnik grupların katılımlarıyla çözümler aranmalıdır. Bu çözümler aranırken Türk Devleti ileriye dönük ve kalıcı bir politika belirlemek zorunda olduğunu hatırlamalıdır.

Son dönem“İkinci Körfez Savaşı“olarak adlandırılan. Ve ABD askeri birlikleri tarafından işgal edilen Türkiye'nin Güney doğu komşusu Irak Devleti, büyük bir mücadelenin içine sürüklenmiş durumdadır.

Bölgenin Kuzey kısmı maalesef etnik ve dini olarak parçalanma konumuna getirilmiş ve kısa zamanda bu kargaşadan çıkılacağı da zannedilmemektedir. Çünkü emperyalist devletlerin maddi çıkarlarını petrol ürününden sağlamaları söz konusu olmuştur.

Böyle bir konunun yakın dönem olması sebebiyle değerlendirilmesinin en önemli kaynağını basının teşkil edeceğine şüphe yoktur. Elbette çok kapsamlı ve geniş bir alanı ortaya konması beklenebilir. Bu sebeple sadece 200- 2005 yılları ve Yerli basının belirtilen konuda araştırılması ve değerlendirilmesi sağlanmıştır.

Sonuçta, Türk basınından araştırma, köşe yazıları ve haberlerden bazıları seçilmek suretiyle gelecekte araştırmacılara kolaylık sağlamaya ve yol gösterilmeye çalışılmıştır.

KAYNAKLAR

TBMM KÜTÜPHANE VE DOKÜMANTASYON MÜDÜRLÜĞÜ ARŞİVİ

TBMM Arşivinde bulunan ve 2000-2005 Tarihleri arasında Türkiye'de yayınlanan Gazetelerdeki Körfez Savaşı, Kerkük ve Musul ile ilgili Haber, Köşeyazı ve yorumlar.

GAZETELER

**Akşam-Anadolu'da Vakıit - Anayurt Gazetesi – Cumhuriyet - Düinden
Bugüne Tercüman - Dünya Gazetesi - Güneş -Halka ve Olaylara
Tercüman - Hürriyet – Kurultay - Milliyet - Milli Gazete - Ortadoğu -
Sabah - Takvim - Türkiye Gazetesi - Vakıit Gazetesi - Vatan Gazetesi -
Yeni Asya - Yeni Çağ - Yeni Mesaj Gazetesi - Yeni Şafak - Zaman**

TETKİK ESERLER

- AKA**, İsmail; "Irak Selçukluları", **Türk Kültürü Dergisi** (TKD), S.312, Ankara,1975
- AÇIKKAPI**, Ejder; Osmanlı Devletinde Dağılış Sürecinde Irak,(**Basılmaamış Yüksek Lisens Seminer çalışması**,) s.12-13)
- AKÇORA**, Ergünöz;."Ermeni Terör Örgütlerinin Dünyü Bugünü ve PKK örgütü ile işbirliği" **Forum Dergisi**, S.296, Ankara,1994,s.41-47
- AKKOYUNLU**, Ümit; **Türk KültürDergisi** (TKD), S.165, Ankara, 1976
- AKŞİN**, Aptülâhat; **Atatürkün Dış Politika İlkeleri ve Diploması**, Ankara, 1991
- AKYÜZ**, Yahya; **Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu (1919-1922)** Ankara. 1975
- ALPARGU**, Mehmet, İsmail Özçelik, Nuri Yavuz; **Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri**, Ankara 1993
- ANABİRİTANİKA Ansiklopedisi** Irak,C.11.,İstanbul,1988 s.370
- ANABİRİTANİKA Yıllığı**, Irak, İstanbul, 1990,
- ARMAOĞLU**, Fahir **20. yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)**, Ankara. 1989
- ARMAOĞLU**, Fahir; **Türkiye Devleti'nin Dış Siyasi**, İstanbul 1942.
- ASLAN** , **Muzaffer** : Irak Milli Türkmen Partisinin Görüşleri, **Avrasya Dosyası Dergisi** (ADD)(**Kuzey Irak Özel Sayısı**, C.3 S.1, Ankara, 1996,
- ATAY**; Mehmet :ABD ve Rusya'nın 1990-1991 Körfez Krizi ve savaşında Ortadoğu ve Irak'a ilişkin Strtejik Perspektifleri, **Avrasya Dosyası Dergisi** (ADD) (Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1, Ankara, 1996
- AVCI** , Servet; "Irak Türkmenleri Kronolojisi", **Bizim Ocak Dergisi**,S.83, Ankara,1991,
- AYBARS**, Ergun **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi** ,C. 1. İzmir 1984
- AYDIN**, Ayhan; **Musul Meselesi**, İstanbul,1995,
- AYDIN**, Mesut ; **Türkiye ve Irak Meselesi**, Ankara, 2001, s.2
- BAŞDOĞAN**, Ferhat; "Türk Irak İlişkileri ve Bu günkü Irak", Gn.Kurm. **Güncel Konular**,S.7, Ankara,1986
- BAYATLI**, Aydın; "Batı-Ortadoğu ve Türkmenler", **Kerkük Dergisi**, S.13, Ankara, 1998, s.20—21
- BAYUR**, Hikmet; **XX.Yüzyılda Türklüğün Tarih ve Acun Siyasası Üzerindeki Etkileri**, Ankara, 1974
- BAYUR**, Y. Hikmet; **Türk Devletinin Dış Siyasası**, s.167

- BAYUR, Y. Hikmet; I. Dünya Savaşı Sırasında Osmanlı Devleti'nin Paylaşılması Hakkında Yapılan Anlaşmalar, Cumhuriyetin 50.yıldönümü Semineri, Ankara, 1975.**
- BAYUR, Yusuf.Hikmet; 1914-1918 Genel Savaşı, Ankara, 1983**
- BAYUR, Yusuf.Hikmet;; Türk İnkılabı Tarihi, C. 3, Kısım I Ankara 1991**
- BELEN, Fahri ;Türk Kurtuluş Savaşı, Ankara,1983**
- BERZENCİ , Sa'di; “Irak Kürdistan'ında Mevcut Durum Hakkında Görüş”, Avrasya Dosyası Dergisi (ADD), (Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1 Ankara,1996,**
- BEYATLI, Aydın; “Irak Türkmenlerinin Siyasi Görüşü, Türk Dünyası Tarih Dergisi, S.93, İstanbul,1994**
- CAŞIN , Mesut; “Ortadoğu'da Bitmeyen Mücadelenin Son Hamlesi Körfez Savaşının Stratejik Sonuçları”, Avrasya Dosyası Dergisi (ADD), (Kuzey Irak Özel Sayısı) C.3 S.1, Ankara, 1996**
- CEBESOY, Ali Fuat ; Siyasi Hatıralar, C.II, İstanbul,1960**
- CEMİL, Mehmet; Lozan, C.II, İstanbul, 1937**
- CUMHURİYET Ansiklopedisi. Irak, C.6,İstanbul,.1970**
- DARKOT, Besim ; "Musul Maddesi", İslam Ansiklopedisi. c. VII, İstanbul 1973.**
- DARKOT, Besim ;Irak, İslam Ansiklopedisi, C.5/ 2,İstanbul, 1988**
- DAŞCIOĞLU, Yılmaz ; Doğuştan Günümüze İslam Tarihi, C.3 Ankara,1992**
- DEMİRBAŞ, Bülent; Musul-Kerkük Olayı ve Osmanlı Devleti'nde Kuveyt Sorunu, İstanbul, 1991.**
- DEMİRCİ, Fazıl: Irak Türklerinin Dünü Bugünü, Ankara, 1991**
- DEVLET, Nadir ; Doğuştan Günümüze İslam Tarihi, C.Ek,İstanbul,1993**
- DUMONT,Paul ; Mustafa Kemal, Ankara, 1993**
- DURŞUNYILDIZ, Hakkı; İslam Devleti Hizmetinde Türkmenler, Doğuştan günümüze İslam Tarihi C.13, İstanbul, 1989,**
- DÜZGÖREN, Koray: Türkiye Türkmenleri ve Kuzey Irak ; Avrasya Dosyası Dergisi (ADD), (Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1,Ankara,1996**
- ERDEL, Ahmet-YÜCEL Talip; Balkan Yarımadası, Suriye, Irak, Kıbrıs'ın Beşeri ve İktisadi Durumu, T.D.E.K, Ankara, 1976.**
- ERİKAN, Celâl; Kurtuluş Savaşımızın Tarihi, İstanbul 1971.**
- EROĞLU, Hamza ; Türk İnkılap Tarihi, Ankara, 1985**
- ERSEVER, ,A.Cem ; Kürtler PKK ve A.Öcalan, Ankara,1993**
- ERSOY, Nuri: “İran-Irak Savaşı'ndan Günümüze ABD'nin Irak Politikası”, <http://www.bgst.org/keab/ne20051114.asp>**

- ESENKOVA**, Enver ; İnsan Hakları yönünden Irak Türkmenleri ,**Türk Dünyası Tarih Dergisi**, S.19, İstanbul,1970
- GENELKURMAY** ; Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı (ATASE), **Irak-İran Cephesi**, Ankara, 1975
- GOLOĞLU** , Mahmut: **Cumhuriyete Doğru**, Ankara,1971
- GÖKKUŞAGI ansiklopedisi**. Irak,.C.3_İstanbul, .967
- GÖNLUBOL**, Mehmet-Cem Sar; **Olaylar ile Türk Dış Politikası, (1919-1973)**, C.I., Ankara, 1982
- GÖRSEL Dünya Ansiklopedisi**, Irak, İstanbul. 1982
- GUNTER Michael** ; Ermeni Terörünün Çağdaş görünümü Tarihi Araştırmalar ve Dökümantasyon Merkezleri Koruma ve Geliştirme Merkezi, **Osmanlı Arşivi ,Yıldız Tasnifi, Ermeni Meselesi** ,C.2, İstanbul, 1989.
- GÜREL**, Şükrü S; Ortadoğu Petrolünün Uluslararası Politikadaki Yeri, Ankara, 1983.
- HEYET** ; "Doğal Gaz ve Petrol", **Görsel Dünya Ansiklopedisi**, İstanbul, 1982.
- HEYET** ; **Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi**, XII, İstanbul 1989.
- HEYET** ; "Kerkük Maddesi" , **İslam Ansiklopedisi**, c.VI, s.589-595, İstanbul 1967.
- HEYET** ; **Musul-Kerkük ile İlgili Arşiv Belgeleri (1525-1919)**, Ankara, 1993.
- HEYET** Irak maddesi, **Meydan Lourusse**, c.9,istanbul,
- FERHAT** Başdoğan; Türk-Irak İlişkileri ve Bu günkü Irak, **Türk Silahlı Kuvvetler Dergisi(TSKD)**,S.45, Ankara,1985, s.299
- FIRAT**, M.Şerif ; **Doğu İlleri ve Varto Tarihi**, İstanbul, 1998
- ILGAR**, Haycani ; Cihan İçinde Türklük(Irak Türkmenleri),**Türk Birliği Dergisi**, S.40, İstanbul, 1969,
- İŞİK**, Hüseyin Türkiye ve komşuları,Gn.Kurmaya **Stratejik Etütler Bülteni**, S. 85, Ankara, 1990
- İNAN.**, Afet ; Türk İstiklâli ve Lozan Muahedesi ,**Belleten**, C.II,S.7/8
- İSLAM Ansiklopedisi**;" Musul Vilayeti Salnamesi", VIII, 744.
- KAFALI**, Mustafa ; Kerkük Türkmenleri, **Töre Dergisi**, S.44,Ankara, 1972
- KAFESOĞLU**, İbrahim - Altan Deliorman; **Tarih II**, Ankara, 1976
- KARACAN** ,Ali Naci ; **Lozan**, Ankara,1943
- KARADAĞ**, Raif; **Petrol Fırtınası**, İstanbul 1979.
- KARAL**, Enver Ziya; **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, İstanbul, 1969.
- KERKÜK** İzzettin ; Kerkük , **Kerkük Dergisi**.S.13 Ankara, 1998, s.8-11
- KESKİNGÖREN**, Tuğrul ; Unutulan Türkmenler ve Irak'ta Demokrasi,**Türk Dünyası Tarih Dergisi (TDTD)**., S.81, İstanbul, 1993,
- KİLİ** , Suna: Türk Devrium Tarihi, İstanbul, 1982

- KİRİŞÇİ , Kemal** Türkiye Kuzey Irak'ta ki Kürt Güvenlik Bölgesi, **Avrasya Dosyası Dergisi (ADD)**, (Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1, Ankara 1996
- KOÇAK, Arif; Türk Arap İlişkileri**, Ankara 1976.
- KOÇSOY, Şevket ; Irak Türkmenleri** , İstanbul, 1991,
- KODAMAN, Bayram ; Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, C.12, İstanbul 1982
- KÖNİ, Hasan ; Türk Arap İlişkileri ve karar verme Analizi, Silahlı Kuvvetler Dergisi**,S.289Ankara,1984
- KÖNİ, Hasan ; Körfez Savaşı Sonrası Türkiye ve Ortadoğu Avrasya Dosyası Dergisi (ADD)**, (Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1, Ankara, 1996,
- KÖYMEN, M.Altay: Selçuklu Devri Türk Tarihi**, Ankara, 1963, s.190
- KÖYMEN, M.Altay: Son Irak Selçukluları Hükümdarı II Tuğrul ve zamanı, A.Ü.Fen, Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi**, Erzurum, 1985
- KURAN, Ercüment ; "1. Dünya Sav aşı" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.6, İstanbul 1992
- KÜRKCÜOĞLU, Ömer; Türk-İngiliz ilişkileri (1919-1926)**, Ankara, 1978.
- MELEK, Kemal ; Doğu Sorunu ve Milli Mücadelenin Dış Politikası**, İstanbul 1978,
- MELEK, Kemal İngiliz Bölgeleriyle Musul Sorunu(1890-1926)**, İstanbul, 1983,
- MISIROLU, Kadir; Musul Meselesi ve Irak Türkmenleri**, İstanbul 1975.
- ÖKE, Mim Kemal ; Kerkük-Musul Dosyası**, İstanbul, 1991.
- ÖKE, Mim Kemal Musul ve Kürdistan Sorunu (1918-1926)**, Ankara. 1992
- ÖKE, Mim Kemal; Kutsal Topraklarda Siyanistler ve Masonlar İhanetleri Komplalar Aldanmalar** .İstanbul, 1991.
- ÖKE, Mim Kemal; Musul Meselesi Kronolojisi**, İstanbul, 1991.
- ÖKE, Mim Kemal; "Şark Meselesi" ve II. Abdülhamit'in Garp Politikaları (1876-1909)**, İstanbul. 1982.
- ÖZDAĞ , Ümit ; Kuzey Irak ve PKK ,ADD,(Kuzey Irak Özel Sayısı)**, C.3 S.1, Ankara,1996,
- ÖZDEMİR, Hikmet; Irak'ın Doğuşu ve Lozan'da Kurtlarla Dans(1916-1923), Avrasya Dosyası Dergisi (ADD)** (Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1,Ankara,1996
- ÖZGİRAY, ahmet: Türkiye-İngiltere Münasebetleri ve Musul (1924-1930), Türk Kültürü**, S.299, Ankara, 1988
- ÖZTUNA, Yılmaz; Büyük Türkiye Tarihi**, III, IV, XI, İstanbul 1972.
- ÖZTUNA, Yılmaz; Osmanlı Devlet Tarihi**, C.1, İstanbul 1986
- PAMUKÇU, Ekrem: Bayatlar ve Irak Bayatları, Kerkük Dergisi**, S.15-16, Ankara,1994,s.25-31

- PAMUKÇU**,Ekrem; Kerkük Katliamı ve Kürt Senaryoları, **Kerkük Dergisi.**, S.5, Ankara,1991, s.5-7)
- PERİ** Nazlı; Irak Rejimi Hala Kin ve Nefret Kusuyor, **Kerkük Dergisi**, S.6, Ankara, 1991,s.12-14
- SABİS**, Ali İhsan; **Harp Hatıralarım**, C.5, İstanbul, 1993
- SAATÇİ** ,Suphi; Kerkük Katliamının Düşündürdükleri, **Kerkük Dergisi.**, S.5 Ankara, 1991,s.2-4
- SAATÇİ**, Suphi; **Tarihi Geşim içinde Irak'ta Türk varlığı**, İstanbul, 1996,
- SABİS**, Ali İhsan ; **Harp Hatıralarım**, C.5, İstanbul, 1993
- SEVİM** , Ali ; **Anadolu'nun fethi, Selçuklular Dönemi**, Ankara, 1988
- SONYEL**, Selahi; **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politikası**, Ankara, 1986
- SOYSAL**, İsmail ; **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, C.I, Ankara, 1983
- SÜRÜCÜ**, Funda ; Musul Meselesi, **Kerkük Dergisi**.S.17,Ankara,1995,s.9-12
- ŞAHİN**, İlhan ; Irak Türklüğünün Kaderi Üzerinde Oynanan Oyunlar, **Türk Kültürü Dergisi** ,S.169, Ankara,1976
- ŞENÖZEN**, Vasfi ; **Osmanoğulları'nın Varlıkları ve II. Abdülhamid'in Emlâki**, Ankara. 1982, s.97.
- TANSEL**, Selahettin ; **Mondorostan Mudanya'ya Kadar**,C.I, Ankara 1977
- TAŞER**. Mustafa ; "Körfez Savaşı Ve Etkileri", [http://www. mustafatasar. gen.tr/ yayinlar/ dusunce_g/ korfez_savasi.htm](http://www.mustafatasar.gen.tr/yayinlar/dusunce_g/korfez_savasi.htm).
- TURAN** , Ömer; **Irak'ın Milletler cemiyetine girerken yayınladığı deklarasyonda ve Anayasaların da Türk ve Diğer Azınlıkların Hakları, Avrasya Dosyası Dergisi (ADD)**,(Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1,Ankara,1996
- UZUNÇARŞILI**, İ. Hakkı : **Osmanlı Tarihi** C.2, Ankara, 1964, C.3/1, Ankara, 1973 , C.VII,1988
- ÜLGER**, İrfan Kaya; Kuzey Irak'taki Düşman Kardeşler **Avrasya Dosyası Dergisi (ADD)**, (Kuzey Irak Özel Sayısı), C.3 S.1, Ankara,1996
- YAKUPOĞLU**, Enver ; **Irak Türkmenleri**, İstanbul, 1976
- YENİ DÜŞÜNCE**; **Musul Kerkük Nasıl Kaybedildi?**, Ankara, 1991
- YILDIZ**, Zekeriya: **Kürt Gerçeği Olaylar Oyunlar Çözümler**, İstanbul, 1992
- YILMAZÇELİK**, İbrahim- **HALAÇOĞLU**, Ahmet ;"Doğu Anadolu Aşiretleri ve Gerçekler " **Yeni Forum Dergisi**.S.302,s.29
- YENİSOY**, Hakkı; **Osmanlı Borçları Tarihi**, Ankara, 1936.
- YÜCEL**, Yaşar; **Kununi ile 46 yıl**, Ankara,1987, s.46

EKLER

Resim ve Haritalar

ÖZGEÇMİŞ

1969 Elazığ doğumluyum. İlk, orta ve lise tahsilimi Elazığ'da sırasıyla; Gazi İlköğretim, 100. Yıl Orta Okulu ve Mehmet Akif Ersoy Lisesinde tamamladım. 1986–1990 yılları arasında Elazığ Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünde lisans eğitimimi tamamladım. 1993 yılında Elazığ Bahçekapı İlköğretim Okulu'nda sınıf öğretmeni olarak göreve başladım.

1994 yılında Tarih branş öğretmeni olarak Elazığ Balakgazi Lisesi'nde görev yaptım. 1999 yılında yine branş öğretmeni olarak Elazığ Özel Harput Okulları'nda çalıştım. 2007 yılında Elazığ Orgeneral Bedrettin Demirel Lisesi'nde göreve başladım. Şu anda aynı lisede Tarih öğretmeni olarak görev yapmaktayım. 2005 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans'a başladım. Evli ve iki çocuk annesiyim.